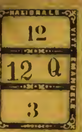
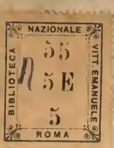
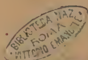
Mesiu

NAZIONALE
VITT. EMANUELE
12
12 Q
3

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
55
5 E
5
ROMA

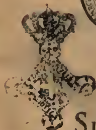
FRANCISCI PORTI,
CRESPEIENSIS VALESII,
MEDICIQVE PARISIENSIS
Medica Decas,

EIVSDEM AVTHORIS IN SINGVLA librorum capita Commentarijs illustrata.

OPVS SCITV FACILLIMVM ob metrum, & ad praxin vtilissimum.

LVTETIÆ PARISIORVM,
Sumptibus MELCHIORIS MONDIERE,
viâ Iacobæa propè S. Benedictum.
M. DC. XIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

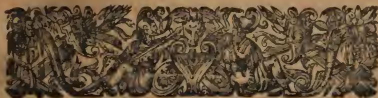
OPERIS DEDICATIO CHRISTO.

ATE patris summi, supera quùm sede relicta
Visus es humana facie, mirisque notasti
Prodigijs te principium, verumque tonantem,
Auditum surdis, orbatis lumine visum
Restituens, iterumque iubens se reddere vitæ,
Quos stygio mors atra priùs damnauerat orco:
Indè trucis domitor lethi, cacodæmonis, orbis,
Inclusos Erebo priscos in summa vocasti
Sydera, fecistique tuo gaudere triumpho:
Quantus in humanos tuus ardor, amica voluntas
Quanta foret patuit. Ferus hinc, amensque putandus
Mortalis, tibi qui laudes ac dona recusat:
Idque negat quod habet pulchrum. Sunt munera certè
Parua hominis collata Deo, qui poßidet omne
Quod tellus, quod pontus habet, quod in aëre vasto est

Quodque polo. Sed tu mentes, non dona requiris.
Hinc ego, pæonia cecini quæ nuper in arte
Dogmata, iam multos quæsita labore per annos,
Mente tibi læta voueo. Da, maxime Regum,
Hoc opus vt perstet, querulos soletur & ægros:
Cumque tuis per te donetur laurea vati.

Author Lectori.

VT primùm, omiſſo in humanioribus artibus docendi munere, Medicinæ me voui, ſtatim animaduerti ſtipatas, ſeptaſque ſpinis roſas, medullam ſub oſſe, nucem latere ſub nucleo. Multa quidem à doctiſſimis viris enodata, nodos tamen, eoſque Gordios eſſe quamplurimos, qui non paucos auocarent ab hac illuſtri, humano generi perutili, ſumméque neceſſaria ſcientia. Quare nihil tùm in votis habui, quàm in poſterum eniti, & in hoc incumbere, vt quæ maximè digna viderentur, pro viribus elucidarem, facerem denique, vt faciliùs memoriæ mandarentur, eſſentque quaſi præſentia tùm, quùm medicinæ profeſſor, ſeu declamans ac docens in ſcholis, ſeu conſilium apud ægros iniens, his opus habere videretur. Id vt conſequerer, in oratione metrica, quæ clarior, auguſtior, nobiliorque quàm ſoluta morari ſatiùs viſum eſt. Ideóque verſibus datis iampridem Hippocratis Aphoriſmis, eiuſdemque prognoſtico: libriſque quatuor de Signis morborum editis, non infælici, ſi quod audio verum eſt, omine: maiore dein ſtudio iuuandæ profeſſionis incenſus, in Pathologiam ac Therapeuticen haud ſegniter incubui. Mandata metris heroicis, inque decem digeſta libros, in apertum ac lucem affero. Videſis, erudite Lector, eaque lege, perlege. Sen-

Pathologia, Medicinæ pars eſt, quæ morbos edocet. Therapeutice quæ curat.

ties, ſi Medicinæ, ſanitatiſque tuæ deſiderio teneris, non mediocrem, ni fallor, è lectione fructum. Forſan & aliquam à metro voluptatem, quæ te releuet à rugata fronte, quam inferre plerumque ſolet alta, & ſeria meditatio. Sed imprimis fructum. Euolutis enim cuiuſque morbi ſignis cauſiſque, numquam in poſterum te fallet interioris morbi, cæci prius latentiſque cognitio, nec eiuſdem ideò curatio, quam in hac noſtra Decade facilè reperies. Quam vt vniuerſam legeris, æſtimabis vt voles. Scias tamen non eſſe duodecim duntaxat, vt Æneis Maronis, & Statij Thebais, ſed triginta vel plus annorum opus: vt ſi quid ex ea frugis percipis, benè preceris Authori, qui vt facilem tutamque medendi viam poſteris relinqueret, in ea ſtruenda conſenuit. VALE.

AVTHORIS MENS; ET AD OPVS EVOLVENDVM INVITATIO.

ELLA gerat miles, Graioſque extollat
in armis,
Germanos, Gallos, Heſperiosq́; duces.
Bella probent iſti, quibus ira & iurgia
Cordi,
Factaque ciuili ſanguine pinguis humus.
Non tuba, non litui, non rauca tonitrua Martis,
Non clypei ardentes, telaque grata mihi.
Pax mihi ſancta placet, placet ars quæ proroget æuum,
Pallenteſque animas ex Acheronte trahat.
Hinc mihi ſuſcipitur pars deſcribenda, dolorem
Quæ notat, & querulos non ſinit eſſe dies.
Quæ facit vt grauibus morbis attrita leuentur
Corpora, & is redeat qui fuit antè vigor.
Huc ades, ô, ſanos quicúnque tibi exigis annos.
Hæcque, redux vt ſit longaque vita, lege.

PRIVILEGE DV ROY.

OVIS PAR LA GRACE DE DIEV, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, A noz Amez & feaux les gens de noz Cours de Parlemens, de Paris, Roüen, Thoulouse, Bourdeaux, Dijon, Grenoble, Aix & Rennes, Baillifs, Preuosts, Seneschaux desdicts lieux ou leurs Lieutenans, & à tous noz autres iusticiers & officiers qu'il appartiendra, Salut. Nostre bien Amé MELCHIOR MONDIERE Marchand Libraire de nostre Vniuersité de Paris, Nous a faict dire & remonstrer qu'il a recouuert vn liure intitulé *Medica Decas*, FRANCISCI PORTI, Lequel il desireroit volontiers faire Imprimer: Mais il doute qu'aucuns Imprimeurs ou Libraires de cestuy nostre Royaume pour le frustrer de ses grands frais & mises, faicts & à faire le voulussent aussi Imprimer ou susciter les Libraires & Imprimeurs estrangers de ce faire, & les exposer en vente à son tres-grand dommage & perte s'il ne luy estoit sur ce pourueu de remede conuenable, humblement requerant iceluy. POVRCE est-il que nous inclinant liberallement à la requeste dudit exposant, & pour aucunement le releuer de ses grands frais & mises qu'il a conuenu & conuiendra faire pour mettre ledit Liure en lumiere Auons par ces presentes permis & accordé, permettons & accordons de nostre plaine puissance & authorité Royalle audit MELCHIOR MONDIERE & autres ayant droict de luy qu'il puisse faire imprimer ledict liure intitulé *Medica Decas* FRANCISCI PORTI, Mesmes auec les augmentations qu'il pourroit recouurir & ioindre audit liure, s'il y eschet & ce tant de fois, & en telle marge & Caracteres qu'il verra bon estre, ou ceux qui auront droict de luy, & ce durant le temps & terme de six ans prochains & consecutifs, à conter du iour & datte que la premiere impression sera acheuee d'imprimer. Auec deffences à tous Libraires, Imprimeurs & autres de quelque qualité & condition qu'ils soient, d'imprimer ou faire imprimer, soit dedans ou dehors nostre Royaume, tronquer ny alterer ledict liure, augmenté ny autrement, ny en extraire aucune chose, vendre ny debiter, si ce n'est du consentement dudit MELCHIOR MONDIERE, ou autres ayant droict de luy sur peine de confiscation des liures & exemplaires qui seront trouuez auoir esté imprimés & mis en vente, contre & au preiudice des presentes, soit en public ou en particulier, & de mil liures d'amende pour chacun exemplaire qui sera trouué auoir esté imprimé & saisi, & en outre d'autres mil liures d'amande aplicable, vn tiers à nous, vn tiers aux pauures de l'Hostel Dieu de ceste ville de Paris, & autre tiers au denonciateur sans aucune diminution pour les exemplaires trouuez ou saisis. Voulons & nous plaist aussi qu'en metant au commencement, ou à la fin dudit liure vn extraict des presentes, soient tenus pour suffisamment signifiee & veuë à la cognoissance de tous, comme si expressement & particulierement elles leur auoient esté signifiee. SI VOUS MANDONS, & à chacun de vous endroict soy, commandons que de nos presentes grace, congé, permission & contenu cy-dessus, vous faictes & laissez iouyr ledit exposant ou ayant droict de luy, & vser plainement & paisiblement, cessant & faisant cesser tous troubles & empeschemens au contraire. CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR, nonobstant oppositions quelconques, Clameur de Haro, Chartre Normande, Normandie prise à partie & autres lettres à ce contraires. Ausquelles nous auons desrogé & desrogeons par ces presentes pour ce regard, & à la derogatoire des derogatoires. CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. Donné à Paris le 27. iour de Iuillet, l'an de grace mil six cens douze, & de nostre regne le troisiesme.

PAR LE ROY EN SON CONSEIL.

Signé,

DE VABRES.

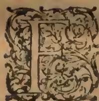

FRANCISCI PORTI CRESPEIENSIS VALESII MEDICIQVE PARISIENSIS Medicæ decados

Crespeium vrbs est ducatus Valesiorum apud Gallos, ducētis triginta fere stadiis Lutetia, regni Metropoli distans, authoris patria.

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

ERT *animus varios hominū tētare recessus,*
Et clausos in ea picea caligine morbos,
Quosque suis signis causisque efferre sub auras,
Hisque vias cunctis faciles aperire medendi.
Sed mihi mens est sola, meum, DEVS, *assere carmen,*
Daque tuo validas præsenti numine vires.
Namque quod immensum patuli complectitur orbis,
Hoc nostrum breue corpus habet: nec quicquid in illo est
Aut hoc scire licet, nisi te, qui conditor horum
Mirus es, & solus nosti abdita quæque magistro.
Tu solus teneris medicam vim suggeris herbis,
Eque mari, tellure, polo, mortalibus ægris
Cuncta salutifera largiris munera dextra.
Te duce nunc ergo, fore quod precor vtile multis
Ordiar, hoc & opus fausto molimine claudam,

Mens authoris.

Homo mūdi compēdium, seu paruus mundus. Deus verusque mundi mirus opifex.

COMMENTARIVS.

Cur hoc opus Medica decas inscribitur.

Huius decados libri quatuor primi sunt de signis & causis: reliqui sex de curatione morborum.

Quid Simiotice & Ætiologice.

Causa quid & quotuplex.

Pathologia.

Quid causa morbi, morbus, & Symptoma.

Quid Signum.

1 HOc opus Medicæ Decados titulo signauimus, quia decem librorum est, in quibus ea continentur, quæ maximè pertinent ad exquisite, absolutéque medendum. Primis enim quatuor, causæ, signaque morborum exponuntur, sine quorum cognitione tuta esse nequit eorum curatio, quæ sex reliquis libris absoluitur: quibus ideo Therapeutices, vt primis quatuor Simiotices, & Ætiologices nomen indi potest. Est verò Simiotice Medicinæ pars, quæ per signa morbos inuestigat, Ætiologice per causas. Nam αἰτία causa τὸ σημεῖον, signum est. Causa verò nominatur id, vnde manat & procedit actio. Quæ quadruplex apud Physicos: Efficiens materia, forma, finis, & ex his apud medicos externa quædam & euidens, quæ procatarctica, seu prophasis: quædam interna, seu continens & occulta. Eaque duplex, antecedẽs & coniũcta, quæ inclusa corpori morbum aut sanitatem indicat. Hinc causarum aliæ salubres, quæ sanitatis sunt, insalubres aliæ, quæ morbi: quas quoniam medicus imprimis inuestigat, Atiologiam quæ de causis, & Simioticem, quæ de signis insalubribus agit, Pathologiam communi nomine dicunt. Causa vero morbi, præter naturam affectus est qui præcurrit morbum: qui lædit actionem morbus: quique morbum sequitur, symptoma. Signum autem id appellatur, quod nos in alicuius latentis cæcique cognitionẽ adducit. Quod in arte medica necessarium, quia plura sunt in nobis præter naturam inclusa, quæ quum nullis sensibus percipi queant, solis signis intelliguntur.

Diuisio seu differentia signorum ex Gal. l. 3. de Crisib. & Comment ad Aph. 12. lib. 1. Aph.

Signorum autem genera sunt ex Galeni mente triplicia: nempè signa cruditatis & coctionis, salutis & mortis, & Crisima, seu decretoria. Quorũ nonnulla salubria, nempè quæ coctionis & salutis signa sunt, quæ Peptica possis appellare. Quædam insalubria, qualia cruditatis & mortis, quæ nomines licet Apepta. Quædam neutra, qualia sunt Crisima: quæ si pepseos, seu coctionis signa præcesserint, salutem: sin cruditatis, morbi diuturnitatem, aut mortem indicant. Insalubrium signorum alia morbi speciẽ declarant, vt pulsus celer, creber, & inæqualis febrem: alia sedem affectam, vt pulsus durus membranam, mollis pulmonem, aut partem aliquam molliorem: alia morbi

Signa cuiusque morbi

causam, qualia Plethoræ, Cacochymiæque signa sunt: & in

vno quoque genere nonnulla propria ſunt & inſeparabilia, Græcis Pathognomonica, quaſi morbi regulæ, quæ quia morbi conſtituunt eſſentiam, morbum etiã aſſiduè comitantur, cũ eoque pariter inuadunt, pariterque deſinũt: vt in phrenitide febris ac deliriũ: inexhauſta ſitis, & adurens calor in cauſo. Quædam ſubapparent in morbis, eiſque ſepius aſſidẽt ἐπιφαινόμενα, & συνεδρεύοντα, ideo ſolita nũcupari. Cum morbis interdum incipiunt, aliquando ſuperueniunt: aliquando nec in his ſunt omnino, cõmunia multis: qualia ſunt vigiliæ, deliriũ, capitis dolor, anorexia, linguæ ſiccitas. Ex his ſumma ſignorum genera duo conſtituunt, Diagnoſtica, ſeu demonſtratiua, quæ præſentem morbi ſtatum, nempe partem affectam, morbum, ciuſque cauſam aſſignant: & prognoſtica, quæ ventura denuntiant atque portendunt, vt victurus ſit æger, an moriturus: ſanæ mentis futurus in poſterum, an deliraturus. Eadẽ hoc opere ſignorum & cauſarum genera percurruntur, quibus per morbos, in quorum etiam curatione verſamur, præteritorum meminiſſe, præſentia cognoſcere, proſpicere futura licet, vnde ſecuritas ægris, medicis verò fides, & amplitudo nominis acquiritur.

Propria ſeu Pathognomonica.
Signa Communia.
Duo ſumma ſignorum genera.
Quam vtilis & illuſtris ſignorum cauſarumque cognitio.
Homo paruus mũdus.

2. Homo μικρόκοσμος, ſeu paruus mundus, magni nẽpè mũdi compendium iure nominatur. Nec enim penitiùs rimanti minor in homine quam mundo ſtruendo ſolertia ſummi lucet artificis. Vt enim in mundo

——Cælum ac terras campoſque liquentes,
Lucentemque globum lunæ, titaniaque aſtra
Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Sic in homine ſpiritus a principibus partibus in omne corpus effuſus vitam impertit. Quodque in cœlo ſunt intelligẽtiæ, hoc facultates in homine. Quatuor in mundo elementa ſunt, ignis, aer, aqua, terra. Sunt hæc eadem in homine: & præter hæc peculiaria quatuor, ſanguis, pituita, & vtraque bilis. Inſita cælo ſoloque vis animalia, ſtirpes, reliquaque in mundo viuentia fœcundat. Primigenius calor & ſanguis omnes corporis humani partes vbertim alit, nouæque proli materiam formamque ſuppeditat. Quumque ſint quatuor in mundo ſeu natura dotes, eſſe, viuere, ſentire, intelligere: has omnes ſolus homo in ſe complectitur. Habet namque

Hominis collatio cum mundo.
Quatuor in mundo, ſeu natura dotes.

tu. cum elemẽtis vt sit, cum plãtis vt viuat, cum brutis vt sentiat, cũ formis diuinis vt intelligat. Sed & hominis oculus potest cũ Sole de præstãtia cõtẽdere. Nam Sol quidem suo lumine lustrat terras, totique mũdo decori est. Oculus autem hominis, Solis, Lunæ, reliquorum errantium corporum ortus & occasus, eorumque motus ocyssimos inuestigat, stellarum fixarum immensum numerum contemplatur, magnitudinem quærit: species animalium varias, arborum, plantarum metallorum differentias videt: cuncta denique magni orbis supera, infera discernit, & efficit vt nostra mens, qua nihil in orbe præstantius, multiplici rerum insignium imagine rapta, numinis bonitatem, prouidentiam, sapientiam, magnitudinem admiretur, in eoque vt vero, ac summo, soloque bono conquiescat.

Hominis oculi cũ Sole, qui mundi oculus est collatio.

SIGNA PERFECTÆ SANITATIS, eiusque causa.

CAPVT PRIMVM.

Finis medicinæ, sanitas. Signa sanitatis.

QVIS QVIS *in arcanum descendit Apollinis antrum:*
Phæbigenæque senis nitidis fontibus haurit,
Arceat vt querulos humano è corpore (morbos,
Inquirat primùm causas ac signa salutis.
Namque salus scopus est, in quo medicina quiescit.
Floridus ergò color, facilis spiratio, sensus
Integrer ac motus, pulsusque sine ordine numquam
Tactus, et à placido lux non ingrata sopore.
Vesicæque serum media consistere forma
Quod solet, & flauo perfundi sæpe colore.
Idque quod excludit solers natura per aluum
Molle, figuratum, nec tetri vllius odoris.
Denique quæque suæ sic libera functio parti,

Vrina laudabilis.

Deiectio sanitatis index.

Sit dolor vt nullus qui ſeſe expandat in artus,
Sanorum ſunt iſta notæ, contraria morbi.
Cauſa boni tanti Iecur eſt, quo purus in omnes
Sanguis abit partes, & eis alimenta miniſtrat.

Cauſa perfectæ ſanitatis.

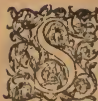
COMMENTARIVS.

1 QVINQVE ſunt medicinæ partes, Phyſiologia, quæ naturã hominis inueſtigat: Hygiene, quæ de tuenda ſanitate præcepta dat: Æ tiologice, quæ cauſas: Simiotice, quæ ſigna morborum edocet: Therapeutice, quæ curationẽ eorum tribus abſoluit, Diæta, Chirurgia, Pharmacia: ex quibus duas omninò ſummatimque colligit Galenus: Vnam tuendæ ſanitatis: alteram morbi profligandi. Quorum officia ſunt quidem inter ſe contraria, quùm illi ſit propoſitum tueri, huic immutare ſtatum corporis. Sed vtriuſque facultatis inueniendæ communis ratio, quùm nec præſentem ſanitatem ſeruare, nec amiſſam reſtituere poſſis, ſi quid ipſa ſit, quid morbus ignores. Ideo nos morborũ ſpecies hoc opere diſtincturi, ſignaque, cauſas, & curandi normam pro viribus expoſituri, Sanitatis, quæ morbo dignitate prior eſt ac tempore ſigna, cauſaſque præmittimus. Sanitas autem, eſt concinnitas & harmonia conſtituentium hominem calidorum, frigidorum, humidorum & ſiccorum, ſeu quatuor in nobis elementorum temperies: ſeu naturalis affectio perficiens actionem. Quæ duplex eſt: optima, quam habitum ſimpliciter bonum appellat Galenus, & vitio proximè expoſita, qualis eſt Athletarum euexia. Prioris hoc: poſterioris ſequenti capite notas & cauſas exponimus. Cæterum huius loci ſigna vocabis τεκμήρια, quia certa ſanitatis ſigna ſunt. Ea namque trium principiorum optimam cõſtitutionem certò denuntiant. Senſus quidem ac motus integer, tranquillus ac ſuauis ſomnus Cerebri: ſpiratio facilis ac pulſus æqualitas Cordis: vrina laudabilem nacta conſiſtentiam, aluique fæces compactæ minimi fœtoris, Hepatis, & partium naturalium. floridus etiam color humorum omnium ſymmetricæ ſignum eſt. Indolentia & cuiuſque partis facultatum integritas nec intemperie, nec ſolutione continui, nec vllo denique præter naturam affectu detineri corpus indicat. Horum autem omnium cauſam facimus Iecur: quoniã etſi tria corporis humani, quod medicinæ ſubiectum eſt, principia concurrunt ad eius actiones obeundas, Iecur tamen primum eſt, maximeque neceſſarium. Quùm enim id ſit officina fonſque ſanguinis: ſanguis autem ſpiritus Cordi ſuggerat, vt Cor Cerebro, cauſæ ſine qua non rationem etiam id obtinere putandum eſt.

Medicinæ partes.
Lib. 1. de Sanitate tuenda.
Sanitas morbo prior.
Quid ſanitas.
τεκμήρια
Sanitas duplex.
indiciũ tertiũ à demonſtratione natum Gal. Cõmẽt. 9 in proœ. part. 9
Quænã principum partium totiuſque corporis ſanitatem indicent.
Cur Iecur ſanitatis cauſa.
Corpus humanum medicinæ ſubiectum eſt.

EVAEMIÆ, SEV BONITATIS ſanguinis, & Polyæmiæ, ſeu Plethoræ ſigna cauſæque.

CAPVT II.

ANGVIS *Vbi bonus eſt, & in hoc ſymmetria quædam*
Humorum, facies apparet læta, ruborem
In niueo candore gerens, vt rubra videntur
Lilia mixta roſis, mens eſt tranquilla, vigorque
Corporis, in placido rident ſpectra omnia ſomno.
Vena quidem plena eſt, plenoque arteria motu
Pulſat, et à multo carnoſa eſt ſanguine moles,
Plethoræ ſigna. *Nil tamen in vitio eſt. Sed vbi Plethora, dolor fit*
Ponderis obtuſus, roſeo diſtenta cruore
Vena premit, grauitaſque omnes incumbit in artus.
Sudor ab inceſſu citò fit, grauis atque profundus
Somnus habet, facies rubicunda vt purpura turget.
Plenior eſt, magnuſque, manumque ferire ſuetus
Pulſus, & a minimo ſequitur diſpnæa labore.
Brachia, crura, manus, & carnea quæque tumeſcunt;
Vena reſecta leuat, tenuis potuſque, cibuſque.
Euæmia Plethoræque cauſa. *Pronus in hunc habitum eſt iuuenis, hilariſque ruborem*
Qui gerit in vultu, cui naturaque ciboque
Vena tumet, facilis ſomnus, ſine vita labore,
Cor, Iecur & ſanum, quod fons opifexque cruoris.
Adiuuat & tempus vernum, Zephryrique tepentes,
Et ſolitum ſumi ſoluens mœrore falernum.

Euæmiæ ſigna. (margin, beside lines 1–3)

COMMENTARIVS.

1 SANGVIS αἷμα Græcis, humor eſt calidus humidus, dulciſque, colore ruber, qui reliquos humores, pituitam & vtramque bilẽ in ſe cõplectitur. Quum enim vniuerſas corporis partes alat, carnoſæ rubræque ſincerum putumque ſanguinẽ, albæ pituitoſum: terrenę fœculentæque melancholicum: igneæ, tenues, magiſque mobiles bilioſũ vt ſibi magiſ cõueniens & familiare trahũt alimentum. Quod fieri nõ poſſet ſi ſincerus & vnus eſſet ſanguis, nec conſtaret variis humoribus. Superat tamẽ portio puri ſincerique ſanguinis. Sed & pituita coctione dulceſcit & vertitur in ſanguinem: bilis vtraque retunditur, fitque ſanguinis permitione benignior. Ita ſanguis etſi mixtus, dulcis eſt, vt cedat in omnium corporis partium alimentum: nutrimur quippe dulcibus. Vt vero ſanguis quatuor conſtat humoribus: ſic exquiſite bonus eſt a moderata temperie quatuor elementorum. *Quid ſanguis. Sanguis non ſolus innocens.*

2 Plethora, ſeu plenitudo, ſanguinis eſt in vniuerſo corpore redũdantia. Quæ duplex. Vna quidem ad vires, quũ citrà tunicarum tẽſionem exuperat sãguis, corporique grauis eſt. Ad vaſa dicitur altera, qua cõtinentia vaſa, ſeu venæ ita tenduntur, vt penè rũpãtur. Poſterior hæc ſpecies habitũ facit Athleticũ, quẽ citò ſolui iubet Hippocrates depletione per venæ ſectionem, metu ruptionis vaſorum ob tenſionem, aut extinctionis natiui caloris ob denegatã perſpirationẽ. Minuetur enim Phleboromia ſanguis, calorque quam antè minùs oppreſſus ventilabitur. *Plethora quid, & quotuplex. Aph. 3. lib. 1. Aph.*

3. Omnis color ſimilis humori, cuius dominatu corpus tenetur, efflo-reſcere ſolet, cùm in omni cute, tùm in facie. Quũ enim hæc tenuis raraque ſit, vapores ſurſum elatos propriùs & faciliùs excipit. Ita rubet in plethora facies ab exuperãtia ſanguinis: vt pallet a bile, nigricat a melancholia, ſubtumet & albicat a pituita redundante, rubet immixto cãdore, quando pituitæ iuſta proportio iuncta ſanguini eſt, quæ illius feruorem temperans euæmiã ſeu ſanguinis bonitatem facit, & Corpus εὔκρατον, ſeu bene temperatum. Placida tum mens eſt, ſomnuſque ſpectris hilaribus & riſu plenus, à blandis vaporibus in Cerebrum elatis. *Cur color vultus humoris dominatum indicat.*

4 In plenitudine valdè pulſant plenæque ſentiũtur quum tanguntur arteriæ, quia plenæ vaporoſo ſpiritu. Spiritus enim materia ſanguis eſt, qui viget in Plethora. Sed & venæ pleniores ex copia ſanguinis quem continent, nonnihil per anaſtomoſin transfundunt in arterias, niſi humores admodũ craſſi viſcoſique ſint, vt fere fit in Plethora cacochymica. Tùm etiam in leui labore difficultas ſpirandi eſt, quia muſculi thoracis pigri ſunt, nec facilè dilatantur, quia turgidi plenique ſanguine. Eſtque reſpitatio frequentior ob vſum: minor verò quoniam arctatur interna thoracis capacitas. Plenis etiam in vniuerſo corpore muſculis fit ſpontanea laſſitudo. *Cur arteriæ valde pulſant in Plethora. Spiritus materia ſanguis. Cur ſpirandi difficultas & ſpontanea laſſitudo.*

FLAVÆ BILIS EXVPERANTIS signa causæque.

CAPVT III.

Bilis flauæ signa.

VVM *superat bilis, similis color icterico-*
rum est,
Sicca cutis, solitusque in ea calor acer &
vrens
Admotam mordere manum: caro subdita
pauca,
Effera mens, vltrix, subitam procliuis in iram,
Et breuis implacidusque sopor: vehemensque, frequensque,
Plenaque sentitur compresso arteria carpo.
Acre caui renes lotium flauumque profundunt,
Cui sit hyposthaseos minimum. Si pustula fœdat
Vlla cutem: vel si vomitu motuve per aluum
Sordida fæx manat, croceo micat illa colore.
Frigida et vda iuuant, & quum se felle repurgat,
Fert facilè id natura, leuamen & vtile sentit.
Causæ bilis. *Pronior in bilem vigil est, raroque cibari*
Qui solet & parcè, qui se mœroribus implet:
Vir, iuuenis, calido qui degit in aëre crebrò,
Qui calidus siccusque fuit simul hausit vt auras.
Qui sese exercet nimium: nec vt ante solebat
Sponte vel arte potest remorantem excludere bilem.

COMMENTARIVS.

Quid bilis & eius differentiæ.

XOλὴ, seu bilis ac fel, humor est calidus siccus. Qui duplex est: naturalis & præter naturam. Qui naturalis, sanguini mixtus vtilis est alendo corpori, colore flauus, citrinus aut subpallidus, amaris sapore, cõsistẽtia tenuis, flori vini similis, & bilis simpliciter appellatur. Qui præter naturã, addito nomine pallida, vitellina, æruginosa, porracea, rubra, ἰσατώδης, seu glastea bilis nuncupatur: nominibus pro vario colore distinctis. Flaua quæ propiùs ad naturam accedit, commune nomen est

omnium. Quæ quum exuperat, corpus quidem omne suo colore tingit, vt in ictero, sed imprimis, magisque conspicuè faciem & oculos. Hos quidem ob nariuum adnatæ tunicæ candorem, cuius alteratio vel minima visu detegitur: faciem verò ob raritatem ac tenuitatem eius loci cutis.

Cur flaua bilis exuperans faciem & oculos imprimis tingere videtur.

2 Cutis naturaliter constituta quum optimè temperata sit, ex carne molli, neruoque duro constans, proindéque duri mollisque, & humidi siccique medium occupauerit, excessus cuiusque continuò fit particeps, vt ex eius contactu liceat de corporis vniuersi temperamento iudicare. Quare biliosi calidi siccique sunt ad tactum dominante bile: quæ calida, sicca, & a caloris exuperantia pariter acris ac mordax est. A qua biliosi quoque macilenti sunt, quia sanguis in his acrior, ideoque minùs alibilis. Sed & ideo minùs adiposi carnosique, quia calor & siccitas in eis exuperans humiditatem ebibit, nec ideo permittit sanguinem in adipem facessere, aut multum liquorem solidis adhærescere fibris, vt ex eo concreto carnosa fiat substantia. Ebibit etiam, & absumit eorum humidum ignis, quo sanguis in arterijs feruens ac bullans vehementem ac frequentem pulsum excitat.

Cur acute de temperamento iudicium nascitur.

Cur biliosi macilenti.

Cur vehemens frequensque pulsus.

3 Ira omnisque ferocitas & audacia perturbationes animi sunt, eam facultatem spectantia, quæ θυμοειδὴς Græcis, nobis irascibilis & animosa dicitur, quæ Cordis est. Cor vero viscerũ omniũ calidissimũ bile dominante maximo ardet incendio. Quare tùm eius sedis affectus, qui rationis sunt impotes magis exurgunt vimque suam exsuscitant. Sed & calor ex eo subdiris que partibus in corporis arcem euolat, vndè continuæ vigiliæ, vel somni breuitas. Nulla namque aut certè pauca fit euaporatio, quam anathymiasin vocant, ex qua cerebrum irroretur & humescat: sine qua nec longus, nec placidus somnus potest obrepere.

Affectus animi vehementes à corde.

Cur in bilis exuperantia vigiliæ.

4 Bilescit magna ex parte bile dominãte sanguis. Hinc vrina quæ sanguinis serum est, colore flauo perfunditur. Flauus item vomitus, ac deiectiones, quia qualis sanguis, tales humores & excrementa. Porrò bilis si non excernitur, & in cerebro residet, vigilias excitat, & deliria rixarũm & iracundiæ plena. Si in ore ventriculi, sitim, nauseam, inappetentiam, oris amarorem, animi defectionem parit, vt in intestinis, dyarrhæam, dysenteriã, in cute carbunculos, herpetes, erysipelata. Hanc igitur excerni spontè vel cholagogo pharmaco, vomitu ve perutile.

Cur in biliosis vrina, vomitus, deiectionesque flauescunt.

Varia bilis pro varüs sedibus quas occupat effectus.

5 Crassior vrinæ portio caloris infirmi vi secreta hypostasis est. Quum autem bilis tenuissima sit, ea reliquos humores in corpore superante materia crassa vel nulla, vel pauca est. Vndè sequitur vrinam quæ tunc excernitur, aut nullum aut exiguum habere sedimentum. Commendatur autem hypostasis alba, læuis & aqualis.

Quid hypostasis, & quæ laudabilis.

MELANCHOLIÆ DOMINANTIS signa, causæque.

CAPVT IV.

Signa melancholiæ.

FVSCVS ei color est nigra qui bile redundat,
Corporis & gracilis totius & arida moles.
Horrid' aspectus, vaga mẽs, nõ garrula lingua.
Ingenii solers, & mœror acerbus, & horror
Exanguis, trepidusque, pauor qui nocte silenti
Sæuior, exagitat pulla sub imagine mentem.
Sæpe canina viget, citò nec sedatur orexis,
Et ructus fiunt acidi, pulsatio rara
Lentaque. quodque serum madidis à renibus exit
Albicat ac tenue est, interdum liuet: & atrum
Meijtur & crassum. Cutis est vitiligine nigra,
Aut scabie conspersa. Hæmorrhois exit in ano,
Vel varix in crure, tumens in sede marisca,
Cancer-ue in mammis. Cibus hic qui flatibus implet
Noxius: Euchymus bonus est, iliimis & vnda
Plurima, quæ tenui fuerit permixta lyæo.
Pharmacaque illa iuuant, ducunt quæ nigra per aluum.
Cui siccum gelidumque Jecur cum Corde, Lienque
Debilis obstructusque, huic humor adustus abundat,
Assiduis vt qui curis vigilique seuerus
Incumbit studio, superos vt mente capessat,
Terrenis-ve inhiet rebus: qui vina propinat
Crassa & rubra: cibo qui sese & carne saginat
Terrestri, sale condita: cui nulla per anum,
Nec cruris venas, vteri neque nigra feruntur:
Præcipue si quis senior, si frigidus annus,
Aut calidus siccusque, & inæquales autumni.

Hæmorrhois à sanguinis fluore sic dicta, venarũ est in ano dilatatio, velut in crure varix. Mariscaque ἡ σῦκη seu ficus tuberculum est in sede rotundum, verrucosum, durũ, rubicundum doloris particeps.

Causæ melancholiæ.

COMMENTARIVS.

1 MELANCHOLIA frigidus ac siccus humor est. Qui duplex: vnus naturalis, crassus, fæculentus ac niger, alioquin benignus, & ex eorum humorum numero, qui sanguini miscentur ad corporis nutritionem, vinorum crassorum fæci similis qui μελαγχολικὸς χυμὸς, seu melancholicus succus appellatur. Alius præter naturã crassus etiam at niger, ac redditus vstione mordax, acidus, acerbus, splendidus, excedens, qui effusus in terram ebullit, eamque fermenti & aceti instar attollit, insuauis prorsus & sic ingratus, vt hunc nullum gustare audeat animal: ita denique ferinus, vt quod vlcus excitat, nullam omninò recipiat sanationem, qui μέλαινα χολὴ ἀκριβὴς, seu atrabilis exquisita dicitur, de qua sic loquitur Hippocrates; *morbis quibus vis incipientibus si atrabilis infrà supra ve exierit, perniciosum.* Et alibi; *dysenteria si ab atra bile incipit, lethale.* Quo fit vt idem occultos cancros attingere veter, quos ab atra bile nasci certum est. Corpus verò melancholicorum, colore fuscum, obscurum, ac nigricans est, humoris melancholici tenuissima portione in cutem effusa: quod in ictero nigro solet esse conspicuum.

Melancholia quid & quotuplex.

Aph. 22 & 24. lib. 4.

Aph. 38. lib 6.

Melancholicorum color.

2 Gracilitatis causæ sunt victus & humorum tenuitas, raritas corporum, digerentis vel nutrientis, vel ambarum facultatum naturalis imbecillitas, & intemperies sicca. Postrema graciles facere solet melancholicos, vt & curæ perpetuò ferè comites. Sed et melancholicorum corpus vt plurimum exuccum est et aridum, quia partes aluntur adusto, fœculento, ideo sicciore sanguine. Est aspectus etiam ac vultus horridus, quia rugosus ob temperamenti siccitatem.

Gracilitatis causa.

3. Melancholicorum vaga mens est ob agitationem spirituum animalium. Agitantur verò spiritus à flatibus, quorum maximus in ijs prouentus est, à toto quidem corpore suscitatis, sed potissimũ è præcordijs. Non tamen quæ mentem agitant statim effutiunt, neque garruli, sed taciturni sunt. Mens enim eorum varia rerum imagine confunditur, vndè mœrent, metuuntque, vitamque sibi tam acerbam putant, vt mortem exoptent, sibique violentas interdum adferant manus. Sunt autem ingeniosi: siquidem intelligẽtiæ causa siccitas est ignea, vnde dicebat Heraclitus splendorem siccum animum esse prudẽtissimum. Imprimis autem hi sunt ingeniosi qui ab adusta bile, non fetina sunt melancholici.

Cur melancholici graciles, excarnes, horridi aspectus & rugosi.

Cur melancholicorum vaga mens, & ijdem ingeniosi taciturnique.

Intelligentiæ causa.

4. Mœror est opinio mali præsentis, vt futuri metus. Vtriusque causæ multæ sunt. Sed in melancholicis, qui eos affectus perpetuò comites habent, et sic iusitos, vt omnes animi motus ad eos referãtur et conuertantur, vna est spirituũ obscuritas. Vt enim spiritus splẽdidi recreãt, spe que beant animum, ita caliginosi deijciũt fine rerum expectatione meliorum. Hinc eis in somnis obuersantur fumorum rerumque nigrarum imagines, vt squalidorum hominũ phãtasmata, mortuorũ è sepulchro surgentiũ fictę voces, cæque lugubres, et alia generis eiusdem metus, mœstitiæque plena. Quorum causa est fuliginosus aterque vapor è subiectis partibus in mentis sedem irrepens, aut ibi genitus.

Quid mœror & metus, & eorum præcipua causa.

Quid appetentia. 5 Appetentia, quam orexin dicunt, plenitudinis desiderium est, ortum habens a penuria sensu. Quæ deprauatur si modū excedit, & canina vocatur appetentia, quùm ab acidis humoribus ventriculus infestatur, aut vniuersum corpus exhaustum assiduoque alimento. Sed melancholicis *Quid appetentia canina.* canina fames est ab acido humore, per vas breue in vētriculum effluēre, & rosionem suctui analogam inducente: vel a sola refrigeratione vētriculi, quæ quum inanitionis sensum adferat, ad famem excitādam potest plurimùm. Refrigerationis verò ventriculi nota ructus est acidus, illis, vt pote flatu distendi solitis frequens.

Quid Lien. 6 Lien, pars corporis est rara, spongiosa, nigricans; seu parenchyma nigri fœculentique sanguinis, ventriculo ad sinistrum hypochondriū incumbens. Qui melancholici succi copia turgens, exonerat vt plurimùm sese per intestina vel per vesicam. Per intestina quidem naturaliter & sæpius: per vesicam rariùs, & veluti modo critico. Quam viā quū affecta: solutis obstructionibus, vrina crassa est, insuperque liuida, virescens aut nigra. Qui colores non periculum denuntiant ijs, quibus Lien intumescebat, quibus suppressi menses, aut alius quispiam melancholicus erat affectus: Sed aliquandò morbi solutionem, maximéque si nulla febris, nec vllum symptoma graue est, vt in quibusdā experti sumus: aliàs malum. Virescens enim & liuidus color imbecillitatem summam natiui caloris, niger extinctionem porrēdit. Quod certissimum esse putes, si virium imbecillitas, acuta febris, & tenuis vrina cernitur. Albens autem ac tenuis vrina, vel obstructionis, vel imbecillæ coctionis est signum.

Albens ac tenuis vrina quid indicat.

Quid cibus Euchymus, & quis. 7 Euchimus seu boni succi cibus est qui in ventriculo probè coquitur, qualis hædina, vitulina, suilla caro, gallinarum, phasianorum, perdicum, columbarum, merularum, turdorum, turturum, passerum, reliquorumque, quæ in omnis excessus mediocritate consistunt, vt & ouum tremulum & sorbile. Piscis item saxatilis, pelagicus, littoralis omnis, qui nec insuaue nec odoris mali, nec glutinosum quicquam in gustu reprēsētat, qualis asellus, murena, gobius, alijque de quibus alibi dicturi sumus. Panis etiam siligineus, similaceus, & vinum generosum quidem ac lene sed lympha dilutum. Id enim inter cibos referre cū Galeno placet, cum id omne quod alit cibus sit: id autem alat citissimè. Addo, quod si quibusdam naturis, melancholicis imprimis conducit vinum. Nam mœrorem discutit, quia cardiacum, & frigidum siccumque temperat humorem, quia calidum humidum. Cautè tamen atrabilarijs & maniacis dandum, si dandum: quia caput tentat, feritque, suoque calore sopitum ignem excitat in furias.

Lib. 3. de Alimentis

Vini dotes, & noxa.

SIGNA CAVSÆQVE PHLEGMATIS, seu pituitæ dominantis.

CAPVT V.

Signa pituitæ.

QVVM pituita grauat, facies cum corpore toto
Albicat, interdùm liuet, plumbi'ue colorem
Fœda refert, mollis cutis est & frigida tactu.
Corporis amplatumet moles pinguedine laxa,
Mollescit paruo lentoque arteria pulsu.
Albet id aut liuet quicquid vesica profundit,
Nunc tenue, & crassum modò, confusumque, quod ima
Parte sui multum est. Vomitu motu've per aluum
Erumpit pituita, madoreque corpus inerti
Diffluit, hique vigent qui sunt à phlegmate morbi.
Mens hebes est, sensusque grauis, somnusque profundus.
Nubis hyperboreæ, vel aquæ sunt plena tumentis
Somnia, tardi sunt obcunda ad munia gressus.
Phlegma subire vias queis se natura repurgat
Vtile, conueniunt calidi potusque cibique.
Natura Iecur humidius, Cor, atque Cerebrum,
Frigidiusque parit numerosum phlegma, notusque.
Deses vita, frequens somnus, cibus humidus, vsus
Creber aquæ, acris hyems, senium, gula, vitaque in vdo
Acta solo, gelidoque diu consueta sub axe,
Et cessans quæ per nares aluumque solebat,
Per sputum vomitumque priùs pituita moueri.

Causæ pituitæ dominantis.

COMMENTARIVS.

Pituita, frigidus, humidus, crassus, lentus & albus humor.

PITVITA, quæ temperamento frigida humida, consistentia tenax, crassa, lentaque, alba colore, triplex: dulcis, acida, salsa. Prima naturalis est humor, contentus in venis qui per se ἄποιος, seu qualitatis expers, & insipidus tempore dulcescit, & coctione transit in sangui-

nem. Acida salsaque præter naturam sunt: illa quidem ab ingenti nata frigore, cruda penitus: hæc autem ab externo calore putrida. Quartam addit Galenus vitro fuso similem, vitream ideo nominari solitam, adeo frigidam, vt vbicumque sit, dolores moueat acerbissimos, quæ sub acida potest contineri.

Lib. 2. de different. febrium.

2 Per pinguedinem, adipem hic intelligmus. Etsi sic inter se differunt, quod illa mollior: hæc crassior. Et pinguedo celeriter in ignem posita liquescit, neque rursùm vbi liquata fuit facilè cogitur. Adeps verò non facilè funditur, fususque celerrimè congelatur. Hic vero fit ex pinguiore sanguinis portione per tenues venas, frigidis exanguibusque venis affusa, quarum vi, olei crassiotis instar cogitur. Cuius magnam copiam pituitosi congerunt. His quippe minor est Cordis, reliquarumque partium calor, quam qui humidum pingue, quod in eorum corpore copiosum est, possit resoluere.

Quid ab adipe pinguedo discrepet.

Adipis generatio.

Pituitosi cur adiposi.

3 Pituita redundante mollior pulsus; ob humidum Cordis, vt totius corporis temperamentum. Paruus, quia Cor frigidius: ideoque sunt pituitosis exiles arteriæ venæque, quum & hi minus habeant sanguinis, & ex consequenti minus vitæ, ex Hippocratis Aphorismo 44. lib 2. Tardus vero pulsus, quia minima motus arteriarum necessitas est. Cerebrum etiam hebes, somnique multi, quia si corpus vniuersum redditur humidum à pituitæ dominatu, multò magis id, pituitæ fons & scaturigo. Sunt & tùm insomnia plena grandinis, imbrium, aquarum, vt ignis & incendij redundante bile: rubri rufique coloris dominante sanguine, melancholia fusci: fœtoris quum humorum in corpore putredo est. Ex his námque sopitis in somno sensibus, offerre se menti, quæ numquam ociatur, eorum imagines & spectra congruit, quæ referant humoris in corpore dominatum. Et vt animi mores corporis temperamenta sequũtur: sic animo, quo maximè tempore liberior est, vt in somno, humorum redundantium ideas obseruari consentaneum est.

Cur à pituita pulsus mollis, paruus, tardus, Cerebrum hebes, somnus multus.

Qualia pituitosis, biliosis, sanguineis, melancholicis insomnia.

HVMORIS AQVOSI NOTÆ causæque.

CAPVT VI.

Humoris aquosi signa.

I liquidæ dominentur aquæ, color omnis abibit
Floridus, inque genis & vultu luridus omni
Pallor erit, mollisque in eis, manibus pedibusque
Assurget tumor, & digito pars tacta prementi
Cedet, in affectu veluti qui dicitur hydrops.
Abdomenque tumeas interdùm mole, meantis

Ac remeantis aquæ sonitum dabit: humor aquosus
Effluet in renes, et laxam crudus in aluum.
Mollis erit pulsus tardéque mouebitur: idem
Paruus erit, rarus, tenuique liquore madebit
Alba cutis, sine tussi erit et sputatio multa,
Mens hebes et sensus, sopor vt quum phlegma redundat.
Causa mali Iecur obstructum durum-ve, Lien-ve
Debilis obstructus-ve, aut scirrho durus vt Hepar:
Ventriculus-ve cibos gelido præ frigore praue
Conficiens, nimiusque cibi potusque madentis
Vsus, in his quibus est imprimis grandius æuum.
Si quis et assolitus sudor, vel aquosus ab aluo
Qui fluit ante fluor cessat, neque potibus exit
Respondens vrina, serum consurgit et hydrops.

Redundantis humoris aquosi causa

COMMENTARIVS.

1 PITVITA quædam crassa lentaque, de qua priùs: quædam instar aquæ tenuis et liquida, ob id ὕδωρ, dicta, veteribus Qua dominante pallet vultus, reliquaque in textu posita signa consequuntur insiti caloris penuria, qua vera denegatur hæmatosis. Tùm enim viscera refrigerata sunt, maximeque Iecoris sãguifica facultas infirma, quæ reponit serum pro sanguine, quo manus pedésque, corpus etiam interdùm vt in Leucophlegmatia generali turget ædemate. Turget autem et attollitur ab humore seroso flatui permixto.

Pituitæ duplex genus.
Oedema laxus, est albus indolensque tumor.

2 Abdomen ea corporis humani regio est, quæ à pube sursum versus ad præcordia peruenit: cuius pars inferior hypogastrium, vmbilicus media, superior hyponchondria continens Epigastrium appellatur. Quamuis Epigastrij nomine totum abdomen significari velit Galenus, qui trifariã id diuidit: in hypochondriũ partem superiorem, quam nos Epigastrium appellari propriè diximus, vmbilici regionem, et imum ventrem, quem τὸ ἦτρον, et hypogastrium ait nominari. Fluctuat autem abdomen, tactuque sonitum edit, quum exudauit è venis humor serosus flatus particeps in epiploi, peritonei, intestinorumque, quæ subiecta sunt abdomini seu ventri spatium, Quod quidem non semper, sed aliquando fit: nempè cùm quùm ad Hepatis vel Renum obstructionem contumacẽ accedit venarum, quæ sub abdomine sunt laxitas. Nam aliâs ex habitu corporis interdùm in aluum aqua confluit, ob materiæ grauitatem, loci declinum situm, et sphincteris musculi laxitatem: interdum in renes,

Quid abdomen eiusque diuisio.
Comment. ad Aph. 35. lib. 2. Aph.
Fluctuantis et sonantis abdominis causa.
Renum munus.

quorum munus eſt per emulgentes venas ſerum ſuperuacaneum è genere venoſo recipere, & in veſicam amandare.

FLATVS DOMINANTIS NOTÆ cauſæque.

CAPVT VII.

Signa flatus

ENSIVI *Cœlum, flatu dominãte, dolores*
Ventriculumque premunt, corpuſque per omne vagantur:
Fit ructus crepituſque frequens, tinnitus & auris:
Palpitat & membrum, celerique per aëra motu
Creditur in ſomnis tonitru-ve, aut turbine ferri.
Cauſa. *Quem creat humore ex crudo calor, haudque reſoluit*
Imbellis nimiùm, turbas ita concitat amens,
Corpora diſtendens quorum cauitate moratur,
Vt ſolet æolijs incluſus ventus in antris.

COMMENTARIVS.

Quid flatus. 1 FLATVS qui φῦσα, vapor eſt craſſus ac turbidus, in omni cauæ corporis parte colligi ſolitus, in qua calor imbecillus, humorque crudus eſt. Qui quanquàm πνεῦμα, ſeu ſpiritus ob quandam ſimilitudinem appellari poteſt, longè tamen aliàm habet eſſentiam. Spiritus enim, qui natura calidus & æthereus, miti blandoque calore perfuſus, *Diſcrimen inter flatum & ſpiritũ.* naturales in corpore motus ciet, authorque fit tuendæ ſanitatis. Flatus autem errabundo motu corpus impetẽs, eiſque partibus in quas irruit, dolorem ac moleſtiam inferẽs, varios vagoſque præter naturã ſuſcitat affectus. Dolorem verò tùm excitat, quùm per mẽbranas, neruoſaque *Quando fit à flatu dolor ac tenſio.* corpora fertur: tenſioniſque ſenſum inuehit, quia quùm aëris naturæ ſit particeps, ideoque tenuis, ac mobilis, ſe in poros corporũ inſinuat, eaque diducit, atque diuellit. Præcipua verò flatuum ſedes inteſtinum *Quæ præcipua flatuũ ſedes.* craſſum ſeu Colum eſt, quorum vi id nonnullis ampliſſimè dilatatum, diſſectis corporibus ſæpè vidimus. Eſt & Ventriculus, in quo non rarò crudi ſucci congeruntur, à quibus flatulenti ſpiritus excitati diſtẽdunt, & immanem excitant cruciatum, quod huius, vt Coli interior mẽbrana neruoſa ſit.

2 Vt

2 Vt in mundo venti cum impetu surgentes arbores impetunt, easque radicitus interdùm euellunt, onerarias naues in mari vel absorbent vndis dehiscentibus, aut scopulis illidunt, nautis incassùm pugnantibus. Sic flatus sine sede stabili per vniuersum corpus nonnumquam excitantur, qui vi tenuitateque sua corpus rarefaciunt, & carnes, ex Hippocrate libro de flatibus, findunt, vagisque ideò doloribus exercent, eò maioribus, quò plùs distendunt, & in partes magis sensibiles incumbunt.

Notanda comparatio.

3 Ructus, flatus est per gulam & os excussus. Qui vel acidus est, imbecillo ventriculi calore cibos mutante quidem, at non vincente. Vel fumosus & nidorosus, igneo calore eosdem assante, vt ructus acidus frigidi, nidorosus calidi ventriculi nota fit. Crepitus verò, flatus est per rectum intestinum & anum exitus: qui vel sonorus, vel stridulus est, vt à materia flatulenta, sicciore, humidiore-ve conflatur, vel vt exitum facilem aut difficilem, aperto clauso-ve podice nanciscitur.

Quid ructus eiusque differentiæ.

Quid crepitus, & eius species.

4 Tinnitus aurium fit à flatulento spiritu, auditus organa, quæ sicca sunt & solida, membranea nimirùm & cartilaginea feriente. Collecto autem in membri cauitate crasso vaporosóque spiritu, nec exitum habente palpitatio nascitur: in qua pars palpitans huc illucque concutitur, attolliturque quùm dilatatur, compressáque deprimitur. Si verò flatuosi spiritus celeri blandoque motu crebri corpus distendunt, insomnia fiunt instar rei currentis aut volantis. Sin agminatim ac vi concurrunt, instar turbinis aut tonitrus.

Tinnitus aurium vndè.

Palpitationis causa.

Flatus per somnum in Cerebrovarij effectus.

IMMINENTIS MORBI SIGNA, causæque.

CAPVT. VIII.

SI præter solitum macies, aut corpus obesum,
Aut calor aut grauitas, aut somnia plena tumultus,
Eque breui sommo sopor, aut cutis vlcere fœda est,
Fertur & in pectus, ceruicem, crura, genu-ve
Sudor iners, animus languet, fit debile corpus,
Et dolor aut oculos tenet, aut præcordia, pectus,
Aut capitis venas, horror-ve perambulat artus,
Spiritus aut grauis est, repetitus-ve oris hiatus,
Affore prædicas, vel adesse in limine morbum.
Exuperat quia tunc humor: nimius-ve, malus-ve.

Ingruentis morbi signa.

FLAVÆ BILIS EXVPERANTIS ſigna cauſæque.

CAPVT III.

Bilis flauæ ſigna.

VVM ſuperat bilis, ſimilis color ictericorum eſt,
Sicca cutis, ſolituſque in ea calor acer & vrens
Admotam mordere manum: caro ſubdita pauca,
Effera mens, vltrix, ſubitam procliuis in iram,
Et breuis implaciduſque ſopor: vehemenſque, frequenſque,
Plenaque ſentitur compreſſo arteria carpo.
Acre caui renes lotium flauumque profundunt,
Cui ſit hypoſthaſeos minimum. Si puſtula fœdat
Vlla cutem: vel ſi vomitu motuve per aluum
Sordida fæx manat, croceo micat illa colore.
Frigida et vda iuuant, & quum ſe felle repurgat,
Fert facilè id natura, leuamen & vtile ſentit.
Cauſæ bilis. *Pronior in bilem vigil eſt, raroque cibari*
Qui ſolet & parcè, qui ſe mœroribus implet:
Vir, iuuenis, calido qui degit in aëre crebrò,
Qui calidus ſiccuſque fuit ſimul hauſit vt auras.
Qui ſeſe exercet nimium: nec vt ante ſolebat
Sponte vel arte poteſt remorantem excludere bilem.

COMMENTARIVS.

Quid bilis & eius differentia.

XOλὴ, ſeu bilis ac fel, humor eſt calidus ſiccus. Qui duplex eſt: naturalis & præter naturam. Qui naturalis, ſanguini mixtus vtilis eſt alendo corpori, colore flauus, citrinus aut ſubpallidus, amarus ſapore, cõſiſtẽtia tenuis, flori vini ſimilis, & bilis ſimpliciter appellatur. Qui pręter naturã, addito nomine pallida, vitellina, æruginoſa, porracea, rubra, ἰσατώδης, ſeu glaſtea bilis nuncupatur: nominibus pro vario colore diſtinctis. Flaua quæ propiùs ad naturam accedit, commune nomen eſt

omnium. Quæ quum exuperat, corpus quidem omne suo colore tingit, vt in ictero, sed imprimis, magisque conspicuè faciem & oculos. Hos quidem ob natiuum adnatæ tunicæ candorem, cuius alteratio vel minima visu detegitur: faciem verò ob raritatem ac tenuitatem eius loci cutis.

Cur flaua bilis exuperans faciem & oculos imprimis tingere videatur.

2 Cutis naturaliter constituta quum optimè temperata sit, ex carne molli, neruoque duro constans, proindéque durj mollisque, & humidi siccique medium occupauerit, excessus cuiusque continuò fit particeps, vt ex eius contactu liceat de corporis vniuersi temperamento iudicare. Quare biliosi calidi siccique sunt ad tactum dominante bile: quæ calida, sicca, & a caloris exuperantia pariter acris ac mordax est. A qua biliosi quoque macilenti sunt, quia sanguis in his acrior, ideoque minùs alibilis. Sed & ideo minùs adiposi carnosique, quia calor & siccitas in eis exuperans humiditatem ebibit, nec ideo permittit sanguinem in adipem facessere, aut multum liquorem solidis adhærescere fibris, vt ex eo concreto carnosa fiat substantia. Ebibit etiam, & absumit eorum humidum ignis, quo sanguis in atterijs feruens ac bullans vehementem ac frequentem pulsum excitat.

Cur a cute de temperamento indicium nascitur.

Cur biliosi macilenti.

Cur vehemens frequensque pulsus.

3 Ira omnisque ferocitas & audacia perturbationes animi sunt, eam facultatem spectantia, quæ θυμοειδὴς, Græcis, nobis irascibilis & animosa dicitur, quæ Cordis est. Cor vero viscerũ omniũ calidissimũ bile dominante maximo ardet incendio. Quare tùm eius sedis affectus, qui rationis sunt impotes magis exurgunt vimque suam exsuscitant. Sed & calor ex eo subditisque partibus in corporis arcem euolat, vndè continuæ vigiliæ, vel somni breuitas. Nulla namque aut certè pauca fit euaporatio, quam anathymiasin vocant, ex qua cerebrum irroretur & humescat: sine qua nec longus, nec placidus somnus porest obrepere.

Affectus animi vehementes à corde.

Cur in bilis exuperantia vigiliæ.

4 Bilescit magna ex parte bile dominãte sanguis. Hinc vrina quæ sanguinis serum est, colore flauo perfunditur. Flauus item vomitus, ac deiectiones, quia qualis sanguis, tales humores & excrementa. Porrò bilis si non excernitur, & in cerebro residet, vigilias excitat, & deliria rixarũm & iracundiæ plena. Si in ore ventriculi, sitim, nauseam, inappetentiam, oris amarorem, animi defectionem parit, vt in intestinis, dyarrhæam, dysenteriã, in cute carbunculos, herpetes, erysipelata. Hanc igitur excerni spontè vel cholagogo pharmaco, vomitu ve perutile.

Cur in biliosis vrina, vomitus, deiectionesque flauescunt.

Varia bilis pro varijs sedibus quas occupat effectus.

5 Crassior vrinæ portio caloris insiti vi secreta hyposthasis est. Quum autem bilis tenuissima sit, ea reliquos humores in corpore superante materia crassa vel nulla, vel pauca est. Vndè sequitur vrinam quæ tunc excernitur, aut nullum aut exiguum habere sedimentum. Commendatur autem hypostasis alba, læuis & æqualis.

Quid hyposthasis, & quæ laudabilis.

MELANCHOLIÆ DOMINANTIS signa, causæque.

CAPVT IV.

Signa melāncholiæ.

FVSCVS ei color est nigra qui bile redundat,
Corporis & gracilis totius & arida moles.
Horrid' aspectus, vaga mēs, nō garrula lingua.
Ingenii solers, & mæror acerbus, & horror
Exanguis, trepidusque, pauor qui nocte silenti
Sæuior, exagitat pulla sub imagine mentem.
Sæpe canina viget, citò nec sedatur orexis,
Et ructus fiunt acidi, pulsatio rara
Lentaque. quodque serum madidis à renibus exit
Albicat ac tenue est, interdum liuet: & atrum
Meijtur & crassum. Cutis est vitiligine nigra,
Aut scabie consperſa. Hæmorrhois exit in ano,
Vel varix in crure, tumens in sede marisca,
Cancer-ue in mammis. Cibus hic qui flatibus implet
Noxius: Euchymus bonus est, illimis & vnda
Plurima, quæ tenui fuerit permixta lyæo.
Pharmacaque illa iuuant, ducunt quæ nigra per aluum.
Cui siccum gelidumque Iecur cum Corde, Lienque
Debilis obstructusque, huic humor adustus abundat,
Assiduis vt qui curis vigilique seuerus
Incumbit studio, superos vt mente capessat,
Terrenis-ve inhiet rebus: qui vina propinat
Crassa & rubra: cibo qui sese & carne saginat
Terresti, sale condita: cui nulla per anum,
Nec cruris venas, vteri neque nigra feruntur:
Præcipue si quis senior, si frigidus annus,
Aut calidus siccusque, & inæquales autumni.

Hæmorrhois à sanguinis fluore sic dicta, venarū est in ano dilatatio, velut in crure varix. Marisca quæ σῦκον seu ficus tuberculum est in sede rotundum, v'cererosum, durū, subinde doloris particeps.

Causæ melancholiæ.

COMMENTARIVS.

1 MELANCHOLIA frigidus ac siccus humor est. Qui duplex: vnus naturalis, crassus, fæculentus ac niger, alioquin benignus, & ex eorum humorum numero, qui sanguini miscentur ad corporis nutritionem, vinorum crassorum fæci similis qui μελαγχολικὸς χυμὸς, seu melancholicus succus appellatur. Alius præter naturã crassus etiam at niger, ac redditus vstione mordax, acidus, acerbus, splendidus, exedens, qui effusus in terram ebullit, eamque fermenti & aceti instar attollit, insuauis prorsus & sic ingratus, vt hunc nullum gustare audeat animal: ita denique ferinus, vt quod ulcus excitat, nullam omninò recipiat sanationem, qui μέλαινα χολὴ ἀκριβὴς, seu atrabilis exquisita dicitur, de qua sic loquitur Hippocrates; *morbis quibus vis incipientibus si atrabilis infrà supra ve exierit, perniciosum.* Et alibi; *dysenteria si ab atra bile incipit, lethale.* Quo fit vt idem occultos cancros attingere vereor, quos ab atra bile nasci certum est. Corpus verò melancholicorum, colore fuscum, obscurum, ac nigricans est, humoris melancholici tenuissima portione in cutem effusa: quod in ictero nigro solet esse conspicuum.

Melancholia quid & quotuplex.

Aph. 21 & 24. lib. 4.

Aph. Aph. 38. lib 6.

Melancholicorum color.

2 Gracilitatis causæ sunt victus & humorum tenuitas, raritas corporum, digerentis vel nutrientis, vel ambarum facultatum naturalis imbecillitas, & intemperies sicca. Postrema graciles facere solet melancholicos, vt & curæ perpetuò ferè comites. Sed et melancholicorum corpus vt plurimum exuccum est et aridum, quia partes aluntur adusto, fæculento, ideo sicciore sanguine. Est aspectus etiam ac vultus horridus, quia rugosus ob temperamenti siccitatem.

Gracilitatis causæ.

3 Melancholicorum vaga mens est ob agitationem spirituum animalium. Agitantur verò spiritus à flatibus, quorum maximus in ijs prouentus est, à toto quidem corpore suscitatis, sed potissimũ è præcordijs. Non tamen quæ mente agitant statim effutiunt, neque garruli, sed taciturni sunt. Mens enim eorum vmbratia rerum imagine confunditur, vnde mœrent, metuuntque, vitamque sibi tam acerbam putant, vt mortem exoptent, sibique violentas interdum adferant manus. Sunt autem ingeniosi: siquidem intelligẽtiæ causa siccitas est ignea, vnde dicebat Heraclitus splendorem siccum animum esse prudẽtissimum. Imprimis autem hi sunt ingeniosi qui ab adusta bile, non ferina sunt melancholici.

Cur melancholici graciles, excarnes, horridi aspectu & rugosi.

Cur melancholicorum vaga mens, & ijdem ingeniosi taciturni, &c.

4 Mœror est opinio mali præsentis, vt futuri metus. Vtriusque causa multæ sunt. Sed in melancholicis, qui eos affectus perpetuò comites habent, et sic insitos, vt omnes animi motus ad eos referãtur et conuertantur, vna est spirituũ obscuritas. Vt enim spiritus splẽdidi recreãt, spe, que beant animum, ita caliginosi deijciũt sine rerum expectatione meliorum. Hinc eis in somnis obuersantur fumorum rerumque nigrarum imagines, vt squalidorum hominũ phãtasmata, mortuorũ è sepulchro surgentiũ fictę voces, cæque lugubres, et alia generis eiusdem metus, mœstitiæque plena. Quorum causa est fuliginosus aterque vapor è subiectis partibus in mentis sedem irrepens, aut ibi genitus.

Intelligentiæ causa.

Quid mœror & metus, & eorum præcipua causa.

Quid appetentia. 5 Appetentia, quam orexin dicunt, plenitudinis desiderium est, ortum habens a penuriæ sensu. Quæ deprauatur si modũ excedit, & canina vocatur appetentia, quùm ab acidis humoribus ventriculus infestatur, aut vniuersum corpus exhaustum assiduo eget alimento. Sed melancholicis canina fames est ab acido humore, per vas breue in vẽtriculum effluẽte, & rosionem suctui analogam inducente: vel a sola refrigeratione vẽtriculi, quæ quum inanitionis sensum adferat, ad famem excitãdam potest plurimùm. Refrigerationis verò ventriculi nota ructus est acidus, illis, vt pote flatu distendi solitis frequens. *Quid appetentia canina.*

Quid Lien. 6 Lien, pars corporis est rara, spongiosa, nigricans; seu parenchyma nigri fæculentique sanguinis, ventriculo ad sinistrum hypochondriũ incumbens. Qui melancholici succi copia turgens, exonerat vt plurimùm sese per intestina vel per vesicam. Per intestina quidem naturaliter & sæpius: per vesicam rariùs, & veluti modo critico. Quam viã quũ affectat solutis obstructionibus, vrina crassa est, insuperque liuida, virescens aut nigra. Qui colores non periculum denunciant ijs, quibus Lien intumescebat, quibus suppressi menses, aut alius quispiam melancholicus erat affectus: Sed aliquandò morbi solutionem, maximéque si nulla febris, nec vllum symptoma graue est, vt in quibusdã experti sumus: aliàs malum. Virescens enim & liuidus color imbecillitatem summam natiui caloris, niger extinctionem portẽdit. Quod certissimum esse putes, si virium imbecillitas, acuta febris, & tenuis vrina cernitur. Albens autem ac tenuis vrina, vel obstructionis, vel imbecillæ coctionis est signum. *Albens ac tenuis vrina quid indicat.*

Quid cibus Euchymus, & quis. 7 Euchimus seu boni succi cibus est qui in ventriculo probè coquitur, qualis hædina, vitulina, suilla caro, gallinarum, phasianorum, perdicum, columbarum, merularum, turdorum, turturum, passerum, reliquorumque, quæ in omnis excessus mediocritate consistunt, vt & ouum tremulum & sorbile. Piscis item saxatilis, pelagicus, littoralis omnis, qui nec insuaue nec odoris mali, nec glutinosum quicquam in gustu repræsẽtat, qualis asellus, murena, gobius, alijque de quibus alibi dicturi sumus. Panis etiam siligineus, similaceus, & vinum generosum quidem ac lene sed lympha dilutum. Id enim inter cibos referre cũ Galeno placet, cum id omne quod alit cibus sit: id autem alat citissimè. Addo, quod si quibusdam naturis, melancholicis imprimis conducit vinum. Nam mœrorem discutit, quia cardiacum, & frigidum siccumque temperat humorem, quia calidum humidum. Cautè tamen atrabilarijs & maniacis dandum, si dandum: quia caput tentat, feritque, suoque calore sopitum ignem excitat in furias. *Lib. 3. de Alimentis. Vini dotes, & noxæ.*

SIGNA CAVSÆQVE PHLEGMATIS, seu pituitæ dominantis.

CAPVT V.

Signa pituitæ.

CVM pituita grauat, facies cum corpore toto
Albicat, interdùm liuet, plumbi ve colorem
Fœda refert, mollis cutis est & frigida tactu.
Corporis ampla tumet moles pinguedine laxa,
Mollescit paruo lentoque arteria pulsu.
Albet id aut liuet quicquid vesica profundit,
Nunc tenue, & crassum modò, confusumque, quod ima
Parte sui multum est. Vomitu motu ve per aluum
Erumpit pituita, madoreque corpus inerti
Diffluit, hique vigent qui sunt à phlegmate morbi.
Mens hebes est, sensusque grauis, somnusque profundus.
Nubis hyperboreæ, vel aquæ sunt plena tumentis
Somnia, tardi sunt obeunda ad munia gressus.
Phlegma subire vias queis se naturà repurgat
Vtile, conueniunt calidi potusque cibique.
Natura Iecur humidius, Cor, atque Cerebrum,
Frigidiusque parit numerosum phlegma, notusque.
Deses vita, frequens somnus, cibus humidus, vsus
Creber aquæ, acris hyems, senium, gula, vitaque in vdo
Acta solo, gelidoque diu consueta sub axe,
Et cèssans quæ per nares aluumque solebat,
Per sputum vomitumque priùs pituita moueri.

Causæ pituitæ dominantis.

COMMENTARIVS.

Pituita, frigidus, humidus, crassus, lætus & albus humor.

PITVITA, quæ temperamento frigida humida, consistentia tenax, crassa, lentaque, alba colore, triplex: dulcis, acida, salsa. Prima naturalis est humor, contentus in venis qui per se ἄποιος, seu qualitatis expers & insipidus tempore dulcescit, & coctione transit in sangui-

nem. Acida salsaque præter naturam sunt: illa quidem ab ingenti nata frigore, cruda penitus: hæc autem ab externo calore putrida. Quartam addit Galenus vitro fuso similem, vitream ideo nominari solitam, adeo frigidam, vt vbicumque sit, dolores moueat acerbissimos, quæ sub acida potest contineri.

Lib. 2. de different. febrium.

2 Per pinguedinem, adipem hic intelligmus. Etsi sic inter se differunt, quod illa mollior: hæc crassior. Et pinguedo celeriter in ignem posita liquescit, neque rursùm vbi liquata fuit facilè cogitur. Adeps verò non facilè funditur, fususque celerrimè congelatur. Hic vero fit ex pinguiore sanguinis portione per tenues venas, frigidis exanguibusque venis affusa, quarum vi, olei crassiotis instar cogitur. Cuius magnam copiam pituirosi congerunt. Illis quippe minor est Cordis, reliquarumque partium calor, quam qui humidum pingue, quod in eorum corpore copiosum est, possit resoluere.

Quid ab adipe pinguedo differt.

Adipis generatio

Pituitosi cur adiposi.

3 Piruita redundante mollior pulsus; ob humidum Cordis, vt totius corporis temperamentum. Paruus, quia Cor frigidius: ideoque sunt pituitosis exiles arteriæ venæque, quum & hi minus habeant sanguinis, & ex consequenti minus vitæ, ex Hippocratis Aphorismo 44. lib 2. Tardus vero pulsus, quia minima motus arteriarum necessitas est. Cerebrum etiam hebes, somnique multi, quia si corpus vniuersum redditur humidum à pituitæ dominatu, multò magis id, pituitæ fons & scaturigo. Sunt & tùm insomnia plena grandinis, imbrium, aquarum, vt ignis & incendij redundante bile: rubri rufique coloris dominante sanguine, melancholia fusci: fœtoris quum humorum in corpore putredo est. Ex his námque sopitis in somno sensibus, offerre se menti, quæ numquam ociatur, eorum imagines & spectra congruit, quæ referant humoris in corpore dominatum Et vt animi mores corporis temperamenta sequūtur: sic animo, quo maximè tempore liberior est, vt in somno, humorum redundantium ideas obseruari consentaneum est.

Cur à pituita pulsus mollis, paruus, tardus, Cerebrum hebes, somnus multus.

Qualia pituitosis, biliosis, sanguineis, melancholicis insomnia.

HVMORIS AQVOSI NOTÆ causæque.

CAPVT VI.

Humoris aquosi signa.

I liquidæ dominentur aquæ, color omnis abibit
Floridus, inque genis & vultu luridus omni
Pallor erit, mollisque in eis, manibus pedibusque
Assurget tumor, & digito pars tacta prementi
Cedet, in affectu veluti qui dicitur hydrops.
Abdomenque tumeas interdùm mole, meantis

Ac remeantis aquæ sonitum dabit: humor aquosus
Effluet in renes, et laxam crudus in aluum.
Mollis erit pulsus tardéque mouebitur: idem
Paruus erit, rarus, tenuique liquore madebit
Alba cutis, sine tussi erit & sputatio multa,
Mens hebes et sensus, sopor vt quum phlegma redundat.
Causa mali Iecur obstructum durum-ve, Lien-ve
Debilis obstructus-ve, aut scirrho durus vt Hepar:
Ventriculus-ve cibos gelido præ frigore praue
Conficiens, nimiusque cibi potusque madentis
Vsus, in his quibus est imprimis grandius æuum.
Si quis et assolitus sudor, vel aquosus ab aluo
Qui fluit ante fluor cessat, neque potibus exit
Respondens vrina, serum consurgit et hydrops.

Redundantis humoris aquosi causa.

COMMENTARIVS.

1 PITVITA quædam crassa lentaque, de qua priùs: quædam instar aquæ tenuis et liquida, ob id ὕδωρ, dicta, veteribus. Qua dominante pallet vultus, reliquaque in textu posita signa consequuntur insiti caloris penuria, qua vera denegatur hæmatosis. Tùm enim viscera refrigerata sunt, maximeque Iecoris ságuifica facultas infirma, quæ reponit serum pro sanguine, quo manus pedesque, corpus etiam interdùm vt in Leucophlegmatia generali turget ædemate. Turget autem et attollitur ab humore seroso flatui permixto.

Pituitæ duplex genus.

Oedema lætans, est albus indolensque tumor.

2 Abdomen ea corporis humani regio est, quæ à pube sursum versus ad præcordia peruenit: cuius pars inferior hypogastrium, vmbilicus media, superior hyponchondria continens Epigastrium appellatur. Quamuis Epigastrij nomine totum abdomen significari velit Galenus, qui trifariã id diuidit: in hypochondriũ partem superiorem, quam nos Epigastrium appellari propriè diximus, vmbilici regionem, et imum ventrem, quem τὸ ἦτρον, et hypogastrium ait nominari. Fluctuat autem abdomen, tactuque sonitum edit, quum exudauit è venis humor serosus flatus particeps in epiploi, peritonei, intestinorumque, quæ subiecta sunt abdomini seu ventri spatium. Quod quidem non semper, sed aliquando fit: nempè tùm quùm ad Hepatis vel Renum obstructionem contumacẽ accedit venarum, quæ sub abdomine sunt laxitas. Nam aliâs ex habitu corporis interdùm in aluum aqua confluit, ob materiæ grauitatem, loci declinum situm, et sphincteris musculi laxitatem: interdum in renes,

Quid abdomen eiusque diuisio.

Comment. ad Aph. 35. lib. 2. Aph.

Fluctuantis & sonantis abdominis causa.

Renum munus.

2 Vt in mundo venti cum impetu surgentes arbores impetunt, easque radicitus interdùm euellunt, onerarias naues in mari vel absorbent vndis dehiscentibus, aut scopulis illidunt, nautis incassùm pugnantibus. Sic flatus sine sede stabili per vniuersum corpus nonnumquam excitantur, qui vi tenuitateque sua corpus rarefaciunt, & carnes, ex Hippocrate libro de flatibus, findunt, vagisque ideò doloribus exercent, eò maioribus, quò plùs distendunt, & in partes magis sensibiles incumbunt.

Notanda comparatio.

3 Ructus, flatus est per gulam & os excussus. Qui vel acidus est, imbecillo ventriculi calore cibos mutante quidem, at non vincente. Vel fumosus & nidorosus, igneo calore eosdem assante, vt ructus acidus frigidi, nidorosus calidi ventriculi nota sit. Crepitus verò, flatus est per rectum intestinum & anum exitus: qui vel sonorus, vel stridulus est, vt à materia flatulenta, sicciore, humidiore-ve conflatur, vel vt exitum facilem aut difficilem, aperto clauso-ve podice nanciscitur.

Quid ructus eiusque differentia.

Quid crepitus, & eius species.

4 Tinnitus aurium fit à flatulento spiritu, auditus organa, quæ sicca sunt & solida, membranea nimirùm & cartilaginea feriente. Collecto autem in membri cauitate crasso vaporosóque spiritu, nec exitum habente palpitatio nascitur: in qua pars palpitans huc illucque concutitur, attolliturque quùm dilatatur, compressáque deprimitur. Si verò flatuosi spiritus celeri blandoque motu cerebri corpus distendunt, insomnia fiunt instar rei currentis aut volantis. Sin agminatim ac vi concurrunt, instar turbinis aut tonitrus.

Tinnitus aurium vnde.

Palpitationis causa.

Flatus per somnum in Cerebrovarij effectus.

IMMINENTIS MORBI SIGNA, causæque.

CAPVT. VIII.

Ingruentis morbi signa.

SI præter solitum macies, aut corpus obesum,
Aut calor aut grauitas, aut somnia plena tumultus,
Eque breui sommo sopor, aut cutis vlcere fœda est,
Fertur & in pectus, ceruicem, crura, genu-ve
Sudor iners, animus languet, fit debile corpus,
Et dolor aut oculos tenet, aut præcordia, pectus,
Aut capitis venas, horror-ve perambulat artus,
Spiritus aut grauis est, repetitus-ve oris hiatus,
Affore prædicas, vel adesse in limine morbum.
Exuperat quia tunc humor: nimius-ve, malus-ve.

Causa.

COMMENTARIVS.

Cur inſolita macies & plenitudo morbi nuntia. Cap. 2. lib. 2.

1 QVVM aliquis plenior eſt, & coloratior quam conſueuit, ſuſpecta habere ſua bona debet, inquit Celſus. Quia quùm in eodem habitu conſiſtere, nec vltrà progredi poſſit, ferè retrò, quaſi ruina quadam reuoluitur. Hîc igitur, vt in Athletica plenitudine ſoluendus habitus venæ ſectione, maximè ſi ponderis ſenſus à leui motu, vel laſſitudo ſpontanea comitatur. Peius tamen eſt, quùm aliquis contrà conſuetudinem emarcuit, quoniam in his quæ ſuperant eſt quod morbus demat: in his quæ deſunt, non eſt quod ipſum morbum ferat. Ea namque ſubita macies conſumi cum carne ſpiritus, ideóque in morbo fore virium exolutionem indicat. Hîc itáque cui marcor eſt inſolitus quieſcat, boni ſucci cibis alatur, repurgetur vicibus, vt idoneis medicamentis prauitas humorum è corpore deturbetur, & euchymia conuenientibus naſcatur alimentis. De quo quia non eſt hic locus, plenius agetur octauo libro in Cachexiæ, & Atrophiæ curatione.

Cur immodicus & præter naturam calor, morbi nuncius. Hipp. Aph. 4. lib. 2. & Aph. 39. l. 4.

2 Calor, cùm vniuerſalis tùm particularis noxius. Vniuerſalis enim, aut viſceris alicuius, præcipuéque Iecoris aut Cordis intemperiem calidam, aut humoris accenſi motum ac febrem indicat. Particularis verò, partis eius quæ calet alterationem. Quod de inſigni calore ſentiendum: qui ideò morbi nuncius eſt, quia receſſit ab eucraſia ſeu bona temperie, quæ non eſt aliud quam ſanitas. Vndè fit vt non modò calor aut frigus, ſatietas aut fames, ſed & id omne malum ſit, quod naturæ modum exuperat.

Laßitudo ſpontanea triplex.

3 Grauitatis ſenſus, qui laſſitudo ſpontanea dicitur, in ea maximè incidit corpora quæ mali ſucci ſunt & excrementis abundant. Quæ ſiue ſit vlceris, ſiue tenſionis, ſiue mixtus, index eſt morbi. Superuacaneus enim humor, aut incaleſcet, aut putreſcet impenſiùs. Cuius vapor elatus in cerebrum, ſi varius ac multiplex erit, tumultuoſa, confuſáque pariet ſomnia: quæ ſoporoſa longáque, ſi pituita: breuia ſi bilis exuperet. Erit itaque laſſitudo ſpontanea particeps vlceris, quam Cacochymia genuit, idonea purgatione demenda: Tenſiua ſectione venæ. Quæ mixta eſt ex ambabus, phlebotomia, catharſique vacuanda.

Puſtularum & vlcerum eruptiones quid indicēt. Aph. 15. l. 2. Aph.

4 Puſtularum ac vlcerum eruptiones cacochymiæ ſigna ſunt, quæ fieri calfacto ſanguine ab humore bilioſo conſueuerunt. Obſeruandum tamen eſt, an hæ criticæ ſint an ſymptomaticæ. Criticæ tùm erunt, quùm natura potens omnem ſarcinam per eas in cutem depoſuerit. Quod manifeſtum fiet, ſi ſanis ſimilia ſint, vt monet Hippocrates, excrementa. Sin bilioſa, ſymptomaticæ, morbique ſunt indices. Corpus igitur erit medicamento bilem educente repurgandum, nec omittenda venæ ſectio, ſi calidiorem ſanguinem puſtularum & vlcerum authorem eſſe compertum ſit: eſtque non vlceroſa modò, ſed & tenſiua laſſitudo.

Sudorem nō eſſe tertiæ coctionis excrementum. Perfectè ſani rarò ſudāt.

5 Sudor à nonnullis dicitur humidum tertiæ concoctionis excrementum. Quod ſi verum eſt, vtiliter & ſæpiùs, & ab omnibus educi debet, vt ſtercus quod primæ eſt, & vrina ſecundæ. At perfectè ſani rarò ſu-

dant, ſudant plethorici, quique ſe nimiùm ſaginant, qui vehementes exercitationes, concitatoſque corporis motus ſubeunt, qui balneis vtuntur, quique Solis radios experiuntur æſtiuis ardoribus. Sed à copia plethoricis, reliquis à cauſa violenta ſudor excitatur: quique per ſanitatem ſudor fit, in malis ducitur. Vt etiam hic ſudor malus eſt, qui primis fit morbi temporibus. Bonus duntaxat in morbis hic ſudor eſt, qui die fit *Sudor bonus qui.* critico, qui febrem perfectè ſubmouet aut certè minuit, quique tepidus per vniuerſum corpus expanditur. Sed hic ideò bonus eſt, quia ſuo tempore materiam morbificam excludit, non abſolutè bonus: vt hinc conijcere debeamus eum eſſe venturi morbi vel præſentis indicem. Dicamus igitur ἄδηλον διαπνοὴν, ſeu latentem, noſtroſque ſenſus fugientem cutis perſpiratum eſſe verùm tertiæ coctionis excrementum, quæ *Verum tertiæ concoctionis excrementum.* Diocli placuit opinio, non ſudorem, quem vrinæ congenerem eſſe certum eſt, quoniam eum, vrinæ ſuppreſſio ſæpiùs aduentante criſi ſignificat: & qui ſæpè ſudant, raro meiere ſunt ſoliti. Quare ſi per ſeſe ſudor malus eſt, verè dixit Hippocrates: Quòd, vbi ſudor, ibi morbus: iſque *Aph. 36. lib. 4. Aph.* quùm in capite, ceruice, pectore, genu, cruribus, aut alia quauis parte corporis erumpit, morbum præſentem aut ingruentem indicat.

6 Lipothymiæ, ſeu defectus animi multæ cauſæ ſunt, vt profluuium *Lipothymiæ cauſa.* alui largum, & omnis immodica vacuatio, caloris & frigoris exuperantia, cruditas inſignis, obſtructio vel inflammatio partis principis, ventriculi os ſuperius (quod cum corde ſummam habet affinitatem,) malè affectum, neruus percuſſus, vt & muſculi caput, malignum in arterijs *Deliquium animi ſine morbo quid indicat* vlcus, venenum epotum: ea denique quibus vitale robur exoluitur. Quùm autem ſine morbo deliquium eſt animi, teter aliquis vapor in Cor illabitur, aut intercipiuntur ſpiritus, aut humores à copia comprimuntur.

7 Vagus dolor, flatus aut bilis, ideóque crudi calidi-ve copiam humoris indicat: vt horror prauitatem humorum cutem permeantium. Qui *Vagus dolor & horror citra morbum quid ſignificant.* quùm incumbent parti, morbum inferent. Horror autem eſt ſimilis mari dùm incipit iam turbari, & inæquale reddi. Nam vt tranquillo pacatoque mari ſuperueniens ventorum fremitus & fluctuum inæqualitas *Horror ſimilis mari dum incipit turbari.* tempeſtatem: ſic in morbis horror humorum agitationem portendit. Ex quo colligas horrorem febris eſſe nuncium: vt etiam eſt oſcitatio, à *Horror febris nuncius, vt oſcitatio.* qua paroxyſmi febrium incipere conſueuerunt.

8 Spirandi difficultas in eo qui nondùm ægrotat, ſi cum grauitate totius corporis eſt, à plethora naſcitur, à qua venæ muſculique thoracis implentur tenduntúrque. Quare Peripneumonia, vel Pleuritis, aut aſthmatis parens deſtillatio metuenda.

SIGNA FEBRILIS ACCESSIONIS, eiusque causæ.

CAPVT. IX.

Signa paroxismi febrilis.

NGIPIT *& febris, gelido si frigore corpus Contrahitur, nasusque riget, tussisque recurrit, Visque labat, capitisque dolor, vomitusque, soporque Obsidet, atque latens negat altum arteria motum. Os hiat interdùm, manus vtraque panditur. Horum. Causa calor subitò ima petens, geminansque calorem Internum, ac nudans externas frigore partes.*

Causa.

COMMENTARIVS.

Quot vniuersi morbi, paroxismique tēpora. 1 VT vniuersi morbi, sic paroxysmi febrilis quatur tempora sunt, ἀρχὴ, αὔξησις ἀκμὴ παρακμὴ, seu principium, augmentum status, seu vigor, & declinatio. Paroxysmi verò seu febrilis accessionis hoc præcipuè loco causas signáque perscrutamur. In cuius initio externæ partes algent, quia calor cum spiritibus, & sanguine fertur ad Cor, obsessum à materia febrili: friget nasus, quia quùm sit osseus, & cartilaginosus, quicquid habet caloris citissimè relinquit, reuocato ad interiora calore. Tussis quàm antè frequentior, pituita decumbente in fauces & thoracem. Eò verò tunc potius inclinat fluxio, quia cerebrum caloris minùs habens, affluente ad cor spiritu cum sanguine, non benè coquit, nec retinet. Quodque non retinet, via decliui in fauces pulmonesque decumbit. Addè quod cor impensè calidum attrahit instar cucurbitulæ quod sibi vicinius est. Defectus etiam tum est animi, vapore febrili in cor illapso. Capitis dolor est, vaporum è corde in cerebrum metastasi. Vomitus autem excitatur, humoribus è ventriculi fundo vicinisque partibus in stomachum erumpentibus. Interdùm verò sola fit nausea. Sed & sopor fit, refrigerato plenóque vaporibus cerebro. Paruus & contractus est pulsus, isque profundus quia calor intrò cogitur. & cor obsessum vitales spiritus per omnem arteriam non æqualitèr effundit. Oscitatio fit ab humiditate ventosa, vaporosoque spiritu in musculis i. ferioris maxillæ contento. Pandiculatio, vaporibus aut flatibus brachiorum inania spatia perreptantibus. Et hæc quidem in singulis febrium intermittentium exacerbationibus repetunt, non in continuis

Cur initio paroxismi partes externa frigent, friget nasus, tussis frequentior, capitis dolor est, vomitus, paruus pulsus animi defectus.

Oscitationis & pandiculationis causæ.

febribus: in quibus vt intermissio nulla est, sic à principio ad finem vnica duntaxat accessio, quæ in multos dies extenditur. Ideóque in continuis quatuor morbi tempora non æque manifesta sunt, vt in intermittentibus. Agnoscuntur tamen è cruditatis & coctionis signis, & symptomatum imminutione, vel auctione. Continuæ namque febris initium esse dicitur, vbi cruda sunt omnia, mitia symptomata: quæ quùm augentur, augmentum est, quùm in sæuitiæ summo sunt, vigor: quùm remittunt, coctionis signis apparentibus, declinatio. Nam inquit Hippocrates noster,

Morbi tempora manifesta magis in intermittentibus febribus quàm continuis.

Omnia quùm morbi veniunt abeuntque minora,
Sed grauiora extant rapido veniente vigore.

Author Hippocratem appellat suum, cuius Aphorismos & prognost. opus versibus expressit

Sic incipiente quotidiana continua graue corpus est, propensitas in somnum, vrina tenuis & alba, liquida, crudaque deiectio. Sub augmentum vrina fit crassior, cum enæoremate crasso, quod in vigore subsidet magis: sed in eo magis molesta nox & febris auctior, quæ remittit in declinatione. Primis febris tertianæ continuæ temporibus vrina tenuis est, flammea, coloris aurei, capitis dolor, vigiliæ, calor vniuersum corpus occupans, acer ac mordax, sitis, pulsus frequens ac durus: quæ magis exasperantur in augmento, summè sæuiunt in statu. Verùm vrinæ tùm flauescunt cum hypostasi laudabili, ruffæ sunt compactæque fæces alui. Quæ vt coctionis, ita salutis signa sunt, quibus positis, remissio symptomatum, & requies in declinatione speranda.

Febrium continuarum tempora quibus agnoscuntur.

AVGMENTI SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT X.

Vgetvr, si febris abest, tepidoque calori
Cedit, & æqualem solitus retinere tenorem
Pulsus, inæqualis fieri maiórque videtur.
Quæ fiunt, quia se calor intùs ad extima sensim
Explicat, hinc pulsus micat, & tepor exit in artus.

Augmenti signa.

Causa.

COMMENTARIVS.

1 PERIODVS seu circuitus, qui morbi quasi per circulum ab ijsdem in eadem est reditus, duas habet partes: accessionem, quam παροξυσμὸν: & remissionem quam ἄνεσιν appellant: quarum remissio periodi melior pars est: accessio seu proxysmus deterior, quem ob id exacerbationem dicunt: cuius principium, quod ἀρχὴν & ἐπισημασίαν vocant antè notauimus. Iam sequitur augmentum. In quo febrilis calor mediocris est, nec in omne corpus effunditur æqualiter, quia tùm natura non omnes suas copias explicare potest, quibus noxium humorem

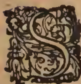
Quid Periodus & quot eius partes.

Periodi pars deterior paroxysmus est, anesis, seu remissio melior.

foras eliminet & excludat. Pulsus inæqualitas tùm apparet, quia systole quam dyastole celerior, vt putris expurgetur fuligo.

SIGNA STATVS ET CAVSA.

CAPVT XI.

IN[1] vigor est, corpus calor igneus omne pererrat.
Quæque minùs viguêre priùs symptomata, culmen
Sæuitiæ summum retinent. Perit inque vigore,
Viribus aut præstans morbum supereminet æger.
Cur sint in vigore sæuissima symptomata. *Inclyta quandoquidem gemini sit pugna caloris,*
Quo perit externus, minor est si noxius humor:
Sin maior, noster calor & natura fathiscit.

COMMENTARIVS.

Quid vigor, seu status. 1 VIGOREM dicimus morbi, paroxysmíque tempus ordine tertium, in quo symptomata summè vigent. Vt & Statum, quod in hoc accessio nec augeri nec minui, sed in eodem quasi statu gradúque consistere videatur. In eo namque corpus vniuersum incalescit ex æquo, nisi quùm febris superuenit magnis viscerum inflammationibus, aut aliter maligna est. Tùm enim exuruntur viscera: partes autem externæ, reuocato in corporis meditullium calore frigent. Quod in acutis, quæ continuæ sunt non intermittentes, locum habet.

Quo morbi tempore moritur æger. Signa communia mortis & salutis. 2 Æger in pessimo morbi statu moritur, igitur in vigore. Vigor enim est pessimum, maximúmque morbi symptoma. Morituri verò communia signa sunt, morbi magnitudo, concoctionis defectus, seu cruditas humoris, & summa virium imbecillitas. Vt contrà, morbi tolerantia facilis, εὐφορίαν vocant, pepasmus, & virium robur securitatem pollicentur. Sed vt æger in continuis, acutis & malignis febribus existente vigore perit, si forsan huic occumbendum est: sic in intermittentibus & blandis in vigore leuatur, superuenientibus in eo, quo crisis esse solet, profusis sudoribus, aut hæmorrhagiis, aut vrinis, aut alui fluoribus, vt in capitibus de crisi notabimus.

SIGNA COMMVNIA FEBRIVM & causæ.

CAPVT XII.

Quæ vigere soleant in morbi statu symptomata.

SÆPIVS *hîc capitis dolor est, sitis, arida lingua*
Scabráque, singultus, iactatio corporis, æstus,
Nausea, lapsaque vis, vomitus, priuatio somni,
Lumborum grauitas, anorexia, mentis & error,
Icterus, augurij, nisi lux iam septima, praui,
Et gustus malè gratus, & imis faucibus hærens
Asperitas, malè fit qua deglutitio, ventris
Profluuium, rigor & dyspnæa, oppreßio sudor.
Quæ vario motu bilis, calidíque vaporis
Attactu fiunt, & edacis viribus ignis.

Icterus antè septimum diem malus, hippoc. aph. 62. lib. 4.

Causæ grauiorum symptomatũ in statu seu vigore.

COMMENTARIVS.

Primus hic decadis lib. de signis & causis morborum vniuersalibus agit.

HÆc quia simplicia non sunt, sed grauißima symptomata, quæ sæpe curationem in se conuertunt, eaque communia multis febribus, in vigore vexare solita, de his hoc libro, signis & causis morborum vniuersalibus explicandis destinato scribimus, febrium signa specialia causasque distinctiùs libro secundo tradituri. Fit igitur in febribus capitis dolor, è subiectis partibus vapore, vel tenuiore sanguine è venis maioribus sursùm elato. Sitis est, interiore ventriculi tunica vel exsiccata calore, vel imbuta nitroso quodam & acri calidóque humore. Lingua siccior est ab æstu, & acri calidóque vapore: cuius vis intensa putanda est, quùm scabra fit, intensissima quùm nigrescit. Singultus ab inanitione, vel repletione nascitur: interdùm etiam ab humoris corrupti, ventriculi tunicis impacti acrimonia, vel eiusdem mali-gnitate, qualem pestilens febris inuehit. Conuulsiuus ventriculi motus est, quo quicquid eius tunicis molestum est expellere conatur. Eiusdem est cum vomitu generis, sed eò fortior & vehementior. Nam singultu natura quæ in ore vẽtriculi penitiùs insederunt exigere contendit: vomitu ea tantum quæ ventriculi capacitate continentur. Iactatur hinc indè corpus, nulla seruata figura corporis, quem affectum ἀλυσμὸν appellant, à turgente in venis materia, & huc illúcque delata. Vel cæca malignitate cor obsidente: vel ab æstu, vel oppressione: æstuat autem, vapore quoquouersum expanso. Nausea fit ab humore, vel infesta quali-

Capitis dolor in febribus vndè.

Sitis in febribus causa.

Linguæ siccitas, scabrities & nigredo quibus in causis.

Singultus causa.

Quid singultus.

Quid ἀλυσμὸς & eius causæ.

Nauseæ causæ.

Quando fit vomitus & nausea.

Quid nausea. tate laceſſente ventriculum. Quam ſequitur vomitus, ſi facultas expultrix ventriculi valida eſt, in eoque ſunt quæ hunc mole ſua grauent, aut mordacitate contriſtent. Sin infirma vis, & ſola qualitas offendit, aut *Lipothymiæ cauſa.* tenuior, aut craſſior & lentior humor, non fit vomitus, ſed irritus vomendi conatus, quem nauſeam appellamus. Lipothymiæ, ſeu defectus animi cauſa pernicies eſt febrilis humoris: vel æruginoſa, vel praſſina, vel vtraque bilis ventriculi os, præcordiorum ve membranas acriter *Vigiliarum cauſæ.* vellicans: aut ſymptomatum vehementia, vigiliæ, dolôr, tumor, immodica repentináque vacuatio, tenuiſ-ve victus ratio.

Lumborum grauitatis cauſæ. 2 Vigiliæ crebræ ſunt in febribus à calido acrique vapore Cerebrum exſiccante, & ſuprà modum attenuante diſſipantéque ſpiritus: Velà qualitate pernicioſa, vel oppreſſione, ſiti, dolore. Lumborum grauita- *Anorexiæ cauſæ.* tem facit materiæ febrilis portio in venam cauam, aut maiorem lumborum arteriam decumbens, vnde lumborum etiam, renumque non rarò *Caloris effectus.* dolor inſurgit, pondere ibi diutiùs conſiſtente. Anorexiam, ſeu cibi faſtidium adfert corruptus vapor in ventriculum exhalans: vel infenſa qualitas: vel humor quiuis ipſum quaſi ſaturans, præcipuéque calidus ventri- *Delirij cauſa.* culum offendens. Calor enim ſolida corpora laxando diſſoluit, & ad attractionis functionem, quę deficit in Anorexia, reddit imbecilliora. Hu- *Guſtus deprauati, deglutiendi ſpirandique difficultatis, & dyarrhea cauſæ.* mida verò fundendo ſuprà modum extendit. Delirij cauſa bilis eſt cerebrum obſidens.

3 Guſtus deprauatur, quum os linguaque perfuſione bilis amareſcit: aut humoris ſubſtantia vaporeque polluitur. Deglutiendi difficultas eſt, quum aliquis vapor craſſus aut pituita caloris vi ſicceſſit in faucibus & ore ventriculi, viamque cibo ſalinæque reddit anguſtiorem. Bilis in aluum irrumpens alui profluuium excitat. Spiritus ægrè ducitur à pręcor- *Rigoris, horroris, frigoris, oppreſſionis cauſæ.* diorum oppreſſione, Cordis & Pulmonum æſtu, bile & putredine ibi genita, vel è venis eò procumbente.

4 Calidus ac putris humor extrà venas cônditus, ſi plurimus eſt, iſque vehementèr acer ac mordax, & impetu in pręcordia ruens eorum membranas feriat, rigorem adfert: horrorem ſi minùs acer eſt & minore copia. Sin paucus, & lentè languidéque mouetur cum acrimonia minima, frigus inuehit. Quod in quartanis obſeruatur: vt horror in quotidianis febribus & hæmitriteo: rigor in exquiſitis tertianis. Oppreſſionem facit praſina, vel æruginoſa bilis circà cor exæſtuans: vel eiuſdem in præcordiis aut viſceribus firmatæ, ac ventriculum diaphragmaque prementis copia vndè præcordiorum diſtentiô, & in contactu preſſuque dolor.

Quid ſudor. 5 Sudor eſt humoris ſeroſi per ſpiracula cutis excretio. Qui quùm affatim, per vniuerſum corpus, in acceſsionis febrium intermittentium fine, ſeu declinatione, in continuarum criſi, vacuata eraſsiore coctaque reliqua materia profunditur, ſalutaris eſt. Alias ſymptomaticus, & præter naturam.

SIGNA

SIGNA DECLINATIONIS FEBRILIS, eiusdemque causa.

CAPVT XIII.

VVM verò querulæ sit declinatio febris, Signa declinantis febris.
Tunc omnis ferus ardor abit, placidéque mouetur
Pulsus, & insani deterrima quæque vigoris
Signa retusa cadunt, naturæ cuncta regentis
Imperio, quo tuta salus sperabilis ægro.
Nullus enim propria morbi ratione perire Nullus in morbi declinatione moritur.
Declinante potest morbo. Positóque vigore
Si quis obit, nouus affectus fuit, aut grauis error
Commissus, quo vitalis resoluta facultas.
Declinat sed ob id febris, quia pulsa vigore est Declinationis febris causa.
Portio materiæ peccantis multa per aluum,
Sudores lotium-ve, vt si superesse videntur
Relliquiæ, facilè has vincat natura pepasmo.

COMMENTARIVS.

1 IN febris declinatione, Vigoris grauissima symptomata vanescunt, perspirante caliditate, mediumque corporis relinquente. Quo tempore cibandum ægrum præcipit Hippocrates. Signum verò cibandi potissimum ait, quùm calor ad eius pedes descenderit. Tùm placidus ac naturalis pulsus, dyastole systolem æquante: Nullus autem in declinatione perit, nisi grauiter erratum sit ab assidentibus, ægro vel medico: morbus ve alius priori succedat. Nam exclusa materia febrili per crisin, quæ fit in vigoris fine, nihil hostile suo sinu clausum natura continet: ideò quum prouida solersque sit, ordine cuncta regens, quicquid à febre populatum est sensim restaurat.

Lib. de rat. vict. in acutis. — Cur in declinatione nemo perit.

SIGNA CAVSÆQVE MORBI salutaris.

CAPVT XIIII.

Signa morbi salutaris.

ESSERVNT *morbi furiæ, & manifesta salutis*
Spes fulget,[1] *modicè quandò sua crura reducit,*
Inque latus dextrum læuumque volubilis æger
Vertitur, atque die vigil, atra nocte quiescit,
Nec labor à somno est, sed ab hoc deliria cessant.
Febrilisque calor, sitis ac dyspnæa remittit,
Sputáque liberiùs calido de pectore cedunt,
Et quatiunt madidum sternutamenta cerebrum.
[2] *Quùm ratio sibi constat: vt & sibi constat orexis,*
Et non immitis facilis tolerantia morbi est,
Integer & pulsus, faciésque simillima sanæ.
Quùm molles calor æqualis spatiatur in artus,
Inque cutim sudor tepidus diffunditur omnem
Febrilem ardorem soluens, hypochondriáque vnà
Mollescunt, nec in his dolor est, ventrísque videtur
Plana cutis, vomitúque simul cum phlegmate bilis
Reiicitur. Nec spem matulæ conclusa minorem
Hæc vrina dabit, cuius sit hyposthasis alba,
Læuis & æqualis. Sed & excrementa leuamen
Significare solent decliuem missa per aluum,
Mollia si fuerint, connexa & ruffa colore.
Sic nihil his superest, quod non natura domarit.
Causa aut naturæ vigor est, proba-ve ipsa iacentis
Temperies, facilis vel coctu noxius humor.

Integer pulsus habetur, cuius systoles & dyastoles est æqualitas.

Salutaris morbi causa

COMMENTARIVS.

1 HYPERBOLICÆ figuræ, quæ nimium exteusis neruis fiunt, dolorificæ; doloris autem exortes, quæ medium situm habent. Huius generis est, crurum, vt ceruicis & manuum reductio mediocris, validam indicans animalem facultatem, ideóque morbi securitatem ægro pollicens: vt pollicetur decubitus facilis in vtrúmque latus, quo robur indicatur facultatis corpus per musculos mouentis. Vigiliæ quoque diurnæ salubres, quoniam his, spiritus animales illustrantur ab aëre diei luminoso, quique per somnum immobiles & crassi redditi sunt humores perspirabili cute digeruntur. Somnus item nocturnus sanitatis signum est, quia spiritus animales reparat, & humores concoquit, calore in corporis meditullium seu fundum reuocato, qui per vigilias & diurnum aëris splendorem externam corporis faciem, seu cutim affectabat. Sic cùm à somno meliùs habet æger, nec vt antè delirat, bonum. Humoris enim ferocia retusa est. Idem puta quùm febrilis deferbuit calor, quoties sitis ac spirandi sublata difficultas. Sternutamenta coctionem indicant, & robur excretricis in Cerebro facultatis: ideóque laudantur in omnibus, exceptis pulmonum affectibus. Vt enim cerebrum commouent, ita fluxionem in imbecillos pulmones accersunt.

Hyperbolica figuraque. Crurũ, ceruicis, manuum reductio mediocris, & facilis in vtrumque latus decubitus quid indicet. Vigiliæ diurnæ cur salubres. Somnus nocturnus cur salutaris. Vtilis est, quoties soluit deliria somnus. Hip. Aph. 2. lib. 2. Sternutamenta quid indicant.

2 In omni morbo valere mente, & benè se habere ad ea quæ offeruntur, bonum: contrarium verò malum. Hoc enim ventriculum, Cor, Iecur & Cerebrum, rêliquumque neruosum genus sanum esse nunciat. Ventriculum quidem & Iecur, quod in his alimenti bona coctio fiat. Cerebrum verò, quod sana mens integras indicet animales facultates. Cor denique, quod vitalis natiuúsque calor in corpore dominetur. Benè ferre morbum etiam in bonis habendum est, quia mitis humor, coctúque facilis hic est qui morbum facit. Pulsus integer & æqualis, faciésque sanæ similis, naturalis, ideóque sanitatis index. Laudatur & sudor vniuersalis, etiam si primo die fiat, vt in Ephemeris, si febrem perfectè submouet, quod affectum, eiusq; causam sublatam indicet. Hypochondria si mollia sint & æqualia sine dolore, subiectarum partium, & musculorum abdominis, mesenterij, Lienis, Hepatis, ventriculique temperiem indicant: vt intemperiem, nempè phlogosin, phlegmonem, obstructionem, scirrhum, aut flatus, si tenduntur, attolluntur, obdurescunt. Venter planus & æqualis est, quùm omnes abdominis musculi suam ἐυσαρκίαν retinent, quorum robore coctio cibi fit melior, & faciliùs ab aluo fœces excluduntur.

Hip. Aph. 33 lib. 2. ἐυφορία seu morbi tolerantia. Quis sudor vtilis. Hypochondria. Venter planus & æqualis.

3 Vomitus ex pituita & bile commixtis ab Hippocrate laudatur, quia contrarius humori sincero omnium deterrimo. Nam sincerus, seu solitarius & impermixtus humor, si bilis est, caloris: sin pituita, frigoris exuperantiam indicat. At pituitæ permixta bilis, ex calido frigidóque temperiem, in qua naturæ consistit essentia, denuntiat.

Hippoc. lib. prognost. Sincerus humor, cur malus.

4 Omnis hypostasis humoris copiam designat: cocti quidem, si fuerit alba, læuis & æqualis, vndè morbi securitas: crudi verò, quæ ab his qua-

Quid hypostasis indicet.

Quibus causis fit hypostasis alba, leuis & æqualis.

Deiectio mollis cur bona.

Cur natura bilem in intestina trāsmittit.

litatibus defecerit. Alba quidem eſt, ei tribuente natura colorem ſolidarum partium, nempè venarum & arteriarum quas permeat: læuis & æqualis, aſperitate caloris vi domita. Deiectio mollis, ſeu liquidi durique particeps, eademque ſibi cohærens, bona, nempè quæ partium vndè manat, indicat temperiem. Ruffa fit, bile è cyſti fellis inteſtina præterlabente. Quam in hunc vſum natura deſtinauit, vt excrementa viſcida craſſáque diutiùs in inteſtinis ſtabulantia per aluum excluderentur, & quaſi natiuo clyſtere proluta ſecederent.

PERICVLOSI MORBI SIGNA, cauſæque.

CAPVT XV.

Morbi periculoſi notæ.

AFFECTVS *grauis eſt, vbi* [1] *torret & exedit ignis*
Interiora vorax, atque exteriora gelantur.
Carnoſumque genus ſubitò macileſcit, & æger
[2] *Pus ſpuit, erigiturque, auras vt captet hiando:*
Aut [3] *nimium vigil eſt, nimióque ſapore grauatur,*
A vomitu patitur ſingultum, oculique ruborem,
A ſomno metuitque, [4] *horret ſudore profuſo.*
Cruribus expanſis manibúſque cubare ſupinus
Aſſolet, aſſiduéque trucem tolerare dolorem
Lugubri ſe voce refert. Neque damna ſequuntur
Inferiora, vides ſi quando [5] *hypochondria tendi.*
Si [6] *noua quùm febris, fera mens à ſede mouetur,*
Dentibus & ſcabris viſcoſus lentor adhæret:
Exurenſque calor capiti eſt manibuſque, ſed imo
Sentitur ventri frigus laterique moleſtum.
Sunt lacrymæ inuitæ, febris irrequieta, frequenſque
Spiritus & vehemens, [7] *vomitus ſincerus & album*
Si lædit phreneſis lotium: aut ſi furfuris inſtar
Aut fili ſedimen retinet: [8] *penituſque repreſſa,*
Aut nimio in febri eſt aluus furibunda fluore.
Cauſæ. *Praua iſthæc, quia cruda notant, nimium-ve calorem,*

Quo molles viri partes, & viscera certum est:
Unde nisi citus occurras via proxima letho.

COMMENTARIVS.

1 VT salutares hi morbi sunt, qui cum signis securissimis progrediuntur, qualia superiori capite notata sunt: sic hi maximè periculosi, qui sunt grauissimis stipati symptomatis, qualia quæ describuntur hoc capit. ad quorum explicationem accingimur. In acutis morbis, qui sine magna fuerint inflammatione, nonmodò non refrigerari extrema, sed etiam peruri accidit. Sed quùm inflammationis calor ita vehemens est, vt ad se cucurbitulæ instar sanguinem ex toto attrahat corpore, viscera tùm exuruntur: externæ verò partes, sanguinis ad viscera confugientis absentia refrigerantur. Quod ideò fit, quia concepto intus incendio calor natiuus opprimitur. Subita tum interdum fit macies, colliquato per igneum calorem hoc humore secundario, qui carnis molem constituebat.

Salutares morbi sunt, qui cum signis securissimis progrediuntur: periculosi lethalesque, quibus extiosa signa sunt.

Cur magnis & malignis febribus subita macies.

2 Pus signum malum est, abscessus nimirum in thorace. Materiam verò purulentam excerni, bonum. Vindicatur enim Pulmo, siquidem est expectoratio laudabilis, ab exesione, quæ aliàs intrà quadraginta dies cõtingeret. In morbi verò statu citrà proprium Pulmonis affectum erectum sedere velle, signum est inquietudinis & delirij. Qui namque benè morbum tolerat, immotus potius cubare cupit. In Pulmonis autem affectu, malum quidem signum est, inflammationis nempè tum eius tum cordis, sed ægro erigi quàm cubare melius est. Sic enim Pulmo se magis explicat ad aëris attractionem, indéque maius refrigerium.

Erectum sedere velle quid significet.

3 Ex intemperie sicca primi sensorij, seu Cerebri, vel à siccis & biliosis humoribus in cerebrum elatis vigiliæ fiunt. Sopor autem ab intemperie frigida humida, crassis pituitosisque succis Cerebrum, primarium pituitæ fontem opplentibus. In epidemicis etiam febribus interdum obrepit sopor, maligna aura Cerebrum obsidente, & eius functiones interpellante. Sopor vbique malus est. Sed & somnus & vigiliæ, si modum excesserint malum: quia quùm symmetria quadam & iuxta proportione sanitas definiatur, omnes etiam excessus & immoderationes in vitio sunt. A vomitu etiam, singultus & oculi rubicundi malum. Singultus enim hic, qui stomachi conuulsio est, ab inanitione nascitur, quùm eum præcesserit vomitus in quo consequuta purgatio est. At ab inanitione, siccitate purgatione nimia conuulsio lethalis ex Aph. 1. 2. 3. 4. lib. 5. Aph. Sed hîc etiam ideò lethalis, quod verisimile sit Cerebrum neruorum principium per consensum, aut Ventriculum affectu primario, vel vtru mque phlegmone tentari. Quod si ad hæc oculorum rubor est, certum inflammati Cerebri signum. Metus etiam à somno malus est, significatque fumorum, præcipuè melancholicorum copiam aut cacoithiam. Quam si natura superare per somnum, quo tempore calor est vegetior, haud potest, multò minùs per vigilias poterit.

Vigiliarum & soporis causa.

Cur à vomitu singultus & oculi rubicundi malum.

Metus à somno cur malus.

A sudore horror non bonum Hi-poc. Aph. l. 7

4 Horror sudori superueniens, sinistri est ominis. Indicat enim aliquid superesse materiæ morbificæ in partibus sentientibus, quam natura fatiscens & velut euicta excludere non potuit: ideóque sudorem fuisse decretorium non decernens, quod perniciosum & dyscritum esse solet.

Supini decubitus mali.

Sunt & supini decubitus in malis, quia nascuntur à motrice facultate langnida: nisi ea forma cubare consueuit æger, nec in alterutrum latus facilè conuertitur, ob alicuius vicinæ partis dolorem.

Trux & cõtinuus dolor quid agit.

Trux autem & continuus dolor plurimum de viribus detrahit: quoniam assiduis curis & vigilijs spiritus exhaurit, tristique sensu vellicans, humores acuit, carnesque tabefacit atque consumit.

Hipochondriorum tensionis causa.

5 Hypochondria tenduntur à flatibus, vel phlogosi, vel tumore aliquo præter naturam, vel intemperie sicca partium subiectarum, si cum dolore viscerum est inflammatio. Sin sine dolore, crassior humor aut frigidus tensionis est causa. Sed vt in febribus ardentibus, hypochondriorum tensio cum dolore, partium subiectarum inflammationem, ideóque periculum indicat: sic interdum ingruente crisi per nares sanguinis eruptionem portendit. Impetus enim humorum in caput ex Galeni sententia signum est.

Cõment. 2. ad part. 5. li. 1. epid.

Delirium initio morbi quid portendat.

6 Quùm initio morbi delirium est, metuenda phrenitis in statu. Quùm enim initijs morborum mitia symptomata sint, in vigore fortiora: nòn dubium, quin si delirium initio morbi est: in statu phrenitis, quæ delirio simplici symptoma maius est, consequatur. In perniciosarum verò febrium paroxysmis calor manuum & capitis, frigusque ventris & laterum, natiui caloris extinctionem portendit, diffugiente vna febrili calore.

Cur nulla febris continua terroris expers.

Nulla porrò febris continua leuiter terrere debet. Ea namque primigenium humidum depopulatur, nullumque relinquit tempus idoneum, quo vires attritæ, cibo reparari queant. Ex febribus verò continuis ea molestissima, in qua æger ἀσώδης seu irrequietus, & anxius est. Eadem & periculi plenissima. Nam in hac à multo, feróque humore virtutem opprimi coniectura est.

Molestissima febris quæ.

Quare malus est sincerus vomitus.

7 Sincerus omnis humor præter sanguinem exclusus, prauam indicat affectionem, ideóque sincerus vomitus. Quum phrenitis est, albicans vrina significat humorem biliosum in Cerebrum rapi, indéque febrem augeri. Si febris est simplex, & cum alui fœcibus albet vrina, phrenitis metuenda. Si sine febre talis est, obstructionem aut cruditatem indicat ideóque semper mala. Quùm in huius hyposthasi furfures fila-ve cernuntur, flammeo febris ardore solidæ partes attinguntur atque tabescunt. Sin febris nec adest, nec adfuit, vesica duntaxat afficitur.

Albicans vrina.

8 Alui suppressio hîc, nota est immodici Ventriculi, Iecoris, vicinarumque partium caloris humidum absumentis. Sed perniciosum alui profluuium in febre. Nam illud spiritus exoluit exhauritque, febris autem eosdem allat & absumit. Fit autem ab intemperie calida humida, vel bilis erumpentis copia, vel infirma retentrice, vel humorum è superis partibus decubitu: vel acri quauis materia ventriculi os inferius lancinante, vel copia ciborum grauante: vel denique maligna qualitate, quam cœli constitutio pestilens attulit, vel humorum putredo.

Cur in febre perniciosa diarrhæa.

Diarrhæ causa.

MORBI LONGI SIGNA ET causæ

CAPVT XVI.

SIn minùs hæc noceant, morbi mora longa ſequetur,
Cuius erunt hæc ſigna.[1] *Calor modò corpus habebit*
Nunc frigus, ſudor-ve fluet cum febre, color-ve
Vnus & alter erit, nec fiet[2] *marcidus æger.*
Quæ modò pura fuit, bullas vrina refundet:
Alba-ve ſubſident, & ab illis rubra ſequentur,
Rubráque quæ fuerat modò, fiet hypoſthaſis alba.
Humores varij multique in corpore, motus
Tàm varios pariunt. Ideò niſi tempore longo
Natura ſubigi hi nequeunt, nec Apollinis arte.

Signa morbi longi. — *Cauſa.*

COMMENTARIVS.

1 SI calor & frigus in ægro corpore ſibi inuicem ſuccedunt, ſignum eſt variarum affectionum. Quas quia natura nequit vno tempore ſubigere, morbum fore longum neceſſario colligendum eſt. Idem eſto de coloris in morbo viciſſitudine iudicium. Sudor etiam qui febrem non ſoluit, materiæ copiam ſubeſſe teſtatur. Qui lethalis eſt, ſi frigidus cum acuta febre: ſin cum mitiore, morbi diurnitatem ſignificat. Vt ſudor multus, frigidus calidus ve ſemper fluens, frigidus grauiorem, calidus leuiorem morbum indicat. Quod non de critico ſudore dictum exiſtimetur: ſed de ſymptomatico, eoque qui toto morbi ſpatio citrà criſim vllam apparet.

Quid ſignificet caloris frigoris in ægro corpore viciſſitudo. *Hippocrat. Aph. 37. & 42. lib. 5. Ab.*

2 In omni morbo natiuus calor atteritur & imminuitur, nec ſufficiens alimenti fit in omne corpus diſtributio: vndè contingit carnoſas partes conſumi. Quùm itaque morbi ſpatio corpus non manifeſtè vel parum emarcuit, morbi diuturnitas accuſanda. Humores namque morbidi craſſi lentique ſunt. iique multi. Quare nec facilè, nec citò diſſipabiles, nec breuioris pepaſmi capaces.

Cur macies in morbo, cur etiam & quando ægri non macileſcunt.

3 Vrina quæ modò pura eſt & naturalis: modò bullas habet, aut quaſdam quaſi maculas in ſuperficie: quæq; in fundo quid album, læue, deindè rubrum ſubſidens deponit, iure morbi diuturnitatem accuſat. Quod enim interdum pura cernitur, albam ac læuem habens hypoſthaſim, ſignum eſt naturæ roboris, & coctionis alicuius materiæ. Quod deindè

Vrinæ coloris & conſiſtentiæ varietas.

bullulas aut maculas refert, aut in imo rubet, argumentum est peccantis humoris: quem quùm natura nondum aggressa sit, ad eius mitificationem coctionemque non breue tempus requiritur.

CRISEOS VENTVRÆ[1] SIGNA & causæ.

CAPVT XVII.

Signa futuræ criseos.

NTE crisim currens varijs nox aspera signis
Proditur, vt [2] capitis, colli, stomachique dolore,
Comate, dyspnæa, lachrymis non spontè profusis,
Obtuso sensu, spectris lucentibus, auris
Tinnitu, motu labij, lotióque retento.
[3] Præuenit & tempus solitum, sæuóque rigore
Feruorem ingeminans accessio territat ægrum.
[4] Hinc salit & clamat, vigil est, delirat, anhela
Conficiturque siti, nec spem putat esse salutis.
Spes tamen est medico, qui viderit antè vigorem
Cocta per vrinas excerni plura, per aluum
Sputáque, nec vires præsenserit esse caducas.

Causa criseos.

Sed tanti motus geminus calor vnica causa est,
Dum fouet impuros, retinetque in corpore succos

Quatuor communes excretionis criticæ viæ, per nares hemorrhagia. sero copioso per vrinas, alui profluuio, per anum, sudoribus per cutem.

Externus, quos natiuus calor euocat extrà
Sanguinis effluuio de nare, sero vecitato
Renibus è paulis, vel apertis fœcibus ani,
Vel cute præmolli largo sudore madente.

COMMENTARIVS.

Signa crisima.

1 SYMPTOMATA quæ fiunt ab orgasmo materiæ noxiæ naturam impetentis, quæque mutationem subitam indicant, signa crisima, seu decretoria vocantur, quia quid in proxima crisi futurum sit quasi decernunt, & paulò ante indicant. Fit verò crisis excretione liberali morbificæ

bificæ materiæ per hæmorrhagiam aut ſudorem, aut vomitum, aut aluum, aut vrinas, aut mulieribus per menſtrua. Ex quibus ſingula ſuis ſignis criſimis denuntiantur. Vt ſanguinem è naribus fluxurum eſſe portendunt aurium ceruiciſque rubor, inuitæ lachrymæ, oculorum caligo ſplendórque, capitis, colli, frontis ac temporum grauitas, illicque pulſatio venarum, aurium pruritus, hypochondrij indolens tenſio, pulſatio ſpinalis arteriæ, faciei rubor, pulſus magnus, tremorque manuum, & vrina cum alui fœcibus ſine manifeſta cauſa candicans. Mulieribus autem lumborum grauitas, dolor ac tenſio, menſium eruptionem denuntiat. Vomitus ſigna ſunt, horror inferiorum partium, frigus, pulſus durus, & inæqualis, obuerſantes oculis tenebræ, dolor capitis mordax, ventriculi dolor, ſputatio tenuis, inferioris labri motitatio. Sudorem deſignant pulſus vndoſus ac mollis, rigor, aluus, ac vrina ſuppreſſa. Cęterarum excretionum peculiaria ſigna non habentur. At ſi priora non apparent & criſis imminet, inferiorem excretionem per aluum vrinaſve conijce.

Quæ ſanguinē è naribus fluxurum eſſe portendunt.

Quæ menſtrua ventura denuntiant.

Signa vomitus.

Sudoris erupturi ſigna.

2 Sequentium ſignorum hæ cauſæ ſunt. Aduentante criſi capitis, colli ſtomachíque dolor excitatur à turgente in his partibus materia morbifica. Coma fit ex humorum aut vaporum cerebri ventriculos imbuentium abundantia. Dyſpnęa ſeu ſpirandi difficultas naſcitur, obſeſſo Corde, nec benè ſe ab excrementis fuliginoſis expediente. Lachrymæ non ſponte fluunt, commota in oculis aquoſa materia per orgaſmum. Obuerſantur oculis obſcura, rubra, lucentia. Lucentia quidem (ea μαρμαρυγὰς appellant) à ſplendore, tenuitatéq; ſpirituum influentium in oculos. Rubra autem à ſpirituoſi ſanguinis in minimas oculorum venas illapſi copia. Sed à fumis circùm oculos diſcurrentibus obſcura ſe offerũnt, vndè Scotodinia, ſeu tenebricoſa vertigo. Tinnitus fit aurium à feruidioris ſpiritus concitatiore motu per auditus organa. Tremulus labiorum motus à concuſſione neruoſi generis. Supprimitur vrina, vel quod oblita videtur peculiaris muneris ſui natura in ſero è renibus propulſando, vel quod eadem opprimitur. Quod vtrum ſit conijci debet è coctionis aut cruditatis ſignis. Si enim ſigna cruditatis præceſſerunt, opprimitur. Sin coctionis, eſt probabile ferri ſerum in venas, & ab his in cutem, ideoq; ſudores expectandi: quod certiùs, ſi pulſus ſólito mollior.

Symptomatum ſeu ſignorum huius loci cauſæ.

3 Paroxyſmus criticus anticipare ſolet ob concitatiorem humoris motum. Humorem verò concitat vterque calor, inſitus ſeu natiuus, & aduentitius: ille quidem, vt excludat noxium: hic, vt naturam opprimat. In qua contentione de vita diffidit æger, & familiares eius calamitatem deplorant. Sed medicus prudens terreri non debet, verùm intrepidus ſpectator eſſe, non fabulæ, ſed huiuſce feriæ contentionis, ſi præuiderit concoctionem, quæ criſis accelerationem & ſalutis certitudinem ſpondet: à qua nullum ſe vidiſſe qui perierit cum Galeno memoriæ mandauit Ætius.

Quamob cauſam anticipat acceſſio critica.

Galenus I. de criſib.

4 Quæ ſequuntur, ſigna ſunt vigoris acceſſionis criticæ. In cuius declinatione libera ſequitur, & liberalis excretio, ſi criſis eſt futura ſalutaris, vt ſæpius accidit. Nam ex ægrotis longè plures ſeruari quàm interire ſolent, niſi conſtitutio cæli ſit peſtilens.

Æt. tetrab. I. ſermon. I. cap. 24.

F.

MALÆ[1] CRISEOS SIGNA.

CAPVT XVIII.

Signa sinistra criseos.

ILLA quidem, veniunt si forsitan indice nullo,
Atque suis malè se purgauit fæcibus aluus,
Sputa malè & pectus reiecit: aquosaque renes,
Crassa-ve temporibus aut nigra aut fœtida primis
Deiecere, & vis moribundis viuida membris
Nulla micat, crisis est, subiti sed plena pericli.
Nam benè naturæ numquam succedit, vbi vis
Deperit in morbis, & non nisi cruda videntur.
Sic prasina & viridis malè fit deiectio, pallens,
Ruffa nimis, liuens, pinguis, spumosa, cruenta,
Viscida, nigra. Malè & renes purgantur aquoso,
Et crasso tenuique sero, graueolente, nigroque.
Sputáque quæ pleno feruente in gutture, quæque
Non excluduntur facilè, & spumosa, rotunda,
Candida, quæque virent mala sunt. Mala pallida, nigra,
Flauáque sincerè solam referentia bilem.

COMMENTARIVS.

Quid crisis & quotuplex.

[1] CRISIS quam hocloco scrutamur, est morbi in melius peius-ve subita mutatio, seu præceps, ad salutem mortem-ve transitus: non autem vt aliquando sumitur, solutio morbi sensim facta, λύσις potiùs appellanda. Nam vt vera fiat crisis, debet esse contentio, & in qua natura plurimum in expulsionem humoris superuacanei laboret. Quæ si fit ad salutem, crisis absolutè, & per antonomasiam appellatur. Sin ad mortem, mala crisis. Vt imperfecta quæ aliquam effatu dignam mutationem, non tamen integram solutionem efficit. Imperfecta poirò crisis est, quæ metasthasi, seu translatione materiæ fit, vt quæ desinit in abscessum. Perfecta, quæ fit eccrisi, seu per excretionem insignem, vt per hæmorrhagiam, sudorem, diarrhæam, à qua nihil febrilis humoris omninò superest. Malæ vero criseos causæ, sunt humorum cruditas & virium

Signa mala beneque criseos.

imbecillitas: vt bonæ robur virium, & humorum coctio, quam pepasmum appellant. *Causa.*

2 Superiori capite commemorata futuræ criseos signa mala sunt, si cruditatis signa præcesserint. Nam cruda quæ sunt & incocta, inque malos abscessus conuersa, criseos frustrationem aut dolores, aut morbi diuturnitatem, aut mortem, aut recidiuas indicant, inquit Hippoc. Cruditatis verò, ideóque criseos improbæ signa petuntur ex vrinis prauis, secessibus & sputis. Ex quibus vrinæ virides, seu prasinæ, rufæ, spumantes, cruentæ, caloris excessum: obstructionem aut summam cruditatem aquosæ, seu pellucentes albæ: syntexim seu colliquationem pingues, crassitiem humoris viscidæ: putredinem fœtidæ: liuentes & nigræ natiui caloris extinctionem portendunt. Idem esto de deiectionibus sputisque iudicium, in quibus similis color & æque prauæ qualitates extiterint. Natura verò crisim quodam die quem ἐπίδηλον & θεωρητικόν, hoc est indicem & contemplabilem appellant, denunciare solet, siquidem toto morbi spatio cum causis noxijs dimicat. Quùm ergo crisis nullo die præuisa contingit, lethalis est, quia nulla priùs apparuit nota naturæ contendentis, vt indè colligere liceat eam quasi fessam & obrutam dare manus, seque victam annuere. Fit autem mala crisis vt plurimum diebus paribus, vt sexto, octauo, decimo, duodecimo, decimosexto, non æque quarto, qui septimi non raro bonus est index. Interdùm tamen vt bonus, sic malus est decretorius: *Lib. 1. Epid. sect. 2.* *Ex quibus cruditatis signa petuntur.* *Vrina praue, vt deiectiones & sputa.* *Natura crisim indice die denunciare solet.* *Quibus diebus fit mala crisis.*

Nam summè tranquilla febris, comitatáque signis,
Quæ sunt tuta, die quarto citius̀ ve relinquit.
Quæque gradum feritatis habet deterrima summum,
Diráque signa gerit, quarto necat aut priùs ægrum. *Hippocrat. in prognost.*

Decimusquartus autem dies, etsi par videtur, impar tamen habendus est, quoniam è duplici septenario fit, vt triplici vigesimus, quadragesimus è sextuplici.

3 Primis morbi temporibus, principio nempè & incremento cruditatis apparere signa solent in mala crisi, quùm ea veros dies crisimos vt plurimum anticipet. Vt in acutis rarò septimo: non rarò sexto comparet grauissimis stipata symptomatis. Quo fit vt sextum diem, pessimum decretorium tyranno Galenus assimilet. Est verò lethalis crisis magis subita, quia fit natura minimum repugnante, crudáque, quæ quouis est morbi tempore materia. Salutaris verò non æquè præceps. Natura namque diutiùs occupatur in humore noxio subigendo coquendóque, neque coctio fieri, nisi tempore & mora potest. Omnis tamen crisis citò fit & confertim, neque quadragesimum diem, qui terminus acutorum est, superare consueuit: siquidem earum febrium est quæ ex calidis humoribus accenduntur. Qui quia celeres motus habent, subitas etiam excitant in corpore mutationes. *Mala crisis cur subita.* *Cur bona crisis mala tardior.* *Cur omnis crisis citò fit.*

BONÆ CRISEOS SIGNA causǽque.

CAPVT XIX.

Causa bona salutarisque criseos.

VTA crisis fiet, critica si luce mouetur,
Si vires adsunt, & blandi signa pepasmi.
Namque die critico benè fit certamen, & humor
Efferus esse nequit, quem coctio mitificauit.

Signa coctionis ex vrinis, deiectionibus & sputis.

Quæ tunc est, quandò lotium micat, instar & auri
Flauescit, cuius sit læuis hypostasis, alba
Æquaque: fæx alui mollisque, sibique cohærens,
Nec multùm fœtoris habens, subfulua colore:
Sputáque crassescunt mixta cum phlegmate bile.
Sic natura potens & viribus vsa triumphat.

COMMENTARIVS.

Crisimi, seu critici dies, qui. Aph. 36. lib. 4.

1 DIES decernendi vim habentes, & in quibus crisis morbi contingit, crisimi, seu critici nominantur. Hi verò sunt ex Hippocrate tertius, frequens in peracutis, quartus, septimus, nonus, vndecimus, decimusquartus, decimusseptimus, & vigesimus, cæterique quaternario, septenarióque numero comprehensi ad quadragesimum, à quo die rarò crises fieri per sudores, aut omninò per alias excretiones, sed per

Ex quibus crisis citius aut serius ventura cognoscitur.

concoctionem, aut abscessus consueuerunt. Crisis autem citiùs aut seriùs ventura cognoscitur ex morbi more, specie, & paroxysmorum circuitu. Sic placidissimæ febres, quæquæ cum signis securissimis progrediuntur, quarto die vel antè desinunt: pessimæ verò, quæque lethalia signa præ se ferunt, quarto die, vel prius ægrum tollunt è medio Et ex febribus tertiana celerius quàm quotidiana iudicatur, quia bilis citius, tardius pituita mouetur. Vtque paroxysmi festinauerint, & pristinam horam anticipauerint magis, ita citius indicationem affore significant. Sin

Critici dies trium generum, principes, intercalares & mali.

pigrè moueantur, horamque prorogent, sera vel nulla crisis expectanda. Sunt autem criticorum dierum alij κατ' ἐξοχὴν critici seu crisimi, quales septimus peracutorum, decimusquartus acutorum simpliciter: vigesimus, 27. 34. & 40. acutorum morborum ex decidentia terminus, qui κύριαι ἡμέραι, seu principes dies appellantur quod, in iis imprimis securæ fiant crises. Quidam incidentes, & intercalares, vt tertius, quintus,

nonus, inter bonos malósq; medij. Quidam mali, quales ſunt pares, quos ſuperiore commentario notauimus. Funeſtas namque criſes paribus diebus, vt ſalutares imparibus maximè fieri citrà controuerſiam eſt.

2 A viribus indicatio petenda ſemper eſt in morbis, quùm vitam vel ipſas eſſe vires, vel eius actiones neceſſe ſit. At virium aliæ ſunt animales, aliæ vitales, naturales aliæ. Conſtant animales, ſi valet mens & ratio, ſi placidus obrepit ſomnus & à ſomno meliùs eſt, nec ſunt immodicæ vigiliæ: ſi vegeti ſunt & integri ſenſus. Vitales verò, ſi libera ſpiratio, ſi pulſus æqualis, febris nulla. Naturales, ſi benè ſe habet æger ad ea quæ offeruntur, ſi mediocris aut nulla ſitis, ſi naturalis appetentia, quam orexin dicunt, non canina, nec nimia: ſi deiectiones compactæ ſunt, & hypochondria mollia. Sed in morbis vt virium robur, ita pepaſmus, ſeu materiæ morbificæ coctio victricis naturæ ſignum eſt: nempè quæ tandem humorem crudum, efferum, rebellem, & à naturali penitùs alienum, vi caloris inſiti mitificauit, domuit, & ad temperiem reuocauit: fecitque quoad potuit, naturali ſimilem: at non omninò. Nec enim vt in pepſi cibus, ſic in pepaſmo coquitur humor. In pepſi namque ſeu naturali coctione cibus in alimentum vertitur. In pepaſmo ſeu coctione morbifica mitior fit duntaxat, & à natura domatur humor ad excluſionem, vel in pus, vt in inflammationibus, vel in ſputa boni moris, vt in thoracis affectibus: vel in deiectiones & vrinas laudabiles, vt in febribus morbiſque reliquis, de quibus natura triumphare conſueuit. Ideóque quùm vrinæ coloris aurei, læuem, albam & æqualem habentes hypoſthaſin: deiectiones ſubfuluæ, compactæ, minimum fœtidæ: ſputáque craſſiora, pituita & bile commixta ſe in morbis offerunt, ſecuritatem, ideóque criſim optimam oſtendunt.

Virium triplex genus. Animales vires quibus ſignis agnoſcuntur.

Virium vitalium & naturalium ſigna.

Pepſis propriè eſt alimenti: pepaſmus humoris morbifici coctio.

SIGNA MORTIS, EIVSQVE cauſæ.

CAPVT XX.

AT lethale malum, caua ſunt ſi lumina, lapſa
Tempora, ſi naſus ſit acutus, & vtraque languet
Frigore, & auerſa eſt imis in partibus auris,
Dura ac tenſa cutis frontis, facieſque colorem
Pallentem, rubeum-ve priùs commutat in atrum.
Si fugiunt oculi lumen, lachrymaſque profundunt
Inuiti, ac tenues illorum ſanguine venæ
Liuenti nigro-ve tument, pituitáque canthis

Signa mortis.

Hæret, & apparet, quoniam malè palpebra iuncta est
In somnis album tunicæ, resolutáque pendent
Labra, rigentque gelu, liuentque, sopitus & æger
Semper hiat, neque quicquam oculis videt, auribus audit.
Esse etiam lethale putes sudore gelato
Perfundi, gelidosque pedes pendere deorsùm
Febre graui, rigidum neque posse inflectere collum,
Dyspnæaque premi, malè deglutire, vorare
Immissos non posse cibos, deliráque verba
Multa feri, fierique ægro languente rigorem.
Nec minùs horrendum est, vlcus si liuet & aret,
Cruráque cum manibus nudantur, & vltima frigent,
Spiritus efflatur gelidus, paleæque leguntur,
Et dolor à coxis veniens ad viscera transit.
Natiuus calor extinctus causa vnica lethi est.
Qui perit aut sensim, lentéque senilibus annis,
Febribus vt longis, & vbi natura recusat
Ferre cibos, nec alit, quia tùm languore tenetur,
Atrophiamque parit gracilem, gracilemque Marasmum,
Aut suffocatur citò. Sic apoplexia fortis,
Sic Angina premit. Stricto-ve resoluitur ense,
Quo cruor amplus abit. Diro aut cadit ille dolore.
Sic Tetanus quatit, vt raptant laniantque misellum,
In diuersa actæ quùm se effudêre quadrigæ.
Febribus aut magnis calor hic natiuus, ab illo
Cogitur igne mori, qui tùm populatur & vrit
Corpus, & accensa dominatur in omnia flamma.

Sudor frigidus cum acuta febre mortem, cũ mitiore, morbi longitudinem significat.

Causa mortis, eiusque variæ species.

COMMENTARIVS.

Signorum mortis venturæ causæ.

Oculorum cauitas vnde.

1 HVIVS loci signorum quæ in morbis acutis præcipuè locum habent, in iisque imminens exitium portendunt hæ causæ sunt. Oculi caui fiunt, quia pauci tùm in eos efferũtur animales spiritus, quorum copia per sanitatem illustrabantur. Caui quoq; fiunt, ossea quidem

ſuperſtite, ſed exhauſta carnea ſubſtantia. Catnea verò moles in acutis & adurentibus febribus citò vaneſcit, & abſumitur ob calidam & humidam: oſſea non item, ob frigidam ſiccamque tempetiem. Naſus acuitur, quòm ſubſtantia carnoſa, quæ circà pinnulas narium eſt, abſumitur, & natiuus in eis languet & extinguitur calor. Conſumitur veiò facilè carnoſa ſubſtantia, quia pauca: calorque natiuus facilè marceſcit & exhauritur, quia nares, vt aures cartilagineæ ſunt, proindè naturali conſtitutione frigidæ. Cutis frontis minimum carnis habet, ideóque promptiſſimè in acuta febre ſicceſcit, & ſiccitate tenditur, duriorque fit: vt conuelluntur aurium fibræ, faciei color in nigrum vergit, refrigerato ſanguine. Lucem effugit æger ab imbecilla videndi facultate. Lachrymas ęffundit inuitus à retentrice debili, non ab orgaſmo ſeu materia turgente, vt paulò antè criſim accidit. Tenues oculorum venæ ſi pallent, liuent-ve, refrigerationis ſanguinis: ſi nigricant, extincti natiui caloris ſunt indices. Eſt autem in oculorum canthis, ſeu angulis ſordes pituitam referens potiùs, quam in adnata tunica. Illi namque rugoſi ſunt: hæc æqualis & lubrica. Sordes autem excrementum eſt ſemicocti alimenti, nullum interdùm indicans periculum, vt in Ophtalmia. Sed in acutis, vt hîc, accedentibus aliįs ſignis lethalibus, imbecillitatem portendit regentis oculum facultatis naturalis, quæ coquere nequit alimentum. In ſomnis album oculorum apparet, muſculis qui palpebras mouent conuulſis ob ſiccitatem. Minùs autem horrêdum, ſi ſanguinis aut alui fluor, aut mæror vehemens, aut inedia, vigiliæ, aut quæuis immodica vacuatio præcurrerit: vel æger ita per ſanitatem ſomnum inire conſueuerit. Quidam enim ſunt λαγόφταλμοι, qui palpebris apertis leporum inſtar dormire conſueuerunt.

Cutis frontis cur dura tenſáque. Quæ cauſa moribundis inuiſa lux, nigreſcit facies, decidūt inuitæ lachrymæ, tenues oculorum venæ, pallent, liuent, nigricant. Cur in angulis oculorum ſordes. Qui fit, vt in ſomnis album oculorum appareat. λαγόφταλμοι.

2 In febre non intermittente, ſi labrum, aut ſupercilium, aut oculus, aut naſus peruertitur, ſi non videt, ſi non audit, imbecillo iam corpore, quicquid horum acciderit, in propinquo mors. Sunt enim illa conuulſionis à ſiccitate ſymptomata. Sed & auditus viſuſque priuatio, ſignificat ſenſificam interiîſe facultatem, vt ſopor & hiatus oris exolui motricem. Sudor etiam frigidus cum acuta febre lethalis, quia natiui caloris indicat extinctionem. Proſtratio, ſeu deiectio corporis, quam ἐρειψιν appellant, imbecillitatis extremæ ſignum eſt. Nec enim hæc accidit, niſi ſoluto robore, ſi corpus velut exanimum in pedes deuoluitur. Quod ſi pedes etiam frigent; vicina mors, facultate quę corpus moderatur extincta. Moribundi verò pallet aut liuet, ſi quod eſt vlcus, venularum quæ huic adiacent, marceſcente ſanguine: bilioſo quidem, quòm pallet: atrabiliario quùm liuet: aut potiùs à necroſi, ſeu natiui caloris extinctione.

Hipp. Aph. 49. lib. 4. Aph. Quibuſcanſis labro, ſupercilij, oculi, naſi peruerſio, viſus auditúſque priuatio, ſudor frigidus, proſtratio corporis, & in pedes qui frigide ſint deuolutio. Pallor aut liuor vlceris lethalis.

3 Extrema frigent in acutis ingruente morte, calore duntaxat hęrente circà viſcera. Quod intelligitur, ſi venter & latera calida ſint: aut eodem emortuo, quod expiratione frigida cognoſcitur. Flocci verò palęæque colliguntur, exhalantibus ad oculorum vaſa vaporibus quaſi nebulis, & ſic in pupilla hærentibus, vt ob craſſitiem viſorium ſplendorem ſeu ſpiritum foras egredi prohibeant, & imaginatione lęſa putent ægri ſe vel in veſte, vel in pariete, vel alio ſimili talia corpuſcula cernere, qualia ſunt

Extremorum frigus. Quibuſcanſis flocci paleæque leguntur.

hæc, quæ in pupilla consederunt. Quod Phrenitidis signum est aduentantis, aut iam præsentis, si contingit in morbi vigore. Sin emorientibus facultatibus, extinctionis spiritus animalis certissimum indicium, Dolores porrò circa coxas, & inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, mortem subesse testantur. Nam, quandiù natura superior, tandiù vitium à nobilioribus partibus detrudit in ignobiliores, nec permittit ab his in illas anadromen seu recursum fieri. Si etiam hi dolores in viscera translati subitò desierint, propinqua mors. Nec enim in humorem noxium expellendum insurgit natura, sed victa dat manus, & oppressa resoluitur, maximè si alia signa lethalia pariter accesserunt.

Cur dolores ab inferioribus partibus in acutis ad superiores ferri lethale.

Quid mors.

4 Mortem dicimus natiui caloris extinctionem. Mors enim opponitur vitæ, quæ quum natiuo calore contineatur, eiusdem priuatione mors benè definietur. At per natiuum calorem, non elementarem, sed cœlestem & planè diuinum intelligimus, qui perenni animæ motu suscitatus corpus vegetat animatque, tumque deficit, quùm se nostra mens corporis vinculis eximit. In cuius à corpore dissolutione necessario friget corpus, quia cœlesti suo priuatur igne. Mortis autem causæ sunt, vel internæ, vel externæ. Internæ quidem, humoris copia difflationem prohibens, crassities & lentor meatus occludens: frigus comprimens caloremque natiuum suffocans, calor dissoluens, desiccans & adurens: dolor pungens, & acerbitate sua vigilias excitans, spiritus exhauriens, natiui caloris inopia, partium imbecillitas coctionem impediens. Externæ sunt, pestilens aër cor inficiens, contusio, casus, virulentorum animalium vt araneæ, scorpionis, aspidis morsus, venenorum multæ species, pugionis, telorum & aliorum vulnus infligentium ictus, bombardarum impetus, & infinitæ aliæ, partim quæ singulis diebus accidunt, partim ab authoribus, qui de mortibus non vulgaribus scripsere produntur.

Quis natiuus calor.

Internæ mortis causæ.

Externæ.

FRANCISCI PORTI. MEDICÆ DECADOS
LIBER SECVNDVS.

SIGNA CAPITIS AFFECTVVM vniuerſalia, cauſæque.

CAPVT I.

QVVM dolor eſt capiti mordax, vapor acer abundat. *Varia capitis doloris ſpecies.*
Quùm grauis, humoris ſignatur copia. Pulſus
Arguit ardorem: ſi ſola eſt tenſio, flatum.
Tenſio ſin grauis eſt, membranis humor inhæret
Plurimus, in quibus eſt ſenſuſque & cauſa doloris.
Si breuis & leuis eſt dolor hic, fumóque lyæi,
Phæbeis-ve ortus radiis, vigili-ve labore,
Cauſiſ-ve externis aliis, Cephalalgia. Longus *Cephalalgia.*
Sin & tantus is eſt, vt nec contentio vocis,
Nec ſtrepitus, nec odor, nec lucis ſplendor, id omne
Denique quod plenum reddit caput exagitatque
Iam nequeat ferri, morbus Cephalæa vocatur. *Cephalæa.*

COMMENTARIVS.

1 CAPVT corpus eſt ſupra collum, Cranio conſtans & Cerebro, virtutis animalis ſedes. Cerebrum autem, ἐγκέφαλος Græcis, pars capitis mollis, alba, flexuoſa, neruorum, motus, ſenſuſque principium, pituitæ fons: in quo plures habitant morbi, quorum curationem hoc libro, quod fœlix fauſtumque ſit aggredimur. *Quid caput. Quid Cerebrum.*

Quid dolor lib 4. Tuscul. Lib. 2. de loc. affect. Dolor consistit in sensu. Doloris differentiæ.

2 Dolor est motus asper à sensibus alienus ex M. Tullio. Vel potiùs tristis ac molestæ rei sensus: vt blandæ voluptas ex Galeno. Qui fit, quùm temperies repentè mutatur, aut continuitas soluitur. Consistit autem dolor omnis in sensu, nec nisi in partibus sentientibus potest contingere. Qui si pungens, acer ac lancinans, bilem: si tensiuus, spiritum seu flatum: si grauans, humoris copiam indicat. Grauans autem si pariter est obtusus, pituitæ; si blandus, sanguinis: sin pungens pulsansque bilis exuperantis, aut inflammationis, interdum & pituitæ vitreæ signum habendum est: pituitæ vitreæ quidem, si instar acus, aut terebri perforantis, aut impacti pali pars diuelli videtur, vt in colico dolore. Pulsatilis dolor arteriarum est, quæ à partium vicinarum inflammatione comprimuntur: punctorius & tensiuus membranarum. ὀστεόκοπος, seu dolor ossium in his membranis est quæ ossibus adiacent. Alius est dolor qui λάπαρος, seu laxus ac mollis ab Hippocrate nuncupatur: per quem is intelligitur qui sit phlegmones ac tensionis expers.

Lib. 6. Epid.

Cephalalgia & Cephalæa quid, & earum inter se discrimen.

2 Κεφαλὴ caput: Cephalalgia, & Cephalæa capitis peculiaris dolor est: in Cephalæa quidem diuturnus, vehemens, & ægrè cedens. non continuus, sed morbi comitialis instar per accessiones & interualla repetens exacerbarique solitus, cum imbecillitate capitis: ob quam ociùs ac frequentius accessio repetit. In Cephalalgia verò nec diuturnus nec vehemens, sed qualis à sole, labore, crapula solet excitari: quare mitior, nec vt in Cephalæa capitis imbecillitati coniunctus: ideóque nec irritatu adeò facilis. Omnis verò capitis dolor in eius membranis est: qui vel externus vel internus. Quùm externus est, afficitur pericranij membrana, dolorque sentitur in radicibus capillorum, qui pressu redditur acutior. Sin internus, nimirum intra calnam, Cerebri meninges intemperiem, aut solutionem continui contraxere.

Omnis capitis dolor in eius membranis. Capitis dolor internus & externus.

PHRENITIDIS SIGNA ET causæ.

CAPVT II.

Phrenitidis duo signa pathognomonica, continua febris & delirium. * Assidentia Phrenitidis signa.

ELIRAT *cum febre phrenitide pressus anhela.*
Affore quam vel adesse docet priuatio somni:*
Vel somnus varia turbatus imagine rerum.
Ex miti fera vox, squallens & lippus ocellus,
Effundensque acres lachrymas, venæque tumentes
Sanguine, per nares stillans cruor, aspera lingua
Garruláque, exiguus potus, collectio vana
Floccorum, pulsusque frequens, durusque, celerque,

Urinæ niueus color, & spiratio rara.
Quam mouet igne micans bilis: quæ mentis in arce
Dum sedet, inflammat Cerebrum, geminamque Cerebri
Meningem parili distendit & arripit igne.

COMMENTARIVS.

1 PHRENITIS est Cerebri & membranarum eius phlegmone cum acuta febre, & continuo delirio. Phlegmone quidem à calidorum humorum affluxu: febris quoniam affecta nobili parte, Cor in consensum trahitur: delirium fit, vitiata Cerebri temperatura. Delirium autem est ratiocinationis aut imaginationis læsæ ac deprauatæ symptoma, παραφροσύνη, παράνοια, λῆρος Græcis, Latinis desipientia, dementia, seu mentis alienatio: qua ægri præposterè ratiocinantur, aut aliena cogitant. Id quidem vel sine febre est, vel cum febre. Si cum febre, Phrenitis est, aut delirium simplex, in ardẽtium febrium vigore suscitari solitũ. Sin sine febre, vel est Melancholia, vel Lycantropia, vel Mania. Diuiditur verò Phrenitis in exquisitam, & spuriam seu notham. Illa cerebro primario laborante contingit, cuius duo Pathognomonica signa sunt, delirium & febris continua. Hæc per consensum diaphragmatis vitium suum in Cerebrum transmittentis facilè, quùm eius substantia neruosa sit membranosaque. Quo fit vt veteres diaphragma phrenes nominarint, quoniam eo phlegmone laborante phrenitis consequi soleat. Φρένες verò propriè mens est, quam νοῦν ϗ διάνοιαν appellant, à qua phrenitis nomen accepit, quoniam in ea mens maximè leditur.

Quid Phrenitis. *Quid delirium.* *Delirium duplex.* *Phrenetis duplex.* *Phrenetidis nomen vnde deriuatum.*

2 Bilis, quæ causa Phrenitidis, in Cerebro turgens vigiles facit. Sique tum initur somnus, turbulentus est: non à flatibus, vt in melancholia maniáque, sed à biliosi vaporis aut sanguinis acrimonia, calore, motu concito validóq;. Ferox etiam ex miti responsio, signum est bilescentis sanguinis in Cerebro. Quúmque sint in phrenitide deliria duorum generum: vnum cum risu: serium & ferox alterum: securior est iocosa garrulitas, quæ calidioris duntaxat sanguinis exuperantiam indicat. Magis horrenda ferox & seria, cuius melancholicus aterque sanguis est causa. Nonnumquam verò phrenitici priùs feroces, placidi subindè fiunt, vel metu, quo refrigescunt spiritus, vt quùm vincula proferuntur: vel sedato bilis paroxysmo. Squallidi sunt oculi cum lachrymis ab imbecillitate spiritus animalis, qui plurimus exhauritur per vigilias & febrem. Rubent etiam adnata tunica phlegmonem patiente propter imbecillitatem visorij spiritus, sanguinis venularum assidentium copiam & acrimoniam. Nec solùm oculi venæ rubent, sed & tument reliquæ capitis venæ, caloris Cerebri sympathia, quo sanguis sursùm attractus, Cerebri primùm, indè capitis venas implet, atque distendit. Stillat tum sanguis è naribus, erosa potiùs acrimonia sanguinis quàm aperta vena. Lingua scabra fit & aspera sanguinis appulsu, quo etiã non rarò nigricat.

Vndè vigiliæ somnusque turbidus. *Hippocrat. Aph. 53. lib. 6.* *Cur squallent oculi cum lachrymis.* *Cur rubent.* *Stillantis sanguinis è naribus causa.* *Linguæ scabræ asperæ nigricantisque causa.*

Loquacitatis causa. 3 Ob bilis, humoris subtilissimi motum in Cerebro multæ se phreneticis offerunt imagines: quas quoniam hi sermone conantur explicare, loquacitatis vitium incurrunt. Contenti verò sunt exiguo potu, quia non sitiunt. Non sitiunt autem, vel quia siticulosam affectionem non sentiunt, languida facultate appetitrice stomachi: vel quod ardoris causa longius abest à ventriculo: vel quod eis mens ægrotat. Aliâs multa siti torqueri debent, quùm in illis causa sitis abundet, intemperies nempè calida siccaque. Non autem re vera floccos, aut paleas, aut simile quidpiam phrenitici colligunt: sed colligere se putant, vel cogitationis, vel sensus, vel vtriusque iudicio destituti.

Cur phrenetici parum bibunt.

Causa cur paleas inaniter phrenetici colligunt.

4 Vt in phrenitide pulsus frequens, sic paruus tactu percipitur: frequens quidem ob vsum, siquidem affectus est ab immenso calore: paruus autem, ob arteriæ duritiem à siccitate contractam; quæ quoniam satis distendi non potest, pulsus quodam modo subtremere videtur. Quùm verò subtremit pulsus, & immodicè creber est, imminet ex Galeno syncope. Cor namque trahitur in consensum, idque cum Cerebro summo ardet incendio, quo vires atteri necessum est, & syncopem affore. Perpetuum autem hoc habent phreniticorum pulsus, vt cum conuulsione quadam motus eorum abrumpatur. Hinc in illis pulsum tremulum & conuulsiuum notamus, vtrumque perniciosum. Albet autem vrina phreniticorum, quia bilis, qua tingi solet, in Cerebrum tota rapitur. Rara in illis spiratio, qui, qui delirant, non norunt quandò sit inspirandum expirandumque; quùm obliuiosi sint. Itaque magnum & rarum spirant, vt longitudine respirationis id natura compenset, quod breuitate debet & frequentia fieri.

Cur frequens, paruus, tremulus, & conuulsiuus phreneticorum pulsus.

Lib 4. de caus. puls.

Vrina phreneticorum cur albicans.

Phreneticorum rara spiratio quare.

LETHARGI CAVSA, NOTÆQVE.

CAPVT III.

Lethargi causa, pituita putris.

AFFECTVM *mouet hunc opplens pituita Cerebrum*
Putrida, qua rara est spiratio, magnaque, vultus
Decolor, vndosus pulsus, manuum tremor, atque
Crassior vrina est iumentorum instar. Hiatus
Oris & est, & lenta febris, sopor altus, & huius
Vis tanta, vt iaceat Lethargicus immemor horum
Quæ nouit quondàm, proprij vel nominis. Hincque
Lethargus, quòd in hoc obliuio summa notetur.

Signa.

COMMENTARIVS.

1 LETHARGVS ab obliuione, quæ λήθη vocatur, nomen habet, quod ex principibus animæ facultatibus memoriam inprimis offendat. Offensionis causa est, intemperies humida frigida, qua Cerebrum phlegmatis excessu ita grauatur, vt æger inexpugnabili dormiendi necessitate detentus, incidat in earum rerum, quas ante nouerat, obliuionem. Affectus est Phrenitidi contrarius, eique non rarò succedens, à medicamentorum impensè refrigerantium vsu, quibus Phrenitidis curatio tentata est.

Vndè Lethargus.

Lethargus phrenitidi contrarius.

2 In Lethargo pulsus vndosus est, magnus, rarus & languidus. Vndosus quidem ab arteriæ mollitie: magnus ab eiusdem facili dilatatione, propter mollitiem & humoris copiam: rarus à caloris paucitate: à facultatis imbecillitate languidus. Decolor, exanguis & plumbea facies à pituitæ dominatu: manuum tremor, insurgente facultate, contráque nitente humore crasso viscidóque, quo nerui manuum imbuuntur. Oris hiatus ab humiditate ventosa, vel sopita motrice facultate, crassior, & turbida iumentorum instar vrina profunditur, ab humore crasso, & spirituum in venis agitatione per febrem. Est verò febris à putredine pituitæ: quælenta, quia pituita tardi motus est. Sopor autem à pituita multa Cerebrum imbuente, grauantéque, à qua Lethargus inter soporosos affectus numeratur.

Signorum Lethargi causa.

Oris hiatus vndè.

RELIQVORVM A LETHARGO Soporosorum affectuum signa, Causæque.

CAPVT IIII.

NVLLA *Caro febris, sopor est sed tantus in ægro,*
Vt sensu motuque vacet, clausique putentur
Interijsse oculi. Sed inerti in corpore vitam
Esse docet facilis spiratio. Sic Catalepsis
Seu Catoche est, oculus quando reseratus vterque
Immotusque manet: sine sensu immobile corpus
Et motu stat in hac, in qua fuit ante figura,
Seu stans, siue sedens. Notat omnem Coma soporem.
Phlegma Carum non putre facit: pituitaque bili
Mixta parit Catochen, vigilans seu coma: sed vno
Coma soporiferum generatur phlegmate dulci.

Cari signa.

Catalepseos seu Catoches signa.

Causa cari, catoches, seu comatis vigilantis, & comatis soporiferi.

COMMENTARIVS.

Quid somnus & eius vtilitas. Soporis, qui somnus præter naturam est, causa.

1 NATVRALIS somnus, animalium facultatum quies est: à natura datus, vt per vigilias exhausti spiritus viresque reparentur, meliorque fiat coctio, reuocato ad interiora spiritu cum sanguine. Præter naturam is est, qui humore multo, viscido, lento, frigidóque Cerebri ventriculos, eiusque substantiam opplet, & animales actiones intercipit: nec verè somnus, at sopor habendus. Hinc Apoplexia, Lethargus, Caros, Catoche seu Catalepsis, & Coma seu Cataphora soporosi dicuntur affectus, quia nimio humore cerebrum imbuunt, à quo sopor altus excitatur, animali facultate vel obruta, vel ab obeundo munere detenta.

Affectus soporosi quinque.

In quibus lethargus carusque congruant & discrepent. Cur carotici sine sensu motuq; sūt, & ijsdē oculi clauduntur.

2 Vt Lethargus ita Caros continuus præter naturam sopor est, vterque pituitę copia genitus. Sed Lethargus posteriorem Cerebri ventriculum, Caros anteriores occupat. In Lethargo pituita putret, vndè febris: in Caro minimè. Pituitæ redundantia maior in hoc, in illo minor, vndè Lethargici interrogati punctíque respondent: silent Carotici. Qui sine sensu motúque iacent, sopita facultate motus & sensus, ob humoris frigidi, crassi, lentíque copiam: clausos habent oculos, quia crassus humor priores Cerebri ventriculos implens, musculos palpebras mouentes premit.

Signum Pathognomonicum catoches. Lib. 5. de partium morb. & symptom.

3 Apertos esse oculos, in eoque habitu consistere quo correptus est æger, pathognomonicum habetur Catalepseos seu Catoches signum. Quod malum vt rarissimum, sic à doctissimo Fernelio bis, semel duntaxat à nobis obseruatum in muliere quinquagenaria, quæ nostris vsa remedijs, pristinæ est restituta sanitati, vocatis in consilium Petro Laffilæo, & Symone Malmedio clarissimis facultatis medicinæ Parisiensis doctoribus. Causa videtur siccitas oculorum musculos tendens. Vel potiùs humoris in Cerebro congelatio, qua rigent, & quasi conuelluntur oculi, corpúsque redditur immobile, quia spiritus animalis præ torpore ferri in neruos, partésque sentientes prohibetur. Coma verò seu Cataphora, dicitur præter naturam omnis in somnum delatio. Qúmque sit Coma duplex: vigilans, quod ἄγρυπνον dicitur, & soporiferum: Lethargus & Caros soporiferi Comatis nomine comprehendi possunt: Catalepsis & Catoche vigilantis.

Causa Catalepseos.

Coma quid

APOPLEXIÆ SIGNA CAVSÆQVE.

CAPVT V.

Apoplexiæ venturæ signa. Apoplexiæ præsentis nota.

ARCTA *breuisque nocet ceruix, graue pondus, inersque*
Corporis, in pigrum delatio crebra soporem
Vertigóque. Ab eis Apoplexia namque timenda.

Quæ si contingit, motus sensusque repentè
Concidit, est dispnæa, grauis stertorque prehendit.
Tollere quam ne posse putes, nisi debilis extet.
Sæpiùs hanc etiam sequitur resolutio partis.
Viscidus & crassus gelidusque hunc excitat humor *Apoplexia causa.*
Affectum, qui ventriculos, ac molle cerebrum
Implet, & occludit tenues cæcosque meatus
Neruorum, per quos animæ via, visque patebat.
Interdum nimius cruor, atque Apolipsis habetur.

COMMENTARIVS.

1 APOPLEXIA motus & sensus, omnisque functionis animalis est repentina priuatio. In quam propensi sunt, non modò qui breui ceruice sunt, corpore graues & pigri, somnolentique, sed & qui dentibus in somno strident, quibus elatæ sunt iugulares venæ, partium extremarum frigus sine febre, totius corporis palpitatio, splendores oculis obuersantes, lotium æruginosum, nigrum, paucum: farinaceum sedimentum habens ex Paulo. Quæ signa rariùs obseruantur, quia non nisi facto iam morbo medicus accersitur. Non accersitur verò, quia non premit acutus dolor, qui futurum apoplecticum imminentis periculi moneat cogatq; vocare consilium. Signorum autem hic expositorum hæ causæ sunt. His qui breui pressáque ceruice sunt, iugularia vasa stricta sunt & angusta, quibus ideò spiritus vitalis ascensu, descensu prohibetur animalis. Talis autem constitutio ceruicis seu colli his inprimis est, quibus breue quidem, sed obesum corpus, cum ampliore cerebri medulla. Corporis grauitas ac torpor, elatio venarum iugularium, totius corporis palpitatio, lotium farinaceum sedimentum habens, frigus extremarum partium sine febre, plenitudinem totius corporis indicant: Sed in somnum propensitas, splendor oculorum, vertigo, dentium stridor, Cerebri potissimum. Vndè fit, vt id tandem mole materiæ frigidioris obrutum, sine motu sensúq; concidat, & stertore prænuntio suffocetur. Est autem in Apoplexia motus sensusque priuatio, quia principes ventriculi, corpusque Cerebri turgent & implentur humore, quo facultatem impediente spiritus animalis in neruos ingredi non potest.

Quid Apoplexia. *Paulus Ægin. lib. 3. cap. 18.* *Signorum Apoplexia causa* *Quinam à natura colli breuiores sunt.* *Cur in Apoplexia motus sensusque priuatio.*

2 Quùm Apoplexia fiat à plena consummatáque priuatione virtutis animalis ad neruos affluere ante solitæ, quia motus sensusque deficit, mirum est, cur musculi thoracis moueantur ad respirationem. Sed causa est, respirationis necessitas, vim neruis contentam ad actionem excitantis, ad quam cogunt & adnituntur omnes thoracis musculi. Nec diù respiratio manet integra, sed difficilis euadit, ac supressa iugulat. Tùm stertor fit, turgentibus humore arteriæ asperæ cauitatibus.

Cur in motus sensusque plena priuatione respiratio. *Vndè stertor.*

3 Apoplexia fortis nullo prorsùs modo: debilis ægrè curatur, inquit

Aphor. 42. lib. 2. Hippocrates. Ergo sola debilis Apoplexia, quæ dignoſcitur ex æquali reſpiratione, vt fortis ex inæquali, degenerat in eam Paralyſin, quam hemiplegiam peculiariter appellant, protruſa nimirùm è poſteriore Cerebri ventriculo in ſpinalis medullæ partem alterutram materia. Quæ non contingit à Caro, quia tantum in hoc opplentur anteriores Cerebri ſinus: nec à Lethargo, in quo, etſi ventriculus Cerebri poſterior obſideтur à pituitæ copia, deeſt tamen cauſæ magnitudo.

Cur nec à caro nec à Lethargo contingit Apoplexia. 4 Galenus Apoplexiæ cauſam eſſe contendit frigidum, craſſum, ac viſcidum quippiam, quod affatim Cerebri ventriculos implet, ideóque pituitam: quam ſolam eſſe vult Fernelius, non ſanguinem, nec melancholiam. *Apoplexiæ cauſa ex Galeno 3. De loc. affect. & Fernel. lib. 5. de morbis cap. 3.* Quùm tamen multi quondam hilares, & ſub Ioue, quod aiunt nati, quadrati, & euſarci, rubore multo ſaturati, quùm vergunt in ſenium Apoplexia corripi ſoleãt, quod à nobis in pluribus obſeruatum: probabile videtur à multo craſſo, fœculentóque ſanguine, Cerebrum, motus ſenſúſq; commune principium opplente naſci, nonnumquam Apoplexiam. Quod indicat ſanatio. Nam initio morbi pleróſque larga miſſio ſanguinis non ſolum ab interitu, ſed & à morbo ſæpè vindicat. Nec inficias it Galenus, cauſam huius affectus interdum eſſe diatheſim phlegmonoſam in Cerebro conſiſtentem, per quam Apoliſis, ſeu venarum interceptio fit, qua facultas animalis in partes inferiores influere vetatur. *Apoliſis, ſeu venarum interceptio.* Sed quia ſenilis eſt hic morbus, & ſenes plurimis excrementis à pituita redundant, pituitam ſolam, id eſt primariam, & cauſam ſine qua non exiſtimare cum Fernelio, rerum naturalium indagatore doctiſſimo poſſumus & debemus: ſiquidem ex plethoricis, & ijs qui multo redundant ſanguine, hi ferè ſoli in Apoplexiam incidunt, qui crapulæ inertiæque ſeſe dediderunt, à qua plurimus in corpore ſupetuacaneus, iſque viſcidus & pituitoſus humor congeritur: dicunturque γέροντες πολύαιμοι, non quod multo puro, ſed pituitoſo redundent ſanguine. *Senes multi ſanguinis.*

SIGNA CAVSÆQVE PARALYSEOS.

CAPVT VI.

Paralyſeos nota.

ARS ſenſum motumque negat reſoluta, grauiſque eſt,
Et ſubitò caſura, leues ſi attollis in auras:
Laxa etiam molliſque, & inerti frigore torpens:
Quumque malum vetus eſt, ſine pulpa & marcida tabe.
Quam pariunt luna lucente, & ſub Ioue ſomnus.
Egelido, vitæ ratio quæ mollior, ictus,
Caſus, at imprimis lentúſque, ac frigidus humor.

Cauſa.

Qui ſpina

Qui spinæ neruos, ne vis animalis in illos
Influat, occludit: partem hinc vetat ille moueri.

COMMENTARIVS.

1 RESOLVTIO neruorum, quæ παράλυσις, seu πάρεσις, symptoma est facultatis animalis, qua pars corporis motu sensuque destituitur. Cuius causa multiplex: vt frigus neruum comprimens & indurans: calor emolliens, & humorem colliquans, laqueus constringens, callus ac tuberculum, contusio ex casu vel ictu, vertebrarum luxatio. Et ex humoribus sanguis interdum multitudine sua vias spirituum intercipiens, aut humiditate nimia spiritus extinguens, aut neruos emolliendo dissoluens. Interdùm bilis, quùm sub finem intermittentium febrium in spinam dorsi, & in neruorum origines effunditur. Melancholia vix vnquam: sæpissimè pituita, quæ crassitie & lentore neruo tenaciter inhęrescit. Denique causa quæuis spiritum animalem, quasi radium in neruum ingredi prohibens. Quia verò Paralyseos causa continens in neruo est, neruorum hic ex anatome distributio tenenda, vt quorum nam ea vitio fiat, intelligatur. Paralysis imperfecta, stupor est, quo motus sensusque torpet & hebescit, veræ plerùmque nuncius. In quam tùm desinit, quùm causæ accedit magnitudo.

Quid Paralysis. *Paralyseos variæ causæ.* *Stupor, motus sensusque torpor qui νάρκη seu νάρκωσις.*

2 Paralytica pars grauis est, quia motu, qui consistit in actione, priuatur: ideóque priuatur, quod in eam à superno principio, nempè Cerebro facultas non influit. Motus verò celeritas à facultatibus pendet. Ergò pars ea, in quam facultas non illabitur, necessario grauis erit. Quæ tandem velut atrophia contabescit: quia quùm sensu careat, alterationem quoque sui non agnoscit, vndè nec sibi attrahit alimentum. Adde quod eadem animali priuata spiritu, vitali quoque & naturali destituitur, ideóque calore pariter ac sanguine. Quibus ex causis laxa quoque, mollis & frigida.

Cur Paralytica pars grauis est, in atrophiam abit fitque laxa, mollis & frigida. *Galen lib. Quod sanguis in arterys contineatur.*

SIGNA, CAVSÆQVE VERTIGINIS.

CAPVT VII.

VNDA, trochus, rota, cursus, & impetus omnis in orbem,
Externæ causæ vertiginis esse putentur.
Proxima causa vapor tenuis, calidusq; cerebrũ
Qui ferit & sensus, & sic impellit agitque,
Corruat vt prensus vertigine sæpe, ruentem

Vertiginis externa causæ. *Vertiginis interna causa.*

Ni retinet paries, aliud corpus-ve propinquum.

Vertiginis primaria signa.

Quæ tùm censetur Cerebri primaria, quando
Visus hebes, grauis auditus, tinnitus & auris,
Læsus odor, gustusque, caputque dolore grauatur,
Mensque sopore graui premitur. Sed ab inferiore

Vertiginis eius, quæ ventriculi sympathia nascitur notæ.

Parte malum nasci statuas, vbi nausea, morsus
Cordis, & appositæ pariunt fastidia mensæ,
Tùmque æger queritur circùm se cuncta rotari.

COMMENTARIVS.

Vertigo quid. Vertigo duplex, simplex & tenebricosa.

1 VERTIGO Capitis affectus est, quo ita cerebrum & sensus exagitantur, vt circumagi videantur omnia. Δίνος dicitur quum simplex est. Σκοτόδινος quùm offunduntur oculis tenebræ. Σκότωμα commune nomen vtrique est. In quo caligat visus, quùm fumosi spiritus efferuntur in oculos. Grauis auditus est à vaporosa: tinnitus aurium à flatulenta materia. Læditur odor & gustus à vapore bilioso: sopor est, dolor capitis grauans à copia. Nausea, cardialgia & anorexia fiunt commotis humoribus calidis, iisque biliosis in ventriculo: quorum vapor in Cerebri sinus elatus, Scotomatis, seu vertiginis est causa per sympathiã. Vertiginem verò diminutam Epilepsiam plerique dixerunt, quòd huius habeat rudimenta, in eamque interdùm, aucta causa desinat.

Signorum vertiginis causæ.

Vertigo, diminuta epilepsia.

EPILEPSIÆ SIGNA, ET CAVSÆ.

CAPVT VIII.

[illegible]

SIGNA *quidem herculei sunt præcurrentia morbi*
Plurima, mens & sensus hebes, vaga somnia, pondus,
Truxque dolor capitis, faciei pallor & oris,
Ventriculi dolor & morsus, vomitúsque cupido,
Defectúsque leues animi, nebulæque vagantes
Circum nictantes oculos. Sed morbus vbi iam est,
Corruit in spasmum sine munere lucis, & auris,

Praesentis Epilepsiæ nota.

Et stertit, clamat, lotium semenque profundit,
Membra quatit, stridet, solet & clamare Caducus.
Phlegma paroxysmum facit hunc, piceusque Cerebri

Ventriculos implens, nec eos penitus tamen, humor,
Vimque animæ cohibens, atque aura infensa Cerebro
Effera, furtiuo comes & sociata veneno.
Quæ quando tenerum petit, exagitatque cerebrum,
Pugna fit, ingrediente illa, excludente Cerebro:
Qua pugna exurgit, quæ nunc Epilepsia fertur.

COMMENTARIVS.

1 EPILEPSIA, conuulsio totius est corporis, non perpetua sed typica seu periodica, cum mentis & sensuum oblæsione. Cuius materia vel in Cerebro gignitur, vel in id è ventriculo, vtero, crure, vel alia corporis parte transmittitur: eaque vel crassus humor ex Galeno, spiritus meatum in Cerebri ventriculis obstruens: ideoque pituitosis familiaris est affectus, biliosis non accidit, si authori libri de morbo sacro credimus. Repente tamen incipiens ac desinens paroxysmus, in eóque vehemens agitatio, motusque saltuosus, & spumæ per os eductio, non tam crassitiem humoris (Crassa namque mouentur ægrius) quám tenuitatem indicare videntur. Adde quod ingeniosi, quique tenuem Cerebri substantiam valdè sensilem habent: qui vini fumosi & victus ratione vaporosa delectantur, crebrius in Epilepsiam incidunt. Vndè colligi potest à pituita tenui, spumosa, flaua bile, atræ bilis ichore, vapore acri, & odoribus Cerebrum ferientibus Epilepsiam interdum excitari. Quod verisimilius tamen est in ea quæ sympathia fit. Primariam enim, crassum humorem in Cerebro, pituitæ sede, causam habere par est. Quem Cerebro molestum vt expultrix facultas excutiat, se ad motus vehementissimos excitat, vt in sternutatione, quam ideò paruam Epilepsiam esse memoriæ prodidit Auicennas. Ceterùm Epilepsia sic dicitur, quia mens & sensus ἐπιλαμβάνονται, id est intercipiuntur ac vinciuntur in hoc affectu, quo fit vt eo perculsus æger nec audiat, nec videat, nec præteritorum meminerit. Caducus à cadendo nominatur. Hoc enim perculsi repente concidunt. Comitialis à comitiis, quæ tum soluebantur olim, quum hoc affectu corripiebatur quispiam. Herculeus & sacer à magnitudine. Puerilis quòd pueros sæpè torqueat, cùm ob crapulam, tum intemperiem humidam eorum Cerebri. Lunaticus quòd interlunio natos corripere soleat, & lunæ motu concitetur. Veteribus elephanticus ob curationem, vt in elephantiasi desperatam. Vix enim ab anno vigesimo quinto sanatur ex Hippocratis Aph. 7. lib. 5.

Epilepsia quid.

Lib. 3. de loc. affect. ca. 3.

Consectura quibus non sola pituita Epilepsiæ causa probatur.

Multiplices Epilepsiæ causa.

Epilepsiæ varia nomina horum que causa.

2 Incipiente paroxysmo repentè cadit epilepticus, oppletis Cerebri ventriculis, & spirituum animalium ductibus interceptis & obturatis, non tamen omninò. Spiritibus enim via relinquitur, qua Cerebrum concussione nititur quod noxium est excutere. Stertit vt in Apoplexia, à qua nec sede, nec causa, sed sola magnitudine differt Epilepsia, decùbente

Stertorum Epilepsiæ causa.

Epilepsia ab Apoplexia magnitudine differt.

in fauces & tracheiam arteriam pituita, fauciumq; & colli venis sanguine turgentibus, viasque pulmonis arctantibus. Clamat ab affectus vehementia, quoniam insigniter conuellitur. Vrinam præter voluntatem effundit, solutis vesicæ musculis à concussione conuulsoria. Stercus emittit, laxato sphinctere, & musculis ani leuatoribus. Quod duntaxat accidit in graui paroxysmo. Cæterum huius affectus horrenda symptomata præ se ferunt non solitarium humorem, sed abditam & cæcam, eamque veneni participem qualitatem, infensam Cerebro: quam quia soli Diui norunt, curationem ad eos benè referunt. Diciturque iure morbus sacer, non solùm ob eius magnitudinem, sed etiam quòd in hoc si in vllo τὸ θεῖον sit. Nolim tamen Epilepticos arcendos à medicorum limine, qui plurimos quotidie à nobis prosperè fœliciterque sanari videam. Sed inueteratam & annosam Epilepsiam natu maiores obsidentem qui pessundet & radicitus euellat rarus est: cuius tamen curandæ normam si quid eis potest, suo loco docebimus.

Lib. 6. cap. 10.

INCVBI SIGNA CAVSÆQVE.

CAPVT IX.

Incubi signa. *Causa.*

ENS *stupet & sensus, spiratio læditur & vox,*
Et graue terret onus, quando premit Incubus ægrum.
Causa melancholia est circùm præcordia turgens.
Aut pituita cibo nimio contracta, meroque:
Qua vapor exhalat crassus, diaphragmáque tendit,
Pulmonisque vias arctat, nebulisque coactis
In Cerebro, lædit trepida sub imagine mentem.

COMMENTARIVS.

Quid incubus. *Incubi signorum causæ.* *Vera incubi causa.*

INCVBVS grauis est oppressio corporis, nocturnaque suffocatio, respirationem lædens, vocemque supprimens. In quo mens & sensus hebescunt, crassioris pituitæ vel melancholiæ vapore è præcordiis in Cerebrum expirante: spiratio difficilis est, presso diaphragmate cum Pulmonibus à subiecta crassa, flatulentáque materia. Putat tùm æger ingenti se mole premi, suffocationisq; non leui terrore percellitur, ob grauem corporis oppressionem. Ephialtes & pnigalion græcis hic appellatur affectus. qui nec Deus, nec semideus, nec Dæmon, nec incubans, quod veteres aliquando credidere, vetulæ: sed vapor quidam crassus est, qui partim vias spiritus animalis intercipit, vndè spiritus, vocisque difficultas: partim in Cerebrum elatus, animum spectris exagitat, fitque læsæ imaginationis affectus, in Epilepsiam, si motas exigerit, delinens.

MELANCHOLIÆ MORBI SIGNA, Causæque.

CAPVT X.

Melanchoilæ naturalis signa cōmunia.

VLTA *melancholiæ natiuæ signa feruntur.*
Sicca velut cutis & macies, pallorq;, ruborque
Puniceus vultus, vitiligóque nigra. Sed huius
Quæ sedet in Cerebro, morbíq; est nomen adepta
Signa duo tibi sint, mœrorque, metusq; perennis.
Tùm malè mens fingit, deliraque verba sonare
Vox solet. A sicco causa est gelidóque Cerebro.

Melancholia morbi signa pathognomonica.
Causa intemperies frigida sicca Cerebri.

COMMENTARIVS.

1 MELANCHOLIA triplex. Vna quæ totius corporis vitio fit, cuius signa causásque lib. 1. cap. 4. dedimus. Altera quam vocant hypochondriacam, seu flatulentam, de qua postea. Tertia primaria de qua nunc agimus. Quæ mentis est alienatio: qua qui laborant, aut cogitant, aut loquuntur, aut faciunt absurda, & à ratione diffidentia. Quæ rursum triplex: Melancholia morbus, Lycantropia, Mania. Melancholiam morbum facit ater ac fæculentus humor in Cerebro consistens, cuius pathognomonica signa sunt assiduus metus & mœror. Nigrior aterque magis humor est qui Lycantropiam committit, quam à vulgari melancholia distinguit vlulatus. Qui hoc affectu prehenduntur, conspectum hominum fugiunt, luporum instar in solitudinibus vlulát, & à gallis *Loups garoux* appellantur. Maniæ causas signáque sequenti capite persequimur, cuius cum affectu lupino multa communia.

Melancholiæ species.
Melancholiæ primariæ definitio species & causa.
Lycantropia seu lupini morbi signa.

MANIAE SIGNA, CAVSAEQVE.

CAPVT XI.

Maniæ signa.

ANC *sequitur plerũq; furor male sanus, & amens:*
Quo lucent oculi, facies horrenda videtur,
Tabescit vigili corpus miserabile cura:
Atria tota tremunt ira, clamore, minisque,

Nocteque vicini reboant vlulatibus agri.
Nec modò vel clamor: vel sunt minitantia verba.
Pugna ferox rabidis insurgit dentibus, vncis
Unguibus, insultúque hirtarum more ferarum.
Causa. *Non parit effrænum sanguis, pituita-ve lenta,*
Sed bilis flaua interdum: at magis atra furorem.

COMMENTARIVS.

Melancholia morbus, eiusque causa. 1 MELANCHOLIA morbus, deprauatus est principis facultatis motus, vt omne delirij genus. Quæ fit cùm ab intemperie frigida sicca Cerebri, tùm ab atra bile, quæ rationalem animæ partem occupans, tenebras offundit, à quibus metus & moestitia necessariò consequuntur. Ad eam si manifesta quædam accedit causa, vt ira frequens & excandescentia, moeror ingens, anxia cura, quæ humorem magis exusserit, vstioneque magis ferum, ferinumque reddiderit, insilit affectus, quem à verbo græco μαίνομαι quod est insanio, furocio, maniam seu furorem & insaniam appellant. In qua lucent à tenuitate spirituum animalium oculi. *Vnde Mania. Signorum Maniæ causæ.* vultus horridus est à siccitate, per quam etiam tabescit corpus. Clamor excitatur, vlulatus, minæ, pugna ferox, ab animi per furorem impotentia.

CATARRHI SIGNA ET CAVSÆ.

CAPVT XII.

Catarrhi signa. QVVM *pituita mouet liquidum malè sana Catarrhum,*
Frigus inest capiti, facies fit pallida, murmur
Vox ciet, & sopor est, vrinaque crudior exit,
Mens stupet & sensus, motus torpore tenetur.
Sin calor in causa est, oculus rubet, interiorque
Pars oris lacerata dolet, dolet & caput omne.
Teter odor penetrat nares, color aureus extat
Emisso in lotio. Scapulas lumbosque catharrhus
Permeat interdum, variosque effusus in artus,
Efficit innumeris corpus miserabile morbis.

In capite exuperans humor fit causa catarrhi. Causa.
Quam mala temperies Cerebri, Iecorisue, Lienis
Ventriculi-ve fouet, calidusque & ventus, & aer,
Egelidusque: sed hic dum comprimit, & liquat ille:
Flansque notus, locus humidior, potusque cibusque,
Moeror & ira fremens, metus & damnosa voluptas.
A quibus, atque animi reliquis affectibus, vri
Spiritus ipse solet: si mœror frigore: sæuus
Si furor igne: nimis si mens est læta, resolui.

COMMENTARIVS.

1 CATARRHVS, est humoris superuacanei è capite descensus. Cuius causa plenitudo est, Cerebri inferiorum-ve partium vitio contracta. Cerebri quidem, alimentum ob intemperiem frigidam non coquentis: aut id quod attraxit non absumentis, nec in halitum digerentis. Partium autem inferiorum, vt est Pulmonis, Iecoris, Lienis, ventriculi, reliquorumque viscerum calidior intemperies: qua vaporibus sursum elatis, Cerebrum grauidum prægnansque, non tam facultatis expultricis robore, quàm retentricis imbecillitate, quod molestum est, amandat, & in subiectas partes volens nolens abire patitur. Aer etiam, frigidus quidem & aquilonius exprimendo, vel calorem intrò cogendo: calidus autem & austrinus humores liquando, fundendóque catarrhi causa est. Metus item & mœror, ira, gaudium & affectiones animi cæteræ, spiritus refrigerantes, calfacientes, aut resoluentes, hisque similes externæ causæ, eandem in distillatione procuranda, quam internæ vim effectumque nanciscuntur. Catarrhus quid & eius causæ

2 In catarrho capitis frigus est à pituitæ dominatu. Rauca vox, non habente liberum exitum vocali materia, quia fauces intercipiuntur ab humoris decubitu. Sopor, Cerebri ventriculis pituita turgentibus. Vrina cruda, prolabente per venosum genus in renes pituita: mentis sensusque stupor, occupante pituita Cerebrum. Torpet etiam motus, quùm eius portio decumbit in spinam, quæ neruorum musculos mouentium origo est. Oculus contra rubet, à tenuis biliosique sanguinis influxu in exiles oculorum venas. Oris interior pars laceratur ab humoris acrimonia. Dolet caput, humore acri Cerebri membranas pungente, ac distendente: fœtent nares ab humore putri circa priores Cerebri ventriculos. Color aureus in vrinis, est à bilis exuperantia. Signorum Catarrhi Causæ.

3 Catarrhus, omnis fluxionis commune nomen est. Propriè tamen catarrhus appellatur quum in os descendit humor: vt quùm in nares illabitur, Coryza. quùm in fauces, Branchus. quum in pectus, Rheuma, quum in columellam, Vua. Sed & quùm in neruorũ origines catarrhus Varia catarrhi nomina pro varia in partes fluxione.

incumbit, Apoplexiam, Paralysim, stuporem, tremorem inuehit. In sensuum organa cæcitatem, surditatem, tinnitum, odoris priuationem. In Pulmones tussim, asthma, Phthisim: in ventriculum cruditatem; in intestina diarrhæam. Si etiam in Iecoris reliquorumque viscerum venas se inserit, ibique crassescit, obstructionum & morborum indè nascentium origo est, authorq; primarius. Quoties autem externæ capitis venæ vel sero, vel humore multo turgent, quod superuacaneum est sub cutem verticis effundunt, è qua in externas corporis partes distillatio fertur in oculos, in dentes & maxillas, in ceruicem, in scapulas, in brachia, latera, dorsum, in lumbos, in coxendices, in crura, in omnes etiam corporis articulos. Quo fit, vt ab eo loco qui intrà caluam & pericranium est, omnis ferè doloris externi causa petenda sit: vt ab internis capitis partibus interna fluxio nasci consueuit.

Externa fluxio ab externis capitis venis, vt ab internis interna.

DE RHEVMATISMO, SEV Rheumate.

CAPVT XIII.

Rheumatismi signa, causæ.

AFFECTVM *dic Rheuma, calorq; dolorq; repente*
Sic cadit in membrum. Parit hoc qui defluit humor
Partibus è superis, Cerebrum, Pulmoue, Lienue,
Seu Iecur extiterit, valido quæ robore, quicquid
Stagnat in his procul effundunt, & in infima quæque,
Præcipuè inualidas, velut est caro, glandula partes.

COMMENTARIVS.

1 AFFECTVS hic, qui Rheumaticus à Galeno vocatur, Catarrhi species est, non ea de qua versus, Si fluit ad pectus dicatur Rheuma catharrhus, sed repentina fluxio, non in articulos, quæ parit Arthritidem, verum in medios artus, & imbecillas corporis partes, vt glandulas & carnes irruens: interdum sine febre, sæpè cum febre, quam accersit phlegmone. Quem affectū obsedisse plures obseruauimus anno salutis 1604. sub initium autumni, tum frequens imbribus, quos æstas torrida præcesserat. Vndè probabile, liquatis humoribus huius Rheumatis frequentiam contigisse. ναυτίασις τῶν φλεβῶν seu nausea venarum à Michaele Marescotto, Parisiensi medico celebri, mihi totique vrbi charo dicebatur hoc Rheuma. Quod verè dictum existimem, quum in omnibus, quos hoc prehensos vidi, vidi verò quamplurimos, notarim neminem, qui de partium internarum, vt Cerebri, Pulmonis, Iecoris, Lienis dolore quereretur, vt probabile sit harum robore superuacaneum & sanguinem &

Gal. lib. 2. ad Glauconem lib. de curandi ratione per sanguinis missionem

nem & ſerum in habitum corporis amandari pellique, & in muſculis ac perioſtijs crudeliter interdum, & acerbè ſæuire.

OPHTALMIÆ SIGNA ET CAVSA.

CAPVT XIIII.

I rubor adnatæ, ſordes, lachrymæque, dolorque Ophtalmia ſigna.
Diſtendens pulſanſque, Ophtalmia vera fatigat.
Quam gignit tunicæ, quæ Coniunctiua vocatur Cauſæ.
Fuſus in exiles venas cruor igneus, atque
Diſtendens præ mole, mouenſque calore dolorem.

COMMENTARIVS.

1 OPHTALMIA, ſeu Lippitudo, externæ eſt oculi tunicæ phlegmone. Quid Ophthalmia. Quæ tùm naſcitur, quùm tenuis bilioſuſque ſanguis in Ophtalmia exiles & obſcuras oculorum venas illabitur: in quas affluit humor à Pe- cauſæ. ricranio per venas externas: vel à Cerebro per internas. Sed & eius cauſæ quædam externæ ſunt, vt fumus, caſus, percuſſio: quædam internæ vt humor acer, plethora, diſtentio à craſſis humoribus, flatulento-ve ſpiritu. Affinis eſt Epiphoræ: in hocque cum ea conuenit, quòd in vtroque affectu ab acri fluxione lachrymę decidunt. Sed hoc differunt, quòd oculi candidũ in Ophtalmia, ſolùm oculi cilium in Epiphora rubeſcit.

2 Adnata tunica, cuius color eſt candidus, ita dicitur, quoniam adnaſcitur corneę: Coniunctiua, quia coniungit oculum cum orbita ſua, quæ producitur à Pericranio. Sedes eſt Ophtalmiæ. In qua rubet oculus ob ſanguinis afluxum: ſordet ab excremento pituitoſo, quòd in oculi a[illegible]tho maiore eſt: lachrymæ funduntur acres à ſero bilioſo: dolor eſt diſtendens ac pulſans ex copia ſanguinis & ſpirituum, minimas oculi venas agitantium, & membranam extendentium.

DE AMAVROSI, SEV GVTTA SERENA.

CAPVT XV.

I ſit hebes, vel nulla acies, pupillaque fulget, Amauroſis ſigna.
Lumina morbus habet, qui gutta ſerena vocatur.
Quam generare ſolet viſiui obſtructio nerui. Cauſæ.

COMMENTARIVS.

Quid ἀμβλιωπίαι, & eius causa.

1 VIsvs hebetudinem ἀμβλιωπίαι, vocant. Quæ fit citrà vitium quod vel in oculi tunicis, vel in ampliore contractione ve pupilla, vel alia quauis externa oculi parte conspici possit. Vndè patet internum quid esse quod spiritus, humores, aut tunicas alteret, siue crassitiem, penuriam, aut imbecillitatem visiui spiritus: siue corrugationem, aut densitatem tunicæ, seu nerui optici, crasso viscido-ve humore quodam obstructionem. Ab ea sola maioris minorisque ratione differt Amaurosis seu Cæcitas, quam potentior, vt illam imbecillior efficit causa. Sed Amaurosin ideò guttam serenam appellant, quod in ea sereni sint, & sine næuis & maculis oculi, benè vidétium omninò similes, qui tamen ab interiore gutta, seu pituita neruum opticum obstruente visu priuantur.

Amaurosis & Amblyopia sola causæ magnitudine distinguuntur.

Cur Amaurosis gutta serena dicitur.

Examen causarum Amauroseos.

Humor crystallinus primum visus organum.

Spiritus visorij varietas.

2 Visio fit per pupillæ foramen. Quæ si micat splendetque, visionis offensa vel in humore cristallino est, qui primum ac præcipuum visus est organum: vel in optico neruo, via spiritus animalis: vel in Cerebro. Humoris cristallini vitium dolor præcessit ab ictu, casu, vel acrioris humoris influxu, quibus hic à sua sede dimotus est. Si cæcitas repentè accidit, obstructio nerui est: si pedetentim, intemperies eiusdem, aut adstrictio potius. Sin Cerebrum imbecillæ, vel deperditæ visionis est causa, spiritum animalem aut non suppeditat, aut corrumpit, ob intemperiem simplicem, aut cum humore. Tumque non visus modo, sed & reliqui sensus afficiuntur, eaque signa comparent quæ de affecto Cerebro notauimus. Spiritus autem visorius vel crassus & paucus, vt in senibus & nyctalopibus: vel crassus & multus: tumque longo quidem tempore, sed in aëre duntaxat luminoso fit visio: vel paucus & subtilis, vt in myopibus: vel paucus, subtilis & lucidus, & tunc oculi noctu magis micant: vt in Tiberio Cæsare notauit Suetonius in eius vita: vel multus & lucidus, ac tum acutè distinctéque cernitur. Contrà perit visio, si paucus & obscurus incst oculis animalis spiritus.

GLAVCOMATIS, ET SVFFVSIONIS, seu Catarrhactæ signa, Causæque.

CAPVT XVI.

Glaucoma quid & Suffusio.

LAVCOMA est, vbi densatur crystallinus humor.
Sin fumi, muscæ-ve oculum, tepidi-ve vapores
Eludunt, & ab his nubes hærere videtur

Suffusionis primaria nota.

Cærula pupillæ, vel grandinis æmula duræ,
Detinet affectus Suffusio dicta latinis.

Quæ vera est, Cerebrique solet primaria dici,
Si concreta manet nubes, oculumque fatigat
Assiduè. Sin fumi abeunt, redeuntque, nec vnum,
Sed per vtrumque oculum parili caligine currunt
Est notha, ventriculi consueta errore cieri.
Causa huius calidus vapor est à bile, cauoque
Per Cerebri ventres oculi se immittere neruo
Suetus, ibique vago visum deludere motu.
Humor at illius tenuis veréque serosus,
Qui per visiuum neruum meat, indéque lapsus,
In pupillæ hæret, coit atque foramine sensim.

Signa Suffusionis per consensum.

Suffusionis nothæ causa.

Vera seu primaria Suffusionis causa.

COMMENTARIVS.

1 SVFFVSIO, græcis ὑπόχυσις, & ὑπόχυμα vulgo catarrhacta, humoris est præter naturam, vel in pupilla vel inter corneam tunicam & crystallinum humorem concretio. Quæ duplex. Vna Cerebri est, de qua nunc agimus, & ea propriè dicta Suffusio. Altera ventriculi, nōnumquam & corporis vniuersi sympathia fit. In illa vnus duntaxat oculus falsis rerum simulachris semper eluditur. In hac visa discedunt, ac deindè recurrunt, & oculum vtrumque simul obsident. Suffussionis propriè dictæ materia serosus est humor: qui è Cerebro per opticum neruum se inserit in oculum, in eoque concrescit sensim. Alterius calidus vapor est, aut fumi, qui ab vsto humore in Cerebrum elati, per venas & arterias oculis offundunt caliginem: quod in Phrenitide & biliosarum febrium crisibus interdum accidit. Eaque notha Suffusio fugax est, non vt vera constans & permanens. Cuius speciem habet Glaucoma. Sed suffusio humoris externi: Glaucoma humoris crystallini siccitas est atque concretio.

Quid Suffusio. Quotuplex.

Materia vera Suffusionis.

2 Pupillæ foramen via est spiritus animalis, qua rerum externarum species cernuntur, & excipiuntur. Huic nubes incumbens pathognomonicum est Suffusionis signum. Color autem eius nubis quæ, Suffusionem facit obseruandus. Si enim fuerit cæruleus vel aureus, vel similis ferri nitentis aut aquæ maris, sanabilem indicat hypochysim, seu Suffusionem. Sin grandinem æmulatur, vel est coloris candidi sine splendore: vel gipsei, nigrive, sanari nequit, quia perfectam indicat humoris concretionē, qui Chirurgi manu demendus est: sed non antequam obseruetur pupilla. Nam si altero oculo clauso micat, & clarior apparet, dilataturque, fore spes est vt visus punctione facta recuperetur. Si nec amplior nec clarior est, nil sperandum: Vt etiam desperata res est, si Suffusio locū mutat. Quùm incipit hic affectus, corpuscula quædam tenuia, quæ vel lucent vel nigricant oculis obuersantur, quæ in statu concrescunt in nebulam.

Nothæ Suffusionis materia.

Suffusionis à Glaucomate differentia.

Pupillæ foramen quid.

Signum Suffusionis Pathognomonicum.

Signa Suffusionis curabilis, & incurabilis.

AVRIS PHLEGMONES SIGNA, Causæque.

CAPVT XVII.

Auris phlegmones signa.

VIx *tumor aut rubor est, vbi flammeus ignis in aure,*
Sed pulsans pungensque dolor, grauis & calor intus
Aestuat, vndè febris, facto quæ pure quiescit.
Sanguis in hoc mordax tenuem meninga, calensque
Causa. *Dum ferit & neruum parit hæc, deliria, dirum,*
(Fit nisi, quæ gliscit, minor inflammatio) lethum.

COMMENTARIVS.

Auris phlegmones causa.

1 AVRIS inflammatio fit ab acri tenuique sanguine, qui ab interioribus venis inter crassiorem membranam, eamque quæ pretenditur auris meatui collectus, dolores excitat acerbissimos, cosque simptomatum vehementia periculosos. Auris namque maximè sensibilis est, siquidem in vtramque neruus insignis cum meningibus inseritur, à quibus inflammatione pulsatis & lacessitis febris, delirium, à quibus plerúmque mors, si curationis ratio contemnitur, incurrit. A flatulento spiritu circùm aurium membranas coërcito, non minor interdum quàm in phlegmone dolor excitatur, sed in quo nec calor nec grauitas est, vt in illa, sed sola cum tinnitu, strepitu-ve distentio.

Dolor auriũ à flatu.

2 Vix in auris inflammatione conspicuus tumor aut rubor, quoniam est interna phlegmone: quam indicant calor & dolor pulsans, pungens, febrisque: quæ non tam acuta quàm lenta solet esse, quia materia pauca, & à Corde longè distans: periculosa tamen sympathia Cerebri.

Cur in aurium phlegmone lenta febris.

FLATVS ET OBSTRVCTIONIS aurium signa, Causæque.

CAPVT XVIII.

Flatus & obstructionis signa.

TINNITVS *flatum, grauitas sine febre, dolorq;,*
significat clausos à crasso humore meatus.
Quique vel à Cerebro flatus, vel ab interiore
Parte venit per consensum, redit, itque. Sed auri
Qui primarius est, sed & firmatur in aure.

[illegible] aurium dolor.

Obstruit, & flatus generat pituita, liquorque Causa.
Crassior, idque vias quod & arctat & occupat auris.

COMMENTARIVS.

Varia flatus species.

1 VT variè flatus impellitur, ita varios edit sonitus: vt sibilum quùm exiliter elabitur: tinnitum, quùm illius cursus interrumpitur à re solida siccáque: sonitum, quùm pleniùs erumpit: strepitum, quùm impellit validè: fluctuationem, quùm hinc indè disijcit. Fit autem in aure à flatulento spiritu nonnumquam acerbus dolor, à distentione membranarum quibus includitur & coercetur: non ab obstructione, quæ crassioris humoris, ideóque minùs mobilis sæpius est soboles. Sed obstructionis aurium variæ causæ sunt, vt pituita crassior, animalculum, lapillus, festuca: liquor etiam aliquis in meatum auditorium illapsus, vt acetum, aqua, vinum & simile quippiam. Quædam etiam excrescentia carnis, aut ab vlcere cicatrix potest auris meatum obturare. Obstructionis aurium variæ causæ.

SIGNA CAVSÆQVE PAROTIDIS.

CAPVT XIX.

POST aures tumor atque rubor, dolor & calor acer Veræ Parotidis signa.
Esse solet, quandò formatur vera Parotis.
Laxus vbi tumor ac mollis sine febre, nec vrens, Nothæ Parotidis signa.
Nec velut ante dolens, notha fit, non vera Parotis.
Frigidior facit hanc & coctu longior humor. Causa veræ Parotidis, & nothæ.
Ast illam calidus, criticus persæpe, malignus
Interdum: graue tùm caput, obsessumque veterno,
Mens sibi non constat, neque febris anhela remittit.

COMMENTARIVS.

1 PAROTIS ex inflammationum est genere, quæ fiunt glandulis secundùm aures affectis. Ex his quæ vera est, veræ phlegmones habet notas, tumorem, ruborem, calorem, dolorem. Phlegmone namque tumor est præter naturam calidus, prominens & circumscriptus, qui partem quam obsidet rubore tingit, calore distendit, distentione ex calore & copia dolorem acerbum excitat, in ea maximè partæ quæ sit sensus eximij particeps. Cuius materia, continensque causa sanguis est, qui è venis arterijsq; maioribus in minores, & ab ijs non solum in cutem Quid Parotis vera. Quod Phlegmone. Quæ materia phlegmones.

Quid notha Parotis. sed & subiectam carnem illabitur. Hæc in vera Parotide materia vel à Capite, vel à toto corpore, quod aliquando per ctises accidit, fibris aurium incumbit, in pestilenti constitutione suspecta. Quæ notha Parotis est, vera phlegmone non habenda, sed tumor laxus, ædematis particeps, latéque se porrigens: quæ rariùs quàm vera suppurat.

DOLORIS DENTIVM SIGNA Causæque.

CAPVT XX.

Triplex doloris dentium sedes.

QVI dentem dolor angit, atrox, nullique secundus,
Aut dentis radice sedet, neruumque fatigat:
Aut dentis solido conclusus corpore sæuit:
Aut in gingiua. Neruus si causa doloris,
In longum fertur rabies dentisque profundum,
Nec tumor est, neque dat tactu gingiua dolorem.
Humorem sin hæc supera de parte fluentem
Excipit, vt premitur dolet, at leuiore dolore,
Conspicuumque facit tactu visuque tumorem.
Inflammata sed est vbi iam substantia dentis,
Sæuit in hac calor inclusus, spatiarier ipse
Quùm nequeat, neruoque suum communicat ignem.
Fluxio causa feri est superis è partibus acris.

Doloris in neruo denti substrato signa. — *Doloris in Gingiua nota.* — *Doloris à phlegmone in substantia dentis signa.* — *Causa.*

COMMENTARIVS.

1 HIc triplicis dentium inflammationis notas exponimus, nimirum eius quæ fit in neruo, solida substantia dentis, & in gingiua, quam Galenus confirmat his verbis. Etquidem, inquiens, in meipso manifestè percepi, non dolentem modo, sed etiam pulsantem dentem, quemadmodum carnosæ partes inflammatione vexatæ consueuerunt. Quare mirabar, quòd in dente phlegmone posset oriri. Sed quùm etiam alio tempore dentem dolerem, perspicuè sensi, non ipsius dentis, sed gingiuarum inflammatarum eum esse dolorem. Vtriusque itaque doloris sensum expertus, alium quidem in gingiuæ, alium in ipsius dentis substantia esse clarè scio. Quod etiam neruus ad radicem dentis substratus aliquandò doleat, imponat autem nobis vt credamus ipsum dolere dentem, rationi consentaneum est. Etenim quod exempto dente remaneat adhuc exigua portio doloris, id ob nerui inflammationem cótingit

Gal. lib. v. de compos. medic. secundum loca.

Iam verò quùm liuidi dentes interdum tota sua substantia reddantur, nihil mirùm si phlegmone simile quid patiātur. Cui rei hinc maior accedit fides, quod tùm nutriantur, tum augean ut per totum vitæ spatium. Id quod euidenter in ijs dentibus liquet, qui sunt exemptis oppositi, vt potè qui semper augescunt: siquidem quantùm augentur dentes, tantùm in læuigatione ciborum atteruntur. Hæc ille, quibus non sine causa dolorem dentium immanem esse putandum est, quùm inflammatione triplici corripi soleant, sintque partes inflammatione tentari solitę, nempè neruus, gingiua, dens, sensus eximij. Distinguntur autem inter se signis peculiaribus. Si namque solus neruus inflammatione præhenditur, non apparet tumor, quùm neruus solida sit, non carnosa substantia: dolor est in imo vbi maximè sedet neruus, quem tamen ad superficiem dentis ferri sæpius in anatome vidimus. Tumet autem doletque gingiua quùm inflammatur, quia carnosa sensusque particeps. Dentis verò phlegmone cognoscitur ex totius corporis dolore: qui hoc grauior, quòd in solida substantia dentis hærens spatiari, dilatarique non potest.

Quibus signis inflammatio nerui gingiuæ, dentisque differuntur.

VITIORVM LINGVÆ SIGNA, Causęque.

CAPVT XXI

I malè lingua sapit, succo vitiatur amaro,
Aut acido, salsove, Breuis vel crassior æquo
Lingua facit blæsos, balbósque, vt & humor abundās,
Quo solet hæc eadem siccoque humore resolui.
Deprauata negat gustum, resoluta loquelam,
Balba & blæsa grauat male gratis vocibus aures.

Deprauati gustus causa.
Causæ blæsitatis & balbutiei.
Paralyseos linguæ causa.
Deprauatæ, paralyticæ, balbutientisque linguæ signa.

COMMENTARIVS.

1 GVSTVS, saporis est sensus: gustandi primum organum lingua. Quam ideò natura mollem esse voluit, & mollibus neruis donauit, quia mollia & humida, non dura siccaque de saporibus indicium ferunt, humorque ita necessarius est ad gustum, vt causam sine qua non obtineat. Deprauatur verò gustus alieni saporis perceptione, quo linguæ corpus, vel ipsum vestiens membrana proluitur: qui salsus est à pituita putri è Cerebro decumbente: vel acidus ab incocto & frigido humore, vel amarus ab humoris biliosi vapore. Gustus sensus peruertitur, neruis mollioribus, qui à cerebri tertia quartaque coniugatione in linguam disseminantur affectis. Et ijsdem obstructis gustus perit, aut immi-nuitur. Linguæ fit paralysis, neruis etiam prorsus impeditis qui in eam à septima cerebri coniugatione feruntur. Blæsi balbique sunt, qui minùs

Gustus quid.
Gustus organum lingua.
Lingua cur natura mollis.
Quibus causis gustus deprauatur, peruertitur perîtque.
Qui blæsi balbique.

Variæ blæsitatis, balbutieique causæ. articulatè loquuntur. Quod vitium varias habet causas, vt linguæ breuitatem & crassitiem nimiam, quibus ea minus liberè potest exeri: copiam affluentis humoris à qua τραυλός, seu balbus impeditè loquitur: interdùm & siccitatem, quæ linguæ motum impedit. Vt enim quis liberè pronuntiet, præter optimam linguæ conformationem, oportet, nec siccitate linguam arescere, nec immodico humore perfundi.

AFFECTVVM QVI NARIBVS INSVNT signa, Causæque.

CAPVT XXII.

Fœtoris narium causæ.

OETET odor, squallens si nares obsidet vlcus:
Quale quod à venere est, quod & Ozæna vlcus habetur.
Sin tumor his calidus, Sarcoma, Coryza-ve noxæ est,
Causæ fœtoris & vlceru narium. *Interijt liquidi, minor est vel sensus odoris.*
Naris ab externis, velut ictu & vulnere causis
Fœtet, & vlcus habet. Sed id infert sæpiùs humor
E capite incumbens, & salsus, & acer in illam.
Calidi tumoris causæ. *Qui calidus tumor à bile est, nimio-ve cruore.*
Coryzæ causæ. Sarcomatis causæ. *A Cerebroque fluens gignit pituita Coryzam.*
Excrescens Sarcoma facit caro, sæpius orta
Sordibus e varijs, sibi quas cumulauerit vlcus.

COMMENTARIVS.

Quid nares. Anteriores ventriculi Cerebri verum odoratus organũ. 1 NARES, sunt odoratus deferens instrumentum. His enim per ethmoideum, seu cribratum os odores efferuntur in processus mammillares, & anteriores Cerebri ventriculos, verum odoratus sensorium. Quæ partes à temperie si desciuerint, aut obstructæ sint, indicium odorum peruertitur. Nares autem multis quidem causis, vt ictu, casu, vulnere, sed potissimum ab humoris in eas è Cerebro decumbentis acrimonia contrahunt vlcus. *Ozæna. Quid Sarcoma.* Hoc si recens est, crustula nigra siccáque tegitur: quæ dùm tangitur, irritaturque, sanguinem aut sanié effundet cum fœtore minimo. Sin vetus, Ozæna tum dicitur, sordidior e obducitur crustula cum fœtore graui, vt & vlcus ibi è lue venerea contractũ,

quod

quod narium ossa tenella solet exedere, & si non occurritur, corrosa palati ossa magna deformitate perforare. Sarcoma carneum est in naribus præter naturam excrementum informe. Polypus autem carneus tumor in naribus, non informis, sed Polypodis piscis effigie, ex crassis & viscidis genitus humoribus, vt à tenuibus Coryza: quæ liquidi est, & crudi humoris è capite in nares distillatio. A quibus affectibus quùm nares obstruuntur, vapores ex rebus odoriferis per eas efferri nequeunt in anteriores Cerebri ventriculos, in quorum finibus odoratorum sensus absoluitur. Sique meatus narium penitus occupantur, vt potest in Sarcomate Polypoque contingere carnis incremento, perit omnis odorandi sensus. Sin minùs, vt in Coryza, minuitur tantùm odoratus, nec de rebus odoriferis integrum iudicium ferri potest. Coryza quid.

INFLAMMATÆ COLVMELLÆ signa, Causæque.

CAPVT XXIII.

Phlegmones Columellæ nota quæ sunt oesophagi & faucium titillatio, molesta cum vorandi difficultate.

OESOPHAGVM *faucesque tumens sæpe Vua fatigat,*
Incassumque vorans timet hæc ne strangulet æger.
Gargareon, seu gurgulio, Columella vocata,
Vuaque causa metus: quam distillatio laxam
Dum facit, inflammátque, quasi suffocat, & arctat
Spiritus id quo transit iter potusque cibusque.

Inflammatæ Columellæ causæ distillatio.

COMMENTARIVS.

Varia Columellæ nomina. Columella quid.

1 GARGAREON seu gurgulio, græcis κίων & κιόνι, seu Columella, caruncula est ab oris extremo pendens, quam augendæ voci quasi plectrum natura fabricauit. Ea quùm laxior à distillatione redditur, & superiore sui parte tenuis, inferiore crassa rotundáque per inflammationem effecta, σταφυλὴ vua nominatur, quod vuæ vitis è pedunculo suo dependenti sit similis. Tum ea vorãdi difficultatem infert, cibi aditum in œsophagum suo pendulo corpore præcludens. Metuit verò ne suffocetur æger, non tantum obstructa via cibi, sed etiam spiritus. Sed hic metus paruipendendus est, quùm respiratio sit libera. Nec tamen curandi ratio negligenda, ne aucta fluxione sequatur Angina, cuius signa causæque sequentibus versibus exprimuntur.

I.

ANGINÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XXIIII.

Anginæ signa. Causa.

NON bene deglutit ſpiratque Cynanchicus, inque
Faucibus ardentem queritur ſe ferre dolorem.
Cauſa calens tenuiſque cruor, qui guttur inundat,
Vicinaſque gulæ carnes, iugularibus ortus
E venis, ſubitóque viam, qua ſpiritus exit
Ingrediturque cibus, potuſque occludere tentat.

COMMENTARIVS.

Quid Angina. 1 ANGINA, quæ κυνάγχη græcis, eſt faucium & gutturis partium phlegmone, ſtrangulationi proportione reſpondens. In qua ſumma neceſſario fit deglutiendi ſpirandique difficultas. Nam ab inflammatione gulæ gutturiſque muſculorum arctantur hi meatus, per quos cibi, potus, & ſpiritus introitus eſt. Cuius affectus cauſa eſt ſanguinea bilioſaque fluxio, quæ è venarum iugularium ramis eò pertinentibus, in guttur, eiuſque vicinas ſedes irruit, ſi vera eſt Angina, quæ diſpneæ comitem habet febrem. Notha namque fit à pituita è Cerebro in fauces decumbente, cuius tumor eſt ædematis particeps, anodynus, indolens & febris expers. *Anginæ veræ cauſa. Anginæ nothæ cauſa.*

2 Dolor in Angina fauces occupans, fit ob tumorem inflammatorium, qui quatuor à medicis poſt Hippocratem conſtituit Anginę ſpecies. Prima eſt, quùm interni pharyngis ſeu faucium muſculi phlegmone laborant, quæ Synanche vocatur. Secunda quùm externi, quæ Paraſynanche. Tertia quùm interni muſculi Laryngis, ſeu gutturis inflammationem patiuntur, eaque Cynanche. Quarta quùm externi, quæ Paracynanche dicitur. Periculoſiſſima verò hæc Angina eſt, in qua phlegmonem patientibus internis laryngis & faucium muſculis ſpiritus ægerrimè trahitur, febriſque, tumor & ſuffocatio repentè ſuperuenit, de qua ſic ſtatuit noſter Hippocrates Aph. 35. lib. 4. *Quatuor anginæ ſpecies.*

Quùm quis febricitat, rigidumque inflectere collum
Arte repente valet nulla, nulloque tumore
Conſpicuo malè deglutit, lethale putandum.

At ſecuritatis hæc plena, in qua tumor externus eſt, externos duntaxat faucium muſculos occupans, vt idem Aph. 37. lib. 4. ſic ait.

Si tumor in collo eſt, angit cum rauca Cynanche,
Spes bona. Namque foras exit cauſa efferа morbi.

Porrò Cynanches nomen apud Hippocratem Anginæ ſpecies omnes notat, cuius temporibus non tam verborum quàm rerum erat cura.

OBSTRVCTI PVLMONIS CAVSÆ, signáque.

CAPVT XXV.

Multus in obscuris humor, lentusque cauernis
Pulmonis latitans, crudum tuber-ve, lapis-ve,
Siccior aut pituita, globosaque grandinis instar
Obstruit: vndè grauans oppressio displicet, atque
Tussis acerba, frequens, & anhelus spiritus ægro.

Obstructionis in Pulmone causa.

Signa.

COMMENTARIVS.

1 PVLMO propriè totius corporis mollissima & laxissima pars est, respirationis & vocis organum. Cuius interdum appellatione omnia etiam quæ in eo vasa sunt, & arteriam asperam intelligimus. In quem crebra fit è Cerebro distillatio, primùm humoris serosioris & pituitosi, qui mora crassescit, lentescitque, coitque vel in grandinem, vel lapidem, seu calculum, crudumque tuberculum, à quibus obstruitur Pulmo, vel potius ipsius alæ, seu bronchia. Tum oppressionis sensus, quia grauis humor est, qui respirationis vias intercipiens fuliginosorum excrementorum exitum, & aëris ingressum prohibet. Tussis est, vt per eam humor noxius excludatur: respiratio difficilis ab oppressione.

Quid Pulmo.

Cur quùm obstruitur Pulmo sensus est oppressionis, tussis, dyspnœa.

ASTHMATIS ET CATARRHI SVFfocantis indicia, Causæque.

CAPVT XXVI.

Si nihil aut minimum valida de pectore tussi
Exilit, & facilis non est quæ ducitur aura,
Stertor & auditur, vel sibilus, Asthma putato,
Quùm sine febre malum est, sensimque ac tempore natum.
Fit verò iugulans ab eo quandóque Catarrhus,
Sibilus & stertor citò si contingit, & aura
Sic premit, erecta vix vt ceruice trahatur.
Obstructi causa est Pulmonis & Asthmatis vna.

Asthmatis signa.

Catarrhi suffocantis signa.

Quam si consequitur noua fluxio, magnáque, natum
Esse putes subitum, præfocantemque Catarrhum.

COMMENTARIVS.

Asthmatici qui. *Quid Asthma.* 1 QVi citrà febrem densè spirant, quod anhelent Asthmatici dicuntur. Nam Asthma græcis, anhelatio seu suspirium appellatur latinis. Dicuntur & Orthopnoici quòd in eis tanta sit spirandi difficultas, vt non nisi recto thorace, seu recta ceruice spirare cogantur, metu suffocationis. *Asthmatis causa.* Causæ sunt eædem quæ Pulmonis obstructionis: imprimis verò humoris crassi lentique, Pulmonum bronchiis impacti copia, crudumque tuberculum in pulmonibus genitum: ideóque febris expers hic affectus est, quia frigidus. Quem interdum sequitur Catarrhus suffocans: nempè quùm ad Pulmonum infarctus subita multáque inciderit *Quid Catarrhus suffocans.* fluxio, ab humidiore cœlo solove, aut crapula genita: vt non sit is aliud, quàm repentina, inopinatáque fluxio in partes respirationi dicatas, quæ grauibus suis symptomatis imminentis exitij metum incutit.

2 Spirandi difficultas ex Celso, si modica est, nec ex toto strangulat, dyspnæa: si vehementior cum anhelitu sonóque Asthma vocatur. Quùm *Tres difficilis respirationis gradus ex Celso cap. 4. lib 4.* accessit id quoque, ne, nisi recta ceruice trahatur spiritus, Orthopnæa. Postremum hoc genus ægrè spirandi est in Catarrho suffocante verius quàm dyspnæa. Quanquam hæc ex Galeno symptoma est læsæ respirationis, Orthopnoicis, Asthmaticis, Pleuriticis, Empyicis commune, ideóque cæteras à Celso positas difficultatis spirandi differentias *Lib. 1. de loc. affect. cap. 3.* in se continet, quomodo à nobis frequenter vsurpatur. Cæterum in ob- *Cur stertor.* structione Pulmonis, Asthmate & Catarrho suffocante stertor quidem & sibilus eliditur, partim quia calore Cordis & Pulmonis, motuque frequenti siccus est redditus humor: partim quia Pulmonum alis, quæ natura siccæ sunt, pertinaciter impingitur, quo fit vt vias spiritus arctans & cohibens Orthopnæam inferat.

PERIPNEVMONIÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XXVII.

Peripneumoniæ signa.

IN Peripneumonia dyspnæa, ruborque genarum
Existunt, oculique tument, graue pondus in imo
Pectore fit, sternum retrahens, hypochondria, dorsum:
Spiritus exhalat calidus, tussique molesta
Sputa cruenta meant, aut fellis tincta colore,

Spumeaque interdùm: febris irrequieta fatigat,
Pulsat inæquali mollique arteria motu.
Sed duplex Peripneumonia est. Quæ vera, cruoris
Est calidi soboles. Notha sed, quæ crebior esse
His solet in terris, acris tenuisq; fluoris.

Peripneumonia duplex vera, nothaque, & harum causæ.

COMMENTARIVS.

1 PERIPNEVMONIA, seu pulmonis inflammatio duplex: vera, hothaque. Vera phlegmones, aut erysipelatis speciem gerit. Atque si non Anginæ, vel pleuritidi succedit, sed per se nascitur, fit ex sanguine bilioso, tenuique è dextro ventriculo Cordis per venam arterialem in pulmones violentius excusso, ibique putrescente. Sed notha Peripneumonia, quæ frequentior in his locis est, ab acri tenuique distillatione cótrahitur è Cerebro, confertim in Pulmones illapsa, sine cruenta, (quæ in propria peripneumoniæ specie fit) expuitione. Tum spiratio difficilis, ob vehementem in Pulmone, Cordeque calorem, aut viarum spiritus angustiam, aut virium imbecillitatem: Quæ tres constituuntur à Galeno dyspnœæ causæ. Genæ rubent, ex tenui calidoque vapore in eas elato, quo venularum eius loci sanguis accenditur: Accensus verò rubere conspicitur, ob tenuitatem & raritatem cutis. Tument oculi, quia vapores ex Pulmone rectà conscendentes in oculos, humorem in eis contentum rarefaciunt, ac dilatant. Est in pectore grauitas, attracta per calorem è vicinis venis & carnibus, vt loquitur Hippocrates, materia. Quæ vt copiosior est ita magis pulmonem onere grauat, & periculosum inducit affectum. De quo non valdè queritur æger, quùm Pulmo sit indolens, illius substantiam non ingrediente neruo, sed dumtaxat per eius membranam effuso. Calidum autem expirat Peripneumonicus, quia multus in thorace calor est.

Peripneumonia quotuplex, & vnde nascitur. Causæ signorum Peripneumoniæ.

Lib. 4. de loc affect. cap. 6.
Lib. 1. de morb.
Cur in peripneumoniade dolore minùs queritur æger.
Cur in Peripneumonia nō semper cruentū expectoratur.

2 Non semper in Peripneumonia cruentum expuitur: sed tùm quum hæc est vera phlegmone, coctaque materia. Sin erysipelas est, biliosum: vt album, si pituita decumbit à Cerebro. Sed ex materiæ Pulmonibus inclusæ qualitate febris maior, aut minor est. In bile quidem acutissima: remissior in sanguine, in pituita ferè lenta. Mollis autem in hoc affectu pulsus est, quia pars mollis, pulmo nimirum afficitur, paulóque durior est pulsus à bile, mollior à sanguine, mollissimus & vndosus à pituita.

Cur maior aut minor febris.
Cur mollis pulsus.

EMPYEMATIS, SEV SVPPVRATIONIS signa, Causæque.

CAPVT XXVIII.

Empyematis signa.

EMPYVS *est, quisquis patitur sub pectore pondus,*
Incassum tussit, sudatque, rubore genarum
Tingitur, atque cauos oculos habet, aspicit vngues
Curuari manuum, digitosque calescere summos.
Cui febris comes est, & circùm pustula corpus
Erumpens, dyspnæa, pedum tumor, atque ciborum
Auersus gustus, sitis, &, si nulla salutis
Est via, pus viride aut liuens, spumansve profusum.
Ex Peripneumonia, Angina, tenuive fluore
A Cerebro, aut Pleuritide quùm natura refundit
Thoracis medium in spatium quod vertitur in pus,
Empyicos facit id: qui si se pure grauante
In quadraginta haud vacuant per sputa diebus,
Haud quaquam gracilem possunt euadere tabem.

Empyematis causa. — *Gal. commẽ. ad Aph. 27. lib. 5. & ad Aph. 44. l. 7. Aph.*

COMMENTARIVS.

Cur Empyi non satis expectorent: & quæ difficilis expulsionis causa. — *Comment. ad caput de Empyemate lib. progn.* — *Aretæ. lib. 1. de Signis & causis diuturn. morb. cap. 8.* — *Cur empyicorum genæ rubent, oculi caui sunt, curuantur vngues digitorum, extrema calent.*

1 EMPYI, seu purulenti propriè vocantur, qui in thoracis intermedio spatio collectum pus habent: quale sæpius ab inflammatione pulmonis, vel eiusdem vomica rupta, vel Angina, Pleuritide, Catarrho-ue consequi solet, translata in thoracis vacuitatem morbifica materia. Quæ nisi in quadraginta diebus repurgetur, exedi pulmonẽ à putri pure necessum est, vnde phtoë seu phtisis excitatur. Empyi verò nihil commentatione dignum expuunt tres ob causas: nempè lentorem puris, densitatem membranæ pulmonem ambientis, & facultatis expultricis imbecillitatem. Sudant verò, vel sudore, ex Galeni sententia continuo; qui malus est, quia virium imbecillitatem arguit, alimento discusso, nec ideo conferente. Vel eodem in remissione febris apparente, ex Aretæo: qui minùs habet periculi. Genæ rubent inflammato pulmone. Oculi caui fiunt in febribus acutis & longis, ardore febrili populante, consumenteque partes eorum carnosas: confestim quidem in acutis: in longis vt hic, sensim. Curuantur Vngues in Empyemate, quia caro, quæ hos vtrinque firmat, consumitur: Vnde partes eorum solidæ, quæ reli-

quæ sunt, veluti siccitate conuelluntur. Sed & digiti summi calent, quia calor solidas partes occupat & inuadit, dùm marasmus consequatur. Nam & si in diuturnis morbis extrema digitorum magna ex parte refrigescunt, quia quicquid est natiui caloris intrò cogitur; vel natura minus belle concoquens assumptum alimentum, ea suo genio fraudare solet, non idem fit in tabe: in qua Hectica febris solidis corporis partibus hæret, ideoque summis digitis calor est: in quibus, consumpta carne, relinquitur primigenius humor, caloris pabulum, donec omnis extinctus sit humor: quo extincto digitos frigere, lethale.

Cur Empyicis & tabidis erumpũt pustulæ, tument pedes, respiratio difficilis, sitis inappetentia, sputũ viride, liuidum, spumans.

2 Empyicis & tabidis erumpunt pustulæ, vel à cacochymia, vel à sanie in corporis habitum effusa. Spiratio libera non est, obsesso Pulmone à materiæ purulentæ copia, qua nec ipse, neq; Cor bene dilatatur. Tumét pedes, incipiente ab his totius corporis extinctione, nempè longe distantibus à fonte natiui caloris, & plus habentibus osseæ membranosæque substantiæ quàm carneæ. Ciborum est auersio, appetendi facultate, quæ in ore ventriculi sedem habet, emoriente. Sitis est à siccitate partiũ & febre: viride sputum à calore flammeo, liuens ab imminuto calore natiuo, vstoque per febrem humores: spuman à calore agente in crassum & lentum humorem: quæ signa sunt in Empyemate lethalia. Bona verò, quùm febris eodem post eruptionem die dimiserit, pus album læue, concolor apparuerit, citraque dolorem excussum, & eductum è pectore.

Signa in Empyemate salutaria.

SIGNA CAVSÆQVE PHTYSEOS, Seu Tabis.

CAPVT XXIX

Signa Phtyseos.

PROMINET *his humerus, dira qui tabe tenentur:*
Sunt graciles aures, oculus cauus, arida febris:
Tempora lapsa, fluunt supera de parte capilli.
Est pedibus manumque volis calor, excutitúrque
Per tussim cruor, aut sanies fœtore molesta.
Spiritus haud facilis, costæ sine carne, recondit
Pectus onus, liuet facies, pallet ve, tumet ve,
Debilis est pulsus, languor, marcórque caduci
Corporis, incurui fiunt velut alitis vngues:
Interdum fluit aluus, & hinc prædicito lethum.
Vlcus pulmonis tabem facit: Vlceris author
Humor edax, ausus teneram depascere carnem.

Phtyseos causa.

Pronior in tabem est, lenta qui febre tenetur,
Ut phtisica qui prole satus, qui pectore presso,
Qui crebrò tussit, minimumque è pectore ducit:
Quíque cauo fœdum pus in thorace recondit.

COMMENTARIVS.

Quid Phtisis & eius causa.

1 PHTISIS seu tabes, communiter atrophia seu marcor, & corporis extenuatio quæuis est. Propriè verò, de qua nunc agimus, exulceratio, vel vlcerosa dispositio pulmonis. Cuius duæ causæ: vitiosa constitutio pulmonis, & humor excedens. In quam propensi sunt, quibus ita pectus angustum est, vt à tergo scapulæ alarum auium instar emineant, quibusque è capite in respirationis organa catarrhus incumbit: qui tabida stirpe nati sunt, quique mollem ac tenellam, corruptuque facilem habent pulmonis substantiam. Fit & à suppresso sanguinis sputo tabes, vt à Peripneumonia, Angina, Pleuritide, non exclusa per anacatharsim morbifica materia.

Phtiseos signorum causa.

2 Hi quibus sublimes sunt humeri, seu scapulæ, φθινώδεις, seu, πτερυγώδεις appellantur. Attolluntur autem his humeri, musculis eorum marcescentibus, si tabis initium est: aut marasmo consumptis, si phtisis est absoluta. Gracilescunt verò phtisicis aures, earum carnosa substantia, quæ pauca est citò consumpta, cartilaginosa superstite. Caui fiunt oculi, ossea relicta substantia, dissipata carnea. Febris autem hic putris est, & simptomatica, lenta quidem, sed continuis madoribus sæpe diffluens cum aluo liquidiore: quo fit vt corpus suprà modum exhauriat. Consumit ea primò spiritus, deindè carnes colliquat, partesque solidas demùm extorret, & sic exsiccat, vt quùm postremum attigit phtiseos gradum σκέλετος potiùs, quàm homo videatur. Capilli defluunt, exhausto per siccitatem alimento: vel eo non affluente, quia naturalis facultas languet. Volæ manus & plantæ pedum calent in phtisi, quia quum naturali cõstitutione siccissimæ, ideoque glabræ sint, incalescente per viscerum ardorem febremque corpore facile suscipiunt incendium, & calidæ siccæque tanguntur. Sputa cruenta sunt ex acriore defluxione, qua tabidi non modò tussiculosi, sed & rauci fiunt. Sed & cruentum spuitur rupta, vel exesa in pulmonibus vena: vel corrupto pulmone, cuius portio putris interdum excludi cernitur. Non autem omnes tabidi cruentum aut purulentum per tussim excludunt, vt nec Peripneumonici.

Hippocrat. Aph. 11. lib. v. Gal lib. 4. de præsag. puls.

3 Ægrè spirat phtisicus, quia pulmonis alæ non satis expanduntur ad Cor flabellandum, ob illius siccitatem, & virium imbecillitatem. Quod autem expuitur, si fœtet carbonibus iniectum, malum. Hoc enim putrere pulmonis substantiam, & ex consequenti tabescere Cor indicat, illius putrentis aura lacessitum. Cordi enim celerrimè & maximè labem suam pulmo communicat, quum sedem habeat ei omnium coniunctissimam, perque maximos canales riuosque, nempe venam arterialem, & arteriam venosam suos affectus in illius ventriculos effundat.

In tabidis

2 In tabidis costæ primùm & maximè visuntur excarnes, quia musculos habent natura tenues, qui ideò febrili calore, qui Pulmonem & Cor ei vicinum obsidet facilè liquantur, & absumuntur. Pondus his subiacet, materia purulenta in pulmone contenta: pallet, liuet, tumetve facies, extincto penè natiuo calore. Pulsus est debilis, imminuto vitali spiritu: languor est ex virium impotentia; marcor à siccitate partium, etiam solidarum. Vngues alimento suo destituti resiccantur, & siccitate curuantur, præsertim consumpta digitorum carne. Perniciosus hic alui fluor atque lethalis est, vel quia partes superiores, eas præsertim quæ thorace continentur ita resiccat, vt nec denique moueri queant, nec aërem inspirare: vel quia partes omnes debita inspiratione fraudendo vires deijcit, omninóque destruit.

Alui fluor in tabe cur perniciosus atque lethalis.

SIGNA VERÆ NOTHÆQVE PLEVritidis, eiusque Causæ.

CAPVT XXX.

ASSIDVI *comites veræ Pleuritidis hi sunt,*
Febris acuta, dolor pungens latus, arctior æquo
Spiritus atque frequens: tussis, qua sæpe cruenta
Sputa abeunt, alioque interdùm imbuta colore:
Tacta notans paruum, durumque arteria pulsum.
Si notha Pleuritis, quia pars externa laborat,
Nec tantus calor est, nec febris acuta, nec vlla
Sputa cruenta meant. Sed nec sputa esse necesse,
Exiguum vel in hac pulsum, durumque, remitti
Omnia nempe solent: latus inque recumbere sanum
Delectat: quæ forma minùs tolerabilis illi est,
Qui vera premitur Pleuritide. Namque supinus
Aut iacet, aut potius latus incuruatur in ægrum.
Causa cruor veræ Pleuritidis, insitus illic,
Vestit vbi costas cingens membrana. Nothæque
Causa vel est flatus, vel distillatio: vel qui
Externas sanguis partes thoracis inundat.

Signa veræ Pleuritidis pathognomonica.

Nothæ Pleuritidis signa.

Causæ Pleuritidis vtriusque, veræ nothæque.

COMMENTARIVS.

Quid Pleuritis. 1 PLEVRITIS est inflammatio membranę costas succingentis. Quæ duplex. Interna seu vera, cuius signa pathognomonica damus & externa, seu notha. Vera fit à sanguine, qui è caua vena in eã quæ azygos appellatur, ac dein in tenues costarum venas incurrit, hisque vel apertis vel disruptis, insilit in musculos mesopleurios aut succingentem costas membranam. Notha fit à flatu, tùmque dolor vagus est: aut distillatione, præcessitque vel in ceruice vel scapula dolor. Aut à sanguine, qui è caua vena emergens, propagatur in partes thoracis externas. Febris autem in Pleuritide, præsertim interna, seu vera, vehemens & acuta est, ob Cordis viciniam, & feruidum putremq; sanguinem. Dolor lateris pungens, quia membrana succingens lancinatur, ac diuellitur ab humoris acrimonia, vt ab eiusdem copia tenditur. Spiratio parua est, à fuliginosorum excrementorum abundantia, Pulmonis, Cordisque motum liberum impediente: crebra, vt quæ debet esse magna nec potest, frequentia compensetur. Difficilis item est, quoniam arctatur interna thoracis capacitas à materia phlegmonosa, succingente membrana contenta. Pulsus durus, quia meninx natura dura læditur: paruus quia Cor oppressum minus dilatari potest.

Signorum Pleuritidis causæ.

Quid tussis. 2 Tussis, est efflatio vehemens, qua quicquid instrumentis spirandi molestum est, expellere natura contendit. Per quam si sputum apparet initio Pleuritidis, morbus breuis: sin differt, longus est futurus, & periculi plenus. Aut enim suffocabit, aut in empyema vertetur, nisi venæ sectio, remedium in hoc affectu singulare χαλεπῶς facta, causam antecedentem sustulerit. Quod de vera Pleuritide audiendum. Nec enim in spuria, quæ externos costarum musculos occupat, tussim aut sputum non esse damno est, neque tensionem, neque duritiem pulsus, nec febrem, neque spirandi difficultatem. Eius quippè materia thorace non clauditur, vt eius pondere pulmo grauetur, aut putri vapore Cor lacessitum incandescat.

Hippocrat. Aph. 12. lib. 5. Aph.

HÆMOPTYSEOS, SEV CRVENTÆ EXpuitionis è Pulmone & thorace signa, Causæque.

CAPVT XXXI.

Signa cruentæ expuitionis è pulmone.

VRPVREVS tenuisq; cruor spumansq;, frequenti
Exclusus tussi nullo comitante dolore,
Pulmonem accusat. Grauis est sin tussis, & illa

Cruoris è thorace signa.

Crassus in os resilit sanguinis, grumosus & ater,
Inferius vitium est, & pectore conditur imo.

Hemoptyseos causæ.

Causa mali rupta est, vel aperta, erosa-ve vena.

COMMENTARIVS.

1 NON tantùm è Pulmone vel thorace cruentum emanat, sed etiam alijs è locis. Quod ex peculiaribus internoscere signis licet. Qui enim è gula ventriculove sanguis effunditur vomitione: qui è gingiuis lingua, qui ex ore, expuitione simplici: qui è faucibus, gurgulione, gutture, screatu: qui ex arteria aspera, tussicula: vt qui è Pulmone, tussi simplici: è Thorace valida tussi, quia materia tussis à thorace trahitur ad pulmonem, hinc ad asperam arteriam, quæ via longa est educendo sputo vel sanguini in thoracis partibus contento. Verùm è pulmone sanguis ruber est, tenuis ac spumans, quod in eo continenter agitetur & incalescat. Quique sanguis hinc educitur dolorem non excitat, quia neruus interiorem pulmonis substantiam non ingreditur. Quo fit vt pulmonis affectus initio ferè lateant & benè cogniti, vix sentiantur. E thorace crassus & grumosus, nigerq; sanguis exit: qui postquam is è venis aut ruptis, aut apertis, aut erosis excidit in illius capacitatem, aliquamdiu ibi retinetur, dum in asperas pulmonis arterias traducatur ab hisque per tussim excludatur.

Quibus signis agnoscimus è quibus locis emanet sanguis.

Pulmonis affectus, cur dolorem non adferunt.

Cur crassus & grumosus è thorace sanguis exit.

SIGNA SYNCOPES, ATQVE CAVSÆ.

CAPVT XXXII.

TEMPORA *si subito ceruixque madore gelantur,*
Mensque labat sensusque, extremáque corporis algent,
Pallor & in vultu est, & pulsus nullus habetur,
Aut rarus nimium, Cordis cadit ignea virtus.
Sunt lapsus causæ variæ, metus, ira, laborque,
Sanguinis immodicus fluor, & fluor omnis ab aluo.
Trux etiam dolor, aura grauans, ac pestifer aër,
Mens vigil, atra fames, febrilis & igneus ardor,
Pluráque, quæ vires animæ Cordisque resoluunt.

Signa Syncopes.

Syncopes Caus.

COMMENTARIVS.

1 SYNCOPE, præceps est virium omnium lapsus. Quem infert duplex causarum genus. Vnum quidem eorum quæ spiritus immutant & alterant, vt humoris vitium, aëris maligna qualitas, venenata vis: aut corrumpunt dissoluuntque, vt ira, voluptas, anxietas, cura, mœror, metus, dolor, vigiliæ, corporis raritas aut densitás, alimenti penuria. Genus alterum est eorum, quæ solidorum corporum, in quibus insitus calor est, & humidum primigenium, quo quasi glutino robur eorum cõtinetur, temperamentũ vitiant, eorumve substantiam exoluunt. Essentia

Quid Syncope.

Syncopes duo causarũ genera.

Gal. lib. 12. method.

namque virium quibus regitur corpus, in duobus, nempè ſpiritus, & ſolidorum corporum temperamento conſiſtit. Ideóque ſi ſpirituum & ſolidorum corporum exolutio repentè fit, partium principum, totiuſque corporis molem ocyſſimè ruere, labique neceſſum eſt. Ab exolutione verò, quam lipothymiam & lipopſychiam appellant, ſola magnitudine ſyncope diſtinguitur. Si quidem in hac vis omnis in ſpiritibus & ſolidis conſiſtens ὀξέως καὶ ἀθρόως repentè vniuerſimque diſſoluitur. In Lipothymia autem exoluuntur aliqua ex parte ſpiritus, ſolidorum corporum incolumi ſubſtantia. Quare Lipothymiam leues: Syncopem magnæ & vehementes inferunt cauſæ. Cuius duo pathognomonica ſigna ſunt, exoluto quidem natiuo calore frigiditas, digeſtáque ſolidorum corporum ſubſtantia ſudor, quem Syncopticum & Diaphoreticum appellant.

Syncopes duo ſigna pathognomonica.

CAVSÆ, SIGNAQVE SPECIALIA FEbrium. Et primùm Ephemeræ ſeu Diariæ.

CAPVT XXXIII.

Ephemeræ febris cauſa.

EXTERNA *tantùm fit febris Ephemeræ cauſa.*
Ut calidis phœbi radijs, mœrore, labore,
Sollicitóque metu, curis vigilantibus, ira.
Quam non ſæua premunt ſymptomata. Namque calore
P*rincipium è blando ducens, in rore madenti*
Deſinit, æqualis pulſus, lotiumque calorem
Natiuum, reliquaſque notas proferre videtur
Sanorum ſimiles, ſpeciem niſi denique mutet.

Ephemeræ ſigna.

COMMENTARIVS.

Quid febris. 1 POST ſigna cauſaſque Syncopes, peculiares febrium notas cauſaſque perſequimur, quia Febris eſt Cordis affecti ſymptoma, nempè calor præter naturam è Corde in omne corpus effuſus. Quæ vel eſt primaria vel ſymptomatica. Hæc nobilium partium, vt pulmonis, hepatis, renum, ventriculi comitatur inflammationem. Illa (de qua ſequentibus capitibus ad libri finem) in ſpiritibus aut humoribus, aut ſolida ſubſtantia reſidet. Quæ ſpiritus occupat, Ephemera, quę conſiſtit in humoribus, Humoralis: in ſolidis verò partibus Hectica nominatur. Humoralis vel à plethora fit, vt ſimplex & putrida Synochus: vel Cacochymia: eaque vel pituitoſa, quæ Quotidianam: vel biliosa quæ Tertianam, vel melancholia, quæ Quartanam facit, in maioribus quidem vaſis continuam, in minoribus aut extra vaſa, intermittentem.

Febris diuiſio.

Euidentes (externas & procatarcticas synonymōs appellant) causæ solæ non lædunt, nisi causa quædam interna latitet in corpore, quæ illarum impetum excipiat, ait Galenus. Ergo quum ab euidentibus causis, vt ira, labore, ardore Solis excitetur Ephemera, non mirum si leuiter affligit. Adde quod ea residet in solo spiritu, qui vt tenuis & vagus est, ita leuem citóque dissipabilem febrem infert. Proprium autem & inseparabile Diariæ signum est caloris suauitas, vt mordacitas & acrimonia putridæ. Ideo verò blandus est calor in Ephemera, quòd soli spiritus, qui calidi humidique sunt, efferuescant. Æqualis est in eadem pulsus, celer tamen ac validus, eaque nota à sanorum pulsu distinguitur. Sed ob id æqualis, quòd humores in arterijs contenti non impelluntur, nec vlli vapores putridi, vel acres, vel maligni cor impetunt, vt in cæteris febribus. Naturali similis vrina, quia non in humore, sed solo spiritu vitium est. Vnum verò diem si superet Ephemera, vel simplex Synochus, vel alio dicenda nomine, prout à spiritibus in humores malum serpserit.

Lib. de optima secta.

Cur leuis parumque molesta sit Ephemera.

SIGNA, CAVSÆQVE SYNOCHI.

CAPVT XXXIIII.

Synochi signa.

Synochus duplex: cuius vnica causa sanguis: purus in Synocho simplici: corruptus in Synocho putrida.

OSCITVR *ex somno, lotij vultusque rubore,*
Et pulsu Synochus magno, celeríque, calórque
Qui viget est blandus, turgescit vena, torísque
Ponderis est sensus, dyspneáque iuncta fatigat.
Quæ duplex. Simplex vna, altera putrida. Cuius
Turgidus in venis maioribus vnica sanguis
Causa rubens: impurus in hac, at purus in illa.

Sanguis in venis præcipuéq. maximis putrentem excitat Synochū, ait Gal lib. 9. metod. Qui tamē lib 2. de differētijs febriū cap. 2. flauam bilē eiusdem esse materiam profitetur: sed pro bile notare puta biliosum sanguinem.

COMMENTARIVS.

1 SYNOCHVS latinis continens appellatur. Cuius materia sanguis est, contentus vasis maioribus, inter alas & inguina positis. Hæc continua febris est, quia vapor eius assiduè cor impetit dum integrè sit soluta. Synochus porrò duplex. Vna putredinis expers, quam Ephemeram plurium dierum nominat Galenus: altera putrida. Quæ quùm vnicam dumtaxat habeat accessionem, vt reliquæ continuæ, tres tamen eius differentię statuuntur. Aut enim æqualiter viget, neque crescens, neque decrescens, hinc ὁμότονος [illegible] dicitur & ἀκμαστικός. Vel sensim augetur & ἀναβατικός, seu [illegible]πακμαστικός. Aut ab initio ad finem vsque minuitur, vndè παρακμαστικός, deductis è græcia proprijs nominibus assolet nuncupari.

Causæ signorum Synochi. 2 In Synocho propensitas in somnum est, à vaporibus in Cerebrum efferri solitis à turgente sanguine: qua causa rubet facies. Rubet & vrina, sero sanguinis eius copiam referente: calor mitior, quia sanguis omnium humorum mitissimus. Celer quidem pulsus est in omni Synocho propter vsum: æqualis in ea, quæ putredinis expers est, inæqualis in putrida. In qua Systole quàm dyastole concitatior tactu percipitur, quia maior expurgandæ fuliginis quàm refrigerandi Cordis incumbit necessitas. Magnitudinem pulsus facit copia sanguinis & spirituum, à qua lassitudinis sensus, spirandique difficultas.

SIGNA, CAVSÆQVE QVOTIDIANÆ.

CAPVT XXXV.

Causa febris quotidianæ pituita.

VVM pituita putri Cor inficit vda vapore,
Quottidieque sibi febrilem suscitat ignem,
Languidus est pulsus, graue fit, turpique veterno,
Segne iacet corpus, lotium tenuatur & albet,
Frigus in ingressu febris est, accessio longa,
Nox grauis, & liquidis crudisque resoluitur aluus.

COMMENTARIVS.

Cur hæc febris quotidiana dicitur. 1 FEBRIS hæc Quotidiana dicitur, quia paroxysmus in ea, si simplex est, & intermittens: aut anadiplosis, seu reduplicatio, si continua quotidie reuertitur, feréque sub vesperum, quo tempore pituita solet excitari: vndè nox grauis. Causæ signorũ quotidianæ febris. Pulsus verò languidus, vt paruus & rarus est initio paroxysmi, quia facultas grauatur ab humore multo, frigido crassoque, post autem crebrior euadit vi vtriusque caloris, natiui nimirùm & præter naturam, qui quum in accessionis augmento, tum in vigore consueuit pugnam indicere. Sopore quasi Comate præhenditur æger ab humoris copia & crassitie, qua corpus graue fit. Vrina tenuis est ab obstructione, albicans à pituitæ dominatu, sed vrina crassior euadere solet sub accessionis finem, solutis obstructionibus. Est liquida deiectio, quia crudus, accessio longa, quia contumax, nempe crassus & viscidus, neque coctu facilis humor est.

CAVSI, SEV FEBRIS ARDENTIS SIGNA, Causæque.

CAPVT XXXVI.

ONTINVAS *inter febres magis ignea Causo* Causi nota.
Nulla datur. Qui quum sæuit, perit omnis orexis, Orexis 1. appetentia non
Morsus in ore sedet ventris, citrinaque primum est est in ardēte
Scabraq;, dein piceum trahit arida lingua colorē: febre, quia bilis in stomachum irruens eam deijcit.
Spiritus haud facilis: sic & sitis ignea torquet,
Æger vt in Tanaim missus, Rhodanumve, Padumve Tanais Scythiæ fluuius est, Rhodanus Galliæ, Padus Italiæ.
Vix leuet hanc, haustis pleno de gurgite lymphis.
Exagitat corpus, semperque lacessit adurens
Flammea vis, fessosque sopor non irrigat artus.
Durescit pulsus, lotium quoque nigricat, ante
Quod croceo visum fuerat ruffo ve colore.
Non benè descendit fæx, si descendit in aluum.
Vox malè rauca sonat, clangosaque, clauibus atque
Fronti sudor inest, patulis è naribus ater
Destillat sanguis, squallet cutis, atque tremore
Cor quatitur, sicco concrescunt frigore partes,
Mens sibi non constat, conuulsio denique lethi
Nuncia succedit, medici nisi sedula cura
Vindicet ægrotum primis à morte diebus.
Flammea vis bilis parit hunc, labor impiger illam: Causi causa.
Æstus, dira fames, iuuenilis & acrior ætas,
Ira furens, fumansque merum, piperataque cuncta.

COMMENTARIVS.

Hippo. lib. de ratione vict. in acut. & Galenus comment. ad aph. 58. l. 4. aphor.

1 CAVSVS fit, quum æstiuo tempore resiccatæ venulæ biliosos, acres ac serosos humores in seipsas attraxerint. Isque verus ac legitimus est Causus, bilis sinceræ soboles, semper quidem dum omnino remiserit vigens, at tertio quoque die magis exurens, cum his symptomatis quæ

Pathognomonica signa febris ardentis. hoc capite perstringimus; ex quibus pathognomonica duo sunt, adurens calor, & sitis inexhausta. Mitior est alius ex bile pituitaque genitus, qualis hybernus, cuius hic signa non attingimus, contenti duntaxat ea persequi, quæ vnius, eiusque simplicis humoris dominium referunt, ne ex humorum permistione sequatur signorum indistincta cõfusio. Quamobrem hic accipe synceræ bilis exuperantis graphicam descriptionem ex signis, quorum hæ sequuntur causæ. Perit in ardente febre ciborum appetentia, mordetque ventriculus à bile, vel eius vapore lancinante stomachum: lingua cittino, nigroque colore tingitur, scabraque fit, à bilis redundantis fuligine; spiratio difficilis, ab organorum respirationi seruientium siccitate, qua musculi thoracis mouentur ægriùs. Sitis est inexplebilis ab igneo calore, quo quia torretur corpus, χαῦσος ab Hipocr. πῦρ dicitur. Durior est pulsus à siccitate corporis arteriarum: vrina nigrior apparet ab adusto sanguine. Igneus ardor ἀλυσμον, seu inquietudinem & vigilias parit, & à siccitate conuulsionem, scabritiem cutis, vocem clangosam, Cordis palpitationem, stillam nigri sanguinis è naribus, delirium: à quibus extremarum partium frigus & sudor ad clauiculas & frontem: qui quia Diaphoreticus est, imminens exitium portendit. Sudor quidem interdùm febrem ardentem soluit, expurgata per eum eius causa bile: sed oportet sudorem vniuersi corporis, non partis esse, fierique die critico, visis priùs pepasmi, seu coctionis humoris morbifici signis.

Causæ signorum ardentis febris, quam χαῦσον appellant.

TERTIANÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XXXVII.

Tertianæ signa.

QVVM viget hæc febris, terna quæ luce recurrit,
Fit rigor & vomitus, capitis dolor, & calor acer
Percurrit corpus, sitis & dyspnæa fatigat;
Sunt vigiles oculi, lotium micat, instar & auri
Flauescit, pulsus vehemens durusque resurgit,
Inque paroxysmi est extremo tramite sudor.
Par Causo hic causa est, bilis tamen acriùs illic
Vrit, & interdùm corpus consumit ab igne.

Causa bilis vt in ardẽte.

COMMENTARIVS.

FEBRIS à bile Tertiana dicitur, quod in ea tertio quoque die recurrat accessio, simplex quidem, si febris est intermittens: sin continua, fit anadiplosis

anadiplosis. Huic γὰ'υσος est ὁ μογερὸς. Eandem enim causam habet, in iisdemque corporibus, & eadem anni parte solet excitari. Sed inter se maioris minorisque ratione distinguuntur. Nam quæ symptomata remissa sunt in Tertiana, summè vigent in Causo. Veræ autem intermittentis Tertianæ breuissima esse cõsueuit accessio, nempè quatuor, quinque, sex, ad summum vndecim, aut duodecim horarum.

Gal. lib. 1. ad Glauc. cap. 8.

2 In febrium intermittentium initio frigus, aut horror, aut rigor fit, quia cõcitatus tùm, quasique turgens humor putridus membranas concutit. Etsi paucus est, vt in leuioribus Tertianis, aut parùm acer, aut lentus ac languidus, vt in Quotidianis, solùm frigus inuehit. Sin copiosior, aut acrior, aut concitatior, horrorem. Quùm verò plurimus, isque vehementer acer ac mordax, vt in exquisitis Tertianis, magno impetu in præcordia fuerit excussus, rigorem infert. Itaque sinceram Tertianam, quæ sit intermittens incipit ob eam causam rigor: sudor finit, reseratis caloris vi cutis meatibus. Reliqua signa sunt bilis varias partes obsidentis: vt capitis dolor & vigiliæ Cerebrum; vomitus sitisque stomachum, dyspnæa pectus: vrina flammea flauaque, renes: vehemens durusque pulsus arterias.

Causæ signorum Tertianæ.

HÆMITRITÆI, SEV SEMITERTIANÆ signa Causæque.

CAPVT XXXVIII.

HORROR *continuæ iunctus notat hæmitritæum.*
Quam duplex humor gignit; pituita, feroxque
Bilis, & ex harum concursu nascitur horror.
Qui quia sæpe redit, premit atque diutiùs ægrum
Quùm morbi furor est, horroris febris habetur.

Horror, vt rigor, refrigeratio quædam est dolorifica, cum inæquali corporis concussione.

c

COMMENTARIVS.

1 HÆMITRITÆVS, seu semitertiana sic dicitur quia media materiæ pars ex huius humoris est genere quo Tertiana fit. Cõflatur enim ex pituita & bile: quæ quùm æqualiter inter se miscentur & peccant, exquisitam faciunt hæmitritæum. Accessionis verò quotidianæ signum est refrigeratio, tertianæ rigor: horror vtrinque medius. Quùm igitur quotidianæ Tertianæque febris accessiones concurrunt in hac febre, fit horror. Hinc hæmitritæus φρικώδης seu horrifica febris appellatur. Quæ periculosa censeri debet, tùm quia continua, tùm quia contrarijs constat humoribus, quorum vni si medendo conferas, alteri non rarò plurimum incommodes.

Cur febris hæc hæmitritæus, seu semitertiana dicitur.
Cur hæmitritæus periculosa.
Hemitritæus continua febris.

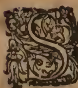
Examen in hemitritæo notandum.

2 Hæmitritæus continua febris est. Vel enim ex continua quotidiana fit & intermittente Tertiana, vel ex intermittente quotidiana, Tertianaque continua. Conijcitur autem ex peculiaribus vtriusque signis humorne pituitosus, qui quotidianam: an biliosus qui Tertianam constituit, exuperet. Nam si biliosæ febris indicia plura sunt, qualia rigor, anorexia, vomitus, aut nausea, sitis, sudor, vincit bilis. Sin plura dominantis pituitæ signa comparent, vt frigus, sopor, albæ deiectiones, vrinæ crudæ, pituitosus humor abundat. Sin horror est, & humoris vtriusque signa miscentur æqualiter, exquisita fit hæmitritæus.

QVARTANÆ SIGNA ET CAVSÆ.

CAPVT XXXIX.

Febru quartanæ signa.

SI quartana venit febris, penetrabit in altum,
Ossáque contundet frigus; tremor indè sequetur
Horridus, & stridor, lotium tenuabitur, atq;
Pulsus in ingressu tardus, rarusque micabit,
Vt calor existet maior, propiorque vigori.
Sudor erit paucus, reddentur sicca per aluum,
Lentáque permultas accessio curret in horas.
Quartanæ veræ niger humor putris origo est,
Frigidus & siccus, fæx vsti crassa cruoris,
Autumno fieri solitus, senibusque molestus,
Cui locus in Splene est. Bilis quæ vergit in atram
Quartanæ fit causa nothæ, quæ prendere sueuit
Sæpè viros æstu medio: locus illius Hepar.
Salsa & eam pituita potest immittere febrem.

Quartanæ veræ causa eiusque sedes, quaque anni parte, quosq; prehendere solita.

Quartanæ nothæ causæ, locus, quibus & quanam anni parte familiaris.

COMMENTARIVS.

Quartanæ diuisio, eiusque varia causæ.

Vndenam ossium lassitudo contundens, tremor stridor, in Quartanæ paroxysmo.

1 QVARTANA febris vel est vera, vel notha. Vera fit à melancholico sanguine, nempè vsto, frigido, siccóq;. Notha sæpiùs à flaua gignitur bile, non vsta quidem, sed quæ iam vritur, & transit in atram: rariùs è pituita salsa. Veræ itáque Quartanæ continens causa melancholia putris est, in qua quarto quoque die paroxysmus, si febris est intermittens reuertitur, cæteris diebus à febre liberis: sin continua, quæ rarò fit, singulis quidem diebus viget, vt in cæteris obseruatur, sed quarto quoque die reduplicat accessio.

2 Melancholicus humor fœculentus est, maximéque terrestris: ideóque in intimo corporis recessu conditus, si forte, velut in febre concitatur, solidiores partes, vt artus & ossa primùm obsidet. Quumque sit frigidus & pondere grauis, frigoris & lassitudinis sensum ibidem inducit, quem ὀστοκόπον, ossium ex lassitudine dolorem appellant; non eum quidem, vt in Tertianæ rigore pungentem, sed verè contundentem: quo dentes strident, vniuersumque corpus tremore concutitur. *Tremoris, & reliquorum Quartanæ signorum causa.*

3 Tremor fit, animali facultate membrum attollente quidem, verùm id diu nequeunte propter humoris, musculum aut neruum imbuentis grauitatem. Vrina tenuis est, obstructis meatibus: quod fieri solet initio morbi. Post enim crassescit, reseratis caloris vi ductibus, per quos ea transcolari assolet. Pulsus accessionis initio rarus ac tardus est, nondum calfacta materia: talisque diù permanet, quùm ægre calor accendatur. Nec is accensus, in omne corpus æqualiter effunditur, sed est cum permixtione quadam frigoris, & permanente quodam artuum, ac ossium dolore. Sic languida fit accessio. Deiectio pauca fit, quia siccæ fœces in arido corpore: paucus in febris declinatione sudor, quia quùm siccus sit humor, deest etiam serosa materies.

LENTÆ FEBRIS SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XL.

ENTA *febris placida est, querulique ignara doloris.* *Febris Lentæ signa.*
Non secura tamen. Si quidem pulsatio parua,
Crebra quoque, æqualemque negans retinere tenorem,
Effætæ vires, & marcida membra, nec vllo
Firma cibo, vitium vix emendabile signant.
Cuius causa latens obstructio, putris, & humor *Causa*
Consumens, ac tabe liquans id viscus, inhæsit
Cui semel, hoc seu sit Cerebrum, Pulmo-ve, Iecur-ve,
Ren-ve, Lien-ve. Sed id quodnam sit, discere possis
E proprijs cuiusque notis, posituque locorum.

COMMENTARIVS.

Fernel Pathol. lib. 4. Cap. 8.

1 LENTA febris symptomatica est, omnium putridarum mitissima: in qua æger tàm leui symptomate premitur, vt sæpiùs ægrotare *Quare lenta febris non negligenda.*

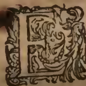
ſe non exiſtimet. Cuius tamen negligenda curatio non eſt, quùm obſtructio, putredoque latitans, interdumque viſceri contumaciter inhærens, eam pariat: nec ante deſinat, quàm eius ſubſtantiam labefactet atque corrumpat, vndè ſequitur atrophia, marcorque denique, præcipuè ſi nobile viſcus, vt Pulmonem aut Iecur obſederit. Ideóque ſi nulla viſceris alicuius; cuius ſedem luſtraueris, aut meſenterij obſtructi vel inflammati ſigna ſunt: pulſus tamen paruus, frequens, celer, & inæqualis tactu percipitur, ſi languet æger, vireſque ſibi minui ſenſim, liquarique corpus animaduertit, interdúmque leuiter animo linquitur, ſubſtantiam partis alicuius corruptam eſſe putes, ex qua grauis halitus in Cor efferatur, qui continuam febrem, eamque lentam inferat. Sin alicuius viſceris, partiſve tenſio dolorve ſuſpicionem obſtructionis aut putredinis adfert, conuenienti vacuatione præmiſſa parti labanti his remedijs ſuccurre, quæ lib. 5. cap. 18. deſignamus.

Quomodo lentæ febris ſedes exploranda.

FEBRIS HECTICÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XLI.

Hectica febris cauſa.

X ſicco veniens calidóque diaria febris,
Lentáque corrupto memorata è viſcere naſci,
Illius caput eſt quæ dicitur hectica. Quæ ſi
Partibus incumbit ſolidis, duruſque, frequenſque eſt,
Debilis ac paruus pulſus, caua tempora, plumbum
Fæda refert facies, nullus dolor afficit ægrum.
Tangenti primò blandus calor eſſe putatur,
Mox tamen eſt mordax, lotióque innare videtur
Pingue oleum, corijque inſtar cutis aret, inanis
Deprimitur venter, corpuſque fit oſſea moles.

Signa.

COMMENTARIVS.

Etymologia febris Hecticæ.

Lib. 9. method.

1 FEBRIS ea de qua nunc agimus, Hèctica propriè nũcupatur, quod ægerrimè ſolui queat, & in habitu ſit corporis: quamuis omnis febris contumax à quocumque nata ſit humore communiter ἑκτικὴ vocitetur, vt σχετικὴ ſolutu facilis: ἕξις enim, quam habitum dicimus, vndè nomen Hecticæ, qualitas eſt à ſubiecto ægrè mobilis, vt σχέσις facilè. Galenus vero calidam ſiccam intemperiem ab externa cauſa profectam Hecticæ principium eſſe ſic ſtatuit. Quoties, inquiens, alicui

vel ex laſſitudine, vel ira, vel pluribus curis, vel vigilijs, vel triſtitia, vel inedia longa, vel vniuerſis vnà coeuntibus ſiccatum corpus eſt, ac febris inuaſit, quæ & aridam reddit cutem, & igneum calorem refert, eum vtique timor eſt hectica febre correptum iri, potiſſimum æſtate, cœlique ſtatu calido, ſiccoque. Quod verum eſt. Etſi enim externæ cauſæ ſolæ non læduut, vt idem ait, internas tamen diſponunt, & impellunt interdùm ad ſui ſimilem intemperiem.

Lib. de cauſis procat.

2 Solidæ partes triplici ſubſtantia conſtant, humida, carnoſa, fibroſa. Si humidam (quæ proprium eſt partium alimentum) febrilis populatur calor, primus eſt hecticæ gradus; ſi carnoſam, ſecundus: ſin fibroſam & membranoſam, quæ propriè ſimilaris & ſolida nuncupatur, abſumit, tertius. Quę poſtrema ſpecies hectica, maraſmodes, ſeu tabes & marcor appellatur, prorſus incurabilis. In hac enim, quam hoc capite præcipuè notamus, exhauſto humido primigenio, cui in ſolidis partibus eſt peculiare domicilium, remanet extrema ſiccitas, & virium imbecillitas, vndè mortis neceſſitas ineuitabilis.

Solidarum partiũ ſubſtantia triplex.

3 Hecticis pulſus durus eſt ob arteriæ, vt & totius corporis ſiccitatem: frequens, vt refrigeretur Cor, crebro aëris appulſu: debilis ab infirmitate vitalis facultatis. Paruus autem, quia Cor (cuius hectica febris primùm, deindèque reliquarum partium ſimilarium ſubſtantiam obſidet) caloris natiui penuria marceſcit, deſeruntque ſpiritus cum ſanguine, quibus exiſtentibus in omnem dimenſionem dilatatur arteria. Peculiare tamen hecticæ ſignum eſt hora vna, vel duabus à cibo crebreſcere pulſum, ac celeriorem euadere. Quod non pendet à proprio naturalique, ſed hectico calore partium ſolidarum, quæ cibo potuque, vt calx aqua prolutæ atque madentes, calorem acriorem in omne corpus effundunt.

Cur hectica pulſus durus creber, debilis paruus. Pathognomonicum hecticæ ſignum.

4 Non eſt in hectica febre dolor, quoniam æqualis eſt intemperies. Intemperies autem æqualis non affligit, quoniam hæc eſt velut acquiſititia natura. Nullum autem corpus à ſua natura patitur: doletque dumtaxat id, cuius natura corrumpitur, non cuius iam mutata atque corrupta eſt.

Quare nullus in hectica febre dolor. Galen. lib. 2. de ſympt. cauſ.

5 Quia febrilis hecticæ calor internus eſt, potiſſimùm in viſceribus hærens, primò non ſentitur. At ſi diutiùs admouetur manus, paulatim acredo quædam, & velut eroſio, percipitur. Quod ideo fieri putem, quia calor acer ad tangentis medici manum, quæ temperatior eſt, tanquam ad humidum accurrit. Sunt autem hecticorum vrinæ pingues & oleoſæ, colliquatione partium ſolidarum. Cutis inſtar corij ſicca, quod eſt ſummæ ſiccitatis omnium corporis partium nota: ſiquidem cutis referre ſolet totius corporis temperamentum: hinc depreſſus venter & corpus oſſeum.

Cur hecticus calor nõ ſentitur initio. Cur hecticorum vrina pingues & oleoſæ, ſicca cutis, depreſſus venter, & corpus oſſeũ.

FEBRIS CARDIACÆ, SEV SYNCOPALIS signa, Causæque.

CAPVT XLII.

Febris Cardiaca nota.

IT Corde affecto febris omnis. At esse putatur
Cardiaca imprimis, solet hoc & nomine dici,
In qua Cor saliens vehementi palpitat ictu,
Circà ventriculum est grauis æstus, & huius in ore
Hippocrat. Aph. 65 l. 4 Aph. *Morsus, & aura frequens, & parua, rubor faciei,*
In Cordis regione dolor, vapor in cute rorans.
Cui neque tu tepido, gelido neque fide, sed ori
Admoueas nasoque manum. Si frigidus indè
Spiritus emanat, properum fore conijce lethum.
Causa calor Cordis vehemens, quo spiritus omnis
Vitalis perit, atteriturve. Vel aura maligna,
Quam parit in nobis obscænus & improbus humor.
Causa. *Corruptusve cibus, crudus, sociusque veneni:*
Pestifer aut aër, feriens aut bilis amara
Ventriculum, cuius Cordi est dolor acer ab ore.

COMMENTARIVS.

Quid Cardiaca febris. Febris Cardiaca signorum causæ.

1 CARDIACA febris hæc dicitur, in qua Cor peculiariter affligitur: siue per Cor viscus illud perpetuò pulsans, quod est vitale principium, intelligamus: siue os ventriculi, quo qui dolent, καρδιαλγεῖν, Cordis dolore affici perhibentur. Syncopalis etiam febris appellatur, quia, frequentes inducit syncopas. Tum ab inflammationis magnitudine Cor palpitat: ad ventriculum æstuans calor est, à bile flaua, vel prasina ibi turgente, vel magna illic infestante qualitate. Cardiogmos, Cordis, seu potiùs ventriculi rosio, seu morsus ab iisdem excitatur causis. Respiratio frequens ac parua est ab oppressione, faciei rubor à vaporum ascensu, quos excitat insignis phlegmone: cuius signum est ingens in regione Cordis dolor. Cutis mador est non sudor, qui criticus ideo non est, at symptomaticus, nempe Diaphoreticus & Syncopticus.

2 Expiratio tepida blandaque per se bona: suspecta tamen in hac febre, in qua commemorata signa mala sunt. Vt enim quis intereat, vnum esse malum signum satis est. Si verò admota naso & ori manu, frigethalitus, in propinquo mors est. Indicatur enim hoc, natiui caloris extinctio. *Galen. Comm. in lib. Prognost.*

CAVSÆ SIGNAQ; FEBRIS PESTILENTIS.

CAPVT XLIII.

VSTRINVS, ventísque silens, ac nubifer annus *Pestilentis febris causæ.*
Omen habet, stygiæque iacit fundamina pestis.
Quæ quando tremulum malè versat, & obsidet ægrum,
Languidus apparet pulsus, crebérque, celerque,
Paruus, inæqualis, capitis dolor, & graue pondus, *Signa.*
Mœror, & aspectus varius, toruúsque, frequénsque
Defectus, vomitúsque, sitis, dyspnæa, phrenitis,
Egelidumque foris frigus, calor intus adurens,
Lethæusque sopor febri coniunctus edaci.
Ne lotio fidas Sed quum tumor inguina pungit,
Auribus, axillísque subest, antráxque perurit,
Effuge si metuis. Sin vir cupis arte mederi,
Quære DEVM *primò, calida qui iustus in ira*
Nos solet humanos sontes hoc perdere telo.

COMMENTARIVS.

1 AVSTER ventus est calidus humidus. Qui si largos imbres effudit, humiditatem inducit corporibus, eo maiorem quo sine ventilatione flatuque fuerit. Nec enim tum corpora benè difflantur, nec digeri potest humor superuacaneus, vnde necessaria putredo. Quæ quùm sit vulgaris, ex infecto aëre, quem omnes hauriunt, vel inuiti, genita, febrem infert Epidemicam. Ergo quum annus Austrinus, pluuius, à ventis in totum silens fuerit, pestilens expectanda febris, qualem in Epidemicis describit Hippocrates. Pestis verò febris est epidemica contagione deleteria. Quam quidem, simplex & pura sit, nullius intemperiei vel putredinis esse sobolem, sed cæcam, malignam, & inexplicabilem quæ à superioribus aëre causis manet ac

Quibus causis succedat pestis. *Quid pestis.* *Lib. 2. de Abditis rerum caus. cap. 12.*

deducatur, longa verborum rerumque serie demonstrat Fernelius. Qui ne videatur ab Hippocratis & Galeni (qui omnium pestilentium febrium causam esse putredinem statuunt) opinione omninò discedere, tria communium morborum, quæ pendent ab aëre genera cõstituit, Endemium, Epidemium & Pestilens. Primùm à terrenis & inferioribus expirationibus putridis oriri vult. Secundum à vehementi temporum tempestatumque mutatione, quæ febres & putredinem pariter inuehit, proficisci. Tertium ob oculta malignaque qualitate cœlitus immissa deriuari. Cuius sententiam vt veram amplectimur. Nec tamen hic sola pestilentis febris ab eo constituta signa pathognomonica, quæ sunt pulsus paruus, frequens, inæqualis, & syncope, sed & Epidemiæ communia signa persequimur, quum illa vix vnquam sine putridæ permistione spectetur.

Signorum pestilentis febris causa. 2 Pulsus est in hac febre languidus, quia natiuus calor minimus est, præter naturam plurimus, à quo vitalis atteritur facultas. Etenim aura pestilens, vt omne veneni genus, genuina sua proprietate Cor, vitæ fontem ac domiciliũ primò petere solet, ac dein reliqua viscera, totumque corpus inuadere. Paruus etiam pulsus est ab oppressione, celer ac frequẽs ob vsum: inæqualis cùm à febre putri, tùm à maligno vapore Cor agitante. Toruus aspectus, agitari siccarique notat animales spiritus, vndè phrenitis: quæ fit, vrsitis & vomitus, à bilis exuperantia. Animi deliquium nascitur à maligno vapore in Cordis arcem elato: frigus externum, internusque calor est à viscerum incendio. Quique sopor est, vt plurimum accidit concidente robore facultatis animalis, nisi multus dominetur humor ab australi constitutione genitus. Lotium est aliquandò sanorum simile, sæpe turbidum vt notat Hippocrates, & nos obseruauimus in eo pestilenti statu, qui Lutetianos imprimis torsit anno salutis 1580.

Lib. 3. Epid. sect. 3. partic. 15. 3 Quum in inguine tumor apparet, Hepatis: quum in axillis, Cordis: quum sub aure, Cerebri robur indicatur, si febris nondùm appater, vel mediocris est, & symptomatum leuitas cum virium robore. Sin signa quæ commemorãtur hoc capite se proferunt, nec apparente bubone vel carbunculo minuitur, malum. Hinc enim colligitur materiæ malignæ quantitas. Nec verò signis vel optimis fidendum in hac febre, quia cuncta sunt infida, moriturque repentè, qui vitam in multos annos polliceri videbatur. Cæterùm ob hominum scelus diuinitùs immitti pestem in Dauide notatur: cuius ob numeratum populum crimine pestilens morbus triduò ita sæuijt, vt septuaginta hominũm millia perierint. Eandem luem Ieremias & Ezechiel Prophetæ Iudæis minantur, errata sua non agnoscentibus. Quod & sensit Homerus, qui pestilentiam Iliados initio scribit inuasisse Græcos Apollinis nutu, ob captam nec restitutam Chryseida, Chrysæ sacerdotis filiam.

Lib. 2. cap. 24. Cap. 24. Prophetia Cap 25. Prophetia 3.

FRANCISCI

FRANCISCI PORTI, CRESPEIENSIS VALESII MEDICÆ DECADOS

LIBER TERTIVS.

OESOPHAGI, SEV GVLÆ, STOMAchique malè affecti signa Causæque.

CAPVT I.

VLIMVS, atque fames, quæ dicitur esse canina. — *Oesophagi peculiares affectus.*
Pica, dolor Cordis, potus, via stricta, cibíque,
Lautarúmque dapum fastidia longa, sitisque — *Anorexiæ periphrasis.*
Contingunt patiente Gula mortalibus ægris.
Quæ calet, est vbi sicca sitis: si Bulimus, alget — *Quibus signis & causis affectus œsophagi, seu Gulæ distinguntur.*
Atque canina fames: succis si Pica grauatur
Impuris. At si multis, anorexia. Cordis
Sin morsus, pungens bilis vapor hæret in illa.
Rarius œsophagus Scirrho, Stomachusque premuntur,
Aut calido, rubroque tumore, vel vlcere fœdo.
Tùm dolor in spina dorsi est, glutire molestum.
Namque per hæc angusta via est potusque, cibique. — *Scirrhi, phlegmones aut vlceris Gulæ, vel Stomachi signa.*

COMMENTARIVS.

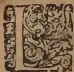
1 OESOPHAGVS, seu Gula viæ cibi nomen est proprium: Stomachus commune. Quare qui Stomachum ait, œsophagum etiam, ex Ga- — *Galen lib. 4. de vsu part.*

leni mente complecti videtur, vndè plures ea nomina confundunt. Propriè tamen œsophagus ille meatus est, qui à faucibus ad os vsque Ventriculari Laryngi subtenditur. Stomachus autem, Ventriculi solum superius orificium, quod Xiphoridi cartilagini subiacet, à natura comparatæ, vt ipsius sit propugnaculum. Quibus partibus affectus, qui præter naturam insident præcipui sunt Bulimus, seu fames ingens: quæ fit, quùm os Ventriculi refrigeratur ab externa causa. Vehemens autem frigus cuiuis neruosæ parti, quamobrem & Gulæ molestiam infert. Quod vt tollatur, Stomachus fame, quæ calidi siccique desiderium est, tenetur. Hinc in cibos auidissimè ruit. Quorum copiam quùm nequeat conficere Ventriculus, frigidus fit, oppresso calore natiuo: verèque tùm prosternitur appetentia, pulsus languet, & animi deliquium frequens accidit. Itaque Bulimus, vt nomen sonat, initio quidem famem ingentem habet, post inappetentiam. Interdùm etiam ab externa refrigeratione fit Canina fames: at sæpiùs ab acido quodam humore, ventriculi os imbuente. Leuat eum, qui Canina fame laborat vomitus, qui non est in Bulimo. Appetentiæ deprauatæ symptoma Pica est, qua Stomachus alienos cibos, vt terram, carbones, incoctas carnes, & peiora his expetit, mulieribus grauidis magis peculiare vitium: cuius causa est humor excrementitius, ventriculi tunicis impactus. Sitis est frigidi humidique potus appetentia. Quæ duplex. Naturalis, & animalis. Illa principium ducit à Iecore: hæc ab orificio ventriculi per neruos sextæ coniugationis illic insitos, per quos cibi potusque penuria pressum animal inuitatur ad expetendum id, quod sibi iucundum est: vt quod inuisum auersatur in Anorexia, in qua alimenti copia referto corpore, nihilè ventriculo venæ sugunt.

Bulimus quando fit. *Quid fames.* *Caninæ famis causæ.* *Pica quid, eiusque causa.* *Quid Sitis, eiusque differentiæ.* *Anorexia.*

INTEMPERIEI VENTRICVLI SIGNA, & Causæ.

CAPVT II.

Intemperiei calidæ Ventriculi signa.

ONGA sitis, gelidi facilis concoctio potus,
Grataque quæ frigent admotaque, sumptaque, nidor
A calidis, sensus rodens, vt & oris amaror,
Nausea, singultusque, notant ardore teneri
Ventriculum. Facit hoc flauæ exuperantia bilis.
Aut calor impressus tunicis, aut falsior humor.
Ast vbi frigus habet, contraria signa sequuntur.
Nulla sitis, calidusque placet potusque, cibusque,

Causæ. *Intemperiei frigidæ signa.*

Quæque calent admota iuuant, ructusque sequuntur
Ingestas epulas acidi, concoctio tarda,
Frigoris & sensus, ventris graue pondus & horror.
Quæ calor & natiuus inops, & phlegma procurat.
Ventriculus sin humidior, potusque, cibusque, *Humidioris ventriculi notæ.*
Qui liquidus nimiusque nocet, languore citato,
Gratus & est siccus solidusque, saliua frequensque,
Multaque pallenti sine tussi manat ab ore.
Causa horum frigus partis, pituitaque multa, *Causæ.*
Bilis at exsiccat tunicis impacta, calorque
Igneus, indè placent potusque, cibique madentes. *Siccioris ventriculi causa, notæque.*

COMMENTARIVS.

1 QVVM ventriculus intemperie calida premitur, diuturna sitis affligit, si talis imtemperies est impressa parti solidæ, nempè tunicis. Sin vitium est in humoribus, quos ille suo sinu continet, his facilè sublatis cessat & sitis. At calida torrentur & assantur à calido ventriculo: quare frigida sola conferunt, nempè quæ temperent illius ardorem. Quùm verò putrescunt in ventriculo succi, nausea singultusque fiunt, quibus illi, quia molesti sunt, excludendi denuntiantur. Est verò Ventriculus membranosa pars, oblonga, caua, rotunda, duabus tunicis constans, cibi potusque promptuarium: cui geminum os est, superius, quod Stomachus: inferius, quod Pylorus appellatur. Cuius actio propria cōcoctio est, quæ caloris insiti fit munere. Qui si nihil omninò ab intemperie frigida coquit, ἀπεψία, seu cruditas: si tardè βραδυπεψία: sin malè, δυσπεψία, seu deprauata coctio nominatur: quæ tria sunt alteratricis ventriculi symptomata.

Intemperiei ventriculi ratio. *Quid ventriculus.* *Ventriculi actio propria concoctio.* *Facultatis alteratricis ventriculi symptomata.*

2 Cibus propriè dictus, non qui fortem aliquam habet qualitatem, vt acerbam, acrem, salsam, amaram, qui potiùs medicamentum alimentosum est quàm cibus, sed dulcis humectat: multoque magis si liquidus ac multus. Sed imprimis humectat potus. Ideóque qui cibus potusque plurimus in ventriculum humidum ingeritur, ei valdè molestus est. Eius enim intemperiem auget, vimque & facultatem obtundit, atque dissoluit. Quúmque tùm huic multus humor aquosus innatet, aut eius tunicis impactus sit, expuitio frequens est sine tussi, saliua multa per interioris tunicæ continuationem in os exurgente.

Cibus qui propriè dictus. *Cibus & potus humectat.*

CHOLERÆ MORBI CAVSA, NOTÆQ;

CAPVT III.

Cholera morbi causa.

INTESTINA *ferox, Stomachumque immaniter vrget*
Bilis, & erumpens vomitu, motuque per aluum
In Cholera, subitum dat signa minantia lethum,
Namque intrò refugit pulsus, crebróque cietur:
Singultus, sitis est, extremaque frigore torpent,
Quique venit sudor malus est, fit luridus vnguis,
Conuellique manus, carnosaque sura videtur,
Mens labat, & diri sequitur mors plena doloris.

Signa.

COMMENTARIVS.

Quid Cholera morbus.

1 CHOLERA morbus, perturbatio ventris est, in qua bilis, quam Choleram vulgus Medicorum appellat, sursùm ac deorsùm violenter expellitur. Non tamen ἀπὸ τῆς χολῆς, sed ἀπὸ τῶν χολάδων, plerique deriuant. At vtrumque verum est, quùm sit hic acutissimus affectus ventriculi, intestinorumque commune vitium. Nec verò sola bilis hic educitur. Nam inquit Aretæus, quæ primùm euomuntur, aquæ similia: quæ anus effundit, stercorea sunt & liquida, tetrique odoris; siquidem longa cruditas id malum excitauit. Si magis sæuiat morbus, tùm syncerè flaua bilis, deindeque nigricans excitatur: deiectiones quoque similes sunt. Tùm paruus ac frequens est pulsus ab oppressione, & interno æstu. Singultus ac sitis, ob bilem pungentem os ventriculi superius, ibique sensum caloris excitantem. Extrema frigent, obruto intùs, & penè suffocato natiuo calore, ab interno, quod mirè sæuit incendio. Sudor malus, quia paucus, ac diaphoreticus: aut ἱδρῶσι, aut ἰκμάς, siue mador, non verus sudor, præsertim apparentibus signis Lethalibus. liuent vngues à nigricante sanguine: conuelluntur manus ac suræ, neruosi generis sympathia. Nam in hoc affectu ventriculus & intestina, vicinæque his membranæ cum neruis agitantur à copia flatuum, violento motu bilis, & eiusdem acrimonia atque calore: quibus vt hæc, sic extremæ partes resiccantur, distenduntur atque conuelluntur. Animi deliquium & syncope sequitur, affecto Corde per consensum oris ventriculi; mors dira per conuulsionem, strangulatum, & inanem vomitum. Quamobrem huic morbo præsenti remedio succurrendum, quod huius operis octauo libro describimus.

Aret. lib. 2. de sign. & caus. acut. morb. cap. 5.

Signorum Choleræ morbi causa.

OBSTRVCTI IECORIS SIGNA, & causæ.

CAPVT IIII.

QVVM Iecur obstruitur, lateris pars infima dextri *Obstructionis hepatis signa.*
Tenditur, & grauis est, hebetique dolore molesta,
Sed sine febre grauis, nulloque notata tumore.
Causa vel è tenero est labens pituita Cerebro, *Causa.*
Quæ per ventriculum tenues inuisere venas
Ducentes alimenta solet, Iecorique propinquas
Viscari, ac lento Iecur ipsum occludere succo.
Vel crassi, multi've cibi. Bilis've coacta,
Atque diu conclusa loco: quæ crassior æquo,
Viscidiorque mora, longos parit effera morbos.

COMMENTARIVS.

1 IN Iecur facultatis naturalis sedem, & præcipuam gignendi sanguinis officinam humor aliquando pituitosus è Cerebro per ventriculum & venas illabitur. Interdum etiam crassum, viscidum & multum illuc transmittitur alimentum. Nonnumquam biliosus humor ibidem crassescit, & contumaciter adhæret. Quùm autem per tenuissimas mesenterii venas, quæ ad portas cauáque Iecoris se colligunt, crassus hic humor necessario traducatur nec ab ijs se facilè explicet, necessum est vt vias obturet. Quo fit, vt nullũ viscus æquè vt Hepar obstructione tentari soleat. Quùm auté id obstruitur, hypochondrij dextri tensio fit, potissimum si mox à cibo subitur exercitatio, tùm à crassioris humoris ibi reconditi mole & grauitate, tùm à flatibus, qui in cruda materia non rarò solent excitari. Dolor hebes est, quia pars affecta minimum sensibilis. Nam in hepar minimus duntaxat inseritur neruus, non tam ad sensum, ait Galenus, quàm ad infestæ rei dignotionem à natura tributus.

Iecur facultatis naturalis sedes, gignendique sanguinis principium.
Iecoris obstructionis variæ causæ.
Signorum obstructi Iecoris causæ.
Gal. lib. 5. de vsu part.

PHLEGMONES IECORIS SIGNA, Cauſæque.

CAPVT V.

Inflammationis Iecoris ſigna.

I Jecurignetumet, grauefit, premiturque dolore,
Qui dextras meat in coſtas, iugulumque propinquum,
Siccatenet tuſſis, dyſpnæaque, febris acuta,
Nauſea, neglectuſque cibi, ſitis arida, linguæ
Scabrities, & huic ſanioſus lentor inhærens,
Erumpit vomitu bilis ſyncera, vel aluo
Reijcitur, lotiumque rubens veſica profundit.

Cauſa.

Gignitur à multo tumor hic, calidóque cruore,
Quem venæ in Jecur eructant, vbi putret & ignem
Accendens, carnem pariter vitiatque, liquatque.

COMMENTARIVS.

Hepatis inflammationis modus. Iecoris phlegmone cur periculoſa. Signorum inflammati Iecoris cauſa.

1 QVVM ſanguis tenuis ac feruidus, aut acer, aut præ copia turgidus è ſuis vaſis in carnoſam hepatis ſubſtantiam effertur, ibique putreſcens, parenchymia labefactat, Iecur inflammationem concipit. Cuius phlegmone periculoſa ob ipſius viſceris nobilitatem, febris magnitudinem, & conſenſum, quem id cum principibus partibus nanciſcitur. Tùm in hypochondrio dextro grauitas. Nam hepar ibi conſiſtens ſanguinis multi copia tumet, ſuáque mole deprimitur. Dolor à nothis coſtis ad iugulum vſq; protenditur per continuationem ſuccingentis membranæ, quæ tùm conuellitur, ſeu retrahitur: quod imprimis obſeruatur, quum tactu premitur hepatis regio. Sicca tuſſis eſt. Nec enim in thorace materia continetur, vt excludi poſſit per tuſſim, at ſub diaphragmate reconditur. Ideóque non propriè tuſſis appellari poteſt, ſed ad tuſſim proritatio quędam, ab humoris ſeroſi reſudatione in diaphragma, hepati incumbens, & contiguum.

Signa gibbæ Iecoris partis inflammatæ.

Quúmque phlegmone gibbam hepatis partem magis obſidet, ſpirandi difficultas, tuſſis, dolor iugulum retrahens eſt grauior, ſituſque lateris dextri longè moleſtior.

Signa phlegmones in ſima parte Iecoris.

Quùm ſimam, ſeu cauam, cibi faſtidium, nauſea, ſitis vomitio, deiectióve bilioſa magis vrget, nec æquè grauis eſt in latus ægrum decubitus. Febris autem hæc vt acuta eſt, ita ſymptomatica. Nec enim in venis maioribus eius proxima continenſque cauſa reconditur, ſed in parenchimate Iecoris, ex quo vapor teter ac putridus aſſiduè Cor impetit, dùm febris omninò deſinat, Eſt enim affecta pars

Cordi vicina, quæ & insignem veluti tubum habet, nempè venam cauam, per quam affectus suos eidem communicat. Sitis hic est, lingua flauescens, deindè nigricans, & scabra fit ab inflammationis magnitudine: vomitus synceræ bilis & æruginosæ, calidioribus à phlegmone redditis humoribus: similis etiam deiectio, flaua bile per summum calorem assata. Rubrum à sanguinis exuperantia lotium est: crassum ac turbidum ab humorum Iecoris partes implentium abundantia. *Consensus Iecoris cum Corde.*

ABSCESSVS IECORIS SIGNA, Causæque.

CAPVT VI.

Sanguine quùm fissa est Iecoris caro mollis ab acri,
Abscessum patitur, fœdique eruptio puris
Imminet, horror inest, & ab hoc calor acer & vrens,
Et dolor, & febris, facto quæ pure quiescit.
At saniosa dein abeunt, aut rubra per aluum.
Immixtum puri lotium est: neque floridus vlla
Corporis est in parte color, gracilescit & æger
Vera tabe fluens vitiato fonte cruoris.
Vis ideò languet, defectio crebra, frequensque,
Debilis ac paruus pulsus: neque cogitur vlcus,
Cuius odore graui partes alimenta recusant:

Quandò fit Abscessus Iecoris.
Abscessus signa.

COMMENTARIVS.

1 Abscessvs communi nomine dispositio est, per quam à se inuicem distant quæ se contingebant corpora. Quare medium in abscessu spatium esse necessum est, quod aliquam substantiam contineat: quæ varias alterationes aliquando suscipit. Nam & lapides, & testæ, carbones, amurca, lignum, hisque similia corpora nonnumquam in abscessibus inueniuntur. Propriè verò dicitur abscessus collectæ materiæ in pus, aut alienam substantiam conuersio, quam Apostema nominant. Sic transeunt in Abscessum inflammationes, quarum materia sanguis est extra venas putrescens. Cuius si tanta putredo est, vt ab insito calore vinci ne- *Quid Abscessus ex Galen. lib. 2. ad Glau.* *Abscessus propiè dictus.* *Abscessus materia.*

queunt, transit in Gangrænam. Sin vincit natiuus calor, coctione facessit in pus; eaque puris collectio absolutè dicitur Abscessus. Huius generis est, qui Iecoris inflammationi succedit, ex quo vix quisquam seruari potest. Iecoris enim vlcerata substantia non magis quàm Pulmonis reparari potest, nec vlcus contractum exsiccari, quia perenni colluuie sordet, ob assiduè affluens alimentum: quod vitiari contingit, & ex consequenti prauè confici sanguinem, non ali corpus, ideóque mora tabescere. Quùm pus fit, maiores dolores ac febres fiunt quam facto iam ipso, quoniam Abscessu facto materia febrilis foras excluditur, in Iecoris quidē abscessu per deiectiones, si sima pars vacuatur: sin gibba, per vrinas: quodque rubrum excernitur, crudius: quod saniosum & albicans, magis coctum. Pallet autem & subtumet, fitque cadauerosa facies in hoc affectu, quia prauus, nec alibilis sanguis est: Ob quam causam languet corpus, pulsus paruus est, & frequens animi deliquium.

Cur abscessus Iecoris periculosus.

Signorum abscessus causa.

SCIRRHI IECORIS SIGNA, ET Causæ.

CAPVT VII.

Scirrhi Iecoris causa. Quid Scirrhus. Scirrhi Iecoris signa.

EPATIS *obstructi soboles, calidiue tumoris*
Esse solet Scirrhus, tumor exiguiue doloris
Et sensus, vel nullius, si verus habetur.
Quem circumscribit Iecoris situs atque figura.
Exanguis facilè in dextra tùm parte reclinat
Æger, at in læua regione quiescere nescit:
Ventriculo sentit quia tunc incumbere molem
Quæ premit, atque illum propè suffocare videtur.

COMMENTARIVS.

Vide Galenū lib. 2. ad Glauc.

INFLAMMATIO duplex, humida, sicca. Prior à calida fluxione membrum occupante fit, quę Phlegmone dicitur. Posterior à naturali calore membri efferuescente, quam appellant Phlogosin. Phlegmone rarò Scirrhi Iecoris est causa: sed nisi primis diebus occurratur, quia Iecur viscus est calidum humidum, in periculosum Abscessum ferè desinit, vt antè notatum est: quem idonea vacuatione, sumptis & admotis refrigerantibus, quæ suo loco describemus, sæpè præuertimus, pluresque vidimus Iecoris vera phlegmone pressos, pristinæ restitutos sanitati. Phlogosis verò Iecoris, Scirrhum facit in ictericis, & natiuâ biliosis, vt obstructio

obstructio contumax ab humore crasso, terrenoque per eius effuso substantiam, illicque coalescente. Scirrhus verò præter naturam tumor est durus & indolens: etsi dolor est aliquis in incipiente quùm pars affecta premitur, sed nullus in confirmato. Qui si gibbam, simamque simul, vel etiam gibbam solam hepatis partem occupat, tumor est in Hypochondrio circumscriptus, qui tactu facilè dignoscitur. Sin simam duntaxat, nulla Iecoris, proindè nec Scirrhi figura notari potest. Quin & tumor plerúmque decipit, quùm profundus sit, & à gibboso Iecoris corpore, quod primum occurrit, tangi prohibeatur. In Scirrho verò Iecoris decubitus sinistri lateris molestus est, tùm quia tenduntur ligamenta, quibus id alligatur: tùm quod in Ventriculum incumbit moles, quæ suffocationis metum incutit. Contrarium obseruatur in Scirrho Lienis.

Quid Scirrhus.

Quibus notis Iecoris Scirrhus manifestus aut occultus est.

Cur in Scirrho Iecoris molestus est sinistro decubitus.

HEPATIS IMBECILLI SIGNA, Causæque.

CAPVT VIII.

NOVERIS *Hepaticos, niueus si cremor ab aluo*
Labitur, aut liquidus, vel crudus quilibet humor,
Rubra velut sanies, aut fæx velut atra cruoris.
Improba temperies, aut corruptela cruenti
Visceris ista facit, quæ vires dissipat omnes.
Sic vbi cui trahere est data vis infirma, per aluum
Secedit niueus liquor: & si languida virtus
Quæ retinet, sanies tenui permixta cruori.
Si quæ sanguifica est imbellis, cruda sequuntur;
Vndè pedes primò, partes hinc quæque tumescunt.

Hepatis atonia seu imbecillitatis signa.

Causæ.

Hepatis attractricis imbecilla nota.

Retentricis languidæ signa.

Facultatis sanguificæ debilis notæ.

COMMENTARIVS.

Hepar atonon.

1 HEPAR imbecillum dicitur, cuius facultates à suo munere deficiūt. Et Hepatici propriè nominantur, quibus citrà manifestum aliquod in viscere malum, in proprijs actionibus languescit Hepar. Vndè colligendum affectionis Hepaticæ causam esse solam Iecoris intemperiem, per quam facultates quidem omnes, sed alteratrix omnium prima, ad tantam imbecillitatem peruenit, vt quæ priùs ex proba temperie laudabilem creabat sanguinem, ab ea deficiens crudum ac semicoctum reponat. Ita confectus Chylus expultrice ventriculi facultate naturaliter in mesaraicas

Hepatici qui dicūtur.

Affectiones Hepaticæ causa.

Imbecillitatis Iecoris demonstratio.

venas impellitur, attrahendus à Iecore: cuius quùm facultas attractrix languet, Chylosa, quæ cremoris speciem habent, per sedem elabuntur, non attrahuntur, vt ex his fiat sanguis in partium corporis alimentum. Quùm etiam Hepar est validum, exugit à ventriculo venisque proximis humorem, quem incrassat coctione. Quùm imbecillum, eum vt antè trahere non potest, ideóque liquida per aluum excernuntur, vt & cruda omnia, alteratrice & sanguifica vi languida. Cuius certum argumentum est, si pedes primùm, indè cæteræ partes intumescunt: vt in ijs animaduertitur, qui è graui morbo resurgunt, Hydropicis etiam, scirrhosis, ictericis. Rubra verò veluti sanies loturæ carnis recens mactatæ similis deiecta per sedem, alteratricem Iecoris facultatem moliri aliquid indicat, sed imperfectè, nempè quæ sanguinem non gignat calore & consistentia laudabilem: retentricem verò plurimum imbecillam, vt quæ semicoctum sanguinem sinat effluere. Quæ verò deiectio nigrum sanguinem refert, (quæ tamen niger sanguis non est, nec grumus, sed veluti fæx, limusque sanguinis ad atram bilem propiùs accedens) frigidam Iecoris intemperiem arguit: vt calidam colliquationes primùm humorum, dein carnis, hepatis, deiectioque bilis crassa, graueolens & valdè colorata.

Rubra veluti sanies deiecta per sedem quid signet.

Deiectio nigra.

TENSIONIS LIENIS, EIVSDEMQVE Scirrhi signa, Causæque.

CAPVT IX.

Tensi Lienis signa.

DISTENDENS *tumor est in molli sæpe Liene.*
Quem Dyspnæa notat, leuis & defectio Cordis
Et pallens facies, concoctio praua, soporque
Confusus spectris, pauor, & præcordia læua
Flatibus aëriis cum murmure tensa sonoro,
Contemptusque fugax rerum, graue corpus, inersque.
Cuius vt interdum causa est pituita, liquorque
Crudus, vt egelidæ quibus esse frequentior vsus
Pomorumque, olerumque solet: sic sæpiùs ater
Est humor, fæx punicei, limusque cruoris.
Qui si plurimus est, & Splene coercitus atro,
Non in ventriculum rapitur, nec fertur in aluum:
Tenditur, & primo laxum facit esse tumorem,
Crassior indè mora Scirrhi fit causa Lienis,
Túmque dolor minor est, grauius sed pondus in illo.

Causa.

COMMENTARIVS.

1 LIEN humoris Melancholici, qui veluti fæx est, limusque sanguinis, sedes est. Cuius corpus instar spongiæ laxum & rarum, & humores quos in sese continet flatulenti sunt: hinc fit interdùm, vt sine Scirrho distendatur. Scirrhum indicat tumor Lienis durus ac renitens: tensionem contrà tumor in Hypochondrio laxus, cedensque tactui. Tensionis verò materia sæpe Liene solo concluditur, túmque Splenis situm, figuramque retinet, nterdùm vniuersum Hypochondrium implet. Nonnumquam etiam in Omentum expanditur, túmque sub vmbilico tumor est. In hoc dyspnæa fit, presso Diaphragmate per Lienis amplificationem: & tùm maximè, quùm ventriculus cibo turget, aut in dextrum latus decumbitur, aut curritur. Leues animi defectus obrepunt, fuliginosis vaporibus in os ventriculi superiùs aut Cor elatis. Dyspepsia, seu praua cibi potusque coctio fit, quia tumor attollit ventriculum, ideoque cibi vel illius fundum ingredi nequeunt, vel diutiùs immorari. Somnus turbulentus est à crassiorum vaporum ascensu: qui quùm fuliginosi nigrique sint, terrorem incutiunt dormienti. Rugitum & murmur in Hypochondrio sinistro creant flatus, cùm ab humore Melancholico, crudove, tùm ab imperfecta Chylosi. Rerum contemptum adfert fuliginosus aterque vapor menti tenebras offundens. Ignauum & graue corpus est, ab humoris terrestris limosique dominatu, præciquéque quùm durities & Scirrhus Lienis corpus occupat.

Lien humoris melãcholici sedes.

Materia tẽsionis locus multiplex.

Signorum tensi Lienis causæ.

HYPOCHONDRIACÆ MELANCHOLIÆ signa, Causæque.

CAPVT X.

VSTVS *& interdùm præcordia detinet humor,*
Inuoluens picea trepidam caligine mentem.
Qui quando ferus est, & anhelo turget ab æstu,
Mollia ventoso reboant Hypochondria flatu,
Cor tremit, & validè pulsans citò linquitur, atque
Puniceus faciem tingit color, iraque feruens
Præcipitat, fumus teneros obscurat ocellos,
Instabilisque tenet fera desperatio vitæ.
Hunc intemperies parit, aut obstructio morbum,
Conclu so in venis mesaræi humore maligno.

Hypochondriaca Melancholiæ signa.

Causæ.

Qui Iecoris calidi vitio, vitiove Lienis
Feruet ibi, & fumis Cerebrum nigrantibus implet,
Murmure, rugituque vagis Hypochondria, cedens
Vix ope pæonia, Phœbique potentibus herbis.

COMMENTARIVS.

Hypochondrium quid.

1 HYPOCHONDRIVM mollis est, & sine ossibus corporis humani regio, quæ à Xiphoide Cartilagine & nothis costis vtrinque ad ilia vsque protẽditur. Quibus sedibus quoniam includitur materia multiplex, quidem sed hic nigra præsertim & adusta, flatulentaque; quæ hinc prodit affectio, Hypochondriaca melancholia, seu flatulentus morbus appellatur. Atra tum bilis, Hypochondriacæ melancholiæ causa continens dum incalescit & putret, perniciosam substantiæ conditionem induit, quæ ferino vàpore, non è Liene tantùm, sed & è mesenterio, vicinisque sedibus in Cor & Cerebrum exhalat, eaque symptomata, quæ commemorantur hoc capite concitat, quorum causæ superiùs expositæ sunt: Hæque potissimum insigniter pulsant arteriæ quæ præcordijs insunt, quia bilis æstuantis ibi focus est.

MORBORVM, PRÆCIPVEQVE PHLEGmones mesenterij signa, & Causæ.

CAPVT XI.

Mesenterij morbi minus cogniti, quia minùs dolorifici. Nam ad inuestus gaudeat morborum causas ægri dolor gemitusque multum facit.

VLTIPLICES *latitãt mesaræi in corpore morbi.*
Qui quùm sint leuibus soliti se promere signis,
Inculti iacuere diu. Quin sæpe fefellit
Clausus in hoc tumor accensus. Nec enim dolor vrget,
Nec febris, nec magna sitis. Sed pondus in imo
Ventre grauat, saniesque rubens, pusque exit ab aluo.
Namque mesenterio desit quùm sensus, eidem
Nec dolor, aut aliquod grauius symptoma notatur.
Hoc etiam quùm sit veluti sentina caduci
Corporis, humorem recipit quencumque, fouetque,
Hunc retinetque diu, quia nil quod pungit in ipso est.
Inde Diar[illegible], lentasque sine ordine febres,

Atque alios plures, quorum causa abdita morbos
Illic ne dubites, si pars ea dura, recondi.

COMMENTARIVS.

1 MESENTERIVM corpus membranosum est, medium inter intestina situm, vndè nomen habet: per quod plurimæ venæ diffusæ sparsæque sunt, quibus quasi manibus Iecur succum ad sese trahit, quem vertat in sanguinem. Quas venas, vt arterias à trunco magnæ, quæ secundum lumbos fertur deriuatas vestit atque tuetur, non modò suis tunicis, quas accipit à Peritonæo, sed & adipe multo, glanduloso que corpore, quod Pancreas appellant. Has sedes, veluti totius corporis sentinam esse Fernelius annotauit, in quam superuacuorum humorum colluuies influit: ideóque choleræ, melancholiæ, Diarrhææ, Dysenteriæ, Cachexiæ, languoris, Atrophiæ, lentarum, errantiumque febrium, latentium etiam morborum causas in his plerumque sedibus, quorum depulsione deploratis salus redderetur, animaduertisse se professus est: idque minùs à priscis obseruatum, quod ipsa pars doloris exors esse videatur. Non tamen penitus indolens mesenterium esse videtur, quùm præter venas & arterias neruum etiam vnum accipiat, eique grauitatis tensionisque sensum tribuat Auicennas. At sensum aut nullum, aut perexiguum in hoc eam ob causam esse reor, quod adipe multo distendi soleat, cuius frigore stupor, etsi natura sensus est aliquis, inducitur. Hinc opinionem Ferlij mei libenter amplector.

Quid mesenterium, quod meseraeum & lactes appellatur.

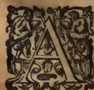
Fernel. lib. 7. Pathol. cap. 7.

Auicen. lib. 3. fen. 14. cap. 11.

Fernelium authorem suum appellat, quoniam huic affinis est, contracto cum Maria Plancta Fernelij nepte, Gulielmi Planctij filia connubio.

ICTERI FLAVI, NIGRIQVE NOTÆ, Causæque.

CAPVT XII.

DNATÆ *croceus-ve color, viridisve, fluensque*
Per lotium bilis, deiectio candida, sumpti
Quæque colore cibi est, Arquati signa putentur.
Quam parit infarctus Iecoris, Scirrhus-ve, calore-ve.
Aut in folliculo fellis contenta, nec indè
Excludi facilis bilis, quia crassior: obstat
Aut lapis, aut tuber, nequit aut excernere cystis.

Icteri signa.

Vel bilis critico cutis in ſpiracula motu
Per febres elata, aut potio dira veneni,
Aut è vipereo iaculatum dente venenum.
Icteri nigri ſigna.
Icterus interdùm niger eſt, quo tingitur atro
Sicca colore cutis, metus eſt, graue corpus, & horror
In ſomnis, mærorque die. Niger hunc parit humor
In venas raptus, non excipiente Liene.

COMMENTARIVS.

Icteri varia nomina.

1 DICITVR Icterus ab aue, quæ græcis ἴκτερος, latinis Galbula Vel ab ea quæ ἴκτινος, ſeu miluus nominatur, quod oculi ſint miluo ſimiles, auricolores nempè. Vel à muſtella ſylueſtri, quæ vocatur ἴκτις, ſeu viuerra, cuius oculi etiam inſtar auri micant. Vocatur & Aurigo, quod non ſolùm oculi, ſed & vniuerſum corpus auricolore, ex bilis exceſſu tingatur. Morbus etiam arquatus ſeu arcuatus à ſimilitudine cæleſtis arcus: qui etſi

Mille trahit varios aduerſo Sole colores,

Cur albæ deiectiones, vrina in Ictero flaua.

Quando per aluum ac vrinas exit bilis.

Quales in Ictero à Liene deiectiones.

Quales à ventriculo.

Præcipuè tamen in phœniceo flauus eſt. Denique regius, quia mulſo, regum olim potione, cultiore lecto, ludis, iocis, lautiſ epulis, cantu, reliquiſque curatur, quibus optimatum regumque mens exhilarari ſolet. Ex Icteri verò cauſarum varietate varia per aluum Icterici reijciunt. Vt ſi cyſtis, ſeu veſica fellis obſtruitur, fæces albæ ſunt atque cretaceæ, tardéque deſcendunt. Nec enim tùm ſubit aluum bilis, ſed in Iecur ac venas, vniuerſumque corporis habitum fertur: quam denique natura propellit in renes vna cum vrina, quam ſuo colore tingens, craſſam impuramque reddit. Si calida ſiccáque totius corporis, ac præſertim Iecoris intemperies, aut animalis virulenti morſus, aut potio deleteria, facultatiſ-ve ſecretricis imbecillitas Icteri cauſa eſt, & obſtructio nulla, per vrinas aluumque ſecedit bilis. A Liene ſi naſcitur Icterus, excrementa porracea nigráque redduntur, & quùm arida ſint, ne tardiùs ab aluo deſcendunt: vt & quæ candicant à folliculi fellis obſtructione. Sin à ventriculo Icteri cauſa pendet, talia ferè per aluum exeunt qualia ſumpta ſunt, læſa coctrice facultate.

ATROPHIÆ CACHEXIÆQVE SIGNA, & Causæ.

CAPVT XIII

TROPHIA corpus sensim languescit & aret, *Atrophiæ signum & causa*
Visceris aut partis vitio pereunte calore.
Assurgit contrà si fortè Cachexia vexat
In molem, vndè graues sunt, at sine viribus artus. *Cachexiæ signa.*
Pallidus est liuensque color, spiratio rara,
Neglectusque cibi est, abeuntque impura per aluum.
Ventriculus turgens corrupto humore, ciboque:
Visceris aut mala temperies, qua cruda sequuntur, *Causa.*
Debilitásque huius causa est, qua sanguine prauo,
Quæque alitur malè pars, habitum mutatque priorem.

COMMENTARIVS.

1 ATROPHIA nutritionis defectus est, quo corpus sensim marcescit & absumitur. In hac, vt in Cachexia, vires effætæ languent, sed in Atrophia quod nulla: in Cachexia quod improba sit nutritio. Cachexia namque malus corporis habitus est, qui ex praua ratione victus, & viscerum, ventriculi præsertim & Iecoris imbecillitate contrahi solet, vndè malè coquitur alimentum, crudumque permeat singulas corporis partes: quibus apponitur & agglutinatur quidem, non perfectè tamen assimilatur, fitque mendosa, seu vitiosa nutritio: quæ solidas partes attingens, totius corporis œconomiam euertit. Affectus est oppositus Enexiæ, qua chylosis, æmatosis, omnisque naturæ functio succedit, idemque bonus color, facilis spiratio, validæ vires, denique sanitas. In cachexia contraria sunt omnia: nempè coctionis imbecillitas atque cruditas, prauitas & corruptela sanguinis, color pallidus, citrinus, liuidus & plumbeus, graue corpus & inualidum. In cuius quidem initio ciborum auiditas est, subindè magna cruditas, nequeunte ventriculo quod assumpsit coquere præ natiui caloris inopia. Sed in fine fastidium, multis, iisque crudis humoribus in ventriculo fluctuantibus.

Quid Atrophia. *Cachexia quid, & vndè.* *Enexia, seu bonus habitus Cachexiæ contrarius.*

HYDROPIS SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XIIII.

Hydropis signa communia.

HYDROPEM *fœdus color arguit, & tumor ingens,*
Et sitis, & dyspnæa, cibique auersa cupido.
Occupat & varias inflatio turgida sedes.

Ascitis signa.

Sic ubi venter aquis, spatiumque quod ilia complet
Cum pedibus tumet, & scrotum, gracilescit & omne
Quicquid ab his superest, Ascites esse putetur.

Anasarca signa.

Ast Anasarca, sero turgent si brachia, mammæ,
Collumque, & facies, & venter pendulus extat.
Sin tumet Abdomen, sonitumque dat, ut caua pulsu

Signa Tympaniæ.

Tympana, Tympanias, seu siccus dicitur hydrops.

Hydropis causæ.

Omnibus ex causis est prima Cachexia, per quam
Obstruitur Iecur, & Scirrho, calido-ve tumore
Prenditur, hocque Lien non atro humore repurgat,
Renve sero, cystis fellis neque bile molesta.

Quo modò suppressio menstruorum & hæmorrhoidum hydropis causæ.

Quúmque diu menses cessant, neque mittit ab ano
Fundere quæ solita est hæmorrhois atra cruorem,
In superas cruor it partes, vitiatur & Hepar.

Hydrops quando fit.

Hydropis verò sequitur generatio, quando
Fundit aquas gelidum rosei vice sanguinis Hepar.

COMMENTARIVS.

Quid hydrops eiusque signorum causæ.

1 HYDROPS tumor est præter naturam: totius quidem corporis in Anasarca, seu Leucophlegmatia. ventris autem in Ascite & Tympanite, quæ tres habentur hydropis species. Fœdus verò color in hydropico est, sæpe pallidus, & ex virore albicans à Cachexia. Sitis vrget, quia peritonæo contentus humor salsedinem acquirit, vndè febris etiam est, sed lenta. Difficilis est spiratio, diaphragmate presso ex aquarum in Abdomine stagnantium, si sit Ascites: aut flatuum copia, si Tympanites aut à plenitudine, venarumque distentione, si Leucophlegmatias.

tias. Hydropis verò causæ multæ sunt, vt Iecoris phlegmone, Scirrhus, intemperies, Lienis & folliculi fellis sanguinem non depurantium vitium: Renum serum non trahentium obstructio vel imbecillitas, mensium & hæmorrhoidum suppressio, vel immodicus fluor, vndè suffocatur, vel exhauritur spiritus cum sanguine. Quibus & alijs plerisque causis, vt longis febribus refrigeratur hepar, & hæmatosis deprauatur. Causa verò Princeps malus est corporis habitus. Ideóque priusquam Hydrops fiat, Cachexiæ signa solent præcurrere. Et hæ quidem remotiores causæ sunt: proxima verò sanguificationis defectus.

FÆCES ALVI RETENTAS QVÆ SIGNA Causæque comitentur.

CAPVT XV.

NTESTINORVM *sinuosis orbibus humor* — *Signa retentarum alui fæcum.*
Affixus, clausúsque diu, nec lapsus in aluum,
Ventriculo, Stomachoque nocet, Cerebrumque vapore
Percellit, corpúsque graui torpore fatigat.
Causa tumor stabulans in eis, aut ventre, calorque — *Causæ.*
Hepatis imprimis, vermes, aut enterocele,
Quique cibi astringunt, vt mala cydonia, potus:
Sæpiùs astringens iniectum Clysma per anum,
Sensúsve obtusus Cerebro patiente veternum,
Affectúsve alius, quo nerui humore replentur.
Cessant & fæces vbi desinit ire per aluum
Bilis, ab occlusa cysti, quæ fellis habetur.
Aut vbi claudit iter pituita, coercita pridem
Intestinorum latebris, & gypsea facta.

COMMENTARIVS.

1 RETENTÆ fæces alui ventriculo nocent, coctionem impediendo. Nocent & stomacho, vaporibus, aut fumis, aut humoribus excitatis, qui neruos sextæ coniugationis illic insitos feriant: à quibus etiam in Cerebrum effertur vapor tenuis, à quo vertigo, cephalalgia: vel crassus, à quo Lethargus & Apoplexia plerúmque contingunt. Denegata — *Quænam à retentis alui fæcibus noxa.*

Retentarum alui fæcum causæ. quippè excrementorum vacuandorum communi via peculiares corporis meatus implentur, obstruunturque. Supprimuntur verò fæces à causis dictis, vt tumore præter naturam in intestinorum substantia genito, vel à vermibus, enterocele, seu intestinali hernia: cibis autem esmatis astringentibus: vel ab obtuso sensu, vt in Apoplexia, paralysi, Veterno, sopito neruorum principio: vel stimuli, nempè bilis penuria, quod fit in Ictero, rapta in corporis habitum, cutemque bile. Vel denique vi caloris exhausto succo, vel à mesenterij venis exucto. Sed inter humores maximè pituita ventrem supprimit, non ea tenuis, & aquosa, quæ gigni in Cerebro consueuit: sed crassa lentaque, peculiare ventriculi & intestinorum excrementum, quæ ibi concrescens vitrea fit & gypsea, & in Cæci, Colive intestini cellulis interdùm coercita concrescit in calculos.

ILEI, SEV VOLVVLI SIGNA, Causæque.

CAPVT XVI.

Voluuli signa. V V M *nihil occlusa penitùs descendit ab aluo*
Voluulus exurgit, Stomachus quo turgidus humet,
Et dolor intensus cruciat cum murmure ventrem,
Singultus vomitusque, furorque, & ructus inanis
Accedit, dyspnæa, sitis, pallorque, rigorque,
Defectusque animi, stranguria, sudor & algens;
Denique crudelis conuulsio, nuncia lethi
Sæuit, &, horrendum, dependet stercus ab ore.
Ileon efficiunt causæ, quas diximus antè
Esse retentarum fæcum. Sed prima putetur
Voluuli causæ ex cap. 15. repetendæ. *Igneus esse tumor, quo stringitur intestinum,*
Instar & intensæ solitum est conuellere chordæ.

COMMENTARIVS.

Signum Ilei pathognomonicum. 1 IN Ileo nihil in aluum subire proprium eius signum est, & inseparabile. Tùm humet Stomachus. Arctatis enim intestinis ab obstructione, sursùm exprimitur humiditas. Instar chordæ tensæ constringi, *Signorum Ilei causæ.* & circumuolui intestina videntur ob magnam ex Ilei phlegmone tensionem. Quem affectum ideo χόρδαψον, & εἰλεὸν dici contendunt:

quamuis propriè dici possit Ileos ab intestino tenui, quod ordine tertium est. Ab eo vomitus, desipientia, singultus, & conuulsio malum, ait Hippocrates, quia ventriculus & Cerebrum sympathia laborant. Fieri verò conuulsionem imprimis malum & lethale. Sic enim intestina retroacto naturæ impetu violenter moueri coguntur, molestamque materiam ad superiora loca reiectare. Quæ qùum sit putris & graueolens, cibos omninò corrumpit, vt nec chylosis, nec hæmatosis esse possit. Quare si protrahitur malum, corpus necessario marcescit, & contabescit Atrophia. Sed non esse longa potest affectio, qùum ad symptomatum vehementiam vapor humorque fætidus stomachum grauiter frienes frequentes lipothymias inuehat, & infecto breui Corde syncopem, quam præit, comitaturque sudor frigidus. Stranguria nascitur compressis renibus ab intestinorum obstructione, incalescenteque in illis lotio. Stercus per os excluditur, ventriculo non trahente, sed ab intestinis excrementa violenter compressa recipiente. Is enim duntaxat à superioribus trahit, cùm ob appetentiæ sensum in eius ore superiore positum, tum ob rectas eò directas fibras, quibus trahendi facultas est, vt expellendi transuersis, obliquis retinendi. Ileon porrò definit Aretæus phlegmonem in intestinis, quæ perniciosum dolorem, tormina nimirùm tanta, & tam acerba concitat, vt illis plurimi naturæ concedant: vndè colligas phlegmonem esse coniunctam Ilei causam. Sed antecedens habenda ciborum multorum, variorum, inusitatorumque corruptio, & alia super aliam cruditas, præter alias obstructionis causas, quas superiori capite notauimus.

Hippoc. Aph. 10. lib. 7. Aph.

Ventriculus duntaxat à superioribus trahit.

Triplex fibrarum genus.

Ilei causæ.

AFFECTI COLI SIGNA, Causæ.

CAPVT XVII.

NAVSEA *cum vomitu est Colo patiente, dolorq;*
Distendens, idemque vagus cum tormine diro.
Non benè se renes lotio, neque fæcibus aluus
Expediunt, crepitusque loco rugitus in imo
Ventre sonat, ructusque frequens expirat ab ore.
Rariùs, interdùm tamen inflammatio causa est;
Quam mordax bilis parit: at pituita frequenter,
Sæpiùs & flatus, qui qùum distendit, acerbum
Torminibus varijs mouet, immanemque dolorem.

Colici doloris signa.

Causæ.

COMMENTARIVS.

Intestinorum numerus. 1 SVNT intestina sex numero. Primum Ecphysin, & exortum appellant, Pyloro continuum. Secundum à duodecim digitorum longitudine Dodecadactylon, & Ieiunum, quod semper cibo sit vacuum. Tertium Ileon, seu tenue. Quartum est cæcum. Quintum Colon. Sextum, *Colici doloris causæ.* idemque postremum est Rectum, quod in anum recta via fertur. Colon igitur inter Cæcum Rectumque medium est. Quod varij generis fæces, pituitamque maximè vitream, flatusque suis cellulis coercitos continet, à quibus eius substantia membranosa distenditur, atque corraditur: *Colica pharmaca.* interdùm etiam, sed rariùs à bile, tam immanes excitat cruciatus, vt medicamenta dolorem sedantia Colica pharmaca veteres appellarint, ab affectu, qui quia maximos dolores habet, imprimis sedari postulat *Cur in Colico dolore vomitus quam in nephritico frequentior & grauior.* communi deducto nomine. Fit quidem in Colico, nephriticoque dolore vomitus, sed in Colico frequentior & grauior, quia Colon est ventriculo vicinius, sensum habet exquisitiorem, materiam qualitate peiorem, & copia maiorem. Dolorque colicus distendit, si causa mali flatus est. Sin pituita crassa, maximéque vitrea, sic corradens atque dilacerans est dolor, vt quasi terebello perforari sentiatur intestinum: túmque magis fixus est dolor, vt & quùm phlegmone tentatur Colon: vagus autem & qui circuire videtur, hanc illamque partem variè torquens atque *Rugitus & murmur vnde.* concutiens quùm flatus est. Tùm rugitus & murmur loco crepitus excitatur, flatibus exitum sibi quærentibus, solidoque intestini corpore subsistente, contraque nitente. Flatus autem in intestinis contenti debent expultricis facultatis robore per anum excludi crepitu, nec facilè possunt dolente Colo, propter insignem obstructionem, qua nec admittitur clyma, nec admissum benè reijcitur, vndè sæpe pro crepitu ructus est. Hinc praua coctio, flatibus ventriculum attollentibus & refrigerantibus.

AFFECTIONIS CÆLIACÆ, LIENTERIæque signa, & Causæ.

CAPVT XVIII.

Communia Cæliaci Lienterici fluoris signa.

ASSIDVÈ sine bile fluunt lutulenta per aluum
Alba've, torminibus nullis, nulloque dolore,
Cæliaco morbo, Lienteria've premente:
Aspera fit sed in hac, quia non tritura ciborum est,
Cæliaci fluoris à Lienterico discrimē. *Sed quales sumpti, citò traducuntur in aluum.*

Læuis & æqualis sed fæx apparet in illo.
Nam cocti rudimenta cibi chylosa feruntur.
Hos intemperies, retinensque infirma facultas
Ventriculi parit affectus. Retinet malè languens
Frigore, vt egelidæ potu, sumpto-ve liquore
Pingui, quale oleum est, & adeps, & mollia iura.
Vel fungis, & ijs, quibus esse maligna facultas
Assolet: aut poto, quo mors venit atra veneno.
Internis-ve malis, bile irritante, feráque,
Manante à prauis reliquis humoribus aura.

Causa.

COMMENTARIVS.

1 AFFECTIONIS Cæliacæ nomine fluor hîc ventris intelligitur, in quo excrementa læuia pariter & aquosa, semicoctàque per aluum assiduè feruntur. Cuius causam statuit Ætius imbecillitatem ventriculi, qui perfectè coquere ac digerere nequeat alimentum. Sed Fernelius, Medicorum æui nostri lumen, non cruditatem, non imbecillam ventriculi coctionem, sed imperfectam, malamque chyli distributionem, quam mesenterij, Lienis, aut Iecoris obstructio, vel trahentis facultatis imbecillitas, vel alimentorum, maximéque fugacium, & potus immoderata copia peperit, eius esse causam asseuerat. Lienteria est æquabilis & continua superficies, seu læuitas intestinorum. Quæ fit vel à relicta cicatrice, vel ab humore glutinoso, qui interiorē intestinorum tauitá oblinit, redditque lubricam: quas ob causas assumpti cibi statim elabuntur, Nam, vt retineantur, siccitas & asperitas, his contrariæ causæ requiruntur. Sed & Lienteria primæ coctionis imbecillitatem agnoscit, qua Ventriculo cibos non conficiente nec retinente, contingit eos tales ab aluo descendere, quales fuerint per os assumpti. Quibus in affectibus fæces solo ventris rugitu vel murmure, nullo torminum dolorisve sensu feruntur in aluum, cinereo vel albo colore. Quæque cinerea sunt excrementa, graueolentia solent esse, præsertim in fluore Cæliaco, quia diutiùs hæserunt in ventre, facilèq; putruerunt, natiui caloris benignitate destituta. Minimum fætent in Lienteria, quia nō retinentur in ea cibi, sed vt sumpti sunt secedunt: & quia non retinentur in ventriculo, non etiam alterantur. Sic in Lienteria fit aspera deiectio: læuis & æqualis in affectione cæliaca. Color autem albus vt plurimum est, quia bile priuatur. Sin chylosus cremoris specie, mesentericus habendus est, qualis in hepaticis, ab attractrice Iecoris, & retentrice ventriculi facultate languida.

Quid affectio Cæliaca, eiusque causa.

Æt. Tetrab. 3. sermone 1. cap. 37.

Fernel. lib. 6. Pathol. cap. 10.

Lienteria quid, eiusque causa.

Cur in cæliaco fluore fætent alui fæces, non in Lienterico.

Mesentericus fluor quis.

DIARRHÆÆ DYSENTERIÆQVE signa, & Causæ.

CAPVT XIX.

Diarrhææ signa.

LCERE *si nullo bilis, pituita-ve sola*
Mixta-ve decliuem furiosa recumbit in aluum,
Crede Diarrhæam. Sin torsio ventris, & vlcus

Dysenteriæ signa.

Affligit, manatque cruor cum fæcibus alui,
Sæua Dysenteria est, miserum quæ lancinat ægrum.

Vtriusque morbi causa.

Acrior hanc humor gignit, minor acer at illam

COMMENTARIVS.

Diarrhæa quid, eiusque causa.

1 ETSI Diarrhæa dici potest omnis alui fluor: propriè tamen is est, quo pituita sine intestinorum exulceratione, vel vtráque bilis, seu sincera, seu mixta vacuatur. Fieri verò consueuit, quùm irritatur ventriculus à materiæ copia, vel acrimonia, vel à maligna qualitate, osque ventriculi superius seu Stomachus valens est, inferiores verò partes & pylorus languent. Materia vel in ventriculo gignitur, vel aliundè affluit: vt pituita tenuis ac spumans à Cerebro: crassa muccosáque vel à mesenterio, vel ab intestinis: flaua vel à Iecore, cysti-ve fellis: interdum etiam è mesenterio, in quo etiam diutiùs asseruari, recondîque solet, vt melancholia & atra bilis, quæ sæpius tamen in Liene cumulatur. Ad Diarrhæam etiam refertur id profluuij genus, quod adiposum & oleosum, ideò prauum, quia syntecticum.

Dysenteria quotuplex.

Dysenteriæ verò species quatuor. Prima, qua sanguis floridus per circuitus emanat, ἁιμάτηρα græcis, nobis sanguinea, seu cruenta. Secunda, qua sanguis aquosus, loturæ carnium haud absimilis per aluum abit, ὑπάτηρα dicta, nobis fluor hepaticus. Tertia fit è melancholico, nigricantéque sanguine, sine certo nomine.

Dysenteria propriè dicta, vlcus est intestinorum.

Quarta, cuius hîc signa damus, iunctam habet intestinorum exulcerationem, deiectiones ramentosas, cruentas ac dolorificas, quæ Dysenteria verè nominatur. In qua si cruor & ramenta reliquis excrementis æquè commiscentur, in superioribus: sin supernatent, in inferioribus intestinis vlcus est: quem affectum tormina Latini vocant.

Dysenteriæ vera causa.

Cuius causa bilis est flaua, vel atra, vel pituita salsa, quorum acrimonia vellicatur & eroditur intestinorum substantia.

TENESMI SIGNA ET CAVSAE.

CAPVT XX.

TENESMVM sæuire docent dolor acer in ano, *Tenesmi signa.*
Desessusque frequens, muccosáque pauca per annum
Reddita, quæ guttis fuerint infecta cruoris.
Causa mali bilis mordax, pituitáque salsa. *Causa.*
Sed pituita magis, quæ viscida firmius hærens,
Non nisi conatu, dirisque doloribus exit.

COMMENTARIVS.

1 TENESMVS est assidua desidendi cupiditas, in qua muccosum quiddam & cruentum egeritur. Cuius eædem, quæ Dysenteriæ veræ causæ sunt, acrimonia nimirum vtriusque bilis, & pituitæ salsæ. *Quid Tenesmus, eiusque causa.* Sed Dysenteria commune vlcus est intestinorum; Tenesmus solius intestini recti, vel potius eius extremæ partis exulceratio. Dicitur ἀπὸ τῆς τάσεως i. à contentione, quod hoc affecti plurimum in egerendo conentur, nitanturque. *Tenesmus vndè.* Dolor in ano tùm acer est, quia pars affecta neruosa, humorque mordax: frequens desessus, quia rugis ani contentus humor acer ac pungens ad excretionem inuitat, nec quamuis inuitet, nisi sensim excludi poteſt. Paucus sanguis cum muccosis excernitur, reseratis ani venulis à conatu: vel potius erosis ab humoris acrimonia. *Signorum Tenesmi causa.*

LVMBRICORVM SIGNA, Causæque.

CAPVT XXI.

SI lumbricus edax in corpore conditus hæret, *Lumbricorum seu vermium signa.*
Fit Lientericus fluor, & cum murmure venter
Torquetur, vitreos suffusio fallit ocellos:
Pallescit facies, vritque sine ordine febris.
Pruritus nares, & tussis sicca fatigat,

Jnteſtina fero ſuctu, morſuque premuntur,
Pungitur & ſtomachus. Tremor hinc, defectio, morbus
Quem veteres dixere ſacrum. Quæ tanta ferendo
Quùm non ſint, morti occumbunt plerumque puelli.
Hunc creat humoris crudi non ſola putredo,
Sed calor inſignis, ſine quo generatio non eſt
Jllorum, quæ terra parens animala promit.

COMMENTARIVS.

In quibus corporis partibus vermes præcipuè naſcuntur.

1 IN quibuſdam corporis partibus, vt auribus, veſica, ſordidis vlceribus exigui vermes aliquando, licet rarò naſcuntur, σκώληκες appellati. Sed ἕλμινϑες ſeu lumbrici, de quibus hoc capite, creantur in ſolis inteſtinis. Horum quidam longi ſunt ac teretes, ſeu rotundi, in ſuperioribus & gracilibus inteſtinis naſci, & in ventriculum ſubeuntes per os interdùm & nares exire ſoliti. Quidam lati, ex tenuium inteſtinorum, vt volunt, ſubſtantia geniti, longitudine nonnumquam incredibili. Sunt alij parui, tenues ac teretes, quos in longanonis extremo, vel muſculi ſphincteris initio generari vehemens ad anum pruritus indicat.

Lumbricorum genera.

Cauſæ ſignorum vermium.

Quùm autem vermes in inteſtinis ſtabulant, alui fluor eſt, ab imbecillitate ventriculi: tumque ſeminis cucurbitæ ſimilia cum fæcibus in aluum præcipitantur. Tormina ſunt à crudæ materiæ portione in flatus abeunte: vel eiuſdem acrimonia, quam à putredine contraxit. Suffuſio fit, fumis craſſis & putridis in oculos exhalantibus. Pallent etiam qui lumbricis infeſtantur à pituitæ dominatu: vel quia minus conficiunt ſanguinis quàm par ſit alendis omnibus corporis partibus. Cruditate namque plurima ſcatent, & lumbricis auidè cibum rapientibus contingit interdùm eos velut atrophia contabeſcere. Quorum ſi facies, vt aliquando rubet, accuſanda febris: quæ fit minor aut auctior ex inordinato motu vermium, excitantium materiam in inteſtinis putrem, cuius teter vapor in Cor excitatur. Pruriunt nares ab inhærente in his pituita ſalſa. Tuſſis fit, commota in Cerebro liquatáque pituita, & in fauces decumbente: quæ quùm eſt tenuis & pauca, ſicca fit, non vera tuſſis. Vermes verò famelici ſugunt interdùm ac mordent inteſtina. Nam alimenti penuria pituitam dulcem, hærentem eorum tunicis attrahunt, ex qua nutriantur. Quod verum eſſe docet euentus. Etenim cibo ſumpto morſus & roſio conquieſcit. Tùm verò pungitur ſtomachus, quando lumbrici ſurſum remeant: vt tremor eſt, vellicato ab ijs punctóque ſtomacho: morbus ſacer, ſympathia neruorum & Cerebri: deliquium animi, Cordis cum ore ventriculi conſortio. Lumbrici verò gignuntur pueris quàm adultis potiùs. Sunt enim magis addicti gulæ pueri, natiuique caloris in humido plurimùm habent, quo in crudam craſſamque materiam agente viuum animans producitur.

Cur lumbrici potius pueris, quam adultis naſcuntur.

IMBECILITAS

IMBECILLITATIS RENVM SIGNA, & Causæ.

CAPVT XXII.

Si nullum vitium est quod apertè Renibus obsit,
Nec calidus tumor, Abscessus, nec arena, nec vlc[illegible]
Et dolor à Lumbis dorsum pertingit, ibique
Figitur, obscænumque refert vrina cruorem,
Aut speciem commonstrat aquæ, labat actio Renum.
Debilitant Renes in equis agitatio crebra,
Insolitusque pedum motus, cursusque, grauisque
Ad lumbos casus, contusio, vulnus ab ictu,
Potus aquæ nimius, fuerit quæ sordida limo,
Constringensque gelu, soluens calor, amplior æquo
Vena trahens, mulgensque serum, medicamina quæque
In Renes ducunt lotium, nimiumque refundunt,
Vlcus, vt Abscessus, reliquæ causæque doloris.

Renum imbecillitatis si-[illegible]

Causæ.

COMMENTARIVS.

1 RENES tum imbecilli dicuntur, quùm citrà manifestum in ijs malum à proprio munere deficiunt. Est autem eorum peculiare munus & act[illegible] te[illegible]m è venis in ve[illegible]am expellendum trahere, & cum sero sanguinem, quem sensim in suam substantiam immutent. Itaque si nec inflammationis, nec Abscessus, nec vlceris, nec arenularum signa sunt, & vrina naturalis non est, Renes imbecilli sunt. Sique loturæ carnium recentium assimilis est vrina, Renum facultas non segregat serum à sanguine. Renes enim si natur[illegible] [illegible]hebe[illegible] multum tenuioris humidiorisq; sanguinis cum bile simul attr[illegible]. Et b[illegible]osi quidem excrementi quicquid minùs crassum est cum vrina [illegible]. Sanguis verò carn[illegible] Renum aspergitur instar fæcis cuiusdam: inde ia[illegible] [illegible]oris mod[illegible] paul[illegible]im in totam carnem dispergitur, adhærescitque, fitque demum [illegible]enti in renibus. Ideoque n[illegible]tura serum biliosum est, non cruentum. Et quùm [illegible]quos[illegible]m est, alteratricis Renum facultatis imbecillæ signum habendum, ait Galenus. Quod tale profundi censet Auicennas ante cibi digestionem, & aduentum eius ad venas: post verò crassum & cruentum, aut loturæ carnis assimile.

Renes imbecilli quandò dicuntur.

Renum munus.

Gal lib 5 de vsu part.

G[illegible] lib 1 de cr[illegible]

Auicenn. lib 3 fen 18. trac. 1. ca 12.

DIABETIS SIGNA ET CAVSÆ.

CAPVT XXIII.

Diabetis ſigna.

PLVRIMA *præcurrunt Diabeten ſigna, ſaliuæ*
Albedo, os ſiccum, calor imo à ventre, geluve
Veſicam penetrans, gracileſcens corpus. Atingens,
Et numquam ſedata ſitis comitatur, eaque
Creſcit in immenſum potus: minor attamen hic eſt
Incocto lotio. Teneri nam carnea moles
Cauſ. *Corporis, in te nuem transfertur, abitque liquorem.*
Cauſa huius calor igneus, & robuſta trahendi
Vis Renum, nimis & retinendi ignaua facultas,
Sæpiùs humoris vitio, ſalſive, vel acris,
A Dipſade ſerpente morſi ſummè quidem ſitiunt, ſed non vt in Diabete profuſe meiunt.
Quo Renum corpus ſiccatur, & vritur igne.
Dipſadis à morſu, Lybicas qui ſulcat arenas
Magna ſitis, potuſque frequens, ſed mictio nulla
Paucave ſurgit ab hoc, nec vt in Diabete profuſa.

COMMENTARIVS.

Quid Diabetes. 1 DIABETES vrinæ fluor eſt, in quo vt bibendi neceſſitas inexplebilis, ita plurimùm bibit æger. Copioſior tamen vrina potu eſt. Quare quùm indè gracilitas, & atrophia marcorque conſequatur, mole corporis in vrinam abeunte, trahentibus quidem hinc indè caloris vi renibus, ſed à venis, ventriculoque præcipuè ſugentibus, benè definitur hic affectus ab Aretæo carnium & membrorum in vrinam colliquatio. Diabetes verò dicitur, quoniam in eo non moratur in renibus vrina, ſed ocyſſimè διαβαίνει, i. pertranſit. Dicitur & Dipſacus, vel à Græco verbo δίψα, quæ ſitis eſt, quia ſiticuloſus affectus: vel à Dipſade reptili fera, cuius morſus inexpugnabilem excitat ſitim, vt eximio verſu canit Lucanus 9. Pharſal. Vocatur & Hydrops ad matulam à Galeno, quod in eo præſens matella ſit oportet, ad excipiendum labens aſſiduè ſerum. Cauſa tantæ ſitis in Diabete videtur eſſe, totius quidem corporis ſiccitas, ſed œſophagi, Ventriculique maximè, tota in renes affluente humida ſubſtantia: quo fit vt ſaliua candicet ſpumetque, ſit os aridum & exſuccum, venter incaleſcat, calore humidi defectu tùm acriore. Lotium aquoſum eſt, nec à potus

Aret. lib. 2. de cauſ. & diutur. morb. cap. 2.
Gal. lib. 6. de loc. affect. cap. 3.
Cauſæ ſignorum Diabetis.

qualitate mutatum, quia sine mora permeat, nullo coctionis rudimento. Galeno tamen Diabetis causa renum imbecillitas est, vrinam diutiùs retinere nequeuntium.

RENVM INFLAMMATIONIS notæ.

CAPVT XXIIII.

GNIS edax Renum, quem copia sanguinis auget, *Renū phlegmones signa.*
Inducit grauitate trucem, pulsuque dolorem,
Qui circa pubem, lumbos, & inania sæuit
Ilia: tumque rigent extremæ frigore partes:
Vicini stupor est cruris, lotiumque frequenter
Exit, & exsicca fæces retinentur in aluo.
Tenditur hinc venter, vomitus, ructusque sequuntur,
Assiduusque calor febrilis corpus adurit.
Proxima causa cruor, quem mulgens vena refundit *Causæ.*
In renes. Iuuat hanc solitus renouare dolorem
Culculus, aut grumus renum cauitatibus hærens
Sanguinis, aut sanies, pituitave crassa, fluenti
Vrinæ qua claudit iter, mouet indè calorem.

COMMENTARIVS.

1 INFLAMMATIO, quæ Phlegmone, tumor est calidus, ex immoderata sanguinis in partem influentis copia genitus. *Quid phlegmone.* Ea quùm Renes obsidet, grauitas est ob humoris abundantiam, renumque substantiæ densitatem: *Causæ signorum phlegmones renū.* pulsans dolor, turgentibus arterijs eius loci spirituoso, feruido, multoque sanguine. Sed & lumbos, pubem, hisque vicinas partes distentione sæpe conuellit dolor, dilatatis membranis ab inflammationis magnitudine. Rigor extremarum partium est, remeante in viscera calore. *Gal. comment 1 in lib. 6. epidem. part. 5.* Insignis autem arteriæ magnæ, venæque cauæ ramus incumbens dorso in Renes, & vtrumque crus expullulat: qui quum a renibus in eorum phlegmone comprimatur, doloris in crure stupidi fit causa per consensum, ex opinione Galeni. *Gal. libr. de sympt. caus. & lib. 5. cap. 18.* Quamquam, eodem authore stupor, seu torpor sensus motusque diminutus, neruosarum partium est, à Paralysi sola ma-

gnitudine dissidens. Ex quo censuerim turgente grauique præ sanguinis copia crure subiectum comprimi neruum, pressuque stuporem parere. Quod verò frequenter meijtur in Renum phlegmone, fit ideò, quod horum immoderato calore lotium redditur acrius, indéque pungens ac lancinans ad excretionem sui sollicitat. Sed ista mictio, quæ primo tenuis & aquosior esse solet, deindè rubra, crassaque, sæpe cum dolore fit, vt in stranguria. Quod verò Galenus ait lib. introduct. in pulsus vrinam his supprimi, quibus renes patiuntur inflammationem, sic accipiendum: *Interpretatio loci Galeni.* In renum phlegmone copiosam vrinam non profundi, quùm eius portio partim absumatur, partim retineatur à renibus. Crebro tamé, sed guttatim vrinam excerni propter acrimoniam, quam habet naturaliter à permistione bilis, & à calore renum asciuit, docet euentus & experientia. Deiectio quoque tùm tarda est, humore propter vicinum incendium exhausto, defectuque bilis, cuius vt vehiculi penuria fæces in intestinis stabulant. Adde quod tùm intestina comprimuntur & obstruuntur ob renum dilatationem. Quùmque fæces alui non exeunt, impeditur coctio, sequiturque flatuum seges à cruditate. Tùm & continua febris. Assiduè namque putridus vapor in Cor ascendit per arterias, quæ pari magnitudine qua venæ in renes inseruntur.

ABSCESSVS RENVM SIGNA & Causæ.

CAPVT XXV.

Abscessus Renum signa.

HINC *grauitatis inest & sensus maior, & horror*
Febrilis, sanguisque dein, saniesve, carove
Meijtur, aut fundo matulæ pus subsidet, vndè
Cur vlcus Renum vix sanabile. *Maius telephio, grauiusque relinquitur vlcus.*
Namque coire nequit, lotium quia proluit illud,
Nec sinit assiduo liquidi siccescere tactu.
Causa. *Fit verò Abscessus, quùm primus icta diebus*
Non fuit è cubito satis, aut è poplite vena,
Nec benè digestus stabulans in renibus humor.

COMMENTARIVS.

Phlegmone quæ resolui nequit in Abscessum desinit. 1 OMNIS phlegmone quæ digeri nō potest trāsit in Abscessum. Minùs verò digeri potest illa, quæ in densa, compactaque carne, nec benè perspirabili cōsidet. Talis est caro renum, quorum ideò phlegmone sæpiùs in Abscessum vertitur. Qui quandò fit, maior in affecta sede grauitatis sen- *Signorum Abscessus causa.* sus est, quia materia phlegmones tùm vnita coquitur, & coctione crassescit.

Febris etiam & horror in Abſceſſu ſimul affligunt: febris quidem, putris ſubſtantiæ vapore in Cor elato: horror verò, mordaci materia cutem erodente. Sed hæc varia, inordinatáque cum horrore febris eſt, ait Galenus: forſan quod materia purulenta non vſquequaque moueatur, ideóque nec putridi vapores in Cordis arcem continenter exhalent. At Abſceſſu facto conquieſcit horror ac febris, dolorque minuitur, exspirante, & foras egrediente putri materia. Quùm autem exiguæ caruncule cum vrina ſimul exeunt, renum exulceratorum certiſſimam exhibent cõiecturam. Apparent enim eroſa, putrique renum ſubſtantia. Ita ſanguinis puriſ-ve mictio renum aut veſicæ vlcus indicat. Sique pus fœtidum, liuidum, aut muccoſum eſt, malignum. Sin album, æquale, læue, paucum, benignum & ſalutare. Sed vlcus renum ſi radices egerit, inſanabile. Nam eorum exeſa ſubſtantiæ portio ſpermatica reparari nequit, & vrina præterfluens aſſiduè non ſinit vlcus agglutinari, quam acris ſit, & renum vias humectet. Vlcus autem vt curetur exſiccari poſtulat.

Gal. 6. de loc. affect. cap. 3.

Portio ſpermatica renum ea eſt cantum membranoſa, per quam vrina transfluit. Alioqum eſt carnoſa renum ſubſtantia.

NEPHRITIDIS, SEV CALCVLI Renum ſigna, & cauſæ.

CAPVT XXVI.

ALCVLVS *in Rene eſt, lotium ſi fertur aquoſum*
Principio, purumque: dein ſabuloſa reſidunt,
Spurcáque non rarò ſanies commixta cruori
Meijtur, eſtque grauis ſedes affecta, propinqui
Fit ſtupor & cruris, nec dorſi ſpina repandi
Flectitur ex facili. Species non vna doloris.
Namque cauo Renis ſtatuas hærere lapillum,
Si dolor obtuſus forſan premit. At furor amens
Torquet, & immanis, quùm ſede priore relicta
Vretera petit. Bilis pituitaque demum
Reijcitur vomitu, leuior quo redditur ardor,
Æger in affecta querulus ſi parte recumbit.
Viſcidus & craſſus, ſeu ſit pituita, vel alter
Humor, & exſiccans calor, vtraque cauſa lapilli eſt.

Calculi renum ſigna.

Cauſa.

Cuius sunt varij, vario pro humore colores:
Calculus at potiùs ruffi est in Rene coloris.

COMMENTARIVS.

Quid Nephritis.

1 NEPHRITIS commune nomen est omnium renum affectuum. Propriè tamen calculus hoc nomine designatur, forsan quod is omnes renum morbos magnitudine superet, sitque cruciatus vehementia cæteris anteponendus. Cuius causa crassus est crudusque succus, & igneus in renibus calor, qui humorem adassans, eum cogit & indurat in lapidem. Insita quoque renum arenosa calculosáque constitutio, quam qui à parentibus contraxêre, nephritici doloris acerbitatē vix vnquam effugiunt. In Renum verò calculo quùm dolor est ingens, serum crudum ab eisdem attrahitur: Hinc vrina meijtur aquosa. Meijtur & tenuis obstructis meatibus, per quos id modò quod est tenue percolatur, & crassum in Renis cauo retinetur, appositumque calculi molem auget. Pura tum est, at solutis obstructionibus, naturæ medicamentiue robore subsidunt arenulæ. Sed & quando calculus è renis substantia prodijt in eius cauitatem, quia substantiam cui adhærescebat contundit atque dilacerat, cruor & sanies cum vrina profunditur. Sedes affecta grauis est, ob calculi molem & pondus. Spina dorsi non facilè flectitur, quoniam hac inflexa concutitur calculus, qui dolorem acerbum attritu concitat. Quùmque consistit in Renibus calculus, dolor obtusus est: siquidem hi neruos exiguos recipiunt. Sin ille se in vreteris caput insinuat, acerbissimum inuehit dolorem, quia dilatando lancinat, interdumque dilacerat vreterem, cuius est neruosa substantia. Fit autem in dolore nephritico, velut & colico vomitus, connexione Renum & coli per peritonæum, vt sentit Galenus. Sed & è sexta coniugatione gracilis neruus renibus & omnibus intestinis distribuitur, per quem est illis connexio, societasque cum orificio ventriculi. Qui verò fit vomitus in Coli, Renumque bruciatu pituitosus est initio, quia talis succus in ventriculo creari solet à cibis crassis aut multis: deindè biliosus assato: æruginosus denique, per dolores ac vigilias corrupto sanguine. Per vomitum verò calculosi liberantur ab accessionibus, at non ab affectu. Tum enim doloris acerbitas conquiescit, rene liberiore: sed materia coniuncta, nempè calculus, non tollitur. Ita si decumbit in affectam partem æger, remissum dolorem sentit, quia calculus non suspenditur, vt quùm in contrarium latus inclinat. Nec tamen hinc ille sanationem recipit, quia de calculi mole nihil eo pacto detrahitur.

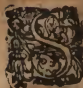
Nephritidis causa.

Signorum nephritidis causa.

Gal. comment. ad part. 6. lib. 6. Epidem.

LITHIASIS, SEV VESICÆ CALCVLI ſigna, & Cauſæ.

CAPVT XXVII.

In veſica fouet lapidem, leuis ille putetur *Veſicæ calculi ſigna.*
Quùm prurit pubes, contrectaturque pudendum
Sæpius. At grandis fieri grauitate notatur,
Tumque dolor triſtis motu, ſaltuque cietur,
Mictio fitque frequens, excernendique per alumm
Crebra cupido tenet, lotium craſſeſcit, idemque
Turbatur, fundumque petens pars ſpiſſior, albi *Cauſa.*
Viroſi-ve refert puris, mucci-ve colorem.
Hunc gula dat pueris, ſenibus pituita, ſatiſque
Stirpe lapilliſera ſemen, multus cibus, atque
Pinguior, anguillæ, piſcis genus omne, quod implet
Limoſo corpus, lentóque vt glutine ſucco.

COMMENTARIVS.

LITHIASIS calculi morbus eſt, communiter quidem Renum ac veſicæ, ſed huius quàm illorum magis peculiaris. Cuius cauſa cruditas eſt, ardorque ventris aut veſicæ, quo vrina retinetur, quodque craſſiſſimum ac turbidiſſimum in ea eſt aceruatur, ac denique concreſcit in tophos. Tum pruritus pubis ac perinæi fit ob titillationem oberrantis calculi circà pubem & iſthmum veſicæ: ſignificatque calculum exiguum ſi grauitas affectæ partis, & alia in verſu poſita ſigna non comparent. Quibus exiſtentibus, prutitus huiuſce cauſa ſerum aquoſum eſt, quod quando calculum prætерlabitur, ob meatus anguſtiam tenuatur, & acrimonia ſua ſenſibiles veſicæ partes leuiter pungit ac mordicat. Veſica porrò membranoſa eſt, pluribus & magnis prædita neruis ad exquiſitiorẽ ſenſum. Quare quùm in hac agitatur calculus, dolorem acerbũ inducit. Sed & dum vrinæ meatũ obturat calculus, vrina calefit, & mora contrahit acrimoniam: ideóque pungens excretionem ſui concitat & impellit. Quùmque ſemel & copioſè, ſphinctere muſculo violentius compreſſo nequeat excerni, quod ſemel non poteſt, frequentia

Quid Lithiaſis, eiuſque cauſæ.

Signorum Lithiaſis, ſeu veſicæ calculi cauſa.

mictionis expellere natura contendit. In Lithiasi verò fit assidua desidendi, deijciendique cupiditas, intestino recto à calculi magnitudine compresso: vel potius irritatis musculis ani leuatoribus, qui vesicæ substrati eidem spincteri adhærent. At calculosi variam vrinam effundunt: interdum quidem splendidam, seròque similem, quando quod crassum est in vesica manet: aliquando subcruentam, vesica à calculo qui scaber sit & inæqualis exulcerata: crassam interdum ac turbidam cum sedimento muccoso vel purulento, ab arenularum, & humoris crassi viscosique copia, quam adiunxit, agglutinauitque sibi calculus, ac dein vrina præterfluens, quæ natura mordax, tenuiumque partium est, corrasit: vel ab vlcere vesicæ sordido.

Varietatis vrinarum in vesica calculo causa.

PHLEGMONES VESICÆ SIGNA, & Causæ.

CAPVT XXVIII.

Inflammationis vesicæ signa.

NFLAMMATA *fero cruciat vesica dolore.*
Quem rubor ignitus perinęi prodit, & ardor,
Febris acuta, grauis distento in pectine sensus,
Fæcibus occlusæque viæ, lotiumque retentum.
Vesicæ in ceruice tumens hunc concipit ignem
Musculus, à venis propè se maioribus ortum:
Vesicæ totum qui corpus inambulat, idque,
Si mora sit morbi, sphacelo gliscente perurit.

Causa.

COMMENTARIVS.

Æt. tetrab. 3. serm. 3. cap. 26.

INFLAMMATIONEM vesicæ lethalem facit Ætius, non quod hæc nullam omnino, sed difficillimam admittat curationem. Est enim vesica neruus, vt Aretæi verbis vtar, frigidus, albusque, ab innato calido longissimè, proximè verò externo frigori positus. Quare quum inflammationem patitur, in gangrænam incidit facilè, nisi subitum remedium imminens periculum anteuertat. In vesicæ verò, vel potiùs eius sphincteris phlegmone distenduntur pecten & pubes ab vrinæ copia, quæ ob vrinarii meatus angustiam foras egredi prohibetur. Rectum etiam intestinum incalescit & coarctatur, vndè resiccantur, supprimunturque fæces. Non ita tamen, vt illis via penitus occludatur, vt accidit in voluulo: sed quod ab aluo decidit paucum est, &, vt in Tenesmo, cum excernendi conatu, nisuque maximo. Sique accidit vrinam supprimi

Inflammationis vesicæ signorum causa.

ſupprimi, periculoſiſſimum ſymptoma eſt. Si enim immiſſo cathetere viam ad excretionem molimur, partem irritamus, aucto dolore. Si ſuppreſſioni non occurrimus, ſymptomata conſurgunt in Iſchuria cap. 30. commemoranda. De cuius, vt veſicæ phlegmones curatione lib. 9. ſcribimus.

STRANGVRIÆ, DYSVRIÆQVE SIGNA, Cauſæque.

CAPVT XXIX.

CRES ERVM, *vel veſicæ malè firma retentrix* *Strangurię cauſa.*
Affectum parit hunc, eſt cui Stranguria nomen.
Qua ſtillat lotium ſine ſenſu, infirma facultas *Signa.*
Eſt ſi veſicæ. Sin cauſa eſt acrior humor,
Fit dolor, vt dolor eſt quùm ſæua Dyſuria pungit.
Quam mala temperies, tumor, atque Abſceſſus, & vlcus, *Dyſuriæ cauſa.*
Et flatus, ſed & vrinæ magis excitat ardor.

COMMENTARIVS.

1 VRINA vel guttatim effluit, vel difficulter & cum dolore, vel omninò ſupprimitur. Prima ſpecies Stranguria: ſecunda Dyſuria. Tertia vocatur Iſchuria, de qua ſequenti capite. Quùm verò Stranguria, quam vrinæ ſtillicidium appellant, ab imbecillitate retentricis veſicæ naſcitur, fertur vrina ſine ſenſu, quia torpet tùm in veſica motus & ſenſus, ab intemperie maximè frigida. Quùm ab acri ſero, dolor fit, quia tale ſerum pungit & vellicat membranoſum veſicæ corpus: quod accidit & in Dyſuria, in qua præterea calidior intemperies, tumor, Abſceſſus, vlcus, flatus in micturiendo cruciatus acerbitatem adferunt. *Tres difficilis mictionis ſpecies.*

Q

ISCHVRIÆ CAVSÆ, SIGNAQVE.

CAPVT XXX.

ON benè secedit geminis affectibus istis
Acre serum, fluit id tamen. Ast Ischuria quando est,
Supprimitur. Cuius suppressi obstructio causa,
Ischuriæ causa. Vel Renum, vel Vesicæ ceruicis, adurens
Quem gignit tumor, aut lentum pus, crassior humor,
Sanguinis aut grumus, callosum tuber, adultus
Calculus, exangues nimiùm qui sæuit in ægros.
Tenditur vreter, lotio quia plenus vterque,
Ischuriæ à Renum inflammatione signa. Tenditur & Renum regio, grauitasque, dolorque
Hæret ibi, & lumbis meiendi nulla cupido:
Mens sibi non constat, moribundaque membra videntur
Horrere interdùm, neruisque rigere coactis,
Nec vesica tumet, lotium si in Rene retentum est.
Ischuriæ ab inflammatione Vesicæ signa. Sin in Vesica, tumet hæc cum pube, doletque:
Meiendi premit assiduus, sed is irritus ardor.
Vesicamque petens pleno trahit ore Catheter
Longus aquas, quæ non, obstructo Rene trahuntur.

COMMENTARIVS.

Quid Ischuria. 1 QVVM ita se Vesicæ corpus habet, vt quod in ea continetur exprimere nequeat, vrina supprimitur: quod symptoma vocatur Ischuria. Sed & Ischuria tùm est, quùm nihil vrinæ penitus in vesicam demittitur, abolita Renum actione; quæ signis in versu positis distinguntur. *Quot modis vrina supprimitur.* Supprimitur igitur vrina, vel oppleta vesica, vel vacua, renibus in eam nihil transmittentibus. Quùm plena vesica non permeat vrina, vel os eius angustum est, vel imbecilla vesicæ facultas. Os angustum est, aut quia conniuet, aut obstruitur. Conniuet autem vel tumore præter naturam, qualis est phlegmone: vel ingenti siccitate, qua-

lis quæ per febres ardentes excitatur. Obstruitur autem à grumo, crasso pure, lapide vel callo, vel tuberculo quod in meatu concreuit: vel scirrho, vel phlegmone, vel alio quouis præter naturam eius viam intercipiente, & obturante. Fit & Ischuria quùm vrina diutiùs quàm par est retinetur. Vesica namque tùm sero nimio repleta distenditur, distentaque fit arctior, sic vt eius meatus, ob angustiam & contractionem in sese, nihil humoris exire patiatur. In Ischuria porrò sursùm vrina remeans rigorem, horrorem, delirium infert, bilis acrimonia quæ redundat, Cerebrum, neruosaque corpora feriente.

SATYRIASIS, SEV PRIAPISMI signa, Causæque.

CAPVT XXXI.

RRIGITVR *nulla si forte libidine coles,* Priapismi signa.
Et tetano quodam premitur, medicina paranda est
Quæ citò succurat. Siquidem distenditur imus
Venter, & exorto gelido spes nulla madore.
Causa vel egrediens adaperta per oscula vitæ Causa.
Spiritus est, nimiúmque patens arteria: túmque
Vix dolor, impendet verò citò syncopa, si non
Addis opem: flatusve cauum, comitante dolore
Distendens penem, sed cum leuiore periclo.

COMMENTARIVS.

1 SATYRIASIS, seu Priapismus, est colis extensio permanens in longitudinem atque circulum, nullo stimulante veneris desiderio. Fit à causa frigida, nempe flatulento spiritu in fistuloso neruo genito: vel calida, nimirùm arteriarum osculis nimiopere patentibus. Cui posteriori causæ quàm primùm occurrendum, ne vitali spiritu in neruum fistulosum affatim effuso vires exoluantur. Prior autem causa minùs vrget. Nec tamen est curatio negligenda, quùm vtriusque symptoma sit conuulsio, quæ doloris magnitudine vires deijcit. Fistulosus quippè neruus flatulenti spiritus copia tensus reliquùm genus neruosum sympathia quadam afficit, vndè doloris acerbitas, & propera natiui caloris extinctio. Quid Satyriasis, seu Priapismus.

VERÆ GONORRHÆÆ SIGNA, & Causæ.

CAPVT XXXII.

Gonorrhæa vera signa.

VVM *nequit obscæni fieri tentigo pudendi,*
Et fluit immodicè veneris sine munere semen,
Id crudum fluit instar aquæ; tenuisque liquoris.
Et tunc à lumbis totum macilescere corpus
Incipit, & tenues languor grauis occupat artus.
Causa.
Accidit hoc vitium quandò est resoluta facultas
Vasorum quæ sperma parant, in seque recludunt.
Vis perit at retinens spasmo, coituque frequenti,
Semine vel nimio, liquido tenuique, vel acri,
Pristinus aut veneris quùm cessat & exulat vsus.

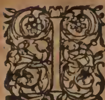
COMMENTARIVS.

Gonorrhæa quid. *Gonorrhæa causa.* *Causæ signorum Gonorrhææ.*

1 OMNIS seminis excretio, siue quæ tenso pudendo fit, siue non, Gonorrhæa generali significatione dicitur. Propriè vero sic nominatur, in qua semen assiduè citra pudendi tensionem effluit, quam hoc capite describimus. Et hæc quidem spermaticorum vasorum vi retentrice resoluta fit. Quæ verò tenso pene accidit, affectio pudendi est conuulsioni similis, excreticis nata robore. Cuius arrectio naturalis excitatur à copia spirituum, fistulosum, seu cauum neruum implentium. At in gonorrhæa spirituum inopia Coles arrigi desinit. Crudum enim semen est, quoniam in Parastatis coctionem non admittit: in quibus non immoratur ob spermaticorum vasorum infirmitatem. Qúmque semen sit ex omni corporis parte deciduum, eius etiam fluor immodicus vniuersas corporis partes emaciat debilitatque, spiritibus qui robur tuentur, molemque corporis augent cum semine simul abeuntibus.

GONORRHÆÆ VIRVLENTÆ signa, Causæque.

CAPVT XXXIII.

LLE quidem vetus est, & primus natus in annis. Gonorrhæa virulenta nouus morbus.
Hic verò cuius meditamur signa, fefellit
Morbus auos, nostróque genus deducit ab æuo.
Atque Gonorrhææ vocitatur nomine fœdæ,
Furtiuo quia congressu de cole perenne
Seminis effluuium est, non aduertentibus ægris.
Quodque fluit semen, candet, pallet-ve colore, Gonorrhæa virulenta signa.
Fœtet odore graui, tensóque vt fune pudendo
In mictu sensus ferus est, acerque doloris.
Hinc ductum penis stillans depascitur vlcus:
Suppressum-ve cauat perinæum virus, & extrà
Materiam fundit, priùs intùs pure coacto.
Quam gignit malè virus olens, fortisque maligna, Causa.
Partibus inclusum genitalibus, atque resoluens
Hanc vim vasorum, calidum quæ sperma recondunt.

COMMENTARIVS.

1 GONORRHÆA vera, de qua priùs, veterum scriptis innotuit: fœda verò, quæ contactu polluit, luis venereæ soboles est. Quam Hispanos primò contraxisse certum est in Hispaniola noui orbis insula, quo tempore illic, ductore Columbo cum classe resederunt, anno salutis 1496. Post quæ tempora Fernando principi Siculo suppetias ferentes Hispani contra Carolum VIII. Galliæ Regem venerea labe fœdati, Neapolitanos & Gallos, Italosque polluerunt, vt ab illis ideò iure dicatur Hyspanicus. In qua vigilantibus atque dormientibus semen elabitur, non aspermaticorum vasorum ac testium imbecillitate duntaxat, vt in vera Gonorrhæa, sed etiam à seminis ipsius virulentia. *Venereus morbus & virulenta Gonorrhæa quando primum capit. Gonorrhæa virulenta causa duæ, spermaticorum vaso-*

rum imbecillitas, & seminis corruptela.

Quod si albicat, minùs noxium, quia naturali simile: citrinum & subuiride magis virulentum est & acrius, ideóque citius exedit & exulcerat. Fætet autem ab insigni putredine, qua contagione polluit atque contaminat. Dolorem infert in emictione quam alio tempore grauiorem, quia quùm vrina sit acris, locum permeans exasperat. Nec verò virulentus hic seminis fluor citò supprimi debet. Aliàs remeante materia colligitur intus abscessus circà testiculum: aut in Perinæo, quo pus tetrum & graueolens effunditur.

Signorum fœdæ Gonorrhææ causæ.

VENEREI MORBI SIGNA, Causæque.

CAPVT XXXIIII.

Luis venereæ signa.

DIRA *lues, veneris quæ nomine proditur, omnes*
Inficit, & minimis latitat, vix cognita, signis
Principio, sensimque truci, queruloque dolore
Exigit à scorto meritas pro crimine pœnas.
Exsucca siquidem primo radice pilorum
Barba cadit sensim, decorant neque tempora crines,
Aspiciturque cutis macula conspersa frequenti
Et parua, crocei, furui, rubei-ve coloris.
Pustula dein maior crustis obducta videtur,
Sicca, rotunda caput, frontemque, & tempus vtrumque
Corpore cum reliquo vario fœdare colore.
Vlcerat & teneras fauces, tenerumque palatum.
Virus, & authores morbi genitalia sedes.
Quúmque malum gliscens solidis in partibus hæret,
Tum dolor & grauitas capiti est, atque aura maligna:
Effusa in latos humeros, periostia, collum,
Ossaque, membranas, tendones, vincula, neruos,

Affligens in nocte magis cruciatibus implet
Innumeris, corpusque vigil tabescit, & indè
Viribus exhaustis homo fit deforme cadauer.
Causa mali tanti venus est, coitusque nefandus, *Causa.*
Quo semen primò, cruor aura deindè maligna
Vertitur in saniem, quæ partes inficit omnes,
Sepsque velut serpens dissoluit, & exedit ossa.

Seps, serpentis genus membranas, ossa, vincula corporis, morsu virulento liquans atque dissoluens.

COMMENTARIVS.

1 MORBVM hunc non Gallicum, Hyspanicum, Italicum, aut Neapolitanum, inuisum suæ cuique genti nomen, sed venereum appellamus, quia venereo cõcubitu primùm & maximè contrahitur. Cuius causa putre, virulentumque semen est, omnes quidem humores sua labe conspurcans: at maximè pituitam huic concolorem, eiusdemque temperamenti, quam nonnulli communem huius morbi volunt esse materiam. Contagiosus affectus est, qui cum vlcere, vel ingenti cruciatu varijs locis emergit & extuberat. Inficit autem contactu, non halitu solo. Nam huius venenata qualitas simplex & solitaria non est, sed in humore, vt subiecto quodam & vehiculo subsistit, sensimque grassatur, primò spiritus, dein humores, partes denique solidas inquinans: miserabile quidem scortatorum flagellum, sed in sontes interdum, vt puellos, veluti sontes affligens. Cuius signorum hæ causæ sunt. Crines è capite, barbáque decidunt à tenui malignoque vapore, vel potius alimenti defectu. Etsi enim in ægro sanguis est, non alit tamen vt decet, ob insignem eius corruptelam. Pustulæ variæ corpus occupant, massâ sanguinis labem sentiente, ex qua portio quędam tenuis in corporis habitum rapta, cutis densitate cogitur: hæque rubræ sunt quùm peccat sanguis: nigræ quùm atra bilis: albæ quùm pituita: flauæ, citrinæ, seu pallidæ, quùm bilis in sanguine dominatur. Siccæ sunt & sine pure sæpius, at si negliguntur, serpunt in ambitum, & cutim excauant, vndè fit vlcus virulentum & sordidum. Noctu dolores exacerbantur, & ingrauescunt: vel quod pituita nocturno tempore moueri solita, in partes sentientes fluxione decumbit, in hisque congestam materiam excitat: vel quod ob immensas vigilias (quæ præter naturam sunt, vt naturales diurnæ) doloris sensus est exquisitior. Dolor verò plerumque tantus est, vt ossa quasi terebello perforari sentiantur, tendines & vincula distendi, rigere nerui, periostia, membranæque reliquæ diuelli. Tabescit verò corpus in hoc affectu, quia non modò partium corporis temperamentum, sed tota substantia peruertitur, vix vt vlla deinceps probo, puróque fruatur alimento. Nec tantùm à negle-

Venerei morbi causa.

Semen per se, vt pituita frigidum & humidum est, spiritus accessione calidum.

Morbus venereus quid.

Venerei morbi signorum causæ.

Cur in venerea lue nocturni dolores.

Cur macies, interdum & mors.

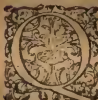
&ta lue venerea tabes, ſed & mors ſenſim obrepit, quia vires concidunt, ſpiritibus exhauſtis per vigilias, atrophiam, & doloris acerbitatem: corrupto denique ſolidarum partium temperamento. Quamobrem hæc erit adferenda curandi ratio, quam auſpice diuino numine, libro nono decados huius attingemus.

LIBRI TERTII MEDICÆ Decados Finis.

FRANCISCI PORTI
MEDICÆ DECADOS.
LIBER QVARTVS.
CALIDIORIS VTERI SIGNA, CAVSAEQVE.
CAPVT PRIMVM.

Vum calor est vteri, reliquum calor vrere corpus Calidioris vteri signa.
Assolet, & mẽses certa sine lege feruntur,
Fundentes paucum ac tenuem, nigrumue cruorem.
Vlcerat aut leniter pungit comitante dolore,
Pruritumve mouet blanda dulcedine sensus,
Acer, vt hic, tenui qui sub cute clauditur humor.
Ardet amans mulier, venerisque in imagine tota est.
Natiuus calor in causa est paulo auctior æquo, Causa.
Incumbensque vtero calidus cum semine sanguis,
Ætas et florens, repetitaque balnea sæpe,
Instructæ dapibus mensæ, mollique liæo,
Et plausæ pedibus choreæ, saltusque frequentes,
Fusaque plena iocis, teneroque cupidine verba.

COMMENTARIVS.

Vterusquid, eiusque varia nomina, horumque causa.

VTERVS concipiendi gerendique fœtus instrumentum est, cuius substantia neruosa membranosaque, qua se, quum erit opus, magis minusque dilatet, vt in grauidis & puerpetis. Qui μήτρα græcis, matrix nobis appellatur, quod ab hoc animantia cuncta velut à matre ducant originem. dicitur & vulua, quasi volua, quod in eo voluatur fœtus: aut vulua quasi valua, quod per eam valuæ instar apertam fœtus, tempore partus egrediatur. Qui quamuis posterior situ sit omnibus visceribus (hinc & ὑστέρα dicitur) & ignobili loco constitutus, nimirum inter vesicam & rectum intestinum: cum principibus tamen partibus summam habet affinitatem per neruos, venas & arterias. Per quæ organa suos illis affectus sæpe communicat, vt hoc libro, quo morborum hystericorum peculiares traduntur notæ causæque, demonstrabitur.

Signorũ calidioris vteri causæ.

Quum est intemperies vteri calida, reliquum corpus calidum esse non est necesse, nisi pariter calidum sit totius corporis temperamentum. Sæpe fit tamen vt is toti corpori suam intemperiem communicet, siquidem cum omnibus eius partibus consentit. Tùm verò menstrua purgatio nullum ordinem seruat, quia sanguis ob tenuitatem & acrimoniam è venis ocyus elabitur. His autem mulieribus tenuis sanguis effluit quibus bilescit sanguis: niger quibus per adustionem fit melancholicus. Paucus autem exit immoderato calore plurimùm humoris à sanguine, seu serosi sanguinis consumente. Sunt verò mulieres, quarum vterus est calidior lasciuæ magis atque salaces. Nam præterquam quod sanguis concitatur, semenque titillat in vasis per calorē, humiditas etiam serosa cum spiritu iuncta commouetur, & euacuari postulans, acrimonia & mordacitate sua genitales partes excitat ad agendum, eisque voluptatem incredibilem suscitat, actium, ait Galenus, humorum exemplo, qui delitescentes sub cute maximum pruritum inducunt, suoque motu non exiguam inferunt voluptatem.

Lib. 4. de vsu part.

FRIGIDIORIS VTERI SIGNA CAVSæque.

CAPVT III.

Signa frigidioris vteri.

FRigidiore labant vtero titubantia crura,
Deficiunt menses, venerisque retunditur ardor,
Os coit & collum, stupor est in pectine, lumbis.
Namque gelat frigus, densat, cohibetque cruorem,

Neruosasque ferit partes: tremor inde, rigorque,
Et stupor & pondus vteri in regione moratur.
Causa calor natiuus inops, quo crudior humor,
Exiguus cruor in venis, pituitaque multa.

COMMENTARIVS.

IN affectu vteri frigido crurum imbecillitas est, neruis qui eorum musculos mouent per consensum affectis. Eadem verò titubant frigore, vel quia rigent torpent-ve ab intemperie frigida simplici: vel quia crasso viscido-ve quodam humore eorum nerui refetti sunt. Retinentur subsistuntque menses, quia frigus cogit sanguinem, in vteri venis contentum, & meatus per quos elabi debet obstruit. Veneris appetentia retunditur: si quidem vt ad congressum inuitat calor & humor acer, à quibus pruritus & titillatio: sic ab eodem euocat frigus, à quo sensuum stupor & omnis voluptatis alienatio. Tum os vteri contrahitur. Est enim id, vt totum vteri collum, musculosum quidem, sed dura cartilaginosaque carne compactum: ideoque per se iam frigidum, intemperie frigida totius vterini corporis redditur frigidius, ideoque strictius: frigoris autem est constringere, vt dilatare caloris. *Signorum frigidioris vteri causæ.* *Vteri, sul fictis quæ.* *Frigoris & caloris effectus.*

ΟΣΦΥ'Σ, seu lumbus, communiter ea dorsi pars est, qua cingimur: propriè verò pars intra dorsum quinque vertebris omniũ crassissimis, maximisque compacta; Quæ quoniam ossi sacro (quod firmissimis ligamentis connectit vterum) adhæret, vteroque subiacet, eius quoque consentit affectibus. Cuius si frigida fuerit intemperies, eaque simplex, stuporis tantum: sin cum humore, grauitatis quoque sensu lumbus obsidetur. *Quid lumbus.*

SICCIORIS ET HVMIDIORIS VTERI signa causæque.

CAPVT III.

Siccioris vteri signa.

EST vbi sicca nimis, lunaria menstrua desunt,
Fit sterilis mulier, nigroque hypochondria succo
Sæpe tument, vteri cancer metuendus, eique
Si pariter calor est, sacer ignis, funeris author.
Humida sin matrix, vterino sæpe fluore

Humidioris vteri signa.

Fœmina vexatur, menses & aquosa profundunt.
Sicciorisuteri causæ. *Multaque, sentit onus pubes lumbique molestum.*
Exsiccant vigiles curæ, labor, ira, famesque,
Sicciór humor, vt est bilis, niger humor, et aer
Sæuior, vt boreæ, calidique potentia Solis.
Humidioris vteri causæ. *Humectat pituita, cibus qui crudior omnis,*
Lactis, lactucæque, olerumque frequentior vsus,
Pinguia iura, cibus pinguisque, & dulcia poma,
Lymphaque, somnus iners, & vita laboribus expers.

COMMENTARIVS.

Variæ sterilitatis causæ. INTEMPERIES vteri sicca sterilitatis vna quidem, non sola causa est. Omnis enim intemperies vteri sterilitatem inferre potest. Nam, quæ mulieres frigidos vteros habent, non concipiunt, ob eorum substantiæ densitatem. Humidis extinguitur genitura. Siccioribus & æstuosis alimenti penuria semen, ex Hippocrate, corrumpitur. Nec solum intemperies vteri steriles facit: sed & principum partium, Aph. 5. 62. lib. Aph. vt ventriculi, iecoris, lienis, pulmonumque latens virium, obstructio, scirrhus, cachæxia, leucophlegmaticia, icterus, atrophia, tabes, lenta febris, omnis denique cacochimiæ soboles. Item viri semen infœcundum, eiusdemque partium obscænarum vitia, qualia sunt Gonorrhæa: spermaticorum vasorum obstructio, coarctatio, contusio, testium pudendique paruitas, & mala conformatio quælibet. Ad hæc in mulieribus, testium, spermaticorumque vasorum vitia, ceruicis aut otis vteri vel amplitudo, vel angustia, obstructio, obliquitas, peruersio, ab eisque mensium suppressio. Qua si retinetur in vtero sanguis, incalescens, erysipelas, efferus & nigricans cancrum infert. Sin sursum remeat in hypochondria, melancholiam hypochondriacam, lienis tensionem, eiusdemque & iecoris scirrhum, hydropem denique, sanguificatione læsa parturit. Viragines vero, saltatrices, & cantrices, naturaliter non purgantur, quoniam inquit Ætius, quicquid in ijs superfluum est, nimia exercitij vehementia consumit. Eædem ob siccitatem sunt steriles, quia semen quod à viro in earum vterum immittitur, priuatum alimento, nempe menstruo sanguine, vel aduritur, vel euanidum excidit.

MENSTRVÆ PVRGATIONIS præter naturam ſuppreſſæ, ſigna, & cauſæ.

CAPVT IIII.

MENSTRVA *ſi vitio quodam retinentur, in omni* *Menſium retentorum ſigna.*
Corpore pondus ineſt, ſed ineſt in pectine maius,
Atque dolor lumbis, femorique inſiſtit vtrique,
Syncipiti colloque grauis. Tum febris & horror,
Nauſea, defectus, vomitus, priuatio vocis,
Et ſitis exoritur, ſed non inſurgit orexis,
Purpureuſque cutim tumor, aut ſacer ignis adurit.
Turbidius fieri lotium, matulamque rubore
Sæpius, interdum picea fuligine tingi
Cernitur, aut guttis multo conamine labi.
Denique vel proprijs vaga mens à ſedibus errat,
Abdomen-ve tumet, turgent & crura, pedeſque,
Craſſior in venis retinet muliebria ſanguis, *Menſium ſuppreſſorũ cauſa.*
Sanguinis & grumus, caro creſcens, frigus et humor
Lentus, adeps, id et omne, quod os vteri arctat et opplet:
Cura laborque, fames, ſudorque, fluxque cruentus,
Quæque vel imminuunt, ſpiſſant, ſiccantque cruorem.

COMMENTARIVS.

Quid mẽſes ſeu mẽſtrua. MEnſes, quos græci καταμήνια dicũt, vacuatio ſãguinis eſt per vterum, ſingulis menſibus recurrere ſolita quos menſtrua nominamus & lunaria, quod menſibus lunaribus moueãtur. Quibus ſuppreſſis graue corpus eſt, quia plenis vteri venis ſanguis in alias continuatione quadam illabitur, eaſque turgidas reddens, tenſiuam parit laſſitudinem: maiorem quidem in pectine, qui incumbit vtero, cuius in venis conculcatus ſanguis cum onere grauat: dolor lumbis ineſt, femorique, tenſis vteri ligamentis à plenitudine: ſyncipiti colloque per conſenſum, à vaporibus: febris ſuccedit ab obſtructione, putredinis parẽte: *Signorum ſuppreſſionis menſtruæ cauſa.* *Lumborum ac femorum doloris cau-*

fit horror à tenui mordacique materia é sanguine in sentientes illapsa partes: vt nausea, vomitusque, commotis qui in ventre sunt humoribus, & inferiore ventriculi ore sursum acto. Lipothymia nascitur vellicato ore superiore ventriculi ab acri vapore, vel oppresso corde potiùs. Nam ab vtero sursum elatus sanguis thoracis venas implet: vndè dispnæa: multusque é maioribus vasis interdum excitatur vapor, quo pericardium humore perfunditur, defectionis crebræ causa. Raró, nec nisi quùm affectus est hystericus apnœa, seu priuatio vocis est: quæ fit affecto neruorum principio, cum quo maximè consentit vterus per neruos & spinæ membranas vel musculis: linguæ sanguinis copia prægnantibus, ideoque ad motum ineptis. Vrina turbatur ex humorum vitio, & spirituum agitatione: colore rubet à sanguinis dominatu: nigricat à fæculento vstoque sanguine, cuius causa calor aut frigus est. Nam ab vtroque nigredo fit: à calore quidem in humidum agente; frigore in siccum, vt demonstrat Auicennas. Ideo sanguis, qui in venis cōcitatus efferbuit, & contra qui perstitit immobilis, terrestremque nactus est qualitatem, serum nigricans in renes exprimit suppressis mensibus, à quibus mulieres interdùm in phrenitidem, maniam, & melancholiam incidunt, bilioso vel adusto vapore & sanguine in mentis domicilium elato. Fit & nonnumquàm suppressis mensibus hydrops oppresso iecore præ copia sanguinis. Facultas quippè sanguifica sanguinis refluentis impetu victa resoluitur, natiuoque suo fraudata calore fūdit aquas pro sanguine, quæ primò decumbunt in abdomen, crura, pedes, decliues partes, naturaque frigidas. Menstrua verò purgatio præter naturam deficit multas ob causas, externas quidem, vt inopiam cibi potusque, laborem sudoremque nimium, curas, mœrorem, profusionem sanguinis immodicam. Internas autem, vt ventriculi, iecoris, lienis, pulmonum intemperiem, obstructionem, scirrhum, icterum cachexiam, atrophiam, asthma, tabem, & alios id genus affectus, quorum vitio venarum sanguis labefactatur: qui crassus etiam lentusque fit otio diuturno, viscosorum & crassorum alimentorum vsu, frigidæque multa potione. Sic vteri refrigeratio, obstructio, peruersio, & quicquid interius os eius obturat, vt concretus sanguis, adipis copia, caro excrescens, adnata pellicula, malè inducta cicatrix ab vlcere, conformationis denique naturale vitium suppressionis mensium plerumque fit causa.

Horroris causa.

Nausea, vomitusque causa.

Lipothymiæ causa.

Apnœa, seu priuatio vocis vnde.

Vrinæ turbidæ rubentis nigricantisque causa.

Auicen. 3. 1 fen. 1. doctr. 4.

Hydropis causa.

Menstruæ purgationis præternaturam suppressæ causa.

HYSTERICÆ SVFFOCATIONIS notæ, causæque.

CAPVT V.

Strangulat hinc vterus, si non succurritur, ægram. Hysterice suffocationis signa.
Namque cibos grauidus venter fastidit & odit:
Et desiderium sequitur, sed inane, vomendi.
Cor labat obsessum, breuis est ac sæpe mouetur
Spiritus, atque rubet facies, geminæque putantur
Occludi fauces. Gelido perculsa pauore
Fæmina tunc diffidit, & vt moribunda quiescit:
Vt motu pulsuque carens, ita munere linguæ.
Non tamen horrendæ sunt hæc certa omina mortis.
Sed pulsus, sensusque redit, quùm murmure leni
Venter mollior est, vteri laxantur habenæ,
Eque locis humor liquidus muliebribus exit.
Causa vapor ferus ex vtero de mensibus ortus
Suppressis, vel suppresso de semine, quouis Histericæ suffocationis causa.
Humore aut putri tetrum referente venenum.
Qui sursum elatus, tremulæ premit organa vocis,
Cor pariter, cerebrumque ferit. Vel motus inanis
In superas partes vteri diaphragma prementis.

COMMENTARIVS.

SVFFOCATIO, seu strangulatus vteri nominatur hic affectus, quoniam in hoc, vteri vitio respiratione præpedita suffocari putatur mulier, tetro quodam vapore in diaphragma cerebrumque per spinæ membranas & neruos, inque cor per arterias elato. Vel vteri corpore sursùm impulso, mutuoq; contactu ventriculum diaphragmaq; premente: vel remeante ex vtero in venas, arteriasque superiores sanguine, quo thoracis venæ præcipuè turgent, & plenæ carotides arteriæ spiri- *Vteri suffocatio cur dicitur.*

tum intercipiunt. Nec verò solum à suppressis mensibus, quorum superiore capite commemorata signa causæque sunt, sed etiam à retento semine contingit hysterica suffocatio, Quæ quùm sit epilepsiæ similis: Epilepsia verò fiat non à repletione tantùm, sed etiam inanitione, siccitas etiam interstrangulatus vteri causas recensetur. Interdùm enim impensè vacuatis, inanibusque muliebribus vasis vterus sursum ad iecur conuertitur, a quo demùm humiditatem attrahat, vt plerique censuere contrà Galeni sententiam, Hippocratis doctrinam sequuti. Nec enim absurdum est vterum sursùm, deorsum, & in vtrumque latus concitati, quùm id admota manu verum esse deprehendatur. Tum cibos non benè conficit ventriculus, siquidem eius os, præsertim inferiùs cõprimit vterus dùm sursùm attollitur. Estque nausea, seu vomitus inanis, quia nihil aut parum cibi continet ventriculus obsequentem anteparoxysmum anorexiam. Nec leuat vomitus, quia suffocationis causam coniunctam non tollit. Reliqua signa quum insolita sint, plenaque terroris, à suppressi sanguinis sola copia, putridive seminis vulgari qualitate fieri non posse videnrut. Sed rationi magis est consonum ex illis spiritum quendam, aut vaporem tenuem suscitari, qui scorpionis ictus instar efferus & malignus, principes corporis partes offendit. Sed vt in confesso est spirationem à vita, vitamque a spiratione seiungi nõ posse: sic pulsum non esse, viuere tamen animal videtur impossibile. Mulieres tamen hystericæ quùm paroxysmus est vehemens, sine spiritu pulsuque iacent, interijsseque vulgò putantur, quæ nihilominùs viuunt. Venenatus quippè malignusque vapor non modò per venas & arterias, sed & cæca spiracula sublatus ab vtero, partium quas attigerit facultates offendit, & earum intercipit functiones. Aut, vt quidam opinantur, frigidum humidumque semen corpus vniuersum refrigerat, vt qui reliquus est in corde calor sine respirationis pulsusque nota tueri se possit, contentus sola transpiratione quæ per cutis poros, seu meatus efficitur. Quæ transpiratio quamuis cordis arteriarumque motu definiatur, hîc tamen ita paruus est, vt omninò sensum effugiat. Calor enim imbecillus, ventilatione, quæ spiratione fit, & arteriarum euidenti motione non indiget, vt probat Galenus eorum animantium exemplo, quæ per hyemen in latebris sine respirationis vsu degunt, conuenientique vita fruuntur.

Hysterica suffocatio similis epilepsiæ.

Gal. lib. 6. de loc. affect. cap. 5.

Hippoc. lib. 2. de morb.

Causa signorum hystericæ suffocationis.

Spiratio à vita, vitaque à spiratione seiungi non potest.

In vehementi paroxysmo mulieres hystericæ sine spiritu pulsuque iacent.

Transpiratio.

Gal. 6. de loc. affect.

FOEDI

FÆDI VIRGINVM COLORIS ſigna cauſæque.

CAPVT. VI.

PAllet vbi in viridi-glaucoque colore puella,
Faſtidit malè ſana cibos, capitiſque dolore
Cum lenta febri quatitur, graditurque moleſtè, *Signa fœdi virginum coloris.*
Dyſpnœa premitur, nebulis caligat obortis,
Cordis & à tremulo metuit ſua funera motu:
Linquitur & crebrò. Parit immoderatior vſus
Hæc olerum, crudique cibi, fructuſque fugacis,
Potus aquæ creber gelidæ: vel lactis opimo
Qui fiunt de lacte cibi cum ſacchare dulces:
Creta cibi glutita loco, terræque comeſtæ,
Quæque aliena nimis, quibus humor craſſus abundat,
Qui tenues gipſat venas, clauditque meatus,
Ventriculumque grauat. Solet interdumque puella
Mandere quæ nimio iecori ſunt noxa calore,
Vt caſiam, moſchâmque nucem, piper, atque foratum
Zingiber, AEois quæ tranſmittuntur ab Indis,
Et noſtros alioſque ſales, quibus irrita fiunt
Menſtrua, naſcuntur variique in corpore morbi.

COMMENTARIVS.

FÆDI Virginum coloris cauſa princeps obſtructio: ſed hæc vt plurimùm à copia praui ſucci. Qui ſi frigidus, vt eſt pomorum, pyrorum, olerum crudorum, fructuum fugacium plenior vſus, & aquæ larga potio, pallet vultus. Si calidus, vt nucis moſchatæ, zingiberis, caſiæ ſeu canellæ, ſubuiridis & ſubflauus. Sin à natura penitùs alienus, vt cretæ, ſalis petræ, ſalis communis, ſeu marini, ſalis albi, reliquorumque ſalium, & aliorum id genus eſus, color ſæpe plumbeus, vndè menſtrua ſupprimi cõtingit. Tùm anorexia fit à praui ſucci qualitate ventriculum *Fœdi, ſeu pallidi virginum coloris cauſæ.* *Fœdi virginum coloris, ſignorum cauſæ.*

obsidente: capitis dolor, vertigo, palpitatio cordis, lipothymia frequens à multo prauoque vapore, cerebrum, corque feriente: lenta febris à putredine: motus difficultas ab humoris copia neruos & musculos imbuente.

FVRORIS VTERINI SIgna & causæ.

CAPVT VII.

Furoris vterini signa.

QVVM *furor est vteri, lachrymis nunc mœret obortis,*
Nunc ira effreni sæuit, nunc gaudet, et instar
Mænados impatiens, dicenda tacendaque passim
Effutit mulier. Cui non cyrrhæus Apollo,
Nec Lucina placet, paphiæ vt placet aliger infans.
Quod loquitur Venus est, Venus est quod mente capessit.
Prurit inexpletus qui dicitur esse pudoris
Hic sinus, attactuque virum se velle fatetur.
Causa. *Causa est infecti genitalis seminis aura,*
Quæ mouet hinc vterum, mouet inde vapore maligno
Elato in cerebrum, trepida formidine mentem.

COMMENTARIVS.

Furor vterinus vnde dictus. MOrbus hic furor vterinus appellatur, quia cerebro per vteri consensum affecto rabiosum in eo sequitur delirium. In quo flet interdum, mox excandescit: nonnunquam & sæpius insolenti gaudio gestit mulier, pro varia qualitate vaporum cerebrum ferientium, qui vel *Æt. tetr. 4. sermon. 4. c. 74* sanguinei sunt, vel biliosi, vel adusti. Quanquam Ætius hic negat vaporum ascensum: sed qualitatem vitiosam ab vtero per spinæ medullam, & alias sibi insertas propagines in cerebrum emitti contendit vtero consistente, non, vt in strangulatu superas sedes affectante. Furoris autem vterini præcipua continensque causa copia seminis est: qua quum maxime *Furoris vterini causa.* turgeant, quæ calidi temperamenti sunt, ætate florentes, virgines, quæ

Veneris consuetum vsum intermiserunt, quæque cibis euchymis & multis indulserunt, etiam vterino furore corripi consueuere.

MENSIVM IMMODICE FLVENTIUM signa & causæ.

CAPVT VIII.

ECOLOR est mulier cùm menstrua plura feruntur,
Ventriculusque nouas spernit, veteresq; relinquit
Incoctas epulas, auidus quas ante recepit,
Vnde pedum tumor est, atque omnis corporis albus,
Membraque vitali torpent exhausta calore.
Labitur immodicè sanguis quum plurimus, atque
Distendens, venæ patefacta per oscula fertur,
Nec bene naturæ cohibetur legibus vllis,
Aut tenuis reserat venas, roditque calore
Pungentique, acrique: vel est vbi ruptio vasis.

Mensium immodicè fluentium signa.

Causæ.

COMMENTARIVS.

FLORIDVS color emicat à spirituum & sanguinis vbertate. Quum vero menstruis immodicæ fluentibus cum sanguine spiritus simul exeant, necessum est faciem fieri decolorem. Quumque tum etiam langueat natiuus calor, ventriculus quos assumpsit cibos non cōficit. Nauseat etiam, quia iecur frustrarum suo genio felleum quid in eũ transmittere cõsueuit. E mẽsium etiam immoderato fluore non modò pedes, sed & vniuersum corpus œdematosum ac turgidũ est instar leucophlegmatiæ, quia natiuus atteritur calor: qui quum in visceribus minimus existat, elucere nequit in habitu corporis. Hinc mendosa fit partium extimarum nutritio, in aquas flatus alicuius participes abeunte sanguine.

Causæ signorum mensiũ immodicè fluentium.

FLVXVS MVLIEBRIS A mensibus discrimen, vtriusque signa & causæ.

CAP. IX.

Menstrui sanguinis signa.

ENSTRVVS *hic sanguis, certo quittempore prodit*
Ex vtero, tunicamque, rubens vt purpura tingit.

Fluoris muliebris signa.

At fluor est, quando sanies nullo ordine fertur
Pallida, vel citrina, sed & commixta cruori.
Quæ quà parte fluit, corrodit & excitat vlcus,
Quod plerunque graui nares offendit odore.
Interdum lactisque sero, niueoque videmus
Cremori similem ex vtero manare liquorem.

Causæ menstrui sanguinis, & fluoris muliebris.

Exuperans tenuisque cruor, venæque patentes
Menstrua rubra mouent, habitus malus, & malus humor
Visceris, aut vteri ipsius fit causa fluoris.

COMMENTARIVS.

Menstrua quando incipiunt.

MEnses anno decimo quarto sæpius incipiunt, quinquagesimo ferè desinunt, sexagesimo vix vnquam apparent. Fluunt autem bene habitis mulieribus quarta quaque hebdomade, seu quouis lunari mense, qui viginti septem diebus & tertia ferè diei parte peragitur, iunioribus quidem vt plurimum increscente, senioribus verò decrescente luna, vnde versus.

Arist. lib. 7. de animal. cap. 2.

Luna vetus veteres, iuuenes noua luna repurgat.

Aristoteles tamen ab ea sententia deflectere videtur, dum ait profluuium mensium non increscente, sed decrescente luna contingere; ideoque nonnullos cauillo sexum fœmineum lunæ tribuere, quoniam ea

decrescente purgetur mulier, mox que repleantur ambæ. Quemadmodum & quũ ait menstrua singulis mensibus paucis moueri contra vulgarem medicorum opinionem, & mulierum sanarum experientiam, quæ quoque lunari mense pati se menstrua magno suo commodo profitentur. Quorum periodi causam refert Galenus in naturæ vim, omnia certis legibus administrantis: aut in sēpiternos & immutabiles lunæ cursus, quæ vt luminum varietate tũ crescēs tũ decrescens mēsem dimetitur: sic hominis, maximéque fœminæ, vt reliquorum etiam omnium humores rata ordinis constantia règit atque moderatur. Non autem vt menstruus sanguis, ita fluor muliebris ordinem seruat, sed incertus & inordinatus est, natura superuacaneos humores tum regere nequeunte propter eius imbecillitatem. Namque fere fit, vt ad refrigerationem viscerum, obstructionem & scirrhum (vnde cruditas & cachexia) fluor iste consequatur, & corruptus humor à reliquis corporis partibus procumbat in vterum. Quare sæpius eas mulieres exercet, quæ crudis oleribus, aqua multa, lacte, placentis, lachanis, artocreis, & aliis id genus ventrem farcire consueuerunt. Hic verò fluor saniosus est à bilis exuperantia, si pallidus & citrinus: si cremori similis, à pituita, quæ cacochymis mulieribus, iisque maximè quæ fœdis coloribus & leucophlegmatia prehenduntur est frequens. Ille, si cum ardore lumborum est, interdum Gonorrhææ, qua mulieres vt viri torquentur, signum est: veræ quidem, cùm expers est acrimoniæ fluor: virulentæ, quum graueolens. Sed in Gonorrhæa, materia per interualla, sensimque decidit: assiduè verò in vterino fluore. Sanies immixta cruori est, corrosis vteri venis ob acrimoniā humoris: vel apertis ob eius copiam, aut vasorum imbecillitatem. Copiam indicat fluor multus: acrimoniam longus, stillans ac pungens.

Galen. lib. 2. de dieb. decret.

Cur fluor muliebris sit ordinatus

Quæ saniés effluit in gonorrhæa muliebri, non ab vtero, sed à vasis spermaticis, et per ceruicem vteri ferri videtur.

VTERI DEBILIS INDICIA, causæque.

CAPVT X.

MENSTRVA *nigra fluunt, & aquosa sine ordine, quando*
Debilis est vterus, venerisque cupidine nulla
Tangitur imbellis mulier, refugitque viriles
Contactus: semenque viri si forte recepit,
Non retinere diu potis est, atque ocyus infans,
Si concepit, abit, prærepto tempore partus,
Quumque instant menses, grauitas cum pectine crura

Debilis vteri notæ.

Occupat, et lumbos, stomachusque, caputque premuntur.
Causæ. *Debilitat pituita vterum, quam crudior vnda*
Pota parit, crudique cibi, fructusque fugaces,
Frigus, & assiduus mœror, partusque frequentes,
Difficilesque nimis, creberque sequutus abortus:
Et quæ natiuum minuunt, hebetantque calorem,
Vinclaque dissoluunt vteri, viresque resoluunt.

COMMENTARIVS.

Vterus quãdo debilis. DEbilis tum censetur vterus, quum à proprio munere deficit. Huius verò peculiare munus est, superuacaneum sanguinem singulis mẽsibus emittere, retinere virile semen in conceptum, vt & fœtum ad idoneum exclusionis seu partus tempus. Quæ non fiunt quum imbecillus est: sed repurgantur mulieres bis aut ter, ait Ætius, in mense: quod in pluribus annotauimus. Nonnullæ verò sunt, in quibus nec dierum numerus vllus obseruatur, adeò menses incerto ordine sæpe repetunt ac desinunt. Quumque niger & aquosus sanguis elabitur, nec in venerem prona mulier est, refrigerati sanguinis est nota. Grauitas etiam instantibus mensibus in lumbis, cruribus, & vicinis vtero partibus hic est, non tam a copia, quam à qualitate frigidi crassi pituitosique sanguinis. Hinc & sursum elati vapores crassi ventriculum caputque grauant. *Æt. tetra. 4 serm. 4. cap. 73.*

INFLAMMATIONIS VTERI SIGNA, & causæ.

CAPVT II.

EVuidiore tumor genitus de sanguine, collum
Phlegmones vteri colli signa. *Afficit, immisso digito si durius illud*
Contrahitur, tactuque facit pressuque dolorem.
Sin vteri fundo tumor est, dolor vrget in imo
Signa quibus in vteri fundo sentitur inflammatio. *Ventre et pube ferox, vrinaque tardius exit.*
Ardor inest lumbis spinam diffusus in omnem:
Nec fæces abeunt solito de more per aluum.
Inguina tum, coxæque grauant, febrisque calore

Ilias in corpus diffunditur omne malorum.
Nam capitis dolor hinc, deliria, sudor in imis
Partibus, horrores varij, genuumque, pedumque
Torpor: & exiguum densumque arteria pulsans,
Defectumque notans animi docet esse periclum.
Feruidus ac tenuis cruor huius causa putetur *Causa.*
Affectus, venis vteri qui clausus, in illis
Putret, & accepto corpus populatur ab igne.

COMMENTARIVS.

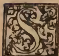
INflammationis vteri causa tenuis est, feruidusque sanguis, qui è vena caua per exiguas venas in vteri substantiam illabitur, ibique collectus putret & accenditur. Cuius dolor in ceruice seu collo maior est. Huic enim, vt virgæ maris, cæterisque quæ ad pudendnm spectant nerui plures insiti, quòd sensum absolutiorem, venereorum ratione postulent, vt Galenus animaduertit. At collum vteri quia musculosum inflammationem concipit, quæ ex duritie cum dolore cognoscitur. Quum enim duplici substantia constet, musculosa nimirum & cartilaginea, calore phlegmones comite siccius, ideoque durius efficitur. Dolet autem, quia vi caloris alteratur, & copia sanguinis in eius venis capillaribus contenti distenditur. Sed in vteri phlegmone tardiùs vrina profunditur, compressa vesica per vteri dilatationem. Tardior etiam deiectio, quia tectum intestinum arctius est, & duriores alui fœces ob affectæ partis viciniam. Sed si vteri pars antica phlegmonem concipit, dolor est in hypogastrio pubeque tactu cōspicuus: si postica tantùm, ad anum molestiæ percipitur sensus. Sin inflammatio totum vteri corpus occupat, omnes etiam eius partes dolor obsidet, & eà symptomata quæ versibus exponuntur assurgunt partium sympathia. Sique sequitur abscessus, fit vlcus non rarò depascens, & in vlceratum carcinoma plerumque degenerans, cùm hic locus excrementis putredinique pateat.

Inflammationis vteri causa. *Cur dolor in vteri collo maior.* *Colli vteri substantia, duplex.* *Cur in vteri phlegmone mictio & deiectio tardior.*

ABSCESSVS VTERI SIGNA, causæque.

CAPVT XII.

Abscessus nota.

SIGNA *vbi dicta vigent, horrorque sine ordine nullo*
Febrilis redit, itque freques, saniosa propinquant,
Abscessusque, & ab hoc sequitur pus, sanguine putri *Causa.*
Hoc faciente. Vteri quod pus è corpore manans
Illius medium in spatium, tandem exit in auras, *Varia loca, per qua vteri pus elabitur.*
Eque vteri ceruice meat sæpe, intrat in altum
Rarius abdomen, vesicam, quodque vocatur
Rectum intestinum, sed ab his & sedibus exit.

COMMENTARIVS.

Via puris vterini melior ac deterior.

INtempestiuus horror cum febre suppurationem inflammationis indicat. Qua in vtero facta per abscessum, bene pus in illius capacitatem incidit, quæ via naturalis est. Malè in abdominis spatium & intestina penetrat, aut in vesicam. His enim indicatur ab acrimonia puris exesam vteri, vicinarumque partium esse substantiam. In vesicam erupisse pus deprehenditur, si id vnà cum vrina profluit in vteri ceruicem. Abscessum etiam in rectum intestinum penetrasse certum est, si cum puro fæcis aliquid ex vteri ceruice labitur. In abdominis verò capacitatem ingressum pus esse coniectura est, si venter imus onere premitur atque distenditur.

Quibus notis vteri pus in vesicam, aut abdominis intestinorumque spatium penetrasse deprehenditur.

SCIRRHI

SCIRRHI VTERI SIGNA & cauſæ.

CAPVT XIII.

Cirrhus ineſt vtero, tumor eſt ſi durior illic Scirrhi vteri notæ.
Non cedens digitis, hebes est, vacuúſque doloris.
Tumque premit teretes, ſedeat ſi fœmina, lumbos.
Sin ſtet, onus parti incumbit, grauitaſque pudendæ:
Segne iacet corpus, malè crura, pedeſque mouentur. Cauſa.
Terreus hunc humor generat craſſuſque tumorem.

COMMENTARIVS.

VTERI ſcirrhus his notis cognitu facilis interdum fit ab humore craſſo terrenoque per ipſius effuſo ſubſtantiam, illicque concreſcente: fitque ſenſim. Interdùm ab inflammatione nec diſſoluta, nec in abſceſſum conuerſa. Tumque phlegmones vteri ſigna nuper expoſita præceſſerunt.

DESCRIPTIO CARCINOMATIS & eius in vtero ſigna & cauſæ.

CAPVT XIV.

ANCER *inæqualis tumor eſt, tactúque renitẽs,*
Luridus aſpectu, turgentibus vndique venis, Quid Cancer.
Mole grauis, ſaniem, comes eſt ſi forſitan vlcus
Effundens tenuem, fuſcam, nigrámve colore, Carcinomatis in vtero ſigna.
Cuius odor teter virus docet eſſe malignum.
Interdùm hic vterum mollem depaſcitur, & tunc
Inguinibus ferus ardor ineſt, pectenque piloſus,

Venter & inferior quatitur lumbique dolore.
Atra parit cancrum bilis, clausoque calore
Effera, quæ molles solita est erodere partes,
Imprimis vterum, geminasque in pectore mammas.

COMMENTARIVS.

Cancer vnde nomen habet.

HIc affectus ab animali Cancro nomen habet. Quod vt asperum ac durũ est,& si quid forcipibus suis ceperit, haud facile dimittit: ita tumor iste prominet, tactuque renititur & ægrè tractabilis est, nec ab eo loco, in quo semel hæserit, auelli tollique potest. Cuius feritas ex eo cognoscitur, quòd quo blandius tractatur, hoc sæuior & insolentior est. Cuius ideo curationem Hippocrates tentari vetuit. Inæqualis autem hic tumor est cum rotunditate. Pariunt hanc inæqualitatem venæ, quæ in ambitu turgidæ, cancri pedum effigiẽ exprimunt, vt tumor ipse Cancri corpus. Lucidus autem aspectu est, ob nigricantes venas: grauis quia fæculentus est, nec meabilis humor, qui cancrum facit. Qui si cum vlcere est, saniem, non verum pus effundit. Nec enim pepasmi capax est hic humor atrabiliarius, quum sit toto genere præter naturam. Partes verò laxę, molles, & quæ crassissimam materiam promptè suscipiunt, eædem & cancrum, ex Ægineta, facile cõtrahunt. Ideoque quum in omni corporis parte molli cancer oriri possit, in mammis vteroque maximè versari consueuit. Calor in hoc ac dolor est quasi ferientis acus: minùs quidem in vlceris experte, magis in exulcerato, præcipuè si causa sanguis est feruidus & atra bilis. Nam melancholicus humor, frigidus nimirum & siccus, grauat quidem, sed exiguo vel nullo doloris sensu.

Hippoc. aphoris. 38. lib. 6. aphoris.

Cancri signorum causæ.

Paulus Ægin. c. 26. lib. 4. de re medica.

MOLÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XV.

Signa Molæ fœtusque communia.

Onceptum primis fallit Mola sæpe diebus.
Menstrua nam cessant, lumbi grauitate premuntur,
Vtraque mamma tumet, sensimque attollitur imus
Venter, et appositæ pariunt fastidia mensæ.

Signa molæ propria.

Sed dolor hinc veluti pungens, vitiumque coloris,

Et graciles artus, onerosum in pectine pondus,
Non motus leuis atque fugax, gestatio longa,
Duraque pars uteri quando est, Mola vera putetur Mola cau.
Quam multi generant menses & inutile semen.
Hinc caro multa, sed informis, sine munere motus
Et sensus, quia morbosum quod semen in ipsa est.

COMMENTARIVS.

Mola, caro quædam est informis, quæ veluti fœtus in vteri capacitate gignitur, alimentumque sumit per venas, quas intùs habet, nutritur & augetur more plantarum. Ideò velut in conceptu, sic in Mola menses supprimuntur, menstruo sanguine in alimentum abeunte: ponderis sensus est in lumbis, quoniam hi subiacent materiæ mensium & Molæ corpori. Mammæ turgent, translata illuc ex vteri venis sanguinis portione. Venter attollitur, quia Mola pariter ac fœtus incrementum sumit in vtero ventri subiecto. Fit etiam anorexia, quia dum impletur vterus, intestina sursùm attolluntur, & inferius os ventriculi subleuant: inde commouetur bilis, cibique vel corrumpuntur, vel non digeruntur. Molam verò à vero fœtu distinguũt signa sequentia, quorum hæ causæ sunt. Dolor veluti punctorius est in Mola, corrumpi iam incipiente materia. Nec enim hic humores, vt in legitimo fœtu natura regit. Fædatur color, quia natiuus calor & sanguis alteratur. Corpus velut atrophia contabescit, quia ventriculus & hepar nutriendis partibus dicata languent: ventriculus quidem Molæ pondere pressus: Hepar autem refluente sanguine quasi suffocatum, vnde sequitur interdum hydrops. Pondus in pectine, totoque hypochondrio grauans, cùm ob incumbentem Molam, tùm & suppressos menses. Motus etiam est instar lapidis, quia Mola naturali duntaxat motu cietur, fœtus autem etiam animali. Quamobrem hic calcitrans, sursùm, deorsùm, & in vtrũque latus ferri percipitur: Mola tantùm deorsùm, sua nempe mole præcipitata. Quæ quadragesimo die, tertióve mense sæpius excluditur: per multos etiã interdum annos, totaque vita gestatur in vtero, per seseque mollis scirrhosum corpus contrahit, à scirrho tamen distinctum, quia hic in vteri substantia, in eius verò capacitate Mola continetur. Cuius generationis duæ causæ sunt: efficiens quidem viri semen paucum & infœcundum, eo nempe calore destitutum, quo perfectè formam hominis absoluat: materialis verò copia mensium ad semen accedens, eiusque formatricem vim, si qua sit, obruens.

Mola quid.

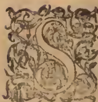
Molæ fœtusque signorũ causæ.

Causæ signorum Molam à vero fœtu distinguentium.

GONORRHOEÆ MVLIEBRIS veræ, seu simplicis, & virulentæ signa & causæ.

CAPVT XVI.

Gonorrhææ muliebris simplicis signa.

EMINIS effluuium maris instar fœmina
sentit.
Quod si sit simplex, vteri'e ceruice serosum
Ac niueum fertur vicibus, paucúmque, sine
vllis
Illecebris veneris, sine mœsto, acrique dolore,
Non fœtore graui. Sin virus miscuit illi
Congressus mala sors, fœdique cupidinis ardor,
Crassius est, niuei, flaui, viridisque coloris,
Acre, cutim lacerans, grauiter fœtentis odoris,
Assidueque fluens, comes est cui sæpius vlcus.
Caussa Gonorrhææ par huic quæ dicta virorum.

Gonorrhææ virulentæ signa.

Vide cap. 32 & 33. lib. 3.

COMMENTARIVS.

Gonorrhæa vera mulierum qui ab vterino fluore discrepet.

GONORRHOEA vera mulierum non multum ab vterino fluore distare videtur: nisi quod in hoc maius effluuium est, in illa minùs: Gonorrhæa virulenta vt ab ingenti, nec vulgari corruptela contrahitur, ita se promit virulentis, summeque fœtidis excremẽtis, quæ vix in vterino fluore videas in quo communis humor in vitio, non vt in Gonorrhæa semen, cuius vt natura præstantior, ita putredo deterior. Locis etiam inter se distinguuntur. Vterinus quippe fluor ab vteri capacitate manat: à spermaticis vasis Gonorrhæa. Fertur in vteri ceruicem fluoris vtriusque materia, quæ quùm acris est, & excedens, pudendum vlcero contaminat.

Gonorrhææ virulentæ prauitas.

INFLATIONIS, SEV TENSIONIS vteri notæ, causæque.

CAPVT XVII.

ENDITVR inferior venter, pectenque tumore. Inflationis seu tensionis vteri signa.
Pars quoque tensa dolens imitatur tympana tactu,
Flatibus inclusis vtero, quos fœmina letè
Percipit efferri nonnunquam e sede verenda,
Seu ceruice vteri, qua se exonerare sueuit.
Causa quidem flatus, sed & huius crassior humor,
Sanguinis aut grumus, gelidi qui cogit & arctat
Os vteri, nec ab hoc patitur secedere flatum.

COMMENTARIVS

TENSIONIS vteri causa flatus est, qui vel à crudo humore, qualis est pituita crassior, vel à sanguinis grumo os eius obstruente suscitatur. *Tensionis vteri causæ.* Quæ tensio dolore afficit propemodum assimili colico: non tanto tamen quum vterus amplior, laxiorque fit & carnosior Colo. Tensus autem vterus quũ percutitur sonat, ab inclusa huic flatulenta materia, qualis est ea quæ Tympanitem hydropis speciem parit. *Tensionis vteri à Tympanite discrimen.* Distinguitur in hoc, quod Tympanites vniuersum ventrem occupet, vteri flatulentus tumor duntaxat inferiorem: flatus autem in hoc affectu per vteri ceruicem exitus idem solatium adfert, quod crepitus per podicem in cruciatu colico. Flatulenta namque materia, quæ in vteri vacua capacitate coërcebatur exclusa, tensio dolorque conquiescit.

HYDROPIS VTERINI SIGNA, & causæ.

CAP. XVIII.

Hydropis uterini signa.

Ondvs inest vtero grauius, si gignitur hydrops.
Nec velut in flatu digitis pars dura resistit.
Sed vario motu surgens vnda atque relabens
Fluctuat, & tactu mollem notat esse tumorem.
Causæ. *Huius vt Ascite causa est vitiúmve Lienis.*
Aut Iecoris, quibus occulta regione viarum,
Copia multa seri vacua in matrice recumbit.
Suppressive diu menses, quibus ichor in omne
Incumbens vteri spatium distendit, & implet
Paulatim ventrem medium stagnantibus vndis.

COMMENTARIVS.

Signorum huius loci causæ.

SEROSVS & aqueus tumor, qualis qui cõstituit hydropem, flatulẽto grauior. Hic enim aëreus, aqueus ille. Tumor & hic quem flatus pariunt digitis non cedit, quia tenditur: ideóque tenditur quia sicceßit in eo contentus aër tùm à motu, tum ab aliquantulo calore. Cedit verò tactui tumor aqueus, quoniam impensè mollis.

ASCENSVS AC DESCENSVS VTERI notæ, cauſæ.

CAPVT XIX.

Ascensu tumidæ dolitant præcordia metræ,
Defectus cordis leuis ac Dyſpnœa fatigat.
Deſcenſu grauis anus, vt muliebre pudendum.
Non facilis lotio datur exitus, effugit, horret
Fœmina congreſſus, petijt quos antè viriles.
Crebra grauiſque vteri geſtatio, caſus & ictus,
Humoris multi perfuſio laxat habenas,
Datque vtero ſpatium, quo ſe modò iactet ad auras,
Aſcendatque locum ſuperum, modò flectat ad imum,
Vt fugiat quod obeſſe putat, lætumque ſequatur,
Sic ſtomachus fugat ore cibos quos ſpernit, eiſque
Obuius it, quos eſſe ſibi præſentit amicos.

Aſcenſus vteri ſigna. *Signa deſcenſus.* *Aſcenſus & Deſcenſus vteri cauſa.*

COMMENTARIVS.

DVM ſurſum attollitur vterus dolorem infert, Diaphragma namque premit, plurimum ſenſile, quia membranoſum & nerueum: quo preſſo difficultas fit ſpiritus, quoniam arctatur interna thoracis capacitas: ideoque ſequitur & animi defectio, corde non ſatis ventilato. Talis autē aſcenſus cauſa flatus eſt, vaporque, tenuis, qui facile diſſipatur ac euaneſcit: vt admota manu calida, qua deorſum deuoluitur vterus. In huius verò deſcenſu grauatur inteſtinum rectum & pudendum, his enim incumbit: vrinę difficultas eſt, quia veſicam ſua mole premit, eiuſque vias occludit. Tumque mulier viriles amplexus reformidat, quia muliebri pudēdo, ſedi Veneris incūbit vterus, cuius corpus craſſum eſt, denſum ac dolorem tum inducens, ratione febroſarum partium quibus alligatur inteſtino recto veſicæque: quas diſtendi neceſſe eſt, laxatis ligamentis robuſtis, quæ illum oſſi ſacro ſpinæque connectunt. Nihil eſt autem quod æque Venerem arceat ac dolor: ſiquidem Venus eſt excellens tangibile, natura conceſſum animantibus ad ſpeciei cuiuſque con-

Signorum Aſcenſus & Deſcenſus vteri cauſa. *Quid Venus & cur fugienda.* *Excellens ſenſibile, corrumpit ſenſum.* *Excellens tangibile corrumpit animal ex Ariſtotele.*

seruationem. Quod quia corrumpit animal, & animum à diuinis auocat, fugiendum esse plurimi magni viri censuerunt.

CONCEPTVS SIGNA, causæque.

CAPVT XX.

Conceptus signa.

ORROR *ab ardenti coitu, semenque retentum,*
Supressi menses, Venerisque remissior ignis:
Os vteri clausum, mamma vtraque turgida, ventris,
Lumborum, laterumque tumor sine pondere, liuens,
Exortis facies maculis, et segnis ocellus,
Conceptus causa. *Nausea, defectusque leues, anorexia, pica*
Conceptum perhibent. Lotio ne fide, nec vllis
Antè notis, fœtum quam nôris sede moueri.
Quo tempore conceptus fiunt, & cur incipientibus aut desinentibus menstruis. *Concipit hæc mulier, succi quæ plena, viroque*
Iuncta, cui lasciua Venus sit amica. Sed illo
Tempore conceptus fiunt quo menstrua cessant,
Incipiuntque. Etenim conspergi rore cruoris
Semen habet, iungique illo ceu glutine, fœtus
Hinc vt consurgens, formámque, alimentaque sumat.

COMMENTARIVS.

Hipp lib. de carnibus.

MVLIER quum in ventre concepit, statim ait Hippocrates, horret, calor, dentium stridor consequitur, conuulsio occupat articulos, totumque corpus, vterumque segnities ac torpor. Quod fieri putem reuocatis in vterum spiritibus cum sanguine, quibus calidior vterus semen retinet, vnde conceptus. Cuius causa, non solus calor est, sed oscula vasorum vteri, per quę menses erumpunt aperiri necessum est, quum mulier est conceptura. Quod contingit incipientibus aut desinentibus fluere menstruis. Hoc enim tempore nec multitudine sangui-

Quomodo conceptus fit.

nis

nis influentis eluitur semen, vt quum menses vbertim & copiosè fluunt, nec semen alimento suo priuatur. Sanguinis enim veluti rore conspergitur, cuius asperitate quadam, ceu visco, vteri parietibus adhæret, ibique retinetur ad fœtus formationem. Tum mulieri supprimuntur menses, quia sanguis menstruus abit in fætus alimentum, remissior est Venus, quia mulier eo semine potitur, cuius ante desiderio tenebatur. Et si mulier grauida congressum non recusat, præter consuetudinem omnium animalium, quæ vbi grauida fuerint, fugiunt mares ex Aristotele, cui consentit experientia. Grauidæ clauditur os vteri, quoniam is omnem suam capacitatem contrahit ad retinendum semen & fætum. Turgent mammæ, portione sanguinis illuc ex vtero confluente, vnde lac fiat, idoneum exituro fætui nutrimentum. Tumet venter sine manifesto pondere si sana sit mulier, quia tumoris causa naturalis est. Sin etiam quid præter naturam est, vt Scirrhus, Hydrops, Mola, vel corpus cacochymia redundat, tumor est onerosus. Quia verò purus grauidæ sanguis ex vniuerso corpore distillat, & in fætum descendit, tota fit ex Hippocrate, cũ virore pallida. Quo posito non est mirũ si languent illius oculi. Nã affluente ex omni corpore in vterum puro sanguine spiritus animales, à quibus fit visio, non æquè vigent. Hi namque fieri debent vt solent è summè tenui defœcatoque sanguine. Qui si decumbit in vterum, impurum in plexu retiformi necessum est elaborari, à quibus spiritus fiant aliquantulum caliginosi. Cæterum motus fœtus in vtero, certissimum est conceptus inditium, non alia. Nam, quæ petuntur ex vrinis valdè suspecta sunt, necdum vsu satis explorata, quamuis Auicennas plura commemoret. Supprimi possunt menses à crasso sanguine, vel vteri refrigeratione, vel ictero, vel aliis ante commemoratis causis. Potest os vteri claudi à tumore præter naturã, vt phlegmone, scirrho, tuberculo. Nauseam, anorexiam, lipothymiam inducere vitiosi possunt humores in stomacho ventriculoque stagnantes. In Mola mammæ turgent, vigentque plures notæ conceptus irritæ. Sed ad vteri regionem admota manu calida si motum percipis lenem, blandum ac ordinatum, quo venter inferior aliquantulum impellatur & attollatur, certissimum habeto fœtus indicium, quod ideo tecmirium possis appellare.

Arist. lib. 7. de anim. c. 4.

Hippo lib. 1 de morb. mulieb.

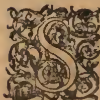
Auic lib. 1. fen. 2. & 10 doct. 4. fen. 21. cap. 11.

Motus fœtus in vtero: signum grauiditatis tecmirium.

CONCEPTI MASCVLI SIGNA.

CAPVT XXI.

Maris concepti signa.

I *gestat fœcunda marem, bene tincta colore est,*
Lætaturque iocis, & quum de sede recedit,
Promouet antè pedem dextrum, Iecorique propinqua
Parte vteri fœtum retinet, sentitque moueri
Ocyus, & leuiter dexter micat huius ocellus:
Dextera mamma tumet magis, atque arrecta papilla est
Nigraque, lac niueum citiùs quam læua profundens,
Illiusque loci turgescunt sanguine venæ.
Causa calor maior genitalis seminis, vnde
Mas calidus magis est, solidus magis ossibus, atque
Partibus his quæ robur habent, plurisque cruoris.

Causa.

COMMENTARIVS.

Bonus calor & hilaritas vnde.

A Calore bonus color & hilaritas. At mulier quæ marē vtero gerit calidior est ea quæ concepit fœminā, quū à semine quod perfectius & calidius fiat masculus: ideoque lætior & coloratior. Partes verò dextræ calidiores, quia secundum hepatis rectitudinem locatæ sunt vt scribit Galenus. Ideoque mulier quæ dextra vteri parte fœtum moueri percipit, magisque tumentem habet dexteram mammam, venas ampliores, eiusque loci magis micantes arterias: dextrúmque pedem primùm è sede progressura promouet, sæpius masculum vtero continet quia mas fœmina calidior. Quod vt probabile, sic aliquando fallax. Quum enim sit duplex generationis masculorum principium: in fœminis quidem dextra matrix, in viris autem dexter testiculus, è sinistro viri teste semen in dextrum vteri sinum immitti potest, quod quum sit imbecillius, fœmellam producet. Fieri quoque potest, vt viri semen aquosum, crudum ac languidum in frigidæ matricis cornu dextrum ef-

Gal. l. 14. de vsu part.

Cur signa masculi sunt aliquando fallacia.

fundatur, tumque pariat fœminam. Sed & aquæ crudæ frigidæque solā potio partum fœmineum efficit, sit licet in dextram vteri regionem à viro strenuo fœcundum semen emissum. Conformatur verò citiùs mas, quum à fortiore, crassioreque genitura nascatur. Idem mouetur prius, quia femella fortior est. Tempus verò principij motus ambiguum apud authores est. Nam Hippocrates mares moueri dicit trimestres. Auicennas non tertio mense quidem, sed post tertium masculos: post quartum fœmellas moueri indefinitè pronunciat. At mulieres, quibus fidem in similibus adhiberi vult Hippocrates, mares quadragesimo plerumque die, nonnumquam & mense tertio, additis ad hunc quindecim fere diebus moueri masculum: fœminam verò sæpius medio imprægnationis tempore, nimirum intra quartum & quintum à conceptu mensem sumere motus exordium asserunt, experientia longa confirmatæ. Cæterum vbi mamma maior, illic fœtus est, quia plus sanguinis in eius venas illabitur, ibi & oculus splendidior quia plures, vegetioresque spiritus in eum efferuntur. Sed in fœtu masculo mammarum papillæ nigricant, firmæque sunt & arrectæ propter siccitatem à sanguinis fuligine: plusque dextera mamma tumet, celeriusque lac effundit, quia pars ea calidior.

Maris generatio curtior.

Hippoc. lib. de natur. pueri & 2. de morb. Auicen. lib. 3 fen. 2 tra. 1. cap. 13.

CONCEPTAE FOEMELLAE signa & causæ.

CAPVT XXII.

OEMINEAM *prægnans vtero sin fœmina prolem*
Concipit, effusos à se fugat anxia risus,
Decolor est, vteri pars turget læua, sinistra
Mamma tumet, nimium tamen est ea mollis, & huius
Flaccida conspicitur, non firma ac recta papilla:
Ex qua lac mulctum citò labitur, insilit infans
Tardiùs, èque caua leuiter matrice mouetur.
Frigidius facit hoc semen, quo spiritus omnis
Fœmineus fit hebes, crudus cruor, humidiorque:
Tardat & hæc, quæ motum dat, sensumque facultas.

Concepta fœminæ signa.

COMMENTARIVS.

Causæ signorum conceptæ fœmellæ.

QVVM natura frigidior humidiorque mare sit fœmina, mulieri fœmellam gestanti duplicatur frigus, quo densatis spiritibus, introque se recipiente sanguine fit illa decolor ac tristis. Quumque fœtus calidiores in vteri calidiore parte consistant, frigidiores etiam in vteri frigidiore loco par est contineri: fœmellam igitur in vteri sinistro cornu. Quo fit vt vteri sinistra pars, & sinistra mamma tumeat: quæ mollior est, quoniam aquosum, crudumque lac continet, quod è mãma mulcta cito diffluit, quia tenue. Lac verò mulieris gestantis masculum, quia sustinet exquisitam coctionem moderatè spissum est, album colore, odore gratum, sapore dulce; quod quum in vnguem instillatur neque tardiùs, neque citiùs diffluit, sed aliquandiu remanet atque consistit, velut hydrargyri frustum, aut margaritæ granum, vt loquitur Auicennas. Fœmina verò mare tardiùs mouetur in vtero, nempe post quartum à conceptu mensem, vt antè notatum est: sed vt hic vehemétiùs, sic illa celeriùs. Quod à calore non pendet, quum sit ea mare frigidior, sed ab animi moribus. Est enim oxythima mulier, ideoque veloces ac subitos habet corporis motus. Adde quod illi serosior, ideoque mobilior & sanguis & spiritus, quam esse puto leuitatis eius animique causam.

Lactis optimi dotes.

Cur fœmellæ celerior, maris vehementior motus.

MORBORVM A CONCEPTV signa & causæ.

CAPVT XXIII.

Morbi à plethora & cacochimia.

QVAE sine succorum vitio concepit, in omni
Tempore quo grauida est nullis patet obuia morbis.
Sin praua humorum plena est, multaque saburra,
Euchymos refugit succos, rabieque canina
Vult alienorum satiari mole ciborum.
Et nisi purgetur vomitu, aut medicamine blando,
Non bene tum spirat, mens anxia linquitur, atque

Signa cacochymia.

Circumfunduntur picea vertigine ſenſus.
Inguinibuſque dolor, femorique oneroſus vtrique
Hæret, vt & lumbis, & pondere crura vacillant.

Signa plethoræ.

COMMENTARIVS.

MVLIER prægnans, quæ nullo plethoræ aut cacochymiæ vitio tenetur, nihil offenſionis neque moleſtiæ toto geſtationis decurſu patitur, quia natura tum nihil habens oppoſitum, in conuenientes vſus ſingula legitime diſponit. Omnes verò, ſed præcipuè mulieres, & inter eas grauidæ cacochymi corporis in anorexiam frequenter incurrunt, & euchymos ſeu boni ſucci cibos auerſantur. Prauos enim humores in ventriculo congerunt, qui bileſcunt putredine. Nihil autē eſt quod æque facilè vertatur in bilē ſi calorē aduentitium nanciſcatur, quam cibi dulces. Tales ſunt euchymi: quos ideo natura vitioſis humoribus turgens faſtidit atque contemnit, eorumque loco cibis alienis & peregrinis, vt acidis, auſteris, & omnino vitioſis oblectatur. Hinc fit, vt quæ Pica ſeu Malacia, caninæ famis æmula detinentur, terram, teſtas, carbones, pannos veteres, putria coria, crudas carnes & ſimilia his à ſecundo ad quartum ferè geſtationis menſem expetant. Quæ quum interdum in ventriculo concoqui nequeant, vomitione reiectantur. Ideoque repurgari debent, vt geſtationis tempore minus ſentiant incommodum, fœtuſque, ſublatis prauis humoribus, puriore fruatur alimento. Lene verò debet eſſe medicamentum, ne commotis nimiùm humoribus fœtus in vitæ diſcrimen adducatur. Maius verò periculum ſubit primis, poſtremiſque menſibus. Primis quidem chorio membrana, quam ſecundinam appellant, imbecilliore, nec vtero ſatis firmiter per cotyledones alligata. Poſtremis autem, eadem quaſi ſua ſponte dilabente: quemadmodum accidit arborum fructibus, qui prima generatione pediculis infirmis continentur, & vbi perfectè maturuerunt minima vel nulla vi decidūt. Quare iubet Hippocrates medio tempore, quarto videlicet ad ſeptimum vſque menſem turgente materia medicamentum dari prægnantibus. Tum enim vehementiores motus ſuſtinent, nec tantus metus eſt abortus, quum membranæ fœtum inuoluentes, vtero longè firmius inhæreant. Vena ſecabitur parcè, ſi plethoræ ſigna ſunt, vt ſuo loco dictabimus.

Prægnantes cacochymæ curin anorexiam incurrunt.

Cur alienos cibos appetunt.

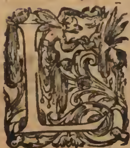
Prægnantes cacochymæ repurgādæ. Quo medicamenti genere. Quando.

Hipp. aph. 1. lib. 4. aph.

ABORTVS FVTVRI SIGNA & causæ.

CAPVT XXIV.

Abortus futuri signa.

AC fluit è mammis aqueum, si perditur infans:
Quæque priùs tumidæ fuerant, gracilescere mammæ
Cernuntur, ventris regio laterumque minor fit.
Sunt lumbi coxæque graues, validéque moueri
Assolitus fœtus, raro lentéque cietur.
Emanat primò sanies commixta cruori,
Purior hinc sanguis, tum grumi sanguinis atri,
Eque locis tandem fœtus muliebribus exit.
Causæ. *Febris acuta, metus, mærorque, famesque, fluorque*
Sanguinis, et ventris, vocis contentio, saltus,
Et pernix in equo et pede cursus gignit abortum.
Vt quæ suffitu lædunt, vel odore maligno:
Qui malus & nimius cibus est, muccosus & humor,
Vinclaque dissoluens vteri, & cotyledonas implens.

COMMENTARIVS.

Quid abortus & eius variæ causæ. ABORTVS est immatura violentaque fœtus exclusio. Cuius multæ causæ sunt, vt metus, mœror, inedia, febris acuta, diarrhæa, sanguinis immodica profusio, saltatio, durior equitatio, vectioque, aliæque plures euidentes causæ. Quæ si desunt, & mulieres bimestres aut trimestres abortiunt, his inquit Hippocrates, acetabula mucco plena sũt nec possunt præ grauitate fœtum continere, sed abrumpi- *Hipp. aph. 45. lib. 5.* tur. Tum aquosum lac è mammis elabitur ab imbecillitate coctricis mammarum facultatis, quæ ab attractricis virtutis impotentia graci-

lescût. Quũ abortiendi verò tempus imminet, venter superior & hypochondria contrahuntur. Hypogastrium autem seu venter inferior cum lumbis expandit se atque dilatat, quia fœtus cum retento sanguine deorsum præcipitatur: qui lentè mouetur ac languidè, quoniam opprimitur à vicini sanguinis qualitate vel copia, natiuique caloris inopia languet. Manat ab vtero tum aqua saniosa loturæ carnium assimilis, grumique sanguinis: qui rubent magis si fœtus viuit. Sin is extinctus est, nigrescunt, cùm ab aduentitio calore putrentis iam fœtus, tum ab extincto calore natiuo. Sed in vero partu primum exit fœtus expultricis facultatis vi, fœtus exitum quærentis & matris ad exclusionem nitentis robore: quorum imbecillitate postremo sequitur abortus.

Imminentis abortus signa, signorumque causæ.

FOETVS IN VTERO MORTVI signa & causæ.

CAPVT XXV.

XTINCTVS *grauidæ fœtus retinetur in aluo,*
Si dolor est oculis, capiti cordique molestus,
Defectusque frequens, & teter anhelitus, horror.
Febrilis, similisque sacri conuulsio morbi.
Venter & inferior gelidus pendere videtur,
Nec profert vteri ceruix contacta calorem.
A causis fœtus quibus excidit interit ipsis.

Signa fœtus in vtero mortui.

COMMENTARIVS.

EXTINCTO fœtu dolor est oculorum, capitis, cordis, vteri cum his partibus sympathia. Sed doloris cordis nomine cardialgiam etiam, seu cardiogmum intelligimus, oris ventriculi symptoma: quod vt lipothymia, (quam defectus nomine signamus), frequens esse consueuit, cùm ab humoribus in vtero commotis per ipsius dilatationem tum à corrupti fœtus vapore stomachum feriente. Tunc & grauida fœtidum expirat: is enim breui corrumpitur, eiusque corrupti vapores sursum elati per os matris exeunt. Cuius halitus graueolentiam interdum & ipsa percipit, quum in priores cerebri ventriculos, odoratus se-

Signorum extincti in vtero fœtus, causæ

dem, aut a puttis ascendit, & eosdem inquinat, & inficit. Succedit febrilis horror, & epilepsiæ conuulsio similis, putridis è fœtu vaporibus Cor Cerebrumque ferientibus. Inferior venter, cui subiacet vterus, & vteri ceruix, admota manu frigent, vel quia natiuus calor in fundum abijt, vt se puttedini fœtus opponat: vel quod is ita patuus est vt externis partibus communicate se nequeat.

DIFFICILIS PARTVS INDICIA, causæque.

CAPVT XXVI.

Partus difficilis notæ.

VAE paritura breui est, & aquas, roseúmve cruorem,
Ex vtero, partu fieri nequeunte, profundit,
Quæque leues patitur; nec valdè sæpe dolores,
Ægrius in lucem producit fœmina fœtum, — *Causa.*
Difficilem partum mala conformatio matris,
Vis minor & breuitas vteri, ceruicis & huius
Stricta via, & pubis compages strictior ossis,
Calculus, & fæx dura facit quam continet aluus:
Fœtus [et] *infirmus, geminus, monstrosus, & æquo*
Grandior, inuoluens membranaque firmior: vno
Si pede, vel gemino fertur, seque exerit infans
Porrecta, tensáve manu, vel vtraque, vel vna:
Inve nates duplicatus abit, ventremque, latusve
Exhibet, haudve caput, quod abit primum omine fausto.

Fœlix, facilisque partus est, quum infantis caput primum exit

COMMENTARIVS.

Difficultatis partus variæ causæ.

PARTVS difficultas his quidem paucis notis agnoscitur, sed à pluribus causis efficitur, vt mala conformatione mattis, breuitate corporis eiusdem, & virium imbecillitate, dolorum in parturiendo metu, mala conformatione tum vteri, tum ceruicis eiusdem, aut eorundem angustia, firmiore ossis pubis compactione, calculo vesicæ, reliquisque

liquisque positis in versu. Quæ Medicos astantes non mediocriter angunt: chirurgis & obstetricibus maximum adferunt negotium: matrique & fœtui sæpius exitium. Quibus quanam arte medendum sit libro decimo dicetur. Cæterùm Allantoides membrana lotium iam efformati fœtus in se recipit & continet ad partus tempus, vt id cum fœtu simul exiens transitum ei facilem lubricumque præbeat. Quod si totum effluat priusquam fœtus excludatur, viæ fiunt ob siccitatem asperæ, per quas ideo summo cum labore fœtus egreditur. Idem cōtingit, si multus sanguis exeat ante partum. Quo instante si fœtus se validè mouet, manibus pedibusque calcitrans cum frequentibus doloribus, facilè citoque secedit ab vtero. Nam illum inuoluentes membranæ, quæ tres numero sunt, allantoides, amnios, & Chorion, citò rumpuntur, hisque ruptis foras exilit. Sin is parùm & inualidè se explicat, languidi dolores & ex longioribus interuallis recurrentes sentiuntur. Etenim cotyledones, acetabula vocant, secedunt ægrius, vixque Chorion ab vtero diducitur, ideoque difficilis partus est.

Allantoides fœtus serum seu lotium continet ad partus tempus.

Signum facilis partus.

Membranarum fœtum inuoluentiū numerus.

Longioris partus nota.

EXANTHÆMATVM INDICIA, causæque.

CAPVT XXVII.

ERVMPENT *illis papulæ, quibus oris hiatus*
Crebrior, expansæque manus, corpusque per omne
Punctio, cum querulo capitis dorsique dolore,
Raucaque vox, faciesque rubens, lachrymæque profusæ,
Spiritus haud facilis, naris pruritus & auris,
Et pauor in somnis tremulus, febrisque, sitisque est.
Causa venenatus vapor est, humorque malignus,
Aeris enatus vitio, vitiúmve ciborum,
Vel proprius sanguis, sanguis vel menstruus, hærens
In cute, seque in eam manifesto tempore promens.

Exanthematum signa.

Causa.

His ideo pueri nuper genitricis ab aluo
Educti, impubesque magis tentantur, easdem
Incurrunt nùmquam raróve virive, senesve.

COMMENTARIVS.

Exanthemata & Ecthymata quid, horùmque differentiæ.

EXANTHÆMATA & Ecthymata Græci vocant eruptiones leues efflorescentes in cute, quas Latini papulas appellant: quarum differentiæ plures. Quædam enim rubræ, flauæ, pallidæ, violaceæ, liuidæ, nigræque conspiciuntur, pro humoris qui cutem inficit colore vario. Quædam in fastigium attolluntur & exuberant: aliæ deprimuntur & latæ sunt, vt plus minusve caloris obtinet hæc, ex qua fiunt materia. Nonnullæ sine dolôre sunt, sine pruritu, sine vlcere. Quædam contra pruritum excitant, & summum inferunt scalpendi desiderium, cutim exasperant, rodunt & exulcerant, sanieque virulenta plerumque sordescunt. Aliæ porro malignæ sunt & exitiosæ, vt quæ pestilenti constitutione grassantur, quæ febribus acutis superueniunt cum symptomatum exitialium syndrome: quæque sub mortem, & in morte certis corporis partibus excitantur: quæ quia rubræ sunt, purpuræ nomine vulgo designantur. Aliæ critico modo nascuntur, quales in synochis febribus interdum apparent: vt & variolis atque morbillis, criticis quidem interdum, sæpe tamen symptomaticis, ideoque medici manum poscentibus. Quas maculas rarissimè senibus & viris, sæpius iuuenibus & adolescentibus, sæpissime pueris & infantibus videri solitas ex mēstruo gigni sanguine qui poris corporis inhæsir & robore naturæ tandem excluditur, Arabum est opinio. Quum autem erupturæ sunt papulæ, maximeque variolæ morbillique fit oscitatio in musculis inferioris maxillæ, & pandiculatio, varijs in locis contento spiritu flatulento. Punctio nascitur ob humores acres in cutem elatos, cuius densitate coguntur & in papulas abeunt. Capitis dolor est, putridis vaporibus eò delatis cum sanguine. Dorsi grauitas querula, quoniam huic vena caua subiacet, in qua quia multus est sanguis isque feruidus, in eo lumbisque maculæ primùm & maximè cernuntur. Raucedo fit, liquata vi febrilis caloris in cerebro pituita, eaque in fauces decumbente: vel excitatis exanthæmatis in vocis organis. Interdum enim gurtur, pulmones, intestina cum alijs interioribus partibus hîc scatere deprehenduntur. Inuoluntariæ lachrymæ decidunt, non tam ab imbecilla retentrice, quam ab orgasmo, etsi ab vtroque. Sique papulæ sint mali moris, non modò difficilis anhelitus, sed & ingens febris, æstus, iactatio corporis, creber animi defectus, & alia generis eiusdem perniciosa signa se proferunt. Pruriunt nares ab acrioribus illis humoribus. Pauent in hoc affectu cum tremore maximè pueri, ob agitationem spirituum animalium, & neruosi generis infirmitatem.

Variæ papularum natura.

Variolarum & morbillorum causæ sed aliæ iunt mandatæ versibus.

Signorum in exanthematis apparentium causæ.

FEBRIS PORPHYROIDIS, SEU purpuratæ signa, causæque.

CAPUT XXVIII.

SANGUINEUS nuper, qui Gallica corda Cometes
Terruit aspectu, præter ciuilia bella
Intulit & pestem: cuius fundamina iecit
Illa febris, rubicunda dedit cui purpura nomen.
Quæ vetus aut non est, aut non meminere vetusti:
Non reticenda tamen. Si quidem hanc comitantia signa
Effera sunt & rara, alijs neque congrua morbis.
Nam simul ac cepit sopor est, animusque frequenter
Linquitur: vrinæ variæ: modò namque videntur
Sanorum similes, nullumque referre periclum
Instar aquæ tenues, crassæ modò, deinde rubentes
Confusæque. Tremit pulsus, crebróque mouetur
Non pleno pulsu, sic paruus at ipse, petentem
Vt fugiat plerúmque manum, nec inesse putetur.
Fit vaga mens, vaga lingua, madens magis, arida rarò,
Non cubat in dextrum læuumque, supinus at æger.
Purpureæ fœdant maculæ lumbosque, natesque,
Vt genus omne cutis: mollemque feruntur in aluum,
Quæ tetro fœtore grauant, cineritia, flaua,
Albaque, quæque virent, & quæ sunt ruffa colore,
Non compacta, feri sed aquæue imitantia formam.
Fit grauis auditus, hebes est, rationis & impos
Mens, abeunte licet morbo, phrenesique remissa.
Sed redit ad sese sensim, crassóque vapore,

[illegible] Cometa visus apud [illegible] anno salutis 1579 pestis & ciuilium bellorum portentum. Purpuratæ febris signa.

Vrinarum in purpurata febre varietas.

Pulsus tremulus, paruus ac frequens.

Lingua tremula conuulsa.

Deiectionum varietas & fœtor.

Quum in declinatione purpuratæ febris facies, manusque tument si-

gnum est hu-morem crassum deserti morbo, video fore salutarem, si meliora signa pariter assulgerit.

Causa

Discusso, flatuque manu, facieque tumente
Si non est dispnæa, licet sperare salutem.
Efficit hanc humor corruptus ab aere fœdo,
Vel prauo, nimioue cibo: quo summa putredo
Sanguinis, vnde cutis florum conspergitur instar
Purpureis maculis: quæ, si febris acrior vrit,
Denique puniceum referunt, violæue colorem.
Sed magis è cœlo deducta malignior aura,
Et malus aspectus, paulóque seuerior astri.
Vel caput in nostrum diuini numinis ira
Iusta cadens, qua dum premimur pro crimine nostro,
Vota, precesque Deo primum, quem læsimus ipsi
Fundamus, veniamque humiles, pacemque petamus.
Tum medica sanare manu nitamur: abunde
Suppetias dabit hic, causa est qui prima salutis.

COMMENTARIVS.

Porphyrois seu purpurata febris cur appellata.

HÆc febris Porphyrois, seu purpurata nominatur, quod in ea corpus maculis purpureis fœdari, tingique soleat: per se nascens, & primaria, non aliis febribus superueniens, peculiaribus cognita signis & obseruata Lutetiæ millies à nobis, quo tempore magna ciuium strage sæuijt anno salutis millesimo quingentesimo, octogesimo primum: inde 1590. & 1596.

Origo purpuratæ febris eius quæ viguit anno 1580.

Descriptio magni Cometa.

Cuius originem à magno Comete repetimus, qui priùs, anno nempe 1579. visus est multis diebus in Gallia sub vesperum cœlo sereno ab Oriente per meridiem in Occidentem rapidissimè ferri, colore puniceo, crine longo: qui minari visus est Gallis ea, quæ subinde nimiùm experti sumus, nempe clades & funera morbis innumeris, & bellis consequuta ciuilibus. Est enim ex occultis naturæ causis Cometa, supraque qualitates elementarias diuinum quid habens, sed nunquam impunè videri solitus: ideoque dirus, sanguineus, tristis, terrificus, metuendus crine minaci dicitur à Poëtis, quia pestes, bella, principum interitus, regnorum mutationes, & alias humano generi clades solet portendere: quod & Astronomi docent, perque multa secula demonstrauit euentus. Cometem verò quo maior est ac diuturnior, hoc sæuiores, magisque perennes calamitates inferre volunt: ideoque quum hic noster diu visus sit sanguineo colore, magnitudine stellam Veneris longo interuallo superante, non sine causa per multos annos effectus suos in

Cometa, Meteorum est igneum, quod ab exhalatione in suprema aeris regione nascitur.

Gallos exercuit. Purpurata verò febris continua est, alterius à reliquis febribus generis. Nam etsi propiùs accedere videtur ad Synochum, non accedit tamen. Siquidem in synocho magnus creberque pulsus, vrinæ rubræ crassæque sunt: in hac tam exiguus, vt vix sentiatur: vrinæ variæ. Neque Causus est, quoniam in eo calor adurens, lingua sicca, sitis ingẽs: in hac febre nec sitis est nec manifestus calor, sed sopor, & linguæ sæpius, etsi non semper humiditas. Non eadem de quotidianarum tertianarum, aut quartanarum est genere, quum huius, & illarum signa minimè respondeant. Sed credibile putredinem insignem omnibus humoribus insidere, quæ purpuratam hanc febrim inferat. Quamuis enim purpureę maculæ quæ cutim inficiunt, indicent peccare sanguinem; deiectionum etiam & vrinarum varietas non eum modo, sed & reliquos à sanguinis massa seiunctos humores sentire labem, parique cum sanguine contagio fœdari significat: vt inde bene colligas eam ab omnium qui sunt in corpore succorum insigni putredine generari, cuius à cœlo prima causa petenda sit, quia non sporadicus, sed epidemicus & popularis affectus esse consueuit, isque pestilens, & si non pestis. In qua febre sopor est à copia vaporum è sanguine caput implentium: delirium à maligna qualitate spiritus animales agitante: lipothymia frequens ab oppresso Corde, qua causa pulsus paruus, conuulsiuus ac tremulus. Varietas vrinarum à variorum humorum natura nascitur. Suntque tenues vt plurimùm deiectiones & aquosæ, quia crudæ: crudæ verò quia tardius natura coctionem aggreditur ob humorum febrilium varietatem, copiam & feritatem: quæ si non inspissantur, perstantque variæ & graueolentes, funestæ. Lingua tremula est à conuulsione, delirio, nimioque quo perfunditur humore, quo fit, vt rarius appareat arida. Supinus decubitus est, tum quia vena caua incumbens dorso sanguine turget, vnde lumbi natesque sanguineis maculis imprimis conspurcantur, tum quia motrix facultas languida, penèque sepulta, nimium oppleto cerebro, motus sensusque principio. Grauitas auditus & hebetudo mentis ab ijsdem fit causis quibus & sopor. Flatus in facie manibusque in huius febris declinatione διαφόρησιν, seu discussionem & euaporationem humoris morbifici per insensiles cutis meatus indicat: vbi pariter spirandi facilitas, in thoracis affectibus salutare signum affulserit.

Purpuratæ febris ab aliis discrimen.

Causa coniuncta purpuratæ febris.

Causæ signorum purpuratæ febris.

Pulsus σπασμότρομος, id est conuulsoriè tremulus.

ARTHRITIDIS SIGNA ET CAVSÆ.

CAP. XXIX.

Arthritidis à capitenata signa.

SI capitis grauitas segni comitata veterno est,
Occipitisque tumor ceræ instar mollis, & albus,
Densaque quæ caluam superat cutis, atque deorsum,
Frigidus, assimilisque sero delabitur humor,
Ceruicem feriens, humeros, cubitosque, manusque,
Vel dorsum incuruum, coxamque, genuque, pedesque:
Humidius caput est gemebundæ Arthritidis author.

Arthriditis à iecore signa.

Sin hæc signa latent, & protinus icta dolore
Pars tumet, atque leui pallet cum febre, rubet ve:
Tum Iecur in vitio est, & turgida vena cruore,
Namque fluit Cerebri, Iecorisque è sedibus humor

Humorum in Arthritide dominantium signa.

Mollis in articulos. Actum pituita putetur,
Albus si tumor est, propè nullo extante dolore.
At sanguis, dolor est vbi pulsatorius, atque
Vena tumet, partisque rubet tumor igneus illic,
Si tumor exiguus, pallens color, ac dolor acer,
Flaua viget bilis. Color est sin plumbeus, atra.
Frigoris hinc sensus, pergit dolor intus ad ossa.

Causa.

Causa mali fluor est, quem turgidus excitat humor,
Articulum quoque vis malè firma & laxa, potentis
Nata meri vitio, venerisque, cibique nocentis.

COMMENTARIVS.

Arthritis quid, & quot eius species.

ARTHRITIS communis omnium articulorum dolor est. In cuius initio articulorum vincula, & quæcunque ex ossibus orta sunt, & in ossa inferuntur, dolere incipiunt. Quumque malum auctum est, suturæ capitis, vertebræ ceruicis, dorsique dolent, ossisque sacri postrema pars. In articulis tophacea quædam coalescunt

vt nihil ferè sit in vniuerso corpore doloris expers, inquit Aretæus. Huius tres species, Ischias, Chyragra, Podagra. Si dolor à poplite vel tibia transit in Cotylam, seu coxæ cauum, aut clunem aut lumbos tantùm, Ischias est. Sin magnum pedis digitum dolor primùm occupat, rursum calcem inferiori parte qua nitimur, deinde cauum, & postremus omnium intumescit malleolus, Podagra. Si soli manus articuli dolent, aut simul afficitur flexura cubiti, chyragia. Quùm in omnibus hisce partibus sæuit dolor, arthritis est, quam à podagra principium sumere solitam esse scribit Galenus. Est autem Arthritis morbi genus vt acerbitate doloris horrendum, ita si radices egerit, tam infaustum in curando, vt in eorum numerum ascribatur, quæ vulgus appellat Medicorum opprobria. Cuius causa vitiosus, ac redundans humor est, in articulis fluxione primùm, inde congestione cumulatus: qui vel sanguineus est: vel quod sæpius, pituitosus, aut è pituitoso, biliosoque mixtus ex Galeno. Solum tamen humorem frigidum Arthritidis causam statuit, non tantum ex Neotericis eruditissimus Fernelius, sed & inter veteres Medicos eximius scriptor Aretæus. Quorum rationes etsi maximi momenti sunt, superat tamen eorum opinio, qui varios humores Arthritidem parere confirmant. Nos verò duplicem eius fontem agnoscimus, Cerebrum, & Hepar, viamque fluxionis à cerebro, quam non minus acutè quam verè statuit Fernelius & humoris speciem admittimus. Sed & varios humores ab hepate venisque in articulos influere cum Galeno, cæterisque claris authoribus consentaneum iudicamus, expositis signis, quibus humoris cuiusque dominium indicatur: à quibus erit etiam petenda curandi ratio, quam libro decimo sequimur, vt nimirùm Arthritidem à pituita plegmagogo pharmaco, & discutientibus admotis: à bile cholagogo, topicis anodynis, & refrigerantibus: à sanguine phlebotomia: melanagogis hanc quæ fit à melancholia sanemus. Cur autem à varijs humoribus lacessantur articuli facit partium mittentium robur, recipientium imbecillitas naturalis, aut parentum arthriticorum vitio contracta, viarum laxitas, ac tenuitas humorum influentium. Tenuitas autem ista serum est, cuiusque humoris excrementum: quod est tenue quum in articulos influit: in quibus quum delituerit diu, crassior ac viscosior efficitur humor, à quo gignuntur tophi seu nodi, quibus articuli dissiliunt, foràsque prominent. Periodicus hic morbus est, Vere quo sanguis augetur, & Autumno, quo generantur ichores exacerbari solitus. Vnde scripsit Hippocrates Sæpiùs Autumno fiunt ac Vere podagræ.

Aret lib. 2. de sig. & caus. acut. mort c. 12.

Gal comm. ad aph. 28. lib. 6. aph.

Arthritidis causæ.

Gal. l. 10. de comp. med. secundum loca.

Fernel. lib. 6. path c. 18.

Arthritidis origo duplex.

Adiuuantes Arthritidis causæ.

ELEPHANTIASIS SIGNA ET CAVSAE.

CAPVT XXX.

Elephantiasis incipientis signa.

OEDA *Leontiasis solita est quæ lepra vocari*
Quæque Elephantis habet nomen, dat mitia primò
Signa suæ feritatis, inest quia copia somni,
Dulcis & alta quies, creberque cupidinis ardor,
Et veluti sanis interdum durior aluus.

Increscentis notæ.

Dein stupet, et gelido violatur frigore corpus:
Nec flos ille manet, qui viuidus esse solebat,
Sed flauo cutis est, albo, nigróve colore,
Duraque, fissurisque patens, rimisque dehiscens.

Elephantiasis cõfirmatæ signa.

Sæuiùs at gliscente malo grauis halitus exit,
Raucescit quoque vox, lotium turbatur et albet,
Liuet, et obscœnum facies malè tincta colorem
Induit, assurgunt varij fœdique tumores,
Labraque crassescunt, inuertunturque, colorque
Plumbeus illarum parte inferiore videtur.
Quæque patere solet crustatur, & vlcere naris
Obstruitur piceo, tenuatur et auris, eique
Immixto nigrore rubet, maiorque videtur
Quam prius, & partes naturæ lege pilosæ
Glabrescunt, flauent oculi, fixique tenentur,
Lucentesque minùs curuum sinuantur in orbem,
Contrahitur quoque frons, multisque fit aspera rugis,
Lingua tumet varis, & ei vtraque subdita vena
Nigricat: est Lichen, quem Psora & lepra sequuntur.

Incubus exercet, terrent vaga somnia, mœror
Assiduus comes est, humeri panduntur ut alæ,
Spiritus est tardus, pulsus quoque. Denique sensus
Deperit, & cana maculatur grandine corpus.
Causa melancholicus sanguis, terrenus & omnis,
Vstus, limosus, salsus, concretus & humor: *Elephantiasis causa.*
Sæpius at niger è Iecore aut è Splene, per omnes
Corporis effusus partes, & labe maligna
Totam corrumpens vitiato corpore massam.
Cuius pernicies tanta est, contagio tanta,
Lędat ut accumbens elephanticus, aere lędat,
Qui spurco vel ab ore meat, vel corpore toto.
Quique elephantiaco satus est de semine, lepram
Incurrat, vitio quæ seminis hęret in illo.
Sed noua ne tanti fiat generatio morbi, *Quenam aduitandâ elephantiasin fugienda*
Vitentur carnes asinæ, ceruique, bouisque,
Viscosique cibi reliqui crassique, falernum
Crassius, atque vigil quæ corpora cura perurit.
Iuncta viro mulier quando muliebria surgunt,
Se metuat miscere viro, veneremque repellat.

COMMENTARIVS.

ELEPHANTIASIS cancrosus est vniuersi corporis tumor. Cuius materia melancholicus humor est, qui venenatam qualitatem asciscens, visceribus primùm, deinde partibus omnibus contagiosum virus impertit. Eo demum inquinatæ, terrenum hunc & melancholicum succum vel ex purissimis alimentis gignunt: eiusdem veneni participem quo imbutæ nutritæque, in similem denique naturam abeunt, totiusque substantiæ morbus efficitur. Qui dicitur elephantiasis, quia cum Elephante communicat in multis quæ percurrit Aretæus Leontiasis quia quisquis in hunc affectum incidit, multas in fronte rugas irati Leonis instar ad supercilia contractas habet. Satyriasis ob inexplebile veneris desiderium, satyris olim commune vitium. Herculeus quia nullus eo maior neque valentior. Summam enim ad mortem inferendam vim obtinet: quippe cuius & mortis eadem origo est. *Elephantiasis quid & eius causa.* *Huius morbi varia nomina.* *Aret. lib. 2. de sig. & caus. diuturn. morb.*

primigenij nitirum humidi ab alieno calore depopulatio, quam omnium partium terrena siccitas consequitur. In cuius initio tranquillitas est, & à dolore cessatio, sanguine crassiore nondum malignam qualitatem adepto: placidus somnus, vaporibus è sanguine in cerebrum elatis: qui maligna qualitate nondum impressa blandi sunt. Nam, aucto demum affectu molestissimus est somnus, materiæ somniferæ corruptione: aut vigiliæ succedunt ab humoris acrimonia, siccitate, malignitate, Procliuitas est in venerem ob salsos humores qui pruritum excitant, flatulentosque spiritus è crassiore, crudioreque materia genitos. Duriores alui fæces, quia viscera sicca, cæteræque partes aridæ omnem humiditatem imbibunt. Torper vniuersa quidem cutis, sed maximè pedum ob humorum crassitiem, continuitatem spirituum intercipiétem: floridus color non est, quia non coquitur alimentum, sed raptim à partibus attrahitur, ideoque nec sanguis laudabilis, nec vegeti spiritus fiunt. Nec est omnium elephanticorum vnus color: sed quidam subflaui sunt, quidam albicant, vt in Flandria, locisque sub arcto positis: subrubent alij: sunt & alijs, vt in Ægypto, locisque meridionalibus fuscus nigerque color vmbræ mortique similis, humoris atrabilarij soboles, qui pessimus omnium ac fœdissimus est. Exedit enim, eroditque, veram cutim, & ferinis vlceribus vniuersum corpus implens extrema putredine consumit, vt indè colligas pituitam salsam elephantiasis albæ causam esse, rubræ sanguinem, subsuluæ bilem: sed præcipuam magisque communem humorem atrum atque melancholicum. At elephanticorum halitus graueolens ac putridus est contagione serpens in alium. Nam eorum corrupta spiritus exhalatione, & vlcerum virulentorum fœtore vicinus inquinatur aer; quem quum haurire necesse sit, eos quoque contingit elephantiæ labe conspurcari, qui cum elephanticis assiduè versantur, quibus ideò iure cætu hominum interdicitur. His rauca vox est, quia crassescit, exasperaturque grádinosis verrucis eorum arteria aspera cum gutture. Lotium turbidum, quia quum sanguis crassus sit, instarque fœcis turbidus, illius quoque serum crassum ac turbidum fieri par est: quamuis interdum sit tenue, non natura, sed obstructis renum meatibus. Album etiam apparet, quia crudus sanguis. At liuet facies, quia refriguit sanguis. Refriguit verò, quia non difflatur ob cutis crassitiem, qua pori non aperiuntur. Facies porro turpis & obscœna. Mentum enim malæque crassescunt, & liuido rubore tinguntur, in eisque vt reliqua facie tumores extuberant, labra tument & inuertuntur, supercilia prominent, prædura, glabraque sunt, deorsumque pondere vergentia. Crassescunt & alæ nariũ, & rimis discerptæ pustulas nigras & cruentas excutiunt: quinetiam interdum erosa cartilagine nasus excidit, deformi spectaculo. Pilosæ partes in aliis, in his glabrescunt; nec enim aluntur, gignunturque pili ob cutis densitatem & frigus. Oculorum figura sphærica seu rotunda, quia quum crassi sint spiritus, radios etiam non emittunt: & in sese conclusi se glomerant, seu coguntur in globum. Frons contrahitur ac rugosa fit à siccitate. Siccitatis verò signa magis elucent in fronte, quæ fere tota cutis, non vt

Signorum incipientis elephantiæ causæ.

Signorum increscentis & elephantiæ causæ.

verus musculus, munita carne, qua possit natiuam humiditatem tueri. Lingua grandinosis tuberculis maximè conspicua, quia laxa, raraque supra musculos omnes. Quare qui Suum lepram explorant, solam linguam intuentur & attingunt, ex eaque vel morbosa, vel sana de reliquo corpore simile ferunt iudicium. Omnes porro venæ sanguinem atrum in elephantiasi continent: ideò nigrescere viderentur omnes, si non cutis densitas impediret: linguæ verò corpus maximè ratum, spongiosum ac porosum est: hinc eius venæ perspicuè nigrescunt. Ceterùm impetigo quæ Lichen, cutis asperitas est dura siccaque cum adurente pruritu. Quæ nascitur à siccis pustulis, vt scabies ab humidis. Eius materia bilis est, aut pituita tenuis, eaque putrida, salsave, quæ coercita sub Epidermide eam corrodit & exedit. Deterior hac est Psora, qua cutis durior, crassior, serpentibusque pustulis asperior eroditur, finditur furfuraceis quibusdam nigris ab ea per attritum manantibus. Quæ quoniam ab atra bile in cutem effusa nascitur, ægrè sanabilis. Deterrima lepra est, in qua cutis eroditur, depascitur, finditurque, non modò furfuraceis, sed & squammulis, non ab Epidermide duntaxat, vt quum Lichen est, sed à vera cute decidentibus, quæ proximus gradus est ad Elephantiasin Grecorum, quam describimus, quam & vulgus Gallicum Lepram appellat. In qua fit Incubus oppressi Lienis tumore, vel à cruditate: plena terroris insomnia sunt, atro vapore, fumóve cerebrū peruadente: metus & mœror assiduus vt in melancholia morbo: tardus pulsus, quia refriguit sanguis, crassique spiritus, vnde motus etiam segnities. Respiratio quoque tarda fit ac difficilis. Quum enim ea fiat per musculos, tum hi lentè mouentur ob stupotis sensum. Sensus cutis omnino perit, quia densata tùm est, & frigore quasi glacie coaluit. Quare nerui molles, tenues, & quasi fibræ quæ per eam disseminantur, ita coguntur atque crassescunt, vt spiritum non recipiant animalem. Motus autem etsi stupet, non tamen interit, quia natiuus calor in musculis conseruatur, cuius munere nerui qui motui destinantur, minùs offensi spiritum animalem recipiunt ac retinent. Musculi namque præter carnosam substantiam venas & arterias in se continent: quarum spiritibus & sanguine nutriantur, viuant & incalescant. Cutis autem siccior & frigidior est, vt potè mediam inter carnem neruumque naturam adepta: cui nec venæ nec arteriæ sunt, sed in quam illarum duntaxat extrema subeunt: denique partium omnium est imbecillima: siquidem totius corporis excrementa recipit, & interioribus externisque patet iniuriis. Nec tamen sicut in musculis motus, ita sensus est, sed in his velut in cute pariter amittitur. Quare qui volunt elephanticum experiri, acum illius in corpus adigunt. Ex cuius punctura si nullius doloris sensus excitatur, absolutam Elephantiasin esse pronunciant: vt est quum grandi-

Quid Impetigo, seu Lichen, eiusque causa.

Psora & eius causa.

Lepra, gradus ad Elephantiasin Græcorum.

Elephantiasis confirmatæ signa pathognomonica.

Cur in Elephantiasi communis motus est sublato sensu.

nosis verrucis corpus impletur assimilatrice vi languida: qua crudior alimenti portio præ frigore se colligens & candicans instar grandinis, natiui coloris indicat extinctionem.

Libri Quarti Medicæ Decados

FINIS.

FRANCISCI PORTI

CRESPEIENSIS VALESII, MEDICIQVE PARISIENSIS, Medicæ Decados

LIBER QVINTVS.

PROOEMIVM.

ACTENVS *inualido latitantes corpore morbos,*
Quosque suis aperire datum est ac promere signis,
Et naturales illis annectere causas,
Artis opus magnum. Sed eos dum demere conor,
Humanumque genus vita meliore beare,
Maius opus moueo. Faueas patris vnice fili,
Crux cuius clausum nobis reserauit Olympum,
Edoceasque tuum, sine te quid posse negantem
Vera loqui, medicaque manu sanare Poëtam.

Hinc colligas superioribus libris signa causasque morborum. His sequentibus curationem doceri.

COMMENTARIVS.

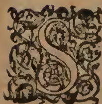
Quid Morbus.

MORBVS, affectus præter naturam est, à quo primùm læditur actio. Cuius cognitio à signis causisque petita præstans est & eximia, sed quæ contemplationis est Physicæ, non actionis. Curandi methodus & ratio requiritur, quæ morbo finem imponat, eumque profliget. Quod vt fiat, medicus vocatus in consilium vt à morbo statuat, videat ex signis causisque quis ille, & à quo sit humore, ægri temperamentum, ætatem, viresque scrutetur: sedem affectam inquirat, sitne pars princeps, & cuius actio cũctis animalis partibus sit communis: an vilis, sibique soli genita: cuius figuræ sit, quo loco sita: cuius sensus, acutíne an hebetis, obtusique particeps, vt remedij genus accommodet. Cuius quantitatem scire solertis est, & vsu peritissimi, quum ægrorum ætas non eadem, non vis, non idem sit affectus, non eadem regio, non idem tempus. Vtque morborum ideæ multæ, sic varia remediorum genera, quæ petuntur è radicibus, folijs, floribus, fructibus, seminibus, metallis, & alijs simplicibus, & mixtis, quæ ex plantis, aut animalium, terræ ve corporibus eruuntur. Quorum intuebitur distinguetque formas, vires examinabit, & quid cuique parti magis affine sit & congruum spectabit is, cui mederi tutò fœliciterque consilium est, in quo versamur hoc opere.

Quid agendum Medico curandi modum inituro.

HVMORES QVATVOR, SANGVINEM, BILEM, PITVITAM, MELANCHOLIAM SANITATIS MORBIQUE COMMUNES ESSE CAUSAS.

CAPVT PRIMVM.

Vnt ut in immenso genitalia corpora mundo
Quatuor, ignis edax, aër, aqua, & infima tellus,
Ex quibus omnigenæ fiunt, pereuntque figuræ:
Quattuor humores ita sunt fundamina prima
Corporis humani: sanguis, pituita, crocique
Et picis assimilis bilis: qui legibus æquis
Temperiem si forte creant, nullumque lacessit
Externum vitium, nihil est lugubre, sed omnes
Peruadit sensus, trahit & sua quemque voluptas.
Et quot narrantur Cumææ virginis anni,
Esse tot his possunt concordi pace ligatis.
Sin aliquis superat, vel putridus inficit humor,
Infesto turpes concurrunt agmine morbi.
Qui quum natiuum populent, hebetentque calorem,
Marcet opus iners, & præcipitata senectus
Ingruit, horrendæ certissima nuncia mortis.
Quam nemo vt vitare potest, medicina retardat,
Quoslibet humores compescere nata furentes,
Aut inhibere putres, & eosdem excludere, ne pars
Ducat ab impura labem sincera malignam.

Quatuor elementa mũdo, ignis, aer, aqua, terra.

Quatuor hominis elementa, sanguis, pituita, & vtraque bilis.

Intemperies & humorũ putredo morbo[illegible]ortisque causa,

COMMENTARIVS.

Quid elemētum. Arist. lib. 1. de cælo. Gal. lib. 1. de Elem.

ELEMENTVM est corpus, in quod reliqua corpora dissoluuntur, vt definit Aristoteles. Vel, vt Galenus, minima rei quam constituit portio. Vel, prima & simplicissima pars, quæ in alias diuidi nequit. Quod vnum esse non potest, quum inde compositum corpus doleat, quodque dolet sit sensus alterationisque capax atque patibile: quodque patitur ab altero pati necesse sit. Sed & alteratio passioque quælibet à calido frigidóve, aut humido siccove fit, nec ab his quatuor vllæ qualitates reperiri possunt, à quibus constituatur elementum. Hinc elementa quatuor, non plura, pauciorave traduntur. Quæ vniuersi, seu mundi simplicissima corpora vocantur, quod ab his fiant omnia. Quatuor autem humores, sanguis, pituita, flaua & atra bilis communia dicuntur animalium sanguine præditorum elementa, quod ijs congenita sint, & ab iis animalium generatio & vita consequatur. Nam à sanguine semen est, generationis nostræ principium: omnesque corporis partes aluntur sanguine, qui reliquos humores in se complectitur: quique cibus & potus in ventriculum ad alendum ingeritur, coctione fit sanguis, quo repareretur substantiæ nostri corporis effluuium. Fit ab his Temperamentum, quod est quatuor primarum qualitatum concentus ex omnium elementorum permistione. Quare si calidi, frigidi, humidi, siccique pares sint portiones, & humores in hominis corpore ita coierint, vt vnus alium non superet, iustum fiet Temperamentum quòd εὔκρατον aiunt, cæterorum lex & regula; corpusque sic habitum in multos annos extendetur, si non prauis, nec pluribus cibis oneretur, nec externis offendatur iniurijs. Sin dissentientibus inter se qualitatibus & humoribus corpus à iusta temperie desciuerit, morbi fiunt; quos solers Medicus, quod superuacaneum est vacuatione detrahens, quodque deficit adiectione supplens abiget, fietque velut author vitæ longioris.

Elementa quatuor dūtaxat. Elementa mundi. Animalium sāguine prædítorū elementa. Temperamētū quid.

MORBVM OMNEM EXCLVDI contrarijs.

CAPVT II.

Demonstratio quā contrarijs expelli cōtraria probatur.

ETNÆVM tollit frigus glaciale calorem,
In siccum liquor vdus agit, liquidūque vicissim
Ebibit humorē quod vt ignis & arida siccat.
Finditur à tenui crassum, molliqne resistit

Ferrea

Ferrea durities, atque aspera læuibus obsunt,
Raraque condensis, et apertis clausa, solutis
Quæ iungunt, coguntque simul, tergentia lentis.
Sic bilem lactuca domat, calaminta, thimusque
Phlegma coquit crassum, tenuatque, & amygdala dulcis
Mollit, vt omnis adeps quę dura atque aspera tactu.
Mel roseum putri deducit ab vlcere sordes.
Lenta salix, vlmus, sanicula, buglaque claudit
Vulnus hians, quia constringit, cohibetque fluorem.
Quumque intùs superans & turget, & æstuat humor
Purpureus, cæsa iuuat hunc educere vena.
Corporis in reliquis, quicumque meatibus hæret,
Purgatur vomitu, lotio, sudore, vel aluo,
Naribus aut patulis, vtero vel hiante, pariue
Sede sequax humor, plenos vt inaniat artus.
Si viget interiùs, teneras & viua medullas
Flamma vorat, gelido petitur medicamen ab haustu,
Lymphaque sumpta vetat siccum marcescere corpus.
Denique quæque suis pelluntur ab hostibus. Ergo
Omnis in humanum penetrat qui corpus, eique
Vim facit, excutitur sua per contraria morbus.

Communes excre- mentorum expurgandorum via ventriculus, renes, cutis, anus, vterus.

COMMENTARIVS.

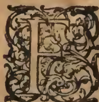
CONTRARIA dicuntur quæ sub eodem genere posita, plurimùm inter se dissident, vt calor & frigus, humiditas & siccitas, sanitas & morbus. Quæ solis tolli contrarijs, & contraria morborum esse remedia, theorema medicum ac physicum est, ab Hippocrate frequenter assumptum, & à Galeno repetitum sæpius, quia verissimum. Non enim similibus excludi morbos, sed augeri certum est. Quamuis enim lassitudinem sedet lassitudo, dum per musculos effusas humoris reliquias excutit: & vomitionem vomitio compescat, dum proritantem humorem vacuat: & dysenteriam purgatio leuet, dum infensam materiam, efficientem eius causam expellit: rheum etiam temperamento calidum febrem extirpet, dum bilem exuperantem, quæ materia coniuncta febris est expurgat, id quidem ex accidenti, non per se facere putandum

Hipp. lib. de flat. & aph. 22. lib 2. aph. Gal lib 2. de optima secta, de cōstit art. lib. 1. de sanit. tuend. & alibi passim.

ELEPHANTIASIS SIGNA ET CAVSAE.

CAPVT XXX.

Elephantiasis incipientis signa.

OEDA Leontiasis solita estque lepra vocari
Quaeque Elephantis habet nomen, dat mitia primò
Signa suae feritatis, inest quia copia somni,
Dulcis & alta quies, creberque cupidinis ardor,
Et veluti sanis interdum durior aluus.
Increscentis nota. *Dein stupet, et gelido violatur frigore corpus:*
Nec flos ille manet, qui viuidus esse solebat,
Sed flauo cutis est, albo, nigróve colore,
Duraque, fissurisque patens, rimisque dehiscens.
Elephantiasis cõfirmata signa. *Saeuius atglíscente malo grauis halitus exit,*
Raucescit quoque vox, lotium turbatur et albet,
Liuet, et obscoenum facies malè tincta colorem
Induit, assurgunt varij foedique tumores,
Labraque crassescunt, inuertunturque, colorque
Plumbeus illarum parte inferiore videtur.
Quaeque patere solet crustatur, & vlcere naris
Obstruitur piceo, tenuatur et auris, eique
Immixto nigrore rubet, maiorque videtur
Quam prius, & partes naturae lege pilosae
Glabrescunt, flauent oculi, fixique tenentur,
Lucentesque minùs curuum sinuantur in orbem,
Contrahitur quoque frons, multisque fit aspera rugis,
Lingua tumet varis, & ei vtraque subdita vena
Nigricat: est Lichen, quem Psora & lepra sequuntur.

Incubus

Incubus exercet, terrent vaga ſomnia, mœror
Aſſiduus comes eſt, humeri panduntur vt alæ,
Spiritus eſt tardus, pulſus quoque. Denique ſenſus
Deperit, & cana maculatur grandine corpus.
Cauſa melancholicus ſanguis, terrenus & omnis,
Vſtus, limoſus, ſalſus, concretus & humor: *Elephantiaſis cauſa.*
Sæpius at niger è Iecore aut è Splene, per omnes
Corporis effuſus partes, & labe maligna
Totam corrumpens vitiato corpore maſſam.
Cuius pernicies tanta eſt, contagio tanta,
Lędat vt accumbens elephanticus, aere lędat,
Qui ſpurco vel ab ore meat, vel corpore toto.
Quique elephantiaco ſatus eſt de ſemine, lepram
Incurrat, vitio quæ ſeminis hęret in illo.
Sed noua ne tanti fiat generatio morbi, *Quænam advitandā elephantiaſin fugenda*
Vitentur carnes aſinæ, ceruique, bouiſque,
Viſcoſique cibi reliqui craſſique, falernum
Craſſius, atque vigil quæ corpora cura perurit.
Iuncta viro mulier quando muliebria ſurgunt,
Se metuat miſcere viro, veneremque repellat.

COMMENTARIVS.

ELEPHANTIASIS cancroſus eſt vniuerſi corporis tumor. Cuius materia melancholicus humor eſt, qui venenatam qualitatem aſciſcens, viſceribus primùm, deinde partibus omnibus contagioſum virus impertit. Eo demum inquinatæ, terrenum hunc & melancholicum ſuccum vel ex puriſſimis alimentis gignunt: eiuſdem veneni participem quo imbutæ nutritæque, in ſimilem denique naturam abeunt, totiuſque ſubſtantiæ morbus efficitur. Qui dicitur elephantiaſis, quia cum Elephante communicat in multis quæ percurrit Aretæus Leontiaſis quia quiſquis in hunc affectum incidit, multas in fronte rugas irati Leonis inſtar ad ſupercilia contractas habet. Satyriaſis ob inexplebile veneris deſiderium, ſatyris olim commune vitium. Herculeus quia nullus eo maior neque valentior. Summam enim ad mortem inferendam vim obtinet: quippe cuius & mortis eadem origo eſt.

Elephantiaſis quid & eius cauſa.

Huius morbi varia nomina.

Aret. lib. 2. de ſig. & cauſ. diutur. morb.

primigenij ninitum humidi ab alieno calore depopulatio, quam omnium partium terrena siccitas consequitur. In cuius initio tranquillitas est, & à dolore cessatio, sanguine crassiore nondum malignam qualitatem adepto: placidus somnus, vaporibus è sanguine in cerebrum elatis: qui maligna qualitate nondum impressa blandi sunt. Nam, aucto demum affectu molestissimus est somnus, materiæ somniferæ corruptione: aut vigiliæ succedunt ab humoris acrimonia, siccitate, malignitate. Procliuitas est in venerem ob salsos humores qui pruritum excitant, flatulentosque spiritus è crassiore, crudioreque materia genitos. Duriores alui fæces, quia viscera sicca, cæteræque partes aridæ omnem humiditatem imbibunt. Torpet vniuersa quidem cutis, sed maximè pedum ob humorum crassitiem, continuitatem spirituum intercipiêtem: floridus color non est, quia non coquitur alimentum, sed raptim à partibus attrahitur, ideoque nec sanguis laudabilis, nec vegeti spiritus fiunt. Nec est omnium elephanticorum vnus color: sed quidam subflaui sunt, quidam albicant, vt in Flandria, locisque sub arcto positis: subrubent alij: sunt & alijs, vt in Ægypto, locisque meridionalibus fuscus nigerque color vmbræ mortique similis, humoris atrabilarij soboles, qui pessimus omnium ac fœdissimus est. Exedit enim, erodit que, veram cutim, & ferinis vlceribus vniuersum corpus implens extrema putredine consumit, vt inde colligas pituitam salsam elephantiasis albæ causam esse, rubræ sanguinem, subfuluæ bilem: sed præcipuam magisque communem humorem atrum atque melancholicum. At elephanticorum halitus graueolens ac putridus est contagione serpens in alium. Nam eorum corrupta spiritus exhalatione, & vlcerum virulentorum fœtore vicinus inquinatur aer; quem quum haurire necesse sit, eos quoque contingit elephantiæ labe conspurcari, qui cum elephanticis assiduè versantur, quibus ideò iure cætu hominum interdicitur. His rauca vox est, quia crassescit, exasperaturque grãdinosis verrucis eorum arteria aspera cum gutture. Lotium turbidum, quia quum sanguis crassus sit, instarque fœcis turbidus, illius quoque serum crassum ac turbidum fieri par est: quamuis interdum sit tenue, non natura, sed obstructis renum meatibus. Album etiam apparet, quia crudus sanguis. Atliuet facies, quia refriguit sanguis. Refriguit verò, quia non difflatur ob cutis crassitiem, qua pori non aperiuntur. Facies porro turpis & obscœna. Mentum enim malæque crassescunt, & liuido rubore tinguntur, in eisque vt reliqua facie tumores extuberant, labra tument & inuertuntur, supercilia prominent, prædura, glabraque sunt, deorsumque pondere vergentia. Crassescunt & alæ nariũ, & rimis discerptæ pustulas nigras & cruentas excutiunt: quinetiam interdum erosa cartilagine nasus excidit, deformi spectaculo. Pilosæ partes in aliis, in his glabrescunt; nec enim aluntur, gignunturque pili ob cutis densitatem & frigus. Oculorum figura sphærica seu rotunda, quia quum crassi sint spiritus, radios etiam non emittunt: & in sese conclusi se glomerant, seu coguntur in globum. Frons contrahitur ac rugosa fit à siccitate. Siccitatis verò signa magis elucent in fronte, quæ fere tota cutis, non vt

Signorum incipientis elephantiæ causæ.

Signorum increscentis & elephantiæ causæ.

verus musculus, munita carne, qua possit natiuam humiditatem tueri. Lingua grandinosis tuberculis maximè conspicua, quia laxa, tataque supra musculos omnes. Quare qui Suum lepram explorant, solam linguam intuentur & attingunt, ex eaque vel morbosa, vel sana de reliquo corpore simile ferunt iudicium. Omnes porro venæ sanguinem atrum in elephantiasi continent: ideò nigrescere viderentur omnes, si non cutis densitas impediret: linguæ verò corpus maximè rarum, spongiosum ac porosum est: hinc eius venæ perspicuè nigrescunt. Ceterùm impetigo quæ Lichen, cutis asperitas est dura siccaque cum adurente pruritu. Quæ nascitur à siccis pustulis, vt scabies ab humidis. Eius materia bilis est, aut pituita tenuis, eaque putrida, salsave, quæ coercita sub Epidermide eam corrodit & exedit. Deterior hac est Psora, qua cutis durior, crassior, serpentibusque pustulis asperior eroditur, finditur furfuraceis quibusdam nigris ab ea per attritum manantibus. Quæ quoniam ab atra bile in cutem effusa nascitur, ægrè sanabilis. Deterrima lepra est, in qua cutis eroditur, depascitur, finditurque, non modò furfuraceis, sed & squammulis, non ab Epidermide duntaxat, vt quum Lichen est, sed à vera cute decidentibus, quæ proximus gradus est ad Elephantiasin Grecorum, quam describimus, quam & vulgus Gallicum Lepram appellat. In qua fit Incubus oppressi Lienis tumore, vel à cruditate: plena terroris insomnia sunt, atro vapore, fumóve cerebrũ peruadente: metus & mœror assiduus vt in melancholia morbo: tardus pulsus, quia refriguit sanguis, crassique spiritus, vnde motus etiam segnities. Respiratio quoque tarda fit ac difficilis. Quum enim ea fiat per musculos, tum hi lentè mouentur ob stuporis sensum. Sensus cutis omnino perit, quia densata tùm est, & frigore quasi glacie coaluit. Quare nerui molles, tenues, & quasi fibræ quæ per eam disseminantur, ita coguntur atque crassescunt, vt spiritum non recipiant animalem. Motus autem etsi stupet, non tamen interit, quia natiuus calor in musculis conseruatur, cuius munere nerui qui motui destinantur, minùs offensi spiritum animalem recipiunt ac retinent. Musculi namque præter carnosam substantiam venas & arterias in se continent: quarum spiritibus & sanguine nutriantur, viuant & incalescant. Cutis autem siccior & frigidior est, vt pote mediam inter carnem neruumque naturam adepta: cui nec venæ nec arteriæ sunt, sed in quam illarum duntaxat extrema subeunt: denique partium omnium est imbecillima: siquidem totius corporis excrementa recipit, & interioribus externisque patet iniuriis. Nec tamen sicut in musculis motus, ita sensus est, sed in his velut in cute pariter amittitur. Quare qui volunt elephanticum experiri, acum illius in corpus adigunt. Ex cuius punctura si nullus doloris sensus excitatur, absolutam Elephantiasin esse pronunciant: vt est quum grandi-

Quid Impetigo, seu Lichen, eiusque causa.

Psora & eius causa.

Lepra, gradus ad Elephantiasin Græcorum.

Elephantiasis confirmatæ signa pathognomonica.

Cur in Elephantiasi communis motus est sublato sensu.

nosis verrucis corpus impletur assimilatrice vi languida: qua crudior alimenti portio præ frigore se colligens & candicans instar grandinis, natiui coloris indicat extinctionem.

Libri Quarti Medicæ Decados

FINIS.

FRANCISCI PORTI

CRESPEIENSIS VALESII, MEDICIQVE PARISIENSIS, Medicæ Decados

LIBER QVINTVS.

PROOEMIVM.

HACTENVS *inualido latitantes corpore morbos,*
Quosque suis aperire datum est ac promere signis,
Et naturales illis annectere causas,
Artis opus magnum. Sed eos dum demere conor,
Humanumque genus vita meliore beare,
Maius opus moueo. Faueas patris vnice fili,
Crux cuius clausum nobis reserauit Olympum,
Edoceasque tuum, sine te quid posse negantem
Vera loqui, medicaque manu sanare Poëtam.

Hinc colligas superioribus libris signa causasque morborum. His sequentibus curationem doceri.

COMMENTARIVS.

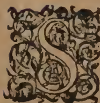
Quid Morbus.

MORBVS, affectus præter naturam est, à quo primùm læditur actio. Cuius cognitio à signis causisque petita præstans est & eximia, sed quæ contemplationis est Physicæ, non actionis. Curandi methodus & ratio requiritur, quæ morbo finem imponat, eumque profliget. Quod vt fiat, medicus vocatus in consilium vt à morbo statuat, videat ex signis causisque quis ille, & à quo sit humore, ægri temperamentum, ætatem, viresque scrutetur: sedem affectam inquirat, sitne pars princeps, & cuius actio cūctis animalis partibus sit communis: an vilis, sibique soli genita: cuius figuræ sit, quo loco sita: cuius sensus, acutíne an hebetis, obtusique particeps, vt remedij genus accommodet. Cuius quantitatem scire solertis est, & vsu peritissimi, quum ægrorum ætas non eadem, non vis, non idem sit affectus, non eádem regio, non idem tempus. Vtque morborum ideæ multæ, sic varia remediorum genera, quæ petuntur è radicibus, folijs, floribus, fructibus, seminibus, metallis, & alijs simplicibus, & mixtis, quæ ex plantis, aut animalium, terræ ve corporibus eruuntur. Quorum intuebitur distinguetque formas, vires examinabit, & quid cuique parti magis affine sit & congruum spectabit is, cui mederi tutò fœliciterque consilium est, in quo versamur hoc opere.

Quid agendum Medico curandi modum inituro.

HVMORES QVATVOR, SANGVINEM, BILEM, PITVITAM, MELANCHOLIAM sanitatis morbique communes esse causas.

CAPVT PRIMVM.

SVNT ut in immenso genitalia corpora mundo
Quatuor, ignis edax, aër, aqua, & infima tellus,
Ex quibus omnigenæ fiunt, pereuntque figuræ:
Quattuor humores ita sunt fundamina prima
Corporis humani: sanguis, pituita, crocique
Et picis assimilis bilis: qui legibus æquis
Temperiem si forte creant, nullumque lacessit
Externum vitium, nihil est lugubre, sed omnes
Peruadit sensus, trahit & sua quemque voluptas.
Et quot narrantur Cumææ virginis anni,
Esse tot his possunt concordi pace ligatis.
Sin aliquis superat, vel putridus inficit humor,
Infesto turpes concurrunt agmine morbi.
Qui quum natiuum populent, hebetentque calorem,
Marcet opus iners, & præcipitata senectus
Ingruit, horrendæ certissima nuncia mortis.
Quam nemo ut vitare potest, medicina retardat,
Quoslibet humores compescere nata furentes,
Aut inhibere putres, & eosdem excludere, ne pars
Ducat ab impura labem sincera malignam.

Quatuor elementa mũdo, ignis, aër, aqua, terra.

Quatuor hominis elementa, sanguis, pituita, & utraque bilis.

Intemperies & humorũ putredo morbo[rum] ... que causa.

Ferrea durities, atque aspera læuibus obsunt,
Raraque condensis, et apertis clausa, solutis
Quæ iungunt, coguntque simul, tergentia lentis.
Sic bilem lactuca domat, calaminta, thimusque
Phlegma coquit crassum, tenuatque, & amygdala dulcis
Mollit, vt omnis adeps quę dura atque aspera tactu.
Mel roseum putri deducit ab vlcere sordes.
Lenta salix, vlmus, sanicula, buglaque claudit
Vulnus hians, quia constingit, cohibetque fluorem.
Quumque intus superans & turget, & æstuat humor
Purpureus, cæsa iuuat hunc educere vena.
Corporis in reliquis, quicumque meatibus hæret,
Purgatur vomitu, lotio, sudore, vel aluo,
Naribus aut patulis, vtero vel hiante, pariue
Sede sequax humor, plenos vt inaniat artus.
Si viget interius, teneras & viua medullas
Flamma vorat, gelido petitur medicamen ab haustu,
Lymphaque sumpta vetat siccum marcescere corpus.
Denique quæque suis pelluntur ab hostibus. Ergo
Omnis in humanum penetrat qui corpus, eique
Vim facit, excutitur sua per contraria morbus.

Communes excrementorum expurgandorum viæ ventriculus, renes, cutis, anus, vterus.

COMMENTARIVS.

CONTRARIA dicuntur quæ sub eodem genere posita, plurimum inter se dissident, vt calor & frigus, humiditas & siccitas, sanitas & morbus. Quæ solis tolli contrarijs, & contraria morborum esse remedia, theorema medicum ac physicum est, ab Hippocrate frequenter assumptum, & à Galeno repetitum sæpius, quia verissimum. Non enim similibus excludi morbos, sed augeri certum est. Quamuis enim lassitudinem sedet lassitudo, dum per musculos effusas humoris reliquias excutit: & vomitionem vomitio compescat, dum proritantem humorem vacuat: & dysenteriam purgatio leuet, dum infensam materiam, efficientem eius causam expellit: rheum etiam temperamento calidum febrem extirpet, dum bilem exuperantem, quæ materia coniuncta febris est expurgat, id quidem ex accidenti, non per se facere putandum

Hipp. lib. de flat. & aph. 22. lib 2. aph.
Gal lib 2. de optima secta, de constit art. lib. 1. de sanit. tuend. & alibi passim.

Tuta [illegible] per media non tolluntur. lib. 9. method.

est. Nec verò per media contraria tolli possunt. Non enim calida tepidis, sed frigidis ad temperiem reuocantur, vixque quod obliquum est rectum euadit, nisi frequenter in aduersum retorqueatur. Itaque cum Galeno statuendum, curationis generalissimam indicationem vnicam esse contrarietatem: eique qui bene curandi viam tenere vult, in ijs remediorum generibus insudandum, quæ contraria morbo deprehenderit. Ideoque quum aliquis affectus calidus, vt Causus aut Phrenitis in corpore bacchatur ac furit insolentiùs, eum medicinæ professor obtundat frigidis. Et contrà, si quispiam impensè frigidus torpidas, vt Lethargus & Coma reddat actiones calidis, expugnet, inque reliquis similem contrariorum legem obseruet.

II.

Quid tenue, quæque tenuandi vi prædita.

Id tenue dicitur quod promptè se in corpus insinuat. Tenuandi vim in simplicibus medicamentis obtinent origanum, calamentum, pulegium, thymum, anethum, hypericum, helenium, maiorana, ruta, cuminum, apium, Sarzæparilla, chyna, Guaiacum, quæ rarefacta cute frigidum, crassum & concretum humorem insito calore liquant, incidũt & attenuant. Crassum autem id nominatur, quod hæret atque subsistit, nec ingredi corpus, aut altè penetrare potest. Huius naturæ sunt vitis viniferæ folia, cupressus, myrthus, rubus, acacia, galla, rhus, oxyacantha, mala cotonea, sorba, corna, mespila, quæ cutim ita densant, vt influentem humorem cohibeant, eumque parti leuiter affixum in aduersum reijciant.

Quid crassum, quæque vim incrassandi occludendique possident.

III.

Quid durũ & molle.

Quod tactum superat, durum: quodque cõtrà tactui cedit molle esse physici definiunt. Medici verò, quorum subiectum est humanum corpus, id durum esse statuunt, cui carni nostræ natura cedit, quod verò carni molle. Quare si Scirrhus, qui tumor durus, est in parte carnosa, bene cataplasma fit è radice brioniæ, cucumeris agrestis, althææ, maluæ liliorum, semine lini, fœnugræci cum adipibus & oleis emollientibus. Aut ex œsypo, medulla vituli, ceruique, suis & anseris cum adipibus, additis ad hæc ammoniaco, galbano, stytace bdellio, gummi pini, ladáno, terebinthina componitur emplastrũ. Sin œdema, mollis tumor, affligit, huic inducenda spongia madens oxycrato, vel simile quid, vt nimium laxa, mollisque pars humore digesto siccetur, fiatque durior, instituta per contraria curatione.

Malactica, seu molliendi vim habentia.

IIII.

Aſperum appellatur corpus durum, cui partium inæquabilitas eſt: qualelatum illud ſpatium quod à faucibus incipiens in Pulmones in ſeritur, arteriæ aſperæ titulo deſignatum. Vt læue, corpus molle ſuis partibus prorſus æquale, quales arteriæ reliquæ, læues ideo dictæ, quæ à corde profectæ, ſanguiné tenué purú vaporoſumque cótinent. Rarum autem id dicitur, quod magnos: denſum quod exiguos meatus obtinet. Quæ vt contraria ſunt, ita ſi corpori præter naturam inſident, contraria remedia requirunt. Cutis náque raritas, eam inſpiſſantibus atque denſantibus quæ πυκνότικα vocant, vt aqua frigida, muccagine ſeminis pſillij, ſucco portulacæ, ſemperuiui, tribuli viridis contrahitur: tolliturque denſitas diaphoreticis ſeu diſcutientibus, & aræoticis ſeu rarefacientibus, vt althæa, malua, mentha, chamæmælo, lilijs, origano, calamento, meliloto, cum butyro, terebinthina, ſtyrace, reſinis omnibus, pinguedine ſuis & anſeris, & alijs, eius poros, ſeu meatus occludentibus.

Aſperũ quid.
Laue quid.
Rarum & diſum quid
Cutem denſantia.
Diaphoretica ſeu diſcutientia, quæ dicuntur & areotica, quod cutim rarefaciant.

V.

Apertum & clauſum eſſe contraria cunctis notum eſt. Itaque quum ſanguis ex aperta vena prorumpit vberiùs, iis quæ glutinant & poros occludunt, vt terra lemnia, bolo armena, pilis leporis minutim inciſis cum oui candido, ſanguine draconis, myrrha, mumia, thure, maſtyche, ſalicis folijs, floribus, cortice, præcipueque lanugine: vel iis quæ viribus occultis agunt, vt iaſpide, qui cornallinus appellatur, hæmatite, corallio ſiſtendus. Sin contra videtur apetiendum, anaſtomoticis, quæ venarum & arteriarum ora dilatant & aperiunt, vt felle taurino, cyclamino, cæpis, allijs, ſed venæ ſectione potiùs vtendum.

Quæ cutis meatus occludũt, ſupprimuntque ſanguinem.
Anaſtomotica quæ reſerant ora venarum.

VI.

Quæ ſolutionem continui patiuntur, per ea quæ ſeiunctas partes vniunt, κολλήτικα ſeu glutinantia dicta ſanantur. Sic recentia vulneris labra ſalicis, vlmi, plantaginis, hyperici, betonicæ, verbenæ, ſcabioſæ, buglæ, ſaniculæque folijs, aloë, myrrha, thuris corticæ, ſarcocolla, lythargiro, terræ lumbricis & cochleis admotis coaleſcunt. Contra verò continuum ſoluunt quæ ex alto vehementius attrahunt, ἑλκτικα dicta, cyclaminus, dictamnum, anagallis vtraque, pix, porrum, ſagapenum, terebinthina, fimus, fermentum, pſoricum, quæque valde tenuis & calidę ſunt eſſentiæ.

Glutinãtia.
Continuum ſoluentia.

Z ij

Detergens & emplasticum quid.

Detergens, Græcis ῥυπτικὸν appellatur, id nimirũ quod è quauis parte ſordes eluit. Cui contrarium eſt emplaſticum, quod quia craſſæ eſt, terrenæque ſubſtantiæ, corporis poris tenaciter inhæret & impingitur. Itaque quum in externa corporis parte ſordeſcit vlcus, mel roſatum,

Detergendi vim habentia quæ

èque ſiccis roſis ſyrupus, cicerum, lupinorum, & orobi farina, terebinthina, mel, ſaccharum foris admota ſordes illius eluunt & expurgant. Siccant autem & occludunt bolus armena, terra ſigillata, lithargyrus,

Quænã emplaſtica.

ceruſa, pompholix, quæque ex ijs in momentaneos vſus componi, & in pharmacopolijs aſſeruari ſolent vnguentum roſatum meſues, deſiccans rubrum, diacalchyteos, ſeu palmæum, vnguentum album, rhaſis illuſtre nomine.

PLETHORÆ CVRATIO.

CAP. III.

Plethoram curãdi varij modi.

LORIDVS *in venis ideo ſi ſanguis abundat,*
Hunc victus tenuis, repetitaque balnea ſæpe,
Frictio multa, aluus vel ſponte, vel arte ſoluta,
Siſyphiuſve labor minuit. Labor omnis inanit
Nãmque, fames ieiuna: mador cute fuſus aperta,
Fæxque per ima fluens, vetat augerique cruorem:
Hunc etiam ſenſim minuit, corpuſque tuetur,
Si nullta illius labat actio. Sin viget Ingens,
Jmminet aut morbus, metus & ne forte grauetur
Natura, aut iaceat rubicundo oppreſſa cruore
Tollitur inciſa morbi violentia vena.

COMMENTARIVS.

PLETHORA duplex. Vna quidem, in qua sanguinis bonitas, & humorum omnium æquabilitas est, citra manifestam grauitatem, venarumque & reliquorum vasorum tensionem, quam εὐεξίαν appellant. Altera, in qua sanguinis vbertas & excessus euidens ex venarum arteriarumque tumore conspicitur, quæ πολυαιμία nominatur. Illa per se diu subsistere potest, quum *eucrasia* sit, & exquisita sanitas. Hæc minimè, quum ab optimo statu sit recessus ac declinatio. Quamobrem ne in morbum inuehat, impedienda materiæ subtractione per tenuem victum, aut excrementorum vacuatione per balnea, cathartica, frictiones. At si minùs ista conferunt, quia multitudine sanguis ita creuit, vt vasa distendat, & eadem aut rumpat, aut obstruat, missio sanguinis citò celebranda. Sed etsi cum robore vitium vehemens morbus citrà plenitudinem obsidet vena percundenda. Non enim sanguinis redundantia, sed morbi magnitudo, robutque virium phlebotomiam, vt lib. quatro method. scribit Galenus, indicat. *Plethora duplex.*

II.

Quum balneum calore tepido corporis meatus reserans, quod intùs est fuliginosum, vaporosum, serosumque discutiat ac foras expellat, plethoram imminuit, & impedit ab obstructione solitam nasci cacochymiam. Nec tamen eò priùs vtendum est, quam inedia victusue tenuis, purgatio, maximeque venæ sectio præcesserit, ne per illud humores copia grauatos fusi colliquatique in partem imbecillam irruant. Vt verò balneum, sic exercitatio frequens, crebraque frictio discutit ac resoluit: sed hæc agitatione, motuque calfaciendo siccandoque, balneum tepore molliendo, liquandoque. *Balnei commoda.* *Quid agendum ante balneum.*

EORVM QVÆ BILEM PRÆPARANT purgantque.

CAPVT IV.

ONCITAT *exuperans varios dirosque tumultus*
Bilis, & æstiuis corpus solet vrere flammis,
Quos lactuca domat gelido quo frigore pollet,

Bilem alterantia, & præparātia.

Semper & herba virens, portulaca, oxyacantha,
Plantago, intybi & omne genus, speciesque rosarum,
Quæque cito crescunt spinacia, quodque satiuum est
Solanum, nostrisque frequens reperitur in hortis.
Herbaque purpureis halycacabus inclyta baccis,
Hic & hyosciamus, cui flos cum semine candet,

Mādragore potus metuē̄dus quia soporem veternum & exolutionem inducit. Diosco. c. 16 lib. 6. Psilij semē aqua frigida maceratum & agitatum cholagogum est, ob id salubre biliosis febribus, & inflammationibus dictis. Bilem purgantia.

Mandragoræque maris, qui vix sine crimine succus:
Gramen, & Asparagus, rumex, agrimonia, lichen,
Cum viola nymphæa, soporiferumque papauer,
Vua & acerba, ribis fructus, Venerisque capillus,
Et myro citrino balanus distincta colore,
Infusum psilli semen, prunumque, sebestem,
Iuiubaque, atque rubens cerasum, tamarindus, acetum,
Succus item mali quod punica grana recondit,
Et medi, fuluoque trahit quod nomen ab auro:
Citrulus, & melo, cucumisque, cucurbita. Purgat
Cassia, manna, rheum mittit quod barbara tellus,
Ventriculumque leuans Aloe, Iecorique nociua,
Præcipitique mouens Scammonea dira furore
Tormina, & inde seni, grauidæ, pueroque neganda.

Electuariū è psillio, de succo rosarum, lenitiuum, diaprunum, catholicum.

A quibus est psilli confectio, quæque rosarum
Dicitur è succo, quæ lenitiua vocatur,
Quæ diaprunum & quæ humores simul euocat omnes,
Et pilula aurea, communisque, hyeræque, rheique.

COMMENTARIVS.

Lactuca quid, eiusque facultates.

LACTVCA genus est oleris vt aqua fontis frigidum humidum. Non tamen vt aqua mollit, aut ventriculi præcordiorum ve robur exoluit, sed offensione nulla pro succo feruido temperatum, eumque probum infert. Cuius folium ac semen phlegmonas & erysipelata mulcet, sitim restinguit, somnum accersit, Veneris insomnia cohibet, καρηβαρίαν seu capitis grauitatem à mero, insita frigiditate sanat. Hinc ἀκραιπάλη quod crapulam arceat appellatur. Cuius vires

imitatur portulaca, gradu tertio frigida, humida secundo: quæ febrium ardorem a bile, vomitumque reprimit, firmat ventriculum, dentium dolori subuenit lentore suo morsus expertæ, lumbricos necat, confertque dysenteriæ sub austero suo sapore, quo putredinem arcet, & aliquantulum astringit. Plantago frigida sicca secundo gradu bilis æstum, sitimque sedat, astringendique vi sanguinis reiectiones, dysenteriam diarrhæamque supprimit. Iecoris ac renum obstructiones expedit qua pollet abstergendi facultate: cuius radicem, folium ac semen vsurpamus. Intyborum genera sunt quatuor, Cichorium, endiuia, scariola, cicerbita frigida sicca ordine secundo, quæ calorem sanguinis humorumque mulcen, Veneris æstus extinguunt, viscera, maximeque Iecur in farctu liberant, in hisque collectam bilem eluunt quum amara sint ac detergentia, quæ firmant etiam astringente facultate. Sedum, quod ἀείζωον, seu semper viuum, vulgo barba Iouis desiccat quidem, leniter, quandoquidem & mediocriter astringit: a quea tamen in eo vincit essentia, refrigeratque recessu tertio. Quare dysenterias, aluique profluuia potu sistit, ad erysipelata, phlegmonas herperas, nomas & vlcera depascentia perutile.

Rosarum quædam albæ sunt, aliæ rubræ, nonnullæ pallidæ: siccæ quidem omnes: sed albæ minus, rubræ magis astringentes, vtræque frigidæ. Quare bilis temperant ardores, eiusque putredinem arcēt, ventriculū Iecurque roborāt, capitis dolores mulcēt, somnū accersunt. Rosæ verò pallidæ calidæ sunt, abstergentes & amaræ, substantięque tenuis. Hinc venarum, arteriarum ac Iecoris obstructiones explicant, bilem serumque purgant, eam ob rem Ictericis & hydropicis salutares. Sed vsu frequenti venarum aperientes ora sanguinem eliciunt. Ex eis fit syrupus ad vncias duas cholagogus & hydragogus. Quibus eandem vim ac moschatis rosis esse volūt. Sed quia moschatis quā pallidis maior est calor, tenuitasque substātiæ, merus fit ex earū vsu crebro ne cum sero sanguis, reseratis nimium ductibus exprimatur. Spinacia veteribus incognita, nunc in lautas epulas vernis ieiunijs pauperum ac diuitum mensis apponi solita molliunt, aluum & corpus humectant: Flatulenta sunt ab excrementitio quo plena sunt humore. Quamobrem elixari in suo, non alieno iure volunt, & cum aromaticis, vt pipere, caryophillis, nuce moschata, butyroque cum omphacio coqui: quo modo flatus deponunt, fiuntque palato stomacho que gratissima. Gramen & Asparagus moderatè refrigerant siccantque: quaque vi pollent abstergendi, Iecur & renes ab infarctu vindicant. Illius sola radix vsurpatur huius radix, semen & summitas, & hæc maximè, quod arrideat palato, stomacho sit vtilis, grata Veneri: quam stimulare creditur, leuiterque mollire ventrem, si præ cæteris cibis sumatur. Lapathi, seu Rumicis plura genera cōmemorat Dioscorides, in quibus excellit Oxylapathū & Oxalis, frigida sicca gradu secundo: quæ quum sit tenuium partium, Iecoris, Lienis, ac renum obstructiones demit, & arenulas exturbat radice, folio, semine. Viola purpurea refrigerans & humectans ordine

Portulaca. *Plantago.* *Intyborum genera, eorumque vire.* *Sedum seu sēperuiuum.* *Rosæ species & vires.* *Spinacia.* *Gramen & Asparagus.* *Asparagi summitas cur imprimis vsurpatur.* *Oxylapathum & Oxalis.*

primo, feruidos, acres & aduſtos humores tem perat, dolores à calore natos narcorici more ſedat, ſomnum conciliat, aſperam arteriam thoracemque lenit, cordiſque tædia dimouet. Purgat lubricando quum recens eſt: quum ſicca, trahendo. Nam in recenti excrementia ſuperat humiditas: in ſicca ſapor amarus. Omphacium quoniam duntaxat acidum, planè frigidum eſt, ideoque calidis affectibus vtile. Quod autem vt acidũ, ita ſaporis acris eſt, vt acetũ, nonnihil caliditatis habet. Sed acerum aſcititio calore, quem à putredine contraxit, calidum eſſe putandum eſt. Per ſe namque refrigerans ac ſiccans eſt, bilioſis vtile, melancholicis infenſum. Tenuitate partium qua pollet corpus acidum altè penetrat & humores craſſos incidit; ſiccitate diarrhæas & hæmorrhagias ſumptum & admotum arcet. Inſito frigore febrium æſtus & ſitim extinguit, incipientes phlegmonas cohibet, appetentiam mouet, tollitque nauſeam. At viſcerum, partiumque ſubſtantiam acrimonia ſua vellicat: ideoque frequens illius vſus metuendus.

Viola purpurea vires.

Omphacium & Acetum.

Myrobalani quinque generum.

Myrobalani fructus ſunt ignoti arboris. Quarum quinque ſpecies, Citrinæ ſeu flaue, Chepulæ, Indæ, Empellicæ, ſeu Emblicæ, Bellericæ, quę refrigerát, ſiccant, & bilis ardorem cohibent. Flauæ tamen præ cæteris bilem detrahunt: Empellicæ, Bellericæ, Chepulæ piruitam: Indæ ſeu nigræ bilem vſtam, non apertis qualitatibus, ſed inſita proprietate, qua pariter iucundum odorem frequenti vſu ſuſcitant, ſenectutem remorantur, hilaritatem adferunt. At aſtringendi vi Cor, Ventriculum, Hepar, inteſtina roborant, ideoque medicamentis acribus, vt Scammonio, Colocynthidi, Turpetho corrigendis rectè miſcentur, vt aſtrictione ſua celerem eorum actionem obtundant atque retardent. His verò quibus vel eſt, vel metuitur obſtructio nocent, quum etiam hanc, vt Meſneus annotauit, inferant. Ceraſorum plura genera ſunt, ſed à nobis hoc loco ſubacidum intelligitur, frigidum, ſiccumque. Quod appetentiam excitat, ſitim ſedat, languido æſtuantique ſtomacho Cordique gratum eſt, febrium ardores, gliſcentemque putredinem cohibet. Dulce contra ſtomachum offendit, malique ſucci eſt, ideoque putredinis & febrium cauſa. Pruna mediocriter humectant, & refrigetant, aluum humiditate lentoreque ſubducunt, quo nomine nocere ſtomacho prodũtur. Quem non offendunt μέσα ſeu dulcacida, qualia Damaſcena sũt omnium, authore Galeno præſtantiſſima, niſi quantitate ſumpta, quum aliquantulum aſtringuant. Omnia quidem bilem alterant, purgantque: ſed dulcia lubricant, purgantque magis, quum humidiora ſint: ſubacida magis alterant. Tamarindus Indicæ palmæ ſylueſtris fructus eſt, frigidus ſiccus ordine ſecundo: qui bilem purgat, ſitim extinguit: ventriculi Iecoriſque calorem immodicum temperat, acutis ſuccurrit febribus: & eos affectus mulcet, quos humorum aſſatio peperit. Mali punici, ſeu granati acidi ſuccus refrigerans ac ſiccans, acerbus aſtringenſque bilis ardorem, aluique profluuia cohibet, acutarum febrium putredinem & malignitatem arcet, ſyncope ſtomachicæ medetur, viſcera roborat: vt Ribes, qui fructus eſt è ſuo frutice racematim dependens, ſubacidi

Lib. 2. Ceraſorum ſubacidi vires.

Ceraſũ dulce.

Pruna. Lib. 2. de alimentis.

Tamarindus.

Malum punicum, ſeu granatum acidum.

subacidi, dulcisque saporis. Cuius succus cum vini modo velut Cerasum expressus deferbuerit, fæcemque deposuerit in annum asseruari potest, sopiendis febrium ardoribus vtilis, rosionibus à bile natis, sitique sedandę. Paratur ex vtroque nunc syrupus iisdem dotibus prędi-tus. Mali Medici, seu Citrij & Limonij succus acidior mali punici ribisque succo, sed minus astringens bilem retundit, auræ pestilenti, venenisque resistit, renumque vias expurgans calculum educit. Cuius vires Aurantium malum æmulatur, si sit pariter acidum. Dulce namque calidum est, & ab acidi viribus alienum. Citrulus, melo, cucumis, cucurbita refrigerant humectantque, fructu quidem magis, minùs semine: quod diureticum est, abstergens & incidens. Citruli verò, melonis & quorum semina vulgò frigida maiora dicuntur, vt semina minora sunt lactucæ, portulacæ, scariolæ & acerosæ. Bilem ista quidem domant, obtundunt, imminuunt & alterant contrarijs qualitatibus: purgant verò sequentia. Cassia fistula calfacit humectatque gradu primo. Bilem purgat leniter & eius æstus obtundit, pulmonum ac thoracis affectus lenit, renum ac vesicæ conducit ardoribus, deuorata sæpe calculos in eis nasci vetat. Sed ventriculum offendit quia flatulenta: nec aluo profluenti datur commodè quia mollis ac lubrica. Communis huius dosis ʒ. ß, quæ minuitur in infantibus, augetur in viris, iisque quibus aluus est durior. Ab ea bolo sumpta, vel diluta propere iusculum exsibetur, vt minùs in ventriculo morata non offendat, purget citiùs, nec abeat in alimentum. Manna blandè bilem educit nulla virium offensione, prægnantibus & infantibus ideo tuta. Cuius dosis ad ʒij extenditur, in iure pulli, vitulive, vel hordei decocto dissolui solita. Rhabarbarum seu Rheum amarum gustu, calidum ac siccum est ordine secundo. Duplici substantia constat: crassiore, qua roborat & astringit: tenuiore, qua detergit purgatque. Bilem præcipuè, sed & pituitam è ventriculo, Iecore, vicinisque his, non distantioribus sedibus elicit: omni ætati, sexuique familiare tutumque medicamentum. Infunditur in attenuante & humectante liquore, addito vino albo cum tantillo cinnamomi quum obstructiones expedire & purgare volumus. In substantia verò datur aut in expressione quum astringere consilium est. Memineris verò si calida Iecoris intemperies affligit, id vt maceres in humectante & refrigerante decocto, cumque syrupo leniente ac refrigerante dissoluas. Rheum enim sicci Iecoris mors est, vt humidi vita. Quod infunditur ʒij ad ʒiij. Aloe terget ac roborat: bilem ac pituitam è ventriculo, locisque vicinis in aluum deriuat. Quæ quoniam vt Rheum lentè purgat, cinnamomo, nuce moschata, macere, caryophyllis additis stimulanda. Corporibus frigidis & humidis voracibus, hisque qui multa cruda congerunt, quibusque ventriculus humore plurimo confertus est, eximiè confert. At nocet hepati, quia tenues eius venas amarore vellicat: iis ideo vitanda, quibus excreatur vomiturque sanguis, aut ex aluo, vteróve profunditur. Ideoque vix sola describitur in vsum, sed vel in eius locum simplex hyera suppletur, aut eius acrimonia

Ribes Arabibus nobis grosella rubra, seu transmarina dicitur.

Mali Medici, seu Citrij, Limonijque succus.

Aurantium malum.

Citrulus, melo, cucumis, cucurbita.

Semina maiora & minora quæ.

Bilē purgantia.

Cassia.

Manna.

Rhabarbarum.

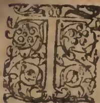
Aloe.

Scammonium. mastiche, tragacantha, lenientéve decoto aut cathartico retunditur. Cuius dantur ad summum ℥ iij. Scammonium catharticorum maximum, calidum ac siccum ordine tertio cot, ventriculum, hepar, intestina lædit, & reliqua viscera conturbat. Eius enim vt furiosi tenues humores, vt citrina bilis ac serum è remotissimis quibusque partibus in ventriculum, aluumque feruntur, vnde ventriculus euertitur, appetentia deijcitur, mouetur nausea, sitis ac febris ingens, aluique fluor excitatur immodicus. Ideoque nec puero, nec seni, nec prægnanti, nec ardente febre iactato conuenit. Quum igitur eius qualitas tam infensa sit, non syncerum, sed temperatum retusumque datur ea permistione quam diagredium appellant. Quod nec solum dare tutum est, sed eis iungendum medicamentis, quæ violentiam eius remorentur atque retardent: qualia sunt è solutiuis cassia, rheum ac diaprunum: è roborantibus conserua rosatum, mina cydoniorum & mastiche. Datur à granis sex ad duodecim. Præparantia verò bilem composita sunt oxymel & oxysaccarum simplex, syrupus acetosus, endiuiæ, cichorij, syrupus violaceus papauetinus, neunpharinus, rosarum siccarum, granatorum, myrtillorum è succo citri, limonum & cydoniorum. Purgantia Catholicum, diaprunum simplex, electuarium lenitiuum: quæ dantur ab ℥ j ad ℥ j ß quia blandè purgant. At electuarium è succo rosatum, diaprunum solutiuum & è Psillio quia diagredium recipiunt, vix ℥ ß excedunt. Hyera Galeni tatò dissoluitur ob amarorem, sed catapotiorum forma solet exhiberi. Quum tamen vsus requirit à ʒ ij ad ℥ ß propinari potest. Pilulæ cholagogæ sunt pilulæ communes, pilulæ Ruffi, de hyera, de Rhabarbaro, sine quibus, aureæ & aggregatiuæ, quas & polychrestas nominant, quod destinatæ sint multis purgandis humoribus. Harum dosis a ℈ ij ad ℈ iiij.

Diagrediũ solum dare tutũ non est. Diagredij dosis. Composita bilem præparantia. Composita purgantia. Pilulæ bilem ducentes.

MELANCHOLIAM PRÆPARANtium atque purgantium.

CAPVT V.

TEMPERAT *affectus quos bilis adusta creauit*

Vtraque buglossi species, filicisque minutæ
Dulcis, et austeri radix gustata saporis:
Capparis, eppythymus, tamariscus, & excubiales
Deponens curas, & somnia vana melissa.

1. Polypodiũ intellige.

Malaque flagranti quæ commendantur odore,
Cuſcuta cum viola, lupulus, ſcolopendria, ſenna
Cum prunis, lactiſque ſero, vel dulcibus vuis.
Herbaque quæ lachrymas fumi ciet inſtar amaras:
Illaque qua quondam furijs Amythaone natus
Prætidas eripuit purgata mente Melampus,
Quæ niger elleborus communi voce vocatur.
Cuius radicis de cortice tundito drachmam,
Non magis, et pingui coquito cum iure, vel hordi
Cum lympha, mixto violæ, malvęue ſirupo,
Iuiubeo, lenive alio, ne ſiccior huius
Conuellat fera vis, ferat & pro munere lethum.
Principis hinc trahitur confectio nobilis hamech,
Iſque liquor regis qui dicitur eſſe Saporis,
Indaque, & è fumo terrę catapotia, quęque
Nomen ab Armenio ducunt, cyanoque lapillo.

COMMENTARIVS.

BVGLOSSVM & borrago manifeſtis qualitatibus melancholiam oppugnant & obtundunt. Calfaciunt enim humectantque gradu primo. Quaque vi Cor exhilarare produntur, eadem melancholicorum imagines, & ſpectra diſcutiunt. Bugloſſum quidem iniectum vino cauſam hilaritatis eſſe meminit Galenus, & Græci borraginem dicunt εὐφρόσυνον, quod ea pariter oblectet & exhilaret. vnde verſiculus, *Bugloſſum & borrago.* *lib.5.ſimpl.*

Dicit borrago gaudia ſemper ago.

Polypodium filiculæ radix eſt, dulcis auſterique ſaporis, moderatè calfaciens, impenſè ſiccans; quæ craſſos humores tergit, pituitam atramque bilem etiam à iuncturis blandè purgat. Cuius ſiccitas & auſteritas humectante quopiam, vt gallinaceo iure mollienda. Capparis amarus, acer, & acerbus, ideoque tergens, calfaciens & aſtringens Lienis prædurum tumorem diſcutit, eumque diebus quadraginta colliquat, præcipuæ cortex ſumptus & admotus. Eaſdem, ſed aliquantum imbecilliores vires habet fructus, qui Iecoris obſtructiones expedit, & cœtus appetentiam inuitat, ventriculumque recreat. Epithymus melancholiam præter cætera, quaſi prærogatiua quadam facilè, citraque moleſtiam purgat, inquit Meſuęus. Quare melancholiam morbum, *Polypod.ū.* *Capparis.* *Epithymus.* *Meſu c.16. lib. 2.*

hypocondriacam desipientiam, timorem, vertiginem, febrem quartanam, vlcera nigra, cancrum, lepram vsu multo sanat. Tenuat enim, resoluit, obstructiones aperit, firmatque viscera. Sed quia calidus & siccus ordine tertio calorem auget, sitimque parit, biliosis naturis haud mediocriter incommodat, hoc ideo cautiùs vtendum, & temperandum humectantibus. Coquitur ad ℥j in sero lactis, in quo Mesuæus alia pleraque medicamenta macerat: cuique facultates insignes tribuit, vt nempe lauet, tenuet, obstructa reseret, tergeat, purget clementer & sine morsu bilem flauam & vstos humores: ideoque maniæ, melancholiæ, lichenis, lepræ, malignis vlceribus, & cæteris cutis vitijs, ictero, febribus à bile putridis, Lienis tumori, denique morbis omnibus obstructionem sequentibus conferat: quod calidum siccum ordine primo.

Seri lactis vires.

Tamarix.

Tamarix incidens & abstergens Lienem ex vino coctus, idemque potus absumit: ex cuius caudice vasa potoria fiunt lienosis vtilissima; cuius radicis cortex vsurpatur. Ab odore citri Melissa citrago nominata, calfaciens & siccans ordine primo vires habet eximias. Nam Cerebrum ab obstructione vindicat, cor imbecillum firmat, labantem animum reuocat, animi sollicitudines, nocturnaque somni ludibria fugat, vapores atrabiliarios à spiritibus & sanguine suscitatos educens: menses expellit, conceptumque tum potu, tum insessu iuuat. Pomorum redolentium succus odoris suauitate cor recreat, eiusque palpitationem à bilis atræ fuligine genitam insita substantia temperat. Cassutha, seu Cuscuta calida recessu primo, sicca secundo cum astrictione quadam roborat & abstergit, Icterum nigrum, febresque lentas ac diuturnas abigit, quodque in venis, reliquisque vasis continetur à putredine vindicat, tú herba tum semine. Scolopendrium, quod Asplenium seu Ceterach, tenuiú partiú est, cuius in aceto decocta folia diebus quadraginta Lienem absumunt, Stranguriam, Icterum, singultumque sedant & calculos in vesica comminuunt. Fumaria, quæ Capnos, particeps acris & amaræ qualitatis, & aliquantulum acerbæ, calida primo, sicca secundo gradu tenuat, obstructa soluit, ventriculum, Iecur, interioraque reliqua viscera firmat, adustos humores, bilemque leuiter ac sensim expurgat, mundat sanguinem, & reliquos humores à putredine vindicat: visum acuit: quod dum facit, quia lachrymas ab oculis vt fumus excitat, fumaria nominatur.

Melissa.

Poma redolentia.

Cuscuta.

Scolopendrium. seu Ceterach.

Fumaria.

Quam facultatibus omnibus æmulatur Lupulus, at acrimonia minore. Senua calida sicca, subamara, detergens melancholiam quidem præcipuè, sed & bilem & pituitam ex hypochondrijs, Liene, Mesenterio, Iecore, Cerebro, Pulmone, Cordeque blandè lensimque vacuat: sensus acuit, corpusque floridum efficit & alacre. Nam contumaces viscerum obstructiones, veteres lentasque febres, melancholiam, Epilepsiam, impetiginem, psoram, elephátiasin, omnē denique illuuiei sentiná exhauriés natiuum calorem, & spiritus ante sopitos láguidosque suscitat. Ne verò torsionibus excruciet, sumatur ex iure pingui, vel cum ea coquantur pruna, iuiubæ passulæ, quę leniant, aut syrupi leniétes vt violaceus, iuiubinus aut althææ dissoluantur. Quia verò lentè purgat, estque cacostomacha flatulentaque, permiscenda quæ roborent ac sti-

Lupulus.

Senua.

Senuam emēdantia.

mulent, flatusque discutiant, vt Zingiber, spica, cinnamomum, semen anisi, fœniculique. Dosis est ab ℥ß ad ℥i. Elleborus niger ordine tertio calidus siccusque, bilem imprimis atram, inde flauam, crassamque pituitam in aluum tanta vi deturbat ac præcipitat, vt ex omnibus partibus humores, é que venis sanguinem rapiat. Ex quo quum sit purgatio difficillima, terrorisque plenissima, solis exhibenda robustis, tumque, quum morbi necessitas ac peruicacia requirit. Imprimis datur elephanticis, melancholicis, epilepticis, vertiginosis, eisque qui cancris & phagædænicis vlceribus infestantur. Melampodium appellatur à Melampo Amythaonis & Dercyppes filio, qui Præti regis Argiuorum filias, quæ Iunonis ira se esse vaccas arbitrabantur, eius ellebori nigri potione sanauit, vt cum Poëtis scribit Hippocrates. Elleborus albus in vsum venire non debet, quia venenatæ qualitatis particeps in suffocationis periculum adducit cum totius corporis perturbatione. Præparant melancholiam atramque bilem, syrupus saporis, de pomis odoriferis, luporum fumariæ, scolopendrij, buglossi, melissopsilli Fernelij: syrupus de thymo, epithymo, bizantijs, oximel & oxisaccharum simplex & compositum, cum aquis melissæ basilici, lupulorum, fumariæ, buglossi, borrag, absynth, maioranæ, scolopend. Purgant Catholicum & electuarium lenitiuum, quorum dosis antè data est: confectio quæ dicitur hamech, cuius dosis ʒß hyera diacolocynthidos ad iij, sed rarius, & nonnisi grauioribus morbis exhibenda Pelulæ melenagogæ sunt lucis minores & é fumarię, quarum dosi. ℈iiij. Cautius & minore dosi dantur Indæ, quæque de lapide cyanæo, seu lazuli, & de lapide dicuntur armeno, nimirum à ℈ii. ad dragmam vnam.

Elleborus niger.

Quibus datur Elleborus.

Hipp. Epist. ad Crateuam.

Elleborus albus venenatæ qualitatis particeps.

Composita melancholiã atramque bilem præparantia.

Composita purgantia.

Pilulæ melãcholiam purgantes.

PRÆPARANTIA PITVITAM, EAMque purgantia.

CAPVT VI.

NTERIVS *si fortè grauat, mollive tumore*
Corporis externum vitiat pituita colorem,
Betonica hanc & thymbra, thymusque & saluia findit,
Arthemisia, serpillum cum floribus anthos,
Stæchas et origanum, calamintaque, pullegiúmque

Maiorana, capillares, eruca, galanga,
Succisa, hyssopus, niueumque & odore suaue
Marrubium, vermesque satos in ventre necare
Mentha potens, apium, filipendula, petroselinum,
Hippericum, marathrum, scabiosa, genista, chamædris.
Aiuga, pimpinella, chamæmælumque, meonque,
Emula, nubigenæque sibi quæ nomen adepta est,
Centarium, Gentiana. *Centauri, nomenque dedit cui Gentius, estque*
Aristolochia *Quæ purgamentis partus celebrata mouendis.*
Radices etiam quibus est aperire potestas,
Quæque minora calent maioraque semina, crassum
Attenuare solent, lentumque parare fluori
Cathartica phlegmagoga. *Phlegma, quod in liquidam deducit Agaricus aluum,*
Mitius hoc Aloe, Turpethum sæuius illis.
Viscera conturbat, corpusque immaniter vrget.
Quosque furens reperit tenues crassosque liquores,
Sedibus in ventrem rapit hos Colocynthis ab imis.
Ex illis diaphænicôn, benedictaque laxans,
Et diacarthamus est, hyeræ catapotia, lucis,
Coccia, quæque omnes vacuant polychresta liquores,

COMMENTARIVS.

Thymus, Satureia, Pulegium. THYMVS calfaciens & exsiccans ordine tertio plurimum incidit ac tenuat, ideoque viscera, maximeque pulmones thoracemque purgat. Epilepticos vel odore solo iuuat; crassa tenuans & excludens: flatus dissipat, vrinam ciet, & menses euocat, suspectus prægnantibus, quia fætum ac secundas expellit atque præcipitat. Cuius vires æmulantur pulegium & Thymbra, seu Satureia. Betonica. Betonica secundo gradu calida siccaque terget inciditque, coctionem adiuuat, pulmonem, iecur ac Lienem expurgat, calculos in renibus atterit, epilepticis confert: contusa, capitisque vulneribus imposita ea mirè glutinat, ossaque fracta extrahit, virulentarum bestiarum morsibus pota & illita medetur. Menstrua mouet, omnes infarctus denique, seu cum febre, seu sine febre sint aperit. Capillares herbæ. Capillares herbæ, quarum nomine capillus Veneris propriè dictus, adiantum, polytricum, cæterach, & scolo-

pendrium intelliguntur, incidendi tenuandique vi sine caloris excessu præditę, in pituitam & bilem agunt, excrementaque crassa, quę diu in interioribus hęsere pręparant & excludunt: maximeque capillus Veneris, seu adiantum album pectus & pulmones expurgat, ab eisque crassa lentaquè sputa promouet & expellit. Erucę folium manifestè calfacit, crudumque, Venerem largiore cibo concitat, vt & semen, vrinę ciendę pariter idoneum. Galanga, quam Acorum aiunt, duplex, maior & minor. Vtraque calfacit & siccat ordine tertio, ventriculum roborat, eiusque frigidis & flatuosis medetur affectibus. Eadem indita naribus Cerebrum firmat, halitum oris commendat, eisque qui Veneri minùs addicti sunt vires animumque suscitat. E Carthamo seu Cnico solum semen à medicis vsurpatur, gradu secundo calidum ac siccum, abstergens, aperiens ac leniens. Quod conquassari solet, vt medullę vis educatur: quæ pectus & pulmones expurgat vocem magis canoram facit, pituitam aquasque vacuat ac semen auget. Apium ordine secundo calfacit, siccatque tertio: Iecoris ac renum obstructa reserat, attenuandoque flatus discutit: folium quidem in vsu est, at præcipuè radix & semen. Filipendula morbis omnibus à causa frigida natis, maximéque suspiriosis, asthmaticisque succurrit, inflationes stomachi discutit, renumque doloribus, quos obstructio calculusque genuit opitulatur. Petroselinum ordine tertio calidum siccumque flatus attenuat atque dissoluit, obstructa reserat, vrinam prolicit, menses euocat, secundas ac mortuum fœtum educit recens potum aut vuluæ subditum. Hypericum quod & Androsæmon calidum siccumque reserat ac resoluit, pariter glutinat astringitque. Quare substantiæ tenuitate menses vrinasque prouocat & calculos eijcit, siccaque vi dysenterias sanat, & vlcera ad cicatricem perducit folium quidem, flos ac semen vsurpatur: at semen ischiadicis imprimis confert, venenisque resistit. Genista, seu Spartū pituitā & vtrāque bilē validè purgat, & humores ab articulis trahit: vrinam efficacissimè ciet, calculos in renibus ac vesica conterit, nec in his materiam figi, & lapidescere permittit. Chamęmelum Anthemidis species tenuitate rosę persimile est, temperatè calidum humidum. Ideoque quum sit malacticum & anodynum, lassitudinibus, si quid aliud confert, doloresque mitigat, sedatque, tensa remittit, emollit dura, constipata rarefacit: febres omnes, quę sine visceris inflammatione sunt discutit, insessu potuque calculosè renibus vrinasque pellit. Cuius decoctum in iure capi pullive conferre plurimum ad omnes internos dolores, pręcipue que colicos ac nephriticos, Petrus Gorræus Ioannis pater asserebat. Meon ordine tertio calidum, siccumque secundo menses vrinasque promouet, Arthritidi condúcit, inflationesque stomachi discutit, sed vsu crebriore caput tentat. Nam in eo crudior humiditas causa fit flatuum, qui in caput elati dolorem inferunt. Radix imprimis vsurpatur. Gentiana tertio gradu calfaciens, siccansque secundo deterget, purgat, tenuat, obstructa liberat, amara plurimùm. Qua vi menses vrinasque prouocat, venenatos serpentum

Eruca. *Galanga.* *Carthamus* *Apium.* *Filipendula.* *Petroselinū.* *Hypericum* *Chamæmelum, seu camomilla.* *Meon.* *Gentiana.*

ictus eludit, ideoque commodè miſcetur antidotis. Hepaticis, ſtomachicisque prodeſt, ventris tineas enecat, radice quam folio præſtantior. Ariſtolochia ſic dicitur, quod puerperarum lochia prouocet optimè: ſed infenſa grauidis, quod eas abortire cogat. Ea triplex eſt, rotunda, longa, clematitis. Sed rotundæ maxima vis, cuius acris ſubamaraque radix eſt, calida ſiccaque tertij gradus initio, quæ pituitam è cerebro quidem, ſed imprimis è pulmone ducit, in coque lentum ac putrē humorem expurgans tuſſi, aſthmatique confert, vt & venena retundit.

Radices apertiuæ.

Semina quatuor calida maiora & minora.

Radices apertiuæ vulgo dictæ quinque ſunt, apij, ruſci, aſparagi, petroſelini fęniculi. Semina calida maiora quatuor, aniſi fęniculi, carui, cumini. Minora quatuor, dauci, apij, amos, amomi. Sunt hęc alloiotica: cathartica ſequuntur. In quibus eſt Agaricus, calidus ordine primo, ſiccus ſecundo: qui craſſam lentamque pituitam primò, deinde bilem vtranque purgat, debilius quidem à neruis, articulis ſummiſque partibus: potentius, ac potiſſimùm à cerebro, pulmonibus, vtero, meſenterio, iecore, Liene, à quibus obſtructiones & inueteratos affectus eximit. Cuius vt ſapor ingratus & ventriculo noxius emendetur, in vino maceratur, in quo zingiber aut caryophillum, aut ſpica maduerit, & concinnatur in trochiſcos. Probatur albus, lęuis ac friabilis, quique guſtu primo, dulcis, deinamarus & ſtipticus eſt. Niger, durus, denſus, grauis improbatur. Cuius infenſi, deindeque diluti dosis à ʒij ad ʒ ß. Notandum autem Agaricum, vt & omne catharticum purgare, non à temperamento, nec vt contrarium agens in contrarium, nec vt ſimile trahens & euellens alterum, nec vt leue ſurſum, graue deorſum materiam purgandam agitans, non ab elementari denique manifeſtaque facultate qua calfacit, refrigerat, humectat, ſiccat, ſed occulta qualitate, quam cæleſtem vim, ſeu formam ſpecificam, ſeu totius ſubſtantiæ ſimilitudinem licet appellare. Quod poteſtate calidum in actum erumpit noſtri caloris natiui beneficio, cuius vi ſibi tota ſubſtantia familiarem humorem attrahit primò: deinde ſequi paratiorem.

Agaricus fungus eſt in truncis arborum vetuſtate putreſcentium & eroſarum ortus.

De Medicamēto purgāte notatu dignum.

Turpethum, vulgo Turbith radix eſt herbæ lactariæ, folijs ferulæ.

Turpethum calidum ſiccumque receſſu tertio, non modò tenuem, ſed & craſſam, lentamque pituitam è viſceribus, neruis & articulis euellit, ea paralyticorum potenter educens, quæ leuis purgatio ſubtrahere non pōtuit. Morbis frigidis & inueteratis eximiè confert: ſed ijs dandum qui viribus conſtāt, pueris, ſenibus, prægnantibus interdicendum. Nec ſeorſim dari debet, ſed amygdalarum dulcium ſucco, ſaccharo, zingibere, maſtiche temperatum atque correctum. Album & gummoſum eligitur. Cuius infuſi doſis ad ſummum ʒiij. Colocynthis inſigniter amara calfacit, ſiccatque gradu tertio. Bilem quidem vtramque, ſed primùm & maximè pituitam & aquam citrinam educit ab articulis, & è diſtantiſſimis, reconditiſſimiſque ſedibus impetu validiſſimo, quo ventriculum & viſcera, corpuſque omne conturbat, venas aperit, & ab eis elicit ſanguinem, inteſtina corrodit ac torſionibus excruciat. Quare ſola non exhibetur, ſed exquiſitiſſimè trita amygdalarum dulcium ſucco maceratur, cumque tragacātha vel maſtiche cogitur in trochiſcos, vel ex iure pingui, aliove leniente

Colochynthis eſt cucurbita ſylueſtris fructus. Fel autem dicitur Terræ & plantarum Mars, quod venens

leniente liquore dissoluitur. Inueteratis & contumacibus conducit affectibus quos nec Agaricus, nec Turpethum euellere potuit, nullis nisi robustis, & ætate florentibus exhibenda. Probatur alba, rara, leuis, quoque leuior, eo melior. Dosis eius a ℈j ad ʒß. Pituitam præparant mel rosaceum, anthosatum, mercuriale, genistatum, oximel scilliticum, oxisaccharum compositum, œnomeli; syrupus acetosus, syrupus e stœchade, capillorum veneris: de hyssopo, de prassio, glicyrrhiza, citri cortice, de mentha, de arthemisia, calamento, de absynthio, bizantiis & eupotario: cum aquis apij, saluiæ, calendulæ, nepetæ, menthæ, asparagi, petroselini, fœniculi. Purgat hanc, vt cæteros humores Catholicū, imprimis tum vtile quum humor heterogeneus in corpore dominatur, aut quisnam in vitio sit non est plane definitum: cuius dosis antè posita. Peculiariter autem electuarium diacnicu, seu diacarthami, diaphœnicum & benedicta laxatiua phlegma detrahunt ad vnc.ß. hyera simplex eadem dosi, sed amarore maiore. Potentiùs purgat hyera diacolocynthidos & hyera Logadij, cuius dosis a ʒii. ad ʒ iij. cum decocto vel aqua beton. melis. ment. h petro, selini. fœniculi: sed vtraque clysteres ingredi sæpius quam bibi solet. Pilulę phegmagogę sunt, azaiareth, stomachicę, sine quibus, de hyera compositę, de agarico, aggregatiuæ, quęque Coccię vulgò nominantur à ℈iiij ad ʒi. ß deglutiendę. Fortiores his habentur arthriticę, Indę, fœtidę, quarum dosis ʒj. vix excedat.

Modo vicinas plantas interimat.

Composita pituitā præparantia.

Pituitā purgantia.

AQVAS ET SEROSOS HVMORES DVCENTIA.

CAPVT VII.

I *Iecoris renumve labans innata facultas*
Purpurei vice fingit aquasque serumque cruoris
Vnde tumor, mouet hunc, tenuesque exire per aluum
Humores ebulus cogit, mollisque Sabucus,
Syluestris cucumis, cyclamen, odoreque fragrans
Hæc rosa, quæ mixto pallet candore rubori, *Rosa pallida*
Herbaque quæ retinet varios in flore colores,

Vt varios in nube refert thaumantias Iris,
Et thymelæa, sed in pilulis non sola voranda,
Daphnoides, Ricinus & esula. Pollet ijsdem
Viribus & Lathyr, Soldanella, atque timendum
Euphorbi, nisi iam veteris lethale venenum.
Purgat ab his diacarthamus, ex hyeraque trochisci,
Barbara quos Arabum gens appellauit Alhandal,
Pallentisque rosæ liquor, è succoque rosarum
Dicta tabella, & aquas ducens maiusque minusque:
Hydragogũ maius & minius. *Panis porcini, veluti lathyridis vnguen:*
E thymelæa etiam pilulæ, euphorboque potentes,

COMMENTARIVS.

A Quatuor humoribus, maximeque sanguine superfluitates quædam emananr, quas ἰχῶρες Greci, serosos autem & aquosos humores Latini solent appellare, quod instar aquę serique lubricę tenuesque sint, à Iecoris ac renum imbecillitate pręcipuè genitę, dum illud impensiùs refrigeratum hæmatosin non procurat, sed destinatos sanguificationi succos deprauat, & in serosam saniem conuertit: hi verò dum eos è venis attrahere nequeũtes in ventrem demitti, aut in vniuersum corporis habitum abire patiuntur, vnde sequitur Ascites & *Hydragoga medicamenta serum, aquasque mouentia.* Anasarca. Quas medicamenta quædam educunt, ob id hydragoga dici solita, quorum hic classem instruimus à Sambuco primùm orsi. Qui duplex: vnus arborescens: Græcis ἀκτὴ. Latinis Sambucus: alter pusillus, et ex herbarum genere, qui χαμαιάκτην, nobis Ebulus appellatur, *Sambucus & Ebulus.* ordine secundo calidus ac siccus. Vtriusque vires in mouendis hydropicorum aquis eædem, sed ebuli paulò maiores, qui podagricis, Ischiadicis & Venerea lue laborantibus confert. Sed quùm is, vt hydragoga ferè omnia ventriculo sit grauis, leniente liquore vis eius emendari debet, in quo cinnamomum, spica, nux ve moschata maduerit. Succus ad ℥I purgat: acini contusi, & in vino albo, vel hydrosaccharo mixti drachmæ pondere bibuntur. Cucumer agrestis ordine tertio calidus siccusque, vehementer amarus, detergens & apetiens aquas sursum, deorsumque mouet, mirificeque sanguinis serum expurgat ab intimis partibus, hydropicis & Arthriticis vtilis: pituitam etiam bilemque va- *Elaterium eiusque dosis.* cuat. E cuius succo leniter expresso siccatoque fit Elaterium, leniente liquore vel tragacantha temperandum, addito cinnamomo vel spica: *Iris.* quod à granis decem ad viginti potest exhiberi. Citrinam aquam, crassamque pituitā ducit. Iris, calida siccaque recessu tertio, obstructionibus

quidem expediendis efficacissimi, sed ventriculo & visceribus ob acrimoniam infensa, qua venarum ora reserans menses mouet, borsumque facit. Radicis succus datur ad ʒj, siccatunsaque radix ad ʒj ex vuæ passæ iusculo cum saccharo & cinnamomo, vel sero lactis, vel capi vitulique iure cum lactucis alterato. Thymelæa planta est lactariarum maxima, calida sicca, gradu quarto, cui vis insigniter acris, ignea, mordens, vlcerans, inflammans, consumens, vnque dissoluens, Mezereon dicta, quasi rapiens vitam. Aquas potenter educit: vt Daphnoides seu Laureola, cuius est species, eodemque gradu calfaciens & siccans, ideoque pariter exulcerans ac febrim accendens. Quia verò citrinas aquas, & melancholicos humores educit insigniter, hydropicosque mirè leuat, eius folia macerentur in aceto cum succo Ribis, cydoniorum, punici mali, portulacæ vel lactucæ, quæ deinde siccētur. Eo modo præparata folia coquantur a ℈ ij ad ʒi. in pingui & leniente iure cum saccharo & cinnamomo: vel sume pulueris foliorum eius laureolæ grana sex, ad summum grana decem, pulu. diamargarit. frigid. grana tria, confer. violar. rosar. nenuph. aut buglos. ʒij. Misceantur in opiatam aut bolum. Esula minor, Græcè πίτυλος calida sicca gradu tertio, serosos & aqueos humores altiùs immersos, pituitam atramque bilem etiam à iuncturis educit, ob idque doloribus arthriticis, & hydropi valdè conducit. Sed quia cordi & visceribus obest, calore & acrimonia febrem accendit, exulcerat, & ora venarum aperit, vis eius ac ferocia stomachicis & hepaticis glutinantibus ac frigidis, vt Intybi, portulacę, solani ve succo frenanda & cū bdellio, vel tragacantha, vel cidoniorū semine in aceto macerāda. Radicis cortex redactus in puluerē à quinque granis ad decē, lac autem à tribus ad septem exhibetur. Tithymalorum species, quas Esulæ nomine comprehendunt officinæ vim eandem habent, & eodem modo præparati solent: at vsurpari cautius Nam ordine quarto calfaciunt, ideoque caustica vi pollent, interioresque partes, maximéque viscera instar ignis adurunt. Ricinus, qui palma Christi, calidus siccus ordine tertio serosos ab articulis humores, & hydropicorum aquas, crassam etiam pituitam bilemque purgat. Cuius semen kerua, seu regium granum: quod teritur & coquitur in antiqui Galli iure, conferrque tum doloribus colicis, ischiadicis podagricis. Vel coquitur in sero lactis, aut lacte caprino, conducitque tum hydropicis. Dosis à quinque granis ad septem. Eadem vi prædita censetur Lathyris seu Catapucia, cuius tria quatuorve folia cum oleribus ex pingui iure coquuntur: aut septem ad duodecim grana teruntur, bibunturque cum albo vino lymphato, vel integra vorantur. Soldanellæ, seu brassicæ marinæ puluis ad ʒj aut succus ad ʒß salubriter hydropicorum aquas educit. Cuius, vt reliquorum hydragogorum vsus longè tutior erit, si non seorsim ac solum exhibetur, at cum earum herbarum decocto, quæ stomachum heparque roborant, adduo rhabarbaro. Euphorbium aqueos humores, crassam lentamque pituitam ab extremis partibus omnium validissimè ciet. At quum ordine quarto calidum, siccumque

Thymelæa rapit vitam in [illegible] duas ob insi- [illegible] infra [illegible] consueuit.

Daphnoides seu Laureola.

Esula minor.

Tithymalorum species septem, Tithymalus Characias, seu Amygdaloides, Myrsinites, Paralius, Helioscopius, Cyparissias, Dendroides, Platyphyllos.

Diosc. cap. 159 lib. 4.

Ricinus seu palma Christi.

Ab hoc exprimitur oleum quod de Kerua nuncupatur.

Lathyris, seu Catapucia.

Soldanella, seu brassica marina.

Euphorbium.

sit, vrit, penetrat, exulcerat, & actionis violentia syncopen accersit, Cuius vim infensam sic emendat Manardus. Masticћes & tragacanthæ ana partem vnam, euphorbij partes duas sumit, easque commiscet: in medio crudi panis occludit, & in furno panem aliorum more coquit: coctũ vbi refriguit perfringit: quicquid intus inuenit à pane seiunctum, in catapotia cōformat, & imbecillioribus ad drach. vnã, robustioribus ad ℥iij, tutò dari posse censet. Ne tamen sic emendatum offendat, exhibenda subinde potio est quæ refrigeret ac leniat, vt & calor impensior extinguatur, sitque purgatio celerior. Ab his extant hydragoga composita quæ sequuntur: nempe syrupus rosarum pallidarum, qui datur ad vnc. ij, electuarium è succo rosarũ & diacarthami, hydragogum Fernelij maius & minus ad vnc. ß: hyera diacolocynthidos ad ℥iij, & ex ea trochisci, quos alhandal vocant à granis decem ad viginti. Pilulæ è Thymælæa seu Mezereo & de Euphorb. ad ℈ij. Quorum vice purgat vnguentum è Cyclamino, vulgò de Arthanita & vnguentum è Lathyride Fernelij, illitum epigastrio, si vomitum ciere: hypogastrio, si ventrem purgare volumus.

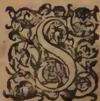
Manardus epist. 5. lib. 16.

Hydragoga seu serum aquámque purgantia, eorumque doses.

FLATVS DISCVTIENTIA.

CAPVT VIII.

Quæ flatus discutiunt.

ENSILIS *inclusus membri cauitate, vel errans*
Per varias sine sede vias in corpore flatus
Desæuire solet, dirosque ciere dolores.
Quos apium, poliumque fugat, calaminta, galanga,
Quodque oris graue virus olens emendat anisum,
Rutaque et origanum, menthastrum, laurus, anethum,
Theriacesque loco quæ rusticus allia sumit:
Zingiber, abrotonum, caryophillumque, piperque,
Inque venena potens marathri, daucique, Carique
Amnios atque cumini, et fragrans semen amomi,
Quodque ferit gustu nares cerebrumque synapi.
Ergo ex his si purgandum, pituita trahatur
Cum diaphœnico et paribus: partique dolenti

Succurrant calidi fotus, quos mentha parabit
Fragranti comitata thymo, sumptæque tabellæ
E triplici piperum specie, vel aromate, quod sit
E nuce moschata, spica nardi, atque galanga,
Purpureisque rosis iuncto cum sacchare moscho.

Materia tabellarū flatus discutientium, imbecilloque & frigido ventriculo robur addentium.

COMMENTARIVS.

FLATVS, spiritus est, seu vapor impurior, crassior atque turbidior, quem imbecillus calor ex humida materia suscitatum discutere non potuit. Cuius quum tres sint omnino causæ: caloris imbecillitas, humida materia, partiumque quibus includitur, seu cutis seu musculus, seu membrana sit, densitas, calfacientibus ac tenuantibus huius est procuranda discussio. Per hæc enim calore vegetiore reddito tenuatur spiritus crassior, reseratisque meatibus in auras expirat & euanescit. In his est Apium, calidum ordine secundo, siccum tertio: quod vt flatus discutit, vrinas mensesque mouet, epilepticis, quorum paroxismos irritat, fœtui & mulieri lactanti prægnantique noxium. Calaminta, cuius essentia tenuium est partium, & calida siccaque tempeties, tum ea quæ montana, tum quæ nepeta seu Cattaria nominatur, à pituita flatuque natis affectibus succurrit, vrinas ac menses expellit, asthmaticis, ictericisque confert, sudoresque promouet. Elephanticos etiam iuuat, crassos humores incidendo: sed lactis serum statim ebibendum, ne calor hinc adurens melancholicum humorem augeat & exasperet. Prægnantibus obest, montana maximè, quæ admota potave conceptum interimit ac eijcit: ordine tertio calfaciens siccansque. Sed Cattariæ vis ac facultas ignauior. Anisum tertio gradu calidum siccumque ventris inflationes sedat, vrinam prolicit, lac ad mamnas euocat, in Venerem stimulat, aluum, albaque fœminarum profluuia compescit, venenis aduersatur, oris halitum commendat, cuius vt saporis gratia semen commodè panibus inspergitur. Ruta duplex, montana seu syluestris, ac domestica: Hæc tertio gradu calfaciens, illa quartó. Lethalium venenorum antidotum vtraque est, inflationes intestini coli, recti, vuluæque tollit, vrinas mouet, Venerisque flammas extinguit, quum digerat desiccerque strenuè: denique crassos ac lentos humores incidit, quod eorum est, in quibus calor ac siccitas exuperat. Origanum omnes obstructiones aperit, asthmaticis, peripneumonicis, ictericis, lienosis, mouendisque mensibus confert, flatusque discutit, siquidem incidendi, tenuandi, calfaciendique vim insignem obtinet. Menthastrum, seu mentha syluestris tenuium partium est, tormina mulcet, nocturnas pollutiones cohibet, asthmaticis ictericisque conducit, fœminas à partu purgat, ventris tineas ex aceto pellit, huiusque folia tam pota quam illita venenosorum animalium ictibus opitulantur. Laurus vrinas mensesque du-

Quid flatus, eiusque causæ. *Apium.* *Calaminta.* *Calaminta montana prægnantibus infensa.* *Anisum.* *Ruta duplex.* *Origanum.* *Menthastrum.* *Laurus.*

cit, contrà ſcorpionum ictus ex vino bibitur, orthopnææ, tabi & omnibus thoracis rheumatiſmis ex melle confert, folio fructuque calfaciens: at fructu magis, ideoque diſcutiendis flatibus magis idoneo. Radicis cortex minùs quidem acer eſt & calidus, plus tamen amarus, aſtrictioniſque magis particeps.

Anethum. Anethum aridum gradu ſecundo calfaciens ac ſiccans, inflationes ac tormina ſedat, vomitum aluumque ſiſtit, vrinas ciet, genitale ſemen extinguit, potuque lac euocat. Humidius autem minuſque calidum eſt viride. Quare concoquit, ſomnumque magis quàm aridum inducit, ſedatque dolorem, at minùs digerit. Cuius coma ſemenque ſolet vſurpari.

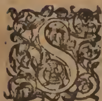
Abrotonum. Abrotonum ordine tertio calidum ſiccumque digerit, inciditque potenter, ideoque flatus diſcutit: Lumbricos interimit amarore, ſtomacho noxium. Nam quod amarum omnino eſt ſtomachum offendit, vt quod acidum, auſterum, acerbum, & in ſumma quod aſtringens, ei gratiſſimum.

Stomacho quid infenſum, & quid amicum. Semina fœniculi, dauci carui, ameos, amomi ſunt venenorum frigidorum alexiteria; grataque ſtomacho cruditatibus ac pituita referto. Concoctionem enim iuuant, & lentum humorem incidunt, tormina flatuſque ſedant, quia calfaciendi ſiccandique vi prædita.

Compoſita flatum diſcutientia. Compoſita diſcutiendis flatibus apta ſunt Electuarium aromaticum roſatũ maius, diarrhodôn abbatis, confectio de baccis lauri, dianiſum, diacuminum, diagalanga, diatriumpipereôn: ſyrupi de thymo, epithymo, de mentha, de calaminta, de duabus & quinque radicibus vel ſoli, vel cum aquis apij, fœniculi, petroſelini, abſynthij, menthæ, nepetæ. Quæ commodè ſumuntur per os, vt admouetur emplaſtrum è baccis lauri & è meliloto, nardinum oleum, anethinum, laurinum, ricininum, ſeu dekerua, balaninum, oleum amygdalarum, & oleum è caſtoreo. Ex quibus peritus ſagaxque medicus ea ſeliget, quæ partibus affectis magis familiaria iudicabit. Sciendum verò ſemper eſſe ſuſpecta topica calfaciendi vi prædita pleno, necdum repurgato corpore, quum hæc in partem afflictam, fluxioni iam obnoxiam, vi caloris attrahant. Quare tum ad ea veniendum, quum præmiſſa vacuatione, plethoræ cacochymiæque ſatisfactum eſſe videbitur.

FEBRIS EPHEMERÆ, SEV DIARIÆ CVRATIO.

CAPVT IX.

Piritvs in ſolido venarum corpore clauſus
Æſtuat externis, ab eiſque Diaria febris
Inuadit cauſis. Quæ quamuis blanda, leuiſque,
Dat tamen interdum longo rudimenta calori,
Non ideo ſpernenda. Sed hanc ſi ſuſcitat ira
Mobilis, ipſeſe ſubito fera corda reſidant.
Si timor, aut mæror, veniant noua gaudia, menſque
Protinus exoneret pauidas interrita curas.
Crapula foeda fame, aut vomitu, balanove domanda,
Dira fameſque cibo, liquido ſitis aſpera potu.
Si verò elaſſis contingit Ephemera membris,
Sedabit feſſum requies pacata laborem.
Sin cutis hanc peperit denſatio, balnea proſunt,
Quodque poteſt oleum clauſos aperire meatus,
Quale quod aut Camomilla dabit, vel amygdala dulcis.

COMMENTARIVS.

Ephemera febris eſt omnium ſimpliciſſima, quia ſpiritus prçter naturam in venis & arterijs efferueſcens eius eſt materia continenſque cauſa. Qua nulla mitior, quum ſit eius pulſus æqualis, vrina concocta, blandus calor, omnia denique fere ſanis ſimilia. Non tamen eius eſt negligenda curatio, quum hæc in alias febres facile degeneret. Vt quum ex denſata cute retentis excrementis ea conſurgit, febris putrida ſequi ſolet a tetro eorum halitu primùm accenſo, dein infecto ſanguine. Quæque vel ab inedia, vel æſtu Solis acquiritur, in Tertianam aut Cauſum incidit, acrioribus redditis humoribus aduentitij ca- *Notandum. Ephemera febris ſimpliciſſima.*

loris primùm in spiritibus insidentis commercio.

Quid Ira. 2 Ira sanguinis est circa cor efferuescentia, rationis freno temperanda. Quæ si diutius perstans Ephemeram accendit, leniendus ac temperandus est calor ptisanę vel aquæ coctæ potu, syrupo violaceo, nenupharino, limonum & tepentis aquæ balneo, ne symptomatica febris, vt Pleuritis aut Peripneumonia: vel aliqua primaria, nempe Synochus in plethorico, vt in cacochymo picrocholo Causus, Tertiana, vel hectica consequatur. In cæteris Ephemeræ causis esto simile iudicium, vt nimirum ei quod molestiam infert contrarium semper afferatur: vt labori quies, furori, tristitiæ, sermonum, actionum & spectaculorum iucunditas: intentæ cogitationi ratiocinationis intermissio: cibus inediæ, vigilijs, somnus. Aquæ verò tepidæ balneum non eos duntaxat ab Ephemera vindicat, qui in hanc à densata cute semel inciderunt, aperiendo cutis meatus, & incalescentes spiritus temperando: sed omnes pariter exiccatos curat, qui siccitatem seu à calore, seu frigore contraxerunt. Quum enim id naturâ sit humidum, moderateque calidum, humiditate quidem natam à calore siccitatem corrigit: caliditate verò, temperata, moderatoque tepore concretum frigus soluit ac minuit. Lauandi verò sunt ægri in prima febris declinatione: quumque loti fuerint, eis cibus euchymus offerendus, vt è butyro iusculum, alteratum acetosa lactuca, portulaca: vituli capique ius & carnes in iisdem herbis elixæ: vel ouum sorbile, vel hordeatum, amygdalatum, gelatina.

℞ decoctionis hord. vel aqu. lact. vel end. unc. iiij aqu. viol. aut nenuph. unc. j Misce fiat iulep.

SYNOCHI SIMPLICIS CVRATIO.

CAPVT V.

*Q*VÆ *solita est vna finire Diaria luce,*
Protogat interdum spatium, roseumque cruorem
Spiritus accendens, Synochi fit proximus author.
Quam si nulla fouet manifesta aut cæca putredo,
Febris & est simplex vena citò sanguis aperta
Exeat vberius: gelida tum larga sequatur
Potio, quæ corpus refrigeret. Hinc mador ille
Qui venit, aut vomitus bonus est, fluor & citus alui.
Non tamen expediet confertim exire cruorem

Duo Synochi simplicis remedia, venæsectio & gelida potio.

In quibus causis partienda venæsectio.

Si

Si puer, aut gracilis, stomachi si debilis æger,
Sensilis & nimium, si multa bile redundet.
Partiri melius, ne vis frangatur. Obestque
Potus aquæ gelidæ, tumor est si visceris, atque
Crassior humor in hoc, qui sit tenuandus. Et vsus
Insolitus gelidæ, gelidum persæpe tremorem
Dispnæamque parit. Sed vbi vis firma vigorque:
Et metus in Synocho est, pars ne obruta sanguine multo
Interitura ruat, sanguis mittendus ad vsque
Defectum. Si dein metuas ne debilis vndæ
Lædatur potu stomachus, miscere syrupum
Sis memor aut violæ, flauescentisve limonis.
Mollia iura leuant vituli de carne recentis,
Gallinæque nouis pullis nostræve, vel Indæ:
Et ptisanæ succus, benè quem sorbere diebus
Continuis tribus ante iubes, quam segnis in artus
Somnus eat. tepida corpus tum mollis in vnda.

Sanguis ad leipothimiã quando mittendus.
Quid loco gelidæ propinandum.
Spiritus omniũ quæ sunt in corpore tenuissimus.
Victus genus.

COMMENTARIVS.

SPIRITVS omnium quæ sunt in corpore tenuissimus, in febribus primùm incalescit. Ideò non modò Synochum, sed & omnes febres, quas putridus humor accendit, necessario quædam antecedit Ephemera, calore primum in spiritu considente, qui dein in humores traducitur. Missio verò sanguinis frigidæque potio potissima sunt & maxima continentium febrium remedia. Quùm enim in his sanguis præcopia corpus oneret & calore torreat, phlebotomia suffocationis periculum impendens tollitur, gelidæque larga potione corporis refrigeratur habitus. Nec ad perfectam curationem superest, si ad liporhymiam misso sanguine sudor, aut alui deiectio, bilisve vomitus, aut horum loco copiosa frigidæ potio febrem soluerit. At multa sunt quæ nos auocant ab ea venæ sectione, quę ἀθρόως, seu confertim ad animi deliquium celebratur, nempe temperamentum calidum, ætas, vt puerilis & senilis, rarus & gracilis habitus textusque corporis, ventriculi os imbecillum, vel plurimum sensile, vel amara bile perfusum. In quibus est partienda, non semel & copiosè tentanda vacuatio, ne pro lipothymia succedat syncope. Nec antè secare venam oportet, quã fœcum exclusioni prouiderimus, ne in vacuati sanguinis locum teter è fœcibus halitus aut crudus humor reliquum inficiat, labefactetque sanguinem. Has ergo sic excludemus. ℞. fol. alth. malu. parietar. vio-

Duo potissima Synochi remedia ex Galen. l. 9 method.

Quænã auocent a bea sectione quæ fit confertim, frigidaque potu.

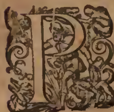
lar. mercur. ana Mi. flor. chamæm. P ij. Coquantur in aqua & colentur ad lib. 1. dissolu. cathol. mell. commun. facchar. alb. ana. ℥ j ol. violac. butyr. recent. ana. ℥ j ß salis ʒ j. Fiat clyster indendus in anum. Quo reiecto, vel iusculo vel oui vitello cibetur æger, indeque mittatur sanguis. Si tamen tanta morbi vis est, vt metus sit ne sanguis in partem aliquam procumbens pleuritidem, aut alicuius visceris inflammationem accersat, nullo præmisso clystere, nec balano tantùm sanguinis aperta vena profundendum est, quantum vires tolerare videbuntur. A quo remedij genere potius aquæ frigidæ congruit, si vires constant, signa coctionis apparent, estque carnosus ac boni habitus ille qui Synocho concutitur. Nec enim is omnibus vtilis. Nonnullis quippe spirandi difficultatem, conuulsionem ac tremorem inuehit, occlusis meatibus, & concussis imbecillibus corporis partibus: hisque quibus obstructio, vt putridus humor incoctus est: aut quibus in parte aliqua tumor, seu phlegmone, seu scirrhus vel ædema, plurimum officit. Crassos etiam humores attenuari digerique prohibet, quum eos denset & infarctus augeat. Ideoque quibus hæc incommoda metuuntur iulepi refrigerantes aqua frigida tutiores hoc modo describendi. ℞. aq. coctæ ℥ iiij, syrup. de lim. & oxisaccha. simpl. ana ʒ vj. Vel.

℞. aquæ stillat. nenuph. & oxalid. an̄ ℥ ij. syrup. de limon. ℥ j. Misce. Fiat iulepus in vnam dosim. Vel.

℞. decoct. hord. lib. ß syrup. violac. & iulepi rosar. ana ℥ j Misceantur & fiat iulep pro duabus dosi. Duabus post phlebotomiam horis Aetius ptisanæ succum exhibet, ab eoque quietem imperat. Succum eundem à somno propinat, quem continuat ad tertium vsque diem, quartoque die ægrum mittit in balneum. Nos autem vt ptisanæ succum, qui nostrum hordeatum est, admittimus: ita iusculum è vituli pullique gallinacei carnibus, alteratum oxalide lactuca, scariola valdè probamus etiam ante venæ sectionem vt viribus consulamus, aut statim à phlebotomia, quo refrigeretur corporis habitus, citoque partes omnes adeat alimentum, quas fortè nutantes ab immodica vacuatione roboret. Reliquo tempore carnibus elixis potius quam assis alimentique pauci nutriendum, si virium robur est, morbique vigor expectatur. Alias paulò pleniùs alendum, eoque maximè tempore quo leuior æger esse videbitur, quove per sanitatem est cibari solitus. Balneum hîc rariùs vsurpamus vt maioris apparatus: quod tamen vtilissimum ducimus, præsertim æstiuis ardoribus.

SYNOCHI PVTRIDÆ CVRATIO.

CAPVT XI.

VTRIDA quæ Synochus, putri malè tuta calore est,
Quoque magis crescit, magis est hoc plena pericli, Putrida Synochus interdum maligna.
Pestiferum in sese claudens quandoque venenum.
Cuius vt effrænum possis cohibere furorem, Venæ sectio: Purgatio.
Iniecto clystêre priùs, reserare necesse est
Non semel, illato satis amplo vulnere venam.
Tum purgare sero lactis, sennaque, rheoque,
Oxalide incocta, tamarindis, semine citre, Carnes superiori capite dictæ sunt vituli pullique gallinacei, tum nostrati, tum indici.
Fæniculi, cardique. Cibi sint iuscula crebra
Ex caldis gelidisque, et cor firmantibus herbis
Condita omphacio, cum carnibus ante relatis.
Assa caro sit turricolæ comedenda columbæ,
Gallinæ iuuenis, oriundi è phaside galli, Phasis, maximus Colchorum fluuius, a quo Phasiano nomẽ.
Iuiuperóve alti leporis, sit mersa liquori
Vel granatorum, citri, flauique Limonis.
Oxalidis radix in aqua cum gramine cocta
Gratus erit potus, nec inutilis ille futurus,
Quem mera lympha dabit cum sacchare iuncta rosato.
Sique labant vires, exhaustæ à febre maligna, Cardiaca.
Has distilllato reparandis viribus apto
Cardiacis & aquis, vt morsus, oxytriphilli,
Cum diamargaritôn, vel cornu monocerotis,
Puluere vel cerui reuoca, paribusque canendis,
Quum proprios Cordis memorabimus ordine morbos.

COMMENTARIVS.

Synochorum materia ſanguis.

SYNOCHORVM materia ſanguis eſt: qui rariùs putrere debet in vaſis, quum ſpirituum impetu ſoleat agitari, blandoque calore natura ſit prǫditus. Si tamen obſtructio vera, non ſolam cutim, ſed & tenues Iecoris, habituſque venas interciens: aut alia quædam cauſa perſpirationem ſic prohibet, vt neque vis refrigerans foris intrò ſubire, nec excrementa tenuia, acria, fuliginoſa intus foras erumpere poſſint, natiuum obrui calorem: ideoque ſanguinem putrere neceſſarium.

Sanguis quã do pu ret.

Qui quum naturaliter habet, optimam temperiem nanciſcitur, fitque partium vniuerſi corporis idoneum alimentum. At ſi corrumpitur ac putret, fit deterrimus, fœtorem inſignem, ac plerumque malignam qualitatem inducens. Eſt enim calidus humidus, éque partibus heterogeneis conſtans. At à calido humido præter naturam putredo: à partium in ſanguine contentarum, nempe bilis, pituitæque diſſimilitudine diſſidium.

Sanguis quũ putret, cur deterrimus.

Quibus poſitis dubium eſſe non poteſt, quin periculoſa ſit, ac plerumque peſtilens putrida Synochus, qualem vidimus anno ſalutis 1580. quo Lutetiam epidemius morbus grauiter inuaſit, & anno Domini 1587. quo purpuratæ febres infinitos è medio ſuſtulerunt.

Synochi putres quo tẽ pore fuère populares.

In vtraque verò Synocho debet ſanguis liberaliter aperta vena profundi: ſed in putrida phlebotomiam partiri, & ex interuallis purgare meliùs eſt, quum in hac, plethora cacochymiæ iuncta ſit. Quare clyſmate ſordes in inteſtinis eluendę, tum vena tundenda eſt. Hinc ſequatur leue catharticum: ab eo bis, ter, quater, ſi virium robur eſt, morbique magnitudo requirit, iteretur venę ſectio, qua febrile deſinat, aut minuatur incendium. Clyſter hic erit. ℞. fol. alth. malu. parietur. violar. mercur.

Clyſter molliẽs, detergẽs ac purgans. Catarticũ.

ana mi. hord. integri, furfur. nodulo incluſ. ana P i. Bulliant in ſero lactis. In vnius libræ colatura diſſolue diaprun. ſolut. mell. communis ſacchar. alb. ana ℥ j butyr. recent. ℥ j fiat enæma. Sequenti verò forma catharticum parabitur. ℞. fol. hepatic. ſcariol. capill. ven. bugloſſ. borrag. ana M j. ſemin. quatuor frigid. minor. card. fœnic. ana ʒ j ſennæ & paſſul. mundat. ana ℥ ß flor. nenuph. & bugloſſ. ana P j. Fiat decoct. In cuius colatura infunde rhei elect. ʒ j cinnam. ſantal. citrin. ℈ j. Diſſoluatur in expreſſione ſyrup. ſolut. roſar. ℥ j vel ℥ iß. Fiat doſis ſeu

Iuleporũ & apozematũ materia.

porus. Ex ſyrupis è chicorio, de granatis endiuia, nenupha, cum herbis decoctis, aut diſtillatis aquis acetoſæ nenupharis, oxalidis, oxytriphill, cuſcutæ, ſolani, plantaginis, & ſimilium refrigerandi vim habentium apozemata iulepique fiant. Hic verò cathartica blanda conferunt, vt manna, ſenna, rheum, & ſyrupus roſatum pallidarum cum ſero lactis aut refrigerante & leniter aperiente decocto. Suſpecta ma-

Caſſia cur in Syno[cho] putri ſuſp[ect]a.

gis eſt Caſſia, quia nimium humectando putredinem augere poteſt, craſſiſque vaporibus quaſi nebulis excitatis replere caput, & ſoporem inducere. Meliùs Electuarium lenitiuum aut catholicum erit cum infuſo rhei, vel ſyrupo de cichorio cum rheo compoſito. Victus eſto re-

Victus.

frigerans ac tenuis. Vinum, oua, carnes ſi fieri poteſt, exulent, quia

ſanguinem morbi cauſam augent. Si tamen hæc virium imbecillitas aut conſuetudo requirere neceſſario videtur, vinum non polyphorum ſeu vinoſum, ſed oligophorum & aquoſum, album ac tenue, dilutum aqua multa concedatur in paſtu: extra paſtum priſana pro potu ſit: vel oxalidis & graminis aqua cum liquiritia: vel aqua cocta cum ſacchato roſato. Carnes ſint montanarum auium, paſſeres, turdi, merulæ, columbæ, gallinacei pulli, gallinæ, perdices, turtures elixę, alteratęque bugloſſo, borragine oxalide, lactuca, ſcariola plantagine: vel aſſatæ: tum hæ, tum quas verſibus expreſſimus. Diſtillatum reſtaurans tepatandis viribus iuuentum fict è rebus mixti generis ad alendum & alterandum: quibus in balneum Mariæ coniectis per alembicum vitreū liquor eliciatur, ita deſcribendum. ℞. conſeru. bugloſſ. borrag. cichorij. roſar. nenuph. ana ℥ij. puluer. elect. diamargarit. frigid. ʒj. ß trium ſātal. & trochiſ. è caphura ana ʒj. croci ʒ ß. ſemin. oxalid. citri, card. contuſ. ana ʒiij: iuſculi duorum caponum, alterarorum cum oxalide, lactuca, portulac. ſcariol. bugloſſ. borrag. lib quatuor. Conijciantur in balneum Marię cum mica panis albi in aqua roſarum macerata, fiatque diſtillatum igne lento, quod reſeruetur in vſum. Tum, ℞. eiuſdem diſtillati lib. ß. ſucci limon. ℥j. ſacchar. alb. ℥iij cinnamo. ʒß. Colentur per manicam Hippocratis, denturque vicibus cochlearia duo, tria, quatuor, vt res erunt. Tabellæ diamargariti frigidi, diarrhod. abbatis & aromatici roſati conferunt.

Diſtillatum reſtaurans.

VERÆ TERTIANÆ, CAVSIQVE curatio.

CAPVT XII.

Erno quoque die quæ febris adurit, in hocque
Sæuitiam duplicat, calidoque ſimillima Cauſo eſt,
Vix viget in noſtris, et eis regionibus, in quas
Aſpera Sarmatici penetrat violentia venti.
Sed popularis ibi eſt, vbi veſper Phœbus anhelos
Tingit equos, Getulus vbi eſt, vbi barbarus Afer.
In quibus, hiſque locis quando furibunda mouetur
Bilis, & vrenti torret præcordia flamma:

In quibus regionibus febris ardens & tertiana ſyncera maximè vigent.
In ardente febre parcè, partitèque vacuandum.

Victus.

Humidiore iuuat subito potuque ciboque
Exuccum refici corpus. Dabit humida potum
Vnda, cibum lactuca, geluque è carnibus hædi
Et vituli, pullique recens. Tum clysmate molli
Fœcibus eductis mediocri vulnere venam
Tundito, labentemque cito cohibeto cruorem.
Pharmaca blanda leuant vomitu, motuque per aluum

Hydraleum, vomitorium. Blanda catharctica.

Effrænam nimiùm placidè ducentia bilem.
Lympha tepens, oleumque, huius si copia detur
In potu, vomitum facit, humoremque per aluum
Cassia deducit, calabrinaque manna, rheumque.
Quam varius gelidis expressus succus ab herbis
Alterat epotus, nimioque liquarier æstu
Non sinit humorem primum, tenuesque medullas.
Siccum lactuca, portulacaque coquantur
Quę subito accrescunt spinacia & intyba, lichen,
Prunaque cum cerasis, nymphææque & violarum
Floribus, & gratus fit ab his cum sacchare succus.

Topica. Oxicratum humi iactum bilis ardorē tēperat, aëre refrigerato, vt & refrigerantes herba floresque.

Si verò externi noceat calor aeris, aer
Frigidus arte nouandus erit, quem ducat anhelus
Æger, humi iacto quod aquæ iungatur aceto,
Lactucis, salicum ramis, putealibus vndis,
Hyblæisque rosis. Gelidis hypochondria, lumbos,
Thoracem, genitale pedes, externave quæuis
Ne priùs attingas, videas quam signa pepasmi.
Tumque potes Iecorisque locum perfundere oliuo,
Quod rosa, quod capiant tria santala, & indere fronti
Populeum vnguentum, aut quod erit magis vtile somno:
Deinde cutim siccam tepidis immittere lymphis.

COMMENTARIVS.

EADEM est Causi, seu febris ardentis & Tertianæ veræ materia, nẽpe syncera bilis: sed maioris minorisque ratione distinguuntur. In tertiana namque mitiora sunt omnia: nec calor omnino constans sed vno die mitior, altero sæuior. Itaque quo die minor est febrilis æstus, cibare licet commodiùs, & si videtur secare venam, atque purgare. Sed in Causo perpetuus & æquabilis est ardor, vt nec manifestè tertio die reduplicans, sic nec apertè remittens. Quamobrem in eo natura cum morbificis causis æqualiter assiduè dimicante, nullo tempore tuta vacuatio, quamuis tamen necessaria, bilis vt oppugnetur; eaque subita, quum acutissimus affectus sit, quique nullas det inducias; Cibus item ob frequentem syncopem hora qualibet offerendus, quum tamen in vigore, qui continuus hic est, minimum cibi dandum esse moneat Hippocrates. Causus ergo Tertiana vera periculosior, licèt ijsdem remediorum generibus tentetur affectus vtriusque curatio. Quem in locis arcticum polum spectantibus, vt Gallia Belgica, Flandria, Dania, Suetia, Gothia, Gronlandia, Scotia vix repetiri diximus, quoniam illis aër ambiens frigidus est, quique continetur intùs calor, natiuus ac blandus est, non ascititius & igneus. Ideoque nullam vel admodum exiguam in eorum qui ibi degunt corpore sedem habet syncera bilis. Cuius copiam exaggerant qui sunt in Ægypto, Numidia, Getulia, Nubia. Calor enim externus humores eorum exurens reddit acriores, magnaque ex parte biliosos. Viget autem in Tertiana vera, Causoque calor & siccitas: ideoque refrigerandum & humectandum. Primus verò scopus est humectatio. Nam inquit Hippocrates, Quicumque ardente febre moriuntur, omnes præ siccitate moriuntur. Quum igitur hic liquida, quæ siccas partes citiùs peruadunt, irrorant, aluntque conueniant, è pullis gallinaceis, hædina, vitulinaque carne cum oxalide, scariola, lactuca, portulaca coctis iuscula fiant: paretur gelatina sine cinnamomo: ex hordeo potiones, sorbitiones, alimenta comparentur, Hordei cortice, qui desiccat, ablato. Pruna in aqua cocta refrigerant & humectant, alunt, aluumque lubricant: ideoque valdè conferunt. Hydrosaccharum, seu bochetum potius quam hydromel seu mulsa pro potu sit. Aqua quæ pura ac leuis est, omnis alieni saporis ac odoris expers, qualis quæ è fonte lympido per arenosa loca profluit concedi potest. Ne tamen innato frigore viscera debilitet, leuiter vitreo vase coqui, vel agitatione & transfusione crebra tenuari debet, immersaque cibarij panis medulla, panata quæ vulgò dicitur, aqua confici. Sed vtrãque suspectam habe. Ptisana vulgaris ex hordeo & liquiritia cum aqua coctis, febricitantium potus vtilis est, & valde salutaris. Quæ de cibo potuque dicta sint, Venę sectionem nunc attingamus. Fit enim is ob calorem immodicum magna ex parte biliosus. Quare non debet Chyrurgus vt in synochis febribus & melancholicis affectibus, sic in Causo

Quid Causus & Tertiana vera differant.

Aph. 8. lib. 1. aph.

Cur Causus in calidis regionibus quã frigidis frequentior.

Lib. 1. de morb.

Victus humidus.

Hydrosaccharum, hydromelite præstantius

venam amplo foramine vulnerare, ne cum tenuissimo sanguine spiritus confertim exhalantes subitam afferant lipothymiam. Sed adacto in venæ corpus scalpello viam angustam sternere, qua subtilissima sanguinis portio, quæ plus bilis in se continet, exiliat, meliorque sanguis ac purior in venis relinquatur. Et si sæpiùs præstat in secando maiùs, quàm minùs fieri vulnus. Sed hìc, ne vires excidant, parcè, partitéque vacuandum. Arabes autem à phlebotomia censent abstinendum, quia bilis, cuius frenum aiunt esse sanguinem, in hoc affectu citra sanguinis copiam sola putrere videtur. Quod in eorum solo, zonæ torridæ contermino, in quo febrium ardentium ideæ sunt, & in quo corpora sanguinis missione facilè resoluuntur credibile. Sed in his Galliæ locis zonam frigidam spectantibus, nec procul ab arcto positis exquisita febris ardens & syncera tertiana rarò cernitur, plusque sanguinis in visceribus Gallorum & Germanorum, & aliorum in frigidis locis degentium, quam Afrorum & Arabum est, quorum innatus calor Solis ardore vanescit, atque dissipatur, euocato foràs spiritu cum sanguine. Quamobrem Australes populi timidiùs, Aquilonares audentiùs vacuandi. His ideò phlebotomiam, illis συρμαισμὸν, seu vomitum putemus esse salutarem: qui sollicitabitur hydrelæo large poto, vel esu raphani, nasturtij, portulacæ, erucæ, synapi, aqua tepida dein affatim hausta, quod Dioclis est vomitorium. Rariùs verò Lutetiæ prouocatur vomitus, sed iniecto balano vel enæmate vena tunditur. Deinde cassia, manna, vel blandum ab his catharticum datur, quo biliosus humor facilè sequax citrà ventriculi noxam in aluum præcipitetur hac formula. ℞. fol. althææ, mal. parietar. lactucæ, ana mi. flor. nenuph. P ij. Bullianti in aqua, indeque colentur ad lib. 1. Dissolue medull. cass. mell. violat. sacchar. alb. ana ℥j. butyri recent. ℥iij. fiat clyster. Deinde ℞. fol. endiu. scariol. lactuc. portulac. ana mi. tamarind. ping. ʒiij. semin. quatuor frigidi maior. contus. ana ʒi. prun. iuiub. sebest. ana quinque numero, flor. viol. P i fiat decoctio. In colat. infunde rhei elect. ʒij. cum ℈j cinnam. In expressione dissolue elect. lenit. ℥j. syrup. violac. ℥ß. vel ℞. descriptæ decoctionis quantum satis est pro dosi, nimirum ad ℥iiij. Infunde medull. cass. ℥j. ß. Expressione facta dissolue syrup. solut. rosar. ℥j. syrup. de cichor. composit. cum rheo ℥ß. fiat dosis. Vel ℞. syrup. de cichor. composit. cum rheo ℥j. elect. epsill ʒij. Cum aqua lactuc. fiat potio. Vel, ℞. medull. cass. fistulæ recentis ℥j. Diaprun. solut. ʒij. Misce. Sumantur è cochleari per bolos cum syrupo violac. Vel, ℞. medull. cass. ℥. jß. Cum saccharo fiat bolus, à quo sorbeatur citissimè iusculum, ne cassia moretur in ventriculo, sed ocyus ventrem lubricet ac molliat. E simplicium refrigerantium aquis stillatitijs, decoctis ac succis variæ potionum species, alterandæ domandæque bili familiares concinnari possunt his formulis. ℞. aquar. stillatit. endiu. lact. portul. ana ℥iiij. succi limon. & granat ana ʒvj. sacchar. alb. ℥iij. Modicè coquantur in iulepi consistentiam pro tribus dosi. Vel. ℞. aqu. stillat. nenuph. & lactuc. ana lib. ß. syrup. violar. & limon. ana ℥ij. Misce fiat iulep. in quatuor doses, quæ dentur in situ longiùs à pastu. Syrupus nouus

Cur Arabes venæ sectionem in ardente febre reformidant.

Diocles ep. ad Antigonum Asiæ regem.

Clyster.

Potiones bilem educentes.

Bolus cassiæ compositus.

Bolus simplex.

Syrupus.

nouus parari poterit hoc modo. ℞. ſuccorum oxalid. botrag. lactuc. portulac. depuratorum ana ℥iij. ſucci cucurbitæ ℥ij flor. viol. P iij Ferueſiant parum, indeque colentur. adde ſucci limon. & granat. ana ℥j. ſacchar. alb. lib 1. Coquantur in ſyrupi conſiſtentiam: de quo capiat æger cum aqua fontis, leui coctione coctecta quum ſitis vrgebit. Temperabit ſequens apozema bilem ℞ aſparag. gramin. oxalid. oxylapath. ana ℥j. fol. hepatic. lact. portulac. cichoriol. polytr. ana Mj. ſem quatuor frigid. maior & minor. contuſ. ana ʒij. trium flor. cardiac. & nenup. ana Pj. Bulliant in aquæ libris duabus ad dimidias. Colatis adde ſyrup. viol. & elimonibus ana ℥ij: fiat apozema clarificatum, aromatizatum cinnamomo pro tribus doſibus. Notandum verò quod febrilis immodicus calor non tantùm humores liquat & abſumit, ſed & in ſolidis partibus humidum primigenium populatur & abſumit: ideoque refrigerantibus humectantibuſque pugnandum eſt. Quare ſi quæ refrigerant pariterque ſiccant ex vſu eſſe videantur, qualia ſunt oxalis, omphacium, ſuccus ribes, limonum, granatorum, & huius generis acida, quæ ſtomacho nauſeabundo, cordique grata ſunt, ea vel aqua, vel aqueo liquore debent humectari, vt omnibus qualitatibus in cauſum, & alios ſimiles igneos affectus agant. Vtque de Topicis quid ſentimus afferamus; corporis partibus litum fotum-ve, aut quid-vis aliud admouere, niſi poſtremis diebus, coctaque materia ſuſpectum, ne frigoris appulſu calor ad corporis centrum impellatur, coactoque intùs incendio febris lypiria conſequatur. Præſtiterit verò columbas, pulloſ-ve gallinaceos; catellos, aut recens mactatorum animalium pulmones, aut vitulinas carnes raſo capiti, plantis pedum & hypochondriis inducere, vt tepido calore calorem igneum foras attrahant, laxatiſque cutis meatibus fuliginem educendo per accidens refrigerent. Si tamen ex delirio phrenitis metuitur, illinetur frons cum temporibus hoc linimento ℞. oxirhod. ℥j. vnguenti popul ℥ß miſce pro litu frontis & temporum hora ſomni. Vel, ℞. ol. violat. ℥j. cærati refrigerant. Gal. ℥ß. aceti ʒij. His etiam regio renum illini poteſt, ſi in illis calor & dolor eſt Balneum aquæ dulcis coctionis ſignis apparentibus hic ideo confert. quod corporis habitum humectat, & reſeratis cutis meatibus, fuliginoſis excrementis viam aperit, largoque ſudore criſim abſoluit. Sed ab ambiéte frigido motus. Ideo ne balneum ingrediatur æger, niſi calido cœli ſtatu, vel in calido conclaui.

Non, niſi poſtremis diebus coctaque materia topicis vtendum.

Linimenta.

Dd

INTERMITTENTIS TERTIANÆ veræ curatio.

CAPVT XIII.

GNEVS *hic feruor, terna qui luce recurrẽs,*
Alterna placidam concedit luce quietem,
Nil habet infaustum, nec tempora longa per-
errat.
Bilis enim quæ causa mali non multa, se-
quaxque est.
Hocque die, quo nec rigor est, nec feruidus ardor,
Se separat natura cibis. Quo tempore venam
Tundere, purgantique iuuat medicamine ventrem
Mollire, inde cutis tenues reserare meatus
Dulcis aquæ fotu tepido, Cibus humidus esse
Debet vt in Causo. Teneri sed carnibus hædi
Porcellique, pedumque suum, vitulique licebit,
Pullorumque frui. Neque piscis inutilis vsus
Dummodo petrosi, facile & qui in ventre coquantur
Concessi fructus. Tremulis sed tutius ouis,
Et ptisanæ succo viues, veniente vigore.

Cibus humidus febricitantibus dandus.

COMMENTARIVS.

Tertiana vera duplex.

EXQVISITA Tertiana, cuius causa sincera bilis, vel est continua, de qua priùs, vel intermittens, de qua nunc agimus. Vtraque curatur iisdem remediis. At hæc, cuius accessionis principiũ rigor, finisque sudor est, paulò validiora tutiùs admittit. Quum enim in apyrexiam omnino desinat, minus metuendum, ne quietis die, quo mouendum, si quid mouendum est, efferus concitetur humor qui morbum augeat: sed non prius ad validiora progrediendum, quam sit à blandioribus auspicatum, præsertim quum sit securus, salutarisque morbus, & cuius crisis in septem periodis ad summum, ait Hippocrates, affutura sit, vt in septem diebus continua solet iudicari. Mitiora cholagoga sunt diaprunum simplex, manna, cassia, rheum, & syrupus è cichorio cum Rhabar-

baro compositus. Validiora duaprunum solutiuum, electuarium è succo rosarum, è psillio, ca ferè dosi quam huius libri cap. 4. & 12. notauimus. Parari poterit opiata refrigerans & humectans in similem vsum hoc pacto. ℞. mucillag. semi. psill. in succ. lactucæ, portulac. scariol. extractæ. ℥iiij. medull. cass. ℥ij. pulpæ tamarind. pingu. & sebestem ana ℥ß. diagred. ℈ij. Cum syrup violac. quantùm satis fiat opiata. Ex cuius ℥j. plùs minùs cum sacchato fiat bolus: aut cum aqua stillat. cichor. lactuc. portulac. vel ptisana potio. Mittendus sanguis, purgandum ac cibandum est extra paroxismos. Quum enim per circuitus redeunt morbi, in ipsis accessionibus abstinendum, vt pronunciat Hippocrates. Ex quo præceptum hoc vniuersale colligas, in morbis periodicis si quid mouendum est, antè, post-ve paroxismos esse mouendum.

Hipp aph. 11. lib. 1. Aphoris.

Præceptum generale.

TERTIANÆ NOTÆ CVRATIO.

CAPVT XIV.

LONGA *frequensque magis febris notha, sed minùs illa*
Sæuit, ab imbelli nasci consueta rigore.
Quo veniente nihil quod alat vacuet-ve, sed antè
Post-ve dabis, placidæ explorans immota quietis
Tempora. Quumque humor non sit sincerus & idem
Causa mali, simplex nec erit medicamen & vnum.
At primis bilem iuuat exhaurire diebus,
Frigidiore cibo refici, potuque, deinde
Attenuante magis, cuius commota calore
Denique purgetur pituita molesta deorsum.
Ergo capillares, lactuca, agrimonia, lichen,
Sennaque cum violis, marathri cardique coquantur
Semine, deinde rheum colato infunde liquori,
Expressumque dato. Bilem bene potio talis
Excludet, citiusque vbi erit rosa pallida iuncta.
Phlegma simul ducet diacarthamus additus illis.
Cassia vel primùm diapruno iuncta voretur,

Bilem pituitamque mouentia.

Dein diaphænico, pensatis viribus ægri,
Sit ptisana in potu primò, tum lene falernum,
Cum duplo, triplo vel aquæ. Vitulina cibus sit,
Aut hædina caro: capus hinc, montana volucris.
Si calor interea nimium exuperare cruorem
Indicat, æstiuo dextram pertundito venam
Tempore: at hyberno meliùs reserare sinistram.

COMMENTARIVS.

Paroxismi longi tertianæ nothæ causa.

TERTIANA notha non in septem diebus aut periodis, vt legitima iudicatur, sed in plures dies, interdum & menses extenditur. Cuius paroxismus non vt tertianæ veræ duodecim ad summum horarum est, sed ad octodecim horas expotrigit se atque dilatat. Causa tantæ longitudinis varia est humorum mixtio Nam ad pituitam & bilem, quæ cōmunes huius febris causæ sunt, melancholicus tandem accumulatur succus, ex quo Lien obstruitur & intumescit, maximè si sub Autumnū, vt sæpius, ea febris inuadit: id eoque tum è carharticis non emittenda senua est, quæ melancholicos & vstos humores blandè purgat. Sed initio purganda bilis, quæ natura sequacior, minusque contumax. ℞. syrup. de cichor. composit. cum rheo ℥j. diaprun. solut. ʒiij. cum aqua gramin. fiat potio. Vel, ℞. fol. agrimon. scariol. capill. ven. ana Mj. semin. quatuor frigid. minor & fœnicul. dulc. ana ʒj. fol. semn. ʒiij. fiar decoctio: in colatura infunde rhei elect. ℈iiij. cum tantillo cinnam. In expressione dissolue elect. lenit. & syrup. solut. rosar. ana ℥j. vel cathol. duplicat. ℥j. elect. de succo rosar. aut è psill ʒij. cum aqua cichor. diluantur in dosim. Et hæc bilem potius educunt, vt sequentia magis pituitam ℞. cathol. duplicat. ʒvj. elect. diacartham, vel diaphæn ʒiij. cum aqua fœnicul. vel absinth. vel menth. vel caléd. fiar potio. vel ℞. capill. omniū beto. caléd. scabios. ana Mj fol. orient. seu sennæ mundat. ℥ß fiat decoctio. In colatura dissolue diaphæn. ʒij. syrup. solut. rosar. cum agaric. ℥j. detur dosis mane, duabus aut tribus horis ante iusculum. Perstante febre vomitus à cibo confert, quem sæpissime hanc sustulisse febrem asserit Ætius. Hunc sollicitabis aquæ tepidæ vel hydrelæi largiore potu, quem plerique procurant, admotis in gulam digitis. Præmittendus initio morbi clyster: hinc vena secanda: purgandum iteratis vicibus corpus pro morbi contumacia! quæ fieri debent extra paroxismos. Est autem his in locis Tertiana notha quam vera frequentior, quia solùm frigidius; nempe longiùs ab æquatore distans.

Bilem purgantia.

Pituitam magis educentia.

Æti. tetr. 2. ser. 1. cap. 8. Vomitum excitandi modus.

HEMITRITÆI CVRATIO.

CAPVT XV.

HORRIFICÆ *typus est trux & ferus hæmitritæi,*
Neruoso nimiùm generi, stomachoque molestus.
Quem quia non vnus, varius sed ardor & humor
Constituit, medium plerumque videmus ad annum
Sæuire, & fluida corpus consumere tabe.
Quod ne contingat, febris remouenda putredo,
Quam pituita parit felli sociata. Sed illo
Tempore ne vacues, fuerit, quo proximus horror.
Hoc procul, infernum perfundito clysmate ventrem.
Sterne viam tepido, si fortè necesse, cruori.
Expurga croceam vitreo cum phlegmate bilem
Præsidijs illis, quibus est curatio febris
Alternæ tentata nothæ. Sed languor in ipso
Sæpiùs est stamacho. Cui tu malè sumpta coquenti
Cardiacis, & odoratis succurre tabellis,
Quas rosa, quas dictabit ebur, spica Inda, crocusque,
Moschus & ambra, piper, nux & moschata, macerque,
Cinnamaque, & gemmæ, cum berbere semen anisi
Fœniculique, aloes & lignum, coraliumque:
Sacchare quæ dulci excipies, roseoque liquore,
Et dabis ante cibos vnius pondere drachmæ.
Absynthi hunc bene tùm, nardique perungis oliuo.

COMMENTARIVS.

HÆMITRITÆVS periculum in se semper includit. Nam continua febris est, horrore frequenti ventriculi os neruosaque lædit, quæque sunt in profundo commouens sopores lethargicos, exolutiones quas syncope comitatur, linguæ siccitatem, deliria, vigilias infert. *Hæmitritæus periculi plena febris.*

Quumque duplici constet humore, bilioso, pituitosoque, quem simul & semel vacuare natura vix patitur, vires morbi longitudine frangit, quas restaurari febris continuitas, horrorque sæpe repetens non permittit. Sed vt viribus bene consulatur, horis aliquot antè quam horror inuadat alendum iusculis è veruecis, vituli, gallinæ carnibus cum buglosso, borragine, petroselino, pimpinella, calendula Nonnunquam & assa conferunt ex iis quæ superiori capite notauimus. Eadem enim huius & Tertianæ nothæ victus, & curationis ratio tenenda: nisi quod in hæmitritęo plus esse pituitæ consueuit, ideoque magis incidendum ac tenuandum est. Itaque præmissa purgatione ex iis quas antè signauimus, venaque secta, tale sequatur apozema. ℞. quinque radicum aperient. macerat. in vino alb. ana ℥j fol. beton. pimpinell. calendul. scariol. capill. vene ana M j. semin. anis. fœnic. ana ʒij. liquirit. ʒiij passul. & fol. semi. mundat. ana ℥j. ß. fiat decoctio. In colat. infunde rhei elect. & agaric. trochiscat. ana ʒij. cinnam. nuc. moschat. ana ʒß. zingib. grana sex. in expressione dissolue syrup. solut. rosar. & iulep. rosac. ana ℥j. fiat apozema pro duabus dosibus, quæ sumantur duabus matutinis continuis.

In hæmitritæo quando cibandum, & quibus cibis alendum.

Tabellæ cardiacæ pariterque stomachicæ.

Tabellæ cardiacæ, pariterque stomachicæ sic fient. ℞. puluer rosar. cinnam. nuc. moschat caryoph. ana ʒß. rasur. eboris, margarit. elect. ana ℈j. ambr. mosch. ana gran. quatuor. Cum saccharo dissoluto in aqua rosar. & menth. fiant tabellæ pond. ʒj. vel, ℞. specierum, seu pulueris elect diarrhod. abbat. & aromatic. rosat. singul ʒß diamargarit. frigid. caryophill. corall. rubr. ana ℈j. Cum saccharo dissoluto in aqua rosar. & absynth. fiant tabell. de quibus vna sumatur ante pastus singulos, & à pastu. Nam, vt roborant ita cruda digerunt, concoctionique conferunt.

Conditum.

Conditum vice tabellarum sic instituetur. ℞ conser. rosar cichor. borrag. ana ℥ß. cortic. citri condit. ʒij. puluer. ducis, diarrhod. abbat. & fœnic. dulc. ana ʒj folia auri minutim incisa quatuor, cum saccharo quantum satis, fiat conditum: ex quo detur cochleare plus minùs, vt res erunt, manè, vesperi.

Linimentum.

Stomachus his illinendus. ℞. ol. absynth. cærat stomach. Galen. ana ℥ß. puluer. caryophill. & mastich ana ʒß. Vel, ℞. vnguent. rosat. mesu. ℥j. ol. absynth. ℥ß cæræ paruum. Misce pro litu regionis ventriculi, vel ℞ cærat stomach. ℥ij. ol. nuc. moschat. pulu. mastich. ana ʒij. fiat emplastrum, quod extende super alutam admouendum ventriculo scuti forma.

Scutum pro stomacho.

QVOTIDIANÆ FEBRIS CVRATIO.

CAPVT XVI.

V Æ *pituita solet cunctis agitare diebus,*
Vincitur his primùm, quibus est reserare meatus
Occlusos data vis, lentosque incidere succos.
Queis tenuata, deinde repetita sæpe catharsi,

His quæ phlegma cient demitti debet in aluum.
Radices ideo, quibus est aperire potestas,
Mentha, melissa, capillares, similesque parentur
His herbæ, quarum decoctio sacchare leui,
Cinnameo pariter ligno condita bibatur.
Si purgare voles, infusus Agaricus, & quæ
Antidotus recipit turbith, diadacridiônque
Ducere phlegma potest, sed pæone dante magistro.
Turtur erit perdixque cibus, peregrina coturnix,
Et turdus gallinaque, torquatique palumbes.
Cum sale panis erit, vel aniso, vel coriandro
Pistus, & è pura simila. Nec sola bibetur
Lympha madens, tenui sed erit permista Liæo.
Scalpello interea venam reserare tumentem,
Causa vetat morbi. Si non tamen ægra remittit
Febris, & in crasso lotio rubor igneus extat,
Fac cruor exiliat; nimio sed parce fluori.

Apozematum ad incidendam & coquendam pituitã materia.

Pituitam purgantia.

Victus.

In quotidiana vena secatur non ratione causæ, quæ frigida, nempe pituita: sed ratione febrilis æstus.

COMMENTARIVS.

PITVITA frigida humida temperamento, consistentia tenax, crassa lentaque, quadruplex est, dulcis, acida, salsa, vitrea. Vel, si diuisioné ex saporum varietate quærimus, triplex, dulcis, acida, salsa; siquidem vitrea pituita qualitatis est acidæ particeps. Ab his omnibus pituitæ formis, quotidiana nascitur, exacerbari noctu solita, periculosa, lõgaque: sed ex acida, quæ febrim Epialam parit, deterior ac longior. Est autem Epiala, febris, in qua simul & iisdem in locis caloris & frigoris se sus incidit: sed frigus vehementius est, calorque mitior. Cuius eadem vt quotidianæ cuius est species, sed paulo validiora debent esse remedia, quoniam à frigi[di]ore magisque tenaci pituita gig[n]itur. ℞. cathol. duplic ʒ vj elect. diacarthami ʒ ij ant ʒ iiij. syrup capill. ven. ℥ j. Cum aqua menth. fiat potio. Ve[l] ℞. fol. endiu pimpinell capill ven ana M j. semin. anis. fænicul. ana ʒ ß liquirit. ras ʒ ij. fol seni ʒ vi. fiat decoctio quę colo tra[n]smittatur ad dosim. In qua dissolue syrup. solut. rosar cum agaric ℥ j [ve]l ℥ ß [de]tur purgabiturque reliquus humor apozemat[e] seq[u]enti ℞ radic api[i], fæni ul. petrosel gramin. ana ℥ j. f[o]l pimpinell. saxif[r]ag. menth calen[dul]. capill ven. adiant. polytr menth. cichor. [...] ana M j semi[n] car[d]. fæ[n]icul an[a] ʒ liquirit. ras passul mund[a]t an[a] ℥ ß. flor. anth[os] stæch[a]d buglos. borr[a]g. ana P j fol [...] ℥ ß fiat de-

Pituita quotuplex.

Epiala febris quid?

Catharticа quotidianæ congrua.

coctio,& colat.ad ℔.ß. in qua dissolue syrup.capilli ven. & è quinque radic. ana ℥j. in apozema pro duabus dosibus, quas dabis horis quietis, si febris est intermittens:aut minoris,vt vocant afflictionis, si continua. Nam in paroxismis ex Hippocrate,quiescendum. Si prior apozematis dosis minus moueat quam par esse videatur, adde ad posteriorem diaphæn ʒij Malè verò vena tunditur in hac febre,si causæ,nempe phlegmatis rationem habeamus: quia tamen febris omnis in calore suam habet essentiam,vnde febris à feruore,πύρετος ab igne nominatur, hic interdum flabellare venam expedit, præcipue si crassior & subrubens est vrina, si iunior æger,cibis addictus & crapulæ, si constitutio cœli feruidior Nam in seniore,cœli statu frigido minùs audendum est. At boni succi cibis alendum, & ijs assis potiùs quam elixis, fouendum corpus pelliceis vestibus,& igne luculento, somnus in lectulo molli procurandus:imponendum ventriculo scutum:cuius in superioris commentarij fine meminimus.

Hipp.aph 11. lib.1.aph.

In quotidiana quando secanda vena.

QVARTANÆ FEBRIS CVRATIO.

CAPVT XVII.

Quare validis medicamentis initio Quartana non vtendum.

VARTANÆ *metuas valido medicamine causā*
Demere principio. Nec enim bene terreus humor
Tum trahitur,sed cōmotus magis asperat ægrum.
Commodius ventrem clysmo leuiore ciebis
Cum lenitiuo,vel eo quod cuncta repurgat.
Tum si res tulerit,violabis vulnere venam.
Sus iuuenis vitulu'que cibum dabit,hædulus,agnus,
Et capus & gallina,salax & garrula perdix.
Quique alius chymus bonus est,ab eoque labantes
Firmabis vires,vt eis,veniente pepasmo
Stantibus,excludas piceum subigasque liquorem.
Hinc dabitur valida corpus purgare catharsi
Cum senua,lactisque sero,quibus vtraque iungi
Buglossi species,ceterach,fumaria debet,
Eppithymum,tamarix,croceo cum flore genistæ:
Cumque illis coctis Indi confectio maior
Dissolui,velut hæc,vulgo quæ dicitur hamech.

Thermarum, ligníque cutem mollire ſueti,
Theriaces etiam, vel ſyntheſeos mithridatis
Vtilis vſus erit. Sed eis tamen vtere cautè,
Ne corpus ſiccum malè temperet igneus ardor.
Quando paroxiſmus febrilis deſinet atque
Æger erit mollíque cibo, ſomnoque refectus,
In tepida bene ſuccedet ſi mergitur vnda.

COMMENTARIVS.

QVARTANÆ veræ materia μελαγχολικὸς χυμὸς, ſeu melancholicus ſuccus eſt, frigidus ſiccus, idemque fæx, limuſque ſanguinis, qui putredine calorem adeptus febrem accendit. In cuius initio medicamentis valde purgantibus mouere corpus non expedit. Talia namque, quod vitioſum eſt, non excludunt, quia cruda tum eſt & contumax, non fluida ſequaxque materia: ſed humores exagitant, inductoque calore nimio bilem atram, quę μελαιναχολὴ nuncupatur excitant: vnde pro ſimplici Quartana duplicem ac triplicem, interdum etiam ex humoris ferocia mortem inferunt. A leuioribus igitur auſpicandum in hunc modum. ℞. medul. caſſ. ℥x. ſemin fænic. dulc. puluer. ʒß. cinnam. ℈ß. miſce. cum ſaccharo fiat bolus. Vel ſine ſaccharo ſumatur è cochleari cum ſyrupo, bugloſſ. vel è pomis odoriferis. Caſſiam ita deſcribemus initio, ſi ad humoris vſti ſiccique redundantiã ſiccũ etiam eſt ægri temperamẽtum. Aliàs ℞. fol. bugloſſ. borrag. fumar. ana Mj. ſummit. lupul. & trium flor. cord, ana Pj. fiat decoctio, in qua ferueat ſenſim fol. oriental. ℥ß. cũ ʒj. ſeminis fænic. dulc. In colat. diſſolue elect. lenit. & ſyrup. Saporis regis ana ℥j. fiat doſis. Si plethora cacochymica, vel aliqua ſolẽnis vacuatio Quartanæ febris cauſa fuiſſe videatur, ſanguis educendus amplo foramine reſerata vena, vt qui craſſior eſt, elabatur. Aperiatur axillaris interna ſeu baſilica, vel mediana ſiniſtra: deinde Saluatella ſeu Splenica. Dies autem venæ ſectionis, vt & purgationis eligatur præcipue qui paroxyſmum antecedit, in quo ſolet æger eſſe quietior atque vegetior. Vinum aqua dilutum quod lymphatum appellamus probamus in hac febre, quod humorem ſiccum temperet, coquat, alat, vireſque ſuſcitet & exhilaret. Euchymi cibi, qui moderatè calfaciunt humectantque pariter vſurpandi: qui modico ſale condiendi ſunt, vt magis renuent, digerant ac roborent. Tum verò validum catharticum vſurpandum quum ſigna coctionis apparent, vt eo craſſa fæculentaque materia funditus euellatur extirpeturque. ℞. radic. apij, bugloſſ. borrag. & polypod. quern. ana ʒiij. fol. ſcolopend. ceterach. adiant. polytr. petroſel fænic. ana Mß fol. oriental. ʒvj. Bulliant in aqua & colentur ad doſim. In qua diſſolue confect. hamech. ʒij. cathol. duplicat. colati & ſyrup. Saporis regis ana ℥j. Vel ℞. cathol. duplicat. & ſyrup. de fumaria

Validè purgantia cur initio Quartana non afferenda.

Medicamenta leuia.

ana ℥j. diaprun. solut. & confect. hamech. ana ℈iiij. cum sero lactis, vel cum aqua card. vel meliss. fiat potio. Vel, ℞ mass. pilul. è fumar. ℈ij. pilul. indarum & è lapide lazuli ana ℈j. cum syrup. de pomis odoriferis malaxentur, fiantque pilulæ 5. deglutiendæ vesperi. Si cōtingit, vt antè notauimus, Quartanam ab vsta bile, salsaque pituita gigni. ℞. elect. lenit. ℥j. diaphæn. ʒij. aut ʒiij. syrup. violac. & capill. ven. ana ℥ß. Cum aqua fumariæ vel bugloss. vel endiu. diluantur in dosim. Cōferet serum lactis ad lib. ß. plus minùs epotum diebus intermissionis, addito cochleari sacchari communis, vel potius sacchari rosati, quod stomachum, qui tum imbecillus est, magis roborat. Calidum solium seu vaporarium, quod hypocaustum seu Laconicum ac thermas appellant, initio Quartanæ vitandum, ne cruda materia vi caloris in cutem rapiatur, & augeatur obstructio. Sed in fine cocta materia salubre. Parabitur ex origano calamēto, pulegio, mentha melissa, floribus hyperici, chamæmæli, meliloti, quæ bulliant in aqua cum vini albi parte. Fient hypocausti loco fotus è simili materia: tum litus ex oleis absynthij, menthæ, chamæmæli, masiches, capparis, quibus ventriculi regio, Splenque roboretur. Guaiacum & Sarzaparilla ad expellendas melancholici morbi reliquias nō mediocrem etiam vim obtinent, quia frigidum & crassum humorem calfaciunt, tenuant, liquant & in vaporem halitumque mollita reserataque cute digerunt, sed melancholico, non atrabiliario succo redundāte, in quo calida siccaque nocent: vt lac asininum vtile, quo humores acres temperentur, in aluumque secedant, aridumque corpus molliore pabulo restauretur. Quia verò Quartana febris siccus affectus est, solius Theriaces & Mithridatij suspectus vsus, etiam cocta materia, quia calidioribus constat simplicibus. Sed hac opiata vel simili temperabitur. ℞ conseru. bugloss. borrag. viol. ana ℥j. conser. flor. genist. ℥ß. theriac & mithridat. veter. ana ʒj. confect. alkermes, specier. elect. è gemm. & lætificant. Galen. ana ℈ij. pulpæ cucurbitæ saccharo conditæ ʒiij. Cum syrup. de pomis odoriferis fiat opiata. De qua sumatur sæpe nucis auellanæ quantitas.

Guaiacum et Sarzaparilla.

FEBRIS LENTÆ CVRATIO.

CAPVT XVIII.

VVM regio ventri medio subtenta, Iecur've,
Aut Cerebrum, pulmóve leuis, renésve, Lién've
Continet humorem, febris quo lenta sequatur:
Quæ claudunt obstructa vias reseranda: deinde
Stagnans illuuies proprio medicamine sensim,
Sæpe etiam purganda, mali dum causa recedat.

Parſque diu impuram ſenſit quæ marcida labem,
Naturæ reddenda ſuæ. Sic molle Cerebrum
Arboreo purges quem mittit Agaria fungo.
Ad robur cui iunge Rheum: ſimul adde meliſſam,
Betonicam cum nymphæa, violiſque, roſiſque.
Conferet à paſtu quæ ſit conſerua roſarum,
Fœniculi ſemen conditûm, vel coriandri.
Si Iecur in vitio eſt, Agrimonia & Intyba cocta
Cum ſenna, infuſoque rheo purgantque, coguntque,
Hunc quicunque in eo ſtabulatur inutilis humor.
Sed Cordi diamargaritôn dat vtrumque leuamen,
Mollis & antidotus opij de nomine dicta,
Caſſia pulmoni cum renibus. Apta Lieni
Senna, ſed adiunges cum capparis & tamariſci
Cortice quod flatus nocuos diſſoluat aniſum;
Aut apium, marathrumve. Iubes ſi forte cruorem
Effundi, vulnus citò comprime. At irrita ne ſint
Quæ facienda putas, iterumque iterumque videto.
Nobile nam viſcus, cuius tenuata calore eſt,
Et non vulgari conſumpta putredine moles,
Deſinit in fluidam, nunquam reparabile, tabem.

Lentæ febris Cerebri vitio contractæ curatio.

COMMENTARIVS.

LENTA febris eſt, vt prius attigimus, quum pulſus paruus, creber & inæqualis cum imbecillitate virium, extenuatione membranorum & marcore ſe promit, nullo vel exiguo dolore, vt parum ab hæctica diſtare videatur. In qua videndum quænam malè affecta ſedes hanc pariat, vt in eam remedia conferamus, quæ ſolet vt plurimũ eſſe Iecur, & Lien cum meſenterio. Quare ſi in hypochondrio dextro dolor eſt, dolorque manus attactû notabilis. ℞. rad. oxalid. oxilapath. petroſel. fœnic. ana ℥j. fol. agrimon. ſcariol lichen. capill. ven. ana Mj ſemin. quatuor frigidor minor. aniſ. coriand. præparar. fœnic. dulc. ana ʒij. fol. ſenn. mundat ℥j. fiat decoctio, in qua infunde rhei elect. ʒiij. cinnam. & nuc. moſchat. ana ℈j. In expreſſione diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. ſimplicis, ſi bilis redundare videatur, aut ſyrup. laxar. roſar. cum agarico, ſi craſſior humor eſt & obſtructio contumax ℥ij. Fiat apozema pro duabus doſſ.

Quid Lenta febris, cuius cauſæ ſignaque dantur lib. 2 cap. 40.

Apozema quum lenta febris à Iecore vel Meſenterio:

Quando in lenta febre secanda vena.

Sumantur duabus matutinis continuis, si robur est, vel alternis & interpositis, si virium infirmitas. Aperiatur deinde basilica plùs minùs pro viribus, maximè si biliosus humor obstructionis, febris & doloris causa esse videbitur. Sin læuum hypochondrium tumet cum obtuso dolore grauique,

Purgatio quum à Lienelenta febris est.

℞. quinque rad. aperient. polypod. quern. cortic. rad. cappar. & tamarisci ana ℥ iij semin. card. fænicul. liquirit. ras. ana ℥ j flor. trium cord. & genist. ana Pj. fol. sennæ ʒ vj. Fiat decoct. in colat. dissolue cõfect. hamec ℥ ij. syrup. capill. ven. è cichor. composit. cum rheo & elect. lenit. ana ℥ ß. Fiat dosis: à qua vena secetur, dextra primùm, deinde sinistra, si vires sinunt, corpusque cacochymia plethorica redundare videatur. Aliàs frequens erit vsus catholici duplicati cum syrup. solut. rosar. & è cichor. compos. cum rheo dissolutis in aqua cuscutæ, gramin. endiu. capill. ven. aut, si languet æger, mannæ, in iure pulli, vitulique sorbendæ. Senna cum cephalicis in textu positis & agarico infuso dabitur vbi Cerebri vitium est à pituitæ redundantia: Cassiæ si calida Iecoris aut renum intemperies. Cordi robur addetur opiatis & tabellis, quæ huius libri capite postremo describentur.

FEBRIS CARDIACÆ, SEV syncopalis curatio.

CAPVT XIX.

Cardiaca febris, acutissimus affectus, ideoque cito periment.

ARDIACÆ *febri, comes est cui syncopa crebra*
Ni citò succurras, subita nece concidit æger,
Ergo in aqua vitæ, tenuique liquore rosarum
Caphura pauca madens forti iungatur aceto:
Naribus indatur, vires reparabit odore.
Vtque minor fiat calidi inflammatio Cordis,
Ocyus è vena tepidus cruor effluat. Aura
Nata leui vento, leniue impulsa flabello
Odoranda in cardiaca febre. *Egelida inspiretur, & intinguatur aceto*
Pannus, aquisque rosæ, buglossi, nenupharisque
Santala quæ capiant, granum chermesque, crocumque,
Fotus thoracis. *Pro fotu thoracis. hic vnguine deinde rosato,*
Potus in cardiaca febre congruens. *Pulueribusque, dabit quos moschus & ambra linatur.*
Potus erit quæ lympha capit cum sacchare succum

Granati mali, medi've, vel oxytriphilli:
Lympha vel, vt cito vis reparetur, odora falerno.
Sit liquidus cibus ex acidis cum carnibus hædi, *Cibus.*
Euchymûmque auium pullis, succisque gelatis.
Monocerotis erit ceruique perutile cornu,
Puluis & è gemmis, bezoardica quæque feruntur
Toxica, vipereumque è Corde fugare venenum.

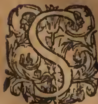
COMMENTARIVS.

HVIVS febris causa vel est ferina qualitas, cor lacessens & impetēs, vel bilis os superius ventriculi lancinans, vnde cor oppressum æstuat & phlegmone tentatur. Quia verò dissipantur hic exoluunturque spiritus, vnde syncope frequens, liquidis cibis & multum alentibus citò ac sæpe reparandi. Conferet ergo gelatiun, ius carnium vituli, capi, perdicis, vitellus oui recens, vinū odorū, tenue. ℞ distillati restauratiui communis lib. ß. succ. limon & granat. ana ℥j. sacchar. alb ʒiiij cinnam. ℈ß. Colentur per manicam Hippocratis, denturque sæpius ad cochlearia duo, tria quatuor, vt res erunt. Item ℞. aqu. stillat. mors. oxalidis, oxytriph. ana ℥ij syrup. de limon. & iulep. rosac. ana ℥j. aqu. theriac. & imperial ana ℥ß. confect. alhermes ℈j. Misceantur in Iulepum pro duabus aut tribus doss. ℞. aqu. stillat rosac ʒiiij. aqu. vitæ & aceti rosac. ana ʒj. caphur. ambr. mosch. ana gran. duo Misc. Intinguatur in his nodulus ad odorandum naribus admouendus. Si coniectura est dominantis flauæ bilis, aut prasiuæ, vtendum crebro clystere: vena secanda est ad ʒiiij. quinque, sex, vt vires ferent. Secanda verò est, vt minuatur febris & generatio bilis impediatur, à qua non rarò sequitur oppressio.

Febris Cardiacæ causæ.
Cardiaca febrique conferunt.
Distillatum restaurans.
Iuletus Cardiacus.
Nodulus ad odorandum.

FEBRIS HECTICÆ CVRATIO.

CAPVT XX.

I calor exuccum corpus populatur & vrit
Hecticus, hunc vena frustrà tentabis aperta
Tollere, vel sólita ventrem turbare catharsi.
Frigidiora iuuant, madidoque liquētia succo.
Ergo communi ptisanæ sit crenior in vsu:
Iuscula sint vituli de carne, hædique nouelli,
Lactucæ è foliis portulacæque recentis.

Lac donet muliebre cibum, vaccæve, capræve
Lentipedisve liquans asinæ, det amygdala dulcis,
Expressumque gelu, distillatique liquores
E cochleis, nemoris testudine, turture, pullis
Gallinæ, pinguique capo. Liquiritia lymphæ
Mixta sitim reuelet, niueumque quod India sacchar
Nigra parit, ficus, nucleis & passula demptis:
Iuiubeus, violæque liquor, paucusque liæus,
Si stomachus languet, neque sunt in corpore vires.
Dulcis aquæ fotu fiat cutis arida mollis.
Auraque quæ fuerit nares ingressa patentes
Blanda sit atque tepens. Somnum nymphæa procuret,
Lactucæ semen, semenque papaueris albi;
Otiaque & cantus placidi; cataplasmaque Cordi
Admotum, quod conseruam violæque, rosæque
Nenupharisque ferat, cui coniungatur acetum.
Illitus & thorax butyro sæpe recenti,
Quod iuuat & linctum cum sacchare more syrupi,
Inque cibis & iure datum vaccæque boantis
Hectica membra leuat cremor de lacte coactus,
Caseus expressus nuper, tremulumque quod ouum est.

COMMENTARIVS.

FEBRIS Hectica quæ simplex est, non quæ coniuncta cum febre putrida, vel erysipelate, vel phlegmone partis alicuius, remedia maiora, nempe venæ sectionem, purgationemque respuit. Hæc enim siccitate marcescens ac debile corpus atterunt, & in marasmum, exhaustis spiritibus & sanguine præcipitant, excepta Cassia, quæ humiditatis excessu febris Hecticæ temperat siccitatem, viqne lubrica sensim ac blandè superantem excludit bilem, corpusque refrigerat. Ab ea secundas obtiner Manna in pulli, vituli, prunorumve dissoluta iure. Quibus eccoproticis medicamentis, aut leui clystere mollietur aluus, si vel ea durior est, vel ob coctricis imbecillitatem crudorum in corpore prouentum esse suspicamur. Et quomiam in Hectica vincit calor & siccitas, refrigerandum & humectandum, sed humectandum imprimis est: quæque sunt actu frigida, nec sumi, nec admoueri tuto queunt, at subre-

pida,ne calor innatus,extremè tum languidus, ac neruosæ partes, quæ quia carne nudantur sensum habēt exquisitum, offendantur,imbecillaque reddantur viscera. Sic balneum ex aqua dulci parandum est, ingredique tepidum, quod quoniam humectat insigniter, febris Hecticæ remedium præsens est ac singulare. Blandus ac leuis aeris occursus humectat,ideoque leuat, vt offendit frigidus. Somnus etiam Hecticis vtilis,quia blando suo tēpore sanguinem & humores acres lenit ac temperat. Qui si non obrepit,vt sæpè,sollicitetur balneis, cibis, hordeatis, amygdalatis, syrupis & iulepis refrigerandi humectandique vim habentibus. Ex cibis alij sunt tenuioris, liquidiorisque substantiæ, qui quamprimum alterantur ac distribuuntur in corpus, ideoque cito reficiunt & vires adferunt,vt lac muliebre,captillum,asininū,butyrum recens,lactis amygdalarum dulcium & hordei cremor,oui tremuli vitellus,ius pulli gallinacei,capi, vituli, hædique lactantis, alterati lactucæ, portulaca,spinaciis, Alij crassioris naturæ sunt: quæ vt solidius præbent alimentum,ita coquuntur ægrius, qualis est testudinum, cochlearum, cancrorumque caro. Vtrumque genus alimenti necessarium est in curatione febris Hecticæ, in qua triplicis substantiæ, nempe spirituosæ, carnosæ,solidæ iactura fit. Spirituosam, carnosamque substantiam instaurat prius victus genus,solidam posterius. Verum vt vtrique simul consulatur,paretur tale restaurans.℞. conseru.bugloss.borrag.viol ana ℥ij.spec. elect.diatragacanth. frigid. ℥ß diamargarit. frigid. ℈iij. Decoctionis capi iuuenis pinguis & armi vitulini cum lactuca, portulaca, borragine,seminibus quatuor frigidis maioribus lib.quatuor. Cum carnibus vnius perdicis & testudinis, micæ panis in lacte infusæ, & sacchar. alb singul. lib. 1. fiat distillatum in diplomate seu balneo mariæ per alembicum vitreum ex quo sumantur ℥iij. plus minùs quàm videbitur esse necesse. Lac muliebre præstantissimum, quia naturæ nostræ magis accommodatum ac familiare: quod è mamma sugendum est. Asininum sequitur,hinc caprinum,quod recens mulctum in aurora bibi debet ab ℥iiij. ad ℥viij vel etiam ad libram vnam. Minuenda verò dosis si in ventriculo corrumpatur. Sique ex nidoroso ructu cognoscitur vri, diluendum aqua. Sin acido deprehenditur acescere, saccharum commiscēdum est, vel simplex vel rosatum quod corruptelam impedit stomachoque gratū est. Ad somnū conciliandū.℞ syrup. violac. & nenuph ana ʒvj.aqu. stillat. lactuc. ℥iij. vel ℞ aqu. stillat. nenuph. & lactuc. ana ℥j. ß. syrup. violac. & papau. ana ʒß. Vel ℞ syrup. papauer. rhead. ℥j. ptissanæ vulgar. ℥iiij. Misceantur & fiat iulep. Detur hora somni. Vel paretur hordeatum aut amygdalatum cum saccharo, addita ʒj. semin. papaueris albi noctu sorbendum.

Distillatum restaurans Hecticos.

FEBRIS PESTILENTIS CVRATIO.

CAPVT XXI.

Quæ venit infecto popularis ab aëre febris,
Millia multa prius ferali sternere clade
Assolet, auxilium quam sedula cura medentum
Ferre queat. Si quæ tamen hanc superare facultas,
Ardeat igne focus, lustretur odore sabæo — Ignis putredinem arcet insignibus suis qualitatibus.
Tota domus. Boreæ pateant Euroque fenestræ,
Nulla Noto, minus hoc Zephyri aura molesta tepentis.
Sit nitor in cunctis. Verbis vultuque minister
Exhilaret, lethique metum deriuet ab ægro.
E terra & gemmis, animalibus atque metallis
Antidotos pæon sibi prouidus eligat illas, — Antidoti nobiles & vsitatæ.
Quas vsus ratioque docent dare posse salutem:
Qualis theriace est, & quæ mithridatica fertur,
Alkermes, niueusque cui dedit vnio nomen,
Quique rubens hyacinthus, & hæc cui nomen ab ouo.
Extrahat & varios herbarum è corpore succos, — Herbæ cardiacæ, corruptelam emẽdantes.
Quos scabiosa dabit, prati regina, melissa,
Oxalis, oxytriphillum, & qui benedictus habetur
Carduus, & succisa, & tormentilla, crepansque
Iuniperus, borrago, bouinæque æmula linguæ,
Thapsique & scordi folium. Quibus addere vires
Insignes poterit, puluis bezoardicus, isque — Pulueres cardiales.
Qui venit è Cerui cornu viuacis, eoque
Monoceros quod fronte gerit. Cibus optimus ille
Qui facilis coctu, & succi bonitate labantes
Instaurat subitò vires. Ita iuscula prosunt;
Quique gelatinæ celebratur nomine succus:
Et distillatum reparandis viribus aptum,.

Carnibus incoctis vituli, paphiæque columbæ,
Turturis & turdi pinguis, pullive, capive,
Perdicis, nemoralis auis, cui Phasis origo est,
Cum diamargaritôn, & odoro puluere gemmæ.
Lympha mero præstat: tenuis tamen vna liæi Potus varium genus.
Non ad aquæ plures noceat superaddita guttas.
Gratior ac melior cibus hic & potus habendus,
Punicei insperges cui grana rubentia mali,
Aut acidum citri, flauescentisque Limonis,
Purpureique ribis succum, fructusque liquorem,
Pomifer Hesperidum quo nobilis extitit hortus. Pilulæ pestem arcentes.
Ex aloe pilulæ fiant, myrrhaque, crocoque,
Non aliud purgans, si pestis ab aëre solo est.
Sin pariter vitium nimius vel putridus humor
Gignit, & igne micant oculi, vultusque, cruorque
Crassus inest sputo, dispnæa, dolorque fatigat
Gutturis, vrinæque rubent, arteria plenè
Pulsat, & obsessos grauitas incumbit in artus,
Ne dubites venam primis aperire diebus
Pleniùs, inde dato medicamine leniter aluum
Mollire, est si languida vis: sin robur, abundè.
Profuit interdum teneraria sumpta catharsis.
Quam tamen haud iubeat, nisi cum ratione machaon.

COMMENTARIVS, QVO CVRATIO pestilentis febris absoluitur.

LVES epidemica, seu pestis, infinitos interdum è medio repentè tollit, quoniam interdum repente fit. Ad quam si etiam ocyùs accurrat Medicus, fit tamen vt absolutam eius cognitionem non habeat, ideoque nec curandi rationem, modumque teneat. Quoniam etsi causa communis est aër, varia tamen symptomata sunt pro putredinis varia natura, & ferina qualitate. Sic anno salutis 1580. mense Iunio, quum effetum crebrumque tonitru pluuia larga comitatum tota fere nocte mouisset cœlum, repente fluxio incidit in fauces, vnde Bran- Lues epidemica.

Branchus, seu Coqueluchia quo tempore Parisienses afflixit.

Purpuratæ febres.

chus, Coqueluchiam appellarunt, sequente dictam multos inuasit, vt putem hominum viginti millia Lutetiæ hoc affectu laborasse. Mense Iulio sequenti sæuiit pestis ad Octobris finem acerrima, quæ, ni fallor, hominum in eadem vrbe quadraginta millia pessundedit. Successerunt epidemicæ à colore pustularum Purpuratæ dictæ febres 1587. quæ mense quidem Martio, sed Aprili maximè terruerunt: quia plurimis exitio fuere, medicis de remedio vero dubitantibus. Metuebant enim ne calidioribus hydroticis, quæ maximè probantur in peste, febrim exacerbarent: & secare venam in exiguo, feréque nullo pulsu, qui tum erat, non audebant. Sed & horrebant, ne quæ ferebantur in cutim exanthemata, missione sanguinis intrò reuocarentur ægrosque suffocarent. At ratione ducti denique febres istas non solùm aeris conspurcati, sed & plethorici, cacochymique nostri corporis esse sobolem, plethoram crebra sectione venæ sustulerunt, cacochymiam purgatione, malignam ab aëre qualitatem cardiacis: ideoque tum infinitos ab orci faucibus eripuerunt. Anno 1590. & 1596. in quo toto fere Maio, Iunioque pluuiæ redundarunt, parem curandi normam inierunt, ægrorum maximo solatio. Sic interdum venienti pestilentiæ nec citò nec tutò bene succurritur. Quod vt fiat, causæ signaque lustranda sunt ad prognosin & cognitionem morbi, de quibus priùs, facientia, vnde congrua remedia petantur; ad quæ iam pergimus. Quum itaque pestis, quæ febris est epidemica, contagione deleteria, seu funesta, de qua nunc agimus, ab aëre putri generetur: putredo autem à calido quidem humido, sed humido maximè suscitetur, in vicis publicisque viis & priuatis ædibus accendantur ignes ex odoriferis, vt iunipero, lauro, rosmarino: vel è communibus lignis, quernisque præcipuè, additis, si lubet, thure, masticha, styrace, benzoino, ligno santalino, rhodio, & similibus ad suffitus idoneis, quibus siccetur ac depuretur aër, qui commune nobis est & necessarium ad hauriendum spiritum, seu respirationem elementum. Hebdomade quaque repurgentur à sordibus viæ publicæ, præsertim in quibus olera, caulesque vendútur. Singulis diebus vnusquisque ciuium antè domum aquam inijci curet manè, vesperique, qua cum scopis nitorem conciliet, ac fœtorem arceat. Priuatæ mundæ sint ædes, nitida vestis. Odoretur vnusquisque domi forisque quod iucundè spiret, vt malum medicum, seu Cytrium caryophillis vestitum, maioranam, spicam, lauandulam, vetonicam altilem seu coronariam, quam Ocellum appellant. Nonnullis fœtida placent. ideoque circumferunt, vt rutam, maximéque Galbanum, quod Dioscorides ait aduersari toxicis. Sed odorata, me iudice præferenda, quia dilatant, restaurant, roborantque spiritus: fœtida contrahunt & impugnant. Priusquam quis egrediatur domo, sumat panis bolum cum vino lympha diluto, vel acidum iusculum, vel immixto sale butyrum, vel aliquot cerasa, vel damascena pruna si iuuenis est & biliosus naturâ: vel conditam nucem: si senior, temperamentique frigidi. qui si non nisi prandere solitus est, mandat Angelicæ radicem. Communia iura parentur ex acidis, quæ putredini sua siccitate resistunt, febrique suo frigore, qualia sunt oxylapathum, oxalis, oxytri-

Quid Pestis, eiusque curatio.

Ignes tempore pestis accendendi.

Cur bene olentia fœtidis præferenda.

Mane quid cibi sumendum.

philum, omphacium: quibus adde pinpinellam, borraginem, buglossum, endiuiam. Euchymis, seu boni succibis alantur ægri, sanique: sed alantur sine carnibus ægri carnium succis, qui facillimè cedant in alimentum, & à languido, qualis est ægrorum bene coquantur, vt iusculis, expressis, consumptis carnibus vituli, pulli gallinacei, perdicis, turturis, columbæ iuuenis, capi, phasiani, vt cuiusque res erunt. Distillatum restaurans hoc modo parabitur. ℞. conser. bugloss. borrag. rosar. ana ℥ ij. conseru. nenuph. & viol. ana ℥. puluer. elect. de gemmis diamargarit. frigid. trochisc. è caphur. ana ʒ j. radicis Angelicæ, tormentill. dictamni semin oxalid. citr. card. ana ʒ ij bracteas auri quatuor. aquę decoctionis vnius capi pinguis, alterati cum aceto, lactuca, buglosso, borragine libras quinque. Reponantur in alembico vitreo cum carnibus minutim incisis duorum pullorum & vnius perdicis ℞ distillati superioris lib ß. sacchar. alb. ℥ ij. cinnam. ʒ ß. Colentur per manicam Hippocratis ad vsum, quum opus erit. Vel, ℞ perdicis vnius, carni vitulini, pulli gallinacei, vel capi carnes incisas. Recondantur in vase bene lutato sine liquore vllo. Bulliant in balneo mariæ, dum perfectè cocta sint, additis cinnam. ʒ ij. Exprimatur succus ex quo dentur ℥ ij. plùs minus. Vel ℞. Cordis Cerui, perdicis vnius & phasiani minutim incisi carnes, cinnam. ʒ j. Coquantur in balneo mariæ: ius exprimatur, quod die noctuque sumatur ad ℥ ij. seu, si mauis cochlearia quatuor aut quinque. Ferunt Cerui Cor in pestem arcana proprietate valere: velut os de Corde cerui: cornu quoque, ex quo maximè tenero, eique subiecta carne distillatur aqua nobilis. Sed & reliquorum animalium Cor valere muniendo nostro Cordi potest, tum familiaritate substantię, tum quia duræ sicceque carnis est, ideoque minus corruptibilis. His quibus carnium esus non ar idet, aut vel religio vetat, referantur in alembicum, aut balneum mariæ pulpæ Lucij percæ, truttæ, astacorum & cancrorum, Soleæ, viuerræ, Rubelli, Rhombi, quo Turbotum nostrum & Barburam intelligimus, latos, lantosque mensisque gratos & euchymos pisces. Qui calidiore tempe amento sunt b bant aquam diuinam, quæ parabitur ex lib 4. aquæ fontis, vncijs tribus sacchari, cum vnius mali medici, seu citrij, Limonisve succo. Gratus hic potus est sanis ægrisque, futurus gratior, si cinnamomi ʒ j. iungatur. Confert & hydrosac. harum, additô succo ribis aut cerasorum. Commu is potus ex hordeo cum liquiritia, cui radix & semen oxalidis addi potest. Quæstio de vini potu Certè vinum quia calidum, febricitantibus omnibus obest: quià fumosum & vaporosum, nocet Cerebro, spiritus animales & vitales agitat turbatque. Detur aqua multa dilutum, vbi febris exigua, defectus animi frequens: & vbi quis per sanitatem hoc vti solitus. Vinum odorum & lympha tum spiritus excitat & exhilarat, crudaque concoquit: estque reuera cardiacum; ideoque nec penitus improbandum. Quod vt serum vsitatus erit potus, ita iunioribus parum frequens, in quorum præcordiis ebullit naturâ, feruetque sanguis. In obseruatione causarum, signorũque morbi pestilentis videndum, plethorane corpus turgeat, an cacochymia vexetur. Si plethoram rubor vultus, pulsus solito maior atque

Distillatum restaurans.

Aliæ distillatorum restaurantium formulæ.

De corde notanda.

Variæ potus formæ.

Vini potus an pestilenti febre correptis vtilis?

Vinum quando dandum & quomodo.

Quando secanda vena. frequentior, dyspnæa, totiusque corporis pondus arguit, enemate præmisso vena secetur: iulepus inde sumatur, descriptus hac formulas. ℞. aqu. stillat. oxalid. oxytriph. card. ana ℥iij. syrup. de succo acetosæ & è limon. ana ℥j. Vel, ℞ aqu. stillat morsus. oxalid. vlmar. ana ℥ij. ß. syrup de limon. & oxysacchar. simplic. ana ℥j. Misce fiat iulepus in duas doses. Si minùs aquæ stillatitiæ probantur, tempusque dat succo turgentis herbas. ℞. succorum oxalid. vlmar. scabios. scord. depurat. ana ℥iij. sacchar. alb. ℥iiij. Coquantur leuiter in Iulepum pro tribus dosibus. Conducit longiùs à pastu sumere, quo mador sudorve consequatur, natura tum minùs in cibi coctionem occupata. ℞. lapid. bezoard. grana sex: dentur cum portione Iulepi descripti. Par quantitas sumi potest rasuræ Monocerotis aut Rhynocerotis. Cacochymia, quam indicat faciei pallor aut liuor, virium imbecillitas, anorexia, purgationem requirit. In hac à lenioribus auspicandum, ne fractis à medicamento validiore viribus venenum insolentiùs agat, seseque explicet. Ideoque, ℞. *Purgatio cardiaca.* rad. oxalid. oxylapath. tormentill. ana ʒij. fol. bugloss. borrag. scabios. ana M j. semin. citri card. fœnic. dulc. ana ʒß. fol. oriental. ℥ß In colatura dissolue cathol. duplic. & syrup. Saporis regis ana. ℥j. fiat potio Describet alias medicus pro re nata: videbit quibus & quando validius medicamentum exhibendum. Ab hypercathartico verò metuendum. Hoc *Hypercatharticum cur metuendum.* enim etsi visum est aliquando contulisse, seclusis naturæ robore prauis humoribus, in quibus erat impressa maligna vis: id tamen sæpe naturam debilitat, exoluit & opprimit: quam leue medicamentum leuat, seclusa sensim ac sine vi materia virulenta. Cuius expurgandæ quia ratio potissimum est habenda, videtur in cardiacis potissimum insistendum. Itaque ℞ aqu. stillat. scord. morsf & card. ana ℥ij syrup. de limon. & capill. ven ana ℥j. aqu. theriac. ℥ß. Vel, ℞. aquar. stillar. morsf. scabios. meliss. ana ℥ij. aqu. imperial ℥ß. syrup. de limon. & è succo citri ana ℥j. confect. alkermes aut de hyacintho ʒß. Misce fiat iulep. in duas doses. Si febris mitior, & pituitosior æger, paretur decoctum è sarzaparilla, chyna, lignive sancti medulla cum passulis, tormentillæ & angelicæ radice, seminibus additis citri card. fœniculi. Syrupus domini *Syrupus domini Braillonij.* de Braillon, archiatri quondam regij, medicique Parisiensis commendatur in huius vrbis nosocomio. Qui fit ex aqu. rosar. & aqu. vitæ ana lib. I. cinnam puluer. ℥ß. sacchari quod sufficit. Tutius datur senioribus, in minore febre, cœlique statu frigido humido, quam iunioribus insigniter febricitantibus æstate feruida. Superat enim in eo calor, qui *Opiata.* frigidis aquis, vt oxalidis & oxytriph temperari potest in Iulepum. ℞. conseru. bugloss. borrag. meliss. rosarum ana ℥ij. confect. alkermes, specier. elect. diamargarit. frigid. & è gemm ana ʒj. cortic. citr. condit. theriac. & mithridat. veter. ana ʒij. cũ syru. de succo citri fiat opiata. Vel, ℞. elect. de ouo ʒij confect. alkermes & theriac. ana ʒß pulu. elect. diamargarit. frigid ℈j. conseru. rosar. ℥j. Cum syrup. de granat. fiat opiata, *Tabella.* auri foliis inuoluta, ℞. specier. elect. è gemm. & manus Christi perlatæ ana ℈ij. rasur. vnicorn. & lapid. bezoard. ana grana decẽ. Cum sacchar. in aqu. rosar. & meliss. soluto fiant tabellæ. Vel, ℞. rasur. ebor. & cornu-

ceru.ana ℈j.margarit.elect.ʒß.rasur.Vnicorn.& Rhynocerot.ana gran. sex. Cum sacharo dissoluto in aqu.rosar. fiant tabell. pond. ʒj. Capiat vnâ æger longiùs à pastu, vacuoque stomacho, ne cum cibis cardiaca vis obruatur. ℞. conser. rosar. bugloss. nenuph viol. ana ℥ij. theriac. & mithridat. veter. ana ʒiij. puluer. cardiaci Fernelij, vel ectuar. diambr. ʒj. Fiat cataplasma cum aceto vel succo citri regioni Cordis, &, manuum carpis admouendum. Et id quidem ditibus: sequens pauperibus erit familiare. ℞. fol. absynth. vulgar. rutæ, menth. meliss. calendul. ana Mj. rosar. rubr. Pij. Contundantur in mortario, simul addendo mithridat. veter. ℥ß. Cum aceto fiat cataplasma. Extende super linteum duplex, admouendd Cordi. Tumor pestilens suppurantibus & attrahentibus foras impellendus & coquendus. Qui si contumax est, durus, minusque pepasmi coctionisque capax, admouendum pyroticum. Carbunculus leniendus anodynis, & suppurandus cum scabiosa, in butyro vel axungia suilla cocta, mixto oui vitello.

Cataplasma regioni cordis, & manuum carpis admouendum.

Tumor pestilens quomodo curandus.

Carbunculi remedia.

LIBRI V. MEDICÆ DECADOS
Finis.

FRANCISCI PORTI

MEDICÆ DECADOS,

Liber Sextus.

PRÆFATIO.

Hominis dignitas.

S homini sublime datũ est, vt in æthera mẽtem
Erigat, & dignum meritis se præstet Olympo,
Sed sibi ne nimium tribuat, donisque superbus
Se putet æqualem superis, pars nulla caduci
Corporis immunis facta est, experſque doloris.

Humani corporis imbecillitas.

Singula morbus habet, totusque homo morbus habendus.
Quinetiam pars nobilior magis apta ruinæ est.
Cor gerit ingentes animos: at id interit, ictum
Vulnere vel minimo. Si pestifera aura lacessit,
Cor primùm ferit aura nocens. Domus esse cerebrum
Creditur eximiæ mentis, sopor altus at illam
Sæpe, furorve tumens solio detrudit ab alto.
Sed Medicina, Dei donum inuentumque retundit,
Pellit & exangues ægroto è corpore morbos.

Inuocatio.

Qua methodo id fiat, referet mea carmine musa,
Spiritus alme faue, sine quo labor irritus omnis.

COMMENTARIVS.

Homo perfectissimus, idemque si decidit à statu m[...]

HOc e prooemio perfectissimum omnium animantium hominem esse cogita, si se Dei, naturæque legibus addixerit. Sin aliter, suoque nutu vixerit, summis calamitatibus obnoxium. Nam, vt huius

cœlestis ac diuina mens ad contemplandum meditandumque data, si se voluptatum illecebris, ac terrenis inquinamentis pollui fœdarique patitur, vix in posterum erigit attollitque se. Sic hominis eximium, & numeris omnibus absolutum corpus si ab externis internisve morborum causis semel obsidetur, harum numero sæpiùs opprimitur. Nec enim, quum sit in eo naturali lege perfecta sanitas, nisi à validissima causa cócuti sternique potest: quæ quum semel insederit, opprimet, si non occurratur, citò postratis à morbi magnitudine viribus. Prudens itaque qui incipiente morbo subuenit; quique hunc præuenit prudentior, ne funesti hospitis aduentu periclitetur.

SIMPLICIA CAPITI CONFERENTIA, quæ Cephalica dicuntur.

CAPVT PRIMVM.

RINCIPIO *capitis morbos vbi demere tento,* — Hic liber morborum Capitis curationem continet.
Commemorare iuuat quænam magis apta Cerebro,
Ne nouus insudet pæon, sed limine in ipso
Seligat è multis ægri quæ scribat in vsum. — Cephalica calida.
Si grauat ergo Caput pituita, Melissa probatur,
Saluia, Sampsucus, calamintaque, rosque marinus,
Betonica & laurus, marathrum, quæque herba calendis
Emittit florem, stæchas, satureia, nigella,
Quæque senescentes Euphrasia purgat ocellos,
Mentha, chamæmælum, accorus, & melilotus, anisum,
Pæoniæque maris cum flore ac semine radix,
Rutaque, & illiricis quæ nascitur Iris in oris,
Serpillumque, thymumque, Lauendula, & Indica nardus,
Centauræa minor: liceat quibus addere moschum,
Castoreumque, & eam quæ non moschata vocatur.
Fellea sin bilis superat, violæque, rosæque — Cephalica frigida.
Nymphæa & lactuca leuant, quod & insidet hortis

Solanum, capitisque fugans, aurisque dolores.
Hic & Hyoscianus, cui flos cum semine candet,
Semper & herba virens, vescum ac cereale papauer,
Caphura, lenta salix. Cytheræam his iungito myrthum,
Mandragoræque soporiferos è corpore succos.

COMMENTARIVS.

Saluiæ vires. HÆ sequentes herbæ, quia peculiari dote capitis affectibus succurrunt, Cephalicæ nuncupantur. Ita Saluia calida sicca leuiter astringens Epilepsiæ, lethargo, paralysi medetur: vtque Cerebrum, ita ventriculum, vterumque firmat. Ideoque Catarrhos comprimit, appetentiam excitat, conceptum retinet, vitalemque facit. *Sampsucus & rosmarinus.* Sampsucus seu Maiorana Cerebrum, neruosque roborat, ab eisque flatus, crassamque pituitam elicit, vt & rosmarinus, qui memoriam imprimis firmat, tremoremque discutit. *Betonica.* Betonica subacris, incidendi vi pollens Cerebrum *Fæniculum.* recreat, Epilepsiam, paralysin, furoremque sanat, thoracem ac Iecur expurgat: calculos etiam in renibus atterit, mensesque ducit. Ictero subuenit, & affectibus omnibus quos peperit obstructio. Marathrum seu fæniculum calidum ordine tertio, primo siccum, ab oculis caliginem abigit, flatus discutit, viscerum ac renum infarctus *Calendula vnde dicta* tollit, serpentum, canumque venenatis ictibus succurrit, lac in mammis promouet. Calendula, quæ Caltha, sponsa Solis, solsequium, nobis Solsia nominatur, menses & secundas morantes euocat, visum acuit: *Stæchas.* Ictero, fœdis virginum coloribus, dypsnææ, capitis & Cordis affectibus demendis vtilis: frigidos etiam humores in ventriculo consumit. Stæchas subastringens, acris & subamara deijcit pituitam atramque bilem: *Acorus seu Galanda.* Cerebrum, neruos, ac sensuum organa mundat ac roborat: vtque frigidis Cerebri conducit affectibus, sic obest calidis & biliosis. Acorus qui Galanga esse creditur, quum radice piperis & zingiberis modo linguam & fauces exurat, calidus habendus est ordine tertio. Quare *Nigella.* Cerebri ventriculique frigidis affectibus opitulatur, magnoque vsu *Melilotus.* commiscetur antidotis, ob insignes eius in Galanga descriptis ante dores. Nigella, quæ Gith seu Melanthium calfacit, siccatque gradu tertio. Distillationes arcet odorata, frontique & temporibus admota. Melilotus ex anodynis est, leuiter resoluens, digerens ac molliens: quæ dolores *Nardus & Lauendula.* quidem omnes, sed capitis maximè in aceto, vel oxycrato decocta, & illita leuat. Nardus Indica, quam Nardi spicam appellant, & Lauendula, seu Nardus Celtica familiaris nobis, calfaciens siccansque gradu secundo, lethargicis seu veternosis, conuulsis, epilepticis, apoplecticis, paralyticis, omnibus denique cerebri frigidis ægritudinibus conferunt: ventriculo robur addunt, Iecur & Lienem ab infarctu liberant, vterum calfaciunt, menses, secundasque pellunt, vrinam euocant, flatusque discutiunt.

cutiunt. Cētauriū minùs, herba est ob insignem amarorem fel terræ dicta, quæ bilem pituitamque potu detrahit: qua vi quia febres expellit, febrifuga nominatur. Porrò Iecoris ac Lienis obstructiones tollit, menses & secundas euocat. Ischiadicos iuuat, peculiarique dote vitijs neruorum opitulatur. Alui tineas necat ex melle drachmæ pondere pota, vmbilico pariter admota: lentigines, alphos, seu vitiligines, varos papulas, achoras, & reliqua vitia cutis, imposita partibus emēdat. *Centaurium minus.*

Nymphæa, quæ vulgo nenuphar in paludibus & stagnantibus aquis nasci solita, tota refrigerat ordine secundo, sed radix & semen exsiccat: flos, quo magis vtimur, humectat: capitis à bile dolorem lenit, somnum conciliat, omnem ardorem extinguit, Veneris insomnia cohibet. *Nymphææ vires.*

Solanum Hortense, quod esculentum est, refrigerat ordine secundo, simul & astringit: qua vi capitis dolores tritum appositumque sanat, phagedænicis & serpentibus vlceribus, ignibusque sacris extinguendis vtile, quod & æstuanti stomacho gratum. *Solanum hortense.*

Hyosciamus albus, cui flos ac semē album est: papauer album, quod esculentum est, & semper viuum refrigerandi vi capitis ardores extinguunt innoxiè, dolores ab æstu & febre natos leniunt, somnum inferunt, cohibentque deliria. Nocent solanum manicum, Hyosciamus niger & papauer nigrum, quia dementant, & si largiùs admittantur, narcotica venenique vi mortem inferunt. *Hyosciamus albus, papauer albū & semperviuum.*

Opium autem quarto gradu frigidum, ideoque summè narcoticum, eximium efficacissimum est sopiendis doloribus & ardoribus, accersendoque sopori, quem vel naribus illitum odore solo conciliat. Sed si medicamentis inditur vt intrò subeat, eius frigida vis calidioribus temperanda. *Opium.*

Caphura, quæ gummi est vastæ arboris in India nascentis, Cerebrū æstuās, si naribus admouetur, odore recreat, cephalalgias mitigat, si temporibus frontique cum rosarum & solani stillatitijs aquis aut succis immixta per fotum admoueatur: incandescentis Iecoris inflammationes cum santallis & rosaceo illita mulcet: gonorrhæam & album vteri fluorem cum succino & aqua nymphææ potu cōpescit, renes ac seminaria vasa refrigerat ideoque Venerem etiam extinguit, erumpentem cohibet sitimque sanguinem. Et quum à putredine corpora vindicet, venenis etiam ac pestilentibus affectibus medetur. Ex quibus non sine causa Caphuram ordine tertio frigidam siccamque perhibent, quamuis odoratā, acrem, ac tenuium ita partium, vt ea per sese facilè in auras euolet, quæ caloris communes notæ sunt, si frigoris effectus non essent in Caphuræ vsu conspicui. *Caphuræ vires.*

Mandragora tertio gradu frigida soporem & narcosin seu stuporem infert, arte sectiones vstionesque quōdam bibi solita, radicibus in vino coctis, vt inducto potione veterno sopiretur æger. Capitis verò dolores, ac deliria præcipuè secat procurato somno, febriumque reprimit ardores, sparsatis, densatis & quasi congelatis humoribus ac spiritibus: quod facit fructus odore, folioque & radice tritis, aut expresso succo cum oxyrhodino fronti & temporibus inductō. Metuendus alioquin mandragoræ potus, quia veternum & exolutionem infert, vt antè notauimus. *Mandragora.*

CEPHALALGIÆ CVRATIO.

CAPVT II.

IN capite esse notat Cephalalgia sæua dolorem,
Ob cuius varias varia est curatio causas.
Nam calor aut simplex mouet hunc, & frigidus aër
Inspirandus erit, ptisana aut aqua sola bibetur,
Aut minimo commixta mero. Cibus optimus ille,
Cui fuerit lactuca comes: somnusque, quiesque
Conferet. Hinc gelido frons vnguine tota linetur
Vt roseo cum populeo: succo ve madebit
Solani, semperuiui, violæque, rosæque,
Mandragoræ, vel hyosciami, atque papaueris albi:
Sique dolor ferus est, opij, hisque addetur acetum.
Aut calor humori iunctus. Si feruida bilis,
Cephalalgiæ à causa calida humida ortæ curatio.
Nymphæa, senna, violis, succoque rosarum
Quæ pallent, & ea quæ Cassia nigra vocatur
Æois aduecta locis purgabitur. Estque
Si plenum corpus, vena cruor ibit aperta.
Quum dolor est capitis contractus frigore, carnes
Dolores capitis à frigore.
Montanarum auium, panis conditus aniso
Et sale conducit, veteris quoque dona liæi:
Balnea sicca, labor, mediocris copia somni.
Frons lita pulueribus calidis quos succina, nuxque
Moscha dat, atque oleo lauri, myrthique virentis:
Corpore purgato primùm, si frigidus humor
Causa mali, arboreo quem mittit Agaria fungo.
Quæ sicca est intemperies, minùs afficit ægrum,
Vdaque, si nuda & simplex: sed vbi esse molesta
Cœperit, vt reliquas, hanc per contraria pelle.

COMMENTARIVS.

DOLOR capitis omnis, vt omnis dolor, ab intemperie, vel solutione continui, quæ sunt primæ doloris species, excitari solet. Intemperies verò duplex. Vna simplex & nudæ qualitatis, quam intemperiem sine materia dicunt, vt calor frigusve solitarium, humiditas aut siccitas exuperans. Altera composita, cum humore seu materia, quum sanguis aut bilis vtrauis, aut pituitosus humor excedit modū. Vbi peccat nuda solaque qualitas, alterantibus contrariis duntaxat vtendum. Vt si calor ab insolatu, vigiliisve Cephalalgiam excitauit, somnus, qui calorem temperat, inducendus iusculis è lactuca, portulaca, spinaciis cū butyro, vel hædi lactantis, pulli gallinacei, vituli que carnibus, vel hordeatis, amygdalatisque sumptis. Tum, ℞. aqu. stillat. lactuc. & nenuph. ana ℥iij. syrup. violac. ℥ij. Misceantur & fiat iulep. in duas doses. ℞. decoct. hord. vel ptisan. vulgar. ℥iiij. syrup. viol. & granator. ana ℥ß. Misce fiat iulep. pro dosi. ℞. vnguent. popul. loti in aqua rosa. ℥j. aceti ʒij. Misce pro litu frontis & temporum hora somni. Balneum aquæ dulcis hic vtile, præsertim æstiuis diebus. Sin contra solitarium frigus Cephalalgiæ causa esse videbitur, vt si quis sub Ioue frigido noctes duxerit, iterve longum per niues egerit, sanat luculentus ignis, victus ratio calfaciens è cibis assis, & vini veteris non fumosi potus, pilens è bombace vel pellibus aptatus capiti. Tum, ℞. aqu. stillat. beton. calendul. meliss. ana ℥ij. syrup. è stæchad. & capill. ven. ana ℥j. Misce fiat iulep. pro duabus doss. Intemperies humida vel sicca simplex dolorem acerbum haud inuehit, quia passiua qualitas est: quæ si molesta, contrariis alterantibus emendanda. Sed magis operosa curatio quum intemperies est cum adiuncta materia. Tum enim est alteratio, vacutioque necessaria, quum à plethora, vel cacochymia, vel vtraque simul Cephalalgia nascatur. Quare si sanguis exuperans causa doloris est, nec repugnat ætas, nec virium imbecillitas, secāda vena est, prius exclusis enęmate fęcibus. Flaua bile calorem ac dolorem excitante cholagogo purgandum ℞. medull. cass. recentis ℥j. ß. Cum saccharo fiant boli. Vel ℞. medull. cass. ʒ. vj. diaprun. solut. ʒij. aut ʒiij. Misceantur & fiant boli Dentur è cochleari cū syrup. violac. Vel ℞. fol. lactuc. portulac. cicho. tot. ana Mj tamarind. ping ʒij semin. melon. citrul. fœnic. ana ʒj. fol. senn. ʒiij. Bulliant in aqua iustæ quantitatis, & colentur ad dosim. In qua dissolue elect. lenit. & syrup. solut. rosar. ana ℥j. Detur potio manè. Præmissis vniuersalibus si non intermittit dolor, ad topica veniendum. ℞ vnguenti rosac. Mesuę, refrigerant. Galen. ana ℥ß. oxyrhodini ℥j opij gran. duo Misce pro litu frontis & temporum. Vel ℞. ole. rosar. ℥j. succi rosar. & semperuiu. ana ℥ß. aceti, ceræ nouæ ana ʒij. Igni lento mandentur pro litu frontis. Vel, ℞ lactuc. rosar. rubr. flor. nenuph. & viol. ana Pj. caput vnum papaueris albi. Contundantur pro frontali, quod irrigetur aqua rosarum & aceto. ℞ decoct. lact portulac. flor. viol. & nenuph. ℥iiij. syrup. violar. & nenuph. ana ℥ß. aut ʒvj. Fiat potio danda dormituro. Si pituita

Intemperies duplex.

Cephalalgia à calore simplici curatio.

Iulepi refrigerantes.

Linimentū.

Balneum.

Litus.

Andcollema seu frontale.

Palliludæ succo. Sin & grauis, icta frequenter
Vena sit, & primùm Iecur hæc quæ respicit, inde
Quæ caput. E violis alboque papauere, flore
Nymphææ, paribusque ferus mulcebitur ignis.
Sæpius at gelidus vapor est, flatusque vel humor,
Frigidus & crassus. Moueas quem sæpe deorsum
His pilulis quæ phlegma trahunt, potove liquore,
Quem diaphænicôn, diacarthamus ingrediatur
Cum senna, quæ sola potest mundare Cerebrum, Sennæ vires ac proprietas.
Vt iuuenile facit corpus, seniumque retardat,
Educens tetros varia de parte liquores.
Inde caput radas, oleo line, castoreique
Euphorbique, sed oxyrhodûm miscebis. Ab illis
Saluia mandatur, mastix, piper atque pirethrum.
Errhina è succis anagallidis, elleborique,
Sampsuci, betæque, cyclaminis, atque synapi Sternutamẽtum.
Conuenient: quibus adiungi, si ditior æger,
Ambra potest, moschusque, manuque hæc naribus indi.
E nuce moschata suffitum finge, rosisque Suffitus.
Purpureis, macere, electro, vernice, Sabæo
Thure, aloes ligno: styracen ben atque zoinum
Iungito, suffitus syrium quo spiret odorem.
Ex quibus & spica nardi cum cortice citri
Pulueribus factis, carpta & bombace receptis, Cucupha.
Indendum capiti facile est aptare cucullum.
Ex ijsdem, ladano puro, & gummi tragacantha,
Ambraque & moscho pomum bene fingis odorum. Bonum odoratum.
Si sedare malum nequeant hæc omnia, venæ
Sectio sit frontis, pungantur crura, natesque, &
Brachia, corniculis fixis, humerisque duobus
Pendeat accensis comitata cucurbita flammis.
Figantur capiti, varijsque pyrotica membris.

COMMENTARIVS.

Cephalæa quid. CEPHALÆA capitis morbus est chronicus & contumax. Quare præter vniuersalia remedia, quæ tum hoc, tum superiore capite memorantur vsurpanda primo, topica varij generis requiruntur, quæ diutius infensum humorem à capite propulsent: qualia sunt errhinum, ptarmicum, apophlegmatismus, gargarisma, linimentum, emplastrum, sacculus, cornicula, cucurbitulæ, lotio capitis, suffitus, cucupha seu cucullus, pomum odoratum, pyroticum seu cauteriũ. Sic, ℞. succ. betæ, brassicæ maioranæ saluiæ ana ʒß. aceti scyllitic. vel alterius acerrimi ʒij. Misceantur in errhinum, quod vola manus exceptum pronocapite naribus tepidũ attrahatur. Vel, ℞. fol. anemones maioran. salu. beton. ana Mj. Terantur simul, & madeāt in aqu. beton. & vini albi ana ℥ij. Expressus succus ipetur in errhinum, quod acrius fiet, addito radicis ireos, cucumeris agrestis aut cyclamini succo. *Ptarmicum seu sternutatorium.* Ptarmicum seu sternutatorium sic describetur. ℞ maioranæ siccæ ʒj. pirethr. ʒß. euphorb. ℈j. Fiat omnium puluis: cuius portio immissa pennæ cauitati insuffletur in nares. Vim habent insignem sternutamenti ciendi castorium, ptarmica seu sternutatoria, batrachium seu ramunculus, nasturtium, pyrethrum, elleborus albus, euphorbium. *Apophlegmatismus.* Apophlegmatismus. ℞. sacchari candi, mastich. ana ℥ß. pyrethr. piperis longi ana ʒj. Fiat puluis includendus nodulo, & ore continendus. Vel, ℞. fol. beton. maioran. salu. ana Mj. Pyrethr. Pj. nuc. moschat. ʒj. Bulliant in ęquis partibus aquæ & vini albi, tũ exprimantur. Vel, ℞. vuarũ passarũ expurgatarũ ℥j. liquir. ℥ß. semin. synapi tunsi ʒj. piper. longi ʒß. Cum hydromelite coquantur in apophlegmatismum, seu gargarisma. Vua passa sola, mastiche, saluia, staphysagria, piper longum ore diu contenta pituitam eliciunt apophlegmatismi compositi loco, minore cum apparatu. *Linimentũ.* Linimentum erit tale. ℞ ol. lil. ℥j, oxyrhod. ℥ß. ol. de castoreo ʒiij. cæræ ʒij. Vel, ℞ ol. chamæm. ℥j ß. ol itin. de euphorb ana ʒij. Cum cæra pauca fiat linimẽtum. *Emplastrũ.* ℞. emplastr. de beton. & si suspicio malignę qualitatis est alue venerea emplastr. de vigo cum Mercurio ana ℥j. Cum ol. camomil. pauco misceantur in emplastrum, quod extensum super alutam admoueatur capiti raso. *Sacculus.* ℞. milij. ℥iiij. salis vulgar. ℥ij. baccar. lauri. ℥j ß. semin. anis. fænic. ana ℥ß. flor. chamæm. rosar. rubr. ana Pj. Omnia contusa terrefiant in sartagine: recondantur in sacculum, qui capiti calidus imponatur. *Lotio capitis.* Lotio, si nullus tumor est, inflammatio nulla, nullus catarrhus huc etiam pertinet, vt inclusa Cerebro materia perspirabili cute resoluatur. ℞. fol. beton. sal. origani calament. ana Mj. semin. fænic. baccar. lauri ana ℥ß flor. anth. stœchad. rosar. rub. ana Pj. Fiat decoctio pro capitis lotione seu fotu. *Cucurbitulis quando locus esse debet.* Cucurbitulis locus esse debet post solemnes vacuationes, quæ sunt apertio basilicæ primum in magna plethora: deinde mediana cephalicæque: tum frontis, si postica pars capitis, venæ puppis: si pars antica dolet, venarum denique temporalium eius partis in qua dolor excruciat, vt in hæmicrania, quæ dimidij duntaxat capitis dolor est, *Hemicrania.* [illegible] cum cephalæa curatio. Sunt verò cucurbitulæ strenuum

reaulsfortium, ob id inuentum, vt quæ in alto sunt foras euocētur: quarum vices interdum cornicula subeunt. Cucufa, seu Cucullus fit ex pluribus, vt maiorana, saluia, rosis rubris, ligno aloes, cariophillis, styrace, mastyche, nuce moschata, macere, pipere, calamo aromatico, granis kermes, citri cortice, baccis lauri, seminibus anisi, fœniculi, sandaraca, seu vernice, similibus aromaticis alijs contusis & puluerатis ad ℥ij. hac formula ℞ fol. beton salu. maioran. rorismar. rosar. rub. ana Mj. flor. anthos, stœchados, chamæm. ana Pj. Ligni aloes, caryophill. piperis macer styrac. calamitæ granor. kermes ana ʒj. Fiat puluis, qui carpta bombace exceptus aptetur in cucullum. Ex eadem fere materia suffitus fit ℞ semin. nigell. rosar rub. ana Pj. ligni aloes, mastich. thuris, benzoin ana ʒ j fiat puluis crassiusculè tritus pro suffitu capitis. Pomum odoratum. ℞. maioran spicę nardi rosar. rubr. ana ʒij nucis moschat. maceris schæ anti i, caryophill. piper. ana ʒj. styracis calamit. benzoin, ana ℥ß. Tritis & contusis omnibus, exceptisque ladano puro, vel gummi tragacanth fingantur globuli, moschi & amb. ana granis ferè decem additis. In contumaci summoque capitis dolore, cæteris præsidiis frustra tentatis ad Pyroticum seu Cauterium recurritur. Quod admouetur ceruici vel brachio ad musculum deltoidem, qua humeralis vena perrepit, vel inter bicipitem & deltoidem; interdum & ei parti quæ dolore premitur, vitatis maximè neruosis locis, quæ non, vt carnosa, remedium hoc impunè ferunt. Quod si minùs confert, confugiendum ad Trepanum.

Cucupha seu Cucullus. *Suffitus.* *Pomum odoratum.* *Pyroticum seu Cauterium.* *Trepanum.*

PHRENITIDIS CVRATIO.

CAPVT IV.

*Q*VVM *sedet in tenero Phrenesis furibūda Cerebro,*
Iuscula crebra leuant, incoctis mollibus herbis
Et gelidis, vt acetosa, lapathoque, satiuo
Solano, portulaca, venceremque fugante
Lactuca, & solita placidos inducere somnos,
Butyro mixto, vituli vel carne vel hædi.
Eque sero lactis clyster mittendus in anum
Et prunis, aliisque quibus vis blanda mouendi est.
Vena secanda cito iecoraria, vel mediana,
Si plenum corpus: caput hinc quæ respicit: & si
Longa mora est morbi, media quæ in fronte videtur,

Iuscula refrigerātia. *Clyster.* *Venæsectio multiplex.*

Quæque subest linguæ. Nonnunquam vena sub aure
Cæsa latens dat opem. Sed vbi hæc celebrantur, ad ægrum
Respice, chyrurgum manibus ne lædat, adactum
Sæuiat in vulnus, nimioque cruore profuso
Author sit necis ipse suæ, summive pericli.
Cassia nigra rheo melior, quia mollior, atque
Blandius educens bilem: tamen hoc & habendum
Vtile, & infusum meliùs potatur vtrumque,
Lactucæ, sonchi, seridis, violæque liquori.
Potus Phreniticorum. *Hic lymphæ, non vina iuuant. Sed lympha bibenda*
Cocta magis succo cum sacchare iuncta limonum,
Niptisanam mauis cui sit liquiritia mixta.
Si nequit his cessare furor, quia nox ve, dies ve
Nulla datur somno, Cerebrum ne torreat ignis
Conuellatque vorax, omni sopor arte ciendus.
Lux ideo sit rara, locoque phreniticus æger
Degat in obscuro, rubeumque cucurbita pendens
Cucurbitularum & hirudinum admotiones. *Ex humeris punctis calido trahat ore cruorem.*
Pictaque vel nasum, vel tempora sugat hirudo.
Oxyrhodumque, pilo raso caput vngat, & vnguen
Populeum frontem, cum quo miscebis acetum,
Mandragoræ succum, solani, nenupharisque,
Cumque croco tantillum opij. Qui pressus ab hordeo
Cremor erit cum seminibus quæ frigore pollent
Coctus, & assumptus niueo cum sacchare noctu,
Conferet ad somnum placidum: gelidusque syrupus
Nymphææ, violæque, papaueris atque rosarum.
Basio pedum. *Pes sed vterque priùs tepidis bene mergitur vndis:*
In quibus & semperuiuum, vitisque coquatur
Potus capitis. *Pampinus, atque salix, vernæ violæque, rosæque.*
Betonica & camomilla potest, & malua Cerebrum
Lenire in tepidis immersa, incoctaque lymphis

Pro capitis fotu. Post quem iuuat indere sectos *Admouenda capiti a fo.*
Per mediam spinam, fuerit dum vita superstes
Gallinæ pullos, catulos, paphiasque columbas,
Quæ fumos retrahant, blandoque vapore furentem
Compescant Cerebri contentum in partibus ignem.
Aspera vincla ferat temerarius æger, vt illis *Phreniticus quare vinciendus.*
Vim minuat, minuatque minas, calor eque Cerebro
In loca decumbat, pariunt quæ vincla calorem.

COMMENTARIVS.

Quibus modis phrenitidi succurrendũ.

QVIA Phrenitis morbus acutus est, præsens remedium efflagitat. Reuellendum verò clystere, venæ sectione, purgatione, cucurbitulis, ligaturis extremarum partium. Repellendum linimentis, vnguentis, frontalibus, adhibendis initio: balneo fotuque molliendum ac discutiendum in fine. Minuenda symptomata quæ grauant, vt sitis refrigerante ac humectante cibo, potu, somno: vigiliæ, tum ijs, tum hypnoticis & narcoticis. Clyster hic sit. ℞ quatuor emollient. lactuc. portulac. ana Mj. fiat decoct. in ser lact. In lib. 1. colaturæ dissolue diaprun. solut. medull. cass. ana ℥ß. mell. violac. butyr. recent. ana ℥ij. fiat clyster. Suspectus hic oleorum vsus, quod incalescãt facile. Mittatur ab eo sanguis è basilica dextra primùm, hinc è mediana, cephalicaque ad vncias octo, vel nouem singulis vicibus, si robustus ac iuuenis æger est: sin puer aut senior, minùs. Purgandum hoc pacto ℞ medull. cass. infusæ in decocto, vel aqua stillit lactuc. & endiu. ℥j ß. In expressione dissolue syrup. solut. rosar. ℥j fiat dosis. Vel, ℞ man calab. infus. in decoct pulli cocti cũ hordeo lactuca portulac. ℥ij. detur expressio mane, vel, ℞. cichor. tot. endiu. lactuc. ana Mj. semin. melon. citrul. cucum. ana ʒj. tamarind. pingu. ʒiij. flor. viol. nenuph. ana Pj fiat decoct. In cuius colat. dissolue elect. lenit. ℥j. syrup. de cichor. composit. cum rheo ℥ß. fiat potio. Vel tale parabitur apozema. ℞. fol. oxalid. oxylapath. lactuc. portul. chondrill. cichor. tot. ana Mj. semin. quatuor frigid. maior. & minor. contus. ana ʒij pulp. prunor. damascen. iuiub. sebest. ana ℥ʒ. flor. trium cord. & nenuph. ana Pj. Bulliant in aqua iustæ quantitatis & colentur ad lib. 1. Dissolue syrup. violar. ℥ij. syrup. de limon. ℥j fiat iulep in tres doses. ad cuius postremam infunde medull. cass. ℥j. ß. In expressione dissolue syrup. solut. rosar. ℥j. Detur potio manè. Somnus verò qui rarus est in hac febre conciliabitur hisce sequentib. ℞. succor. lactuc. & portulac. ana ℥ij. succor. solani hortens. & semperuiu. ana ℥j. sacch. alb. ℥ij. ß. Coquantur simul in iulepum pro duabus dosibus. Vel, ℞. fol. lactuc. Mij. semin.

Clyster. *Vena sectio.* *Medicamenta purgãtia.*

quatuor frigid. minor. & papau. alb. ana ℥ij flor. viol. borrag. & menuph ana P. fiat decoctio: in qua colat. dissolue syrup. violac. & papauer. rhead. ana ℥ij fiat iulep. in plures doses. vel, ℞ aqu. stillat. nenuph endiu. ana ℥ij. syrup papau. ℥j. Misceantur & fiat iulep. pro dosi, quæ detur hora somni. Iulepi vicem supplebit hordeatum incoctis quatuor seminibus frigidis aut solo semine papaueris albi cum saccharo. Lauentur pedes è foliis semperuiui, lactucæ, salicis, vitis, rosis additis, & violarum floribus in aqua sufficienti coctis. Litus repellentes & hypnotici.

Lotio pedum. ℞. oxyrhod. ℥j. vnguent. popul. & refrigerant. Gal. lotor. in aqua rosar. ana ℥ß. Vel, ℞. ol. rosac. papauer. & vnguent. popul. ana. ℥ß. aceti. ʒij. opij grana duo. Misce pro litu frontis & temporum hora somni. *Litus somnifers.* ℞. cortic. papauer. albi, radic. mandragoræ maris, semin. lactuc. portulac. contusor. ana ʒij. fol. lactuc. Mj flor. nenuph. viol. rosar. rub. ana Pj. Affundatur his contusis aqua rosacea cum aceto pauco pro frontali. Vel, ℞. conseru. viol. & nenuph. ana ℥j. theriac. aut mithridat. veter. ʒij. opij grana tria. Inuoluantur dupli i linteo pro frontali. Rasura capillorum vtilis, qua fuliginosi calidique vapores per insensiles capitis poros abeant. Ab ea.

℞. oxyrhod. ℥ij. ol. violac. recent. aut veteris loti in aqua rosar. ℥j. Misce pro capitis embrocha, raso capillitio. Post aliquot dies morbi deriuandum & vacuandũ ab affecta sede. Quare tundetur vena frontis, *Embrocha.* occipitis, temporum: admouebuntur humeris cucurbitulæ, variis capitis partibus hirudines. Sique mulieri phreniticę suppressa sunt mẽstrua, saphæna secta prouocabuntur. Tum materia crassior cerebri meningibus inhærens, digerentibus sequentibus eximenda. ℞ fol. origan. calament. beton. malu. ana Mj. semin. lini, fœnugræci ana ℥ß. flor. chamæm. melilot. rosar. anth. & stœchad ana Pj Bulliant in aqua cum aceto pauco pro fotu capitis rasi cum spongia. Dein, ℞ ol. chamæm. & rosar. ana ℥j. aceti ʒiij. Misce pro litu post fotum. Admoueri poterit horum loco pullus gallinaceus, columbinus, aut catulus per mediam spinam sectus, arietinus aut vitulinus pulmo, qui tepido calore reliquam in Cerebro materiam coquat, digerat, reseratis meatibus foras euocet, natiuumque partis calorem suo tepore foueat. Si suppressa sit, vt contingit interdum vrina, clysteribus emollientibus, fotu renum & pubis ex malua, parietaria, berula, cypero coctis in aqua: vel litu ex oleo scorpionum, amygdalarum dulcium & axungia cuniculi poterit euocari. Victus sit refrigerans & humectans quem versibus expressimus.

LETHARGI CVRATIO.

CAPVT V.

LETHARGVM *sopor altus habet, neque proficit. Ergo*
Verba sonẽt, & quo studio lethargicus ardet
Gaudeat, vt miles tremulo clangore tubarũ,
Tinnitu argenti, atque auri fulgentis auarus,
Vt citus excutiat, posito languore, soporem.
Non tamen excutiet penitus, nisi causa soporis
Demitur. Hanc ideò glande aut clystere reuelles, *Clyster.*
Qui pigram moueat validis laxantibus aluum. *Vena sectio.*
Si vacuare licet, capitalis vena secetur.
Ex hyeris simplex, & quam colocynthidos acris
Pulpa capit, datur in potu. Nec Agaricus albens *Purgatio*
Vtilitate minor, tepida maceratus in vnda
Betonicæ, cui zingiberis sint addita grana.
Naribus inde thymum, calamintam, pullegiumque *Errhinum, seu nasale.*
Ireos attonso capiti, piperum, laterumque
Funde oleum: caput origano thymbraque foueto. *Latus, fotus.*
In ceruice cucurbitulæ scapulisque probantur, *Cucurbitulæ.*
Cruribus ac lumbis affixæ, ex igne voraci.
Vina iuuant, sed mella magis, vel sacchara, cocta
Cum lympha tenui: cibus est præstantior assus, *Victus.*
Candidiorque Ceres & salsa sit vtilis ægro.

COMMENTARIVS.

SI Lethargus è phrenitide natus est, refrigerato nimio ab hypnoticis, Narcoticisque Cerebro, solaque relicta videtur intemperies, emendanda topicis. Sin per se nascitur, estque primarius, nec alteri succedens affectus, acriori primò clystere reuellendum. ℞ fol origani calament. parietar betæ mercur. ana Mj. semin. anis. fænic. dauci carui,

cum. ana ʒj. fol. senn. ℥ß. Coquantur & colentur ad libram vnam. Dissolue bened. laxat ʒvj. confect. hyer. simplic ʒiij. mell. mercur. & ol. aneth. ana ℥ij. salis ʒi. Vena secanda non est, si spectemus causam: at quia febris, ne crescat calor, sanguis ad vncias sex aut septem effundi potest, sequentique die purgandum. ℞. fol beton. calendul. meliss. ana Mi. semin. anis. fœnic. ana ʒi flor anth. stœchad. ana Pj fol. senn. mundat. ʒvi. fiat decoct. in aqua pro dosi. In qua infunde agaric. trochisc. ʒi ß. In expressione dissolue diaphæn ʒij. syrup. capill. ven. ℥j. Vel, ℞. elect. diacartham. ℥ß. Cũ aqu. beton. fiat potio. Par sit dosis bened. laxat. vel diaphæn. quæ, si robustior æger, ad ʒvi, extendi potest, etsi tutius semper infra consistere, quam vltrà progedi: quia medicamentum semel sumptum velis nolis agit, ideoque ab hypercatharticis summè cauendum, miscendaque sæpius valida debilibus hoc modo ℞ cathol. duplicat. ʒvj diaphæn ʒiij. syrup. è stœchad. vel rosar. siccar. ℥j. Cum aqua beton. fiat potio. Frictiones crurũ vtiles cum linteis asperis, admotæque ceruici & humeris cucurbitulæ, quæque pituitam eliciunt è naso, palatoque, quorum formulæ datæ sunt capite de Cephalæa. Raso, si æstas est, capillitio: detonso, si sæuit hyems, fouendum ita caput est. ℞. fol origan. thymi puleg. ana Mj. flor. anth. stœchad. salu. rosar. tub. ana Pj Coquantur in aqua & vino rubro austero cum aceti tantillo pro fotu capitis cum spongia ℞. ol. anethin. chamæm. rutæ. singul. ℥j. pulu. nuc. moschat. cariophill. ana ʒj. Vel ℞. ol. rutæ. lil. ana ℥j. petrol. ʒij. ceræ ʒiij. Misce pro litu capitis post fotum. Conseruæ saluiæ calendulæ meliss. anth. acori vel solæ ex vsu erunt, vel hoc modo compositæ. ℞ conseru salu calẽdul. ros. r. ana ℥j. mithridat. veter. ʒij. cortic. citri conditi ʒiij. species. elect. de gemm. & aromat. rosat. ana ʒß. Cum syrup. è stœchade fiat epiata, vel cum sacchar o condituro. Victus ratio sit calfaciens ac tenuans è cibis assis, aspersisque puluere caryophillorũ & moschatæ nucis, aut puluere ducis, albo salsoque pane, vino veteri, non meraco, seu puro puto, ne fumis suis obsit, sed aqua diluto, vel ex hydrosacchato, vel hydromelite, simplici quidem, sed & vinoso, quod cum palato summam init gratiam, summeque discutit, phlegmaque digerit.

Vena sectio. — *Purgatio.* — *Epithema. seu fomentum.* — *Litus.* — *Epiata.* — *Victus in lethargogenus.* — *Hydromel vinosum.*

CARI ET CATOCHES, SEV Catalepseos curatio.

CAPVT VI.

OMA *soporipserum Carus, vt Lethargus habetur,*
Sed maiore Carus causa premit, vnde paranda
Quæ stimulent, tenuentque magis. Bene potio fiet
Hieragoga. *Ex hieris, & eis, quibus it pituita per aluum.*

Frictio sit vehemens, vincire extrema memento.
Non capitis barbæve pilis, non parce pudendi:
Sed crines ab eis euellas partibus, ægrum
A somno vt reuoces pungentis acumine sensus.
Vtile castoreum vel in hydromelite solutum.
Aut in aquæ vitæ: sternutamenta probantur,
Suturæque coronali calida indita multa:
Qualia cantharidum puluis: fimus atque columbæ,
Allia, nasturti commixtaque semine scylla.
Mel dato vinosum, dapibusque immitte synapi.
Coma vigil Catoche est, Catalepsis & ipsa vocata. Catoches curatio.
Quam si purpureus cruor excitat, vt faciei
Testis erit rubor aut liuor, vena ita leuabit
Præmisso clystere. Caput si in forte grauatur
Frigore, purgabis pilulis, quæ nomen & auri,
Quæque ferunt lucis, quibus & sine volumus esse:
Aut hyeris, quæ betonicæ soluantur in vnda.
Tum calidis oleis velut ireos illine, lauri,
Castorij, rutæ, vel anethi. Frigida prosunt,
Si calor exurens vigilis sit causa soporis.

COMMENTARIVS.

EADEM lethargi Carique materia: sed in hoc profundior sopor est à copiosiore pituita, quæ maioribus remediis discuti debet. Itaque balanis & clysteribus acribus initio mouendum ex hyera simplici & diacolocynthidos. Purgandum potione per os ex agarico, benedicta laxatiua, sennæ foliis, additis cephalicis ℞. fol meliss. beton. ana M j. draget cōmun ʒ ij. fol senn ℥ j. flor. anth. & stæchad. ana P j. fiat decoc. in aqua iustæ quantitatis. In colat infunde agar. trochisc. ℈ iij. cum granis tribus zingib expressione facta dissolue confect. hyær. simpl. & cathol. duplicat. syrup. rosar cum agaric. ana ℥ ß. Cum aqua meliss. fiat potio. Vincienda sunt arctè brachia, fricanda crura frictionibus asperis; pilus è variis corporis partibus euellendus, vt excitetur æger, & materia reuellatur ℞. castor. ℈ iij. Cum ℥ ij. aqu. vitæ diluantur, fiatque potio, quæ frigidis Cerebri & neruorum affectibus imprimis opitulatur. ℞. mass. pilul. cocc. & sine quibus ana. ℈ j. pilul. ex agaric. ℈ ß. Cum aqua Purgatio.

calendul. dissoluantur in dosim. Diluantur in hoc affectu pilulæ pro potu, quia Caroticus non bene deglutit, qui sui penitùs est immemor. Nec à pilularum amarôre metuendum, quum idem non gustet, sopito sensus omnis principio. Topica fient ex ijs, quæ versibus nostris exprimuntur. ℞. fimi columbini ℥j. puluer. cantharid. ʒj. terebinth. mastich. ana ʒii. ol. rut. lilior. ana ℥ß. Vel, ℞. emplast. de beton. ℥i. ß. ol. petrol. vel è lateribus & è castor. ana ʒii. Subigâtur in emplastrum molle: quod extende super alutam: admouendum syncipiti maximè, quia priores Cerebri ventriculos obsidet Carus, vt Lethargus posteriores. Catalalepseos eadem curatio, nisi quod si rubor aut liuor est vultus, vena secanda est, nec æquè calidis, validisque remediis vtendum.

Topica, seu remedia localia.

APOPLEXIÆ CVRATIO.

CAPVT VII.

Apoplexia morbus acutissimus.

FIT citò, *& in paucis Apoplexia clauditur horis,*
Interimitque hominẽ. Quare citò concute corpus,
Linteolisque frica, rigidis & comprime vinclis,
Inque loco statuas lustret quem fulgidus aër.
Si que Apolypsis erit, reserata vulnere vena,
Plurimus ex templò cruor exeat ex humerali,
Dein capitis venis, & eis quas lingua recondit.
Si minus ista leuant, effundat tacta cruorem
Corniculis cutis affixis, & hirudine picta.
E sale gemmæo cum rutæ semine, melle,
Pulueribusque hyerum balani formentur, vt illis
Acribus, officij memor extet inertior aluus.
Qui liquor ex herba est, cui ritè Calendula nomen,
Mixtus aquæ vitæ cum castoreo inditur ori,
Theriaca ve, hyerisve, quibus vis summa mouendi est.
Inseritur quoque sal, calidum mordax que synapi,
Spiritus vt redeat, tenuetur & improbus humor.
Sartago candens capiti super addita confert,
Deque vigo emplastrum, quod molli extendis aluta,
Tum superimponis capiti. Fert costus odore,

Nardus & Iris opem, capitique pyrotica fixa
Qua futura patet. Moschæ nucis vnda bibatur
Et casiæ, mellisque meri quod spirat odorem.
Quumque paroxismus discesserit artibus illis,
Phlegma moue valida, redeat ne deinde, catharsi.

COMMENTARIVS.

QVONIAM Apoplecticus repentè sine sensu motuque concidit, ne confestim intercepta respiratione suffocatus animum efflet, subitò præsidio prouidendum. Caput ergo collumque commouēdum & agitandum est, fricanda brachia, cruraque frictionibus è linteis asperis. Ligandæ manus ac pedes ligaturis dolorificis, quibus impediatur humoris congelatio, reuulsio fiat, tenuetur pituita, sanguisque frigidior incalescat. Sal in os inijciendum: synapi dissoluendum in oxymelite, vel aqua vitæ, orique & naribus indendum: quo palatum etiam fricandum & irritandum est. Acri balano vel clysmate mouendæ ex aluo fæces. ℞. pulu. hyer. diacolocynth. & salis gemm. ana ʒj. Cum melle cocto hat suppositorium. ℞ fol. origan. calament. thym. puleg. ana Mj. semin. anis. fænic. baccar. lauri ana ʒj. fiat decoctio. In colat. ad lib. 1. dissolue confect. hyer simplic. & diacolocynth. ana ℥ß mell. mercur & ol. aneth. ana ℥ij. salis ʒj ß. fiat clyster. Videndum an à pituitæ copia nascatur affectus, quod ex adiposo corpore, capite amplo medullosoque, pallente ac tumente vultu, arcto gutture, pulsu paruo, venis exilibus agnoscitur. An à sanguine, quod faciei robur ac liuor, amplæ venæ, pulsus magnus ac frequens indicat. Et in hac Apoplexiæ specie, quam ἀπολήψιν appellant, constantibus viribus largè sanguis effundendus, primùm ex humerali, seu basilica, dein è cephalica: post etiam è vena frontis, occipitis seu puppis, venis temporum, iis denique quæ linguæ subiacent, quas nigras & ranulas appellant. In altera verò specie, quā à pituita fieri notauimus, venæ sectionem plerique non admittunt. Quæ celebranda tamen, vt plenitudo vasorum & obstructio Cerebri minuatur, eoque modo fit systole ac dyastole liberior, respiret, transpiretque Cerebrum. Sed cautiùs & parciùs cruor effundendus. Humeris, lumbis, natibus admouendæ cum multa flamma cucurbitulæ. Sed exuperante pituita. ℞. puluu. hyer. simplic. & diacocynth ana ʒj ß. syrup. de hyssop. vel è stæchad ℥ß Diluantur in aqua vitæ vel calendul. Vel, ℞. elect. diacartham ʒvj. syrup. capill. ven ℥j. Cum aqu. saluiæ fiat dosis. Vel, ℞. benedict. laxat ʒii castor. ϶iiii. semin. rutæ, nuc. moschat. ana ʒß Colatis per manicam Hippocratis cum aqu. beton. fiat potio. Vel, ℞. mass. pilul. cocc. & agaric. ana ʒi. dissoluantur in aqua hyssopi pro dosi, quæ è cochleari, vel cum syphone immittatur in gulam.

Frictiones & ligaturæ cur in apoplexia fiunt.

Balanus.

Clyster.

Potiones pituitam educentes.

Aquas stillititias nucis moschatæ, cinnamomi, saluiæ, calendulæ, melissæ, vitæ, vitrioli, theriacalis, & imperialis, hydromel etiam vinosum tenuitate partium & calore non fumoso plurimùm ad hunc affectum expugnandum valere certum est: vt conferunt eothina, ptarmica seu sternutatoria, litus, emplastra, pyrotica, quorum classis est in capite de Cephalæa. Morbus verò periculi plenissimus est, & vt noster scribit Hippocrates.

Curari nulla arte potest Apoplexia fortis:
Debilis haud facilem recipit medica arte salutem.

Multos tamen sine motu sensuque repente iacentes cum respiratione difficili sanasse nos superioribus remediis profitemur, quum initio morbi venissemus: sed eos apolepticos veriùs quam apoplecticos: quibus ideo profusa sanguinis missio præ cæteris remediis salutem attulit, nulla paralysi subsequente.

PARALYSEOS CVRATIO.

CAPVT VIII.

ST vbi pars resoluta, calente linatur oliuo
Præmisso clystere: cruor, si copia poscit
Effluat è venis capitis linguæque, bibatur
Hæc aqua quam reddunt cum sacchare cinnama dulcem,
Hydromelique potens cum sacchare & Iride coctum.
Offendit neruosa merum: cibus vtilis assus. — *Vinum neruosis partibus infensum.*
Saluia, maiorana, calendula, primula veris,
Serpillum, origanum, laurusque, ebulusque, thymusque,
Iuniperusque in aqua pariter cum vulpe coquantur,
Balneaque his fiant, in quæ paralyticus æger
Descendat, Stuphæ paribus conduntur ab herbis.
Ex quibus incoctis, silicumque calore solutis
Aër, effumet, tepido quem clausus in antro,

Ore,

Ore, porisque cutis trahat in sese æger apertis.
Balsama contulerint, his si illita membra fouentur,
Quale quod aduectum Peruuinis nuper ab oris.
Assatum leporis Cerebrum, cui iungitur anthos
Conserua, atque nucis moschatæ puluis, habetur
Vtile. Purgetur corpus medicamine, sennam
Quod capit & Turbith, & cui dat Agaria nomen.
Nec vomitus nocet hic. Quæ Sarsaparilla vocatur,
Si cum Guaiaco tepida maceretur in vnda
Potaque sit, fundet crassos in corpore succos,
Quos cutis in tenues abiget sudore meatus.

Peruuinum balsamum.

Purgatio.

Sarzaparilla, Guaiacique decoctũ.

COMMENTARIVS.

1 PARALYSEOS multæ quidem causæ sunt, vt priùs attigimus: sed ferè semper pituita. Cuius generationem impedit victus ratio calfaciens ac siccans è Perdicibus, columbis, alaudis, coturnicibus, & alijs euchymis auibus assis: biscocto pane, vel cocto cum anisi, fæniculique semine. Potus ex hydromelite simplici, vinosóve, vel hydrosaccharo cum cinnamomo. Luculentus etiam ignis è communibus lignis, iniectis in eum saluia, maiorana, Iunipero, lauro siccis ad suffitum, pituitam crassam discutit ac tenuat. Quam per aluum primò clyster excludat: tùm ea cathartica quæ sequuntur. ℞ fol. beton. calend. meliss. chamædr. an. M i. semin. anis. fænic. coriandr. præparat. an. ʒß. flor. anth. & stæch. an. P i. fol. oriental. seu fol. sennæ mundat. vnc. semis. Fiat decoct. In colat. infunde agaric. trochisc. drach. duas, cum scrup. nucis moschatæ. Diluatur in expressione cathol. duplic. & syrup. capill. ven. an. vnc. vnam pro dosi. Vel, ℞ radic. apij fænic. pæon. maris an. ʒiij. fol. chamædr. chamæpith. primul. veris an. M i. semin. fænic. ʒj. flor. salu. P i. fiat decoct. In colatura dissolue cathol. duplic. ʒvj. elect. Diacartham. ʒij. aut ʒiij. syrup. solut. rosar. cum agaric. ℥j. vel, ℞ catholi duplilc. ℥ß. elect. diacarth. ʒij. trochisc. alhandal. ℈j. fiat cum aqua calendulæ dosis, sumenda manè. Vel, ℞. mass. pilul. cocc. & sine quibus an. ʒß. pilul. de Agar. ℈j. cum aqua salu. formentur pilul. quinque, deglutiendæ vesperi. Balnea, vel stuphæ parabuntur in coctis herbis cephalicis & nerualibus, nostris versibus expressis. Aut ingrediettur æger sulphureas & nitrosas aquas: bibetve decoctum è ligno sancto vel Sarzaparilla, quibus, reseratis cutis meatibus, frigidus & crassus humor, qui neruos opplet & obstruit, incalescat, attenuetur, & in auras euolet. Opiatæ concinnabuntur ad robur è conseruis rosarum, anthos, stæchados, enulæ campanæ, saluiæ, cum Theriaca, mithridatio veteri, diamoscho dulci. Pars affecta linetur oleo

Victus genus in Paralysi.

Suffitus.

Purgantia.

Balnea, vel stupha.

Lignum sanctũ seu Guaiacum.

Opiatarum materia.

Litus.

chamæmælino, laurino, rutaceo, vulpino, lumbricorum, terebInthinæ: vel è castoreo, de euphorbio, de lateribus, quæ postrema nimio calore suspecta sunt, nec, nisi tentaris prioribus, admouenda. Tutius est, magisq; roborans Peruuinum: balsamum vel id quod veri balsami vice describitur ab Hollerio. Vel hoc nostrum sequens, paratu facilius. ℞ radic. ireos, enulæ campan. galang. crassæ, quam Acorum esse perhibent an. vnc. vnam, fol. attractil. hyperic. salu. maioran. calendul. lauendul. primul. veris, chamædr. an. Mi. baccarum iuniper. lauri an. vnc. semis. flor. anth. stæchad. salu. calēdul. an. P. ij. Cōtusis omnibus effunde olei optimi, loti in aqua rosar. lib. 1. ß. aquæ vitæ lib. semis. Sinantur hæc triduo macerari. Deindè coquantur ad dimidij succi consumptionem. Exprimatur liquor, qui additis vncijs duabus olei nucis moschatæ, terebinthinæ Venetæ lib. vna recoquatur in vase duplici. Coletur tandem, & in ampulla vitrea recondatur. Inungatur hoc balsamo paralytica pars, superiniecto linteo duplici cum agnina aut vulpina pelle. Si copia sanguinis, ictus, casus, cōtusio Paralysin intulit, venæ conducit apertio, in pituita redundante suspecta. Si bilis, cholagogis pugnandum, calidíque litus, fotusque metuendi. Sunt ex alijs causis quas lib. 2. scrutati sumus varia pro re nata proferenda remedia, quæ solers medicus ex tempore seliget.

Balsamum authoris ad paralysin.

Ex varijs causis varia curatio.

VERTIGINIS CVRATIO.

CAPVT IX.

QVI vapor in Cerebro est cæcæ vertiginis author
Turbidus, à calido si gignitur, elue blando
Clysmate materiam, quæ clausa reconditur aluo.
Incide & venam mediam, si vasa cruore
Plena tument, venasque dein sub vtráque micantes
Aure, calens humeris, tibijsque cucurbita fixa
Proderit, oxyrhodóque vnctum caput, atque rosarum,
Granatique liquor mali commixtus aceto,
Coctus & in dulci, quem canna dat Indica succo.
Quo lympham condire licet: quæ sola bibetur,
Non perfusa mero. Nocet hic Bacchusque, Venusque.
Attamen à crudo vertigo vbi nata, lyæus
Et senior, fumóque carens benè cedet in vsum,
Sit modò cum Nymphis. Bulbus, faba, lensque, cicerque,

Vinum vetus coquendu cruditatibus vtile, quod tamen in vertigine

Quique cibi flatus pariunt, nisi iungis anisum, *lympha diluí debet, ne fumus oppleat Cerebrum.*
Hyssopum, marathrumve, nocent. Cibus ille paretur,
Qui siccus, succique boni est, velut assa columba,
Gallina & perdix. Pilulis purgare Cerebrum
His quæ phlegma cient bilemque perutile, & vna
Exonerare grauem stomachum, qui sæpe vapore
Elato fit causa mali. Quare ille tabellis *Tabella diarrhod.*
Firmandus Rhodijs, quas olim condidit Abbas.
Absynthóque in aqua cocto, rubeóque fouendus *Fotus.*
Austeróque mero, quibus addere santala possis.

COMMENTARIVS.

1 VERTIGO, spirituum est in anteriotibus Cetebri finibus turbulenta commotio. Quos quicquid gignit, aut genitos excitat, externum internumve sit, causa vertiginis habendum est, quam sequentibus tollemus. *Quid Vertigo.* Si rotæ, trochive motus in orbem, aut aquarum, aliorumve similis impetus Cerebrum oborta caligine commouet, nec rotam, nec trocho ludat, nec vndam spectet, quisquis his offensus Scotomate prehenditur. *Vertiginis curatio, pro causarum varietate.* Si calidus in Cerebro vapor à venis arterijsque suscitatus, eundem affectum parit, venæ sectione primùm è Cephalica: dein è vena frontis & atteria temporum plenitudo, calorq;, præmisso clystere, dematur, admoueaturque pyroticum occipiti, quod inion appellant. Si partium inferiorum vitio nascitur, & per inediam, humoribus acriotibus redditis & exagitatis, tenuis in Cerebtum vapor ascenderit, cibandum. Si crassus humor, ab obstructione, vel imbecilla coctione flatulentum spiritum excitarit, ℞. mass. iuterior. pilul. de hyera simplici ʒj. pilul. de agaric. ʒß. cum syrup. capill. ven. fiant pilul. 5. molles. *Pilula.* Si coniectura est regurgitantis ab hepate & mesenterio bilis, ℞. mass. pilul. aurear. & è rhubarbarb. an. scrup. 2. Subigantur simul in aqua cichor. fiantque pilulæ quinque, vorandæ vesperi. Ventriculum Iecurque roborant hæ tabellæ. ℞. speciet. elect. diarrhod. & aromat. rosat. an. ʒß. pulu. trium santal. *Tabella.* corall. rubr. an. scrup. 1. Cum saccharo dissoluto in aqua rosar. & absynth. fiant tabellæ pond. ʒij. Sumantur quotidie duæ: vna manè, altera vesperi.

EPILEPSIÆ CVRATIO.

CAPVT X.

QVVM premit herculei vehemens accessio morbi,
Sit caput erectum; tremuli infera membra Caduci
Asperiore frica panno, manibusque, vel arte
Diducas dentes, & aperto viribus ore
Theriacam succo rutæ miscere memento.
Quo penna imbuta linguam, tenerumque palatum
Tangito: castoreum vel in oxymelite solutum
Scillitico indè gulæ: suffitum benque zoinb,
Et nigra pice fac: oleumque imponito penna
In fauces, vomitumque cie. Nasalia constent
Elleboro nigro & pyrethro. Purgabitur autem
Ex hyeris corpus, & ijs, quæ phlegma deorsùm
Præcipitare solent. Sinuato in poplite vena,
Malleolo ve tumens, aut Saluatella secanda,
Sollicitanda vel est hæmorrhois, occipitique
Figendus cauter, scapulisque cucurbita, cæsa
Vt cute deindè trahas flamma populante cruorem.
Viribus occultis dat opem cum semine radix
Pæoniæ, viscum quernum, humanumque Cerebrum
Quod tegit os, leporumque coagula, Corque lupinum,
Vulturis ac talpæ, milui Iecur, atque Cerebrum
Vulpis, hyrundinis & pullorum in ventre lapillus
Inuentus, testes Apri, Gallique salacis:
Coralium, Cerui cornu, pernicis & Alces
Vngula, cornu etiam tardè gradientis Aselli.
Puluere quæ dentur cum sacchare, vel mithridatis
Antidoto, vel conserua quæ dicitur anthos:
Cinnamea vel aqua, vel aqua cum theriacali,

Epilepsiam curandi modus.

Suffitus.

Errhina.

Vena sectio.

Hæmorrhoidum apertio.

Cauterium.

Cucurbitulæ cum scarificatu.

Occulta vi Epilepsiæ cõferentia.

Vel quæ Guaiaci est, Chynæ, vel Sarsaparillæ.
Fert & in hoc caro mustellæ solatia morbo.
Nec fas lactantes illis vexare puellos,
Quæ fortes agitare solent. Sed Iaspide collum
Cingatur, vel pæonia, viridi've Smaragdo.
Non venerem nôrit nutrix, neque munera bacchi,
Sed vel aqua sola, vel quæ cum melle paratur
Viuat, & euchymis dapibus. Cibus optimus hic est
In morbo, quisquis tenuis siccusque Caduco.

Modus curãdi pueros Epilepsia torqueri solutos.

Victus genus.

COMMENTARIVS.

Epilepticus paroxismus, horroris plenus. *Medicamenta purgãtia.* *Apozema laxatiuum.*

1 IN Epileptico paroxysmo, qui vehemens esse solet, plenusque terroris, hæc afferenda sunt, quæ primis versibus attigimus. Deindè pituita, quæ communis est materia, præserrim vbi primarius affectus est, his, aut similibus repurganda. ℞. radic. ireos, & pæoniæ maris an. ʒij. fol. Hyssop. capill. ven. beton. meliss. an. mi. flor. calendul. anth. & stæchad. an P. 1. semin. fænic. ʒj. fol. senn. mundat. vnc. semis. fiat decoct. In colat. infunde agaric. trochisc. scrup. 4. aut ʒij. cum scrup. 1. nuc. moschat. In expressione dissolue elect. diacarth. ʒij. syrup. e stæchade ℥j. fiat dosis. Vel, ℞. radic. angelic. pæon. maris, enulæ campan. galang. crass. polypod. quern. an ʒiij. fol. beton. chamærd. chamæpith. hyssop. thymi, puleg. visci quern. an. Mi. semin. cartham. fænic. liquirit. passul. mundat. an. ʒij. fiat decoct. In Colat. infunde turbith gummosi, & fol. senn. mundat. an. ℥ß, agaric. trochisc. ʒiij, zingib. gran. sex, cinnam. scrup. 1. In expressione dissolue syrup. laxat. rosat. ℥ij. fiat apozema pro duabus dosibus. Sæpiùs in hoc affectu cacochymiæ iuncta plethora est, ideóque vacuandum aperta basilica, cephalica, vena frontis: dein Saluatella, malleolique vena quo maior à Cerebro reuulsio fiat. E quo materiam auertent humeris admotæ cucurbitulæ, fixum in inio pyroticum, apophlegmatismi, quæque pituitam è naribus trahunt, errhina, seu nasalia dicta, de quibus actum, capite de Cephalææ curatione. Coquent phlegma reliquum oxymel simplex, compositum, scylliricum, syrupus rosarum siccarum & stæchados, cum aquis hyssopi, melissæ betonicæ, calendulæ per plures dies, hac iulepi formula. ℞. aqu. hyssopi beton. meliss. an vncias duas. syrup. de hyssop. & oxymelit. simplic. an. vnc. vnam. misceantur, & fiat iulep. in duas doses. Robur addent sequentes opiatæ. ℞. conseru. rosar. anth. bugloss. borrag. an. vnc. 1. pulueris radic. pæoniæ maris, cranij human. an. drach. duas. rasur. cornuceru. corall. confect. alkermes an. drach. 1. specier. elect. è gemm. drach. semis. Cum symp. de hyssopo fiat opiata. Vel, ℞. specier. elect. aromatic. rosat.

Phlebotomia varia. *Pituitam coquentia.* *Iulepus.* *Opiata.*

& lætific. Galen.an. ʒß. femin. pæon. mar. visci querṅ. cranij human. corall. rubr. an. scrup. i. rasur. coruuc. vngul. alces an. scrup. ß. Cum saccharo dissoluto in aqua hyssopi fiant tabellæ pond. drach. vnius. Sumantur duæ quotidie: vna manè, altera vesperi. Ligni sancti, seu Guaiaci, Sarzaparillæ, Chynæque decoctum in hoc affectu perutile, quia calfacit, tenuat, & ferinam humoris noxij qualitatem emendat. Victus autem hic ratio debet esse tenuis, calfaciens & siccans, & sic assa quam elixa magis conferunt. Pueros autem imprimis torquet epilepticus affectus; qui maioribus remedijs lacessendi non sunt. Coralium, aut Smaragdum, aut Pæoniam collo gestent, lac optimum gustent è nutrice boni habitus. Aut si non lactant, cibis euchymis & paucis alantur: quoniam hoc vitium vt plurimùm à cibi copia nascitur. Sanat autem interdum eos ætas prouectior, vt loci victusque mutatio ex Hippocrat. aphor. 45. lib. 2. aphor. Videndum autem an sensus obiecto repentino & insigni, vt tubarum clangore, strepitu, terrore, causisque similibus, quod infantibus interdùm accidit, Epilepsia nascatur: an ab acri, tenuique vapore. Quod contigisse ventriculi sympathia meminit Galenus cuidam grammatico: qui quoties vehementius docebat, vel cogitabat, vel esuriebat, vel irascebatur fiebat epilepticus. Quem oblato pane in vino albo madente, propinatoque bis aut ter exhyera piera medicamine, sic hominem erexisse gloriatur, vt reliquum vitæ cum integra sanitate decurrerit.

Decoctum Guaiacinū & huic similium cur hic vtile.

Puerilis morbi curatio.

Galen. lib 5. de loc. affect. cap. 1.

INCVBI CVRATIO.

CAPVT XI.

Incubum curandi modus.

NCVBVS *vt cesset, tenebras lux dissipet, ægrum*
Accurrens medicus quatiat, releuetque sopore:
Contrahat & digitos, & in vnum cogat aceruum.
Clymate fumosos reuocet, pellatque deorsùm
Qui claudunt Cerebrique vias, Cordisque vapores.
Si plenum corpus, dubitet ne tundere venam.
Tùm pilulis hyeræ purget, cyanique lapilli,
His & quæ grata stomacho. Nec agaricus albens,
Hyssopi & marathri tepida maceratus in vnda
Cum senna noceat. Quæ descripta errhina prosunt,

Vena quandò secanda.

Cathartica.

Et quæ decliui deducunt phlegma palato. *Apophlegmatismi.*
Cruribus atque humeris admota cucurbitá: puluis
A pastu è gemmis, coriandro, coralióque
Purpureo, rubeisque rosis, cum semine nigro
Pæoniæ. Niueo moueantur pectine crines.
Victus ab eupeptis dapibus, mulsáque petatur, *Victus ratio.*
Et vino tenui, breuis esto cœna, nec illis
Iuncta cibis, soleant nebulis quæ opplere Cerebrum.

COMMENTARIVS.

1 IN Incubo, quem Ephialtem, & Pnigalion etiam dici lib. 2. retulimus, hic ordo tenendus est, quem nostris versibus sequimur, Nimirum vt statim ad ægrum lumen afferatur, quo crassæ, nigræque nebulæ, quæ terroris & imaginationis offensæ causæ sunt, dissipentur & euanescant. *Quia nocturnus hic affectus est, lumen efflagitat.* Inijciatur clyster, qui pituitam reuellat. Tùm venæ sectione plenitudo minuatur. Purgetur corpus idoneis catharticis, apophlegmatismis, & errhinis Cerebrum. ℞. decoct. carminat. lib. 1. hyer. simpl. bened. laxat. an. ℥ß. mell. mercur. & ol. commun. an. ℥ij. salis ʒi. misce. fiat clyster. *Clyster.* Secabitur basilica primùm, hinc cephalica: tùm saphæna, maximè si suppressi menses, aut solita non fluit hæmorrhois, aut solennis aliqua deest vacuatio. *Venæ sectio.* Cautiùs tamen in materia frigida mittendus sanguis. Cathartici talis erit formula. ℞. cathol. duplic. ℥iß confect. hamech. ℥ij. Infundantur in aqua beton. *Potio purgans.* In colatura dissolue syrup. Saporis regis ℥j. syrup. laxat. rosar. cum agaric. ℥ß. fiat potio. Commendat Ætius cum Dioscoride Paulóque pæoniæ nigræ grana quindecim, quæ cum vino lympha diluto, vel aqua melissæ sumi poterunt. Cæna parca sit, ex assis potiùs quàm elixis. Conquestus est apud me quondam barbitonsor chyrurgus, ab aliquot annis viduus, quod plerumque nocturnis horis sentiret sibi defunctam coniugem incumbere sensim, eiusque mole frigida penè suffocari. *Hystoria barbitonsoris chirurgi.* Quod existimans à crasso nigróque vapore, quem ex diuturno mærore contraxerat, aut è putris seminis exhalatione contingere, secundas suasi nuptias: quibus contractis, se ille sensit ab Ephialte liberatum.

MELANCHOLIÆ CVRATIO.

CAPVT XII.

Clyster. Purgatio lenis.

QVVM niger in Cerebro *sedem sibi legerit humor,*
Hunc reuoca clystere, vel hoc medicamine blando,
Quod lenitiuum tibi det, vel senna, serumque,
Incoctis malis, quæ pendula curta vocantur,
Semine cum marathri & citri, linguaque bouilla.
Venæ sectio. *Deindè seca venam capitis, mediam-ve, vel illam*
Quæ cubiti est primo, Iecur est si prima, Lienve
Causa mali. Sin lunaris purgatio cessans,
Est è malleolo cruor effundendus aperto.
Si nequis hinc sedare malum, grauiore catharsi,
Purgatio validior. *Est opus ex hyeris, vel ea quæ dicitur hamech:*
Aut Diapruno: aut hæc si non satis, elleborismo.
Cautius inda dabis, sed habent catapotia vires
Insignes ex Armenio, cyanóque lapillo.
Pilulæ de fumaria. *Hæc etiam, quibus herba dedit fumaria nomen.*
Tundendæ capitis venæ, sopor arte parandus
E violis, & lactuca, cum nenupharinis
Floribus. In tepida corpus benè mergitur vnda.
Corque quod exhilarat benè sumitur, vt quod habetur
E gemmis, Chermes confectio, Theriacęque,
Buglossi vel aqua, vel odoro pota lyæo.
Sanus erit victus vituli caro, capreolique:
Vt caro pullorum, quibus est fęcunda coloni
Area, & alba Ceres, aqua dulci iuncta falerno,

COMMENTARIVS.

1 QVIA Melancholiæ cauſa frigidus & ſiccus humor eſt, humectantibus in eam agendum. Ideoque iuſculis aletur æger è capis, pullis gallinaceis, hædulis, veruecibus lactantibus, vitulis, phaſianis elixis, & alteratis lactuca, portulaca, bugloſſo, borragine, non aſſis, nec frixis. Bibet hydroſaccharum, ſeu bochetum, aut tenue vinum aqua dilutum. In humido lætoque verſabitur aere, gratiſque fouebitur odoribus, è floribus, maximéque violarum. Hauriet vaporem decoctia althææ, maluæ, violarum, florum chamæmeli, ſalicum, lactucæ. Syrupum è nymphæa, papauere, violis à cœna ſumet, vt concilietur ſomnus, vincenſque in Cerebro ſiccitas temperetur. Purgatio frequens è Caſſia, manna, ſenna quoque, ſed emendata bugloſſo, borragine, lupulo, lactuca, floribus violarum & nenupharis. In affectu contumaci progreſſus fiet ad fortiora remedia, nempè pilulas Indas, è fumaria, lapide armeno, & cyanæo, ſeu Lazuli, confectionem hamech, & elleboriſmum: ſed ſenſim & cautè, ne talia ſiccitate ſua morbum exaſperent. Hoc ideo modò deſcribetur potio. ℞. radic. polypod. quern. ℥iij. fol. beton. lactuc. portulac. ſummit. bugloſſ. borrag. an. M.1. cortic. ellebor. nigri, ſemin. aniſ. fænic. an. ſcrup. 2. fol. ſenn. vnc. ſemis. flor. Viol. nenuph. an. P. 1. fiat decoctio in ſero lactis. In colat. diſſolue cathol. duplic. infuſi & colati, & ſyrup. Saporis regis an. vnc. 1. fiat doſis. Vel, ℞. confect. Hamech ℥ij. diaprun. ſolut. ſcrup. 4. elect. leuit. ℥vj. Cum aqua meliſſ. fiat potio. Vel ℞. maſſ. pilul. è fumar. & pilul. Indar. an. ſcrup. 2. Cum aqu. beton. fiant pilul. 5. deglutiendæ veſperi. Vel, ℞. pilul. ſine quibus, & pilul. de lapide armeno an. ℥ß. Cum aqu. lactuc. fingantur pilul. tres, à ſomno vorandæ. Vena primis diebus aperiri debet ſatis copioſè, ſi ruber eſt vultus, plethorica diſpoſitio. Sin oculi caui ſunt, horrida, nigraque facies, pulſus paruus & rarus, exiles venæ, temperandum ab hoc remedio, minúſque cruoris effundendum. Frequenti autem vtendum balneo, quo cutis aſpera ſiccaque fiat mollior, humectentur interiora, quæque latitant excrementa fuliginoſa, perſpirabili cute foras abeant atque vaneſcant. Obſeruandum autem in melancholia morbo ſi mulieribus, ſuppreſſi menſes, aut viris hæmorrhoides, vt arte prouocentur, Melancholicis enim ſi varices aut hæmorrhoides ſuperueniant, ſanatio ex Hippoc. Aph. 25. lib. 6.

Victus genus in melancholia morbo.

Melancholia

Purgationes blandæ.

Fortiora remedia.

Potiò purgãs, mediæ naturæ.

Pilulæ melanegoga.

Quandò hic ſecãda vena.

Vtilitas balnei.

MANIÆ CVRATIO.

CAPVT XIII.

Vena sectio.

FERVIDVS *interdũ sanguis caput occupat, humor*
Aut niger, aut flauus nimijs ardoribus assus,
Vndè furor. Quo ne pereat mens obruta tandem,
Sanguinis in nimio feruore à clysmate primùm
Purgatio. *Incipe: tùm mediam, capitis dein cædito venam.*
Cumque sero lactis, cum lactuca, tamarindis,
Et manna, sennaque ferus facito exeat humor.
Syrup. violac. è succo borrag. è cichor. fumaria. *Sed bilis quæcumque mouet damnosa furorem,*
Sacchareo è violis, atque è borragine succo,
Hoc & quem dederint fumaria, & intyba cedit,
Si tamen ista minùs possunt, data Cassia confert,
Sennaque cum lupulis, & eo medicamine, pruna
Quod capit, adiuncto, quem dat rosa pallida succo.
Balneum frequens. *Rariùs irriguæ renouetur apertio venæ.*
Sæpiùs at corpus tepidis mollescat in vndis.
Vna melancholiæ lex victus atque furoris.
Ni quod in hoc debet minor esse, aut nullus Iacchi,
Sed pitisanæ potus, vel aquæ cum sacchare coctæ.

COMMENTARIVS.

Melancholia primaria triplex. 1 MELANCHOLIAM primariam, quæ mentis est alienatio, seu delirium sine febre, triplicem antè notauimus. Nempè Melancholiam morbum, Lycanthropiam, Maniam. In quibus ferocissima Mania, de qua nunc agimus. Qua quisquis implicitus tenetur, videtur interdum sano similis, prudens ac sciens. Eum tamen adire medicus non debet nisi prouidè cautèque, ne repentino insiliente furore vim *Maniacorum historia.* eius experiatur, quem antè videbat mitem & placidum. Vnius inter cæteros à me visos in vico Diui Dionysij memini, qui sibi diuinos honores per me sibi tribui volenti quùm minus assurgerem, apprehensa toga, mihi vim inferre voluit: & colaphum impegisset, nisi validis ma-

nibus eum à conatu desistere coegissem. Nec mirum, si Maniacus in quosuis, etiam notos & propinquos insurgit, quùm interdùm etiam in se sæuiat. Decumbebat olim in ponte nummulariorum honesta mulier, aurifabri coniux furore percita: quæ nobis huic astantibus futurum aiebat, vt se Sequanæ fluuio præcipitem daret. Monuimus virum, vt fenestras incumbentes flumini ferro clauderet. Nobis inauditis, fenestrisque patentibus deiecit se, fuitque fluminis obruta vorticibus. Quùm itaque mania ferus affectus sit, vt antè signauimus, blandis remedijs temperandus atque mulcendus, qualia sunt è purgantibus Cassia, in sero lactis: manna in iure pulli dissoluta: diaprunum, electuarium lenitiuum, syrupus Saporis regis: elleborus vix vnquam, & si præparatus in iure pingui, datusque cum syrupo violaceo, nenupharino, reliquisque vim eius retundentibus. Vtilis venæ sectio basilicæ, cæphalicæ, saluatellæ, cibus ac potus refrigerans & humectans, frequensque balneum, quod corporis meatus reserans fuliginem arceat: vt arcebit aqua tepida Capiti superaffusa. Per hanc enim transpirabit, digeretur, dissipabiturque calidus ac siccus, siue biliosus humor in Cerebro maniam inferens. Sed à calido, seu tepido fotu linendum subindè caput est oxyrhodino, quo refrigeretur, roboreturque Cerebrum. Conferet vt in Melancholia syrupus de pomis, de fumaria, de nenuphare, de violis & è papauere, cum aquis endiu. buglossi, fumar. lupulorum. Vinciendi verò maniaci, tùm vt lædere desinant, sibique temperent, moneanturque, quùm in lucidis interuallis erunt, sui furoris: tùm vt vinculorum dolore materia noxia reuellatur à Cerebro, inque dolorificas partes abeat, atque transferatur.

Huius operis lib. 2. cap. 11.

Elleborus suspectus.

Vena sectio.

Balneum.

Lotio capitis.

Oxyrhodinū.

Maniaci cur vinciendi.

CATARRHI CVRATIO.

CAPVT XIIII.

ASSOLITVS *genus humanū vexare Catarrhus,*
Aut leuis, aut grauis est: gelidi penetrabilis idem,
Aut calidi soboles. Quandò leuis & calidus, tùm
Claude rosas molli lino, capitisque foueto
Suturas, vnguen roseum cum nenupharino
Iunge oleo, quibus exiguum miscebis aceti,
Hisque lines frontem. Mensa pyra cocta secunda,
Mala cydonia, quodque arcet fumos coriandrum
In cœna, & roseum dabis atra in nocte liquorem.
Nec verò his solis calidumque, grauemque Catarrhum
Posse putes sanare. Sed est vbi multa saburra

Catarrhi diuisio.

Leuis Catarrhi curatio.

Quibus claudenda in Catarrho cana.

Grauis Catarrhi curatio.

Humorum malè corpus habens, vacuare necesse est,
vena sectio. *Effuso primùm reserata sanguine vena,*
Si plenum corpus: dein conueniente catharsi
Humores nocuos liquidam reuocare per aluum.
Purgatio. *Vt pilulis, fuluo nomen quibus extat ab auro,*
Atque diapruno, nouit quod soluere ventrem.
Hocque, diagredium quod habet, succumque rosarum.
Conferet hinc mollem demittere corpus in vndam.
Quæ si fortè minùs possunt, tenuisque, vel acris
Fluxio continuam tussim facit, hæcque sopore
Curatio tussis ab acri fluxione. *Priuat anhelantem crebris singultibus ægrum,*
Asperat & fauces, sistet tragacantha, lutique
Catarrhum sistentia. *Armenij puluis, Turcæque notata sigillo*
Terra, sabæum thus, electrum, spicaque, vernix,
Caphura, quæque rosæ conserua est sicca, syrupus
Quem myrthillorum vocitant cum nenupharino,
Quique papauer habet, sopor it quibus altus in artus,
Densatur tenuis, mitescit & acrior humor.
Catarrhi frigidi curatio. *Frigidus at quandò est, leuioraque damna Catarrhus*
Immittit, milium satis est cum furfure macro
Et sale. Contundes milium, salque, vstaque in igne
Furfure cum frixo iunges: impletus ab illis
Sacculus, indetur capiti, & siccabit abundè.
Sin pituita grauat Cerebrum, subitamque ruinam
Purgantia pituitam & Cerebrum. *Parturit, hanc etiam pars sustinet ima cadentem:*
Aluus liberior citò sit, medicamine sumpto
Ex illis, quæ senna, & Agaricus, & Colocynthis,
Et Turbith capiunt. Hinc & nasalia dicta,
Errhina, & apophlegmatismi. *Et quæ deuexo deducunt phlegma palato,*
Suffitus, cucuphæque citum reuocentur in vsum.
Vincula, & frictiones extremarum partium. *Brachia vincla premant cum cruribus, atque fricentur*
Ista loca offensis quæ longè à partibus absunt.

Cornicula in longo, & vesicatoria morbo,
Et seto, & rutila comitata cucurbita flamma,
Stygmáque quod linquit sua post vestigia cauter,
Sæpè solent dubiam reuocare admota salutem.
Fit propiorque salus victu tenuante. Tamen sint
Prandia longa satis, sed nulla, aut paruula cæna.
Rara quoque in potu fumosi cura lyæi.
Nocturnus veniat somnus, procul esto diurnus.
Vitentur Phœbi radij, Phœbesque bicornis,
Æolijque vagum turbantes aëra venti.

Victus genus in Catarrho.

COMMENTARIVS.

1 CATARRHVS calorisne sit, an frigoris soboles, animaduertitur ex signis, quæ lib. 2. cap. 12. dedimus. Sique caloris & plenitudinis signa comparent, ℞. fol. alth. malu. parietar. betæ, mercur. an. Mi. furfuris macri, hord. integr. an. Pi. fiat decoct. In colat. ad lib. 1. dissolue cathol. vnc. 1. semis. mell. & ol. commun. an. vnc. duas. salis ʒj. fiat clyster. Eo reiecto cibetur æger, paulòque post, si premitur, educatur è basilica dextra sanguis ad vncias nouem, si vir est: sin puer aut senex, minùs. Vtque vires ferre posse videbuntur, sequenti die, ℞. fol. lactuc. portul. cichor. tot. an. Mi. semin. fænic. coriandr. præpar. an. ʒi. liquirit. ras. ʒij. flor. viol. & nenuph. an. Pi. fol. senn. mundat. vnc. semis. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. ʒij. nuc. mosch. scrup. 1. In expressione dissolue syrup. solut rosar. vnc. 1. mann. calabr. vnc. semis. Detur do.is manè. Si catarrhus indè non sedatur, nec est plenitudo sublata, Mediana, vel Cephalica secetur, hisque catapotijs corpus repurgetur. ℞. mass. interior. pilul. aurearum ʒi. pilul. imperial ʒß. Cum aqua roster. formentur pilul. quinque molles, degluriendæ vesperi vel a primo somno. Conserua rosarum quotidie dormituro dabitur, quantitate nucis iuglandis. Vel eius loco sequens Hypnoticum. ℞ syrup. nenuph. vnc. 1. syrup. papau. vnc. semis. Cum vnc. 3. ptisanæ fiat Iulep. Vel, ℞. semin. quatuor frigid. maior. mundat. papauer. alb. coriandr. præparat. an. ʒj. flor. trium cord. & nenuph. an. Pi. Bulliant in aqua. & colentur ad vnc. 4. Dissolue iulep. rosac. & papauer. rhæad. an. ℥vj. fiat iulepus, sumendus hora somni. Si catarrhum à pituita, seróque frigido nasci conijcimus, ℞ fol. beton. meliss. summit. hyssopi an. Mi. semin. anis. fænic. coriandr. præparat. an. ʒj. turpeth. gummosi fol. & senn. mundat. an. vnc. 1. fiat decoctio: de cuius colatura cape lib. semis. In qua dissolue syrup. laxat. rosar. & iulep. rosac. an. vnc. vnam. fiat apozema pro duabus dosibus, quæ ma-

Catarrhi à calore & plenitudine curatio.
Clyster.
Venæ sectio
Potio purgans.
Iulepi somnum conciliantes.
Curatio à Catarrhi causa frigida.
Apozema.

Pnm.a. tutinis alternis hauriantur. Vel, ℞ cathol. duplic. ℥vj. elect. dicartham. ℥ij. syrup. solut. rosar. cum agaric. vnc. 1. Cum aqu. beton. dilue pro *Potio.* dosi. Vel, ℞ mass. pilul. de agaric. scrup. duos pilul. cocc. & sine quibus *Conditum.* an. scrup. 1. fiant pilul. quinque deglutiendæ vesperi. Sistetur tùm fluxio sequentibus. ℞. conseru. rosar. antiquæ vnc. 1. semin. anis. fænic. coriand. præparat. an. ℥j. pulu. elect. diair. & diatragacanth. frigid. an. ℥ij. *Suffitus materia.* boli armen. terræ sigill. an ℥j. Cum saccharo rosaro fiat conditum. Ex quo dentur cochlearia duo, vel tria dormituro. Suffitus fiet è masliche, thure, styrace, benjoin, succino seu carabe, vernice, ligno aloes & rho- *Suffitus forma.* dio, nuce moschata, macere, ambra, myrrha seorsim: vel hac formula, ℞ mastich. succin. vernicis, rosar. rubr. an. vnc. semis, styracis calamit. benjoin an. ℥iij. caryoph. nuc. moschat. mac. an. ℥j. Tritis omnibus *Masticatoria.* fiat puluis ad suffitum. Contineatur ore, mandaturque saluia, nasturtium, pirethrum, vua passa, mastich, synapi, quibus è Cerebro pituitosus humor eliciatur. Ex ijsdem in aqua coctis in eum finem gargarisma *Agenda in contumaci catarrho.* parabitur, addito saccharo cando, vel glycirrhiza. Si contumax affectus, cucurbitulæ variis locis admouebuntur, vt & cornua, seto, pyroticum.

RHEVMATISMI CVRATIO.

CAPVT XV.

Clyster. SI *carnes subito dolor & calor igneus vrens*
Vena sectio. *Rheuma dat, iniecto balano, clysmo've per anum:*
Fæx abeat: cubiti dein vena secetur abundè,
Purgatio. *Purgetur corpus proprio medicamine: nempè*
Si liquor exuperet bilis, mannáque, Rheoque,
Pallentisque rosæ succo. Si phlegma redundat,
Albente hoc, regio quem mittit agaria fungo:
Et reliquis quibus assolita est pituita moueri.
Topica remedia. *Pars ea firmetur, vaga tum quam fluxio tentat,*
Vt si forte genu, vario adstringente repelle.
Quale vel oxyrrhodum est, vel quod rosa donat oliuum,
Cum semperuiuo. Valet hordi iuncta farina,
Desiccans rubrum, quod & è calchitide constat
Si dolor est vehemens, molli cataplasmate leni,

Quod mica panis niueo cum lacte paretur,
Butyro mixto, aZoique, rosæque liquore.
Stet super oxycratum partem, quæ fessa dolore est,
Sistat vt vndantem, solitum descendere riuum.

Cataplasma.

COMMENTARIVS.

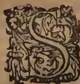
Rheumatismus quid.

1 RHEVMATISMVS Catarrhi species est, fluxio nempè in partes potissimum externas irruens, robore viscerum, & partium internarum, quod superuacaneum est foras excludentium. Quia verò natura tùm imperfectè mouet, viget dolor, iniecto clystere sanguis educendus pro viribus, ætate, constitutione temporis, magnitudine morbi, cæterisque circunstantijs à nobis expendi solitis. Sæpius verò causa serum est. Quod si biliosum, sumatur manna, cassia, tùm ℞ elect. leuit. ℥vj. elect. de succo rosar. ℥ij. syrup. rosar. pallid. ℥i Cum aqua cichor. fiat potio. Sin pituitosum. ℞ cathol. duplicat. infus. in aqua beton. vnc. iß. cum ℥ij. elect. diacartham. In expressione dissolue syrup. laxat. rosarum cum agaric. vnc. 1. fiat dosis, manè sumenda. Protopicis hæc erunt quæ versibus descripsimus. In ingenti verò dolore, ℞. lactis vaccini lib. semis. micæ panis vnc. 3. vitellos duorum ouor. aqu. stillat. solani, semperuiui rosar. an. vnc. duas. croci scrup. 1. opij gran. quatuor, butyri quod sufficit in cataplasma, quod aptetur parti dolenti cum linteo. Sed in omni causa præstantissimum oxycratū. Diuturnus interdum hic affectus est, ægreque cedens: quem ferè per biennium expertus, diuina virgula superaui tandem, adnitentibus illustrissimis medicis, mihique charissimis Basino seniore, Altino, Belliquerco, præceptore in humanioribus artibus olim meo, SanIacobæo, Seguino, Collerio: quorum consilio partitis vicibus vnciæ sanguinis plus centum detractæ, cholagoga sæpius iterata è cassia, manna, electuar. lenit. diapruno. Hypnotica in vigiliis summisque doloribus: ad alendum lac asininum, vaccinum, hordeatum, amygdalatum: euchyimi cibi, elixi potiùs quàm assi: gelatina frequens. Potus erat sæpè ptisana vulgaris: interdum aqua sola, qua delectabar, solabarque: nonnumquam & cum ea vinit antiquum. Balneum in declinatione profuit, in Catarrho & arthritide suspectum. Morbus ab humeris in genuum Erysiperas transiit, mihi soli ex dolore lancinante cognitum, quod septimo mense foras prominens, acerbitatem minuit, fuitque in eo verus Hippocratis Aphorismus, Erysipelas extra ferri bonum.

Rheumatismi causa. Varia cathartica. Cataplasma. Quid actiones in authoris Rheumate.

OPHTALMIÆ CVRATIO.

CAPVT XVI.

I tunica hæc oculi, quæ coniunctiua vocatur,
Collirium. *Igne rubet, succus plantaginis atque rosarum,*
Spumeus & liquor oui, & lac muliebre dolo-
rem
Auferet, instilles citò si, neque fluxio magna est.
Venæ sectio, præmisso clystere. *Sin grauis, iniecto primum clystere, secanda*
Regia quæ vena est, tum quæ mediana vocatur;
Denique quæ capitis nomen de nomine ducit.
Purgantia medicamenta. Catholicum. *Purgetur primum blando medicamine corpus,*
Quale hoc est, lenitiuum quod iure vocamus,
Cassia, manna, Rheum, quod & omnia trudit in aluum,
Iunge Diaprunum laxans, succumque rosarum,
Aut Diaphænicum, pariter si phlegma redundat,
Nec cedit primis Ophtalmia sæua diebus.
Pilulæ. *Vtere tùm pilulis, quibus auri nomen, & illis,*
Quas alephanginas vocitant, quas lucis, & acris,
Seu piræ pilulas hyeræ. Nec agaricus albens
Ex massa coniunctus eis, potus-ve nocebit,
Cucurbitularum, & sanguisugarum admotio *Si nequis hinc tanti nodum dissoluere morbi,*
Puniceo humeros accensa cucurbita reddat.
Vicinasque oculi partes exugat hirudo,
Venæ frontis apertio. *Vena-ve tundatur, media quæ in fronte videtur,*
Temporibusque micans. Oculis collyria Rhasæ
Contulerint, fronti verò cataplasma, quod extet
E myrrha cum thure, volatilis adde farinæ
Quodlibet, excipiasque albo tractabilis oui.
Si minùs ista queunt, cauteria syncipitique,

Occipitique

Occipitique aptata solent afferre salutem.
Balnea sunt primis morbi malè tuta diebus, Balnea.
Quæ tamen effrænos cohibent in fine dolores.

COMMENTARIVS.

1 QVVM Ophtalmia sit oculi phlegmone, sanguis influens auertendus sectione venæ, cubiti primò, vel medianæ si magna plethora: deinde cephalicæ. Sique grauior & contumacior affectus est, vena puppis incidenda, venæve temporum: vel arteriotomiæ loco sanguisugæ sunt admouendæ. Purgandum corpus initio clystere, tùm Cassia, Manna, Rheo, Diapruno, reliquisque, quæ facili versu promimus. Repellendum astringentibus, vt bolo armena, terra lemnia, farina volatili, cum aqua plantag. solan. rosar. & albumin. ouor. admotis fronti cum aceto, si fluxio fit per venas & arterias extrà cranium, vt sæpe fit, quùm adnata tunica, quæ phlegmonem in Ophtalmia patitur, ortum habeat à Pericranio. Alioquin si per venas intrà cranium materia flueret, quod ex interno dolore capitis, & sternutatione frequenti colligendum, non esset repellendum, ne ferretur humor in neruos opticos, vndè consequi posset Amaurosis, aut huic affinis affectus. Sit igitur hoc anacollema, seu frontale. ℞. farinæ volat. vnc. 2. boli armen. vnc. 1. aqu. rosar. & solan. an. vnc. 2. cum duobus album. ouor. fiat frontale. Vel, ℞. desiccant. rubr. & vnguent. rosac. an. vnc. 1. cum oxyrhod. fiat emplastrum molle pro frontali. Vel ℞. muccag. semin. cydon. & psill. extract. in aqu. rosar. & solan. vnc. 4. caphur. gran. sex, vel opij gran. duo. Vel, ℞. aqu. stillat. rosar. & plantag. an. vnc. 2. collyr. alb. Rhas. ʒij. cum oui albumine simul agitentur in collyrium. Lac mulieris anodynum est, vt pomum coctum sub cineribus, & forma cataplasmatis admotum, vel solum, vel cum lacte tritum. Vacuato corpore balneum vtile. Quo si non lenitur dolor, ad pyroticum accurre. Victus ratio sit tenuis ac refrigerans. Interdicatur vino primis diebus. Degat æger in obscuro, quia lux humores commouet, spiritusque resoluit. Somno pariter indulgeat, qui concoquit humores acres, motuque priuat oculos. Animi denique vitet affectus, quibus agitati spiritus accenduntur.

Ophtalmia, oculi phlegmone.
Vena sectio multiplex.
Fluxio in Ophtalmia vel interna, vel externa.
Anacollema, seu frontale.
Collyrium.
Lac mulieris anodynum, vt omne lac.

SVFFVSIONIS, SEV CATARRHACTÆ Curatio.

CAPVT XVII.

CONSENSV *Stomachi suffusio nata, leuatur*
His pilulis, hyeræ quas dicimus. Altera verò
Quæ vitio est Cerebri, si qua medicabilis arte,

Suffusionis à consensu stomachi curatio.

Coccia, quæque mouent catapotia phlegma, ſerumque
Flagitat, adiecto rutæ, marathriue liquore.
Collyria. *E ſucco Chelidoniaco cum melle parentur,*
Felle capræ, agnorum, gallinarumve, ſuumve,
Accipitriſve, aut felle gruis Collyria. Mellis
Aquæ ſtillatitia pro catarrhacta. *Diſtillata potens aqua ſola, è melle roſato*
Seu fiat, ſeu communi. Vis maior in illa
Quæ Scyllam recipit. Sagapenum ritè probatur
Hac in aqua, aut pueri lotio, marathrove ſolutum.
Balſamaque, & puluis Sepiæ contuſus ab oſſe,
Varia remedia. *Saccharis & candi. Capitis ſit frictio crebra,*
Vincla premant extrema, cucurbitaque admoueatur
Ceruici primò leuis: indè cruore profuſo.
Stentque coronali ſuturæ cauſtica nigra.
Si concreta manet nubes, neque tempore cedit,
Hanc oculiſta manu, vacuato corpore demat.

COMMENTARIVS.

1 QVID Hypochyſis & Hypochyma, ſeu Suffuſio, quotuplex, quænam eius cauſæ ſignaque: quis eius locus, quæ curabilis aut non, *Lib. 2. cap. 16.* antè notauimus. Nunc eam quæ curari poteſt attingimus. Quæ ſi ventriculi ſympathia fit, prouocetur vomitus. At melior ex hyera picra repetita purgatio, quæ crudos humores concoquat & expurget. Vel, ℞. *Maſſa pilularum.* maſſ. pilul. de agaric. ʒß. pilul. cocc. lucis, & ſine quibus an. ʒij. puluer. hyeræ picræ, ſeu ſimplic. & rhei elect. an. ʒi. nuc. moſchat. ʒß. Cum ſucco fœnic. & euphraſ. fingatur maſſa mollis. E qua cape ℈iiij. formenturque pilulæ quinque, quæ quarto quoque ferè die deglutiantur. Hic verò variam collyriorum materiam tradimus, quæ ex ægri ſenſu, morbique ſtatu variabitur. Et quoniam oculus corporis eſt pars nobilis, cuius ſenſus eximius, à collyrijs leuioribus auſpicandum & ſenſim ad acriora *Collyria varia.* tranſeundum. Vt, ℞. ſuccor. euphraſ. & fœnic. an. vnc. 2. ſuccor. verben. & pimpinnell. depurat. an. vnc. 1. ſacchar. cand. pulu. vnc. ſemis. Vel, ℞. aqu. ſtillat. rutæ, chelidon. fœnic. an. vnc. 1. aqu. mell. roſat. vnc. *Aquæ ſtillatitiæ mellis communis, roſati, ſcyllitici pro Catarrhactis.* ſemis. Vel, ℞. aqu. ſtillat. mell. ſcyllit. & euphraſ. an. vnc. 1. fellis agni, capræ, vel gallinæ ʒj. puluer. oſſis Sepiæ ʒß. Miſce pro collyrio. Aqua mellis communis, roſati, ſcyllitici commmendatur: ſed poſtrema virium maiorum eſt: reliquæ blandiores. Pueris lactantibus ſuffuſione laborantibus nutrix premat dentibus fœniculi ſemen: vel ſagapenum,

ammoniacum, galbanum, quod eorum oculis insufflet & inspiret. Quia verò crassior humor est morbi causa, victus ratio sit tenuans, imprimisque cœna parcior. Vitetur vinum & fumosa. Vel si vini permittitur vsus, sit id tenue, vetus, paucum, aqua multa dilutum. *Victus genus.*

AMAVROSIS, SEV GVTTÆ SERENÆ Curatio.

CAPVT XVIII.

*P*VPILLA *fulgente quibus priuatio visus,*
Aut hebes est acies, si nerui obstructio tanti
Causa mali, citò ne accurrat nouus humor ad illum,
His quæ dicuntur catapotia coccia, prægnans *Pilulæ ad Amaurosin.*
Expurga Cerebrum, vel eis quæ lucis habentur.
Deinde cucurbitulas humeris affige, sub aure *Curcubitulæ.*
Caustica. Manduntur benè pullegiumque, thymumque. *Cauteria. Masticatoria.*
Puluis & ellebori in nares, pyrethrique probatur *Errhina.*
Inditus: admoto Cerebrum firmare cucullo *Cucullus, seu Cucufa, pileus est intersutus pro capite.*
Vtile, perque cutis sudores ire meatus,
Siue vaporiferis thermis, haustove liquore
Guaiaci ligni, Chynæ, vel Sarsaparillæ.
Fertur aqua cæcus visum reparasse sequenti.
Pimpinella, apium, marathrum, verbena, chamædris, *Nobilis ad visum aquæ descriptio ex Hollerio.*
Saluia, gallinæ morsus, chelidonia, ruta,
Dicta quoque à centum nodis, caryoque philata
Sumantur, cuiusque herbæ sit vt vncia succi,
Par pondus caryophillûm, niueæque farinæ
Quæ volat. Adde piper cum moschata nuce, lignum
Quod dicunt aloes, tres drachmas singula donent.
Omniaque in pueri lotio mergantur: at vt sit
Maluatici vini pars sexta. Repone vitrato
Vase, quod obtura. Quùm venerit hora soporis,
Instilles oculis vnam guttamve, duasve.
Somnus obest nimius, ratio & nimis humida victus.

Victus genus.

Præfertur cibus assus, & vnda è melle, merumve
Immixtum tenuanti herbæ, cui Euphrasia nomen.

COMMENTARIVS.

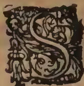
Difficultas Amaurosim curandi. *Remedia.* *Aduertendũ.* *Hystoria viri, cui restitutus est visus.*

1 AMAVROSIS quæ ab optici nerui nascitur obstructione sanari nequit, si pridem est contracta: quia qui neruum opticum occupat humor, diuturnitate crassescit, & ita cogitur, vt resolui non possit. Si recens, vix etiam curabilis, quoniam eò remedia non pertingunt. Si tamen aliquis curationi locus, in his consistit quæ sequũtur: nempè pilulis lucis, coccijs, alephanginis, ex Agarico sæpe repetitis, cucurbitulis cum scarificatu, Pyroticis sub auribus, & ad posticam capitis partem, errhinis, apophlegmatismis, cucuphis, thermis seu laconico, potionibus hydroticis: distillatis etiam aquis oculis admotis è fœniculo, verbena, rosis, chelidonia, ruta: vel è Pica vsta, cum aqua marathri seu fœniculi, vel aqua rosarum, euphrasiæ, mellis cum felle piscium, quod clementissimum, gallinæ, capræ, suis, accipitris, & aliorum animalium, de quibus capite de Suffusione. Quùm autem felleum quid in oculum instillatur, præsens esse debet medicus, vt si dolor & acrimonia nimis ægrum affligit, eum aqua rosarum, oui albumine, lacteque temperet. Memini verò me homini, cui per quatuor dies fuerat adempta lux, restituisse visum in vico mõtis Martyrum, clysteribus acriter reuellentibus, venæ sectione, catharticis bilem pituitamque ducentibus, cucurbitulis cum multa flamma humeris affixis, admotoque ceruici pyrotico: qui recidiuam subindè passus non est.

QVÆ ROBORANT OCVLOS, eisque proprietate conferunt.

CAPVT XIX.

Omne mali genus est morbus similaris, organicus, & communis. *Calendula.* *Vespertilionem intellige.*

ÆPE leui causa languet, quia mollis ocellus,
Et genus omne mali patitur. Sed roborat illum
Herba potens marathrũ, chelidonia, ruta, calẽdis
Quæ floret, primasque tenens Euphrasia. Cõfert
Felque Iecurque capræ, fel Perdicis, Gruis, atque
Viperei capitis cinis, & Pica vsta, Cerebrum
Nocte volantis auis, & hyrundinis. Addito Cancri
E collo gestandi oculum, felisque, lupique,
Cornicis, Picæ. Qui fibram perforat auris
Visum acuit. Qui Sapphyrum, claramque Smaragdum

Sæpè videt, dat opem fessis ac robur ocellis,
Cæruleo qui lætantur, viridique colore.
Vt sanantur, vbi liuent-ve rubent-ve, cruorem
Hos super instilles si Turturis, atque columbæ.

COMMENTARIVS.

1 CHELIDONIVM facultatis est detergentis & calidæ. Quare confert ijs, quibus crassum quid ac nebulosum in pupilla colligitur, id digerens atque discutiens, vt & fæniculum, ruta, calendula: in quibus præter exuperantem calorem & siccitatem, quibus attenuant, peculiaris etiam qualitas, seu proprietas occulta spectatur, qua oculis imprimis opitulantur. Sed chelidonij succus, quoniam acer est ac mordax, leni quodam, vt muliebri lacte mulcendus in collyrium. Notandumque lac omne, præsertimque muliebre verum anodynum esse: quod vsurpandum, quoties acerbissimus dolor incumbit oculis. Euphrasia verò miris celebratur laudibus, quod senum oculos iuueniles faciat, fuerintque nonnulli qui eius vsu visum amissum recuperarint: alij qùum nequirent sine ocularibus legere, reliquerunt hæc & per selegerunt, quùm Euphrasia sunt vsi. Paratur in hunc finem vinum euphrasiatum vindemiarum tempote, manipulis herbæ huius cum vino in dolium iniectis. Vel eius puluis cum vino, vel oui vitello quotidie sumitur. Refert autem Euphrasiæ flos oculi speciem, tacitè natura vim eius in oculi morbos indicante.

Chelidonij vires, ac proprietates.

Lac omne, præcipueque muliebre verum anodynum seu dolores leniens.

Euphrasia vires, & facultates.

Vinum euphrasiatum

PHLEGMONES AVRIVM curatio.

CAPVT XX.

ONTINVA *cum febre dolor qui lancinat aurem*
Hoc grauior, propiorque trucis solet esse pericli,
Quo magis internus. Quare furibunda Phrenitis
Ne citò contingat, balano vel clysmate primum
Iniecto, semel atque iterum mediana secanda est,
Quæque caput spectat, consultis viribus ægri.
Venter & inferior sumpto medicamine molli
Laxandus, noua ne Cerebrum calida aura lacessat.
Pendeat ex humeris accensa cucurbita castis,

Ab auris phlegmone phrenitis cōsortij lege quandoque fit.

Vena sectio.

Purgatio.

Concurbitularum admotio.

Topica remedia.

Quæ retrahat nimium ſupera de ſede calorem.
Oxyrhodum primò tepidum mittatur in aurem,
Decoctaque roſæ vapor atque papaueris, ardor
Si ſummus, placidique deeſt præſentia ſomni.
Sacculus aut geminus, ſi vis ſedare dolorem,
Althæa maluáque tumens cum lacte coquatur,
Atque dolenti auri vicibus tepidè admoueatur.

Cataplaſma ſuppuratorium.

Si neque placatur dolor his, puſque eſſe neceſſe eſt,
Ex lini ac fænugręci cataplaſma farina
Fiat, hydrælæo poſito, velut Anſeris, atque
Gallinæ liquida pinguedine. Tergeat vlcus

Vlcus tergentia.

Hydromæli, vel mixtum mel cum lacte canino:
Abſynthique, roſarum ſicearumque ſyrupus.
Myrrha nouam carnem generet cum thure Sabæo.
Sit cibus è ſolis liquidis, mera lympha bibatur.

COMMENTARIVS.

Sarcotica, ſeu carnem gignentia.

1 E venis meningum Cerebri affluens in aurem ſanguis inflammationem parit: quæ ſubita remedia requirit, quia partis principis vicinia periculum includit, metum phrenitidis incutiens. Itaque clyſter *Vena ſectio.* indatur in anum, ab eoque reddito, reſtauratis exiguo cibo viribus baſilica primò ſecetur, hinc mediana, poſtremo Cephalica, ſi plethorici corporis ſigna comparent. Sin ſecùs, à mediana, vel cephalica ducatur exordium. Admoueantur humeris cucurbitulæ: ſed præcedat blanda *Blanda cathartica.* purgatio. ℞. medull. caſſ. vnc. 1. ſemis. puluer. cinnam. ℈1. Cum ſaccharo fiant boli. Vel, ℞. mann. calabr. vnc. 2. quæ diluantur in iure pulli, alterati cum lactuca, portul. gingidio ſeu cærefolio, bugloſſo, borragine. Vel, ℞ fol. lactuc. portulac. cithor, totius an. Mi. flor. viol. & nenuph. an. Pi. fiat in aqua decoctio. In colatura cuius infunde, leuiterque coque fol. ſenn. mundat. vnc. ſemis, nuc. moſch. ſcrup. 1. Expreſſione facta diſſolue elect. lenitiui inſuſ. & colati, & ſyrup. ſolut. roſar. *Ad doloris auris acerbitatem remedia topica.* an. vnc. 1. fiat doſis. Si dolor acer eſt, pungens ac lancinans, vndé delirij metus. ℞. oxyrhod. vnc. 1. aqu. ſtillat. roſa. & ſolan. an. vnc. ſem. Vel ℞ mucillag. ſemin. cydon. & pſill. extractæ in aqu. plantag. & roſar. vnc. *Cur in aurium phlegmone repercutientia.* 4. Immergatur in his bombax ſeu goſſipium, aut linteum multiplex, ex quo expreſſus liquor immitatur in aurem dolẽtem. A repercutientibus metuendum, ne ex parte minùs nobili materia reiectetur in partem magis nobilem, quæ Cerebrum eſt. Sed tum ideò repellentibus vti

cogimur, vt phrenitidis aut mortis imminentis periculum ex doloris magnitudine vitemus. Quin & interdum his opij grana duo vel tria miscemus, vt eo narcotico sedato dolore minuamus incendium. Nec in talibus tamen diu morandum, sed his malactica miscenda sunt. ℞. oxyrhod. vnc. I. butyr. recent. & pinguedinis Anseris, vel gallinæ an. vnc. sem. Vel in solis malacticis & pepticis insistendum, quibus suppuratione procurata desinat auris inflammatio. ℞. rad. alth. malu. lil. an. vnc. I. semin. lini, fænugi. an. vnc. sem. flor. camomil. Pi. Impleantur his sacculi duo, qui bulliant in aqua & lacte, vel hydrelæo, tum admoueantur alternatim auri dolenti tepidè. Solum interdum hydrelæum satis est, aut lac ab vbere mulctum. Vel, ℞. vnguent. basilic. vnc. I. ol. chamæm. & amygdal. dulc. an. vnc. sem. Misce. Immittantur guttæ aliquot ex bombace in aurem dolentem. Pure facto detergendum ex hydromelite cum canino lacte, vel absynthij succo, vel syrupo rosarum siccarum. Obducenda denique cicatrix ex thuris & Myrrhæ suffitu: vel ijsdem in ænomolite coctis. Quæ describi possunt hoc modò. ℞ myrrhæ, thuris an. vnc. sem. Contundantur simul in puluerem crassiusculum, ex quo portio quædam proijciatur in prunas, eiusque fumus per emissarium, seu syphonem inferatur in aurem. ℞ oliban. vnc. sem. myrrh. ʒij. Sensim coquantur in ænomelite. Vapor in aurem per emissarium, seu canalem, (infundibulum vocant) excipiatur.

Repercutientibus miscenda malactica, seu mollientia.

Suppurantia.

Hydrelæum, compositio est ex aqua & oleo.

Detergentia.

Ænomeli, compositio ex vino & melle.

FLATVS, ET OBSTRVCTIONIS aurium curatio.

CAPVT XXI.

INTERDVM *aut pituita, aut flatus in aure dolorem*
Excitat, & surdos fieri contingit vtrinque.
Ergo vbi tinnitu premitur, grauitate vel auris,
Purgetur corpus pilulis hyeræve, vel indis,
Imperialibus, hisque, quibus dat Agaria nomen.
Allia dein, cepæque simul, porrique terantur
In succos, qui laurino, rutæve coquantur,
Castorei-ve oleo, aut quod amygdala fundit amara.
Cum bombace duæ vel tres solatia guttæ
Ferre solent, tepidè quando instillaueris auri.
Iunge merum vel aquæ vitæ: colocynthidos illi

Surditatis causæ.

Pilulæ ad flatus & obstructiones.

Ad flatus & obstructiones aurium topica.

Tantillum adijcias, euphorbi, castoreique,
Et per syphonem vapor excipiatur in aurem.
Sternutatoria. *Errhina contulerint é sampsuco, elleboroque.*
Si minus ista queunt, ligni decoctio sancti
Suppetias dat, & emplastrum Vigo quod dedit olim,
Iuncto mercurio ceruici humerisque locandum.
Victus genus. *Mel valet in potu, quod vini spirat odorem,*
Inque cibo niueus panis conditus aniso:
Assatæ carnes, & in his turrita columba,
Syluestris gallus, gallináque, dædala Perdix,
Quique alit innumeros adiposo corpore veruex.

COMMENTARIVS.

Aurium, auditusque vitia, horumque causa. Obstructionis aurium à pituita curatio.

1 DEPRAVATVS auditus ijs est, quibus aures tinniunt: minuitur surdastris, aboletur surdis. Causa est flatus in tinnitu: in surdastris & surdis crassior materia, vias auris obstruens. Hæc si pituita, repurgandum corpus est catapotijs sine quibus, cocciis, ex agarico: tùm allij, porri, cæpe succus in aurem instillandus cum nuce moschata: vel oleũ, in quo ista bullierint: quæ valent etiam, si doloris aurium causa flatus est. Vel oleum anethi, lauri castorei: quæque doloribus aurium proprietate conferunt oleum scorpionum & lumbricorum: quæ iuuare magis existimantur, si in iis scarabæi, cochleæ, blattæ ferbuerint. Nec verò tantum à pituita meatus aurium obstruitur, sed etiam ab aliis causis, quibus oppponendum remedium. Vt si quid liquidum in aurem, ierit, vt aqua, vinum, acetum, extrahatur per syringam, aut per spongiam, linteumve siccum exugatur, ebibaturque. Si festuca vel lapillus, inuiscetur candela cærea, oblita terebinthina: sternutatio tussisque moueatur, claudantur nares, vt diuertatur spiritus ad aures, quo noxium excludant. Si quod animalculum aures obturet, bulliat in aqua, vel aceto, vino-ve, capræ vel alterius animalis fel, aut Colocynthis, vt huius decocti vapore suffocetur. Si carnis excrescentia surditatem adfert, indito penicillo si penetrare videatur altius, & in profundum efferri, relinquatur: sin superficiaria sit, exedatur cathareticis: aut rumpatur escharoticis & causticis.

Obstructionis aurium variæ causæ, earumque remedia.

Cathareticum id est quod superfluam carnem sensim exedit: quã rumpit escharoticum &/ causticum.

PAROTIDIS

PAROTIDIS CVRATIO.

CAPVT XX.

ON *licet vt nata est, quam primùm inhibere Parotis*
Illis quæ reprimunt. Sed si dolor vrget acutus,
Admoueas tumidæ quæ blanda ac mollia parti.
Butyrum extractum niueo de lacte iuuabit:
Aut oleum de se quod fundit amygdala dulcis,
Quodve chamæmælum, quod candida lilia, iuncto
Si libet Oesypo. Dabit aut cataplasma farina
Frumenti, lini cum mulsa seminis, hordi.
Et fœnugræci. Vel in hydromelite coquetur
Malua, chamæmælum, bismalua: suillus in illis.
Et vitulinus adeps mollit, purique mouendo
Vtilis, est vt adeps quem dat gallina vel Anser.
Qui tamen vt calidus magis est, ita discutiendi
Vi valet, vt veteres adipes, oleumque vetustum.
Sola quidem ista leuant, criticus si sit tumor, atque
Illic quicquid habet vitij natura recondit.
Sin in eo latitat feritas, ac pestifer humor,
Cantharidum puluis trahit hunc, fimus atque columbæ,
Coctaque dictamni radix, althæaque mixto
Fermento, ac tenui laurus quod donat oliuo.
Si neque pus fit ab his, humorve resoluitur, ima
Parte dolorifici figas cautera tumoris.
Vena sed antè fuit turgente humore secanda,
Exagitanda etiam medicamine pigrior aluus.

Quæ repercutiunt & astringunt in Parotide noxia.

Malactica & peptica, seu mollientia & coquentia, pus mouere solita.

Superiora remedia, communia sunt & critica Parotidis: sequentia pestilenti.

COMMENTARIVS.

Quid Parotis.

1 PAROTIS tumor est glandularum sub auris fibra: quæ quia laxæ sunt, facilè materiam à Cerebro transmissam recipiunt. Quæ vera est, eaque coniuncta cum febre, rubore, dolore, quia plenitudinis est soboles, venæ sectionem requirit, ænemate præmisso. Quæ repellunt, pro topicis non vsurpanda, ne recurrat humor in Cerebrum: sed anodynis, & suppurantibus vtendum, vt litu è butyro, oleo amygdalarum dulcium, chamæmelino, liliaceo. Vel hoc cataplasmate. ℞ rad. alth. vnc. 4. semin. lini & fænugr. an. vnc. 1. flor. camomill. Pij. caricas incisas octo. Bulliant in aqua, donec tabescant. Terantur, cribentur. Addatur suilli adipis quantum sufficit in cataplasma: quod extende super linteum duplex, admouendum parti tumenti. Vel, ℞ fol. oxalid. sub cineribus coct. Miij. vnguent. basilic. vnc. 2. fermenti acris vnc. 1. Cum butyro quantùm satis fiat cataplasma. Si mendosa, seu notha Parotis est, repurgato corpore linenda pars oleo chæmælino, liliaceo cum Anseris adipe, quibus immisceas diachylum commune, vel potiùs ireatum. Quùm enim materia crudior sit, ægréque suppurabilis, discutientia miscenda sunt, quibus aut coquatur, & in pus abeat, aut resoluatur. Si tumor malignus est ac pestilens, emollientibus attrahétia miscenda sunt. Vt ℞ radic. alth. malu. lilior. an. vnc. 3. radic. Angelic. Dictãni an. vnc. 2. semin. anis. fænic. baccar. lauri contus. an. ℥ij. Bulliant in aquæ sufficienti quantitate, deindéque trita cribrentur, traducanturque per setaceum. Adde farin. semin. lin. & fænugr. an. vnc. 2. fermenti acris & fimi columbini an. vnc. 1. puluer. Cantharidum ʒj Cum oleo laurino fiat cataplasma. Tumorem discuti resoluique bonum, si febris, calor, dolor, diaphoreticis abierit. At maturari certius, & in pus abire, quo materia tota secedat. Quod si non fit, pyroticum admouendum. Si Parotis est critica, quod agnoscitur, si coctionis signis apparentibus & remissiore morbo superuenit, blandis vtendum topicis, quibus humor, qui in emunctoria Cerebri delatus est, sensim abeat.

Cataplasma molliens ac suppurans.

Parotidi nothæ congrua topica.

Cataplasma emolliens & attrahens.

Parotis critica.

MEDICÆ DECADOS LIBRI sexti Finis.

FRANCISCI PORTI, CRESPEIENSIS VALESII, MEDICIQVE PARISIENSIS Medicæ Decados

LIBER SEPTIMVS.

AFFECTVM QVI NARES occupant Curatio.

CAPVT I.

PVLYPVS occludens nares, vbi priuat odore, Si nec aqua forti, nec puluere mercuriali, Vitriolove potest tolli, mucrone secetur. Sectio tuta tamen non est, si Pulipus vlcus Concipit in Cancrum vergens. Sed id vnguine plumbi Mulcebis cum solanique, rosæque liquore. Fætor vbi in nare est veneris contage relictus, Puluere Guaiaci, hesperio cum melle medendum. Vlcus ab influxu, nares quod fædat, habetur Ozæna; à venere hæc si fit, par cura sequatur. Sin simplex hanc humor edax, simplexque putredo Gignit, ab eximio quem punica mala recondunt Auxilium succo petito, dulcisque, acidique, Austerique vt sit parilis commixtio succi, Tangaturque illo malè pars affecta frequenter.

Pulipi curatio.

Fætoris narium & ozenæ à venere contractæ curatio.

Ozæna quid, eiusque curatio.

Mala punica trium generum.

Sica Rosa & contusa potest, immissaque parti
Illud idem, caro si mollis quæ concipit vlcus.
Coryzæ veteris curatio.
Cui benè succurrent etiam, veterique Coryzæ
Compositi è myrrha, verniceque, benque zoino,
Mastiche, thure, rosis, molli resinaque trochisci
Phlebotomia & purgatio præmittenda.
Quam Terebinthus habet, qui sæpe calore soluti
Prunarum, nares soleant offundere fumo.
Non tamen antè manum admoueas affectibus istis,
Quam venam scindas, vitium si sanguinis, atque
Corpus ab impuro redimas humore catharsi.
Primaque quùm prægnans Cerebrum sit causa malorum,
Hoc crebris purga pilulis, potuque frequenti,
Quo ruat in præceps pituita molesta deorsum,
Quisquis & acer erit, vel eo vitiosior humor.

COMMENTARIVS.

Quid Polypus.

1 POLYPVS, vt antè notatum est, carnosus est præter naturam in maribus tumor, Polipi carni similis. Qui quoniam à crassis humoribus oritur, tenuantibus atque discutientibus demi debet, quibus astringentia miscenda sunt quæ siccent, & fluxionem arceant. Sed antè varijs catharticis cacochymia tollenda. Quis autem humor maximè peccet, è Polypi colore dignoscendum. Si namque ruber, sanguis iniecto clystere demendus. Sin albicat, mouenda pituita phlegmagogo pharmaco. Si nigricat, melancholicus humor sæpe repurgandus. Sed niger Polypus attingendus non est, quia non differt à Cancro: sed vnguento de plumbo cum rosaceo leniendus. Vtque Polypi rubri vel albi curatio succedat, post phlebotomiam, multiplicemque purgationem è pilulis coccijs, aggregatiuis sine quibus: vel potu è catholico, electuar. Diacartham. syrupo solut. rosar. cum agaric. dissolutis in aquis hyssopi, beton. calend. similibus alijs, fricetur caput cum linteis asperis quotidiè manè: reliquo tempore tectum sit, & calidis munitum, ne frigidum ambiens obsit Cerebro, fluxionique sternat viam. Gargarismata fiant è betonica, maiorana, saluia, Pyrethro, nasturtio. Teneatur in ore mastiche, vua passa, saluia, staphysagria, quibus pituita deriuetur è naribus, & per os eliciatur; frequensque sit vsus in cibis synapi, præsertim hyeme. Frontale sit astringens ad intercipiendam, sistédamque fluxionem. Victus ratio sit tenuans, ex assis potius quàm elixis: imprimisque cæna frugalis. Potus hydromel, aut hydro saccharum. Topica remedia sunt hæc. ℞. ol. myrthill. vnc. 2. pulu. rosar. & myrthill. an. ʒj. vnguent. ægiptiac. vel apostol. ℥ß. Cum cera quantùm satis coquantur in vnguentũ pro litu Polypi. Maiorũ sunt viriũ, agũtq; citiùs aqua fortis, oleũ

E Polypi colore dignoscẽdus humor peccans. *Quibus in Polyp. purgandum.* *Frictiones.* *Gargarismata.* *Apophlegmatismi.* *Frontale.* *Victus genus.* *Vnguentum.* *Alia remedia topica.*

vitrioli, mercurij: quibus ne nimiùm incalescat Polypus, hincque fluxio consequatur, quæ malum exasperet, addantur ſucci malorum granatorum omnis generis, acidorum, dulcium, & acido dulcium, siue maturorum & immaturorum, qui æquali pondere macerentur, & exprimantur vnâ. Hos ſuccos, Ozænis & Polypis præstantissimum pharmacum reperit Galenus: quibus si non abscedit tumor, aut minuitur, abscindendus Chyrurgi manu, si mollis, albicans aut ruber eſt: si durus & nigricans relinquendus, ne efferatus Cancri modo ſerpat altius, fiatque malignum ac depascens vlcus: non æquè curatu facile, vt quod à lue venerea contractum eſt. Quod Narbonēſi melle cum Guaiaci puluere, repurgato priùs, vt decet corpore, ſanari poteſt, aut ſarzaparillæ decocto, litu, vel emplaſtris merculiaribus. Quæ remedia ſequuntur, Ozenæ, Coryzæ, Polypóque conferunt. ℞. fol. agrimon. marrubij odorati, cærefol. pimpinel. beton. an Mi. roſar. rubr. P. ij. hord. integ. Pi. cytini, balauſt. an ʒij. Coquantur in hydromelite, colenturque demùm ad lib. in Errhinum, quod ſupino capite indatur in nares: quæ vnguento ſequenti dein illinantur. ℞. Ceruſ. Lythargyri an ʒvj. plumbi vſti & loti ʒiij. aloes, myrrh. gallar. an. ʒj. Cum vino & oleo myrthino coquantur in vnguentum. Item, ℞. maſtich. olyban. myrrh. ſandarachæ, ſeu vernicis, pulueris roſar. rubr. & myrthill. an. ʒij. benzoini, ſtyracis calamit. an. vnc. ſem. Cum terebinthina cogantur in trochiſcos, quorum vnus & alter inijciatur in prunas, vt excitetur fumus qui feratur in nares pro ſuffitu.

Malorum granatorum varij ſucci.

Qui Polypus ſanabilis, aut non.

Curatio depaſcentis vlceris à lue venerea.

Errhinum.

Vnguentum aſtringens ac deſiccans.

Trochiſci.

HEMORRHAGIÆ CVRATIO.

CAPVT II.

SI *cruor emanat tenera de nare, ſinatur,*
Si ſolitus fluere aut criſis eſt, aut menſtrua ceſſant,
Aut hæmorrhois: à morbis quia vindicat illis,
Quos paritura fuit ſuppreſſio. Siſte fluorem
Sanguinis, hunc ſymptomaticum ſi ſenſeris. Ergo
Quum Plethora grauis mouet hunc, ea vena ſecetur
Quæ cubiti eſt, naris directa è parte fluentis:
Dein capitis venæ, ſi res, vireſque requirunt.
Figaturque humeris, natibuſque cucurbita, fronti
Hæreat & Cataplaſma, quod aſtringentia multa
Component, velut armeniæ quę bolus habetur,
Argilla, vt tritici, atque volatilis alba farina,

Hemorrhagia quando ſinenda.

Quando ſiſtenda.

Vena ſectio.

Cucurbitula.

Aſtringentia varia.

Cum succo liquido plantaginis atque rosarum,
Parte etiam teretis niuea, quæ glutinat, oui.
Desiccans rubrum, solidatque quod inguine ruptos
Emplastrum, & fragilis quam neuit Aranea tela.
Stercus odoretur lentè gradientis Aselli,
Vrticæ porrique liquor de nare trahatur,
Caphuraque. Oxycratum Iecori, partique pudendæ
Conuenit admotum: valet hoc & in ore retentum.
Non molli iaceat pluma, sed stramine duro,
Nec pronus cui sanguis abit de nare: supini
Decubitus reuocant, iniectâque vincla per artus
Extremos valde arcta, & frictio crebra deorsum.
Myrtheus, atque rosæ, granatorumque syrupus,
Oxycratumque per os iulepi more bibatur.
Symphiti conserua pares sumatur in vsus
Atque rosæ, adiecto coralli puluere rubri,
Sacchareo & succo quem mala cydonia fundunt.
Iuscula quæ spissant tenuem sunt danda cruorem,
In quibus & lactuca, & portulaca coquantur.
Exulet hinc Bacchus. Chalybem quæ continet vnda,
Potio sit cum iulepo haud malè grata rosato.

Emplastrum contra rupturam.

Astringentes syrupi.

Vini vsus in hæmorrhagia noxius.

COMMENTARIVS.

Hæmorrhagia communi nomine sanguinis est fluor: propriè fluor à naribus. Hæmorrhagia quæ sistenda.

Quibus hæmorrhagia supprimitur.

1 HÆMORRHAGIA sanguinis fluorem sonat, è quacumque parte corporis, vt è naribus, ore, pulmone, thorace, Iecore, venis hæmorrhoidibus. Propriè tamen id sanguinis profluuium significat, quod confertim prodit è naribus, quùm simpliciter, non addito nomine partis, hæmorrhagiæ nomen exprimitur. Talis hæmorrhagia sistenda est si critica, si præter solitum hæmorrhoides aut menstrua suppressa, si plethoricum corpus, & iuuenilis ætas, si fundere sanguinem desijt aliqua consuetudo. Supprimenda verò, si nihil ex ijs est, nec leuis metus, ne ex immodico fluore virium sequatur infirmitas atque prostratio. Supprimitur verò phlebotomia, cucurbitulis, sanguisugis, vinculis extremarum partium, frictionibus deorsum ductis: astringentibus admotis fronti, temporibus, naribus etiam, quę quia glutinant Anacollemata dicuntur. qualia sunt argilla, bolus armena, terra lemnia, sa-

rina volatilis, farina tritici, myrrha, thus, cochleæ cum oui candido liquore. Corallum, lapis Iaspis, Onyx, Hæmatites, vt & clauis quæque, viribus actuque frigida, appenduntur gutturi, collique vertebris, quibus densatur, refrigeraturque sanguis, eiusdemque fit in inferiora reuulsio. Cogitur sanguis, sursumque ferri vetatur refrigerato corporis habitu syrupis rosarum siccarum, Myrthillorum, cydoniorum, nenupharis, iulepi forma sumptis cum aqua plantaginis endiuiæ, lactucæ, portulacæ. Si producitur affectus, talis opiata concinnetur. ℞. conseru. symphiti, rosar. nenuph. an ℥j. boli armen. terr. sigill. coralli rubr. lapidis hæmatit. an. ʒi. trochisc. è Carab. ʒß. Cum syrup. myrthino vel cydon. fiat opiata. Sumatur bolus quantitate nucis auellanæ bis aut ter in die. Si præterea quid in hac annotatione requiris, è versibus pete: in quibus vt cæteris, curandi ordinem ex professo retinemus.

Anacollemata, seu glutinantia.

Syrupi refrigerantes & astringentes.

Opiata siccans & astringens.

DOLORIS DENTIVM curatio.

CAPVT III.

DENS mouet immanem, nerui ratione dolorem,
Quem nequeat si vena patens, mollisque catharsis
Tollere, quæ morbis duo præmittenda medendis:
Radicis cortes in aceto capparis acri
Cum galla coquitur. Vel in hoc Colocynthis amara,
Aut Staphysaguia cum calida radice pyrethri
Egelida vel hyoscyami, dens atque fouetur.
Quæ gelida obtundunt, vrunt quæ caustica neruum,
Hincque calore adimunt, nimio vel frigore sensum.
Ergo oleum de vitriolo, laterumque, thimique,
Aut opij granum carioso imponito denti.
Extractum chyma arte citò cohibere dolorem
Sensimus hoc oleum, vulgo quod dicitur ambræ.
Sed fluor vt cesset Cataplasmate tempora firma
Antè luto armenio, niueóque volubilis oui,
Vel rubeo emplastro, quo desiccare solemus.
Si dens erosus, crebra & recidiua dolorum est,
Præstat eum ferro titubantem euellere sede,

Duo in curandum morbis præmittenda, vena sectio & purgatio.

Quare calida, frigidáque dentis doloris remedio sunt.

Oleum de vmbra, seu de succino.

Frontale.

COMMENTARIVS.

Causa dolo-ris dentium.

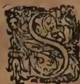
1 PHLEGMONE dolorque dentis vel in eius est substantia, vel in neruo, vel in gingiua, quorum antè causas signaque distincta dedimus. Causa fluxio est ab acriore calidioreque sero, quo partes interdùm eroduntur. Vel à pituita, salsa vel acida. Quare ne crescat inflammatio præmittenda phlebotomia: deindè purgandum è cassia, pilulis aureis, è rhabarbaro Cõmunibus in calidiore causa: catapotijs lucis, coccijs, ex agarico, siue electuar. Diacarth. in frigidiore. Tùm ad topica veniendum. Præter eaque canimus probat mirificè Galenus ex Archigene dentem vstum ac tritum deindè cum aceto coctum & ore retentum: aut pulegij, scyllæque decoctum, quibus attrahatur foras materia doloris. Aut solanum, aut hyoscyami radicem in aceto coctam, quibus stupefiat pars, hincque conciliato sopore crassescat coquaturque serum. Quibus si nihil succedit, euellendus dens, maximè si cariosus, estque dolor intolerabilis.

Caninus dens vstus ac tritus.

DEPRAVATI GVSTVS, BALBVTIEI, & linguæ paralyseos curatio.

CAPVT IIII.

Deprauati gustus curatio.

I deprauato gustu malè lingua sapores
Nouit, amarescitque, dato medicamine bilem
Elue. Sin salso est, acidove imbuta liquore,
Fac pituitosus fluat, aut niger humor in aluum.

Balbutiei curatio.

Si balbos liquidi fluor haud satis arripit alui,
Sollicitetur ab his, quibus it pituita deorsum,
Ut diaphœnico, atque alijs, quæ plurima passim
Diximus. Hinc toto labatur corpore sudor

Guaiacina decoctio.

Decocto ligni guaiaci, aut sarsaparillæ.
Corpore sed pleno medianam tundito venam,
Hasque dein venas, quas humida lingua recondit.
Par cura existat linguæ paralyseos. Atque
Si fluor à Capite est, illud siccare memento

Pulueres inspergendi capiti.

Pulueribus quos Ambra dabit, rosa, santala, vernix,

Thus,

Thus, macer & styrax, & moschus, & indica nardus,
Cortice cum citri, schænanto, benque Zoino:
Hosque comæ inspergas, niueoque cotone receptos
Consuto includas pileo, tegito hocque Cerebrum.
Contulerint collo cauteria iuncta, vel Vnguen
Vulpino ex oleo, aut quod habet de Castore nomen.
Mansaque quæ neruis vt Stachas & Accorus addunt,
Saluiaque & Libanotis, & hinc confectio, vires.
Sit ratio victus eadem quæ dicta Catarrhi.

vel includendo pileo capitali

Cauteria.

Accorus, stachas, saluia, rosmarinus masticha, pituitam per os eliciunt. Ex ijsdem conserue fiunt.

COMMENTARIVS.

1 DEPRAVATVR gustus, quum de saporibus malè lingua iudicat, quoniam alieno humore corpus eius, aut illius vestiens membrana polluuntur: amaro, si bile: acido salsove, si pituita. Quare purgatio necessaria, per cholagoga, si bilis dominatur è lactuca, portulaca, scariola, similibus refrigerantibus hepaticis cum sennæ folijs, & syrupo solut. rosar. quia coniectura est à Iecore ventriculoque vaporem biliosum efferri, qui linguam proluat. Sin pituita, phlegmagogis è senna & agarico, mixtis herbis cephalicis, quia probabile rum pituita turgere Cerebrum, vt turget in balbis blæsisque: quibus ideò laxior aluus esse debet: laxior & in Paralysi, quæ fit ab humida linguæ intemperie, qua loquendi gustandique vsu priuantur, relaxatis ligamentis, & ambobus neruorum generibus impeditis: his nempè qui à septima coniugatione nati motum, & à tertio pari gustandi, saporesque iudicandi munus afferunt. In quibus affectibus repurgato corpore per ea quæ dicta sunt, perque frequentes pilulas, præmissa venæ sectione in plethora, decoctum Guaiacinum vtile, quo pituita liquetur, perque poros insensiles abeat, sequaturque siccitas. Cerebro denique robur addendum est, ne pituitam in posterum in linguæ corpus effundat hisce sequentibus. ℞. rosat. rubr. vnc. 1. succini, vernicis, thuris, seu benzoini mastich. an. ʒij. nuc. moschat. maceris, myrrh. an. ʒj. mosch. ambar. an. gran. sex. fiat puluis capillis inspergendus. Vel eo puluere bombax impleatur: consuatur cucupha, seu pileus, apteturque capiti. ℞. conseru. florum salu. rosar. anthos & stæchados an. vnc. 1. cortic. citri condîti ʒij. puluer. elect. aromatic. rosat. & diarrhod. Abbatis an. ʒj. nuc. moschat. macer. caryoph. an. ʒß. Cum iulepo rosac. fiat opiata: de qua quotidiè vesperi sumatur nucis auellanæ quantitas. Oleum vulpinum & è castoreo colli vertebris illitum humorem discutit linguæ vicinum, neruisque confert, ideóque paralysi linguæ: sed mastichino, vel terebinthinæ iunctum oleo magis roborat. Pyroticum admotum primis colli vertebris pituitam à Cerebro deriuat, coquit ac digerit: ideóque fluxionem à lingua remoratur & impedit.

Gustus quandò deprauatur.

Humoris biliosi purgatio.

Purgatio pituitæ.

Humiditas linguæ nimia quid agit.

Decoctum Guaiacinum.

Puluis capillis inspergendus, aut pro Cucupha, seu pileo capitali.

Opiata.

Cauterium.

INFLAMMATIONIS TONSILLARVM, & Vvulæ, ſeu Columellæ curatio.

CAPVT V.

Vena ſectio.

ANTIADAS, ſeu Tonſillas tumor igneus vrit
Interdùm. Qui ne ſerpat, citò vena ſecetur
E cubito primùm: poſt hæ, quas lingua recondit,
Figenda collo eſt, pronoque cucurbita mento,
Non ſimplex modò, ſed crebrò cute vulnere caſa.
Colluat oxycrato, vel aqua plantaginis æger
Os, ſimul & fauces. Ad idem valet vnda roſarum,
Aut aqua, quæ recipit cum galla ſal, & alumen,
Vt quem mora ferunt & punica grana liquorem.
Vtile clyſma frequens, & quæ deriuet in aluum
Potio pallentem, ſolitam turgeſcere bilem.
Vuula, quæ σταφυλὴ, parili ſanabitur arte.
Nec ſi non ſanetur, eam diſcindere ferro
Antè putes, gracili è cauda quam pendeat. Vua
Sciſſio plena metus, quia vox minuetur ab illa,
Vitaleſque magis torpebunt frigore partes.

Cucurbitulæ cum ſcarificatio.

Succus mororum, & malorum granatorum.

COMMENTARIVS.

Duæ in radice linguæ glandulæ. *Vena ſectio multiplex.*

1 DVÆ glandulæ ſitæ ſunt in radice linguæ, quas Tonſillas, & Amygdalas appellant, Antiadas etiam, & Paristhmia. Quæ quùm phlegmone tententur, præmiſſo clyſtere, brachij vena ſecanda primùm eſt, indè nigræ venæ, quæ linguæ ſubiacent, non omiſſis in humeris mentoque cucurbitulis, vt auertatur fluxio: quam etiam his ſequentibus ſiſtere conabimur. ℞. aqu. ſtillat. plantag. & oxalid. an. vnc. 3. ſyrup. myrth. & granat. an. vnc. 1. Miſceantur & fiat iulep. in duas doſes. ℞. aqu. communis lib. ß. aceti roſac. vnc. 1. Miſce, fiat oxycratum, quo ſæpe colluantur os & fauces. Vel, ℞. aqu. ſtillat. plantag. & roſa. an. vnc. 4. diamôr. & ſyrup. roſarum ſiccarum an. vnc. 1. miſceantur in gargariſma. Vel, ℞. ſucci moror. immaturorum aut granat. vnc. 1. ci-

Iulepus. *Oxycratum.* *Gargariſma.*

tin. balaust. alumin. gallæ an. ℥ij. sacchar. vnc. 3. Coquantur in aquæ libra pro gargarismate. Si phlegmone minatur abscessum, ℞. caricas incisas septem, seminis lini, fænugr. liquirit. ras. an. vnc. sem. passul. mundat. vnc. 1. Coquantur in aqu. lib. 1. pro gargarismate. Pure facto (quod prono capite reiectandum est, ne regurgitet in fauces) os colluendum aqua decoctionis hordei, cum iulepo rosaceo. Phlegmone sedata, nec faucibus æquè tumentibus instituenda purgatio, qua sublatis noxijs humoribus impediatur morbi recidiua. Locus enim Antiadum, seu Tonsillarum est decliuis & angustus, ideóque fluxionem facilè recipiens. In quo si moratur ac perennat vlcus sordidum ac putre, malique moris, communibus remedijs minimè cedens, luis venereæ suspicionem afferet, maximè si quædam alia huius morbi signa præcesserint, aut comitentur: ideóque remedia quærentur in venerei morbi curatione. Tonsillarum autem & Gargareonis, seu Staphylomatis & Vuulæ similis est curatio, quam eadem causa nempè fluxio solet parere.

Quando purgandum.

Vlcus sordidum in Tonsillis si diuturnum & mali moris vadè.

ANGINÆ CVRATIO.

CAPVT VI.

Clyster.
Vena sectio.

QVVM ruit in fauces tumor, Anginamque procurat,
Clysma dari, venamque dein aperire iubeto
Quæ mediana, & quæ subiecta est Ranula linguæ.
Nec mora, colluat hus, modò quæ dictauimus æger
Isthmia, seu fauces: vel aqua quæ continet vuas
Cum malicorio, atque rosis, nucibusque cupressi.
Si dolor est, lac adde asinæ, vaccæve, Capræve,
Aut fænugræci minimùm. Si strangulat intra,
Fiat vt externus tumor, apta cucurbita collo
Imposita, & mento. Vel succida lana, tepenti
Plena oleo: quale est quod lilia, quod camomilla
Fundit: hyrundinis aut nidi cataplasma, vel vstæ
Millepedes, quarum cum puluere, melleque collum
Illine. Si sit hians os, panis crusta voretur.
Spongia vel filo suspensa feratur ad imas,

Gargarismata.

Cucurbitula.

Cataplasmata.

Modus interioris vomicæ in faucibus rumpendæ.

Qua tumor est, fauces: disrumpet tracta tumorem,
Effluet & sanies: quæ prono est ore sinenda
Ire foras: tussique leui, linguaque iuuanda.
Ferre famem leuat hic. Sed ne resoluta cadat vis,
Victus ab hydromeli, vel aqua, liquidisque petatur
Iuribus, expressis vt carnibus, atque gelatis.

Victus genus Cynanchicorum.

COMMENTARIVS.

Angina quò curanda. *Venæ sectio multiplex.* *Astringentium & repellentium materia.* *Quæ materiam foras euocant.*

1 ANGINA vera, quam in faucibus inflammatio parit, à multo biliosoque nata sanguine, præsidium statim, initioque requirit. Nam acutus est morbus, citóque suffocans, quia cibi, potus, ac spiritus viam intercludit, sine quibus vita stare non potest. Auertendus itaque sanguinis ad Laryngem impetus venæ sectione, primùm è basilica, vel mediana, tùm è Cephalica, denique venis linguæ subditis: quæ non, nisi depleto corpore sunt aperiendæ, ne, fuga vacui, sanguis in eas inanitas accurrens, colli venas, eiusque viciniam impleat, & affectum exasperet. Gargarismata conferunt ex astringentibus quidem primis diebus, vt fluens materia repellatur ex oxycrato, distillatis aquis rosarum, solani, plantaginis, oxalidis, cum succis omphacij, mororum, granatorum actu frigidis, quorum forma data est superiori capite. Iulepi parandi erunt ex ijsdem cum iulepo rosaceo, syrupo myrthillorum, cydoniorum, granatorum, oxalidis. Sed quia non intrò pellenda, sed foras euocanda materia, chalasticis, seu relaxantibus, modicéque digerentibus, vt butyro recenti, oleo chamæmælino, liliorum, amygdalarum dulcium illinatur collum, addita lana succida. Vel cataplasma paretur adiectis cynanchicis, vt albo Canis stercore, millepedum, cochlearum, cancrorum vstorum cineribus, & hyrundinis nido, tale. ℞. radic. althææ, lilior. an. vnc. 2. flor. camomill. mell. an. P1. semin. lini, fænugr. an. vnc. semis. ficus incisas quinque. Coquantur in aqua diu. Terantur, cribrentur. Adde puluer. millepedum & cochlear. vstarum an. ℥ij. Cum ol. liliac. quantùm satis fiat cataplasma. Vel, ℞. nidum hyrundinis: albi stercoris canis vnc. 1. pulueris cancror. vstorum ℥ij. Cum adipe suillo, vel butyro coquantur in cataplasma, quod suprà lanam succidam, aut linteum duplex extensum admoueatur collo. Præsens erit cataplasma, si cum melle nidum misceas, colloque iungas. Creber erit clysterum vsus, qui purgationis integræ vicem suppleat, donec remiserit tumor, quoniam in morbi vigore nec potioni, nec catapotijs locus esse potest, arctatis à tumore faucibus. Quùm deglutire poterit æger, instituatur potus è decocto radicis oxylapathi, graminis, oxalidis, foliorum lactucæ, portulacæ, scariolæ cum senna, dissoluta Manna calabriæ, vel infusa Cassia in vera Cynanche. Sed

Cynanchyca dicuntur hæc, quia Cynanches curationem arcana qualitate promouent. *Cataplasmata.* *Cynanchica.* *Creber clysterum vsus, quare.* *Potio.*

in notha, quæ frigidam habet causam, ℞. elect. diacartham. ʒiiij. cathol. duplic. ʒvj. syrup. laxat. rosar. cum agaric. ℥j. Cum aqua beton. fiat potio. Fames in Angina notha ferri potest, quùm in affectu frigido minor fiat substantiæ dissipatio. Sed in vera non æquè tolerabilis, quod biliosis noceat inedia. Conueniunt verò iuscula refrigerantia cum gelatina. *Pro notha Cynanche potio.*

EORVM QVÆ THORACIS affectibus conferunt.

CAPVT VII.

INGREDIMVR *quoniam morbos Thoracis, eosque*
Demere consilium est, si quæ, ista sequentia prosunt.
Dulcia pruna, liquor tumido qui manat ab hordeo,
Cremor & hic niueus, quem fundit amygdala dulcis:
Zyzypha cum Myxis, nuclei pini, tragacantha,
Glycirrhyza, Arabum gummi, semenque quod albus
Emittit bombax, & mollis malua, decoræ
Flos violæque: vt & Auellanæ, pistacia, melque,
Succus & è canna, Sacchar qui dicitur, inda.
Quæ lenire queunt, bilisque arcere furorem.
Tergendo at tenuant, purgantque è pectore phlegma
Passula cum ficu, hyssopus, venerisque capillus,
Semen & id quod Cnicus habet, seu Carthamus, album
Marrubium graio πράσιον *quod nomine fertur,*
Parua filix, radice potens, velut enula, cuique
Gentius imposuit nomen, capitatáque Cæpe,
Allia cum Porris, Scordumque perutile Cordi,
Zingiber, origanum, calamintáque, thymbra, thymusque,
Ireos & radix, acerque Dracunculus, Arum,
Scilla, crocus, menses, & quæ solet herba potenter

Thoracica; nempè quæ Thoracis morbis propriè, peculiariterque conferunt.

Thoracica superiora leniunt bilemque tēperant: sequentia tenuant, pituitamque coquunt.
1. Polypodium.
2. Gentiana.

Aristolochia.

Vngula caballina, quæ Tuſsilago.

Ducere cum myrrha, ſymphitum maius, & illa
Vngula tardigradi quæ dicitur herba caballi:
Montanumque Siler, Scabioſaque, quæque fluentem
Pimpinella bibit ſaniem, ſiſtitque cruorem.
Vulpinus Pulmo, Terebenthinaque vlcera ſiccans
Pulmonis, cohibet diræ contagia Tabis.

COMMENTARIVS.

Quid Thorax. *Morbi Thoracici.* *Pruna, Iniubæ, Sebeſten.* *Hordei cremoris facultates.* *Amygdalarum dulcium, maluæ, bombacis, glycyrrhizæ vires.* *Nuclei Pini.* *Tragacantha.* *Arabicum Gummi.* *Viola vires.* *Piſtacia, & Auellana.* *Mel & Saccharum.* *Vua paſſa.* *Ficus.* *Hyſſopus.* *Crocus.*

1 THORAX, ſeu Pectus, ea propriè corporis humani pars eſt, quæ collo ſubiecta, coſtis vtrinque clauditur. Cuius antica facies eſt Sternon, ſeptem oſſibus compactum: poſtica dorſum, duodecim vertebris conſtans: infima Diaphragma: ſuprema claues cum omoplatis. Morbi plures eo continentur, vt Aſthma, Catarrhus ſuffocans, Pleuritis, Peripneumonia, Phtiſis, quique hoc libro deſcribuntur à nobis Pulmonis & Cordis affectus, idcóque dicti communi nomine Thoracici: quibus opitulantur hæc, quæ narrantur hoc capite, vacuato priùs corpore per venæ ſectionem, ſi plenitudo, febriſque: per catharſim, ſi fluxio Thoracem occupat. Ex his verò quædam acrimoniam humoris leniunt ac molliunt: alia detergunt, quæ iam inciſiunt, infarctuque craſſa liberant. Pruna dulcia, zyzypha ſeu Iuiubæ, Myxa, ſeu Myxaria, quæ Sebeſten, moderatè refrigerant & humectant, aluum lubricant, leniunt pectus & arteriam, bilis ardori, ſitique ſuccurrunt. Cremor hordei refrigerat, humectat, oblinit, & facilè in Thoracis partes illabitur, ſitim compeſcit, & aſtrictione nulla deterget. Succus amygdalarum dulcium, maluæ, bombacisque ſemen, glycyrrhiza temperato calore humida, tuſſimq́ ſiccam, Aſthma, ſitimque mitigant, Thoracem ac Pulmonem proprietate iuuant, & ab eis humores ſputis educunt. Nuclei Pini calidi humidi, molliunt, detergent, impinguant, & è pectore craſſa lentáque expuitione detrahunt. Tragacantha frigida humida, tuſſim veterem, & omnes Thoracis aſperitates lenit, vt & Arabicum gummi, ſed hoc, minore quàm Tragacantha profectu. Viola, frigida, humida, temperat humores acres ac feruidos: ſiccoſque Pulmones recreans, eorum etiam exaſperatas vias lenit, & humectat. Piſtacia, pineorum inſtar impinguant, &, vt auellanæ veteri tuſſi medentur. Mel & Saccharum calida ſicca detergent, concoquunt, ac leniunt, & è pectore ſputa promouent. At mel non niſi coctum ſumi debet. Crudum enim flatulentum eſt, infenſumque ventriculo: cui Saccharum gratum eſt, & ad omnia melle mitius & gratius. Vua paſſa blandè leniens ac detergens, Thoracis ac Pulmonis affectibus eximiè cōuenit. Ficus etiā abſtergēdi incidēdiq; vi tuſſi veteri, diuturniſq; Pulmonū vitiis opitulatur, Aſthmaticoſq; leuat. Hyſſopus vnicè deterget, anhelatoribus vtilis, orthopnoicis, & veteri tuſſi, cruda cōcoquens, & expectorationi ſeruiens,

vt capillus veneris, ſemenque Carthami. Crocus calfacit ſiccátq; qua vi pituitã attenuans, lethargicos adiuuat, educendóq; ſputo conuenit. Marrubium album odoratum, ſeu Praſſium, Origanum, calamintha, thymbra ſeu Satureia, Zingiber, radix Ireos, Enula, vngula caballina ſeu Tuſſillago, Scabioſa, Scordium, Cæpe, Porrum, Allium. Arum, Dracunculus, Simphytum maius, potentiùs Thoracem expurgant, quo maiore calore prædita ſunt, abſtergendique vi. Quæ, quia calidioris naturæ ſunt, in frigidis vſurpanda pectoris morbis, vt Aſthmate, & deſtillationibus ſine febre: in calidis, vt Peripneumonia, & Pleuritide ſuſpecta. Pimpinella verò tabidis aptiſſima. Cruentas enim excreationes ſiſtit, & purulentos expurgat, vlcera deterget, ſiccat & glutinat, aſtringendi detergendique vi, qua maximè pollet. Scabioſa tabidis etiam inſita vi ſuccurrit, Pulmonem expurgans, & eius vt Pleuritidis vomicas proprietate rumpens. Pulmo vulpis aridus, tabidorum vlcera glutinat, Pulmonumque ſubſtantiam occulta vi roborat. E commemoratis verò quæ maximè leniunt, ſputaque blandè mouent, proſtant ſyrupus violaceus, Iuiubinus, è glycyrrhiza: electuarium tragacanthæ frigidum, albæ pilulæ, bechicæ, penidia. Incîdunt autem, & validè ſputum educunt ſyrupus de hyſſopo, praſſio, calaminta: blandius ſyrupus ex vngula, ſeu Tuſſillagine. Syrupus Symphiti facit ad ſanguinis excreationem, tabidiſque & purulentis ſuppetias adfert, vt & è terra lemnia, trochiſci, & trochiſci de Carabe. Quod ſi parare placet ſyrupum qui leniat & incîdat, ℞ paſſular. mundat. ℥j. caricas, iuiubas, ſebeſten an. numero quinque. ſemin. maluæ, carthami, bombacis an. ʒij. fol. hyſſop. origani, Marrubij odorati, capil. ven. adiant. Polytr. an. Mi. flor. viol. & tuſſilag. an. Pi. Coquantur in aqua ſufficienti, tum exprimantur ad lib. 1. adiectóque pari ſacchari pondere recoquantur in ſyrupum. Potiones pectorales variæ fient ex hordeo, liquiritia, paſſulis, Iuiubis, ſebeſten, cum aqua multa quæ leniant, in ordinarium potum.

Thoracica calida in frigidis pectorum morbis vſurpanda.

Pimpinellæ vires.

Scabioſæ dotes.

Pulmo vulpis.

Lenientia Tectus.

Syrupus ſymphiti.

Syrupus thoracicus, leniens, incîdens, & abſtergens.

TVSSIS CVRATIO.

CAPVT VIII.

VLMO quod illius latitans cauitatibus hæret
Trudere conatur tuſſi. Quæ ſicca putetur,
Si nihil, aut minimum de pectore ſurgit anhelo
Per ſputum. Tuſſim facit hanc aut viſcidus humor,
Aut tenuis, fumiſque arteria ſiccior, vt quùm
Ignea febris habet. Si viſcidus hanc mouet humor,

Signa ſiccæ tuſſis.

Cauſa.

Tuſſis ab humore viſcido, gluti-

nosisque curatio. *Hyssopo coquitur, tergente vel oxymelite.*
Ab humore tenui curatio. *Si tenuis, spissat roseus cum sacchare succus*
Et violaceus, & quem dat cereale papauer,
Penidiæque, &, eæ, quas dat tragacantha, tabellæ.
Tussis à siccitate curatio. *Aspera quùm sicca est arteria, leniat illam*
Lac oleumque, dabit quod amygdala dulcis, & hordi:
Candidus expressus liquor, & liquiritia, semen
Bombacis, maluæque, in aqua cum sacchare coctum:
Pruna quibus iunges, vt dulcia Zyzypha, myxa.
Tussis ab humore copioso curatio. *Humore at nimio si Pulmo in gutture feruet,*
Huic dat opem cum marrubio calaminta, vel Iris,
Scylla vel in linctu, hyssopus, venerisque capillus.

COMMENTARIVS.

Tussis quid. 1 TVSSIS, est efflatio vehemens, qua natura foras excludere conatur, quod in spirandi organis ei molestum est. Cuius causæ scrutandæ sunt, vt iis remedium opponatur. *Tussis variæ causæ.* Interdùm enim ab intemperie contrahitur: frigida quidem, vt quùm hyeme repente tempestas aquilonia superuenit, quæ pectus refrigerat, & comprimit. Nam frigida velut nix & glacies inimica pectori, tusses mouet, venarum ruptiones, & distillationes efficit, ex Hippocratis Aph. 24. lib. 5. Fit etiam ab intemperie calida tussis, liquatis humoribus, & in partes respirationi dicatas illabentibus. Vt à sicca, quùm hectica febris exercet, in pectore genitis ichoribus. Ab humida, quum cæli statu pluuio, vel humidiore cibo, potuque, vel à vita deside, vel à pleniore Cerebro spiritus organa turgent humoribus, quos natura denique conatur excludere. *Tussis ab intemperie frigida calida, humida, sicca curatio.* Quæ curanda contrarijs. Vt in intemperie frigida inspiratio calidi, luculentus ignis, lintei calentes admoti pectori, capitis, pedum, totiusque corporis calor, vt potus cibique calidi remedium adferunt. In calida refrigerandum. Et si quis est tenuis humor qui tussim mouet, inspissetur, & coctus excludatur. In sicca, corporis habitus humectandus per balnea, partesque contentæ pectori iusculis humectantibus, amygdalatis, hordeatis, ptisanæ potu fouendæ, solandæque. Sin intemperies humida, siti, fame, exercitatione mediocri minuenda, præsertim si quis obesus hanc intemperiem à crapula contraxerit. *Tussis quæ sympathica est curatio.* Si per consensum tussis est, partibus affectis primario succurrendum. Vt si Iecoris inflammatio, presso Diaphragmate tussim attulit, adferenda remedia quæ phlegmonem eius tollant. Si catarrhus, quæ purgent Caput ac roborent per ea, quæ peculiaribus capitibus explicantur. Sin in Thorace conclusus humor tussim excitat, excludendus per ea, quæ quod tussi cõferunt, Bechica nominan-

ca nominatur: qualia sunt in calida, tenuique materia syrupus violaceus, iuiubinus, papauerinus, eclegmaque papauerinum, quo ratiùs, vt & cæteris eclegmatis vtimur, quod nimium spissa sint & ingrata. Syrupi de hyssopo, prassio, calaminta crassos humores incidunt & educunt, vt oxymel simplex & scylliticum, eclegma de nucleis pineis sanum, & è Scylla. Lenit syrupus è glycyrrhiza, tussilaginis, & capillorum veneris, vt tabellæ diatragacanti frigidi, pilulæ albæ, bechicæ, penidia. Si tussim infert arteriæ asperæ siccitas, præter dictas tabellas oleum amygdalarum dulcium cum sacchari candi puluere, butyrumque recens per se, vel cum saccharo communi deglutiendum. Confert magis in febribus & calidiore causa syrupus violaceus cum bacillo liquiritiæ sensim glutitus, cum quo syrupi bechici reliquisumi solent. Sic enim Epiglottide reserata syrupi, quæque liquida sunt, per asperam arteriam in Pulmones, & respirationis organa deferuntur: quorum hæc esto formula. ℞. syrup. violac. & iuiub. an. vnc. 2. Misce. Sumantur instar eclegmatis omni hora, cum bacillo liquiritiæ. Plures his affines describentur sequentibus capitibus. Purgandum autem in tussi ab intemperie cum materia: calida quidem, Cassia, Manna, Rheo, diaprnno solutiuo, electuario, lenitiuo, de succo rosarum: pilulis aureis, communibus, de hyera. Sed in frigida catapotijs ex agatico, sine quibus, coccijs, electuario diacarthami, maximè si fluxurum metuimus humorem à Cerebro. Túmque Cephalicis thoracica miscenda sunt. Vt, ℞. fol. beton. lactuc. an. Mi. iuiubas, sebesten an. numero quinque. semin. bombac. fænic. liquirit. rasæ an. ℥j. passul. & fol. senn. mundat. an. vnc. semin. flor. violar. & tussilag. an. Pi. fiat decoct. In colat. dissolue manu calabr. vnc. 1. fiat potio, quæ bilem educet, vt phlegma sequens. ℞. fol. hyssopi, beton. capill. ven. an. Mi. semin. cartham. contus. ℨii. traget. commun. ℥j. fol. senn. ℥vj. Coquantur in aqua. In colatur. dissolue pro dosi elect. diacartham. ℈iij. syrup. solut. rosar. cum agaric. vnc. 1. Vel, ℞ mass. interior. lul. sine quibus ℨß. pilul. de Agarico ℈ij. Subigantur in aqu. Hyssop. finganturque pilul. quinque, deglutiendæ vesperi. Si tussis à Catarrho est, admoueatur occipiti denique pyroticum.

Bechica. Quæ calidam materiam inspissant. Incidentes phlegma syrupi, & liquores. Quæ leniunt. Arteria aspera siccitati qua conferunt.

Syrupi eclegmatis modo deglutiendi. In tussi ab intemperie cum materia quid agendũ.

Potiones catharticæ.

Pilulæ.

ASTHMATIS CVRATIO.

CAPVT IX.

Asthmati cõferentia cathartica.

DECREPITI *ius cum porro leuat Asthmate galli,*
Sennaque cum ficu, glycirrhiza, vngue caballi,
Origanoque, thymoque, cui Diacarthamus addet,
Aut hyera, aut fungus, quem mittit Agaria vires:

Syrupi concoquentes, attenuantesque pituitam.

Et qui deriuant à pectore phlegma syrupi,
Marrubij, hyssopi, atque thymi, venerisque capilli,
Sulphure cum pauco, fuerit si viscidus humor.

Guaiaci decoctum.

Quem sudore fugat sancti decoctio ligni.
Sed noua ne veniat pituita, locabitur æger
In molli strato, calida spirabit in aura,
Sublimique loco: pedibus curruque patentes
Lætus agros petet, aut curua maria alta carina,
Contentus tenui potuque, ciboque. Sed illis
Non tamen vt careat quæ sunt iucunda palato.

Ratio victus in Asthmate.

Huic etenim perdix conceditur assa, columba,
Pullus & indus, aues enchymæ, quadrupedesque.
Panis & è pura simila, biscoctus, & ille
Qui sale conditur, coriandro, fœniculoque.
Lene etiam, modo sit paucumque vetusque falernum,
Hydromelique potens, quod vini fragrat odore.

Topica.

Occipiti fixus, medioque in pectore cauter
Vtilis, & geminis admota cucurbita mammis,
Et tereti, regio Reni quæ proxima, lumbo.

COMMENTARIVS.

Quod Asthma.

1 ASTHMA commune nomen eorum est, quibus respiratio crebrior atque frequentior. Quod ijs accidit qui cursus, & vehementes exercitationes subeunt. Propriè tamen Asthma, de quo nobis hîc sermo, chronicus, seu diuturnus affectus est in quo continenter citrà febrem ægrori spiritum ægrè ducunt: quos Orthopnoicos appellant, quia suffocationis metu recta ceruice spirare coguntur. Causas antè duas esse precipuè diximus: nempè copiam humoris viscidi lentique, bronchijs pulmonum impacti, crudumve tuberculum in ijs genitum à crassiore pituita. Quùm igitur Asthma frigidum affectum esse constet, degat æger in aere calido, cibis vtatur assis, potuque, quem in fine versuum attigimus calfaciente: seque frequenter exerceat æger in aere libero siccoque, quo crassior humor discutiatur: quem decoctum hydroticum è guaiaco per insensiles cutis meatus abire & euanescere coget: at non, nisi repurgato prius corpore, ne relictus in corporis varijs partibus humor bulliens & incalescens orthopnæam augeat. Itaque ne pituita decumbens è Cerebro pharyngem, & tracheiam arteriam oc-

Asthmatis causa.

Decoctum è guaico vel sarzaparilla pituitam attenuando eo quandoque confert Asthmati.

cupet, catapotia sæpe vorentur aggregatiua, seu polychresta, coccia, lucis maiora. Potiones phlegmagogæ dentur in hunc modum. ℞. radic. ireos, enul. campan. petrosel. fœnic. an. ℥ß. semin. cartham. contus. fœnic. bombac. vrticæ, malu. an. ʒij. fol. hyssop. pimpinell. scabios. tussilag. an. M. ficus tres: iuiub. sebest. an. numero septem, glycirrh. ras. passul. mundat. an. ℥ß. fol. senn. mundat. ℥ij. fiat apozema pro tribus dosi. quæ dentur tribus matutinis continuis, addendo ad singulas doses syrup. capill. ven. ℥j. Interdùm, ℞. mann. calabr. ℥ij. Diluantur in iure galli veteris, cocti cum hyssopo, satureia, pimpinella, vel porro solo. Manna bechica est, in iisque dissoluta bilem aquasque ducit. Vel, ℞. cathol. duplicati ℥j. elect. diacartham. ʒij. aut ʒiij. sirup. de hyssop. ℥ß. Cum aqua scabios. fiat dosis. Vel, ℞. semin bombac. fœnic. liquirit. ras. singul. ʒij. fol. oriental. ℥ß. iuiub. quinque fiat decoct. In colat. dissolue syrup. laxat. rosar. cum agaric. ℥j. elect. Diacartham. ℈iiij. Detur potio mane, duabus horis antè iusculum. Veniendum hinc ad ea, quæ saburratos, infarctosque pulmones exonerent, vt syrupos hyssopi, tussilaginis, calamintæ, marrubij. ℞. syrup. tussilag. & capill. ven. an. vnc. *1*. oxymelit. simplic. & scyllit. an. vnc. semis. Misce. Vel, ℞ syrup. capill. vener. syrup. marrub. seu de prassio singul. ℥. ß. sulphur. viui ʒj misce. Dentur instar eclegmatis cum bacillo liquirit. Vel ℞. terebinth. venetæ drach. duas, sulphur. viui drach. vnam, glicyrrh. ʒß. misce. fiant paruæ boli, deglutiendæ sensim cum saccharo, magnitudine pisi. Sulphur immisceri syrupis, aut cum oui vitello sumi potest à ℈j. ad ʒß. si pharynx pituita turget, & obesus æger est: quod suspectum in macilentis, iisque, qui ex meracioris vini haustu, quod hodiè sæpe fit, Asthma contraxêre: quibus venæ sectio necessaria, quùm natum sit à plenitudine malum. Thorax his illinendus. ℞. ol. laurin. & chamæm. an. vnc. 1. terebinth styraces pinguis an. drach duas. Misce pro litu thoracis. Huc etiam faciunt oleum amygdalarum dulcium, de keiri, liliaceum, costinum, vt chalasticis discutientia misceantur. Conferunt admotæ cucurbitulæ scapulis, mammis, lumbis, cruribus, quæ deriuent, & reuellant à pectore, quùm suffocationis periculum imminet. Vt & extremorum frictiones & vincula: cauteria tùm occipiti, tùm pectori: quæ sunt dropacibus, synapismis, phænigmis, vstionibus minùs horrenda, nec minùs vtilia.

Varia pro Asthmate cathartica.

Becchica.

Sulphuris dosis.

Sulphur quibus noxium.

Litus pro thorace.

Cucurbitulæ.

CATARRHI SVFFOCANTIS Curatio.

CAPVT X.

I ruit in fauces citò, suffocatque Catarrhus,
Venæ sectio. *Tunde citò venam. Mora nam solet esse periclo.*
Clyster. *Clysma dein dabis acre, ferox declinet vt humor,*
Desinat & partes aura priuare supernas.
Varij potus. *Potus aquæ vitæ cum sacchare, scylliticum mel,*
Betonicæ vnda, thymi, hyssopi, casiæque iuuabit.
Cucurbitula. *Cumque leui flamma suspensa cucurbita collo.*
Si satis hæc non sunt, purges vt in Asthmate corpus:
Cuius par causa est, paria & symptomata, ni quod
Summa hîc sunt, sæui & volat hora breuissima morbi.

COMMENTARIVS.

1 AFFECTVS hic rarus est, ijs plerúmque succedens, quibus infarctæ plurima pituita Pulmonis cauitates Dyspnæam adferunt: ijsque, quibus Cerebrum plenum & infirmum est, maximéque generoso vino madere, & ingluuiei, inertiæque se dedere solitis. Quibus ideò celerrime secta vena remediũ est: quia tùm, nõ modò brõchia Pulmonis pituita turgẽt, sed vicinæ venæ pariter obstruuntur, vt in hac Apoplexiæ specie, quã Apolypsin appellari diximus. Ergo properè venam aperire, quod sæpe fæliciter egimus, plenitudo valorum, suffocationis metus, quæ depletionem exigunt, suadent: minùs quidem si dum vena secatur, pulsus imbecillior vitium infirmitatem indicat: ampliùs verò, si pulsus tum assurgit, plethoricumque corpus est. Tùm iniendus clyster acrior, qui reuellat. Ad incidentia quoque properandum, quæ crassos humores findant, & sputis educant è syrupis capite superiore descriptis, quibus aquam cinnamomi vitæque miscebis, quæ maximè tenuant. Purgandi formulas, si morbus dat inducias huc è capite de Catarrho & Asthmate transferes.

Quibus, & cur in Catarrho suffocante vena secãda.

Huius affectus remedia quære capite superiore de Asthmate.

PERIPNEVMONIÆ CVRATIO.

CAPVT XI.

IN *Peripneumonia, premitur qua mollis ab igne*
Pulmo, iuuat balano fæces educere primùm,
Hinc venam reserare, nouus ne confluat humor,
Angustetque cauos, per quos patet aura, meatus. *Quid in curatione Peripneumoniæ primùm agendum.*
Nec reserare semel satis est, vbi spiritus ægrè
Ducitur, & grauitas querula cum febre fatigat. *Phlebotomia multiplex.*
Ter, quater audendum, nisi vis effæta videtur.
Cassia dein, lenitiuum, vel manna paretur
Cum senna & prunis, fuerit si tardior aluus. *Purgationes blandæ.*
Sputa moue cum iuiubeo, violæve syrupo,
Hoc ve, cui Tussillago, & Liquiritia nomen *Syrupi bechici.*
Indidit, hyssopus etiam, venerisque capillus.
Sit ptisana in potu, vel sacchare mixta bibatur *Potus.*
Lympha: vel ex vuis & aqua sit potio passis
Cum glycirrhyza. Cibus est laudabilis ouum *Victus.*
Sorbile, quodque gelu est vituli de carne, capique.
Illitur ex oleo, quod fundit amygdala dulcis
Atque chamæmelum Thorax, lenire dolorem *Litus.*
Assolet, althææ, maluæ cataplasmaque, constans
Butyro, & lini, fænugræcique farina. *Cataplasma.*

COMMENTARIVS.

1 PERIPNEVMONIÆ quæ signa, quæ causæ sint, quæque vera sit, quæ notha, lib. 2. diximus. Quùmque vera fiat à sanguine, non dubium quin initio vena secanda sit. Biliosum verò sanguinem indicat spuma, color flauus, porraceus, prassinus, seu viridis quùm resedit in vasculis: purum ac sincerum purpureus, atrum plumbeu[illegible], pituitosum albicans. Et si qui de[illegible] ctus est sanguis albet, cum potius à putredine colorem qu[illegible] pit [illegible] nanciſci [illegible], non pituitosum appello sanguinem [illegible] Absceſ- *Sanguinis in vasculis contenti qualitas quibus signis agnoscatur.* *Authoris iudicium de albicante,*

vena secta, sanguine. sum, quod maturum & coctum est albet, fitque verum pus: ita quod in sanguinis massa putret, & velut abscedit, veri puris colore perfunditur, deque eo spem in morbo concipimus, verumque iudicium ferimus, quùm æquale est & compactum: sinistrum verò, quùm diuulsum, liquidum, & sine fibris, quas censemus à ferina putredine consumptas. Veruntamen color albus etiam frigidioris, ideóque pituitosioris sanguinis argumentum est, quùm in feruidiore sanguine flauior & viridior color appareat. Ergo, si sanguis in Peripneumonia croceus, aut viridis, quùm aliquandiu manserit in vasculis videatur: sputumque flauum aut æruginosum, biliosum affectum & acutum existima, cui venæ sectione sine mora succurre. Primisque diebus, in quibus constare solent vires, ampliùs, vel ad lipothymiam deple: sequentibus verò minùs, nisi suaserit aliter morbi magnitudo, quàm vndosus & plenus pulsus, tuber vultus, ponderis in Thorace sensus, & dyspnæa notabunt. Blandus interdùm clyster in anum indetur, quo fæcibus exclusis temperetur calor, & aura putris sursum efferri desinat. Cassia bolo dabitur cum saccharo: vel cum decocto pectorali Manna dissoluta bibetur. Syrupi bechici lingentur violaceus, Iuiubinus, è glycirrhyza primis diebus: progressóque morbo syrupus tussilaginis & capillorum veneris, cum oxymelite simplici: sique vigiliæ calorem ac febrem augent, syrupus è papauere rhæade, quem hîc, & in Pleuritide cõmendant, & arcana vi conferre volunt. Amygdalatum & hordeatum, addita ʒj. seminis papaueris albi commodè vesperi dabitur. Butyraceæ boli cum saccharo deglutitæ molliunt, leniunt, sputumque blandè promouent, vt hypoglottides, seu linguæ subditæ pilulæ diatragacanthi frigidi, pilulæ albæ, bechicæ, penidia, glycirrhyzæ succus. Peripneumonia quæ fit à sanguine mitior est, quæ remedijs ijsdem sanatur. Ea verò, quam pituitosus peperit sanguis, non æquè subita præsidia requirit, quia placidior: longior etiam, quia materia crudior. Quæ coquenda & expellenda per superiora syrupis tussilaginis, capillorum veneris, liquiritiæ, hyssopi, Marrubij, calamintæ, cum oxymelite. Vena secanda parciùs, purgandumque validius, vt in notha Peripneumonia, quam distillatio peperit. In qua nemo, credo purgationem non admittit, vt auertatur à Thorace fluxio, quæ manat à Cerebro. Sed & in vera Peripneumonia post multiplicem apertionem venæ, si cacochymum corpus est, non sola Cassia, mannaque, sed & catholico, sennaque purgandum, vt è distantioribus sedibus materia quæ ferri posset in Thoracem reuocetur in aluum: vt quæ Thorace continentur per anatharsin in superiora pellenda est. Id si non fit, è Peripneumonia plerumque nascitur Empyema. Quod his verbis admonet Hippocrates lib. prognost. Qui dolor in his, Thoracis nempè sedibus, affligit, neque purgatione per sputa, nec fæcum alui subductione, nec venæ sectione, nec medicamento purgante, nec victus ratione desinit, in suppurationem verti sciendum est. Quem locum hisce versibus expressimus.

Progressus ad Peripneumoniæ curationem.

Plenitudinis signa.

Syrupus papaueris rhæados.

Syrupi bechici concoquentes, & incidentes.

In Peripneumonia quæ nascitur à sanguine pituitoso, & ea quæ fit à Catarrho vena secanda parciùs, sæpius purgandum.

Sedibus his, si quis dolor est vesanus inhærens,
Qui neque sedetur sputo, ventrisque fluore,

Nec tusa vena, neque conueniente catharsi,
Nec victus ratione, sequi pus indè sciendum est.

Quod ideò memoriæ mandatum esse volo, vt eorum minuatur opinio, quinon nisi post septimum diem in Peripneumonia & Pleuritide catharsin imperari volunt, quam millies cum ægrotorum solatio & salute dari iussimus, non primis quidem diebus, in quibus phlebotomiæ, & anacatharsi, seu expectorationi sursum per sputa locus esse debet, sed quarto, quinto, sexto-ve die. Vt verò molliatur in Pulmone, coquaturque sputum, præter ea quæ diximus, his illinendus thorax. ℞. ol. amygdal. dulc. & butyr. recent. an. vnc. duas. ceræ parum. Vel, ℞. ol. violacei recent. vncias duas. ol. chamæm. vnc. I. Misce pro litu thoracis. Vel tale describatur cataplasma. ℞. rad. alth. malu. an. vnc. tres. semin. lini vnc. I. caricas incisas decem numero. Coquantur in aqua, coctáque terantur, cribrentur. Adde pinguedinis suillæ, vel butyri recent. quantum sufficit in cataplasma: quod extensum super linteum duplex, admoueatur regioni pectoris. Peripneumonia verò plena periculi est magnitudine symptomatum, in quibus sunt oppressio, dyspnæa, febris, qua iuuenes citiùs quàm senes intereunt. Vicinia Cordis, cui communione vasorum consentit Pulmo, cuiusque flabellum est, ad respirationem vitamque necessarium: ideóque cui facilè suos communicat affectus. Seruitute denique Cerebri, cuius Catarrho quasi perenni riuo stagnans Pulmo, sæpè languet & obruitur. Spectanda verò maximè sputa sunt. Malum enim non expurgari Pulmonem, sed feruere plenum in gutture. Malum etiam sputum album, rotundum, viscidum, pallidum, viride, spumans: flauum etiam, si sincerum: vt sincerum. I. impermixtum, & vnius coloris humorísque prauum: nigrum deterrimum. Id verò sputum laudabile, spemque salutis adferens, cui flauum est exactè commixtum pituitæ, quodque citò, faciléque ducitur è pectore. Commendatur enim in omnibus thoracis morbis libera & liberalis anacatharsis & expectoratio quia Pulmonem ab oppressione vindicat, roburque significat excretricis in Thorace facultatis, & Cordis. Et hæc de Peripneumonia satis: quibus addere si plura vis, ad caput de curatione Pleuritidis, quod infrà sequitur, accurre.

In eos, qui non nisi post septimum diem purgandum in Peripneumonia & Pleuritide sentiunt.

Topica remedia.

Litus.

Cataplasma.

Peripneumonia quibus periculosa.

Prognosticum è sputis in Thoracis affectibus.

Mala sputa.

Sputum laudabile.

EMPYEMATIS CVRATIO.

CAPVT XII.

A Peripneumonia, vomica, laterísque dolore,
Anginave, dolens pars antè dolore remisso
Si grauis, & rigor est, sequitur generatio puris.
Quod ne cunctando partes Thorace reclusas
Vulneret, & fluidæ iaciat fundamina Tabis,

Empyematis venturi signa.

Empyemati conferentia.

Hæc dato quæ sputum valeant educere tussi.
Molliet acre, sequax reddet viola atque sebesten.
Herbaque cui nomen dedit vngula leta caballi,
Iuiuba bombacis cum semine, penidiæque,
Dulcis & hæc radix, quæ nunc liquiritia fertur.
Pus magis hyssopus crassum, venerisque capillus,
Oxymelique trahet, calamintáque, marrubiumque,
E quorum succis fient cum sacchare linctus.
Pota mouet sputum ptisana, oxymelique, vel vnda
Mellea myxta thymo, cibus & quem diximus antè.
Non hic quæ validè purgent medicamina prosunt.
Senna nec ipsa, licet mitis, nisi cocta probatur

Blanda catharica.

Cum prunis, myxis, violis, vel dulcibus vuis,
Iure vel in pingui. Manna est innoxia, tuta
Cassia præ cunctis. Cui si terebinthina iuncta est,
Mollit & humores, pus concoquit atque repurgat.
Si grauitas non cedit ab his, externa fouenda

Fotus & cataplasmatum materia.

Pars vel hydrælæo, vel aqua cum mollibus herbis:
Vt malua, althæa, cum floribus & camomillæ.
Figenda è cocta sunt aut cataplasmata ficu,
Althæa, malua, porroque, fimóque columbæ,
Quæ suis vngat adeps, vitulive, vel anseris, atque
Contineat, pariterque coquat gummi tragacanthæ.
Hippocrates aperit ferro latus vrit & igne.
Pus at tu melius calido cautere moueto.
Si mora longa mali est, neque qui prius assidet ignis,
Lactis erit Capræ-ve, Asinæ-ve perutilis vsus.

COMMENTARIVS.

Quid Empyema.

1 EMPYEMA generali nomine collectio puris est, in quacumque parte corporis. Propriè verò puris est inter Pulmonem ac Thoracem: aut si mauis, in vacuitatem Thoracis effusio. Quæ sæpè fit, quùm ex Angina, Peripneumonia, Pleuritide pus: aut pituita è Cerebro in Thoracis capacitatem illabitur. Dùm fit Empyema, febris, dyspnæa, rigor

rigor eſt, quæ ceſſant pure facto. Tùm in parte Thoracis fluctuationis
ſenſus agnoſcitur, quùm æger in lectulo variè ſe mouet & agitat. Quia *Quibus ſignis colligendum in qua parte ſit empyema.*
verò Mediaſtinum, thoracem in duos ſinus, dextrum, ſiniſtrumque diuidit, pus interdùm vnicum latus duntaxat obſidet. Quodnam ſit, hinc
metiendum. Vertere ſe debet æger, ait Hippocrates lib. prognoſt. ac diſcere quonam in latere calorem, dolorem, ponduſque ſentiat. In quo
hæc ſunt, empyema reſidet. Quod ſcire conuenit, vt non toti thoraci,
ſed ei parti quæ pus continet aptemus topica. Pus autem intra quadraginta dies repurgandum, ſi tabem vitare volumus, quæ poſt eos *Ad empyema remedia.*
dies eſt conſequutura. Quare ſi acre pus in thorace reconditur, expectorabitur amygdalarum dulcium ſucco, cum ſaccharo cando, butyro
recenti ſaccharato, ſyrupo violaceo, iuiubino, tuſſilaginis, liquiritiæ: ſi
tenax & viſcidum, ſyrupo de hyſſopo, de praſſio, de calaminta, de thymo
cum oxymelite ſimplici vel ſcyllitico. Quibus vtetur æger ſimplicibus
aut mixtis cum bacillo liquiritiæ, formulis hiſce ſequentibus. ℞. ſucci *Remediorum formulæ.*
amygdalarum dulcium nuper extract. ℥j. vel ℥jß. ſacchar. candi puluerati ℥iij. Miſce. dentur è cochleari. Vel, ℞ butyri recentis vnc. 1. cum
ſacharo fiant boli ſenſim deglutiendæ. ℞. ſyrup. violar. & vngulæ caballinæ, ſeu tuſſilaginis an. vnc. 1. ſyrup. de hyſſop. vnc. ſem. Miſce.
Sumantur inſtar eclegmatis cum bacillo liquirit. Caſſiæ, Mannæque
communis erit ad catharſin vſus, cum aquis ſtillatitijs vngulæ caballinæ, ſcabioſ. pimpinellæ. Vel, ℞. medull. caſſ. ʒvj. terebinth. venetæ
ʒiij. Cum ſaccharo fiant boli. Vel ℞. fol. ſcabioſ. pimpinell. tuſſilag. an.
Mj. ſummit. hyſſop. P1. ſemin. bombac. carthami fænic. dulc. an. ʒj. liquirit. raſ. paſſul. mundatar an. ʒij. fol. ſenn. vnc. ſem. fiat decoct. In colat.
diſſolue Mann. calabr. vnc. 1. pro doſi. Topica ſuperiori capite pro thorace
deſcripta, vel hæc vſurpentur. ℞. ol. lil. & camomill. an. vnc 1. terebinth. *Cataplaſmata.*
vnc. ſem. miſce pro litu thoracis Vel, ℞. radic. lil. & alth. an vnc. 3. fol.
alth. malu. porri an. M1. caricas, allia ſingul. numero ſex. Perfectè coquantur in aqua: terantur cribrentur. Adde fimi columbini & fermenti acris
an. vnc. 1. pinguedinis anſeris quantùm ſufficit in cataplaſma, quod linteo
ſuperinductum admoueatur thoraci, qua parte grauitatis & fluctuationis ſenſus eſt. Poſtremum erit remedium in Pyrotico, quod decliui parte *Pyroticum vbi figendum in empyemate.*
thoracis inſerendum, vbi ſentitur pondus & inundatio. Quùm hæc
fient, pulmoni Cordique robur addendum iulepis ſequentibus. ℞. aqu.
ſtillat. tuſſilag. ſcabioſ. card. morſus & ſyrup. capill. ven. an. vnc. 3. Miſceantur & fiat iulep. in tres doſes. Vel, ℞. aqu. ſtillat. ſcabioſ. ſcord.
morſ. an. vnc. 2. ſacchari roſati puluerati vnc. 1. confect. alchermes ʒj. Miſceantur & fiat iulep. in duas doſes. Saccharum candum in ore crebrò tenebitur, ſenſimque deglutietur: cui leniendi tergendique vis, & magna
cum palato gratia. Victus ſit nec mollior, qui corpus nimiùm humectet, *Victus empyicorum.*
nec ſiccior, qui ſputum impediat. Conferet manè cum iuſculo tremulum ouum, in prandio elixa vituli pullique caro: pullus gallinaceus,
aut turdus, aut perdix, aut columba iuuenis in cæna, quæ Marcipane
claudatur. Potus erit hydromel, vel hydroſaccharum, vulgo Bochetum:
aut, ſi vires languidæ, vinum tenue, vetus, paucum, aqua multa dilutum.

PHTISEOS, SEV TABIS. Curatio.

CAPVT XIII.

Tabes à pulmonis vlcere cur incurabilis.

HIC Tabes Phtisis est Graijs, Phtoe que vocata,
Cui comes est macies cum lenta febre, feroque
Vlcere Pulmonis: genus insuperabile morbi.
Tussis enim, sine qua nequit expurgarier vlcus,
Pulmonem lacerat: pulmo sine fine mouetur,
Nec benè pertingunt in eum medicamina. Sæpe
Causa mali caput est. Ideo purgare Cerebrum,

Tabis curatio.

Et firmare modis opus est, quos diximus antè,
Est vbi deciduæ causa aßignata Catarrhi.
Lingere tùm liquidos dulci cum sacchare succos
E violis, è marrubio, venerisque capillis,
Et reliquis quæ sputa mouent. Passa vua cibus sit
Vtilis, vt pini nuclei, pistacia, ficus,
Dactylus, & niueum donat quod amygdala corpus
Sacchare condîtum, tergentis cremor & hordi.
Expressus vituli succus, suecique gelati
Carnibus è varijs, bona queîs alimenta sequuntur.

Distillati restaurantis materia.

Et de tardigrada Testudine distillatum,
De Limace, & ijs, degunt qui in flumine Cancris,
Cum gemina Perdice, capo, pullove gemello,
Conseruis mixtis borraginis atque rosarum,
Ireos & violæ, cum puluere margaritarum,
Armeniæ boli, tragacanthi, coralijque.

Lactis species.

Lac muliebre tenet primas, quod ab vbere sugi
Præstat, vt infanti mos est: valet hinc asininum:

Tertia palma capræ lacti datur, vltima vaccæ.
Quæ citò corpus alunt, sanie mundare, serumque — Lactis dotes.
Mulcere humorem norunt, & claudere vulnus.
Vt sumptus tremulo puluis vulpinus in ouo,
Et ptisana, adiecta plantagine: lympha rosato
Sacchare mixta: meri tenuis vel guttula, multæ
Cum pimpinella infusa superaddita lymphæ.
Balnea dulcis aquæ prosunt: sed & antè cibare, — Balnea quæ, & quibus modis phtisicis vtilia.
Inque ipso licet ingressu, ne languida virtus.
In medijs vanescat aquis. Si segnior aluus,
Mollibus ex herbis niueo cum lacte, seroque
Et sale sit clyster. Veteris vel coctio galli
Sumatur, vel manna per os, aut Cassia nigra.
Nox vigil & curæ mæror, metus, ira, laborque,
Phœbeique nocent radij, nocet omnis & algor. — Phtisicus quid fugiendum, quidque sequendum.
At modicus calor vtilis est, & siccior aura,
Dulcis & alta quies, sopor & nocturnus, & aures
Quæ feriunt hominum dulci modulamine voces.

COMMENTARIVS.

1 PHTISICVM agnosces è signis lib. 2. cap. 29. commemoratis: ex quibus quàm maligna febris, quantaque sit natiui caloris paupertas & inopia, è carnosarum, spermaticarumque partium siccitate collige. Ægrum cibabis alimentis mollibus, boni succi, excrementi pauci, quæque vires ocyssimè reparent: qualia sunt oua tremula, succus expressus è carne capi, perdicis, Hoedi, vituliq; iuuenis, gelatina lac amigdalatũ, hordeatũ. Sed imprimis lac vtile. Quũ enim in Phtisi duo præcipuè cõsiderãda sint, macies & vlcus, lac vtrique maximè cõgruit. Butyrosanãq; substantia sua lenit, alitque: serosa deterget, caseosa consolidat: Ideóque qua nutrit, maciem remoratur & impedit: qua lenit, humoris acris vlcus committentis ferociam obtundit, domat, sputumque promouet: qua deterget, mundat, sordes nimirum & saniem eluit: qua consolidat, vlceris labra contrahit, vnit, vlcusque sanat. Lactis verò delectus habendus est pro scopo. Muliebre namque lac, quia naturæ nostræ simillimum, ad nutriendum etiam aptissimum & potentissimum est: ad tergendum asininum præstantius: glutinat magis Caprillum & Ouillum: Vaccinum, quia butyrosæ caseosæque substantiæ plurimum habet,

In phtisi duo consideranda. Lactis dotes.

mihi quoque nutrire plurimum ac lenire, vlcusque consolidare videtur. Muliebre verò sugendum ex mamma: reliquum lactis genus statim, vt ab vbere mulctum sorbendum est, ne mora longiore corrumpatur. Addendum saccharum, vt eo sumpto nidor & corruptela vitetur, idque sit stomacho gratius: vel in eo chalybs, aut ferrum extinguendum. Manè verò bibendum est, ne supersint à cœna ciborum in ventriculo reliquiæ. Non alteri cibo iungendum est, ne coaguletur atque grumescat. Nec ab eo poto dormiendum, ne fumis caput impleat grauetque. Sumatur autem ab vncijs quatuor ad octo, vel etiam ad lib. *a*. si nidorosus aut acidus ructus nullus est, ab eoque nulla ventriculi noxa sentitur. Sed vt lac dare tabidis, & in longis febribus bonum, vt eius alimento benigno marasmi causa tollatur: sic in dolore capitis, acuta febre, inexhausta siti, Diarrhæa biliosa, hypochondriorum elatione & murmure malum, ex Hippocrat. aph. 64. lib. 5. Quare tùm ab hoc abstine, cibaque tabidum euchymis succis, quorum nuper meminimus: insuper & alijs qui multi sunt alimenti: quales qui è fluuiatilibus cancris, Limacibus, testudinibus, pedibus vitulorum & vueruecum longa coctione premuntur per linteum, aut capitello destillantur: aut è balneo Mariæ, quod vtilius & gratius, excitantur & emergunt. Syrupus resumptiuus qui nutriat, detergat, leniat, glutinet talis erit. ℞. Pincol. & Pistac. an. vnc. 1. passul. damascenarum mundat. vnc. 2. iuiubas, sebesten, ficus pingues, an. numero decem. fol. agrimon. scabios. tussilag. hyssopi, pimpinell. an. M. 1. hordei mundati Pij. semin. alth. malu. bombac. vrtic. fœnic. dulc. an. ʒij. flor. violar. & tussilag, an. Pt. Cum carnibus duarum Testudinum nemoralium minutim incisarum, coctio fiat in aqua iustæ quantitatis. Colatis omnibus ad lib. duas, dissolue tantùm sacchari, nempè lib. duas aquæ rosar. vnc. tres. fiat syrupus perfectè coctus è cochleari sumendus. Parabitur in eundem vsum marcipanis. ℞. passular. & pineol. an. vnc. 1. amygdal. dulc. mundar. vncias tres, carnis coctæ capi vel perdicis ℥iiij. diatragacanth. frigid. ʒij. diamargarit. frigid. ʒj. Cum sacchato dissoluto in aqua rosarum fiat quæ vulgo massa panis, propriè Marcipanis ab inuentore Marco medico nominatur. Distillati restaurantis descriptionem antè dedimus, quam in hecticæ febris curatione lib. 5. reperies. Causa verò Phtiseos abigenda. Quæ si ferinus est & exedens humor, in pulmones è capite decumbens, id agendum, quod Capite de Catarrhi curatione notauimus. Sed vas ruptum, curandum vt in sputo sanguinis, de quo postea, capite de hæmoptosi. Si pus in thorace contentum, curationem in empyemate require. Sistent verò fluxionem syrupus rosarum siccarum, nenupharinus, papauerinus: lenient violaceus, iuiubinus, è glycyrrhiza, tussilagine: tergendi vim habent syrupus de hyssopo, de prassio, oxymel simplex & scylliticum: blandiùs his hydromel & hydrosaccharum, cuius vt ptisanæ potus vtilis & iucundus. Ad glutinandum sequentes tabellæ conferunt. ℞. boli armenæ, terræ lemniæ an. ʒj. pulueri. Pulmonis vulpus ʒiß. Cum saccharo dissoluto in aqua rosar. & pimpinell fiant tabell. ponder. drac. 1. Teneat vnam æger in ore, sensimque glutiat longius à pastu.

Quo tempore lac bibendū, quæque sint antequam bibatur obseruanda.

Dosis lactis sumendi.

Syrupus resumptiuus.

Marcipanis.

Catarrhum sistentia, lenientia, tergentia.

Tabellæ glutinātes vlcus Pulmonum.

Saccharum rosatum hic imprimis commendatur, quoniam vt saccharũ terget, vt dulce lenit, vt rosarum substantiæ particeps siccat, astringit, vlcusque ideò glutinat. Victus ratio sit refrigerans & humectans, si febrem & maciem spectemus: sin vlcus, calfaciens & siccans. Vtrigitur vtrique succuramus, temperata sit. At aer siccior vlceri magis congruit. Ideóque Galenus tabidos mittebat Thabias, vbi ficciore loci aere sanabantur. Aërem ea causa furni commendant, cuius inspiratu memorant mulieri furnariæ phtisicæ pulmonis vlcus glutinatum, quæ dein ad viginti octo annos integra sanitate vitam prorogarit. Morbus nihilominus hîc si radices egerit in deploratis est, & ex eorum numero qui sanari vix possunt, quia partem corporis occupat, quæ quùm moueatur assiduè, vix patitur vlcus agglutinari. Sanies vlceris non nisi per tussim expurgatur: tussis autem vlceris labra disiungit. Medicamenta denique quæ vlceris siccandi glutinandique vim habent Pulmones non facilè subeunt, quùm Epiglottis viam occludat, perque deglutitionem aliquantulum quidem hiet, non penitùs aperiatur.

Sacchari rosati dotes.

Quæ victus in phtisi ratio tenenda.

Cur phtisis insanabilis.

PLEVRITIDIS CVRATIO.

CAPVT XIIII.

PLEVRITIS *si vera, cita est, neque funeris*
expers,
Ni tuleris festinus opem. Simul vt latus ergo
Pungit, & aura grauis, dolor, & febris vrget
acuta.
Pungentis lateris cubitalem scindito venam
Sæpius, est si vis, neque sectio prima leuamen
Nec geminata tulit. Sed & est si segnior aluus
Interea, balano vel clysmate sollicitetur,
Sumanturque per os blandissima cassia, Manna.
Dentur & hæc quæ sputa mouent: liquiritia nempè,
Seu radix, seu succus erit voluatur in ore,
Sacchareusque liquor quem iuiuba donat, & herba
Quæ Tussillago, siue vngula dicta caballi,
Pesque Cati, qui nunc celebris, rhæasque papauer,
Purpureæ flos & violæ, venerisque capillus.

Pleuritidis curandæ modus.

Vena sectio.

Syrupi varij, iuiubinus tussilaginis, pedis cati, papaueris rhæados, violarum & capilli veneris.

Nuper & è niueo butyrum lacte coactum
Lingatur, sensimque vias Pulmonis oberret.
Victus genus. *Candidus hic cremor quem fundit amygdala dulcis*
Sacchare cum multo, liquor & cineritius hordi,
Iusque capi, pulli, vituli, succusque gelatus
Instaurat vires: iter atque in pectore laxat.
Potus. *Aut ptisana, aut dulci cum sacchare lympha bibatur.*
Lacte suis vesica tumens admota, dolorem
Topica. *Lenit, vt omnis adeps: cataplasmaque quod camomillam,*
Althæam, maluamque capit, fotusque tepentes.
Si satis hæc non sunt, alio diuertito cursum
Catarthica. *Humoris, lenitiuo sennaque, vel illo*
Omnia quod purgat, vel eo medicamine, pruna
Quod recipit. Partes extremæ, vt crura fricentur,
Arctenturque manus. Et si muliebria desunt,
Aut hæmorrhois est suppressa, saphæna secetur,
Aut quæ conspicitur nodoso in poplite vena.
Initio Pleuritidis non è longinquis partibus, sed è proximo ventre vacuandum. *Sed non antè, humeri quàm vena sit icta, cruorque*
Qui latus obsedit vicina è parte reuulsus.
Si notha Pleuritis flatu generetur anhelo,
Sacculus origano plenus, nepetáque, thymóque
Nothæ Pleuritidis curatio. *Stet lateri: latus aut lanis foueatur, oliuo*
Laurino madidis, terebinthi, pullegijque.
Decubitu sin humoris, clystere reuelli
Debet, vt & sumptis pilulis, alia-ve catharsi
In notha Pleuritide quando scindenda vena. *Conueniente per os. Figenda cucurbita parti.*
Sique dolor grauis est, cruor aut superare videtur,
Sanguinis incisa dematur portio vena.

COMMENTARIVS.

Pleura quid, & Pleuritis. 1 ΠΛΕΥΡΑ costa est: *πλευρῖτις* inflammatio membranæ costas succingentis. At membrana quæ costas inuestit, duplex: interior, quæ veræ pleuritidis sedes est: & exterior, quæ nothæ. Veræ Pleuriti-

dis pathognomonica signa sunt, acuta febris, dolor lateris pungens, dyspnæa, paruus ac durus pulsus, assidua tussis, quorum causas lib. 2. cap. 30. dedimus. Materia, biliosus vt plurimùm sanguis, tumque sputa bile tinguntur: vel sanguis purus, tumque cruenta sunt: vel pituitosus, & hæc spumosa: vel nigricant si melancholicus. Quæ sine sputo Pleuritis est, quam ἄπεπτον, i. incoctam appellãt, praua. Nã vel citò iugulat, vel non nisi longo tempore desinit. Quæ cum sputo statim apparente nascitur, securior & breuior ex Aph. 12. lib. 1. Aph. quia facilem indicat materiæ morbificæ coctionem. Affectus acutus est, ideóque subita præsidia requirit. Quare quamprimum indendus clyster, quo reiecto secanda vena est, è cubito, seu basilica lateris dolentis, non semel, at sæpiùs, pro morbi magnitudine, viriumque robore. Sed etsi vires deficere videntur interdum ex pulsu paruo crebroque, nihilominus audendum est, si punctio dolorque lateris vrget, ferrique videtur ad iugulum. Probabile namque talem pulsum ab oppressione nasci, maximè si reserata vena fit auctior atque vegetior, ac spiratio liberior. Materia quæ tunica interna clauditur, aut musculis intercostalibus, quos nominant mesopleurios, maturanda bechicis, & Anacatharsi per sputa sursum euocanda, primis quidem diebus syrupo violaceo, ziziphorum, seu iuiubino: mixto deindè syrupo glycyrrhizæ, tussilaginis, capillorum veneris. Vt, ℞ syrup. violac. vnc. 2. syrup. iuiubini vnc. 1. Misce. Tum, ℞. syrup. iuiub. & violac. an. vnc. 1. syrup capill. ven. & vngul. cabal. an. vnc. sem. Misce. Deglutiantur sensim instar eclegmatis, cum bacillo liquirit. Misceri potest oxymelitis simplicis nonnihil ad incidendum, tenuandum, tergendumque. Syrupus è papauere rheade somnum conciliat, coquit, & proprietate iuuat, vt antè diximus, qui meliùs, me iudice progresso morbo dabitur, ne primis diebus materiam inspisset. Saccharum candum, violatum, pilulæ albæ, diatragacanthum sæpiùs in ore teneantur, vt è butyro pilulæ, mixto sacchati puluere. Thoracis pars dolens illinenda primum oleo violato cum pauca cera: tum amygdalarum dulcium oleo solo, vel cum butyro, iuncto denique chamæmælino, vel adipe suillo recenti. ℞. muccaginis semin. alth. lini fænugr. extractæ in aqua tussilag. vnc. 4. axung. capi, butyr. recent. an. ʒj. ceræ parum, fiat linimentum, inducendum parti dolenti. Non est autem hic litubus, fomentis, cataplasmatis emollientibus ac lenientibus nimium insistendum, ne pleuritis in empyema degeneret, moto per ea pure: quod malum. Sed imprimis phlebotomia vacuandum, mouendaque sputa bechicis. Clysteribus primis diebus eluatur aluus, progressoque morbo cassia, Manna, senna etiam in decocto pectorali describatur, sed parciùs & cautiùs. Nec enim à Pleuritide detento benè diarrhæa superuenit. Etsi fluere aluum paulò liberiùs vel sponte, vel medicamento purgante prodest interdum, si moderata Pleuritis est, si coctionis signa comparent, si dolor vergit ad hypocondrium, & morbus periculo vacare videtur. Tumque diaprunum etiam laxans cum cassia vel electuario lenitiuo dari bolo, vel in decocto bechico cum senna dilui, sumique potest. Sit diæta tenuis ad septimum ferè

Veræ pleuritidis signa pathognomonica.

Pleuritidis veræ curandæ ratio.

Varij syrupi.

Litus ad veram pleuritidem.

In Pleuritidis curatione metuenda.

Hipp. Aph. 16. lib. 6.

Quando in Pleuritide purgandum, & quibus.

Victus Pleuriticorum. diem: non tamen ex melicrato solo, vel ptisanæ succo, quod voluêre veteres, vel amygdalato: sed etiam insculis pullorum & vitulinæ carnis, è carnium succis expressis, ex ouis tremulis & gelatina, vt vires à venæ sectione, quæ multiplex esse solet primis temporibus, atteri solitæ conseruentur: & natura fortior ad expectorandum erigat sese, & anacatharsi per syrupos bechicos humorem in pleura & Thorace contentum per sputum educat. Potus sit ptisana vulgaris ex hordeo cum glycyrrhiza: vel magistralis ex ijsdem, & iuiubis, sebesten, passulis, dactylis, cum aliquot, si placet, ficubus. Hydromeli, seu melicratum, & hydrosaccharum vtile. Nocet per se vinum, quia calfacit & fluxionem *Quando vinum in Pleuritide dandum.* accersit. Si quis tamen huic sic assueuit, vt eo deserto langueat atq; prosternatur, quia consuetudini, quæ velut altera natura est, concedendum aliquid est, detur in pastu tenue, paucum, aqua multa dilutum: extrà pastum bibatur ptisana vel aqua saccharata, vel in qua solæ vuæ coxerint, si saccharum æger fastidire, quod interdùm accidit animaduertitur. Et hæc pro vera Pleuritide, quæ morbus acutus est, internas Thoracis partes occupans, & si moras agit in empyema non rarò desinens exposita sint. *De notha Pleuritide.* At in notha cuius antè causas, signaque distincta dedimus, non tam exquisita debet esse ratio victus, quia febris vel exigua vel nulla: nec vena secanda tam sæpe, nec tam sedulo: neque bechicis promouenda sputa, quùm in Thoracis capacitate materia nulla stabulet, sed *Nothæ Pleuritidis curatio.* externa sit. At si flatus huius esse causa cognoscitur, auena frigatur in sartagine cum vini tantillo, vel sal milium, furfur: vel semen anisi, fœniculi, carui, cumini, baccæ lauri, thymum siccum, origanum, hyssopus, rosmarinus, ijsque similia discutiendi vim habentia pariter in sartagine torreantur, sacculo claudantur, admoueantur lateri dolenti calida, calorque linteis, vt perstet diu foueatur. Vt, ℞. fol. origan. calament. rorismar. thymi, pulegan. M. i. semin. anis. fœnic. carui cumin. baccar. lauri contus. an. vnc. sem. Impleantur his sacculi duo qui bulliant in aqua & vino albo, alternatimque latus dolens huic impositi, foueant. *Curatio nothæ Pleuritidis ab externa fluxione, vel humore frigido.* Quibus sublatis illinatur pars oleis, vt anethino, laurino, rutaceo. Sed vbi fluxio vel humor frigidus & crudus externam etiam lateris partem occupat, clysmate primò reuellendum est, deindeque purgandum: & si febris est, aut metuitur, aperire venam vtile, ne sanguis, qui è caua vena translatus in axillam, externas corporis partes alluit, incandescens dolorem augeat. Validiora tum remedia sunt ex vsu, qualia catapotia sine quibus, ex agarico, coccia, quæque descripta sunt capite de Catarrhi curatione. Quùm est inferior aliqua vacuatio suppressa, qualis hæmorrhoidum & mensium, vndè consequuta plenitudo quæ Pleuritidem attulisse creditur, poplitis aut malleoli venam aperire bonum, vt integra fiat reuulsio. Sed antè propiora vasa deplenda sunt, & è basilica primo dolentis lateris ἀθρόως, seu confertim educendus sanguis: tum è Saphæna, sed non antè quàm respiratio fuerit liberior.

CORDI

CORDI CONFERENTIA, QVÆ Cardiaca dicuntur.

CAPVT XV.

MNE *quidem morbi genus, at genus omne veneni*
Præcipuè, pestisque nocens Cor molle fatigat,
Datque neci, nisi præsidijs te fortibus armes,
Quæ vi cardiaca pollent. Ebur extat vt Indum,
Os cordis Cerui, cornu quoque Monocerotis,
Puluis & hic, à quo sibi dant beZoardica famam.
Terra rubens Lemni, armeniæque, virensque Smaragdus,
Vnio, Sapphyrusque micans, hyacinthina gemma,
Caphura, Coralium, Venetinaque succina, quodque
Gens omnis sitit, argentique, aurique metallum.
Cordis & effrænos cohibet Nymphæa furores,
Cuculus & panis, quem dicimus Oxytriphillum,
Borrago, & cui lingua bouis dedit aspera nomen,
Flos violæ, rosa, ius Citri, flauique Limonis,
Punicei mali: huius item, cui nomen ab auro,
Cuique ab odore datur redolenti. Succus in vsus
Hos venit hic etiam, quem mala cydonia fundunt,
Succus & oxalidis cum semine, cuius ab esu
Lethifer haud lædit quem Scorpius intulit ictus.
Prosunt hæc calidis, gelidisque sequentia morbis.
Nardus odore beans & mordens Costus, amomum,
Versicolorque Aloes lignum, maculisque notatum,
Cinnameumque, crocus, caryophillumque, quod orbis
Alter amat, citri cortex, cessuraque nulli
Fragranti Ambra, magis placeat nisi Moschus odore.

Cor omnigenere morborū quatitur. Nam intemperies habet suas, obstruitur in ventriculis suis & vasis, tumet, abscedit, vlcera, vulnera patitur.

Cardiaca frigida.

Buglossum, seu lingua bouis.

Aurantium malum.

Cardiaca calida.

Granum kermes. *Quodque rubore notat tinctorum lintea granum.*
Tormentilla breuis folio, sed viribus ingens,
Carduus & benedictus, & haud ingrata Melissa,
Succisa, & folio simili quæ nascitur vlmi,
Quæque Tunix quondam, nunc & Bistorta vocatur:
Et quod dictamnum dictæa crescit in Ida:
Semine cúmque acymi Zedoaria, crassa Galanga,
Angelica, & Scordifolium, Scabiosaque, sueta
Scabiosa vn. *Rumpere pestiferos admota & sumpta tumores.*

COMMENTARIVS.

Cor quid. 1 COR viscerum omnium calidissimum est, vitalis facultatis principium. Quod vt omnibus corporis partibus, quibus suum caloré ac
Cardiaca quæ sunt. vitam impertit necessarium: ita ne varijs affectibus, quibus imperi solet offendatur, per ea prouidendum, quæ cardiaca vi pollere creduntur: qui-
Cardiaca frigida. busnempè facultas est, à Corde quæ noxia sunt & maligna depellere, Cordisque robur tueri atque conseruare. Sunt autem in his frigida quædam,
Ebur. *Os Cordis Cerui, Cornu Cerui.* alia calida. Frigida sunt Ebur, quod Cordis robur tuetur & conceptum adiuuat. Os Cordis Cerui, pro quo vt potè raro Cerui cornu reponimus, affectioni cardiacæ, syncopeque confert, & Cor hominis quadam substan-
Cornu vnicornu, lapis bezoardicus, Vnio, seu margarita. tiæ similitudine roborat. Cornu vnicornis, Vnio, lapis bezoardicus vim eximiam habere creduntur ad muniendum Cor, omnemque veneni & pestilentium morborum perniciem obtundendam. Terra Lemnia, bo-
Terra lemnia seu sigillata, Bolus armena, Corallus. lus armena, Corallus pestilentibus febribus, & serpentum ictibus opitulantur, putredinem, sanguinis fluorem, dysenteriam, catarrhumque cohibent. Succinum Cor, stomachumque roborat, cardialgiæ, cordisque palpitationi medetur. Sapphyrus & hyacinthus virulentarum bestiarum morsus, & malignos Cordis affectus obtundunt, vt Smaragdus, qui me-
Succinum. *Sapphyrus Hyacinthus, Smaragdus* lancholicos etiam affectus, mærorémque potus, appensusque collo discutit. Aurum metallorum temperatissimum, in bracteolas seu folia sectũ melancholicos & sine ratione mæstos exhilarat, cardiacos adiuuat, stoma-
Aurum. *Argentum.* chum, Corque roborat. Eadem argento vis, sed ignauior atque retusior, quùm id ab auri temperie desciscat, sitque malignitatis metallicæ quo-
Caphura. dammodo particeps. Caphura malignos affectus à calidiore causa natos
Flores violarum & nenupharis. extinguit, leipothymiæque subuenit. Flores violarum & nymphææ frigidi humidi Cordis ardorem temperant, somnumque conciliant. Rosa
Rosa. frigida sicca Cor odore beat ac reficit, astringẽtique vi roborat. Mali Me-
Mali Citrij, aurantij, punici succus. dici seu Citrij, Aurancij, Punici succus acidus, frigidus & siccus est: putredini venenoque resistit, partium principum, maximéque Cordis robur
Oxytriphillõ, oxalis, eiusque semen. tuetur, ad Cardialgiam, qua ventriculus à bile pungitur vtilis. Easdem vires habet Oxytriphilon, quod trifolium acetosum, Alleluya, panis cuculus ab herbarijs nominatur. Quem æmulatur oxalis, Cordi stomachoque

grata, cuius ſemen ſerpentum ictibus remedio eſt. Malum redolens & Cydonium Cor ſtomachumque roborat, ſyncopē tollit, venenorum vim abigit, aut hebetat & infringit. Et hæc quidem cardiaca frigida ſunt, calidis Cordis affectibus conſetentia. Calida ſequuntur, quæ frigidis morbis opitulantur, contrarijs, iiſque manifeſtis, vt etiam calidis affectibus leuamento ſunt occultis qualitatibus. In quibus Amomum, Nardus, Coſtus odoris ſuauitate Cor recreant. Lignum Aloes frigidis Cordis affectibus confert, ſyncopem arcet, cardiacos adiuuat. Cinnamomū putredinis ſaniem abſorbet, venenis reſiſtit, vt Citri cortex, & Caryophillum: Crocus etiam, qui pariter coquit ac digerit Corque robotat, ſed extrà modum ſumptus officit, lethalemque vim habere proditur. Moſchus & Ambra tenuium ſunt partium, humores calfaciunt, incidunt, tenuant, Leipothymiæ conferunt, vireſque reſolutas faciunt ac reparant, Cor firmant, & odore ſpiritus ſuſcitant: ſed capiti graues. Imbecillum quippè Cerebrum feriunt, iis maximè qui bilioſo temperamento ſunt. Coccus baphica, ſeu granum infectorium, Arabibus kermes, ſeu Chermes, colore rubens, aſtringentis & amaræ facultatis proprietate Cor roborat. Quam hinc ortam puto, quod ſuo colore rubro ſpiritum & ſanguinem ad ſeſe ſimilitudinis ratione trahit, attractum cogit aſtringendi vi ſua, coactumque firmat, in Corde, ſpiritus & ſanguinis vitalis arce retinens, quodque ſeroſum ac putridum in hoc eſt, amarore & calore ſiccans & abſorbens. Tormentilla ſicca ſubaſtringens, tenuiumque partium vermes enecat, dyſentericos ſanat, vulnera glutinat, ſanguinis eruptiones cohibet, exanthæmata delet, venenis ac peſtilentiæ reſiſtit. Carduus benedictus ventris tormina ſedat, comitiali morbo ſubuenit, & Quartanæ febri: ſanat vlcera contumacia, cum à lue venerea, tùm aliundè nata. Sed imprimis inſignis eſt aduerſus peſtem & venena lethalia, cuius decoctum & aqua ſtillatitia ſudores euocat. Meliſſa, ſeu meliſſophillon, Latinis Apiaſtrum, quod apes hac herba delectentur, & ab odore citri Citrago dicta, calida ſicca ſecundo gradu ſyncopen à frigida cauſa diſcutit, mærorem arcet, phalangiorum & ſcorpionum ictus obtundit, odoris fragrantia, ſaporis auſteritate, partium tenuitate Cor exhilarat, vitaleſque roborat ſpiritus. Succiſa, quam morſum Diaboli vulgò nominant, carbunculis peſtilentibus vtiliter imponitur: herbaque, radix, ſuccus, & eiuſdem aqua ſtillatitia ſuccurrit his, qui malignis ac peſtilentibus febribus obſidentur, vt & Vlmaria, quam reginam prati ſolent appellare. Tunix, ſeu Biſtorta ſubamara, calida ſiccaque ſerpentum & ſcorpionum ictus retundit: cuius ideò ſuccus etiam in peſtilentem luem & vomitiones per ſe, & cum albo vino bibitur. Dictamni radix & folium, Biſtortæ vires æmulantur: menſes etiam & ſecundas, & mortuum fœtum excludunt cum vino, drachmarum duarum pondere. Decoquuntur ad luem gallicam. Epilepſiam, reliquoſque frigidos morbos, occultum quid ac deleterium habentes. Attrahendi vim inſignem habent, quùm ſagittas & ferrum è vulneribus excutiant. Zedoaria calida ſicca ſecundo gradu flatus diſcutit, diarrhæam, Lienteriam, vomituſque compeſcit: Corque firmare putanda eſt, quia venenorum vim vltra graſſari prohibet. Ocymum Cor exhilarat,

Malum redolens & Cydonium. *Cardiaca calida.* *Amomum, Nardus, Costus.* *Agallochum, xiloaloe, seu lignum aloes.* *Cinnamomum, citri cortex, caryophillum crocus.* *Moschus & Ambra.* *Kermes, seu granum tinctorium, quibus ex causis cardiacum.* *Tormentilla.* *Carduus benedictus.* *Melissa.* *Succisa, & Bistorta.* *Tunix.* *Dictamnum.* *Zedoaria.* *Ocymum, seu basilicum.*

eiusque defectionem cum aceto tollit. Buglossi & Borraginis vires antè retulimus. *Stæbe, seu Scabiosa.* Stæbe, seu Scabiosa, vt thoracis abscessus rumpit, ita pestilentiũ morborum virus è Corde foras excludit, eorumque bubones & carbunculos maturat atque discutit.

Composita cardiaca frigida. E cardiacis frigidis emergunt syrupus violaceus, nenupharinus, de pomis, de limonibus, de succo acetosæ, succo citri, syrupus malorũ granatorum & oxysaccharum. Aquæ stillatitiæ nenupharis, oxalidis, oxytriphili, rosarum. Electuarium è gemmis, diamargariton frigidum, manus Christi perlata, trochisci de caphura. Conseruæ rosarum, violarum, nenupharis, ex quibus cum pulueribus cardiacis, vt rasura Rhinocerotis, vnicornis, eboris, cornucerui, Margaritarum, coralli vtriusque, succini, semine citri, fragmentis Hyacinthi, Smaragdi, Sapphyri, vel electuarijs commemoratis parabuntur opiatæ, tabellæ, condita, qualia quæ sequuntur. *Opiata cardiaca frigida.* ℞. conseru. violar. & nenuph. an. vnc. 1. conseru. bugloss. borrag. & rosar. an. vnc. sem. fragment. Hyacinth. sappyhr. Margarit. electar. & rasur. vnicorn. an. gran. sex. pulner. diamargarit. frigid. ℈j. Cum syrupo de succo citri quantum sufficit fiat opiata: vel cum saccharo conditura. *Tabella.* ℞. rasur. cornucerui ʒß. Margarit. elect. ℈j. scobis monocerotis & ebor. an. gran. decem. Cum saccharo dissoluto in aqua rosarum concinentur tabellæ, quas manus Christi nominant. Vel ℞. margarit. elect. rasur. eboris & cornucerui an. ʒß. rasur. Rhinocerotis gran. sex corall. rubr. terræ lemn. an. ℈j. Cum saccharo soluto in aqua buglossi fiant tabellæ pondet. ʒj. *Epithema cardiacum frigidum.* Ex ijsdem aquis & pulueribus Epithema tale parabitur. ℞. aquar. oxytriph. rosar. an. ℥iij. puluer. elect. diamargarit. frigid. & trium sandal. an. ʒj. caphur. gran. quatuor. Fiat Epithema regioni Cordis admouendum. Vel, *Cataplasma.* ℞. conseru. rosar. violar. nenuph. an. vnc. 2. theriac. & mithrid. veter. an. ʒij, pulu. diamarg. frig. ʒj. Cum aceto pauco fiat emplastrum, admouendum regioni Cordis, & carpis manuum. His & similibus admotis frigidis vtemur, vbi febris ardens & maligna Cor obsidet, veneni que calidi poti coniectura est, vel Syncope, Cordisve palpitatio à calida causa nascitur.

At si Cor frigus occupat, & facultatem vitalem atterit, cardiacis calidis tùm vtendum, qualia sunt syrupus melissophilli, seu melissæ, quem omnẽ malignitatem extinguere profitetur Fernelius, syrupus buglossi & è corticce citrij: conserua melissæ, scabiosæ, buglossi, florum aurantiorum, cortex citri conditus, persica condita, mala odorata, nux moschata condita, mithridatiũ, theriace, confectio alchermes & ex Hyacintho, diambra, diamoschum, electarium è gemmis, lætificans Galeni. *Cardiaca calida.* Aquæ stillatitiæ melissæ, card[illegible], scabiosæ, morsus, buglossi, rosarum: aqua theriacalis, imperialis, & aqua vitæ, quibus variæ compositionum formæ nascuntur, vt iũlepi, pulueres, condita, fotus, emplastra, sacculi, suffitus, odorati globuli; distillatũ restaurans, his formulis. *Iulepus cardiacus calidus.* ℞. aqu. stillat. scabios. meliss. morsus. an. ℥iij. syrup. bugloss. & melissoph. an. ℥iß. aqu. theriac. ℥ß. Misceantur & fiat iulep in duas doses. *Puluis.* ℞. rasur. ebor. & vnicorn. an. grana sex, margarit. elect. ℈j. fiat puluis. detur è cochleari cum aqua cardui, & vino albo. *Conditum.* ℞. conser[illegible]r. [illegible]s. scabios. bugloss. borrag. an. vnc. 1. corticis citri conditi ʒ j. pu[illegible]ris c[illegible] gemm. & lætificant. Galen. an. ℈j. Ambr. grisæ, mos-

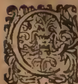
chi, rasur. vnicornis, lapidis bezoardici, si diues æger est an. gran. sex. Cum saccharo quod satis est fiat condîtum. ℞. aqu. stillat. morsi. scabios. melissi card. an. vnc. 3. puluer. trium sandal. caryophill. nuc. moschat. an. ℈j. croci ℈j. aceti vnc. 2. fiat epithema pro Corde. Post quod inducatur tale cataplasma. ℞. conseru. bugloss. borrag. meliss. rosar. an. vnc. 1. con fect. alcher. ʒß. mithridat. veteris & theriac. an. ʒij. puluer. elect. diambr. è gemm. ℈i. Cum odoro vino fiat cataplasma, regioni Cordis admouendum. ℞. puluer. rosar. vnc. sem. cynnam. caryophill. ligni aloes, corticis citri an. ʒij. Ambræ moschi an. gran. sex. Includantur sacculo, qui vel siccus, vel aqua rosarum & aceto pauco, vel odorato vino mersus, indéque siccatus admoueatur Cordi tepidè. ℞. xiloaloes, rosar. ambr. caryophil. nuc. moschat. maceris, an. ʒi. styracis, benjoin. an. vnc. sem. succin. ʒj. ambr. gris. mosch. an. gran. decem. Cum ladano puro fingatur pomum, quod odore Cor & Cerebrum exhilaret: Distillatum reficiendis viribus idoneum & cardiacum hac forma describe. ℞. conseru. bugloss. borrag. violar. rosar. cortic. citri condîti an. ℥ij. puluer. electuar. de gemm. & de ambra an. ʒj. semin. acetos. citri, card. rad. angelic. dictamni veton. an. ʒij. iusculi duorum caporum & vnius perdicis alteratorum cum oxalide lactuca, portulaca, buglosso, borragine, scabiosa, melissa lib. quinque. Trita simul omnia vaporario vitreo claudantur, ignique committantur, quo sensim exeat, eliciaturque liquor. reseruandus in vsus ℞. superioris distillati restaurantis lib. 1. sacchari ℥iiij. cinnam ʒß. succi granat, & limon. an ℥ß. Colentur per manicam Hippocratis, ægerque capiat è cochleari quantum & quando videbitur.

Epithema, seu fotus. *Cataplasma.* *Sacculus.* *Pomum odoratum.* *Distillatum cardiacum.*

PALPITATIONIS CORDIS Curatio.

Varia Palpitationis Cordis causa.

CAPVT XVI.

OR tenerum tremula quatitur formidine, παλμον
Voce vocant graij, tenui discrimine lethi,
Ni cito succurras. Ideò metire, cruorne
Causa mali nimius, num sanguinis ardor, & aucta
Bilis, an aura grauis comitata ac iuncta veterno:
An tumor insertus Cordi, vapor anne putrentis
Materiæ soboles, an flatus crassior, implens
Distendensque: an quæ Cor vndique vestit & ambit

Curatio Palpitationis Cordis à redundante sanguine.

Humore immodico stagnet membrana, sero-ve.
Palpitat à nimio si Cor, calidóque cruore,
Plenius exiliat sanguis. Minus ire cruoris
In causis debet reliquis. Sed in omnibus aude
Tundere principio venam: nec omitte catharsin,
Vincla nec arcta, cucurbitulas neque, malleoli nec,
Poplitis aut patulum vulnus, reuocetur vt illis
Quisquis obest, vel obesse potest humor-ve, vapor-ve.

Varia purgatio pro varia palpitationis Cordis causa.

Manna rheumque datur calida est vbi causa, serumque
Lactis cum senna si nigricat humor, abundat
Sin phlegma aut flatus, purgabit Agaricus albens,
Infusus tenui, citò vim reparante lyæo.

Potus calidus in causa frigida.

Moschus & ambra, senis cum lætificante Galeni,
Hippocratisque mero citò calfacit, atque sepultas
Excitat, oppressæ si sunt à frigore vires.

Potus frigidus cardiacus in palpitationis Cordis causa calida.

Sin premit ignis edax, aqua conuenit oxytriphilli,
Cum citri, vel pomorum redolente syrupo.
Omnibus alchermes, diamargaritónque, Diambra,
E gemmis, lignoque aloes confectio causis
Vtilis: est etiam mithridatica, theriacéque.
Cardiacos quibus extemplo potusque parabis.
Et fotus, bolosque opij de nomine dictas.
Liber erit, liquidis & gratus odoribus aër,

Victus qualis.

Libera mens curis, somnus moderatus, & alui
Sponte vel arte fluor, tenuans cibus: attamen omnem.
Qui citò vim reparet: vt pressa, gelataque iura
Cum distillatis. Animo redeunte volucres
Montanas, nemorumque cibo, pullosque parabis
Quos perdix, & nostra dabit gallina, vel Inda.
Potio, si calor est ingens, diuina probatur,
Sin secus, haud noceat lymphæ miscere falernum.

COMMENTARIVS.

1 VT in mundo Sol perenni suo motu calorem excitat, cuius influxu cuncta vegetat & animat: cui si contingit aliquando quiescere, necessum erit mundi compagem ruere, momentóque dissolui. Ita Cor irrequieta pulsatione per dyastolen ac systolen spiritum vitalem in omne corpus infert, à quo singulæ partes animantur ac viuunt. Quod si pulsare desinit, necessum est animal interire. Minuitur quidem motus Cordis in quibusdam affectibus, vt hysterica suffocatione, purpuratis febribus, leipothymia, syncope: vel deprauatur, vt in Palpitatione: sed aboleri nequit citrà subiecti perniciem & interitum, nisi physicas metaphysicæ causæ superent, vt quùm Iesus naue iussit Solem quiescere, diuique quondam diuina virgula mortuis vitam reddiderunt: quod vt rarum, ita necartis esse putandum est. Quùm itaque naturale sit insitumque Cordi, vt assiduè, intermissione nulla moueatur, si contingit ab aliqua causa præter naturam interturbari, violento concussu, motuque quasi tremulo quod noxium est expellere contendit: vt sternutatione Cerebrum, tussi Pulmo, singulru ventriculus quod infestum est amandare conatur. Hunc inordinatum Cordis motum, tremorem seu palpitationem Cordis appellant: in quo dissimilem motum ab arteriarum pulsatione notabis, si manuum vnam thoraci, carpo alteram admoueas. Huius palpitationis causas varias assignamus, vt sanguinis copiam aut feruorem, bilis redundantiam, venenatam qualitatem impressam Cordi, vel aliundè transmissam, vt ab vtero, suppressis mensibus, in hypochondriacis & melancholicis. Humor etiam Pericardio contentus, tuberculum, Abscessus, vermes, non solùm orificium ventriculi, sed & cor ipsum vellicantes, crassior flatus, vt & quæ venas, arterias, & ventriculos Cordis obstruunt, palpitationem Cordis inferre possunt. In quibus ex animaduersione causæ remedia quærenda sunt. Et quoniam causa Palpitationis alia calida est, alia frigida, si causa superet à plenitudine, quod ex signis lib. 1. cap. 2. traditis agnosces, ardentius venam aperi: sin ab intemperiè calida sola, seu feruore, parcius. Cardiaca frigida præsto sint, quibus ardorem temperes, Corque robores: qualia sunt succi malorum granatorum, limonum, aurantiorum, citri, pomorum redolentium, violæ, rosæ, nempharis, eorum-ve syrupi. Sint & acetum, omphacium, oxytriphilum, oxalis, acidula pruna, cerasa, berberis, persica, cydonia, diarhôdon abbatis, diamargaritôn frigidum, triasantali, margaritæ, coralli, rasuca eboris & cornucerui, os è Corde cerui, rasura monocerotis, Rhinocerotis, bezoardici lapidis, fragmenta Sapphyri, Smaragdorum, hyacinthi cum auri bracteolis seu folijs. Sin palpitationis causa frigus est, lignum aloes, caryophillum, cinnamomum, citri cortex, crocus, nux moschata, macis, ambra, moschus, ocymi seu basilici semen, vt semina calida maiora, galanga, zedoaria, cubebæ, rosmarinus, theriaca, mithridatium, diamargaritôn calidum, diambra, lætificans Galeni, aromaticum moschatum & nardinum, alypta mo-

Notanda comparatio.

In quibus affectibus minuitur Cordis motus aut deprauatur.

Motus palpitationis Cordis, et arteriarum motus dissimiles.

Variæ palpitationis Cordis causæ.

Palpitationis Cordis causa alia calida est, alia frigida.

Cardiaca frigida.

Cardiaca calida.

ſchata cum aquis calendulæ meliſſæ, ſcabioſæ, cardui, morſus vſurpentur, ex quibus ſyrupi, iulepi, conſeruæ, condita, fotus, cataplaſmata, ſacculi, pulueres, opiatæ, tabellæ fiant ijs formulis, quas ſuperiore capite dedimus. Secanda tùm vena parca manu eſt, nec omittenda tamen, vt refrigeretur Cor, quod præter naturam incaleſcit ab inſolito tremore, & vt fiat ab hoc reuulſio caloris, qui ſolet in partem afflictam accurrere.

Quibus in palpitatione Cordis corpus exonerandum.

Purgandus verò, ſi cacochymum corpus eſt, is humor, qui vitioſus eſſe videbitur idoneis medicamentis: vt bilioſus manna, rheo, electuario lenitiuo, caſſia: pituitoſus catholico cum diacarthamo vel agarico: melancholicus ſenna; ſeroſus addito cum ſenna ſyrupo roſarum laxatiuo. Sed his incoquenda quæ cardiaca vi polleant, quibus firmato Corde materia noxia tutius reuellatur, & foras euocetur.

Curandi modus in cauſa calida.

Igitur in calida materia, ♃. fol. alth. malu. violar. parietar. lactuc. mercur. an. Mi. fiat decoct. in ſero lact. In colatur. lib. vna diſſolue diaprun. ſolut. & elect. lenit. an. ℥vj. mell. violac. ſacchar. alb. an. vnc. 1. butyri recent. vnc. 2. fiat clyſter, quo reiecto iuſculum offeratur. Aliquot hinc horis vena ſecetur, in plenitudine dextra baſilica primùm, indè ſiniſtra. Sequenti die manna vel caſſia bolo detur ad vnc. 1. ſem. Aut infundatur in aqua bugloſſi vel oxalidis cum ℈j. cinnam. In cuius expreſſione diluatur vnc. 1. elect. lenit. cum vnc. 1 ſem. ſyrup. delimon.

Iulepus cardiacus frigidus.

Sæpè detur hic aut ſimilis iupus. ♃. aqu. ſtillat. bugloſſ. borrag. oxalid. & ſyrup. delimon. an. vnc. 2. lapid. bezoard. & monocerotis an. gran. quatuor. Fiat iulep. in duas doſes.

Epithema refrigerans.

Tum, ♃ aqu. ſtillat. bugloſſ. borrag. acetoſ. nenuph. an. ℥iij. aceti ℥j. puluer. trium ſandal. ʒj. trochiſ. è. caphur. ʒj. miſce pro fotu regionis Cordis.

Litus.

♃. ol. viol. & nenuph an. vnc. oxyrhod. vnc. 2. caphur grana 4. Miſce pro litu poſt fotum.

Cataplaſma.

Vel, conſeru. nenuph. roſar. violar. an. ℥. puluer. elect. diamargarit. frigid. corall. rubr. trochiſc. è caphur. an. ʒß trium ſandal. ʒj. Cum aceto pauco fiat cataplaſma regioni cordis a[d]mouendum. Appenſa collo caphura quæ Cordis regionem attingat, palpitationi confert à qu[a] cumque cauſa, ſed frigida maximè.

Potus cardiacus frigidus

Potus diuinus imprimis ſalubris, qui ſit ex libris tribus aut quatuor aquæ fontis, ſacchari vnc. 4. ſucci limon. ℥j. ſimul coctis. Aut, vt gratior ſit, è lib. 4. aqu. fontis, ſacchari tabarzet ℔ß. ſucci limon. vnc. 2.

Cibus.

Cibus è vituli pullique gallinacei carnibus elixis, alteratis oxalide multa, bugloſſo, borragine, victuſque omnis refrigerans è cardiacis in omni calida cauſa probatur.

Victus in palpitatione Cordis cauſa frigida.

At in frigida calfaciens ſit ac tenuans. Ideóque iuſcula dentur, alterata petroſelino fœniculo, calendula, cum aliquot ocymi ſeu baſilici folijs: aſſæ ſint in cœna columbæ, turtures, alaudæ, reliquæque ſimiles tenuis ſubſtantiæ, facileſque coctu volucres.

Vinum Hippocraticum, maluaticum & hydromel vinoſum, eorumque vires.

Vinum detur annoſum, lene, ſuauis guſtus. Hippocraticum valdè cardiacum eſt, vireſque citò reparans: ſed in communi vſu eſſe non debet, quia caput ferit, inflammatque ſpiritus. Maluaticum & hydromel vinoſum magis tenuant, ideóque flatus diſ[c]utiunt, & craſſum humorem coquunt ac digerunt. Diſtillatum reſtaurans ſuperiore capite deſcriptum in vtráque cauſa ſumatur. Vt autem frigidus humor præmiſſa leui ſectione venæ dematur. ♃ fol. meliſſ. calendul. bugloſſ. borrag. an.

rag.an.Mi.femin.citri, card. fœnic. an. ℈j. flor. trium cord. & calendul. an.Pi.fiat decoct. In colatur.infunde agaric. trochifci. ℈ iiij. nuc. mofchat.℈j.in expreffione diffolue cathol. duplicat. infuf. & colat. vnc. 1. fem. fyrup.capill.ven.vnc.1.fiat potio. ℞.aqu. ftillat.card. meliff.calendul. fyrup. capill. ven.an. ℥ij aqu.theriac.& imperial.an. ℥ß.confect. alcherm. ℨß. Mifceantur, & fiat iulep.in duas dofes. ℞.aqu. ftillat. Morfus bugloffi borrag. an. ℥iiij. cinnam. caryophill. macer. an. ℨj. odoriferi vini lib. ß.mifce pro fotu Cordis. Item, ℞. ol.rofar. & ireos an.vnc. ol.mofchat.ℨij.Cum cæra pauca fiat linimentum, quo regio Cordis inungatur à fuperiore fotu.℞.confetu.meliff. rofat.an.vnc.2.confect.ex Hyacintho, elect. lætificant Galen.an.ℨß. Ambr. mofch. an. gran. quatuor, lapidis bezoardici grana decem diuitibus, alijs theriac.ℨij. Cum fyrupo de pomis odoriferis fiat Opiata. Sumatur ex ea bis aut ter in die nucis auellanæ quantitas. Galenus lib. 5.de locis affect. cap. 1. fcribit omnes quos palpitatione Cordis affectos vidit, adiutos fuiffe phlebotomia, & attenuante ratione victus. Sed tenuans fit, vbi craffus, frigidus, flatus, multus humor eft: paulò plenior, fi feruor, & bilis exuperat. Porrò fi in febribus circà ventriculum vehemens æftus, & crebra Cordis motio palpitationi fimilis, extremum eft malum, incenfum indicans vitæ principium.

Potio frigidū humorem purgans.

Iulepus cardiacus calidus.

Epithema calidum regionis cordis admouendū.

Linimentum.

Opiata.

Hippoc. aph. 65.lib.4. aph.

SYNCOPES CVRATIO.

CAPVT XVII.

YNCOPA de medio ne tollat, & euocet ægrum
In Styga, præcipiti lapfu, vis omnis, odoro
Os imple, tenuique mero: tum naris acetum
Sentiat; indè gelu, vel deftillata vorentur,
Expreffa, aut ea iura, meent quæ corpus in omne
Ocyùs. Imperialis ad hæc, aut theriacalis,
Aut quæ cinnameo premitur de cortice lympha
Detur, vt exhauftus reparetur fpiritus illis:
Dira venena abeant, & fi quæ cruda coquantur.
Si melior facies, pulfúfque micantior in fpem
Erigit, ad caufam fubiti defcendito lapfus.
Quúmque cruor nimius, febris vel anhela fatigat,
Viribus expenfis venas aperire calentes

Qua fpiritus virefque cutō feparent.

Curatio fyncopes ab exuperante fanguine.

Victus Pleuriticorum. diem: non tamen ex melicrato solo, vel ptisanæ succo, quod voluêre veteres, vel amygdalato: sed etiam iusculis pullorum & vitulinæ carnis, è carnium succis expressis, ex ouis tremulis & gelatina, vt vires à venæ sectione, quæ multiplex esse solet primis temporibus, atteri solitæ conseruentur: & natura fortior ad expectorandum erigat sese, & anacatharsi per syrupos bechicos humorem in pleura & Thorace contentum per sputum educat. Potus sit ptisana vulgaris ex hordeo cum glycyrrhiza: vel magistralis ex iisdem, & iuiubis, sebesten, passulis, dactylis, cum aliquot, si placet, ficubus. Hydromeli, seu melicratum, & hydrosaccharum vtile. Nocet per se vinum, quia calfacit & fluxionem

Quando vinum in Pleuritide dandum. accersit. Si quis tamen huic sic assueuit, vt eo deserto langueat atq; prosternatur, quia consuetudini, quæ velut altera natura est, concedendum aliquid est, detur in pastu tenue, paucum, aqua multa dilutum: extrà pastum bibatur ptisana vel aqua saccharata, vel in qua solæ vuæ coxerint, si saccharum æger fastidire, quod interdùm accidit animaduertitur. Et hæc pro vera Pleuritide, quæ morbus acutus est, internas Thoracis partes occupans, & si moras agit in empyema non rarò desinens exposita sint.

De notha Pleuritide. At in notha cuius antè causas, signaque distincta dedimus, non tam exquisita debet esse ratio victus, quia febris vel exigua vel nulla: nec vena secanda tam sæpe, nec tam sedulo: neque bechicis promouenda sputa, quùm in Thoracis capacitate materia nulla stabulet, sed

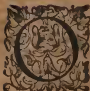
Nothæ Pleuritidis curatio. externa sit. At si flatus huius esse causa cognoscitur, auena frigatur in sartagine cum vini tantillo, vel sal milium, furfur: vel semen anisi, fæniculi, carui, cumini, baccæ lauri, thymum siccum, origanum, hyssopus, rosmarinus, iisque similia discutiendi vim habentia pariter in sartagine torreantur, sacculo claudantur, admoueantur lateri dolenti calida, calorque linteis, vt perstet diu foueatur. Vt, ℞. fol. origan. calament. rorismar. thymi, puleg. an. Mi. semin. anis. fænic. carui cumin. baccar. lauri contus. an. vnc. sem. Impleantur his sacculi duo qui bulliant in aqua & vino albo, alternatimque latus dolens huic imposita, foueant. Quibus sublatis illinatur pars oleis, vt anethino, laurino, rutaceo.

Curatio nothæ Pleuritidis ab externa fluxione, vel humore frigido. Sed vbi fluxio vel humor frigidus & crudus externam etiam lateris partem occupat, clysmate primò reuellendum est, deindeque purgandum: & si febris est, aut metuitur, aperire venam vtile, ne sanguis, qui è caua vena translatus in axillam, externas corporis partes alluit, incandescens dolorem augeat. Validiora tum remedia sunt ex vsu, qualia catapotia sine quibus, ex agarico, coccia, quæque descripta sunt capite de Catarrhi curatione. Quùm est inferior aliqua vacuatio suppressa, qualis hæmorrhoidum & mensium, vndè consequuta plenitudo quæ Pleuritidem attulisse creditur, poplitis aut malleoli venam aperire bonum, vt integra fiat reuulsio. Sed antè propiora vasa deplenda sunt, & è basilica primo dolentis lateris ἀθρόως, seu confertim educendus sanguis: tum è Saphæna, sed non antè quàm respitatio fuerit liberior.

CORDI

CORDI CONFERENTIA, QVÆ Cardiaca dicuntur.

CAPVT XV.

OMNE *quidem morbi genus, at genus omne veneni*
Præcipuè, pestisque nocens Cor molle fatigat,

Cor omnigenere morborũ quatitur. Nam intemperies habet suas, obstruitur in ventriculis suis & vasis, tumet, abscedit, ulcera, vulnera patitur.

Datque neci, nisi præsidijs te fortibus armes,
Quæ vi cardiaca pollent. Ebur extat ut Indum,
Os cordis Cerui, cornu quoque Monocerotis,
Puluis & hic, à quo sibi dant beZoardica famam.

Cardiaca frigida.

Terra rubens Lemni, armeniæque, virensque Smaragdus,
Vnio, Sapphyrusque micans, hyacinthina gemma,
Caphura, Coralium, Venetinaque succina, quodque
Gens omnis sitit, argentique, aurique metallum.
Cordis & effrænos cohibet Nymphæa furores,
Cuculus & panis, quem dicimus Oxytriphillum,
Borrago, & cui lingua bouis dedit aspera nomen,

Buglossum, seu lingua bouis.

Flos violæ, rosa, ius Citri, flauique Limonis,
Punicei mali: huius item, cui nomen ab auro,
Cuique ab odore datur redolenti. Succus in usus

Aurantium malum.

Hos venit hic etiam, quem mala cydonia fundunt,
Succus & oxalidis cum semine, cuius ab esu
Lethifer haud lædit quem Scorpius intulit ictus.
Prosunt hæc calidis, gelidisque sequentia morbis.
Nardus odore beans & mordens Costus, amomum,

Cardiaca calida.

Versicolorque Aloes lignum, maculisque notatum,
Cinnameumque, crocus, caryophillumque, quod orbis
Alter amat, citri cortex, cessuraque nulli
Fragranti Ambra, magis placeat nisi Moschus odore.

Granum kermes. *Quodque rubore notat tinctorum lintea granum.*
Tormentilla breuis folio, sed viribus ingens,
Carduus & benedictus, & haud ingrata Melissa,
Succisa, & folio simili quæ nascitur Vlmi,
Quæque Tunix quondam, nunc & Bistorta vocatur.
Et quod dictamnum dictæa crescit in Ida:
Semine cúmque acymi Zedoaria, crassa Galanga,
Angelica, & Scordi folium, Scabiosaque, sueta
Scabiosæ vis. *Rumpere pestiferos admota & sumpta tumores.*

COMMENTARIVS.

Cor quid. 1 COR viscerum omnium calidissimum est, vitalis facultatis princi-
pium. Quod vt omnibus corporis partibus, quibus suum caloré ac
Cardiaca quæ sunt. vitam impertit necessarium: ita ne varijs affectibus, quibus impeti solet
offendatur, per ea prouidendum, quæ cardiaca vi pollere creduntur: qui-
Cardiaca frigida. bus nempè facultas est, à Corde quæ noxia sunt & maligna depellere, Cor-
Ebur. disque robur tueri atque conseruare. Sunt autem in his frigida quædam,
Os Cordis Cerui, Cornu Cerui. alia calida. Frigida sunt Ebur, quod Cordis robur tuetur & conceptum
adiuuat. Os Cordis Cerui, pro quo vt potè raro Cerui cornu reponimus,
affectioni cardiacæ, syncopeque confert, & Cor hominis quadam substã-
Cornu vnicornu, lapis bezoardicus, Vnio, seu margarita. tiæ similitudine robotat. Cornu vnicornis, Vnio, lapis bezoardicus vim
eximiam habere creduntur ad muniendum Cor, omnemque veneni
& pestilentium morborum perniciem obtundendam. Terra Lemnia, bo-
lus armena, Corallus pestilentibus febribus, & serpentum ictibus opitu-
Terra lemnia seu sigillata, Bolus armena, Corallus. lantur, putredinem, sanguinis fluorem, dysenteriam, catarrhumque co-
hibent. Succinum Cor, stomachumque roborat, cardialgiæ, cordisque
palpitationi medetur. Sapphyrus & hyacinthus virulentarum bestiarum
morsus, & malignos Cordis affectus obtundunt, vt Smaragdus, qui me-
Succinum. lancholicos etiam affectus, mæroremque potus, appensusque collo dis-
Sapphyrus Hyacinthus, Smaragdus cutit. Aurum metallorum temperatissimum, in bracteolas seu folia sectũ
melancholicos & sine ratione mæstos exhilarat, cardiacos adiuuat, stoma-
Aurum. chum, Corque roborat. Eadem argento vis, sed ignauior atque retusior,
Argentum. quùm id ab auri temperie desciscat, sitque malignitatis metallicæ quo-
Caphura. dammodo particeps Caphura malignos affectus à calidiore causa natos
Flores violarum & nenupharis. extinguit, leipothymiæque subuenit. Flores violarum & nymphææ fri-
gidi humidi Cordis ardorem temperant, somnumque conciliant. Rosa
Rosa. frigida sicca Cor odore beat ac reficit, astringétique vi roborat. Mali Me-
Mali Citrij, aurantij, punici succus. dici seu Citrij, Aurancij, Punici succus acidus, frigidus & siccus est: putre-
dini venenoque resistit, partium principum, maximéque Cordis robur
Oxytriphillõ, oxalis, eiusque semen. tuetur, ad Cardialgiam, qua ventriculus à bile pungitur vtilis. Easdem vi-
res habet Oxytriphilon, quod trifolium acetosum, Alleluya, panis cucu-
lus ab herbarijs nominatur. Quem æmulatur oxalis, Cordi stomachoque

grata, cuius semen serpentum ictibus remedio est. Malum redolens & Cydonium Cor stomachumque roborat, syncopẽ tollit, venenorum vim abigit, aut hebetat & infringit. Et hæc quidem cardiaca frigida sunt, calidis Cordis affectibus conferentia. Calida sequuntur, quæ frigidis morbis opitulantur, contrarijs, iisque manifestis, vt etiam calidis affectibus leuamento sunt occultis qualitatibus. In quibus Amomum, Nardus, Costus odoris suauitate Cor recreant. Lignum Aloes frigidis Cordis affectibus confert, syncopem arcet, cardiacos adiuuat. Cinnamomũ putredinis saniem absorbet, venenis resistit, vt Citri cortex, & Caryophillum: Crocus etiam, qui pariter coquit ac digerit Corque roborat, sed extrà modum sumptus officit, lethalemque vim habere proditur. Moschus & Ambra tenuium sunt partium, humores calfaciunt, incidunt, tenuant, Leipothymiæ conferunt, viresque resolutas sarciunt ac reparant, Cor firmant, & odore spiritus suscitant: sed capiti graues. Imbecillum quippè Cerebrum feriunt, iis maximè qui bilioso temperamento sunt. Coccus baphica, seu granum infectorium, Arabibus kermes, seu Chermes, colore rubens, astringentis & amaræ facultatis proprietate Cor roborat. Quam hinc ortam puto, quod suo colore rubro spiritum & sanguinem ad sese similitudinis ratione trahit, attractum cogit astringendi vi sua, coactumque firmat, in Corde, spiritus & sanguinis vitalis arce retinens, quodque serosum ac putridum in hoc est, amarore & calore siccans & absorbens.

Malum redolens & Cydonium. Cardiaca calida. Amomum, Nardus, Costus. Agallochum, xiloaloe, seu lignum aloes. Cinnamomũ, citri cortex, caryophillum crocus. Moschus & Ambra. Kermes, seu granum tinctorium, quibus ex causis cardiacum.

Tormentilla sicca subastringens, tenuiumque partium vermes enecat, dysentericos sanat, vulnera glutinat, sanguinis eruptiones cohibet, exanthæmata delet, venenis ac pestilentiæ resistit. Carduus benedictus ventris tormina sedat, comitiali morbo subuenit, & Quartanæ febri: sanat vlcera contumacia, cum à lue venerea, tùm aliundè nata. Sed imprimis insignis est aduersus pestem & venena lethalia, cuius decoctum & aqua stillatitia sudores euocat. Melissa, seu melissophillon, Latinis Apiastrum, quod apes hac herba delectentur, & ab odore citri Citrago dicta, calida sicca secundo gradu syncopen à frigida causa discutit, mærorem arcet, phalangiorum & scorpionum ictus obtundit, odoris fragrantia, saporis austeritate, partium tenuitate Cor exhilarat, vitalesque roborat spiritus. Succisa, quam morsum Diaboli vulgò nominant, carbunculis pestilentibus vtiliter imponitur: herbaque, radix, succus, & eiusdem aqua stillatitia succurrit his, qui malignis ac pestilentibus febribus obsidentur, vt & Vlmaria, quam reginam prati solent appellare. Tunix, seu Bistorta subamara, calida siccaque serpentum & scorpionum ictus retundit: cuius ideò succus etiam in pestilentem luem & vomitiones per se, & cum albo vino bibitur. Dictamni radix & folium, Bistortæ vires æmulantur: menses etiam & secundas, & mortuum fœtum excludunt cum vino, drachmarum duarum pondere. Decoquuntur ad lucem gallicam. Epilepsiam, reliquosque frigidos morbos, occultum quid ac deleterium habentes. Attrahendi vim insignem habent, quùm sagittas & ferrum è vulneribus excutiant. Zedoaria calida sicca secundo gradu flatus discutit, diarrhæam, Lienteriam, vomitusque compescit: Corque firmare putanda est, quia venenorum vim vltra grassari prohibet. Ocymum Cor exhilarat,

Tormentilla. Carduus benedictus. Melissa. Succisa, & Bistorta. Tunix. Dictamnum. Zedoaria. Ocymum, seu basilicum.

eiuſque defectionem cum aceto tollit. Bugloſſi & Borraginis vires antè retulimus. Stæbe, ſeu Scabioſa, vt thoracis abſceſſus rumpit, ita peſtilentiũ morborum virus è Corde foras excludit, eorumque bubones & carbunculos maturat atque diſcutit.

Stæbe ſeu Scabioſa.

Compoſita cardiaca frigida.

E cardiacis frigidis emergunt ſyrupus violaceus, nenupharinus, de pomis, de limonibus, de ſucco acetoſæ, ſucco citri, ſyrupus malorũ granatorum & oxyſaccharum. Aquæ ſtillatitiæ nenupharis, oxalidis, oxytriphili, roſatum. Electuarium è gemmis, diamargariton frigidum, manus-Chriſti perlata, trochiſci de caphura. Conſeruæ roſarum, violarum, nenupharis, ex quibus cum pulueribus cardiacis, vt raſura Rhinocerotis, vnicornis, eboris, cornucerui, Margaritarum, coralli vtriuſque, ſuccini, ſemine citri, fragmentis Hyacinthi, Smaragdi, Sapphyri, vel electuarijs commemoratis parabuntur opiatæ, tabellæ, condîta, qualia quæ ſequuntur. ℞. conſeru. violar. & nenuph. an. vnc. 1. conſeru. bugloſſ. borrag. & roſar. an. vnc. ſem. fragment. Hyacinth. ſappyhr. Margarit. electar. & raſur. vnicorn. an. gran. ſex. puluer. diamargarit. frigid. ℈j. Cum ſyrupo de ſucco citri quantum ſufficit fiat opiata: vel cum ſaccharo conditum. ℞. raſur. cornucerui ʒß. Margarit. elect. ℈j. ſcobis monocerotis & ebor. an. gran. decem. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſarum concinentur tabellæ, quas manus Chriſti nominant. Vel ℞. margarit. elect. raſur. eboris & cornucerui an. ʒß. raſur. Rhinocerotis gran. ſex corall. rubr. terræ lemn. an. ℈j. Cum ſaccharo ſoluto in aqua bugloſſi fiant tabellæ pondet. ʒj. Ex ijſdem aquis & pulueribus Epithema tale parabitur. ℞. aquar. oxytriph. roſar. an. ℥iiij. puluer. elect. diamargarit. frigid. & trium ſandal. an. ʒj. caphur. gran. quatuor. Fiat Epithema regioni Cordis admouendum. Vel, ℞. conſeru. roſar. violar. nenuph. an. vnc. 2. theriac. & mithrid. veter. an. ʒij, pulu. diamarg. frig. ʒj. Cum aceto pauco fiat emplaſtrum, admouendum regioni Cordis, & carpis manuum. His & ſimilibus admotis frigidis vtemur, vbi febris ardens & maligna Cor obſidet, veneníque calidi poti coniectura eſt, vel Syncope, Cordiſve palpitatio à calida cauſa naſcitur.

Opiata cardiaca frigida.

Tabella.

Epithema cardiacum frigidum.

Cataplaſma.

At ſi Cor frigus occupat, & facultatem vitalem atterit, cardiacis calidis rùm vtendum, qualia ſunt ſyrupus meliſſophilli, ſeu meliſſæ, quem omnẽ malignitatem extinguere profitetur Fernelius, ſyrupus bugloſſi & è corticecitrij: conſerua meliſſæ, ſcabioſæ, bugloſſi, florum aurantiorum, cortex citri condîtus, perſica condîta, mala odorata, nux moſchata condita, mithridatiũ, theriace, confectio alchermes & ex Hyacintho, diambra, diamoſchum, electarium è gemmis, lætificans Galeni. Aquæ ſtillatitiæ meliſſæ, car[illegible], ſcabioſæ, morſus, bugloſſi, roſarum: aqua theriacalis, imperialis, & aqua vitæ, quibus variæ compoſitionum formæ naſcuntur, vt iulepi, pulueres, condîta, fotus, emplaſtra, ſacculi, ſuffitus, odorati globuli; diſtillatũ reſtaurans, his formulis. ℞. aqu. ſtillat. ſcabioſ. meliſſ. morſ. an. ℥ij. ſyrup. bugloſſ. & meliſſoph. an. ℥iß. aqu. theriac. ℥ß. Miſceantur & fiat iulep in duas doſes. ℞. raſur. ebor. & vnicorn. an. grana ſex, margarit. elect. ℈j. fiat puluis. detur è cochleari cum aqua cardui, & vino albo. ℞. conſeruar. [illegible] ſcabioſ. bugloſſ. borrag. an. vnc. 1. corticis citri condîti ʒj. pulueri[illegible] gemm. & lætificant. Galen. an. ℈j. Ambr. griſcæ, moſ-

Cardiaca calida.

Iulepus cardiacus calidus.

Puluis.

Conditum.

chi, rasur. vnicornis, lapidis bezoardici, si diues æger est an. gran. sex. Cum saccharo quod satis est fiat conditum. ℞. aqu. stillat. morf. scabios. meliss. card. an. vnc. 3. puluer. trium sandal. caryophill. nuc. moschat. an. ʒj. croci ℈j. aceti vnc. 2. fiat epithema pro Corde. Post quod inducatur tale cataplasma. ℞. conseru. bugloss. borrag. meliss. rosar. an. vnc. 1. confect. alcher. ʒß. mithridat. veteris & theriac. an. ʒij. puluer. elect. diambr. è gemm. ℈j. Cum odoro vino fiat cataplasma, regioni Cordis admouendum. ℞. puluer. rosar. vnc. sem. cynnam. caryophill. ligni aloes, corticis citri an. ʒij. Ambræ moschi an. gran. sex. Includantur sacculo, qui vel siccus, vel aqua rosarum & aceto pauco, vel odorato vino mersus, indéque siccatus admoueatur Cordi tepidè. ℞. xiloaloes, rosar. ambr. caryophil. nuc. moschat. maceris, an. ʒi. styracis, benjoin. an. vnc. sem. succin. ʒj. ambr. gris. mosch. an. gran. decem. Cum ladano puro fingatur pomum, quod odore Cor & Cerebrum exhilaret: Distillatum reficiendis viribus idoneum & cardiacum hac forma describe. ℞. conseru. bugloss. borrag. violar. rosar. cortic. citri condîti an. ℥ij. puluer. electuar. de gemm. & de ambra an. ʒj. semin. acetos. citri, card. rad. angelic. dictamni veton. an. ʒij iusculi duorum caporum & vnius perdicis alteratorum cum oxalide lactuca, portulaca, buglosso, borragine, scabiosa, melissa lib. quinque. Trita simul omnia vaporario vitreo claudantur, ignique committantur, quo sensim exeat, eliciaturque liquor. reseruandus in vsus ℞. superioris distillati restaurantis lib. 1. sacchari ℥iiij. cinnam. ʒß. succi granat, & limon. an ℥ß. Colentur per manicam Hippocratis, ægerque capiat è cochleari quantum & quando videbitur.

Epithema, seu fotus.
Cataplasma.
Sacculus.
Pomum odoratum.
Distillatum cardiacum

PALPITATIONIS CORDIS Curatio.

Varia Palpitationis Cordis causa.

CAPVT XVI.

Cor tenerum tremula quatitur formidine, παλμὸν
Voce vocant graij, tenui discrimine lethi,
Ni cito succurras. Ideò metire, cruorne
Causa mali nimius, num sanguinis ardor, & aucta
Bilis, an aura grauis comitata ac iuncta veterno:
An tumor insertus Cordi, vapor anne putrentis
Materiæ soboles, an flatus crassior, implens
Distendensque: an quæ Cor vndique vestit & ambit

Curatio Palpitationis Cordis à redundante sanguine.

Humore immodico stagnet membrana, sero-ve.
Palpitat à nimio si Cor, calidóque cruore,
Plenius exiliat sanguis. Minus ire cruoris
In causis debet reliquis. Sed in omnibus aude
Tundere principio venam: nec omitte catharsin,
Vincla nec arcta, cucurbitulas neque, malleoli nec,
Poplitis aut patulum vulnus, reuocetur vtilis
Quisquis obest, vel obesse potest humor-ve, vapor-ve.

Varia purgatio pro varia palpitationis Cordis causa.

Manna rheumque datur calida est vbi causa, serumque
Lactis cum senna si nigricat humor, abundat
Sin phlegma aut flatus, purgabit Agaricus albens,
Infusus tenui, citò vim reparante lyæo.

Potus calidus in causa frigida.

Moschus & ambra, senis cum lætificante Galeni,
Hippocratisque mero citò calfacit, atque sepultas
Excitat, oppressæ si sunt à frigore vires.

Potus frigidus cardiacus in palpitationis Cordis causa calida.

Sin premit ignis edax, aqua conuenit oxytriphilli,
Cum citri, vel pomorum redolente syrupo.
Omnibus alchermes, diamargaritônque, Diambra,
E gemmis, lignoque aloes confectio causis
Vtilis: est etiam mithridatica, theriacéque.
Cardiacos quibus extemplo potusque parabis.
Et fotus, bolosque opij de nomine dictas.
Liber erit, liquidis & gratus odoribus aër,

Victus genus.

Libera mens curis, somnus moderatus, & alui
Sponte vel arte fluor, tenuans cibus: attamen omnem
Qui citò vim reparet: vt pressa, gelataque iura
Cum distillatis. Animo redeunte volucres
Montanas, nemorumque cibo, pullosque parabis
Quos perdix, & nostra dabit gallina, vel Inda.
Potio, si calor est ingens, diuina probatur,
Sin secus, haud noceat lymphæ miscere falernum.

COMMENTARIVS.

Notanda comparatio.

1 VT in mundo Sol perenni suo motu calorem excitat, cuius influxu cuncta vegetat & animat: cui si contingit aliquando quiescere, necessum erit mundi compagem ruere, momentóque dissolui. Ita Cor irrequieta pulsatione per dyastolen ac systolen spiritum vitalem in omne corpus infert, à quo singulæ partes animantur ac viuunt. Quod si pulsare desinit, necessum est animal interire. Minuitur quidem motus Cordis in quibusdam affectibus, vt hysterica suffocatione, purpuratis febribus, leipothymia, syncope: vel deprauatur, vt in Palpitatione: sed aboleri nequit citrà subiecti perniciem & interitum, nisi physicas metaphysicæ causæ superent, vt quùm Iesus naue iussit Solem quiescere, diuique quondam diuina virgula mortuis vitam reddiderunt: quod vt rarum, ita nec artis esse putandum est. Quùm itaque naturale sit insitumque Cordi, vt assiduè, intermissione nulla moueatur, si contingit ab aliqua causa præter naturam interturbari, violento concussu, motuque quasi tremulo quod noxium est expellere contendit: vt sternutatione Cerebrum, tussi Pulmo, singultu ventriculus quod infestum est amandare conatur. Hunc inordinatum Cordis motum, tremorem seu palpitationem Cordis appellant: in quo dissimilem motum ab arteriarum pulsatione notabis, si manuum vnam thoraci, carpo alteram admoueas. Huius palpitationis causas varias assignamus, vt sanguinis copiam aut feruorem, bilis redundantiam, venenatam qualitatem impressam Cordi, vel aliundè transmissam, vt ab vtero, suppressis mensibus, in hypochondriacis & melancholicis. Humor etiam Pericardio contentus, tuberculum, Abscessus, vermes, non solùm orificium ventriculi, sed & cor ipsum vellicantes, crassior flatus, vt & quæ venas, arterias, & ventriculos Cordis obstruunt, palpitationem Cordis inferre possunt. In quibus ex animaduersione causæ remedia quærenda sunt. Et quoniam causa Palpitationis alia calida est, alia frigida, si causa superet à plenitudine, quod ex signis lib. 1. cap. 2. traditis agnosces, ardentius venam aperi: sin ab intemperiè calida sola, seu feruore, parcius. Cardiaca frigida præsto sint, quibus ardorem temperes, Corque robores: qualia sunt succi malorum granatorum, limonum, aurantiorum, citri, pomorum redolentium, violæ, rosæ, nempharis, eorum-ve syrupi, Sint & acetum, omphacium, oxytriphilum, oxalis, acidula pruna, cerasa, berberis, persica, cydonia, diarhôdon abbatis, diamargaritôn frigidum, triasantali, margaritæ, coralli, rasuca eboris & cornucerui, os è Corde cerui, rasura monocerotis, Rhinocerotis, bezoardici lapidis, fragmenta Sapphyri, Smaragdorum, hyacinthi cum auri bracteolis seu folijs. Sin palpitationis causa frigus est, lignum aloes, caryophillum, cinnamomum, citri cortex, crocus, nux moschata, macis, ambra, moschus, ocymi seu basilici semen, vt semina calida maiora, galanga, zedoaria, cubebæ, rosmarinus, theriaca, mithridatium, diamargaritôn calidum, diambra, lætificans Galeni, aromaticum moschatum & nardinum, alypta mo-

In quibus affectibus minuitur Cordis motus aut deprauatur.

Motus palpitationis Cordis, arteriarum motui dissimilis.

Variæ palpitationis Cordis causæ.

Palpitationis Cordis causa alia calida est, alia frigida.

Cardiaca frigida.

Cardiaca calida.

rag.an.Mi.ſemin.citri, card.fœnic. an. ℥j.flor. trium cord. & calendul. an.Pi.fiat decoct. In colatur.infunde agaric. trochiſci. ℈ iiij. nuc. moſchat.℈I.in expreſſione diſſolue cathol. duplicat. infuſ. & colat. vnc. I. ſem. ſyrup.capill.ven. vnc.I. fiat potio. ℞.aqu. ſtillat.card.meliſſ.calendul. ſyrup. capill. ven.an.℥ij aqu.theriac.& imperial.an. ℥ß. confect. alcherm. ʒß. Miſceantur, & fiat iulep. in duas doſes. ℞.aqu. ſtillat. Morſus bugloſſi borrag. an.℥iiij. cinnam. caryophill. macer.an.ʒj. odoriferi vini lib. ß.miſce pro fotu Cordis. Item, ℞. ol. roſar. & ireos an.vnc. ol.moſchat. ʒij. Cum cæra pauca fiat linimentum, quo regio Cordis inungatur à ſuperiore fotu. ℞.conſeru.meliſſ. roſar.an.vnc.2.confect.ex Hyacintho, elect. lætificant Galen.an. ʒß. Ambr. moſch. an. gran. quatuor, lapidis bezoardici grana decem diuitibus, alijs theriac.ʒij. Cum ſyrupo de pomis odoriferis fiat Opiata. Sumatur ex ea bis aut ter in die nucis auellanæ quantitas. Galenus lib. 5.de locis affect. cap. I. ſcribit omnes quos palpitatione Cordis affectos vidit, adiutos fuiſſe phlebotomia, & attenuante ratione victus. Sed tenuans ſit, vbi craſſus, frigidus, flatus, multus humor eſt: paulò plenior, ſi feruor, & bilis exuperat. Porrò ſi in febribus circà ventriculum vehemens æſtus, & crebra Cordis motio palpitationi ſimilis, extremum eſt malum, incenſum indicans vitæ principium.

Potio frigidũ humorem purgans. *Iulepus cardiacus calidus.* *Epithema calidum regioni cordis admouendũ.* *Linimentum.* *Opiata.* *Hippoc. aph. 65. lib. 4. aph.*

SYNCOPES CVRATIO.

CAPVT XVII.

YNCOPA *de medio ne tollat, & euocet ægrum*
In Styga, præcipiti lapſu vis omnis, odoro
Os imple, tenuique mero: tum naris acetum
Sentiat; indè gelu, vel deſtillata vorentur,
Expreſſa, aut ea iura, meent quæ corpus in omne
Ocyùs. Imperialis ad hæc, aut theriacalis,
Aut quæ cinnameo premitur de cortice lympha
Detur, vt exhauſtus reparetur ſpiritus illis:
Dira venena abeant, & ſi quæ cruda coquantur.
Si melior facies, pulſuſque micantior in ſpem
Erigit, ad cauſam ſubiti deſcendito lapſus.
Quùmque cruor nimius, febris vel anhela fatigat,
Viribus expenſis venas aperire calentes

Quæ ſpiritus vireſque cito reparent. *Curatio ſyncopes ab exuperante ſanguine.*

Quo modo curanda syncope quum à bile nimia nascitur.

Sit labor. Exuperans si bilis, & acrior humor,
Exeat iniecto molli clystere per aluum:
Vel manna cum cardiacis, sennaque, rheoque.
Si pituita grauat, pariter quæ phlegma ciere

Syncope curanda per ea quæ sunt contraria causæ.

Diximus addantur. Stomachus si sensilis, aura
Partibus è varijs in Cor elata ferina,
Vel dolor insignis, vehemens motusve, fluorve
Immodicus ventris, vel nox sine ducta sopore,
Vel mæror, metus, ira, silens ac pestifer aër
Causa fuit lapsus, hanc per contraria tolle.

Epithema cardiacum Cordi admouendum ad syncopem.

Corque leues fotu, condat quem lympha melissæ,
Oxalidisque, ocymique, quibus tria santala, moschus,
Caphuraque, ambraque panchæo iungantur odore.

Cataplasma

Conseruam vel sume rosæ, violæque, melissæ,
Nenupharisque, quibus mithridatis, theriacesque
Nonnihil antidoti; gemmæque feratur & Ambræ:
Cumque liquore rosæ vel aceto fingito pultem
Seu cataplasma, quod in Cordis regione moretur.

Iulepus ex aquis cardiacis cum syrupo limonum puluere bezoardico, & alchermes confectione.

Oxalidis, morsus, scabiosæ limpha bibatur,
Quam iungat puluis bezoardicus, atque limonum
Sacchare conditus succus, confectio chermes.
Dentur & è gemmis diamargaritônque tabellæ.

COMMENTARIVS.

Quid lipothymia.

1 LIPOTHYMIA, seu lipopsychia, leue deliquium est animi, in quo vires quidem exoluuntur atque cōcidunt, sed neque vox sensusque deperit, neque sudor est frigidus. Cui tamen occurrendum citò remedijs syncope debitis, quùm ab hac intensione sola, seu maioris minorisque ratione discrepet. At Syncope repentinus est virium omnium, maximéque vitalium lapsus. Qua qui premuntur, velut exanimes iacent, sine sensu, sine voce, sine pulsu; vel ita paruo, vt percipi tactu nequeat, cum sudore frigido, quem syncopticum & diaphoreticum appellant, & extremarum partium frigore. Symptoma graue est, terrorisque plenum, & nisi præsentibus remedijs leues, mortiferum: sed & perse lethale si sæpe, vehementer & sine manifesta causa repetit. Sic enim pronunciat Hippocrates.

Quid Syncope

Hippoc. aph. 42. lib. 2. aph.

Lapsus vbi est animi vehemens creberque, nec huius
Causa mali manifesta, cita atque inopina manet mors.

Quod Galenus accidere notat ob imbecillitatem virtutis animalis, aut vitalis potiùs: vt ei contigisse memorat, qui quùm ex animi deliquio palpitatione quoque Cordis premeretur, repentè de medio sublatus est. Quùm itaque Syncope terrificum symptoma præcepsque sit, præcipiti subitoque remedio tollendum. Offeratur in paroxysmo vinum odoratum. Nihil enim æquè citò reparat vires: quia vaporosum, & vinosi vapores cum spiritibus maximam habent affinitatem. Nam inter ea quæ symbolo substantiæ qualitatisve communicant, facilis est transitus. Aqua vitæ, cinnamomi, theriacalis & imperialis tenuitate partium, & cardiaca vi penetrant in Cor ocyssimè, spiritusque dissolutos refouent. Sumantur è cochleari solæ, vel mixtæ cum syrupo de limonibus aut è pomis odoriferis Vel, ℞. aqu. stillat. mors. & scord. an. vnc. 2. vini odoriferi vnc. 4. sacchari alb. vnc. 3. cinnam. puluerat. ʒß. ambr. mosch. lapid. bezoard. an. gran. sex. Colentur per manicam Hippocratis in tres quatuorve doses. Vel, ℞ aqu. stillat. card. scabios. meliss. an. ℥iij. syrup. de limon. & è succo citr. an. ℥iß. confect. alchermes, & de Hyacinth. an. ℈ij. aqu. theriac. & cinnam. an. ℥ß. misce. fiat iulep. in tres doses. Ea quidem syncopticis in paroxysmo dantur, etiam delirantibus ac febre torsis quamuis calida sint, vt calore sopitam vim vitalem suscitent, nouosque spiritus creent, quorum munere pulsus emicet, sublatoque partium extremarum frigore sese calor in vniuersum corpus exporrigat. Tùm in morbi causam incumbendum. Itaque si plenitudo parit Lipothymiam aut syncopen, citò vena secabitur, detraheturque sanguis largiore manu, si pulsus assurgit & emicat. Si cacochymia biliosa, purgetur cholagogis corpus: si pituitosa phlegmagogis: si melancholica, nigrum & adustum humorem educentibus, quorum abundè lib. 5. meminimus. Si venenum, mithridatium, theriace, vel eius aqua dabitur sola, vel cum monocerotis aut bezoardi puluere. Si sensilis stomachus cardialgiam, ab eaque syncopem attulit, vinum odorùm lympha dilutum bibatur: hinc sorbeatur acidum ex oxalide & omphacio, incocta vituli pullique carne iusculum, maximè si bilis vapor causa mali putatur. Denique panis tostus immergatur vino, sparsusque puluere moschatæ nucis & caryophillorum, admoueatur ventriculi regioni. Succedit interdùm sanguinis missioni Lipothymia: túmque renandus æger vt colligantur spiritus, vinum offerendum, vt reparentur: acetum odorandum, & aqua frigida facies aspergenda, vt intrò ipsi recurrant, inque suis finibus denique consistant, calore in centrum reuocato. Sunt aliæ causæ syncopes, vt dolor ingens, qui lenientibus & narcoticis expugnandus; vt fluor immodicus astringentibus: vigiliæ nimiæ conciliantibus somnum, vt syrupo violaceo, nenupharino, papauerino, cibis euchymis humectantibus ac refrigerantibus. Exoluuntur hystericæ mulieres: ac tùm fœda naribus, odorata locis muliebribus admouenda, purgandum, secanda vena poplitis aut malleoli: quod infrà fusiùs, peculiari capite notabitur. Syncope, quam

Ab animi deliquio palpitatio Cordis repentina mors.

Cur vinum odoratum syncope correptis dandum.

Cardiaca vires in syncope reparantia.

Iulepi cardiaci.

Varia syncopes pro varietate causarum curatio.

fames ad ſingultum excitat, vt inanitionis omne genus curatur ijs quæ citiſſimè nutriunt, vt iuſculis è carnibus cum vitellis ouorum, carnium ſuccis, conſumptis, expreſſis, diſtillatis, & ſimilibus analepticis. ℞. diſtillat. reſtaurant. communis lib. ſem. ſacchari alb. ℥iij. puluer. diamargarit. frigid. & de ambra an. ʒ. ſem. ſucci limon. ℥j. Colentur per manicam Hippocratis in vſum.

Diſtillatum cardiacum & analepticum, ſeu reſtaurans.

DE HÆMOPTOSI, SEV SANGVINIS expuitione.

CAPVT XVIII.

In Hæmoptoſi vena ſecatur vt reuellatur ſanguis, côtineaturque vaſis ſuis, plenitudine ſublata.

SI cruor è Pulmone, vel è Thorace feratur
Puniceus ſpumanſve, Phtiſis ne dira ſequatur,
Scalpello reſeca venam. Neve æger anhelet,
Sed modicè ſpiret facito, ſileatque, cibetur
Exiguis epulis, bibat & cum ſacchare Lympham
Berberis atque roſæ, myrthi've, ribiſ've, vel huius
Purpurei ſucci, quem punica grana recondunt.
Deciduuſque mali ſi cauſa eſt prima Catarrhus,
Lenibus expurga pilulis, potuve Cerebrum.
Tùm firma admoto quem diximus antè cucullo.
Longiùs vtque trahas, Iecur egelido elue fotu,
Atque extrema frica, rigidis & comprime vinclis.
Coralium, lapidis hæmatites, lemnia terra,
Mummia, ceruinum cornu, velut vnio fulgens,
Myrrhaque, thus, ſpodium, carabe, tragacantha, draconis
Sanguis, & armenæ bolus, tria ſantala, quæque
Venæ vulnus hians pariter cohibere feruntur,
In varias ſpecies aptentur puluere facto,
Qui cum lacte queat miſceri, ouique vitello,
Quo variare queas etiam condîta, tabellas.
Congelat, inſpiſſatque ferum cereale papauer
Humorem, dabiturque, vbi roſiq cauſa cruoris.

De cucullo, ſeu conſulto pileo lege cap 3 lib. 6.

Quæ ſanguinem aſtringendo comprimunt.

COMMENTARIVS.

1 HÆMOPTOICI communi nomine dicuntur, qui ſanguinem per os ex inferioribus partibus, vt è Ventriculo, Iecore, Liene, gingiuis, gurgulione, faucibus eijciunt. Propriè verò qui vel è Pulmone, vel Thorace cum tuſſi ſanguinem in os effundunt. Quod funeſtum eſſe ſolet, niſi primis diebus occurritur: ſiquidem à ſanguinis ſputo puris ſputum: è puris ſputo tabes, ſputóque retento mors. Sanguis autem à Pulmone flauus, tenuis, ſpumoſus ſine dolore: niger autem & craſſus è Thoracis venis exit cum dolore, rupta, vel exeſa, vel aperta vena. Rumpitur vena clamore, caſu, concuſſione pectoris, plenitudine, frigore denique. Nam frigidum, vt glacies & nix inimicum pectori, tuſſes mouet, venarum ruptiones ac deſtillationes efficit, vt notat Hippocrates, & nos obſeruauimus hyeme ſæuiſſima quæ viguit anno ſalutis 1608. Venam exedit humor acer è capite ſæpe defluens in Thoracem, quem inedia peperit, aut vigiliæ, victuſ-ve calfaciens ac ſiccans, curæ, aut quiuis alius affectus animi vehemens. Aperit victus ratio calidior & humidior, vt multus, bonique ſucci cibus, vſuſque generoſioris vini largior. Aperta ruptaque vena cruor affatim erumpit, exeſa ſenſim. Apertæ venæ congruunt aſtringentia: cibus euchymus: quæque ſarcotica ſunt exeſæ: ruptæ glutinantia, quæque ſine morſu deſiccant. Ex quibus ſignis & cauſis videndum quis curandi modus. In vena rupta vel aperta ſecanda vena eſt ſemel atque iterum eodem die, maximè ſi plethoricus æger eſt, ſi vires ferunt, ſi non antè multus exijt cruor. Sed & altero die vult Galenus lib. 5. method. reſerari venam, frictiones, & ligaturas fieri crurum ad reuulſionem pleniorem. Indentur in anum clyſteres, cathartica dabuntur, quæ partim humore vacuent, partim adſtringant, qualia quę ſequuntur. ℞. medull. caſſ. vnc. 1. rhei puluer. ℈iiij. ſantal. citrin. ℈j. Miſceantur in bolos. deglutiantur è cochleari cum iuleporoſaceo. Vel, ℞. fol. pimpinell. portulac. plantag. an. Mi. ſemin. bombar. coriandr. præparat. berberis an. ʒj. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. ʒij. cinnam. & ſantal. citrin. an. ℈j. Expreſſione facta diſſolue cathol. duplicat. colat. vnc. 1. ſem. ſyrup. myrthill. aut granat. vnc. 1. fiat doſis. Vel, ℞. aqu. roſar. & plantag. an ℥ß. ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo ʒj. Miſce pro doſi. A ſolenni vacuatione ſi perſtat hæmoptoſis vena poplitis, malleoli vè reſeranda, præcipuè ſi mulieri menſtrua ſuppreſſa ſunt, aut hæmorrhois fluere viro deſijt: Conferunt etiam hypochondrijs, inguinibus & ilibus cucurbitulæ fixæ, ſanguiſugæque pectori. Neve grumeſcat, aut concretus in Thorace maneat cruor, propinetur oxycratum ad vnc. iij. addito cochleari ſacchari roſati, vel oxymel. ſimplic. vel ʒj. coaguli leporis, vel ʒiß. theriaces, cum aqua ſcabioſæ. Si humor acer è Cerebro fluens Pulmonis venam erodit, vena quidem initio ſecanda eſt, ſed & repurgandum per catapotia Cerebrum, potioneſque cephalicas: humeris admouendæ cucurbitulæ: pyroticum in Inio, ſeu poſtica parte capitis, & brachijs affigendum: & vt in cæteris glutinan-

Hæmoptoici qui dicantur.

Hipp. Aph. 15. & 16 lib 7. Aph.

Hipp. Aph. 24. lib. 5.

Exeſionis venæ cauſa

Apertionis venæ cauſa.

Apertæ ruptæque venæ remedia.

Cathartica cum aſtringentibus.

Cucurbitulæ. Hirundines.

Lac grumeſcere qua vetent.

Hæmoptoſis ab acri humore curatio.

Astringentium catalogus. dum vlcus syrupo rosarum siccarum, granatorum, myrthillorum, cydoniorum, cum aqua portulacæ, plantaginis, rosarum, hæmatite lapide, corallo, cornucerui, bolo armena, terra lemnia, gummi, tragacantho, Arabico, masticheреliquisque, quæ versibus expressimus, ex quibus variæ remediorum formæ fiunt. Vt, ℞ boli armenæ, terræ sigillatæ trochisc. è spodio, carabe, margarit. electar. an. ʒj. lapid. hæmatitis ʒij. amyli. gumm. tragacanth. an. ʒiij. Tritis & mixtis omnibus fiat puluis. Sumatur ʒß. aut ʒi. cum oui vitello, vel pulte, vel hordeato, vel amygdalato. Gratior erit addito sacchari rosati puluerati quadruplo.

Puluis astringens, vlcusque glutinans.

Vel, ℞ conseru. rosar. vnc. 3. conseru. symphit. vnc, 1. puluer. electuar. aromatic. rosati, diamargarit. frigid. an. ʒi. lapid. hæmatit. ℈iiij. coralli rubr. cornuceru. an. ʒß. Cum iulepo rosac. fiat opiata. Victus genus sit refrigerans, siccans, astringens. Odorentur rosæ, vel harum aqua stillatitia cum aceto, caphura, santalis. Cibus sit ex emplasticis & glutinosis, vt è pedibus hædi, vituli, veruecis, suis, & extremitatibus reliquorum animalium: è cremore ptisanæ, lacte cocto cum amylo, lentibus, oryza, recenti caseo. Potus, aqua chalybeata cum iulepo rosaceo, vel syrupo granatorum, Quies corporis & animi, silentium, somnus, qui fluxus omnes excepto sudore cohibet imperetur. Necverò continuus astringentium vsus esse debet, ne quæ spui debent hæreant in pectore: sed & lenientibus bechycis, vt syrupo violaceo, iuiubino procurandum sputum est. Et si desit somnus, syrupus nenupharinus & papauerinus, qui ferinam etiam distillationem compescit, vtilis.

Opiata.

Victus genus in hæmoptosi.

LIBRI SEPTIMI MEDICÆ Decados Finis.

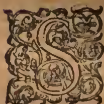

FRANCISCI PORTI, MEDICÆ DECADOS

LIBER OCTAVVS.

VENTRICVLO GRATA, QVÆ Stomachica nuncupantur.

CAPVT I.

I quid inest, stomacho calor vndè sequatur, & æstus,
Aut vomitus, lautique cibi fastidia, confert — Frigida stomacho calido, æstuantique conferentia.
Huic Cerasum, oxyacantha, ribes, & punica grana,
Mespila, sorba, Cydon quæ mala, & media quondam,
Nunc omnis phœbi regio vicina profundit:
Myrthus, oliua recens, citinusque, balaustia, tota
Oxalis, atque rubens rosa, semen vt & Coriandri,
Coraliumque duplex, & Ebur quod aduritur igne, — Ebur vstum, vulgo spodium.
Rhus, Licium, cystusque, hypocysthis, Acacia, nouit
Quæ vomitum, nimiumque feros compescere menses,
Sin stomachi tunicas infarcit frigidus humor,
Hunc coquit ac tenuat, partique inducere robur — Calida stomachum roborantia.
Vtraque mentha potest, absynthum, saluia, nardi

Spica, crocus, maſtyx, aloeſque quod India lignum
Fuſca dat, atque macer, nux & moſchata, galanga,
Cinnameus cortex, cariophillumque, calenſque — *Periphraſis Ambra citrinæ, quam electrum & Succinum appellant.*
Zingiber, ambroſijs præſtans in odoribus Ambra,
Et myroballanus, & lacryma hæc, quam Populus arbor
Fudit in Erydanum, gelido durata ſub amne.

COMMENTARIVS.

1 QVIA ventriculus organum eſt coquendis cibis deſtinatum: cuius ſegnities omnium confuſio, huius intemperiei ſuccurrendum eſt, ne per eam reliquarum corporis partium œconomia labefactetur atque corruat. *Frigidorum vtilium ſtomacho vires.* Quod per ſtomachica fit, ei robur addentia: quorum alia frigida ſunt, alia calida. Sunt è frigidis Oxalis, malum citrium ſeu medicum, Punicum, Cydonium, Ceraſum, Ribes, Oxyacantha, Sorba, Meſpila, quæ ventriculi æſtum reprimunt, eumque refrigerant, ſitim ſedant, cibi faſtidia corrigunt, & appetentiam inuitant, vomitionem compeſcunt, bilis reliquias obtundunt, diſſolutóque ventriculo medentur. *Succini & roſe rubra vires.* Quem aſtringunt etiam ac roborant Succinum, nauſeam ſedans, prauos humores abſorbens, fluoréque cohibens. Roſa rubra ſtomachum Iecurque roborans, vomitiones, lienteriaſque comprimens, *Citinus & Balauſtiũ.* vt Citinus mali punici flos, & Balauſtium, eiuſdem cortex. *Myrthus.* Myrthus illuuiem ventriculi ſiccat & concoquit: *Oliua recens.* Oliua recens ſtomachum roborat, aſtringit, appetentiam excitat, humores acres digerit. *Coriandri ſemen.* Coriandri præparari ſemen pariter adſtringit, terget, coquit, exhalationes in caput efferri vetat. *Rhus, Liciũ, cyſtus, hypocyſtis.* Rhus, Licium, Cyſtus, Hypocyſtis ſtomacho robur addunt, inflammationes mitigant, vomitum ſedant, dyſenterias, Lienterias, menſeſque ſupprimunt aſtringẽdi facultate. *Stomachica calida.* Calida ſequuntur, quę frigidos & crudos humores abſumunt, eoſque concoquunt, ſtomachumque roborant. *Mentha.* In quibus eſt vtraque mentha, quæ vt humores frigidos calfacit, craſſoſque tenuat & abſorbet, ita ſingultus, vomitiones, choleramque ſedat. *Abſynthiũ.* Abſynthium menthæ inſtar aſtringens, amarum, acre, calfaciens ac ſiccans, detergens ac roborans decocto, non ſucco iuuat ſtomachum, bilem pituitamque deterget, & vacuat per aluum & vrinas, Icterum ſanat, inflationes & faſtidia ſtomachi diſcutit, lumbricos pellit. *Saluia.* Saluia ſubabſtringens appetitum excitat, cruda concoquit, ſingultum lenit, aliaſque plures dotes habet, quas lib. 6. cap. 5. ſignauimus, vbi nardi vires etiam expoſuimus. *Crocus.* Crocus ſtomachi concoctionem adiuuat, Corque recreat. *Maſtich.* Maſtiche vomitiones ſiſtit, exhalationes reprimit, deſtillationes arcet & abſumit, purgantium acrimoniam frangit. *Lignum aloes, macer, moſchata nux, zin-* Lignum aloes, quod Agallocum, odoratum & aſtringens, ventriculi ſuperuacaneos humores abſorbens, & putredinem abigens, flatus etiam diſcutit, & concoctionem adiuuat, vt macer & moſchata

moschata nux, zingiber, Caryophillum, Cinnamomum, Ambarum, quæ Cor etiam firmare, & odoris fragrantia spiritus reficere superioris lib. cap. 15. scripsimus. Succinum, Populi arboris lachryma, Græcis electrû, Arabibus charabe quod paleas trahat, Ambra vulgo, ventriculû roborat, in eoque genitos humores supervacaneos absorbet, distillationes sistit. Ex eo pastilli, seu trochisci componuntur, Hæmoptoicis, suppuratis, cœliacis, dysentericis salutares. E superioribus hîs e simplicibus variæ compositiones extant: vt syrupus è granatis, syrupus myrthillorum, absynthij, menthæ, iulepus rosaceus, Miua cydoniorum, electarium Aromaticum rosatum, diarrhodôn, trochisci de spodio, de succino seu charabe, myrobalani conditæ, nuces conditæ, sorba, cydonia, nux moschata côdita, cortex citri conditus, conserua rosarum & menthæ. Fit & vinum absynthites, aqua stillatitia menthæ, rosarum, absynthij. Fomentum etiam ventriculum roborans tale. ℞. fol. vtriusque menthæ, rosar. rubr. absynth. salu. an. Mi. cyperi, calam. aromatic. an. vnc. 1. ligni aloes ʒij. Bulliant in aqua, & vini rubri austeri quadrante pro fotu ventriculi, qui dein sequentibus illinetur. ℞. ol. mastich. absynth. menth. an. vnc. sem. ol. nardini veri, vel Lauendulæ, quæ Celtica nardus est, nobis familiaris atque domestica ʒij. ol. nucis moschat. ʒiß. ceræ parum. Misce pro litu ventriculi. Vel, ℞. vnguent. rosac. vnc. 1. ol myrthill. & menth. an. vnc. sem. puluer. caryophill. Zingiber. macer. an. ℈j. Cum cæra pauca fiat vnguentum pro litu ventriculi. Scutum. ℞. puluer. Maioran. rosarum rubrar. absynth. menth. balaust. cytini sicc. an. ʒj. nucis moschat. macer. galang. cassiæ an. ʒj. croci ʒß. Ambræ, Ciuetæ an. gran. sex. Includantur linteo serico minutim transsuto cum bombace scuti forma. Quod ventriculo sic admouendum, vt scuti pars acutior Xiphoidem cartilaginem, pars amplior ac latior vmbilicum attingat.

Succinum, Græcis Electrû, Arabibus Charabe, Ambra vulgo. Trochiscorû è Charabe vires. Stomachica composita. Epithema seu fotus, ventriculum roborans. Litus. Vnguentum. Scutum pro stomacho. Quomodo scutum admouendum ventriculo.

IMBECILLI VENTRICVLI CVRATIO.

CAPVT II.

VENTRICVLO *si languor, & hunc mouet igneus ardor,*
Tolle sitim potu gelido, quem cocta vel vnda
Sola dabit, vel panis in hac immersus: ei sed
Berberis adijcias melius cum sacchare, blandum
Granati mali, medive, rosæve liquorem.
Iura pares è lactuca, lapathoque, capique,
Veruecis carne & vituli, iuuenisque columbæ.

Imbecillitatis ventriculi ab exuperante calore curatio.

Iuſcula crebra ventriculi robur exoluunt. *Aſſa ſed elixis miſce: nimioque liquore*
Vim ſtomachi ſolui ſtatuas. Ita iuſcula ne ſint
Crebra. Cibis iungas quæ punica grana feruntur,
Meſpilaque occludant, pyra, poma cydonia paſtum.
Turget vbi bilis, deme hanc Mannaque, Rheoque.
Sit cibus & paucus, ſtomacho ſi languida virtus
Qui reſurgunt à morbo, ſenſim cibo refici debent. *A morbo, calor exiguus quia pauca requirit.*
Sæpius at repeti debent alimenta, ſepultum
Vt ſenſim reparent exanguia membra vigorem.
Infirmitatis ventriculi à frigore curatio. *Ventriculi ſi vis infirma eſt frigore, pota*
Lympha nocet, niſi cinnameo cum ſacchare ligno
Potus & cibus. *Iuncta: iuuat veteris redolens at munus Iacchi.*
Quodque merum capit abſynthum magis vtile. Namque
Roborat ac terget, lapſamque reducit orexin.
Vtilis & panis ſale piſtus, & aſſa columba,
Cæſius & turtur, gallus nemoralis, alauda,
Perdix, Turdus, auis cui fuſca dat India nomen:
Quæque aliæ celebrantur aues. Pituita moleſta
Purgatio. *Quæ ſtomacho, pilulis aloes purgetur amaræ,*
Diarrhodon Abbatis, & aromaticum roſatum. *E que roſis & aromaticis confectio robur*
Sumpta det antè cibos. Calamo fragrante, cypero,
Abſyntho, mentha, maioranaque, roſiſque,
Fotus ventriculum roborans. *Auſteroque foue vino. Litus indè ſequatur*
Litus. *Ex oleo, roſa quod, maſtix, ſpicataque nardus,*
Nux etiam moſchata feret, ſubamaraque mentha.
Pluma leuat mollis ſtomacho ſuperaddita, qualis
Anſeris & pellis leporum, pelliſque rapacis
Vulturis, vt tenero detractum vellus ab Agno.
Cruda coquit ſomnus, nimioſque domare calores
Aſſolet. Hic ideò bonus eſt. Metus, ira fuganda.

COMMENTARIVS.

1 OESOPHAGVS seu Gula, deglutitionis organum est, Stomachus appetentiæ: cui dati sunt à sexta Cerebri coniugatione nerui, per quos exquisitè sentiat, vt quùm penuriæ sensu tenebitur, rectis, & ijs interioribus fibris alimentum attrahat ab Oesophago, pro totius animantis conseruatione. Ventriculus autem attractum alimentum excipit & amplectitur, quod in fundo suo coquit, vt coctione fiat chylus.

Oesophagi Stoma. hi, Ventriculi munus.

Quùm igitur actio propria ventriculi sit cibi, quæ coctione fit in Chylum mutatio, cuius actionis, vt omnium actionum naturalium causa calor est insitus, calor hic omni arte conseruandus est.

Actio ventriculi, cibi est in chylum mutatio.

Ideóque si Ventriculus imbecillitatẽ contraxit à caloris excessu, cuius intemperie robur illius dissolutum est, firmandus his, quæ refrigerandi adstringendiq; vi, nimium eius æstum repriment, vt syrupis granatorum, myrthillorum, è succo berberis, oxalidis, ribis, iulepo rosaceo, vel solis, vel cum aqua plantaginis, endiuiæ, rosarum oxalidis; miua cydoniorum, tabellis diarrhodôn Abbatis, & aromatici rosati. Sed hæc non nisi præmissis vniuersalibus agenda, si cum materia ventriculi sit imbecillitas.

Curatio calidi ventriculi.

Vt in Cardiogmo, quem inflammatio, bilisque mordax excitauit, sanguis initio detrahendus est expensis viribus, vt arceatur imminens à doloris acerbitate syncope: bilisque pungens ventriculum, vomitu, vel cholagogo pharmaco, vt Rheo deturbanda, quæ posset aliâs exitium inferre, Corde in consensum adducto.

Quid agendũ in Cardiogmo.

Stomachi namque, qui ventriculi superius orificium est vicinia, Cardialgia vera, seu Cordis dolor insurgit & Syncope, quæ frigore partium, diaphoretico sudore, pulsus imbecillitate se promit: quibus cogimur ad mithridatium, theriacam, monocerotis cornu, quæque bezoardica sunt & cardiaca cõfugere. Confert coralium admotum ventriculo. Vel, ℞. ol. myrthill & cydon. an. vnc. 1. puluer. rosar. & trium santal. an. ʒj. cæræ ʒij. Misce. Vel ℞. ol. rosac. vnc. 1. sem. puluer mastich. citin. balaust. an. ʒß. cæræ parum. Misce pro litu ventriculi.

Litus pro ventriculo calidiore.

℞. rasur. ebor. cornu ceru. coralli alb. & rubr. an. ℈j. Margarit. elect. ʒß. Cum sacchato dissoluto in aqua rosar. fiant tabell. ponder. ʒij. Sumatur vna duabus horis antè pastus.

Tabellæ stomachicæ ad intemperiem ventriculi calidam.

Si ventriculus ab intemperie frigida humida, quam peperit cruditas, imbecillitatem contraxit, roboretur alimentis coctu facilibus, minimùm excrementosis, vt assis Alaudis, columbis, turdis, turturibus, cothurnicibus, phasianis, hisque similibus è bipedum & volucrum genere: potu vini veteris, lenis, odoriferi nostratis: interdùm Hippocratici, maluatici, Hydromelitis vinosi. Vinum absynthites quoniam amarum, & horrendo sapore minùs expetitur: tamen ad pepsin, seu concoctionem crudorum vtilissimum, vt syrupus ex absynthio, hyssopo, mentha, cum aquis absinth. betonicæ, menth. fæniculi. Quies etiam & somnus concoctionem adiuuat, reuocatis tùm ad interiora spiritibus.

Imbecillitatis ventriculi à causa frigida humida curatio.

Si Ventriculus pituita turget ℞. capill. ven. summitatum absynth. menth. an. Mj. semin. anis. fænic. dulc. glycyrrh. coriandr. præparati an. ʒj. fiat decoct. In colat. infunde agatic. trochisc. ℈iiij. cum ℈j. nuc. moschat. In expressione dilue ca-

Potio pituitã è ventriculo, vicinisque sedibus educẽs.

rhol duplicat ʒvj. elect. diacartham. ℈iiij. aut ʒij. Si videtur à validioribus abstinendum, pilulæ dentur antè cibum, quæ leniter purgando roborent. Vt, ℞. pilul. de hyer. ʒiij. de agaric. ʒjß. Cum syrup. de menth. fiat massa mollis, ex qua formentur pilul. tres pro ʒj vel si debilis est æger pilul duæ pro ʒß. Vel, ℞. mass. pilul. de hyera & pilul. Ruffi, seu communium an. ʒ j. Cum syrupo de absynth. fiat massa, ex qua fingantur pilul. tres pro ℈ij Dentur paulo antè cibum. Sunt qui pilulam vnam duntaxat quotidiè deglutiant aut Aloes tantillum: sed Aloes creber vsus ora venarum aperit, his ideò fugiendus quæ gestant vtero, quibusque molestæ sunt hæmorrhoides. Vtiles sunt à purgatione tabellæ trium santal. diarrhod. Abbat. & aromatic. rosari, vel hæ sequentes ℞. diatriumpiper. & diarrhod. abbat. an. drac. sem. cinnam. caryophill. nuc. moschat. macer. rasur. ebor. & cornucerui. an. ℈j. Cum sacchar. in aqua menthæ vel absynth. dissoluto tabellæ fingantur in multos dies ponder, drac. 2. Vel, ℞. semin. fænicul. dulc. & coriandr. præparat. an. drac. 2. cinnam. drac. ß. nuc. moschat. macer. an. ℈j. Cum octuplo sacchari rosati fiat puluis, ex quo detur cochleare vnum antè pastus. Vel huius loco sumatur condita nux, zingiber condîtum, citri cortex, Myrobalani condîtæ. Roboretur denique calfiatque ventriculus topicis extrinsecus admotis, fotu, litu, cataplasmate, scuto sequentibus formulis. ℞. radic. cyperi, calam. aromatic. galang. crassæ an. vnc. 1. fol. absynth. menth. origani, pulegij, calament. maioran. salu. an. Mj. flor. chamæm. melil. rosar. rubr. an. Pj. His pleni sacculi bulliant in aqua & vino rubro pro fotu ventriculi. Tùm, ℞ ol. mastich. absynth. menth. an. vnc. sem. puluer. galang. nuc. moschat. caryophill. an. drac. sem. Cum cæra pauca fiat linimentum. ℞. cærati stomachic. Galen. vnc. 2. mastich. & carnis cydon. an. vnc. 1. Cum ol. de menth. vel absynth. fiat cataplasma: quod extensum super alutam admoueatur regioni ventriculi scuti forma. Scutum hoc humidum est, sequens siccum. ℞. ligni aloes. cinnam. galang. an. drac. 2. rosar. rubr. caryophill. nuc. moschat. an. drac. 1. maioran. menth. siccæ an. vnc. sem. fiat omnium puluis, excipiendus bombace seu corone moschato, consuto cum sericeo panno in scutum, appendendum ventriculi regioni. Cuius vices supplere poterit sacculus è mollibus plumis Anseris, pellisagni, leporis, vulturis. Ventriculus autem interdùm à flatibus distentus immaniter cruciat, quem affectum vulgus Stomachi Colicam appellat, à crudis flatulentisque cibis vt plurimùm excitatum. Quem vt profliges, carminatiuis, seu flatus discutientibus clysteribus vtere frequenter: pilulas ex hyera, tabellas, fotum, litum, quæque in causa frigida dicta iam sunt descripta, quibus purgetur, calfiat, roboreturque ventriculus. His si non cedit morbus, venæ sectionem impera, quam profuisse sæpiùs obseruauimus. Quùm enim in partem dolore perculsam accurrere soleat calor humorque, quo nascitur phlegmone, venæ sectio reuellit, causamque phlegmones antecedentem vacuans, dolorem pariter omninò delet aut minuit.

P[illegible] blan-de [illegible] a-[illegible] pil[illegible] [illegible]ibendante.

Tabellæ to-ma[illegible] con-coquantes.

Epithema pro ventriculo frigidiore.

Linimentum à fotu.

Cataplasma.

Scutum siccũ, ventriculum roborans & calfaciens.

Colica stomachi, eiusque curatio.

CHOLERÆ MORBI CVRATIO.
CAPVT III.

QVI morbus Choleræ signatur nomine, trux est
Et peracutus. In hoc ideo retinere furentem
Non licet omnino, licet at compescere bilem. — Cholera morbus peracutus.
Non retinere licet, quia morbi causa ferocis.
Sed vomitu nimio si vires atterit, illum — Cholera morbi curatio.
Comprime, vel succo, quem Punica grana recondunt,
Purpureus-ve ribes, myrthi-ve, rosæ-ve syrupo.
Pulueribusque foue stomachum, quos santala donant
Rubra, rosæ, ruber & Corallus, caphura pauca: — Fotus materia.
In quibus & roseus liquor, & iungatur acetum.
Hinc oleo myrthi line, quod cum mastiche robur — Litus.
Maius habet, niueóque eboris cum puluere, cuius
Sola admota potest vomitum cohibere tabella. — Eburnea tabella vomitum sistit, admota ventriculo.
Qui ne compressus redeat, furiosa sinatur
Bilis ad ima rapi, modò ne hinc oppressa dolore — Quando sinendus, quando supprimendus alui fluor.
Vis cadat, aut nimio iaceat resoluta fluore.
Tumque rosis, semperuiuo, plantagine, malua,
Lactucæque in aqua coctis da clysma per anum, — Fluorem alui supprimentia.
Admoueasque merum nari. Dabit vnda falerno
Mixta nouas vires gelida, occludetque fluorem,
Vtraque vincta manus, pes, magna cucurbita ventri
Fixa diu. Si dira gelat conuulsio partes
Extremas, solare manu, pannóque calente.
Scindere sed primo dubites ne tempore venam,
Sit vomitus licet atque fluor. Cohibebit vtrumque — Venæ sectio vomitus, fluoris alui, dolorisque remedium.
Namque cruor fusus, minuet-ve: ferumque dolorem
Mulcebit, mouit quem bilis & igneus ardor.
Si tamen immanis nequit his violentia morbi
Cedere, de lingua detur pilula vna canina, — Pilulæ è cynoglosso.

Philonium. *Vel Philo quam dedit antidotus, ſopor altus in artus*
Vt veniat: ſiſtet ſopor hic, bilemque retundet
Somnus omnem fluxum ſiſtit excepto ſudore. *Vt cohibet cunctos, dempto ſudore, fluores.*

COMMENTARIVS.

1 CHOLERA morbus nomen habet à cauſa. Quamuis enim à varijs naſcatur humoribus, quos parit ſæpè cruditas, à qua flatus etiam conſequuntur interdum, præcipua tamen cauſa bilis eſt, aut materia bilioſæ qualitatis, nimirum acris, erodens ac vellicans. Quæ duos in vtroque orificio ventriculi contrarios motus ciet: vnum ſurſum in ſtomachum vomitu: deorſum alterum in Pylorum & inteſtina deiectione: quibus pulſus paruus & creber eſt, ſingultus, ingens ſitis, muſculorum qui in ſuris ſunt, manuumque contractiones, Diaphoreticus ſudor, & alia peſſima ſigna, quorum cauſas expoſuimus cap. 3. lib. 3. Ex quibus peracutus morbus indicatur, iſque funeſtus, niſi refrigeretur corporis habitus venæ ſectione. Materia peccans fluere ſinatur ad tempus, reliqua compeſcatur, procurato ventriculi robore. Quare vomitus vomitu placandus eſt, digito aut penna in os ad fauces indita, vel aqua multa tepidè ſumpta, vel aqua decoctionis hordei, vel hydromelite, vel oxymelite, vel hydræleo. Clyſter indendus qui materiam deorſum reuellat, & humoris acrimoniam obtundat, ex decocto remolliente cum Caſſia, ſi fluor alui nimius non eſt. Sin eſt profuſior, ex lacte cum vitellis ouorum, & oleo violaceo cum ſaccharo. Purgatio blanda ſit ac roborans, qualis hæc, ℞ fol oxalid. endiuiæ ſcariol. Plantag. an. Mi. ſemin. acetoſ. portulac. cydon. granor. berber. an. ℥j. fiat decoct. In colatur infunde Rhei elect. ℥ij. cinnam. ſantal. citrin. an. ℈i. Expreſſione facta diſſolue ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo, & iulepi roſac. an. vnc. ſem. fiat doſis. In phlebotomia, quæ primum celebranda, videndum an plethora ſit, an intemperies calida viſcerum, maximéque iecoris, ex quo non raro bilis in ventriculum refluit. Tumque coniectura fiet, plùs an minùs cruoris effundendum. Ventriculo robur addatur ſumpto ſyrupo myrthino, cydoniorum, granatorum, oxyſacchar. iulepo roſaceo, ſolis è cochleari, quod vtilius eſſe videtur, vt ventriculo diutiùs inhæreant: vel cum aquis endiuiæ, plantaginis roſarum, iulepi forma: quod imprimis concedendum, vbi ſitis angit & exaſperat. Eidem benè fiet admotis oleis roſarum, cydoniorum & menthæ cum puluere ſantalorum. Condita myrobalanus, tabella diarrhodôn abbatis, aut gelu cydoniorum antè paſtum vſurpetur. Cibus ſit gelatina, ſeu tortiuum ius pulpæ Perdicis & columbi iunenis. Potus odoriferum vinum cum aqua multa, ſi Syncopes metus: aut aqua cocta cum ſaccharo & cinnamomo, quam bochetum vulgo dicimus. Somnus vires reparat, fluoremque ſiſtit. Concilietur ergo ſyrupo nenuphatino, papauerino, roſarum ſiccarum. Quæ ſi minùs poſſunt, ℞ maſſ. interioris pilul. ĉ cynogloſſ. gran. duodecim. vnde fiat pilula vna deglutienda.

Choleræ morbi varia cauſa, ſed præcipua bile, quam Choleram etiam appellant.
Choleræ morbi curatio.
Vomitoria.
Clyſter.
Blanda purgatio.
Ventriculum roborantia.
Admouenda ventriculi regioni.
Quæ ante paſtum ſumenda.
Cibus in cholera morbo.
Potus.
Hypnotica pilula.

vesperi. Vel ℞. lactis leuiter cocti lib. 1. vitellum vnius oui, croci. ℈j. sacchari rosati vnc. 2. Philon. Romani ℈iiij. fiat clyster, in anum indendus.

Clyster lenieus, leniter astringens, somnumque conciliaus.

IECORI PECVLIARIA MEDICAmenta, quæ vocantur Hepatica.

CAPVT IIII.

PORTVLACA *potest Capitis, stomachique, dolores*
Et lactuca feros, acremque retundere bilem
Quæ Iecur inuadit. Iecur at magis Intyba firmāt,
Oxalis & lapathum reliquo cum Rumice, tota
Plantago, cognomen habens & ab hepate Lichen,
Graminis & radix, & frigida semina quæque.
Firmat Ebur, spodium, rosa, santala, coraliumque:
Quæ describentur, Iecori est vbi feruor & æstus.
Sin intemperies gelida angit, & obstruit humor
Frigidus, asparagi radix, apijque petatur,
Fœniculique, potensque ad menstrua Petroselinum:
Semina quæque calent, lupulus, venerisque capillus,
Absynthum, lentasque fugans Agrimonia febres,
Arthritinque leuans Iua, & Cassutha, Chamædris,
Peucedanum, quæque obscuros fumaria succos
Depurat, clarumque facit, nitidumque cruorem:
Iuncus aroma ferens, calamusque, Acorusque. Sed Vua
Passa solet Iecori calido, gelidôque placere.

Hepatica frigida.

Hepatica calida.

Fumaria vires.

COMMENTARIVS.

1 QVVM sit continuum ac perenne nostri caloris effluuium, nostri corporis partes etiam opus habent alimento, quo reparetur id, quod à nobis elabitur assiduè. Debet autem alimentum priusquam nutriat assimilari partibus alendis: quam ad rem est necessaria πέψις, seu cibi coctio. Quæ nutrientis est in propriam qualitatem eius quod nutri-

Continuum ac perenne nostri caloris effluuium. Alimentum priusquam

nutriat, assimilari debet alendis partibus.

tur alteratio. Ea triplex. Prima quidem cibi in cremorem: quæ fit in Ventriculo, actione Ventriculi propria, non Stomachi, qui cibos appetit non concoquit.

Coctio quid. Coctio triplex.

Secunda coctio, chyli est in sanguinem mutatio, quæ fit in venis mesaraicis & Iecore. Postrema sanguinis in rorem, quæ solidarum partium est opus.

Primarum coctionum necessitas.

Prima concoctio quæ fit in ventriculo: secundáque quæ fit in Iecore summè necessaria: quæ tertia non potest his collabentibus emendari. Necessum igitur vt Medicus hæc habeat velut in penu, quæ conferant his partibus roborandis. Itaque quùm Stomachica nuper exequuuti sumus, hepatica iam attingamus.

Hepatica frigida, horumque vires.

Ex quibus alia frigida sunt, vt santalorum omne genus, Ebur, spodium, quod est ebur vstum, Rosa, coralium: quæ vt astringunt roborantque Iecur & ventriculum, ita bilis feruorem temperant.

Intybi genera quatuor.

Intybum seu Seris, cuius genus quadruplex, Cichorium domesticum & agreste, Endiuia, Scariola, sanguinis feruorem, & intemperiem Iecoris calidam inhibet atque compescit, eiusdem obstructiones aufert, delet Icterum, Iecurque proprietate firmat, vt Cicerbita seu Sonchus, Chondrilla, hyeracium.

Oxalis, oxylapathum.

Oxalis, & omne Rumicis genus adstrictione leni Iecoris substantiam firmat, obstructiones expedit, & blandè eius illuuiem expurgat.

Plantago.

Plantago qua vi digerit, Hepatis aperit obstructiones, qua cogit & astringit, putredines ac dysenterias arcet, fluores alui cohibet, Iecurque roborat.

Lichen seu hepatica.

Lichen, quem & hepaticam appellant deterget, mediocriter refrigerat, Icterum & impetigines seu lichenas sanat, sanguinis inflammationes cohibet.

Gramen.

Gramen modicè frigidum, subastringens, suaue nihilominus, ac tenuis substantiæ, Iecoris infarctus tollit, idque roborat.

Semina quatuor frigida maiora & minora quæ.

Quatuor semina frigida maiora, nempè citruli, melonis, cucumeris, cucurbitæ: minoraque, quæ sunt lactucæ, portulacæ, Endiuiæ, scariolæ refrigerant, incidunt, tenuant, detergent, hisque dotibus Iecoris infarctus expediunt.

Hepatica calida.

Quænam sint semina quatuor calida maiora minoraque, quæ radices apertiuæ vulgo dicta, vide cap. 6. lib 5.

Sequuntur Hepatica calida, frigidis Hepatis affectibus conferentia, qualia sunt semina quatuor calida maiora minoráque, radices etiam aperientes, quæ Iecur ab obstructionibus, quibus ob exiles venas, crassamque substantiam obsideri solet, expediunt ac vindicant.

Agrimonia.

Agrimonia, Eupatorium aiunt, humores incidens & abstergens calore, diuturnas erraticasque febres abigit, Heparque peculiari dote roborat.

Fumaria.

Fumaria Iecur obstructum aperit, bilem expurgat, sanguinem depurat, clarumque reddit, putredinem arcet, vt lupulus & Asparagus, qui pariter Ictero subuenit.

Absynthiũ & Peucedanum.

Absynthium vt Ventriculo, sic Iecori gratum est, vt Peucedanum, quod veteres obstructiones aperit, incipientique scirrho conuenit.

Schænanthum.

Schænanthum, seu Iuncus odoratus & Calamus aromaticus modicè calfaciens & astringens, ventriculum Iecurque firmant.

Vua passa.

Vua passa tota sua substantia Iecori familiaris, ipsum etiam astrictione moderata roborat.

Hepatica composita.

Ab his extant syrupus ex Endiuia, cichorio, bizantiis, capillorum veneris, è duabus & quinque radicibus, syrupus acetosus, oxysaccharum & oxymel: conserua cichorii, surculi lactucæ, portulacæ condiui: quæque Iecur imprimis corroborant electuarium trium santalorum, & è succino, spodióque trochisci.

OBSTRVCTI

OBSTRVCTI IECORIS CVRATIO.

CAPVT V.

HVMOR ut hic crassus, qui claudit & obstruit hepar
Tollatur, via decliuem clystere per aluum
Laxa sit iniecto. Tenuans tùm lympha bibatur
Graminis, asparagi, rusci, marathrique, simulque
De bina qui radice est quinaque syrupus,
Endiuiæ qui, Cichorij seu nomine fertur,
Atque capillorum Veneris, velut oxymel omne.
Iuncta Securidacæ folijs Agrimonia, senna
Fœniculi semen, filicisque, apijque coquantur:
Infundatur in his albens & Agaricus, atque
Altera drachma Rhei; quod barbara tellus abundè
Suggerit, exurget lentos quæ potio succos
Destruat, éque vijs Iecoris detrudat in aluum.
Simplicis hoc & agent hyeræ catapotia, quique
In tepida potus fuerit diacarthamus vnda
Marrubij, menthæve, apij, vel petroselini.
Sed ratio victus satis exquisita sequatur,
Ac tenuis quam plena magis: quia plena diæta
Congerit humores, tenuis coquit atque resoluit.
Assa ideò sumatur auis montana frequenter,
Raraque iuscula sint, panis benè coctus edatur,
Paucus: & exiguum lymphæque, merique bibatur.
Conferet antè cibos Abbatis dicta tabella,
E rubeis confecta rosis, & aromate multo,
Aut dialacca, aut quæ solita est diacurcuma dici.
Causa mali si phlegma tenax, vena icta nocebit,
Non si bilis adest, calidusque superfluus humor.

Ordo tenendus in obstructi Iecoris curatione.

Syrupus de duabus & quinque radicibus.

Securidaca grata stomacho confert obstructionibus expediendis folijs quidem, at præcipuè semine. Cathartica soluendis obstructionibus idonea.

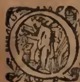
Victus plenior auget humores, tenuis coquit ac dissipat. Dialacca duplex, maior & minor, vt diacurcuma. Vtraque ventriculum Iecurque roborat, & eius obstructiones reserat, Cachecticis, & hydropicis vtilis.

COMMENTARIVS.

Obstructi Iecoris signa & causæ. 1 OBSTRVCTI Iecoris signa sunt hypochondrij dextri tensio, grauitas, hebes obtususque dolor sine febre, sine tumore manifesto. Cuius causæ flatus crassior, aut lentus, viscidus, aut multus humor, exiles eius & mesenterij venas implens & inferciens, qui vel è Cerebro defluxit; vel è crudis frigidisque cibis, interdùm & calidis, & varijs intempestiuè sumptis, è ventriculo raptus est in Mesenterium. Flatus rarò solitarius est, sed à crassiore materia suscitatur. Quæ si frigida, pituitosaque, *Aperitiua potio, pituitamque purgans.* præmittatur clyster, ab eoque sequenti die, ℞. radic. apij. petrosel. fænic. an. ℥iij. fol. agrimon. capill. ven. hepatic. an. Mj. semin. anis. fænic. an. ʒj. passul. & fol. senn. mundat. an. vnc. sem. Bulliant in aquæ sufficienti quantitate, deindéque colentur. Tùm infundantur agaric. trochiscat. ℈iiij. In expressione dissolue syrup. capill. ven. vnc. 1. Diaphæn. ʒij. Vel, *Pilulæ.* ℞. cathol. duplicat. ʒvj. elect. diacartham. ʒij. aut ʒiij. syrup. de quinque radic. vnc. 1. Cum aqua fænic. fiat dos. Vel ℞. mass. interior. pilul. de *Potio crassiorem bilem vacuans.* hyer. & sine quibus an. ℈ij. Cum syrup. de absynth. fingantur pilul. 5. molles. Si crassior bilis Iecur obstruit, detur cholagogis. Vt, ℞. fol. Endiu. scariol. chondrill. an. Mj. semin. melon. cittul. fænic. dulc. an. ʒj. fol. senn. drac. 3. Coquantur in aqua iustæ quantitatis. In colat. dissolue syrup. laxat. rosar. ℥j. elect. è succo rosar. ℈iiij fiat dosis. Sin humor mul- *Obstructionis à plenitudine curatio.* tus, & plenitudinis signa sint è facie sarùtati ruboris, è pulsu pleno, quadratoque corpore conspicua, venæ sectione, conuenientique purgatione deplendum. Imperanda victus ratio tenuis è cibis assis, alimenti pauci, qualis alaudarum, cothurnicum, columbarum, quæ conuenit etiam in obstructione, quam pituita crassa gennit. Potus sit hydromel, hydrosaccharum, aut vinum tenue cum aqua dilutum. Obstruere bilem ex mesenterij regione duriore, vultu pallido, subflauo, subuiridique, corpore macro, graciliquecognoscitur: túmque sit victus paulo plenior & *Quando balneum in obstructione cōfert, noceture.* humidior è cibis partim elixis, partim assis, & in curationis fine balneum, quod initio morbi, & in causa frigida noxium. Topicorum suspectus hic vsus est. Si námque fiunt è discutientibus, metuendum, ne resoluta caloris vi portione materiæ, reliqua cogatur & inspissetur, ideoque magis obstruat, & calore Iecur incandescat. Si mollientibus, ne partis robur exoluatur. Ideóque componantur ex ijs, quæ molliendo discutiant, Iecurque roborent. Qualia quæ sequuntur. ℞. fol. absynth. calament. *Fotus discutiens, mollis ac roborans.* puleg. an. Mj. flor. chamæm. melil. rosar. rubr. an. Pj. cyperi, calam. aromati. spicæ nard. an. vnc. 1. Bulliant in aqua pro fotu Iecoris & mesenterij. Tùm, ℞. oxyrhod. vnc. 2. emplastr. è mucillag. vnguent. rosac. & cærat. santal. an. vnc. sem. Misce pro litu post fotum.

INFLAMMATI IECORIS CVRATIO.

CAPVT VI.

QVum Iecur ignis edax attollit, in hocque tumorẽ *Phlegmonæ Iecoris curãde modus.*
Excitat, eductis molli clystere per aluum
Fæcibus, extemplò cubitalis dextra secetur
Vena, manu larga. Cuius si sectio prima
Vel geminata nequit, poterit sedare dolorem
Tertia. Túmque licet leni medicamine sumpto
Humores nocuos, & amaram educere bilem,
Quale Rheum est. Sed habet, me iudice Cassia primas
Mannaque, cichorij, hepaticæque immixta liquori.
Sique calor minor est, nec ab his fluit humor abunde,
Iunge diaprunum. Quæ lenitiua vocatur *Diaprunum, & electuarium lenitiuum.*
Synthesis, humores aget obtundetque feroces.
Indè foueto rosæ succo, plantaginis, atque *Fotus materia.*
Solani, barbæque Iouis Iecur, endiuiæque, *Semperuiuũ, vulgo barba Iouis.*
Absynthique: vel ex illorum corpore lympha, *Litus.*
Pulueribus mixtis, tria quos & santala donant,
Spicaque, schænantumque, quibus benè iungis acetum.
Succedat litus ex oleis, quæ rancida non sint.
Et si sunt, roseus liquor hæc depuret. In illis
Oxyrhodum præstans, oleumque cydonia quod dant,
Absynthum, myrthus, rosa: solani adde liquores
Si libet, æZoique, rosæ cum puluere sicco. *Cibus.*
Iuscula dent vituli carnes, hædive, vel Indus
Pullus, vt & pulli reliqui de corte, satiua
Intyba, & vua recens, lapathum, lactuca. Bibatur *Potus.*
Quæ glycyrrhizam cum gramine continet vnda.
Sacchareus violæ, myrthi, oxalidisque, limonis, *Syrupus violaceus, Myrthinus, oxalidis, è limonibus & è granatis.*
Granatique liquor mali solet esse palato
Gratus, & accensis reuocare è partibus ignem.

COMMENTARIVS.

In hepatis phlegmone curãda quid videndum. *Hippoc. aph. 10. lib 4. aph.* *Galen. comment. ad aph 24. lib. 1. Et lib. de curandi rat. per sãguinis missionem.*

1 HEPAR pars est princeps, cuius actio toti corpori communis. Ideóque quùm phlegmone tentatur, accuratè videndum, ne nimia vacuatione debilitetur, aut mollientibus topicis in Abscessum abeat, aut siccantibus in Scyrrhum. Sed à quo remedij genere sit auspicandum dubitari potest. Nam hic morbus acutus est: & in acutis si materia turget, eodem die purgandum asserit Hippocrates. At Galenus eos omnes ad purgationem ineptos ait, quibus hypochondria flatibus distenta sunt, aut suprà modum calida, cum suspicione phlegmones, quia purgatio fit ex calidis, quæ febrem, & inflammationem augent. Sed quùm in orgasmo citissimè vacuandum sit, ne virtus, humoris efferi mole & impetu collabatur, ne febris augeatur, & partem aliquam principem opprimat, enemate statim iniecto celebranda semel, atque iterum venæ sectio. Blandis indè catharticis mollienda, deturbandaque materia febrilis: qualis sequens. ℞. medull. cass. vnc 1. sem. cinnam. puluerat. ℈j. Cum saccharo fiat bolus. Purgabit bilem, febremque temperabit humectando. Refrigerabit autem, humectabit, vias aperiet, & visceri robur adijciet insequens dosis. ℞. fol. hepatic. capill. ven. agrimon. scariol. lactuc. portulac. an. Mj semin. melon. citrul. fœnic. an. drac. 1. fol. senn. ʒiij. fiat decoct. In colat. pro dosi dissolue elect. lenir. & syrup. de cichor. compositi cum rheo an. ℥j. Vel hoc apozema. ℞. radic. oxalid. oxylapath gramin. an. ℥j. fol. agrimon. cichor. rot. endiu. scariol. chondril. lactuc. taraxaci. capill. ven. an. Mj. semin. quatuor frigid. maior. & minor. an. ʒj. passul. mundat. ℥j. flor. viol. Pij. fiat decoct. In colatur. lib 1. dissolue sacchar. alb. ℥iiij. succi limon. ℥j. fiat Apozema clarificatum, aromatizatum cinnam. & santal citrin. an. ℈j. pro tribus dos. dentur primo die duæ primæ, manè & vesperi longè antè cibum. In postrema, quæ die sequenti dabitur, infunde medull. cass. drac. decem. In cuius expressione dissolue syrup laxar. rosar. vnc. 1. syrup. de cichor. composit. cum rheo ℥ß. His si non cedit phlegmone, venę sectio, cõstantibus viribus repetatur: à qua ℞. cathol. duplic. ℥j. diaprun. laxat. ʒiij. Infundantur in aqua gramin. In expressione dissolue syrup. de cichor. cõposit. cum rheo vnc. 1. fiat dosis. Vacuato vt decet corpore phlegmonem heparis mulcere conabimur his topicis. ℞. fol. absynth. plantag. endiu. lactuc. solani, semperuiu. an. Mj. rosar. rubr. Pij. Bulliant in aqua, & aceto pauco pro fotu regionis heparis. Vel, ℞. aqu. stillat. rosar. absynth. plantag. cichorij, lactuc. an. vnc. 2. aceti rosat. ℥j. puluer. trium. santal. ʒij. trochisc. è Spod. ʒj. caphur gran. sex. misce pro fotu regionis Iecoris. Tùm, ℞. mucillag. semin cydon. & psill. extract. in aqua cichor. ℥iij. ol. violac. & nenuph. an. ℥j. puluer. myrthill. & rosar. an. ʒj. ceræ parum. Misce pro litu post fotum. Vel, ℞. oxyrrhod. vnc. 2. ß ceerat. santal. vnc. sem. ol. violac. vnc. 1. Misceantur in linimentum. Syrupus violaceus, Myrrhinus, è limonibus, è granatis, ex oxalidis succo, iulepus rosaceus bibetur extrà pastus, cum aquæ coctæ quadruplo, vel quintuplo. Victus ratio teuebitur, quam nostris versibus perstrinximus.

Bolus è Cassia.

Potus hepaticus chologogus.

Apozema.

Cathartica.

Topica Iecoris inflammationem sedantia.

Syrupi.

ABSCESSVS IECORIS Curatio.

CAPVT VII.

EPATIS *Abscessus tumido qui manat ab igne,*
Vix ope pæonia medicabilis. Attamen illum Abscessum Iecoris curandi modus.
Curandi modus hic, si quis modus. Injice primum
Clysma quod impediat calidos se attollere fumos, Clyster.
Pellat & has fæces, quas intestina recondunt.
Indè seca venam. Cataplasmaque muniat Hepar Vena sectio. Cataplasma.
Intyba quod dederint, bursæ pastoris & herba,
Pampinus obliquæ vitis, rosa plurima, myrthus,
Semper & herba virens, lactuca, cucurbita, iuncto
Quod calet absyntho, simul & plantagine: quorum
Ex oleis succisque litus, fotusque parentur. Litus, fotus.
Sed tepidè admoueas fotum, cataplasma, litumque.
Si purgare placet, numquam medicamine forti
Concute: nigra agitet, quæ blanda est Cassia corpus, In abscessu Iecoris blandè purgandum.
Et lenitiuum, calabrinaque manna, serumque
Lactis, in hisque Rheum, vix Indica Senna feratur.
Ante cibos omnes cremor laudabilis hordi.
Terget enim, lenitque. Rosæ cum sacchare, lymphæ
Graminis, & ptisanæ potus iuuat, Utile sæpe,
Præsertim Iecoris pus si pars gibba recondit,
In renes saniem diuertere, claudier vna
Depascens vlcus. Facit hæc cum gramine radix Diuretica.
Quæ certum capitum est, apij, marathrique: sed illis
Adiungi debent Agrimonia, Cichoriumque,

Plantago, Lichen, rumex, rosa; quæque minora
Quatuor appellat, maioraque semina vulgus.

COMMENTARIVS.

Parenchyma Iecoris quale. 1 PARENCHYMA Iecoris temperamento calidum humidum est, carneum, concreti sanguinis instar, & molle: ideóque quùm abscedit, vlcus se per eius substantiam facilè dilatat & exporrigit, quàm corrumpit. Ex eius corruptela vitiatur, aut omnino non fit sanguis, vndè Cachexia, vel Atrophia nascitur. Quamobrem vt primùm abscedit Iecur, ei succurrendum expositis hoc loco remedijs. *Abscessus Iecoris curandi modus.* Inijciatur blandus clyster, ab eoque vena scindatur parca manu, maximè si sæpius scissa fuit in Iecoris quæ præcesserit phlegmone, viresque, quod crebro fit langueant. Infundatur in aqua cichorij cassia, dissolutaque bibatur, vel bolo detur cum saccharo rosato. Manna secundas habeat partes in hordei decocto dissoluta. Tum vt morbus chronicus est, ℞. fol. agrimon. *Potio cathartica.* pimpinell. scariol. cærefol. capill. ven. an. Mi. semin. quatuor frigid. minor. an. ℥i. liquirit. ras. ℥ij. passul. & fol. senn. mundat. an. vnc. sem. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ℥ij. cum ℈i. santal. citrin. In expressione dissolue syrup. violac. vnc. 1. fiat dosis. Creber sit vsus iulepi rosacei, cum quo misceatur interdum syrupus, vinumve granatorum in aqua graminis, hordei, cichorij. Sumatur hordeatum hora somni. Cataplasmata, fotus, litusque fiant ex eorum materia, quæ nostris versibus exponuntur. Ratio sit victus vt in Iecoris phlegmone, sed magis deficcans.

SCIRRHI IECORIS CVRATIO.

CAPVT VIII.

NE confirmatum Iecoris sanare tumorem
Scirrhosum statuas. Sed vbi sensusque, dolorque
Constat, ibi spes est pariter non vana salutis.
Congeries ideò, crassique obstructio succi
Si parit hunc, Apij, rusci, marathrique patentes (*Curatio scirrhi ab obstructione.*)
Efficias radice vias: simul incoque sennam,
Pallentisque rosæ succum: diacarthamus illis
Sit comes, aut diaphænicôn, quibus ire per aluum
Festinet quicquid multumque tenaxque moratur.
Si calor est etiam, venæque cruore tumescunt, (*Quid agendum in scir-*)

rho, cuius cum obstructione plethora est.

Has aperi. Tamen ipse vide, ne flatibus illæ
Tendantur. Suberit flatus, si vulnere facto
Subsidunt subitò. Nimio tum parce fluori
Sanguinis, & venæ cohibeto vulnus hiantis.
Sed quùm duritiem Scirrhi mollire medullis,
Ut Cerui, Vitulique, vel Anseris vnguine par sit,
Insuper in Scirrho Iecoris quod roboret addas
Ceratum, cui dant nomen tria santala, nardum,
Absynthumque, rosam, & metuentem frigora myrthum.
Quæ magis vt penetrent, minimum haud male iungis aceti,
Vel vini, Scirrhi si causa tenacior humor.
Victus erit melior qui mollior, humidiorque.
Qualis qui teneri sequitur de carnibus hædi,
Et vituli pullique: dabit liquiritia potum.

In Scirrho Iecoris non modò topicis mollientibus, sed & roborantibus Iecoris vtendum.

Qui victus in Scirrho.

COMMENTARIVS.

1 QVVM Hepar intemperiem siccam contrahit, aut pridem obstruitur, in Scirrhum facilè labitur, quoniam eius est crassa, densaque caro, quam, vt reliquorum viscerum substantiam Erasistratus Parenchyma nuncupabat, quod existimaret viscerum eorum molem ex sanguine è venis effuso concrescere. Quem Scirrhum, incipientem quidem curamus, inueteratum vix vnquam. Inueteratum dicimus eum, qui sit sensus, ac doloris expers: vt incipientem, qui sit vtriusque, sed obtusi particeps. Quem si peperit obstructio, reserandæ viæ sunt initio clystere, qualis hic est. ℞. radic. alth. malu. petrosel. fænic. an. vnc. 2. fol. origan. calarment. malu. bismalu. parietar. mercur. an. Mi. fol. senn. ℥vj. fiat decoct. In colatur. lib. 1. dissolue cathol. vnc. 1 sem. mel. & ol. commun. an. vnc. 2. fiat clyster. Videndum hinc quis humor obstruat. Si biliosus. ℞. capill. ven. adianti polyti. cichor. tot. an. Mi. semin. anis. fænic. citrul. melon. an. ʒi. fiat decoct. In colat. dissolue electuar. lenit. ℥vi. elect. è succo rosar. ʒij. syrup. solut. rosar. vnc. 1. fiat dosis. Talis erit frequens, obstruente pituita. ℞. elect. diacartham. drach. tres. syrup. laxar. rosar. cum agaric. vnc. 1. Cum aqua fænic. fiat dosis. Si melancholicus humor infarctus est causa. ℞. fol. agrimon. scolopendr. ceterach. an. Mi. draget. commun ʒj. fol. oriental. ℥vj. fiat decoct. In colat. dissolue syrup. Saporis regis vnc. 1. confect. hamech. ℈iiij. Sin Scirrhus à phlogosi Iecoris & intemperie sicca contractus est,

Cur Iecoris, reliquorumque viscerum substantia, Parenchyma dicitur.

Clyster aperiens ac molliens.

Catharticum remedium vbi crassior bilis obstruens Scirrhum facit.

Catharticum obstruente pituita congruens.

Potio purgans quum melancholicus humor obstruit. Quomodo sanandus Scirrhus, qui fit à phlogosi Iecoris, & intemperie sicca.

vtilis vsus caſſiæ, mannæ, ſyrupi violacei: ratio victus humectans è pulli gallinacei, vitulique carnibus, elixis cum lactuca, portulaca, cichorio: ex hordeatis, amygdalatis, gelatina, liquiritiæ paſſularumque decocto. Vena primis morbi ſecanda temporibus, ſi plenitudinis, aut caloris exuperantis ſigna ſunt. Topica ſint ex his quæ tepido calore molliant, partemque roborent, qualia ſunt hæc. ℞ fol. abſynth. Mi. roſar. rubr. & flor camomill. an. Pij. Coquantur in aqua pro fotu. Tum ℞. medull. crur. vitul. vnc. duas medull. Ceruí, cærati ſantal. an. vnc. ſem. Vel, ℞. pinguedin. Anſeris vnc. I. ol. abſynth. vnc. ſem. puluer. roſar. rubr. & myrthill. an. ʒj. ceræ ʒij. Miſce pro litu regionis Iecoris.

Topica ad Scirrhum Iecoris ab intemperie ſicca.

IMBECILLI IECORIS CVRATIO.

CAPVT IX.

Hepar imbecillum roborantia.

HEPATIS *eſt ſi languor, & haud benè firma facultas,*
Roboret hanc fotus quem dat roſa, iuncus odorus
Et calamus, dat & abſynthum. Litus inde ſequatur
Maſtichis ex oleo, myrthique roſæque. Vel horum,
Stet vice ceratum quod habet tria ſantala. Puluis
Sacchare cum decuplo faciat condita, tabellas
Ex ebore, & ſpodio, ſpica, myrrhaque, crocoque,
Cortice cinnameo, corallo, margaritiſque,
Et cornuceruι, cornu quoque monocerotis,
Purpureiſque roſis, quibus & tria ſantala iunge
Cum moſchi granis. Sed in his Iecur eſſe lupinum
Pulueribus debet, propriè quia roborat Hepar.
Si nimius verò calor eſt, Apoſema paretur
Cichorio quod, & Endiuia cum Rumice conſtet,
Gramine, ſeminibus gelidis, & mollibus vuis.
Si purgare libet, tamarindos adde, rheumque.
Sin frigus, ſit id ex abſyntho, Iuaque, chamedri,
Cum filicis radice, apij, vel petroſelini:
Cumque Rheo purget terebinthina lucida flauo.
Aſſa quidem Perdix iuuat, ac turrita columba,

Tabellarum & conditorum Iecur roborantium compoſitio, ſed in conditis addi debet conſerua roſarum.

Hepar imbecillum à calore quomodo curandum.

Imbecilli Iecoris à frigore curatio.

Sed cura

Sed caro Limacum celebris. Ne vina propina,
Si febris est. Melior cum sacchare lympha rosato,
Vel quæ decoquitur cum berbere: quæve liquorem
Granati mali capit. Est Agrimonia cocta
Utilis in causa gelida. Neque lene falernum
Damnatur, tenui sed idipsum dilue lympha.

Caro Limacum ad Iecoris imbecillitatem vtilis.

COMMENTARIVS.

1 IMBECILLVM Iecur est, cuius languent actiones, infirmis eius facultatibus, & à munere suo deficientibus. Quo affectu qui tenentur, Hepatici dicuntur, vt antè notauimus. Causa est intemperies, quæ suis emendanda contrarijs, vt calida frigidis. Ideoque si calidior Iecoris intemperies sic eius vires exoluit, vt nec è ventriculo venisque mesaraicis trahere chylum, nec eundem in sanguinem alterare queat, his compesci debet, quæ refrigerent, ipsumque roborent, qualis est apozema sequens. ℞. radic. oxalid. vnc. 2. cichorij tot. endiuiæ, cariol. capill. ven. Hepatic. plantag. an. Mj. semin. quatuor frigid. minor mundat. an. ʒij. vuar. damascen. ℥ j. flor. nenuph. violar. rosar. an. Pj. fiat decoctio. De cuius colatura cape lib. 1. In qua dissolue succi berberis, aut ribes, aut vini granat. ℥j. sacchari alb. ℥ iij. fiat apozema clarificatum, aromatizatum cinnam. pro tribus doss. Reseruetur decocti portio pro quarta dosi, in qua lentè bulliant fol. oriental. ʒiij. In colatura infunde rhei elect. drac. 2. cum ℈j. moschatæ nucis. Expressione facta dissolue iulepi rosac. vnc. 1. Interdum etiam, quia sæpiùs est obstructio, congestis per imbecillam hæmatosin, seu sanguificationem excrementis, adde syrup. laxat. rosar. ℥j. Si frigidior intemperies, ℞. quinque radic. aperient. macerat. in vino rubro an vnc. sem. fol. agrimon. chamædr. fumar. cuscut. summit. absynth. an. Mj. semin. anis. fœnic. an. drac. 1. passul. & fol. senn. mundat. an. vnc. sem. Coquantur in aqua iustæ quantitatis. In colat. dissolue catliol. infusi & colat. vnc. 1. sem. syrup. capill. ven. & è cichor. composit. cum rheo an. vnc. sem. fiat potio, manè sumenda. Nec verò validis catharticis vtendum in hoc affectu, ne ventriculi simul vt Iecoris atonia sequatur, qua primæ, secundæque coctionis læsis organis vitium emergat inemendabile. Conferunt in vtraque causa tabellæ sequentes ℞. specier. elect. triumsantal. drac. sem. puluer. Iecoris Lupini drac. 1. cinnam. spod. rosar. rubr. an. ʒß. mosch. gran. sex. Cum sacchar. dissoluto in aqua rosar. & endiu. fiant tabellæ ponder. drac. 2. Tabellæ diarrhod. abbat. & aromatici rosati vt imbecillum ventriculum, sic Iecur roborant. Litus, fotus, scutum fiet ex ea materia, quæ primis huius capitis versibus memoratur. Multa Iecori tota sua substantia familiaritate iunguntur, vt vuæ passæ, rhabarbarum, a[illegible]thium, Intybi

Iecur imbecillum quod dicatur.

Apozema refrigerans ac firmans.

Potio frigidā intemperiem cum materia corrigens, hepárque roborans.

Hepatica tabella.

Quæ Iecori familiaritate substantia conueniunt.

Nota de Rheo, & Absynthio.

species, Iecur Lupi, caro limacum, & eius aqua stillatitia, quæ poterunt in qualibet intemperie Iecoris vsurpari, cum prudentia tamen: Nam Rheum & Absynthium in calidis naturis & affectibus, nisi frigidis temperetur sæpe noxium.

SPLENICA, SEV LIENI CONferentia.

CAPVT X.

Cortex radicis tamarisci & capparis.

VGLOSSVM, *violæ, & redolentia mala Lienem*
Solantur, Lupulus, scolopendria, cuscuta, cortex
Et folium tamaricis: vt & de cappare fructus,
Radicis cortex etiam, Lapathumque, chamædris,
Scylla, galanga, apij radix, & in oxymelite
Decoctum rubiæ semen, raphanusque, filixque,
Quæque mouet nigros radice filicula succos,
Peucedanumque, salix, Agrimonia, & illiris Iris,
Herbaque Centauri minor, & Cyclamen, & agnus,
Ruta, asarum, mordax vrtica, trahensque synapi
Ex alto crassa, atque leuans genus omne dolorum,
Struthion, & lachryma, hæc vulgo quæ Lacca vocatur.
His Ammoniacum, bdellumque adiungito gummi:
Quod minùs assumes, magis at macerabis aceto,
Fiat vt emplastrum tenuans ac molle Lieni
Cum cera, rutæque oleo, vel capparis. Vtque
Splen risum moueat, cum lætificante Galeni,
Vel gemmis fiant, diamargaritoque tabellæ.

Per filiculam Polypodium intellige filiculæ radicē, cuius vires exposita lib. 5. cap 5.

Emplastrum ex ammoniaco, bdellio, [illegible] oleo rutaceo vel capparino Lienosis conueniens.

COMMENTARIVS.

Splenica [illegible] humida, eorumque vires. Splenica [illegible] lida

EORVM quæ Lieni proprietate conueniunt, quædam frigida sunt & humi[illegible], quæ retorridam bilem mulcent & obtundunt, vt viola, bu[illegible]lossum, borrago, succus malorum redolentium. Alia calida, [illegible] incla[illegible]icum humorem crassum, fæculentumque tenuant

atque dissoluunt, vt Lupulus, scolopendria, cuscuta, raphanus, chamædris rubiæ semen, quæ Lienem ab obstructione vindicant, eumque minuunt & absumunt, vt & cortex tamaricis, aut cortex radicis capparis, peucedanum, Iris, Aristolochia, Caucamum seu Lacca, gummi: quod vt concretum Lienem dissoluit, sic pingues attenuat. Idem agit & Struthion, vrtica, Scilla, galanga, ruta, synapi, nasturtij semen, Centaurium minus, Asarum, Cyclamini radix. Ammoniacum inter emollientia principatum tenet, calfaciens & extrahens. Cum aceto liquatur igne lento ne vratur, aut cum aceto in Mortario tunditur. Duritias ac tubercula mollit ac discutit, articulorum, coxendicumque doloribus opitulatur, Iecoris Lienisque schirrhosos tumores, nodosque qui in artubus occaluerunt digerit. Bdellium contusum affuso vino, vel aqua calente dissoluitur: molle est & pingue, calfaciens, molliens, coquens, modicéque digerens, ideoque commodè malagmatis inseritur, quæ dissoluendis nodis, durisque tumoribus afferuntur. Ideoque si Lien tenditur, tumetque, ℞. gummi Ammoniaci cum aceto, & bdelli cum aqua in mortario tusorum an. vnc. 1. limaturæ chalyb. & & puluer. ceterach. an. drac. 2. Cum ol. rutac. fiat emplastrum. Extende super alutam regioni Lienis admouendum.

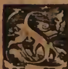
Ammoniaci vires.

Bdellij præparatio, eiusque vires.

Emplastrum pro Liene.

SPLENICORVM, NEMPE QVORVM Splen tensus ac durus est, curatio.

CAPVT XI.

I tensus, durusque Lien grauat, inijce primum
Clysma, dein corpus vel lenitiua repurget
Synthesis, aut Hamech, Diapruno iuncta, frequensque
Senna, sed incoctis quæ splenica diximus antè.
Qualia buglossum, lupulus, scolopendria, cortex
Capparis, adiecto marathroque, apioque, tumentes
Quod soluit flatus, solitos vexare Lienem
Lato diducas, amploque foramine venam,
Si venam reserare placet: sed læua secetur
Regia, & hæc tandem quæ Saluatella vocatur.
Conferet & venas in splene ferire patentes.

Lienem purgantia.

Venæ sectio varia.

Hirudinum, & corniculorum admotio.

Quod si formidas, ut eas exuget hirudo
Effice: corniculis fixis vel sæpiùs aude
Pungere, nigrantemque ab eis haurire cruorem.

Litus pro Liene.

Fusus adeps Anatis pinguis, vitulique medulla,

Vnguenti & emplastri materia pro Liene.

Atque oleum rutæ Splènem linat: vnguat eundem
Immixtus Ceterach puluis, simul olybanumque
Atque Ammoniacum quod acetum soluerit addas,
Partique indatur, cui sentis inesse tumorem.
E chalybis, ceterach, corallique, & tamarisci
Cinnamei ligni, spicæ quoque puluere, iuncto
Sacchare conditum fiat, solidæque tabellæ.
Quas matutinis ieiunus splenicus horis
Glutiat, & sero geminatæ pondere drachmæ:
Fraxineoque in vase bibat. Veteri vnda falerno
Mixta erit in potu. Coquet hæc, animumque leuabit,

Aqua decoctionis chalybis, aut Ceterach, aut Tamarisci proprietate Lienem attenuat & absumit.

Sollicitas adimens curas, addensque soporem.
Vtilior sed erit Chalybem quæ senserit vnda.
Sit cibus ex assis auibus, quas mandere manè
Elixas licet, & coctas cum petroselino,
Hyssopoque, thymoque, aliisque calentibus herbis:
Sit nisi durities Splenis scirrhosa, requirit
Quæ tenues, mollesque cibos, tepidumque calorem.
Splen asini, pulli vel equi, vespertilionis
Corpus, ab hoc collum, si dempseris, esse feruntur
Quæ propriè possunt nigro conferre Lieni.

COMMENTARIVS.

Lienis alimentum sanguis est crassior. Obstructi, tensi, durique Lienis signa.

1 SPLEN à crassiore sanguine quo nutritur frequenter obstruitur, tenditur, induratur, & in Scirrhum abit. Ac tùm in hypochondrio sinistro dolor grauis est, tumor, in motu, cursuque concitatiore dispnœa, nigricans corporis color : hæmorrhois interdùm aut varix, aut in infernis partibus vlcera contumacia nascuntur, eo me-

lancholicum humorem non attrahente. Qui obstruitur à crassiore copiosioreque materia: tenditur à cruda flatulentâque: durus fit siccitate, concretione, repletione nimia. Quibus causis vt occurratur, vacuandum. Initio verò clyster indendus, instituendaque multiplex per inferiora purgatio quùm Lien sit κατάρροπος, humorem nempè continens, qui propter insitam grauitatem deorsum vergit ex Aphor. 9 lib. 4. Aphor. In quo censet Hippocrates ἁδρῶς. i. σφοδρῶς, seu fortiter, vehementerquè purgandum: quod postremis, non primis temporibus agendum est. Molliendus enim, & coquendus humor tractu contumax primis diebus, & blanda purgatione detrahendus, non irritandus: validiore postremis, in quibus coctus est humor. Concocta namque medicari oportet & mouere, non cruda. Præparetur ergo materia iulepis & apozematis. Iulepis quidem, qui fiant è syrupo violaceo, de fumaria, capillis veneris, de lupulo, scolopendrio, bizantijs, de epithymo, succo buglossi, de pomis odoriferis oxymelite simplici & scyllitico, cum aquis graminis, lupulorum, buglossi, borraginis, melissæ, fumariæ. Concinnabitur sequens apozema. ℞. radic. apij, gramin. asparag. rusc. polypod. quern. oxalid. oxylapath. an. vnc. i. fol. scolopendr. fumar. cuscut. lupul. bugloss. borrag. agrimon. capill. ven. an. Mi. semin. quatuor frigid. maior. anis. fœnic. an. ʒj. flor. cardiac. & genist. an. Pi. liquirit. ras. ʒiij. fiat decoct. & colat. ad lib. i. in apozema clarificatum, aromatizatum ʒß. cinnam. pro tribus dos. Ad singulas doses priores adde syrup. violac. si calidior humor: aut capillor. vener. si frigidior. vnc. i. In postrema verò dosi bulliant igne lento fol. sennæ mundat. ʒvj. cum ℈j. cinnam. Dissolue confect. hamech. aut diaphæn. ʒij. syrup. Saporis Regis ℥j. Detur potio manè. Si plures doses respuit æger, vnica describetur hoc modo. ℞. cortic. radic. cappar. tamarisc. polypod. quern. an. ʒij. fol. ceterach fumar. summit. lupul. an. Mi. semin. cuscut. fœnic. dulc. an. ʒj. passul. mundat. ℥ß fiat decoct. In cuius colatura ad dosim infunde & coque fol. oriental ʒvj. agaric. trochiscat. ℈iiij. cinnam. ℈ß. zingib. gran quatuor. Expressione facta dilue syrup. Saporis Regis vnc. i. Phlegmagoga verò melenagogis immiscenda, quùm sæpiùs hîc ab humore nigro pituitosóque nascatur obstructio. Vena secetur in plenitudine, basilica dextra primo, deindè sinistra. Saluatella denique, quæ vena est inter annularem, minimumque digitum excurrens. Tabellarum splenicarum, quarum in versibus meminimus, hæc erit formula. ℞. puluer. ceterach. tamarisc. corall. rubri, limaturæ chalyb. an. ʒj. cinnam. caryophill. an. ʒß. Cum octuplo sacchar. dissolut. in aqua meliss. & fumar. fiant tabell. pond. ʒij Sumatur ex his vna manè, altera vesperi. Admouenda foris quæ tenuent, incidant, emolliant, discutiantque fomenta, litus, emplastra, cataplasmata. Crassos humores incidit ac resoluit acetum: quód in Liene carnosisque locis tutius affunditur, quam in ventriculo, neruosisque partibus. Hoc ideò solo, vel potius cum portione vini mixto, vel oxycrato cum spongia tum vtendum est, cùm incipit Scirrhus, aut materia pauca. Nam in multa, Scirrhoque iam veteri fomentum aliud necessa-

Causæ.

Splenicorum curatio.

Quare primis morbi temporibus melancholicus humor valide catharticis mouere non debet.

Iulepum splenicorum materia.

Tabellæ splenicæ.

Fotus pro splene. rium, quale quod sequitur. ℞. radic. cappar. & tamarisc. an. vnc. 1. radic. bryoniæ, malu. lilior. an. vnc. 2. fol. scolopendr. malu. bismalu. chamædr. absynth. an. Mi. flor. chamæm. melil. genist. rosar. rubr. an. Pi. semin. anis. fænic. lini, fænugr. an. ℥ß. Bulliant in æquis partibus aquæ, & vini rubri cum aceti quadrante pro fotu regionis Lienis cum spongia. *Cataplasma.* ℞ farin. semin. lini & fænugr. an. vnc. 2. farin. lupin. & orobi an vnc. 1. puluer. ceterach. ℥ß. Cum magmate decocti superioris terantur, cribrentur: adde pinguedinis Anseris & ol. capparin. an. quantum satis esse videbitur in cataplasma, regioni Splenis admouendum. *Linimentum. Emplastrum.* Vel, ℞. ol. lil. & cappar. an. vnc. 1. emplastr. de melilot. ℥ß. Misce pro litu post fotum. ℞. emplastr. è mucillag. vnc. 2. styrac. liquidæ vnc. sem. Cum oleo lil. fiat emplastrum molle: quod extende super alutam, admouendum Spleni. Vel, ℞. diachil. magni & emplastr. diuini an. vnc. 1. puluerís ceterach. & limatur. chalybis an. drach. 1. Cum ol. rutac. vel capparino subiganturin emplastrum. *Ceterach quid, cur que dicitur Asplenium.* Ceterach. verò, cuius tam sæpè meminimus verum Scolopendrium esse creditur, & Asplenij designatur nomine, quia peculiari dote Lienem absumit.

HYPOCHONDRIACÆ MELANcholiæ Curatio.

CAPVT XII.

ST *hypochondriachus si morbus, adustus vt humor*
Infra petat, si clysma frequens quod constet omaso
Varia melancholicæ purgandæ catharsis. *Althæa, maluaque, alijs & mollibus herbis:*
Seminibus calidis, vt anisi, fæniculique
Cum senna: quæ cum prunis sumatur & ipsa
Sæpius, aut pingui cum iure. Iuuabit & hamech,
Et lenitiuum, quod & Indæ dat atramentum
Ellebori nigri & hyeræ diacolocynthidos, quia suspecta sunt, vix drach. unam excedit dosis. *Cassia: cùm gallo betaque filiculæ cocta:*
Cumque sero lactis Diaprunum, soluere ventrem
Quod solet: Ellebori nigri de cortice drachma,
Aut hyeræ quæ semen habet Colocynthidos, Indæ,
Vel fumiterræ pilulæ, cyanique lapilli.

Temperat humorem lupulus, lactuca perustum, Melancholicum humorem alterantia.
Gramen & Asparagus, ceterach, venerisque capillus,
Borragoque, & lingua bouis, liquiritia, cortex
Radicis hederæ, tamarisci, capparis, Vua
Passa, atriplex, althæaque, portulacaque mollis,
Hydromel vt simplex, vt & oxymel, atque syrupus
Iuiubeus, fumiterræ, venerisque capilli, Syrupus acetosus, & syrupus Saporis Regis.
Quique fit è violis, & habet qui nomen aceti,
Quemque facit celebrem Sapor, & redolentia mala.
Sæpius hic venam poteris pertundere, venæ
Si latæ, calidumque Iecur, iuuenilis & ætas, Quando secanda vena.
Suppressique iacent menses. Sin ista repugnant,
Rarius. A tepido referunt hypochondria fotu
Non leue solamen, qualem dat odora galanga, Fotus.
Spicâque, aromaticus calamus, thymus, eppithymusque
Origanum, calamintha, chamæmælum, melilotus,
Semina quæque calent, radix & odora Cyperi,
Cum lymphæ maiore, minoréque parte falerni.
Tùm litus ex oleo, quod capparis & violæ dant, Litus.
Nardus & absynthum, camomilláque blanda sequatur.
Adiuuat & tepidas immittere corpus in vndas, Balneum.
Arida si cutis est, metus insanique furoris.

COMMENTARIVS.

1 HVNC affectum hypochondriacum dicimus, quoniam in hypochondrio sedem habet: flatulentum etiam, quod in eo, [illegible]mpto cibo concoctu difficili statim ructus acidus comitatur, [illegible]m eo[illegible]e flatus & æstus: vt & acerbi dolores in ventriculo ad dor[illegible] ex[illegible]en[illegible], quos flatulenta quidem & cruda sæpiùs, interdum & calida mater[illegible] genuit. Contingit enim aliquando vt ægri cibos crudos euomant, pituitamque subamaram & calidam, nonnumquam & sic acidam, vt dentes torpere videantur. Cuius rei causa calor est immoderatior, & obstructio venarum mesaraicarum ab adusto nigroque sanguine. Quare clysteribus, qui sunt in splenicis, affectibus pernecessarij reuellendum & educendum est. Purgandum frequenti senna cum radice filiculæ, seu polypodij querni, seminibus anisi, fæniculi: folijs buglossi, borraginis,

Hy[illegible]hon driacus mo[illegible] bus [illegible] [illegible]tal [illegible] de[illegible]

Hypochondriaci morbi causa.

Curatio.

Purgantia cum splenicis.

adianti. polytrici fumariæ, cuſcutæ, ceterach, & alijs, quæ verſibus noſtris fusè percurrimus. Diaprunum ſolutiuum ad ʒiij. cum ſyrup. de cichor. compoſit. cum Rheo. Caſſia, vel electuarium lenitiuum ad vnc. vnam cum ʒij. confect. hamech tuto purgat. Suſpectus Elleborus metu conuulſionis & acrium torminum. Hyera diacolocynthidos clyſteribus reſeruanda potiùs, quàm bibenda. Si tamen hypochondriacus affectus longus eſt, vt ſolet, & contumax, qui blandioribus remedij, non ceſſurus videtur, eſtque robuſtis viribus æger, Elleborum parabis eo modo, quo cecinimus lib. 5. cap. 5. Vel hoc pacto. ℞. Decoctionis capi pinguis vnc. 4. In qua tepida per noctem infunde corticis radicis Ellebori nigri minutim inciſæ drachm. vnam. In expreſſione diſſolu[illegible]. mann. calabr. vnc. vnam. fiat doſis. Hyeram. diacolocynthidos etiam ita deſcribes. ℞. elect. lenit. infuſ. in decocto gramin. bugloſſ. lupul. vnc. 1. ſem. hyer. diacolocynth. ʒ1. aut ℈iij. In cuius expreſſione diſſolue ſyrup. Saporis Regis vnc. 1. fiat potio. Sic valida medicamenta lenioribus temperanda atque frenanda ſunt, vt ægri viribus conſulas, morbique cauſam iuſto remedio propulſes. Quùm autem duæ primæ ſint, maximéque communes morborum cauſæ, plethora & cacochymia: ſic duo prima ſunt maximéque communia remedia, miſſio ſanguinis atque purgatio, cùm in alijs, tùm in hoc affectu ſummè neceſſaria, in quo non modò vitioſa qualitas, ſed & humorum quantitas exuperat. Quare non modo purgetur in hypochondriaca melancholia vario medicamenti genere corpus: ſed & vena ſecetur primo baſilica dextra quidem, ſi plenitudinis ſigna ſunt. Vel mediana, quam commendat Galenus in melancholicis affectibus: indè ſiniſtra: tum Saluatella: denique Poplitea, vel Saphæna, potiſſimum vbi menſtrua ſuppreſſio melancholici huius affectus, atrique ſanguinis cauſa eſſe videtur. Reuellit verò ſanguinis è Saphæna detractio, fæculentumque ſanguinem demit, qui in decliuioribus corporis locis ſolet eſſe copioſior. Fouenda vera ſunt hypochondria flatus [illegible] cutien[illegible], ventriculum, Splenemque roborantibus, qu[illegible]lia ſu[illegible]t [illegible]. ℞. fol. origan. calament. menth. ſalu. thymi, epithym. an. M1. rad. cyperi vnc. 1. galang. craſſ. calam. aromat. ſpicæ nardi, vel l[illegible]æ noſtratis an. vnc. ſem. ſemin. fænic. carui, cumin. baccar. laurian ʒ1. flor. camomill. melil. roriſmar. geniſt. an. P1. Impleantur his ſacculi duo tranſſuri, qui bulliant in aqua, & quarta parte vini rubri pro fotu r[illegible]onis Lienis & ventriculi, quæ ad ſiniſtrum hypochondriũ e[illegible]. Tum, ℞. ol. abſynth. & cappar. an. vnc. ol. nardin. chamæm. maſti[illegible]. an. ℥ß. ceræ. ʒij. Miſce pro litu poſt fotum. Balneum aquæ tepentis in declinatione m[illegible]rbi perutile, quod poros reſeret, & fumoſam nigrámque materiam foras in cutim euocet. Primis diebus ex aqua ſola fiet, poſtremis adijcietur althæa multa cum floribus chamæmali, bugloſſi, borraginis & roſis. Victus hæc erit ratio, quam ſuperiore capite dictauimus.

E[illegible]ebori ſumendi modus

Plethora & cacochymia communes morborum cauſæ.

Remedia communia duo, miſſio ſanguinis atque purgatio.

Sa[illegible] bene [illegible] conferat aperto.

Fo[illegible]

Lini[illegible].

B[illegible] cum

MORBO-

MORBORVM MESENTERII Curatio.

CAPVT XIII.

VLTA Mesenterio lateat quùm sæpe saburra
Humorum, si non alibi est tibi causa vigentis
Affectus, ibi quære manu. Si durior æquo — *Mesenterij morborum curatio.*
Pars tibi sentitur, sit in hac via tuta medendi.
Sique febris, quæ lenta magis quàm magna videri
Assolet, iniecto primùm clystere, secetur
Vena, dein cunctos quod ad inferiora trahendi
Vi valet humores detur medicamen. Idipsum — *Cathelicum intellige, medicamentum vniuersale.*
Non rarò repeti cum senna debet. Ab hisque,
Si vetus est, neque secedens obstructio, iunge
Quæ tenuant, & crassa potentius ire per aluum
Impellunt, velut est Diacarthamus & Benedicta,
Cumque hyeris Diaphænicôn. Sed viribus ægri
Consule, & immodicam statuas vitare catharsin.
Conferet ad fotum rosa, menthaque, malua, cyperi,
Althæa pariter radix, calaminta, thymusque.

COMMENTARIVS.

1 QVIA Mesenterium exiles habet venas, per quas crassior chylus non facilè permeat, varios in se plerumque continet ab obstructione morbos, qui non rarò fallunt, quia quùm ea pars sit indolens, de affectu non queritur æger. Quem ideo si forte prehendit Atrophia, Cachexia, lenta vel erratica febris, Dysenteria, vel Diarrhæa cum chylosis deiectionibus, & Mesenterij regio tensa, duraque tactu percipitur, sine doloris manifesto sensu, Mesenterium morbi causam suo sinu complecti conijce: quod & phlegmone tentatum esse cogita, si per sedem sine dolore pus elabitur. Ibi itaque quùm suspicio phlegmones, clyster indendus è refrigerantibus & emollientibus: hinc reseranda vena est. Danda Cassia, vel electuarium lenitiuum, aut alia similis blanda purgatio. Quùm est obstructio sine febre, pilulæ vorentur

Mesenterium cur obstructum solitum.

Signa quibus affectus Mesenterij dignoscuntur.

Mesenterij phlegmones curatio.

Obstructionis curatio.

ex hyera: vel potio sumatur ex decocto capillarium agrimoniæ, menthæ, reliquorum aperientium, cum sennæ folijs, dissoluto Diacarthamo, vel diaphœnico, syrupo laxatiuo rosarum cum Agarico, expensis ægri viribus. Si lenta febris & virium imbecillitas, purgandum lentè, particréque venæ sectione vacuandum. Fotus & litus conuenientes aptandi parti qui leniant & roborent, sensimque reliquam materiam foras euocenti: quorum huius libri capite secundo quintoque meminimus.

Quandò lēta febris & virium infirmitas quod agēdum.

ICTERI CVRATIO.

CAPVT XIIII.

In Icteri curatione qua methodo progrediendum.

ON labor *Ictericum lasset, neque mordeat vlla*
Cura, sed in strato molli, thalamoque recumbens
Dormiat in lucem, cantu, salibusque iocosis
Se beet, & lautis epulis, madidoque Lyæo.
Non æstum, frigusve ferat: sed in aëre leni
Inspiret Zephiros, & amæni flamina venti:
Succus vt hinc melior tepidos accurrat in artus:
Quæque priùs fuerat, cesset generatio bilis.
Quam vacuare licet leuiori clysmate primùm:
Dein tusa vena, febris est si iuncta, calorque,
Menstrua vel cessant, quod adultis sæpe videmus
Virginibus, viduisque. Sed & purgare necesse
Cum lenitiuo, atque rosis pallentibus. Estque
Si cystis fellis, Iecoris, tumidive Lienis
Infarctus, reseranda via est tenuantibus herbis.
Quales sunt apium, calaminta, anchusa, chamædris,
Atque capillares, Agrimonia, Cichoriumque,
Capparis, & raphanus, lupulus, mensesque potenter
Quæ ciet, & nomen cui Gentius indidit, Iua,
Marrubiumque, asarumque, filix, marathrumque, thymūq;,
Endiuiæ quibus adijcias venerisque capilli,
De gemina radice etiam, quinaque syrupos,
Oximel & simplex, & scyllæ nomine dictum,

Icteri à calida causa curatio.

Icteri curatio ab obstructione.

Aperientes ac tenuantes herbæ.

Aristolochia, & Gentiana.

Si simplex Aposema paras. Sin esse solutam
Vis aluum, diacarthamus, & hyera utraque, laxans, — *Cathartica.*
Aut benedicta simul sit in his, vel Agaricus albens,
Aut hyeræ pilulæ, aut aloës, myrrhaque crocique;
Vel pilulæ lucis media de nocte vorentur.
Quúmque soluta illis fuerint obstructa, sequantur
Balnea, quæ possunt arquatum demere morbum
Sola, crisi bilis si torrida firmius hæret — *Relictum Icterus à crisi solis curatur balneis.*
In cute, deposuitque in ea sine febre furorem.
Si nuper sumpto cutis est fœdata veneno,
Euomat ictericus ingestis pinguibus; indè
Lac bibat, obtundit quod virus adurere natum. — *Icteri curatio à veneno sumpto.*
Si fera dente minax vulnus dedit, acre venenum — *A venenato morsu.*
Cornua vel retrahant, maculatave sugat hirudo:
Granaque cum lympha cardi beZoardica dentur.
Galgulus inter aues fuerit qui visus ab ægro, — *Icterum occulta vi tollentia.*
Et crocus, & fructus quem fert halycacabus, Indi
Scobs eboris, tremuloque voratum sulphur in ouo
Dicitur hoc vitium cutis emendare: sed ipse
Quid ratio dictet, quæ morbi causa, videto.

COMMENTARIVS.

1 QVID Icterus, vnde dictus, quænam eius signa causæque lib. 3. notauimus. Nunc ad eius curationem accingimur, quæ pro varietate causarum diuersa est. Sed vt Icteri communis causa bilis est, ita bilis impedienda generatio per ea quæ spiritus, humoresque temperent, quales ludi iocique permixti salibus, blandique soni sunt, quies, somni dulces in loco molli, conclauique cultiore; tepidus aer, qualis vernus, Euro, Zephyroque flante, quique hyeme luculentis fit ignibus: potus ex aqua cum sacchare mulsæ loco: Vel è vino leni, lympha multa diluto. Vacuandum pota, bolove data Cassia, manna, electuario lenitiuo, missoque parca manu sanguine. Sed si peperit Icterum folliculi fellis, Iecoris aut Lienis obstructio, validius ex aperientibus ac tenuantibus quæ versibus expressimus, additis catharticis ita purgandum. ℞. quinque radic. aperient. in vino albo macerat. an. ℥j. capillar. omnium, agrimon. cichor. tot. endiu. scariol. fumar. lupul. ceterach.

Icteri signa, causasque lege lib. 3. cap. 12.
Bilem temperantia.
Bilem vacuantia.
Icteri ab obstructione curatio.
ApoZema tollendis obstructionibus utile.

an. Mj. liquirit. raſ. drac. 4. ſemin. card. fœnic. dul. an. drac. 2. fol. ſenn. mundat. vnc. 1. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. & Agaric. trochiſcat. an. drac. 2. cinnam. nuc. moſchat. an. ℈j. In quorum expreſſione diſſolue ſyrup. laxat. roſar. vnc. 3. fiat apozema ſolutiuum pro duabus doſſibus, quæ dentur diebus alternis. Vena deinde ſecabitur, & inſtituetur ex voto medici noua, ſi diuturnitas morbi requirit, purgatio, humori detrahendo congruens. Balneum aquæ dulcis hinc erit vtile, quod tempore ſuo cutis meatus reſeret, & hærentem intùs, & in cute bilem apertis meatibus euocet & excludat. Sique ſuſpicio veneni ſumpti eſt, cardiaca propinanda ſunt, quorum abundè ſuprà meminimus in Cardiacis ac peſtilentibus febribus lib. 5. cap. 19. & 21. Fœdus color à ſuppreſſis menſibus, eorum prouocatione curatur per hyeræ pilulas, hyſterica medicamenta, phlebotomiam primò cubiti venæ, ſi plethora: deindè poplitis, aut ſaphænæ. Victus ratio refrigerans & humectans imperetur, aut mediæ naturæ, quùm obſtructionis ab humore craſſo coniectura eſt.

Balneum.

Veneni ſumpti per cardiaca curatio.

CACHEXIÆ, SEV MALI CORPORIS habitus Curatio.

CAPVT XV.

Tabis ſpecies ex Celſo lib. 3. cap. 24.

RES *Tabis ſpecies numerantur, in hiſque vocamus*
Atrophiam, qua corpus iners alimenta recuſat.
Altera cum macie Phtiſis eſt, qua continet vlcus
Pulmo. Iecur malè fert, vbi fœda Cachexia vexat.
Vnus curandi modus eſt Phtiſis, Atrophiæque,
Quem dedimus. Sed nunc curanda Cachexia, ne mox
Luridus exurgat, malè qui ſanabilis hydrops.
Ergo ne corpus noua congerat excrementa,
Si natura nequit, glans clyſmave molliat aluum,
Sumanturque per os hyeræ catapotia, Ruffi,
Barbaricumque Rheum, quod in vnda infundere tutum
Abſynthi, Endiuiæque. Rheo ſi nulla catharſis

Cachexiæ curatio.

Epoto sequitur, iungatur senna, rosæque
Pallentis liquor. Vtile sit Diacurcuma sumptum:
Et Dialacca, & aromaticæ quæcumque tabellæ
Ventriculum, Iecur & firmant. Cibus vtilis ille
Qui simplex, succique boni, tenuisque lyæus.
Naturalis aquæ, recipit quæ sulphur, alumen
Et nitrum valet ingressus potusque, calore
Quæ coquit, ac tenuans partes simul alleuat omnes.

Diacurcuma, & Dialacca.

Naturales aquæ.

COMMENTARIVS.

1 Ἕξις Græcis, Latinis habitus est, cuius differentiæ duæ sunt, Euexia, Cachexia. Bonum corporis habitum Euexiam: malum Cachexiam dicimus. Est verò Cachexia solidarum corporis partium deprauatio, qua, quicquid in eas affluit alimenti corrũpitur. A Cacochymia nascitur, vitio plerumque Iecoris. Quùm enim id insigni laborat intemperie, vitiantur humores quibus corpus alitur, ideóque contingit tertiam co-ctionem quæ fit in solidis partibus labefactari. Quare, ne Cachexia, quam Tabis speciem statuit Celsus accidat, Cacochymia tollenda. Quam indicant Icterus, varij generis in cute maculæ, vitiligo, psora, lepra. Quibus apparentibus repurgandum corpus phlegmagogis, si cutis color candidus: si pallidus & flauus, cholagogis: si furuus ac nigricans, melenagogis, non omissa phlebotomia, si rubor liuor-ve vultus, si latæ venæ. Sique pariter in molem, quæ laxa non firma sit assurgat corpus Leucophlegmatiæ modò, Cachexia nascitur, cui deniq; succedit Atrophia, si partium, maximéque Iecoris succedit infirmitas, & atonia. Nam imbecillo Iecore, vel nulla, vel praua fit hæmatosis, ideóque vel nulla, vel praua nutritio, quùm à sanguine partes vniuersi corporis alimentum capessant. Igitur in Cachexia purgandum corpus, vt si quis est in communibus nutritionis vijs humor noxius educatur, additis semper hepaticis, quibus imbecillo Iecori robur concilietur his formulis. ℞. fol. agrimon. scariol. cichor. tot. & plantag. an. Mi. summit. absynth. Pi. passul. & fol. senn. mundat. an. ℥ß. semin. oxalid. fænic. lactuc. an. ʒj. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ʒij. cinnam. & santal. citrin. an. ℈j. Expressione facta dissolue syrup. solut. rosar. vnc. 1. sem. Vel, ℞. radic. oxylapath. gramin. an ʒiiij. endiu. chõdrill. taraxac an. Mi. semin. fænic. dulc. liquirit. ras. an. ʒj. fol. oriẽtal. (quibus sennã notamus ʒiiij. fiat decoct. In qua dilue syrup. de cichor. composit. cum Rheo, & syrup. solut. rosar. an. vnc. 1. Detur dosis. Experiri licet in hoc affectu radicem quam Mechuacam dicunt. Infundatur per noctem ad ʒij. in aqua card. & endiu. Mane bibatur expressio. Vel ℞. mass. interior. pilul. de hyeta simplici, & pilul. è rhabarb. an. vnc. sem. pulu. cinnam. ʒß. Cum syrup. de absynth. fiat massa mollis ex qua fingãtur pilul. tres

Quid Ἕξις, Euexia, Cachexia.

Lib. 3.

Quo modo corpus in cacochymia & Cachexia repurgandum.

Potiones hepaticæ.

Pilulæ.

Fotus Hepaticus & stomachicus.

pro ℈ij. ad quamque dosim. Sumantur alternis diebus hora vna antè pastum. Tum, ℞. fol. absynth. menth. scariol. cichor. an Mi. rosar. rubr. flor. chamæm. an. Pij. calam. aromatic. spic. nard. ligni rhodij an. vnc. sem. his impleātur sacculi duo qui bulliant in aqua, & vino rubro austero pro fotu regionis Iecoris & ventriculi quotidie vesperi. Dein, ℞. ol. rosar. & absynth. an. ℥iß. mastich. & caryophill. an. ʒß. santal. citr. pilu. ʒj. ceræ parum. Misce pro litu post fotum. ℞. specier. elect. dialaccæ maior. & diacurcumæ, seu diacrocu an. ʒß. elect. diarrhod. Abbatis ʒj. Cum sacchar. dissolut. in aqua rosar. & plantag. fiant tabell. pond. ʒij. Sumatur vna, vel huius dimidium paulò longiùs antè pastus. His & similibus si non cedit malum, aquæ naturales, quas versibus exprimimus adeundæ. Tabellæ sumendæ sunt è Iecore lupino sicco cum puluere chalybis præparatæ, cum octuplo sacchari in aqua rosar. & Endiuiæ soluto: vinum absynthinum bibendum, & aquæ cinnamomi tantillum.

Litus. *Tabellæ.*

HYDROPIS CVRATIO.

CAPVT XVI.

Hydrops albus, seu Leucophlegmatias facilius curatur, quòs minùs refrigerato fit hepate: Tympanites & Ascites ægriùs.

E Triplici hydropis specie minùs officit albus,
Tympanias magis hoc, magis & cui nomen ab Asco.
Quos medicamen aquas ducens communiter omnes
Curat, & occlusos quicquid reserare meatus
Et siccare solet. Purgabit Agaricus ergò

Hydragoga medicamenta, quæ hydropicorum aquas in aluum deriuant.

Et rosa quæ pallet, Diacarthamus, & Colocynthis,
Quique trochisci ab ea celebres dicuntur Alhandal:
Et Thymelæa etiam pilulæ, lathyrque, sabucus,
Cyclamenque, Ebulus, cucumisque asininus, & Iris.

Hydragoga quæ corrigant.

Quæ ne ventriculo noceant Iecorique, galanga,
Spicaque, cinnameus cortex, piper adijciantur,
Zinziber, & marathri cum semine semen anisi.

Diuretica a quæ hydropicorum in renes deriuantes.

In Renes etiam reserantibus vnda feratur
Vrtica, raphano, rusco, venerisque capillis,
Fæniculi radice, apijque, & petroselini.

Siccabit velox glomerato in puluere cursus, — *Hydropicorum aquas siccantia.*
Frictio dura, frequens tolerata famesque, sitisque,
In calidis phœbi radijs mora, siccior aura
Littoris & pelagi, solitoque micantior ignis,
In medijsque manens & opertum corpus arenis.
Frumenti clausum medio vel in aggere, thermæ
Sulphureæ, vel nitrosæ, salsæque, fluentes — *Aquæ naturalis & factitia salubres hydropicis.*
E calidis terræ venis: quas arte parabis,
Si natura soli negat hyssopo, calaminta,
Stæchade, fœniculo, maioranáque, rosisque,
Iuniperi baccis, lauro fragrante, thymoque.
Sulphur ab his etiam calidis miscebis in vndis.
Non potus sit quanta sitis. Sitis aspera torquens
Si ferri nequit, oxycrati mulcebitur vsu,
Vel glicyrrhyzæ mansu, potuque. Lyæus — *Sitim hydropicorum leuantia.*
Albus erit, tenuis, paucus, si forte bibatur:
Vt iuuat interdùm, quia vires auget, aquasque
Euocat in renes varijs è partibus extrà.
Biscoctus panis cibus esto, assæque volucres. — *Victus genus.*
Si tamen à calidis hydrops affectibus ortus
Cernitur, haud nimiùm sitis est toleranda, cibusque
Humidior paulò in liquidis variabit & assis.
Frigidus affectus venas aperire calentes — *Quando in hydrope secanda vena.*
Hic vetat. Attamen est si febris, & ante cucurrit,
Fertur-ve in superas hæmorrhois effera partes,
Menstrua vel cessant, dubites ne haurire cruorem
E venis primo maioribus: indè resecta
Est quæ Malleoli, vel Poplitis abdita vena.
Abdomen quum stagnat aquis, imponitur vnguen — *Vnguentum aquas ducens.*
Laureolæ purgans, quod & è Lathyride fertur.
E cochleis etiam tusis cataplasma, licebit — *Cataplasma.*
Iungere cui sulphur. Vesicatoria prosunt — *Vesicatoria, & pirotica.*

Admota ad medium, vel nigra pyrotica ventrem.
Scarificatur & hic locus. His si nulla salutis
Est via, tentetur Paracenthesis, actio semper
Ancipitis, fiet quo tempore, plena pericli.
Impositus ventri lapis, anguis aquaticus ore
Quem vomuit, perhibetur aquas absumere sensim,
Venter vbi fit plenus aquis. Sin phlegmate turget
Hydrotica. *Tota cutis, benè Chyna, aut Sarsaparilla bibetur.*

COMMENTARIVS.

Cur hydrops curatu difficilis.

HYDROPS affectus est periculi plenus, quia Cachexiæ soboles est, & non accidit sine Iecoris refrigeratione nimia: quia quùm labefactetur hæmatosis, aqua multa flatus-ve colligitur intra Peritonæum & Omentum. Aquosus pituitosusque sanguis, qui nequit agglutinari spargitur in habitum corporis. Vndè nascuntur tres hydropis species. *Tres hydropis species.* Ascites, qui sic appellatur ἀπὸ τοῦ ἀσκοῦ quod in Peritonæo velut in vtre fluctu & humor aquosus. Tympanites, quod in eo percussus venter spongiæ instar tympani sonum edat. Leucophlegmatias, quod in hoc affectu corporis externa facies, seu cutis, alba pituita turgeat. Quem & Anasarcam appellant, quia per carnem effusa videatur aqua, quæ spongiæ instar madore diffunditur ac turget. *In quibus hydropem curandi summa consistit.* Curationis summa præcipuè consistit in hydragogis, hydroticis, diureticis & topicis, his semper additis, quæ Iecori robur adferant. Ideóque frequens indendus clyster qui flatus discutiat, aquasque cum fæcibus pariter euacuet, hoc pacto. *Clyster.* ℞. fol. origan. calament. mercur. parietar. violar. an. Mi. semin. anis. fœnic. baccar. laur. an. vnc. sem. Coquantur in aqua. In lib. 1. colat. Dissolue cathol. & elect. Diacartham. an. vnc. sem. aut ℥vj. mell. commun. sacchar. rubr. an. vnc. 1. ol. aneth. vnc. 2. Vel, ℞. radic. ireos. alth. malu. petros. fœnic. an. vnc. fol. ebuli, parietar. mercur. an. Mi. flor. sambuc. camomill. melil. an. Pi. Bulliant in aqua simul, hinc colentur ad lib. 1. *Hydragoga medicamenta.* In qua dissolue diaphæn. ℥vj. hyer. diacolocynth. ʒij. mell. mercur. & ol. chamæm. an. vnc. 2. fiat clyster. Catharticum hydragogum tale sit ℞. rad. petrosel. fœnic. gramin. an. vnc. sem. liquirit. ras. drachm. 2. fol. agrimon. capill. ven. endiu. cuscut. an. Mi. semin. anis. fœnic. an drachm. 1. acinor. seu granor. Ebuli ʒß. passul. & fol. senn. mundat. an. vnc. sem. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ʒij. cinnam. ℈j In expressione dissolue syrup. solut. rosar. vnc. 1. sem. pro dosi. Vel, ℞. elect. Diacartham. vnc. sem. syrup. rosar. laxat. & è cichor. composit. cum Rheo. an. ℥vj. Cum aqua fœnic. fiat potio. Vel, ℞. cathol. duplic. ℥vj. elect. diacartham. ℈iij. trochisc. alhandal. ʒß. syrup. de cichor. composit. cum Rheo ℥. sem. Diluantur cum aqua gramin. aut endiu. pro dosi. Vel, ℞. mass. interior. pilul. ex agaric. & pilul. aurear. an. ℈ij.

an. ℈ij. Subigantur in aqua cichor. fiantque pilul. 5. molles. Vel, ℞. mass. pilul. sine quibus drac. sem. pilul. è thymælæa, seu Mezcræo ℈j. Cum aqua fænic. fingantur pilul. tres, deuorandæ vesperi. Multa sunt quæ mouent aquas in hoc caput referenda, qualia sunt ebulus, sambucus, Iris, cucumis agrestis, ex cuius succo fit elaterium, daphnoides, lathyris, cyclamen: quæ quibus emendari possint, quaque dosi sumi scripsimus huius operis lib. 5. cap. 7. Et hæc quidem aquas in aluum deferunt, vt in renes diuretica, in cutem hydrotica, qualia sunt chyna, sarzaparilla, quæ præposita catharsi plurimum in Leucophlegmatia conferunt. Huc etiam transferenda, quæ Iecur proprietate substantiæ roborant ex huius lib. cap. 9. cum tabellis in commentario ibidem expositis. Fotus autem abdominis in Ascite & Tympanite è sequentibus vtilis. ℞. radic. Ireos, enulæ campan. galang. crass. cyper. an. ℥ij. fol. ebuli Mij. fol. origan. calament. rorismar. Absynth. vtriusque an. Mj. semin. anis. fænic. carui cumin. an. vnc. sem. baccar. laur. iuniper. an. vnc. 1. flor. anth. camom. melil. salu. an. Pj. fiant duo sacculi transsuti, qui his impleantur, & bulliant in æquis aquæ vinique albi partibus cum aceto pauco, pro fotu ventris iterato sæpius, alternatim positis sacculis tepentibus. Hinc imus venter cum inguinibus & femoribus illinendus vnguento è Lathyride Fernelij, quod potenter Hydropicorum aquas ab aluo subducere profitetur. Vel, ℞. emplastr. è bacc. laur. & stercoris caprill. an. vnc. 2. pulu. radic. cyper. vnc. sem. terebinth. drac. 3. Cum ol. rutac. fiat emplastrum molle, quod extende super alutam, admouendum tumido ventri. Vel, ℞. Limacum cum suis testis diu in mortario tritorum lib. 1. plus minùs, sulphuris viui vnc. duas. Misceantur. Superpone duplici linteo, vel stupis, & admoue toti ventri, cui relinquatur dum aruerit. Reliqua quæ commentarius hic non attingit è nostris require versibus, vt quod vena secanda sit in hydrope, nato à suppressis mensibus, vel Hæmorrhoidibus, primùm è vena brachij, dein saphænæ, quæ suspecta in reliquis causis. Quod diæta siccior & calidior esse debet hydropis nomine, qui frigidus humidus affectus: humidior autem quùm Hydrops inflammationem Iecoris, acutas, erraticas, longasque sequitur febres, à quibus Scirrhus plerúmque nascitur, quæ sunt antecedentes & præuiæ, non coniunctæ causæ: quarum tamen habenda ratio, ne dum calidis siccisque morbum expugnare nitimur, intemperiem Iecoris, reliquarumque partium siccam augeamus, vndè sequatur atrophia, seu marcor inemendabilis.

Hydragoga quæ aquas in aluum deferunt: in cutem hydrotica: in renes diuretica.

Sarzaparilla, China, quæ Leucophlegmatiæ remedium.

Fotus abdominis in Ascite & Tympanite.

Vnguentum e Lathyride Fernelij.

Emplastrum.

Emplastrum e limacibus.

ILEI SEV VOLVVLI CVRATIO.

CAPVT XVII.

Clyster.

OLVVLVS *exclusis quia cedit fæcibus alui,*
Blandius injcias imprimis clysmaper aluum
Mollibus è maluis, camomillæ floribus, atque
Pinguibus (vt fæx est quæ dura liquetur) omasis
Cum multo sale. Deindè vide quæ causa mali sit.
Sique calor, bilisque, moue ducentibus illam,
Laxanti veluti Diapruno: hinc cædito venam.
Sin crassa est pituita, hyeris. Cataplasmaque ventri
Fiat ab althæa, tenui cum semine lini,
Anseris & vituli pinguedine. Balnea prosunt
Dulcis aquæ, incocta camomilla & mollibus herbis.
Contulerit vomitus: meliùs tamen ire per aluum
Quicquid obest, sumptum nisi sit lethale venenum.
Tum vomitu facto iliacus bezoardica sumat.
Est intestini in scrotum si lapsus, ab hocque
Ileus, id reuocare manuque, oleoque tepente
Nitere, sed blandè, validéque ligare memento,
Ne redeat graue sæpe malum, mortemque procuret.

E voluuli varijs causis varia curatio. — *Cataplasma.* — *Sumpto veneno vomendum.*

COMMENTARIVS.

Voluulus, periculosus affectus. Quid agendum, quum Ileus est à phlegmone. Clysteres, qui molliendo fæces, obstruentes intestina foras excludunt.

1 ILEVS, qui Voluulus & Chordapsos appellatur, ob causas quas attigimus lib. 3. cap. 16. periculosus affectus est, & à quo paucos euasisse meminit Galenus. Qui quoniam vt plurimum ab inflammatione vel obstructione stercoris aridi nascitur, inflammationi sectione venæ succurrendum: emolliendæ verò fæces quæ vias obstruunt clysteribus malacticis è maluæ, bismaluæ radicibus & folijs, vel omasorū decocto, cum adipe suillo, butyro, paribusque pinguibus, & sale multo, quod excreticem stimulet, additis catharticis congruentibus. Vt in Phlegmone à biliosa materia, ℞. radic. alth. malu. an. vnc. 2. fol. alth. violaa.

betæ, branch. vrſin. lactuc. an. Mj. ſemin. lini ℥j. fiat decoct. In cuius colaturæ lib. 1. diſſolue Diaprun. laxat. vnc. 1. ſem. mell. violac. ℥ij. pinguedinis ſuillæ vnc. iij. ſalis drac. 2. In cauſa frigida, vt pituita gypſea plurimùm obſtruente, dùm cellulis inteſtinorum coercita, tenetur. ℞. decoct. omaſorum lib. 1. hyeræ ſimplic. & diacolocynth. an. vnc. ſem. mell. Mercur. vnc. ij. pingued. anſer. & ol. commu an. vnc. 1. ſem. fiat clyſter. Fotus, litus, Cataplaſmata medio ventri conferunt: magis verò ſemicupium ex aqua tepida, quod internos externoſque meatus magis reſerat mollit, lenit, phlegmonemque temperat. *Fotus, Litus, Cataplaſmata fiant ex emollientibus.*

COLICI MORBI CVRATIO.

CAPVT XVIII.

Colicus à flatu dolor attenuante leuetur — *Curatio colici doloris à flatu.*
Clyſmate, quod mentha conſtet, rutaque, thymóque, — *Materia clyſterum vbi colicus dolor à flatu eſt.*
Semine fœniculi, rutæ, ammeos, atque Cucmini,
Cum Diaphœnico, ſale, melleque mercuriali,
Laurinoque oleo, vel eo quod fundit anethum.
Detur aqua in potu, quæ vini ſpiret odorem — *Hydromel vinoſum.*
Mellea, cinnameo vel quæ de cortice manat. — *Aqua cinnamomi.*
Zingiber & piperum genus & condîta iuuat nux. — *Fotus.*
Materiam dabit origanum calamintaque fotus: — *Litus.*
Quem litus ex oleo rutæque, nucumque ſequetur. — *Cucurbitula ventri medio fixa colici doloris remedium.*
Ampla ſed imprimis admota cucurbita ventri
Cum flamma medio, flatus dum diſſipat omnes,
Immanes etiam hinc genitus fugat ipſa dolores. — *Colici doloris à pituita curatio.*
Si cauſa eſt pituita mali concreta, tenaxque,
Conferet antè datus clyſter: tùm potio purgans
Ex apio, menthaque, aliiſque calentibus herbis:
In quorum ſuccis infuſus Agaricus extet, — *Catholicum*
Idque quod humores medicamen detrahit omnes,
Et Diacarthamus, aut laxans benedicta, vel acres
Ingrataque hyeræ nimium, ſed ſæpe rebelles
Conſuetæ humores nocuos efferre per aluum.

Victus. Varium potus genus.

Sit paucus, tenuansque cibus, veterisque falerni
Potus. At absynthum melius miscebitur illi,
Vt coquat, & partes vicinas roboret omnes.
Gratius est quod maluaticum, Hippocratisque notatur
Nomine, sed Iecori magis officit atque Cerebro.

Venæ sectio in acerbis doloribus remedium singulare. Balneum.

Scindere ne venam metuas, licet humor abundet
Frigidus: in magnis cruciatibus vna salutis
Hæc via. Compescent etiam fomenta dolorem:
Corpus & immersum tepidis ac mollibus vndis.
In quibus althææ folium, melilotus, anethum,
Atque chamæmælum madeat cum semine lini.

Bilis interdum Colicæ doloris acerbissimi causa.

Hæc postrema queunt etiam compescere bilem,
Quæ Coli latebris aliquando inclusa, dolores
Excitat immanes, animi deliquia, spasmos,
Sudores gelidos, febres, vomitusque frequentes
Subuiridis bilis, croceæque. Nocebit in ista

Colici doloris à bile remedia.

Ferre famem causa. Quæ pharmaca blanda iuuabunt
Cassia, Manna, Rheum, liquidi potusque, cibique.
Si dolor excruciat nimium, neque cedit ab istis,
Fac sopor irriguus fessos accurrat in artus
Ex hyeræ picræ pilulis, vt drachma sit vna,
Castorij granum geminatum, opijque gelantis

COMMENTARIVS.

Colici cruciatus causæ.

1 COLON intestinum excruciat, quum eius membranosam substantiam flatulenta materia distendit, aut pituitosa mole grauat, & frigore comprimit, aut biliosa calore penetrat vritque, pungit, & vellicat acrimonia. Quibus ne succedat phlegmone, conuenientibus præsidiorum generibus vtendum ocyssimè. Primumque clyster in anum indendus è discutientibus vbi flatus est, quem esse indicat grauitas atque distentio. ℞. fol. Hyssopi calament. rutæ, pulegij an. Mj. semin. anis. fœnic. carui cumin. an. drac. 2. baccar. lauri. vnc. sem. fiat decoct. In colat. ad lib. 1. Dissolue Diaphæn. mell. anthosat. sacchar. rubr. an. vnc. 1. ol. aneth. vnc. tres salis drac. 1. fiat clyster. Tùm admoueatur medio ventri cucurbitula magna: quæ flatus potenter discutit, pituitam coquit, dolorem quasi miraculo sedat. A qua si non abit

Clyster discutiens flatus, quem carminatiuum vulgo dicunt.

dolor, præcedens iteretur, aut sequens inijciatur clyster. ℞. radic. apij, sæuic. petrosel. an. vnc. 2. baccar. lauri, iuniper. an. ℥ß. cinnam piper. an. ʒ. sem. Bulliãt in aqua, & vino rubro odorifero. Colétur que ad quartaria quinque pro clystere: qui dari potest ex solo vino communi, vel Hippocratico, quod vt flatus dissipat, sic aromatica vi Colon, ventriculumque roborat. Noui hominem, qui multis mensibus colica passione torsus cum febre continua, flammeis vrinis, lingua sicca, nigra scabraque, celebrata multiplici venæ sectione, purgatóque sæpè corpore nullo remedio, nisi vinoso clystere leuabatur, quo tandem, sedatis doloribus, conciliatóque somno sanitati restitutus est. Foueatur pars origano, calaminta, ruta, pulegio, mentha, maiorana coctis in vino: tum illinatur oleo rutaceo, anethino, laurino cum terebinthina, quæ conueniunt vbi & flatus, & crassus, frigidus & pituitosus humor colici cruciatus est causa: quem his educere conabere quæ phlegmagoga sunt, vt habentur Agaricus, diaphœnicôn diacarthamum. Benedicta laxatiua, trochisci colocynthidos, quos Alhandal appellant. Sin bilis exuperat, quod ex signis versibus expressis liquebit, vtere cholagogis, vt Rheo, Diapruno, electuar. è succo rosarum: minùs cassia, quia flatulent. Flatibus verò distendi Colon non rarò, dissectis corporibus animaduertimus, ideóque flatuum sedem benè nominemus. In omni verò causa detrahe sanguinem vbi dolor est acerbissimus: sæpiùs quidem & audentius, si plethoricus æger est, phlegmonemque vel iam esse vides, vel metuis.

Hominis historia, qui colicis doloribus pressus, solo clystere vinoso leuabatur.

Fotus & Litus

Flatus & pituita colicam vt vocant, passionem inducentis remedia.

Bilis in intestino Colo vexantis remedia.

LIENTERICI, CÆLIACIQVE Fluxus Curatio.

CAPVT XIX.

EST *in Cæliaco, Lientericoque fluore*
Tollendus stomachi tunicas qui vellicat humor
Aut Ruffi, aut hyeræ pilulis, rubeisque tabellis,
Iuncta Rheo quas componunt tria santala.
Deindè
Languida pars succis, quos mala cydonia fundunt,
Quosque ribes, quos myrthillus, quos punica grana,
Mentha, rosa, absynthum firmanda, coquantur vt illi
Sacchare cum multo in liquidos variosque syrupos,
Assumat quos antè cibum: solidas-ve tabellas.
Æger, in hos olim quas Abbas condidit vsus.

Tabellæ trium santalorum.

Succi & syrupi roborantes & astringentes.

Tabellæ Diarrhodon Abbatis.

E spica, rubeisque rosis, spodióque, crocóque,
Eque Rheo, lignoque aloës, vt berbere, moscho,
Gummi Arabicum. *Masticheque, & gummi quod Arabs habet, & Tragacantha.*
Absynthum, rosa, mentha mero, nardusque madebunt
Fomenti litusque materia *In fotum cum schænantho, & redolente cypero.*
Sit litus è nardino oleo. Peruuina probabo
Balsamum Peruuinum. *Balsama, cærato stomachi commixta Galeni,*
Quo scutum fiat in alutæ corpore, molli
Ventriculo indendum, veniat quo robur ad illam.
Victus genus. *Sit facilis coctu cibus. Assa leuabit alauda*
Præ cunctis auibus. Miscebitur vnda falerno
Pro potu: occludent pyra cocta, cydonia pastum.

COMMENTARIVS.

Lienteria quid. 1 Λεῖον Græcis idem quod læue seu continuum, vndè λειεντερία dicitur quasi λειότης τῶν ἐντέρων, seu læuitas intestinorum, quod in hoc *Lienteria causæ.* affectu continua sit, & æquabilis superficies, vel à relicta cicatrice, vel ab humore frigido, crasso, lento, glutinoso, pingui, qui replet & oblinit rugosas, & sinnosas ventriculi, & intestinorum partes, vndè læuitate consequuta cibus assumptus confestim in aluum elabitur, nulla ferè mutatione, coctione nulla. Quare deiectiones in Lienteria sunt asperæ, *Quid differt Lienterica deiectio à Cœliaca.* crudæ, minimè putres, qui nullum sustinuere coctionis rudimentum. At in cœliaco fluore semicoctæ sunt & fœtidæ, quia diutiùs in coctionis vijs hæsit alimentum, in quibus ab intemperie ventriculi vicinarumque partium frigida, calidave corruptum est. In quibus videndum an obstructio sit in venis mesaraicis: an humor acer & mordax, qui stimulet excretricem, an pituitosus: an humor à capite refluat, qui sua copia *Mesentericus fluor.* retentricis pariat imbecillitatem. Obstructionem indicabunt grauitas in hypochondrijs, vrinæ tenues, excrementa chylosa, quibus mesentericus fluor agnoscitur. Tum Rheo infuso in aqua menthæ, plantagi- *Curatio Lienterici, cœliaci, mesenterijque fluoris.* nis, absynthij purgabitur, addito catholico duplicato rhabarb. Fouebitur regio ventriculi mesenterijque spica, mentha, rosis, coctis in aqua & vino rubro: lineturque mastiches & moschatę nucis oleo, caryophillis adiunctis. Humor acer ac mordax, quem rosionis sensus indicabit, eluetur cassia, sed cui Rhabarbarum immisceatur cum nuce moschata, quod roboret, fluoremque compescat. Sin sputum frequens, pondus capitis, spumosa deiectio fluxionem à supernis indicat partibus, capiti prouidendum per ea, quæ Catarrhum sistere lib. 6. cap. 14. notauimus. Cætera remedia petantur è nostris versibus.

DIARRHÆÆ CVRATIO.

CAPVT XX.

NTERDVM *natura potens vacuare per alvum*
Se solet, atque graui corpus deplere saburra.
Tunc ea si benè fert, aliquot fluat humor in horas,
Inque dies. At si sunt tempora longa fluoris, *Nota, quibus agnoscas cohibendum aluifluorem.*
Pallor & hinc, pulsusque minor, neque iusta videntur
Ex aluo quæ sponte fluunt, citò comprime fluxum:
Ventriculi ne languor ab hoc, Iecorisque sequatur,
Et sitiens hydrops. Ideò si febris in ægro est,
Præcessitque fluor bilis, vena icta iuuabit,
Sed qua paucus eat sanguis. Tria deinde vorentur
Santala iuncta Rheo. Vel id infundatur in vnda
Berberis, Endiuiæ, Plantaginis, atque bibatur *Medicamētum astringens & roborans.*
Cum granatorum myrthi-ve, rosæ-ve liquore.
Eque rosis clyster, roseóque cruore draconis,
Armeniæ bolo, simul vsto lacte paretur. *Clyster astringens.*
Et ne sit grauior cibus, est magis vtilis assus,
Et coctu facilis, velut è Perdice, capisque,
Gallinæ pullis, turdo, teneraque columba.
Lymphaque quæ chalybem recipit potetur, & huius
Bina sit, at tenuis tantum pars vna falerni.

COMMENTARIVS.

1 IRRITATA facultas excretrix, vel imbecilla retentrix Lienterici, Cæliacique fluoris, & diarrhææ communis est causa. Sed in illis alimenta: in diarrhæa praui humores, excrementa nempè liquida, pituita, bilis vtraque, sincera mixtaque vacuantur. Qui fluor vbi contigerit natura se sarcina qua premitur exonerante, quod ex euphoria cognosci- *Causæ communes Lienteriæ, diarrhææ, cæliacique fluoris. Quando si-*

nenda diarrhea. citur, relinquendus in tempus aliquod: túmque sistendus, quùm virium ab eo sequetur imbecillitas. Sistunt verò, pariterque roborant succus & caro cydoniorum, succus ribes & berberis, tabellæ diarrhod. antè pastus, syrupus granatorum, myrthill. oxysaccharum simplex, iulepus rosaceus, Rheum infusum in aqua plantag. endiu. rosarum: clyster ex vstulato lacte cum armena bolo, terra lemnia, sanguine draconis.

Quando sistenda.

DYSENTERIÆ CVRATIO.

CAPVT XXI.

Dysenteriæ causæ

Remedia.

ÆVA Dysenteriam comitantur tormina, mordax
Quæ mouet. & bilis, pituitaque salsa frequenter.
Cassia sed mulcet violato iuncta syrupo:
Clyster hic qui lac recipit cum mollibus ouis.
Lac quoque distento quod manat ab vbere vaccæ.
Hordea quod stillant & dulcis amygdala, sumptum
Sacchare cum niueo. Mulcent & mollia iura
Perdicis, pinguisque capi de carne, vel hædi,
Quodque gelu concrescit ab his, vituloque nouello.
Quæ si non sedant penitus, febrisque fatigat;
Est constans ætas, sunt vires, corpus opimum,
Cessant & menses, solita & vacuatio quæuis,
Sola tormina venæ sectione indicant. *Vena secanda tibi est, quam tormina sola secandam*
Esse notant. Tum purgabis sennáque Rheoque,
Lenibus immixtis, sunt qualia pruna, sebestem,
Electuariumlenitiuum. *Vuaque passa. Iuuat quæ lenitiua vocatur*
Synthesis, interdum Diacarthamus additus illi.
Sed minùs hic, minùs & quem mittit Agaria fungus,
Quando maioribus remediis vtendum. *Sit nisi principium morbi, pituitaque salsa*
Sæuiat, & crudi superent in corpore succi.
Notandum. *Nec priùs astringas, fuerit quàm noxius humor*
Exclusus, liquido nisi sit natura fluore
Debilitata nimis, nimioque offensa dolore.

Eumque

Túmque gelu, fundunt quod mala cydonia, ſucci — Aſtringētia.
Berberis atque roſæ, granatorumque probantur,
Et myroballanus, & pyra, ſorbaque, meſpila, corna,
Fortiùs expreſſumque Rheum: quod & vrere præſtat
Interdùm: vel iuncta Rheo tria ſantala, puluis
Ex Ebore & cornu Cerui, vel Monocerotis.
Clyſma ſit éque roſis, ſalice, & plantagine, vitis — Materia clyſterũ aſtringentium, cum aliquot refrigerantibus ad leniendũ.
Capreolis, ſemperuiuo, pſillique gelante
Semine, lactuca, portulacaque, ruboque
Cum galla: quibus incoctis diſſoluito bolum
Armeniam, vel lemniacam, vel alumen, amylum;
Grana ſoporiferique opij, antidotúmque Philonis,
Si dolor immittis requiem negat atque ſoporem.
Vlcus ſiccabis fumo ingrediente per anum — Vlcus dyſenteriæ ſiccantia per ſuffitum.
E myrtho, rubeiſque roſis, nucibuſque Cupreſſi,
Thure, aloës ligno, verniceque, maſtiche, gummi
Quod defert & Arabs, terebinthus & educat arbor.
Sit cibus ex aſſis. Cum berbere lympha bibatur — Victus.
Et veteri, rubeoque mero, niſi forte repugnet
Febris; erit præſtans cum ſacchare lympha roſato.

COMMENTARIVS.

1 DYSENTERIÆ propriè dictæ cauſa mordax humor eſt, qui primùm abſterget & abradit, dein tractu temporis exulcerat inteſtinum. Humor autem hic triplex: nempè bilis atra, cuius inſanabilis exulceratio, quùm à Cancro non differat: flaua bilis & pituita ſalſa, quarum curationem ſuſcipimus. Flaua verò bilis æſtate ſicciore potiùs, humidiore pituita ſalſa gignitur. Vtque ſiccitates imbribus ſalubriores, ita dyſenteria quæ fit à flaua bile ſecurior, curatuque facilior, vt ſæpiùs quidem obſeruauimus, ſed imprimis anno ſalutis 1590. quo Pariſienſes vrbis obſidionem paſſi ſunt. Dyſenteriæ tùm bilioſæ ſæuierunt æſtate ſereniſſima, cum excrementis alui croceis, praſinis, ſeu viridibus & ſpumoſis cruore tinctis, ex quibus omnes ferè quotquot vidi, vidi verò quam plurimos, euaſerunt remedijs leuioribus, vt venæ ſectione, ſumptis iuſculis è lactuca, portulaca, tremulis ouis, hauſto lacte vaccino, & clyſteribus iniecto, cum aqua roſar. & plantag. Caſſia

Dyſenteriæ vera cauſa. Dyſenteria ab atra bile lethalis. Dyſenteriæ à bile curatu faciles anno 1590. Remedia blanda Dyſenteriæ bilioſæ.

cum Rhabarbaro, ſyrupis mytthill. granat. violarum etiam cum iulepo roſato: tandem pultibus cum oryza, cum amylo. Dyſenteria quæ fit à pituita ſalſa, longior & contumacior, quia craſſior eius humor, natura frigidior, & ad putrendum aptior: ſed & iam putris, quia putredine ſalſus affectus eſt. In ea muccoſa multa ſubeunt aluum immixto ſanguine: quare primis morbi diebus phlegmagogis repurgandum corpus eſt, vt Agarico, Diacarthamo, iunctis aſtringentibus & roborantibus, vt ℞. fol. agrimon. centinod. plantag. an. Mj. ſemin. cydon. & fænic. dulc. an. drac. 1. gran. berber. ʒij. paſſul. & fol. ſenn. mundat. an. ʒiij. fiat decoct. in colat. infunde agaric. trochiſc. rhei elect. an. ℈iiij. nuc. moſchat. ſantal. citrin. an. ℈j. Expreſſione facta diſſolue iulep. roſac. ℥j. Vel, ℞. elect. Diacartham. ʒiij. ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo vnc. 1. Cum aqua plantag. & endiu. diluantur in doſim. Hinc blandiùs agendum, præcipuè ſi cum pituita bilis excernitur, deque vitium robore dubitatur. Tùm, ℞. cathol. duplicat. infuſi in aqua plantag. vnc. 1. ſem. ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo vnc. 1. Vel, ℞. ſemin. cydon. ʒij. ſemin. aniſ. fænic. card. an. drac. 1. raſur. cornucer. drachm. ſem. fiat decoct. In colat. infunde rhei optimi drac. 2. puluer. trium ſant. & diamargarit. frig. an. ℈j. Expreſſione facta diſſolue ſyrup. de granat. & iulep. roſac. an. ℥ß. fiat doſis, qua, vel huic ſimili tùm vtendum, quùm aſtringendum eſt in malignæ Dyſenteriæ ſuſpicione, in qua ſequentibus tabellis erit locus. ℞. raſur. ebor. cornuceru. margarit. electar. & Diarrhod. Abbat. an. drac. ſem. terræ lemn. ℈j. raſur. monoc. & lapid. bezoard. an. grana ſex. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſar. fiant tabellæ ponder. ʒj. quæ ſumantur antè paſtus. Clyſteres imprimis vtiles. Per hos enim medicamenta per ſedem iniiciuntur quæ ſtatim inteſtinis occurrunt, ideoque facilior eſt per hos inteſtinorum quæ læduntur in Dyſenteria curatio. Primis verò diebus lenientibus & anodynis: poſt eluentibus ac detergentibus: aſtringentibus non niſi ſub morbi finem vtendum eſt. Ea namque nondùm vacuata materia febrem augent. Dolores leniet mulcebitque ſequens clyſter. ℞. lact. vaccini tepentis lib. 1. vel quartar. quinque. vitellos duorum ouorum. Miſce. Vel, ℞. ſemin. alth. lini pſill. an. vnc. ſem. Oryzæ ʒij. flor. camom. Pij. Bulliant in aqua & lacte. Cape de colatur. lib. 1. In qua diſſolue butyr. recent. ℥iij. Detergens erit ſequens. ℞. fol. agrimon. roſar. rubr. an. Mj. Coquantur in lacte. colenturque ad quartar. quinque decoctio pro clyſtere. Vel ℞ lactis aſinini, aut ſeri lact. lib. 1. mell. & ſacchari roſat. an. ℥ij. fiat clyſter, qui additis duobus oui vitellis etiam leniet. Lenire autem in hoc affectu ſemper ſit animus, ratione torminum, quæ humor acer & vlcus excitat. Clyſter aſtringens ac leniens hic eſto. ℞. lactis tepidi lib. 1. boli armen. terræ ſigillat. ſanguinis dracon. an. drac. 2. aqu. ſtillat. roſar & plantag. an. vnc. Adde, ſi vigiliæ continuæ ſunt, dolorque crudelis, philonij roman. drac. 2. & fiat clyſter. Lac autem in Dyſenteria curanda facere videtur vtramque paginam. Butyro namque ſuo lenit, mol-

Cur Dyſenteria à pituita ſalſa longior.

Remedia Dyſenteriæ pituitoſæ.

Tabellæ cardiacæ ſubaſtringentes.

Cur Clyſteres in inteſtinorum affectibus vtiles.

Quis ordo tenendus in clyſteribus in Dyſenteria deſcribendis.

Varij Clyſteres.

Cur in Dyſenteria maximè leniendum.

Quantùm lac in Dyſenteria conferat vide

lit, anodynum est, vt amygdalatum: sero terget & abluit vt hordeatum: astringit caseo, & cum oryza vel amylo blandè glutinat. Vtiliter ideò per os, si febris abest, cum saccharo rosato sumi potest.

TENESMI CVRATIO.

CAPVT XXII.

In recti dolor intestini fine moratur
Quùm Tenesmus habet: quo sæpe feruntur in anum
Conatu magno muccosaque, paucaque, guttis
Sanguinis immixtis. Tùm lac dare sæpe caprillum
Utile. Purgetur blando medicamine corpus.
Leniat imprimis clyster: tùm denique siccet
Calfaciatque, vt quæ superest pituita coquatur.
Hoc dabit origanum, laurus, melilotus, anethum,
Ruta, chamæmelum, quibus & benè fotus ad anum
Fiet, & insessus. Litus ex oleoque tepenti,
Laurino, vel rutaceo. Pix sicca, bitumen,
Pinea nux, resina & candentibus indita prunis
Efficiat fumum, qui sede patente receptus
Vlcera siccabit, si quæ & pituita molesta est.
Tenesmi atque Dysenteriæ par causa: requiras
Hinc ab ea, hic si quid minùs explicuisse videbor.

Tenesmus affectus est extrema partis intestini recti, quo muccosa cum pauco sanguine magno conatu reijciuntur.

Materia clysterum fotuum, & balnei particularis, seu semicupij.

Suffumigium ad anum, pituitam coquere & exsiccare aptum, vlcusque cogere & consolidare.

COMMENTARIVS.

1 TENESMVS communes quidem cum Dysenteria causas habet, at maximè pituitam crassam & viscidam: quæ in intestino recto diutiùs aceruata putrescit, moraque contrahens acrimoniam irritat intestinum, vndè frequens deijciendi libido. Præcedit aliquando Dysenteriam, cuius ideò tùm vsurpanda remedia. Cui si succedit, blan-

Tenesmi & Dysenteria communes causæ

dè purgandum vlceris metu. ℞. medull. caſſ. recent. vnc 1. Rhei puluer. drac. 1. cinnam. ℈j. Miſce. fiant boli, dandæ cum ſyrup. violac. vel iulepo roſac. Vel, vt cum bile pituita pariter exeat. ℞. pulp. caſſ. drac. vj. Diaphæn. drac. 2. Cum ſaccharo fiant boli. Clyſterum parua ſit quantitas, vt ad lib. ß. Nam inteſtinum ſæpiùs tùm arctum eſt, & eius extrema pars duntaxat eluenda: ſique dolor acerbus eſt, lenientibus, in quibus primas habeat lac, adiunge narcotica. Balani fiant è ſtyrace, ladano cum aniſi, fœniculi, rutæ ſemin. Foueatur pars dolens origano, calamento, maiorana, ruta, lauri folijs, chamæmælo, meliloto, dein illinatur oleo roſaceo, rutaceo. ℞. thuris maſtiches, ladani, ſtyrac. an. drac. 2. puluer. nuc. cupreſſ. ſulphur. an. drac. 1. Cum terebinth. coeant in trochiſcos. Carbonibus calidis inijciantur, vt excitetur halitus ſeu fumus, qui per ſedem excipiatur.

Suffitus per ſedem excipiendus.

LVMBRICORVM CVRATIO.

CAPVT XXIII.

Vermes ventris ſequūtur alimenta dulcia: quamobrem per os aſſumenda non ſunt.

ENTRIS *lumbrici quia dulcia quæque ſequuntur*
In paſtum, ne lac bibito, ſorbe ve vitellum
Oui, aut iura, vides quæ pinguia, ſerpat in altum
Ne reptile ferox, ſtomachum morſuque laceſſat,
Et Spaſmo, pariatque animi deliquia, lethum.
Mellea quæque paras niueo cum lacte, per aluum
Dentur, vt hæc quærens lumbricus ad ima feratur.
Purgeturque Rhei aut Hyeræ medicamine corpus
Cum mentha, portulacæ vel ſemine. Puluis
Contrà lumbricos abſynthi detur in vnda,
Abſynthive mero. Communis lympha bibatur
Ex Ebore & Cornu Cerui, coctiſque ſebeſten.
Emplaſtrum è Ruffi pilulis cum melle paretur
Indendum ventri medio. Mithridatica confert
Antidotus cum Theriace, cardique liquore.
Quotquot amara necant fœdos, vt & acria vermes.

Puluis contrà lumbricos.

Emplaſtrum.

Quos gula cum generet, tenuis simplesque vetabit
Hos nasci victus ratio, & labor impiger omnis

COMMENTARIVS.

1 LVMBRICORVM alij rotundi sunt ac teretes, qui ventriculum interdùm subeunt, vomunturque per os. Alij lati, incredibilis aliquandò longitudinis: alij tenues ac breues, quos Ascarides appellant, in intestino recto gigni, pruritum ac Tenesmũ excitare soliti. Quorum omnium generationis causa crudus ac putris humor est, ex quo natura quod est benignius, viuifico suo calore format in animal, vt lib. 3. cap. 20. scripsimus. Et hi quidem quùm morbi sint, causæque morborum, excludi necandique sunt, eorumque generatio prohibenda. Necantur excluduntur que sumpt. per os amaris, & iniectis in anum dulcibus. Ideóque, ℞. mass. interioris pilul. Ruff. & pilul. de hyer. singul. ʒij. Cum syrup. de absynth. fiat massa mollis, ex cuius ʒß. fingantur pilul. tres, quæ deglutiantur alternis diebus. Vel pilula vna singulis diebus voretur antè cibum. Vel. ℞. syrup. de cichor. composit. cum Rheo vnc. 1. Cum aqua portulac. fiat dosis. Vinum absynthites eximium, amatore vermes necans, vini vapore spiritus instaurans, substantia nutriens, calore crassos humores concoquens, arcensque putredinem. ℞. mass. pilul. communium ℥ß fellis bubuli ʒi. Cum ol. rutac. subigantur in emplastrum molle, quod extende super alutam, admouendum vmbilici regioni. Pueris aqua Rhabarb. detur in aliquot dies, aut ʒß. pulueris contra vermes immisceatur eorum pulti. Malignitatem arcebit, & cruda concoquet hic iulepus. ℞. aqu. stillat. scord. card. morsus an. vnc. tres aqu. theriacal. vnc. sem. syrup. de absynth. & è limon. an. vnc. 1. Misce. fiat iulep. in duas doses. ℞. lactis tepent. ℔ß. sacchar. alb. ℥ij. vitellum vnius oui. Misce pro clystere. Victus ratio ratio sit tenuis, ex assis potius quàm elixis, iisque boni succi. Talia sunt biscoctus panis, Alauda, Columba, Perdix, Veruecis caro natu maioribus, cũ austeriore vino lymphato, vel si fieri potest, absynthino. Lactantibus panatella, subtracto vel imminuto lacte, potus ex aqua cocta cum eboris, & cornu cerui rasura.

Varia lumbricorum species.

Lumbricorum generationis causa.

Lumbricorum curatio.

Absynthini vini dotes.

Emplastrum.

Iulepus Cardiacus.

Victus iis congruus qui lumbricis infestantur.

LIBRI OCTAVI MEDICÆ Decados Finis.

FRANCISCI PORTI, MEDICÆ DECADOS LIBER NONVS.

NEPHRITICA, SEV RENIBVS conferentia.

CAPVT I.

A Varijs causis, vt ab infarctu, igne, tumore
Sanguinis, abscessu, grumo, vlcere, pure, lapillo
Consurgunt varij, hiq; graues in Rene dolores.
Ziziphа quos & Myxa leuant, & amygdala dulcis,
Althææ radix, strobili, pistacia, ficus,
Prunaque cum cerasis, tragacanthum, Cassia nigra,
Purpureæ violæ, liquiritia, cremor & hordi,
Isque rubens fructus quem fert halycacabus, atque
Semina quæ frigent maiora, minoráque, fragum,
Gingidiumque, quod & Stomacho Renique benignum est:
Plantago, gramen, rubus, oxalis, asparagusque,
Herbaque quam iungit paries, lactuca, limonis
Succus, & à Veneris quæ dicitur herba capillis,
Nymphææ flores, semenque papaueris albi
Si calor est. Sin crassa vias pituita, lapisve

Causæ nephritici, seu Renum doloris.

Renum dolorem lenientia.

Refrigerantia quæ calidis Renum affectibus prosunt.

Calida, quæ frigidis morbis succurrunt.

Obstruit, aut grumus, findet Cicer omne meatus,
Pimpinella, illique parum saxifraga dispar,
Atque apium, marathrum, camomilláque, petroselinum,
Et centum capita attollit qui Carduus, vrens
Vrtica, & calamus redolens, radixque Cyperi,
Pæoniæ, rusci, milij cum semine Solis,
Iuniperi, & lauri baccæ, terebinthina candens,
Et tribulus geminus, Crithmum, seu Creta marina,
Cressio, quique valet radice ac semine daucus,
Smirnion atque Syon, raphanusque, genistaque, purgans
Humores Asarum & varios, sed phlegma potenter.

COMMENTARIVS.

Calidis renum affectibus conferentia.

EORVM quæ Renibus & vesicæ conferunt, alia calidis eorum affectibus, vt ardoribus & inflammationibus subsidio sunt, doloresque mulcent, vt amygdala dulcis, huiusque recens oleum, pruna, iuiubæ, sebesten, tragacantha, liquiritia, strobili, nuclei pinei, pistacia, ficus, quæque leniendis pulmonibus conuenire lib. 7. diximus: quæ non sinunt arenulas in calculos concrescere. Vt neque Limonum succus, radix oxalidis, asparagi, rubi, graminis, capilli veneris, quæ solidos verosque calculos comminuere creduntur incidendo, tenuandóque nullo calore, nulla insigni siccitate. Tergent, incidunt vrinas etiam calculosque conterunt semina quatuor maiora minoraque, vt halicacabi rubentes fructus, fraga, radix & semen althææ, plantago. Cassia summè lenit, purgatque cum puluere liquiritiæ bolo sumpta, quam cum terebinthina vorare licet, vbi non est inflammationis nota. Plurima verò calida sunt, quæ frigidis Renum morbis, quos humoris crassities, & obstructio peperit opitulantur. Vt radices eryngij, apij, rusci, petroselini, fæniculi, terebinthina, calamus aromaticus, cyperus, vrtica, pimpinella, saxifraga, creta marina, cicer, milium Solis, daucus, raphanus, Syon, smyrnium, Asarum, genista, cressio, quæ tenuitate sua incidendi, abstergendique vi mouent vrinas, calculum frangunt, quæque sunt in Renum vesicæque vijs crassa duráque tenuant & excludunt. A quibus variæ compositiones extant, vt syrupus è limonibus, Iuiubinus, capillorum veneris, syrupus de althæa, de raphano, de duabus & quinque radicibus: vt Apozemata, quorum alia leniunt, vt quæ fiunt, è prunis, iuiubis, sebesten, caricis, summitatibus asparagorum, & althææ, seminibus cucumeris, citruli, malux, melonum, cucurbitæ cum passulis, & liquiritia. Quædam arenulas & calculos atterunt atque deturbant, vt quæ parentur è quinque radicibus, additis capillaribus, pimpinella, saxifragia,

Calida frigidis renum morbis opitulantia.

Compositiones variæ renum & vesicæ morbis vtiles.

saxi fragia, semine dauci, milij folis, fœniculi. Fiunt & clysteres, insessus, fotus, compescendis nephriticis doloribus apti, comminuendoque calculo è radicibus althææ, maluæ, raphani petroselini. fœniculi, eryngij, bardanæ, cum berula, malua, parietaria, betonica, chamæmælo, nasturtio, lauro, iuniperi baccis; quorum magmate, addita farina seminis althææ, lini, fœnugræci, dauci, cum axungia cuniculi & anseris cataplasma fingitur: vt litus ex oleo chamæmælino, laurino, scorpionum, terebinthinæ, butyro, & amygdalarum dulcium succo. Quorum formulæ sequentibus capitibus aperientur.

Nephriticorum topicorũ materia.

IMBECILLITATIS RENVM CVRATIO.

CAPVT II.

SI mala temperies, simplex seu mixta, serosos
Debilitat Renes, nimius vel cursus, equive
Sessio longa nimis, vel in illos casus, & ictus,
Pluraque dicta prius, contraria cura sequatur.
Cassia iuncta Rheo Renum fugat Inda calorem,
Populei litus vnguenti, illiusve gelantis
Pergameum perhibent quem composuisse Galenum.
Frigus at oppugnat terebinthina lucida, vinum
Absynthi, fotusque rosæ, suauisque Cyperi.
Cursus, equique labor requiem petit, vt petit ictus
Casusve in lumbos. Nocuit si turbida lympha,
Mixta mero rubro, illimisque & clara bibatur.
Et si distentæ nimio præ sanguine, venæ
Mulgentes hos mole premunt, Iecoraria primùm,
Poplitis hinc aut malleoli est quæ vena secetur.
Interdúmque vsus nimius medicaminis huius
In Renes quod mittit aquas, lotiumque profundit
Debilitat. Tunc humoris diuertito cursum
In sedem, inque cutem. Neque Renes robore priua.
Iudaicus firmat lapis, & tria santala flauo
Mixta rheo, diaquod tragacanthum dicitur, illi

Causæ renũ imbecillitatis ex cap. 22. lib. 3. repetendæ, quarum hic curatio dicitur.

Imbecillitatis Renum à calore curatio.

Vnguentum populeum & refrigerans Galeni.

Curatio Renum imbecillitatis a frigore.

Ab aliis causis curatio.

Si ex diureticorum vsu nimio debilitantur renes, diuertendum in cutem per hydrotica, vel in anum per catharticaa.

Robur aduẽtia Renibus imbecillis.

Si iungatur Ebur, Rosaque, & Corallus vterque.

In renum imbecillitate vitanda.

Omnibus apta quies causis. Labor exulet omnis,
Et Venus, & teneros quæ dilatare meatus
Balnea blanda solent. Cibus è Perdice probatur,

Cibus.

Turture, Gallinis, & claris toque Palumbis.
E quibus, atque alijs animalibus optima Renum
Est caro. Lac etiam imprimis conducit ouillum,
Cremor ab hoc hordi niueo coniunctus amylo.
Mespila, sorba iuuant, pyra, poma cydonia, corna,
Quæque alia astringunt, & hiantia corpora firmant.

Potus.

Berberis atque chalybs liquida mergantur in vnda
Pro potu, immixto pariter meliore falerno.

COMMENTARIVS.

Renum benè valentium munus. Renum imbecillitatis causa præcipuæ. Calidior intemperies renum quibus emendanda. Frigidiorn intemperies renum curatio.

1 QVVM Renes integrè valent, serum ad sese trahunt, assiduéque per vreteres in vesicam transmittunt: nequeunt verò quùm inualidi, imbecillique; vel si queunt, agunt languidè, nec veram vrinam effundunt, sed fœdam & aquosam. Causæ præcipuè sunt intemperies obstructio, Contusio, Calidior intemperies emendatur Cassia cum Rheo bolo data. Lituque qui sit ex oxyrhodino, vnguento rosac. populeo, refrigerante Galeni. Frigidior terebinthina sumpta per os: fotu rosarum, absynthij, cyperi coctis in aqua, & vino rubro. Si nimius sanguis è venis emulgentibus in Renes affluens obstruit, & causa debilitatis est, quod ex vrinis rubore saturatis agnoscitur, secanda vena. Sin vrina crassior, vel etiam tenuis & aquosa, purgandum est aperientibus nephriticis, vt radicibus eryngij, petroselini, fœniculi, graminis, & alijs huius generis. Si , ℞. radic. eryng. petrosel. fœnic. gramin. an. ʒiij. fol. agrimon pimpinell. saxifrag. plantag. an. Mj. fol. orient. & passul. mundat. an. vnc. sem. fiat decoct In qua colata dissolue syrup. de cichor. composit. cum rheo ℥j. pro dosi. Memineris hic, vt in omnium partium imbecillitate miscenda quæ roborant. Ideoque, ℞. rasur. ebor. coralli rubr. lapidis iudaici an. drac. ß. puluer. diarrhod. abbat. & aromat. rosat. singul. ℈j. Cum saccharo rosat. dissoluto in aqua rosar. & pimpinell. fiant tabell. pond. drac. 1. ex quibus vna sumatur antè singulos pastus. Contundunt Renes ictus, casus ad lumbos, equitatio crebrior, quibus vtilis quies. Vbi verò diuretica Renes debilitarunt, præterquam quod reuellendum in sedem clysteribus, & sudorificis in cutem, astringentibus etiam, & specifica vi robur addentibus, vt superioribus tabellis vtendum.

Tabellæ Renibus robur addentes.

DIABETIS CVRATIO.

CAPVT III.

Inexhausta sitis signum Diabetis pathognomonicum.

RGET *anhela sitis, Renes vbi Dipsacus ardens*
Torret, & epotis rarò sedatur ab vndis,
Quùm citò prætereat sumptus liquor. Ignis vt ergo
Causa sitis tollatur, & inspissetur vt humor,
Quicquid erit quod curet, id aut refrigeret, idve
Temperet. Oxalis hinc iuuat & lactuca seorsim

Victus genus in Diabete.

Vel cum Gallinæ, vituli vel carne, vel hædi
Cocta, tremens sorptum, quod in vnda coxerit ouum:
Lac etiam extinctum chalybem quod senserit, hordei
Succus, & hic cremor, quem fundit Amygdala dulcis,

Hordeatum & amygdalatum additis seminibus frigidis refrigerat, humectat, lenit, adeoque bene Diabetis causam temperat. Succus, conserua ribes, & cydoniatum. Topica pro renibus.

Semine cum gelido quod habet cereale Papauer,
His & seminibus quæ nos maiora vocamus
Frigida, nectareo pariter cum sacchare iunctis.
A pastu, velut antè Ribis conserua, geluque
Conferet hoc mali cui dat Cydon inclyta nomen.
Succus, hyosciami, plantaginis & solani,
Muccus & extractus psilli de semine lumbos
Imbuat, aut oleum mythinum, populeumve
Unguen, in hoc meliùs si caphura pauca feratur.
Fiat & ex hordei, si vis, Cataplasma farina,
Oxyrhodoque, cui succumque papaueris albi,
Lactucæque simul iungas, ac Renibus indas,
Armeniæve lutum capias, albumen & oui.

Fotus ad regionem iecoris simpathia in Diabete laborantis.

Quúmque Iecur pariter vicinum perferat ignem,
Endiuiæ succo; plantaginis atque rosarum,
Puluere santaleo, ac tenui foueatur aceto.

Venæsectio. Purgatio. *In primis verò vena est reseranda diebus,*
Mannaque cum ptisana, vel Cassia nigra bibenda,
Cumque tamarindis pallens rosa, senna, rheumque,
Syrups. *Usus erit crebro myrthi, violæque, rosæque,*
Berberis, agrestæ, granatorumque syrupi.
Vuæ Damascenæ, seu racemi Damasceni. *Creber & usus aquæ cui gallinaceus insit*
Pullus, & vua recens Syria delata Damasco.

COMMENTARIVS.

Quid Dipsacus seu Diabetes. Omniones de Diabetis causa. DIPSACVS seu Diabetes, fluor, seu transitus est vrinæ continuus cum inexplebili siti: cuius signa causasque lib. 3. cap. 23. percurrimus. Galeno quidem huius affectus causa renum est retentricis facultatis imbecillitas, ideoque robur his addendum per ea, quæ nouissimo capite descripta sunt. Alijs est totius corporis siccitas, Renibus omnem humiditatem vndique sugentibus, vndè necessum est vim eorum attractricem esse validam, vt est imbellis & inualida retentrix, quæ quicquid est seri momento finit effluere, nullo coctionis rudimento. Diabetis curatio. Quamobrem vt sedetur hic affectus, Cassia sæpe boli forma detur cum syrupo violaceo, qui refrigerat & humectat: vel potiùs Purgantia. cum syrupo de granatis, qui refrigerat & astringit, eademque viroborat. Vel eadem infundatur in aqua plantaginis & endiuiæ, diluaturque syrupus è cichorio cum rhabarbaro. Victus. Potus sit aqua chalybeata cum saccharo rosato. Cibus è boni succi carnibus, alteratis cum lactuca, portulaca, hortensi cichorio, cærefolio, plantagine: panis ex hordei triticique farina, fermentatus & coctus vt congruit. Topica. Illinantur Renes vnguento rosato Mesuæi, populeoque, lotis in aqua rosarum & aceto cum caphuræ granis aliquot. Sumaturantè pastus cochleare succi Ribis, aut succi carnis-ve cydoniorum, aut tabella vna diarrhod. abbatis, aut quædam ex his, quæ superiore capite dictauimus. Foueatur Iecoris, ventriculique regio plantagine, myrtho, rosis, absynthio. Venæsectio. Sed expensis viribus venæ sectio non omittenda, quæ, si quod remedij genus, vniuersum corpus refrigerat humectatque, spiritibus, in quibus est calor igneus per eam effluentibus vnà cum sanguine.

VRINÆ CITRA RENVM ARdorem incontinentiæ Curatio.

CAPVT IIII.

ERTEBRA *si luxata fuit, sequiturque perennis* *Curatio fluoris urinæ à luxatis vertebris.*
Mictio, non huius facilis curatio morbi.
Frictio contulerit tamen aspera, balsama lumbis
Inducta, atque synapismi cum sulphuris vnda.
Sin est vesicæ spincter resolutus, ab hocque *Curatio fluoris urinæ à resoluto vesicæ musculo.*
Meijtur assiduè, purges menthaque, rheoque.
Austero lumbos foueas rubeóque liæo,
Saluia cui iungatur, & Iua, & ruta, cupæssus,
Purpureæque rosæ, nux pinea, quercus, alumen.
Hinc oleo de ben line, spica, mastiche, ruta
Quæ perinæi sunt loca, Renes, Ilia, lumbos.
Plurima produntur tutum dare posse leuamen,
Qualia sunt Aquilæ Cerebrum, Ren, atque Cerebrum, *Cæca proprietate fluorem urinæ comprimentia.*
Testiculique leuis leporis, vesica suilla,
Quæque Capræ, Taurique feri est, imbellis ouisque,
Hædinus pulmo galli cum gutture, lingua
Anseris, & stercus muris, thus, myrrha, cyperus,
Vt myro cum balanis calamintaque, menthaque, capræ
Lac & ouis sumptum cum sacchare sæpè rosato:
Enula, conditum semen teretis coriandri:
Quæ varijs poteris tentare & tradere formis.
Sit paucus cibus & siccus, velut assa columba, *Victus genus in urinæ fluore tenendum.*
Quæque boni succi est volucris, nux pontica, testæ
Castaneæ, & patula demptæ Iouis arbore glandes,
Maturum rubeumque merum, crassumque. Nociuum *In urinæ fluore vitanda.*
Quod tenue est, albumque: serumque è Rene madenti

Quod trahit, vt Raphanus, cucumis, melo, vndáque multa
Pota, nouique oleris, fructusque frequentior vsus.

COMMENTARIVS.

Vrinæ fluoris causæ.

QVI sæpius meiunt, hoc habant ab vrinæ copia, Renumque vitio, quales qui Diabete premuntur, vel Paralysi, quam fluxio, frigus, vulnus, ictus, interdum in Renis, Lumborum aut vesicæ partibus infert. Vel imbecillitate musculi collum vesicæ claudentis, quod aliquando fit ab attritu violento vesicæ, vel laceratione musculi sphincteris, vt quùm educitur vi calculus. Vel eiusdem musculi mollitie, quod pueris: vel siccitate, quod senibus accidit. In omnibus incontinentiæ seti, seu fluoris vrinæ causis difficilis est, & operosa curatio, quod affecta pars sit exanguis, & quam interna, externaque remedia vix attingunt. Paralyseos curatio tentabitur paralyticis remediis 8. cap. lib. 6. datis, maximéque topicis regioni lumborum admotis. Nerui namque à lumbis & osse sacro ad vesicam perueniunt, quibus resolutis necessum est torpere vesicam, eiusque sphincterem musculum, & ita lotium intempestiuè fluere. Quùm autem ab vrinæ copia nascitur hic fluor, diuertendum in aluum per ea cathattica, quæ leniendo trahendoque purgant: siccandumque parciore potu, cibis assis, iisque paucis. Eadem victus ratio tenenda, quùm est infirmitas claudentis vesicam musculi, cui remedia conferunt nostris descripta versibus. Ideòque quùm ab hac causa quis assiduè meiit, edat sæpe Cerebrum leporis, eiusque Renum carnes cum testibus, hædulique pulmonem: lac ouillum, caprillumque bibat cum saccharo rosato: vesicam tauri vel suis è cole ita suspendat ligetque, vt quicquid meijt, vesica excipiatur. Murium esus commendatur ad huius affectus curationem. Ideoque ℞. carnis ouillæ vnc. 3. carnis murium vnc. 1. stercoris earundem vnc. sem. Cum aromaticis, lardo, butyro, quantum satis fiat artocreum arte pistoria, quod comedet inscius, qui solitus est vrinam assiduè profundere. Fiat etiam tale condîtum. ℞. conseru. rosar. vnc. 2. conseru. flor. salu. vnc. 1. cerebelli leporis assi, stercoris muris, coriandr. præparat. an. vnc. sem. puluer. radic. enul. ʒij. Cum saccharo rosato fiat condîtum, de quo sumatur manè vesperique cochleare.

Vrinæ incontinentiæ cur curatu difficilis.

A Paralysi nata vrinæ incontinentiæ curatio.

Paratu facilia ad vrinæ fluorem.

Compositionis ad incontinentiam vrinæ.

RENVM PHLEGMONES Curatio.

CAPVT V.

IGNEA si solidos quatit inflammatio Renes,
Clysma sit è gelidis, pariter quod molliat aluum. *Clyster.*
Vena dein reseretur, & hæc quæ Regia primùm, *Phlebotomia.*
Non semel, at crebro, grauitas si perstet in illis,
Atque dolor pulsans, febrilis & igneus ardor.
Cassia dein simplex glutita perutilis, hincque *Bolus cassiæ.*
Quod Renes Aposema potest lenire gelando:
Quale quod oxalidem recipit, lapathumque, rubumque, *Apozema refrigerans.*
Gramen & asparagum, portulacamque, recondit
Quod melo, cucumis, lactuca, cucurbita semen:
Et baccas quas fert halycacabus herba rubentes:
Nigrantis violæ flores cum nenupharinis.
Quæ magis vt placeant, tenui transmittito colo,
Nectareosque adhibe dulci cum sacchare succos,
Quos limo, quos violæ, quos punica mala refundunt. *Linimentum.*
Oxyrrhodo lumbos, & populeo vnge virenti. *Fotus.*
Solani aut succis, plantaginis atque rosarum,
Lactucæque foue, mixto penetrantis aceti
Tantillo, granisque aliquot, quæ Caphura promet.
Sæpius è pingui butyro iuscula fiant, *Victus genus.*
Asparagis simul incoctis, * acidoque liquore ** Emphacium intellege.*
Pendentis, nec dum maturæ in vitibus vuæ.
Carnibus aut vituli cum Rumice, mollis & hædi.
Quæ mellita nocent, piperataque, salsáque. Potus
Non erit ille liquor, cuius Semeleius author *Vinum inflammationi renum infensum. Vitis potus ex*
Dicitur esse puer: sed quem liquiritia lymphæ
Iuncta dabit, gramen, rumex, succusque limonum

FRANCISCI PORTI,

MEDICÆ DECADOS

LIBER NONVS.

NEPHRITICA, SEV RENIBVS conferentia.

CAPVT I.

Varijs causis, vt ab infarctu, igne, tumore
Sanguinis, abscessu, grumo, vlcere, pure, lapillo
Consurgunt varij, hiq; graues in Rene dolores.
Zizipha quos & Myxa leuant, & amygdala dulcis,
Althææ radix, strobili, pistacia, ficus,
Prunaque cum cerasis, tragacanthum, Cassia nigra,
Purpureæ violæ, liquiritia, cremor & hordi,
Isque rubens fructus quem fert halycacabus, atque
Semina quæ frigent maiora, minoráque, fragum,
Gingidiumque, quod & Stomacho Renique benignum est:
Plantago, gramen, rubus, oxalis, asparagusque,
Herbaque quam iungit paries, lactuca, limonis
Succus, & à Veneris quæ dicitur herba capillis,
Nymphææ flores, semenque papaueris albi
Si calor est. Sin crassa vias pituita, lapisve

Causæ nephritici, seu Renum doloris.

Renum dolorem lenientia.

Refrigerantia quæ calidis Renum affectibus prosunt.

Calida, quæ frigidis morbis succurrunt.

Obstruit, aut grumus, findet Cicer omne meatus,
Pimpinella, illique parum saxifraga dispar,
Atque apium, marathrum, camomilláque, petroselinum,
Et centum capita attollit qui Carduus, vrens
Vrtica, & calamus redolens, radixque Cyperi,
Pæoniæ, rusci, milij cum semine Solis,
Juniperi, & lauri baccæ, terebinthina candens,
Et tribulus geminus, Crithmum, seu Creta marina,
Cressio, quique valet radice ac semine daucus,
Smirnion atque Syon, raphanusque, genistaque, purgans
Humores Asarum & varios, sed phlegma potenter.

COMMENTARIVS.

Calida renum affectibus conferentia.

EORVM quæ Renibus & vesicæ conferunt, alia calidis eorum affectibus, vt ardoribus & inflammationibus subsidio sunt, doloresque mulcent, vt amygdala dulcis, huiusque recens oleum, pruna, iuiubæ, sebesten, tragacantha, liquiritia, strobili, nuclei pinei, pistacia, ficus, quæque leniendis pulmonibus conuenire lib. 7. diximus: quæ non sinunt arenulas in calculos concrescere. Vt neque Limonum succus, radix oxalidis, asparagi, rubi, graminis, capilli veneris, quæ solidos verosque calculos comminuere creduntur incidendo, tenuandóque nullo calore, nulla insigni siccitate. Tergent, incidunt vrinas etiam calculosque conterunt semina quatuor maiora minoraque, vt halicacabi rubentes fructus, fraga, radix & semen althææ, plantago. Cassia summè lenit, purgatque cum puluere liquiritiæ bolo sumpta, quam cum terebinthina vorare licet, vbi non est inflammationis nota. Plurima verò calida sunt, quæ frigidis Renum morbis, quos humoris crassities, & obstructio peperit opitulantur. Vt radices eryngij, apij, rusci, petroselini, fæniculi, terebinthina, calamus aromaticus, cyperus, vrtica, pimpinella, saxifraga, creta marina, cicer, milium Solis, daucus, raphanus, Syon, smyrnium, Asarum, genista, cressio, quæ tenuitate sua incidendi, abstergendique vi mouent vrinas, calculum frangunt, quæque sunt in Renum vesicæque vijs crassa duráque tenuant & excludunt. A quibus variæ compositiones extant, vt syrupus è limonibus, Iuiubinus, capillorum veneris, syrupus de althæa, de raphano, de duabus & quinque radicibus: vt Apozemata, quorum alia leniunt, vt quæ fiunt, è prunis, iuiubis, sebesten, caricis, summitatibus asparagorum, & althææ, seminibus cucumeris, citruli, maluæ, melonum, cucurbitæ cum passulis, & liquiritia. Quædam arenulas & calculos atterunt atque deturbant, vt quæ parentur è quinque radicibus, additis capillaribus, pimpinella,

Calida frigidis renum morbis opitulantia.

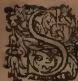
Compositiones variæ renum & vesicæ morbis vtiles.

ſaxifragia, ſemine dauci, milij folis, fœniculi. Fiunt & clyſteres, inſeſſus, fotus, compeſcendis nephriticis doloribus apti, comminuendoque calculo è radicibus althææ, maluæ, raphani petroſelini. fœniculi, eryngij, bardanæ, cum berula, malua, parietaria, betonica, chamæmælo, naſturtio, lauro, iuniperi baccis; quorum magmate, addita farina ſeminis althææ, lini, fœnugræci, dauci, cum axungia cuniculi & anſeris cataplaſma fingitur: vt litus ex oleo chamæmælino, laurino, ſcorpionum, terebinthinæ, butyro, & amygdalarum dulcium ſucco. Quorum formulæ ſequentibus capitibus aperientur.

Nephriticorum topicorum materia.

IMBECILLITATIS RENVM CVRATIO.

CAPVT II.

I mala temperies, ſimplex ſeu mixta, ſeroſos
Debilitat Renes, nimius vel curſus, equive
Seſſio longa nimis, vel in illos caſus, & ictus,
Pluraque dicta priùs, contraria cura ſequatur.
Caſſia iuncta Rheo Renum fugat Inda calorem,
Populei litus vnguenti, illiuſve gelantis
Pergameum perhibent quem compoſuiſſe Galenum.
Frigus at oppugnat terebinthina lucida, vinum
Abſynthi, fotuſque roſæ, ſuauiſque Cyperi.
Curſus, equique labor requiem petit, vt petit ictus
Caſuſve in lumbos. Nocuit ſi turbida lympha,
Mixta mero rubro, illimiſque & clara bibatur.
Et ſi diſtentæ nimio præ ſanguine, venæ
Mulgentes hos mole premunt, Iecoraria primùm,
Poplitis hinc aut malleoli eſt quæ vena ſecetur.
Interdúmque vſus nimius medicaminis huius
In Renes quod mittit aquas, lotiumque profundit
Debilitat. Tunc humoris diuertito curſum
In ſedem, inque cutem. Neque Renes robore priua.
Iudaicus firmat lapis, & tria ſantala flauo
Mixta rheo, diaquod tragacanthum dicitur, illi

Cauſæ renũ imbecillitatis ex cap. 22. lib. 7. repetendæ, quarum hic curatio datur.

Imbecillitatis Renum à calore curatio.

Vnguentum populeum & refrigerans Galeni.

Curatio Renum imbecillitatis à frigore.

Ab aliis cauſis curatio.

Si ex diureticorum vſu nimio debilitantur renes, diuertenda in cutem per hydrotica, vel in anum per cathartica.

Robur addentia Renibus imbecillis.

Si iungatur Ebur, Roſaque, & Corallus vterque.

In renum imbecillitate vitanda.

Omnibus apta quies cauſis. Labor exulet omnis,
Et Venus, & teneros quæ dilatare meatus
Balnea blanda ſolent. Cibus è Perdice probatur,

Cibus.

Turture, Gallinis, & claris toque Palumbis.
E quibus, atque alijs animalibus optima Renum
Eſt caro. Lac etiam imprimis conducit ouillum,
Cremor ab hoc hordi niueo coniunctus amylo.
Meſpila, ſorba iuuant, pyra, poma cydonia, corna,
Quæque alia aſtringunt, & hiantia corpora firmant.

Potus.

Berberis atque chalybs liquida mergantur in vnda
Pro potu, immixto pariter meliore falerno.

COMMENTARIVS.

Renum benè valentium munus. Renum imbecillitatis cauſa præcipuæ. Calidior intemperies renum quibus emendanda. Frigidioris intemperiei renum curatio.

1 QVVM Renes integrè valent, ſerum ad ſeſe trahunt, aſſiduéque per vreteres in veſicam tranſmittunt: nequeunt verò quùm inualidi, imbecillique; vel ſi queunt, agunt languidè, nec veram vrinam effundunt, ſed fædam & aquoſam. Cauſæ præcipuè ſunt intemperies obſtructio, Contuſio, Calidior intemperies emendatur Caſſia cum Rheo bolo data. Lituque qui ſit ex oxyrhodino, vnguento roſac. populeo, refrigerante Galeni. Frigidior terebinthina ſumpta per os: fotu roſarum, abſynthij, cyperi coctis in aqua, & vino rubro. Si nimius ſanguis è venis emulgentibus in Renes affluens obſtruit, & cauſa debilitatis eſt, quod ex vrinis rubore ſaturatis agnoſcitur, ſecanda vena. Sin vrina craſſior, vel etiam tenuis & aquoſa, purgandum eſt aperientibus nephriticis, vt radicibus eryngij, petroſelini, fœniculi, graminis, & alijs huius generis. Sic, ℞. radic. eryng. petroſel. fœnic. gramin. an. ℥iij. fol. agrimon. pimpinell. ſaxifrag. plantag. an. Mj. fol. orient. & paſſul. mundat. an. vnc. ſem. fiat decoct. In qua colata diſſolue ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo ℥j. pro doſi. Memineris hic, vt in omnium partium imbecillitate miſcenda quæ roborant. Ideoque, ℞. raſur. ebor. coralli rubr. lapidis iudaici an. drac. ß. puluer. diarrhod. abbat. & aromat. roſat. ſingul. ℈j. Cum ſaccharo roſar. diſſoluto in aqua roſar. & pimpinell. fiant tabell. pond. drac. 1. ex quibus vna ſumatur antè ſingulos paſtus. Contundunt Renes ictus, caſus ad lumbos, equitatio crebrior, quibus vtilis quies. Vbi vero diuretica Renes debilitarunt, præterquam quod reuellendum in ſedem clyſteribus, & ſudorificis in cutem, aſtringentibus etiam, & ſpecifica vi robur addentibus, vt ſuperioribus tabellis vtendum.

Tabellæ Renibus robur addentes.

DIABETIS CVRATIO.

CAPVT III.

RGET *anhela sitis, Renes vbi Dipsacus ardens*
Torret, & epotis rarò sedatur ab vndis,
Quùm citò prætereat sumptus liquor. Ignis vt ergo
Causa sitis tollatur, & inspissetur vt humor,
Quicquid erit quod curet, id aut refrigeret, idve
Temperet. Oxalis hinc iuuat & lactuca seorsim
Vel cum Gallinæ, vituli vel carne, vel hædi
Cocta, tremens sorptum, quod in vnda coxerit ouum:
Lac etiam extinctum chalybem quod senserit, hordi
Succus, & hic cremor, quem fundit Amygdala dulcis,
Semine cum gelido quod habet cereale Papauer,
His & seminibus quæ nos maiora vocamus
Frigida, nectareo pariter cum sacchare iunctis.
A pastu, velut antè Ribis conserua, geluque
Conferet hoc mali cui dat Cydon inclyta nomen.
Succus, hyosciami, plantaginis & solani,
Muccus & extractus psilli de semine lumbos
Imbuat, aut oleum mythinum, populeumve
Unguen, in hoc meliùs si caphura pauca feratur.
Fiat & ex hordi, si vis, Cataplasma farina,
Oxyrhodoque, cui succumque papaueris albi,
Lactucæque simul iungas, ac Renibus indas,
Armeniæve lutum capias, albumen & oui.
Quúmque Iecur pariter vicinum perferat ignem,
Endiuiæ succo; plantaginis atque rosarum,
Puluere santaleo, ac tenui foueatur aceto.

Inexhausta sitis signum Diabetis pathognomonicum.

Victus genus in Diabete.

Hordeatum & amygdalatum additis seminibus frigidis refrigerat, humectat, lenit, adeoque bilē Diabetis causam temperat.

Succus, conserua ribes, & cydoniatum.

Topica pro renibus.

Fotus ad regionem iecoris simpathia in Diabete laborantis.

Venæ sectio. Purgatio.
In primis verò vena est reseranda diebus,
Mannaque cum ptisana, vel Cassia nigra bibenda,
Cumque tamarindis pallens rosa, senna, rheumque,
Syrupi.
Usus erit crebro myrthi, violæque, rosæque,
Berberis, agrestæ, granatorumque syrupi.
Vue Damascene, cum racemis Damascena.
Creber & vsus aquæ cui gallinaceus insit
Pullus, & vua recens Syria delata Damasco.

COMMENTARIVS.

Quid Dipsacus seu Diabetes. Opiniones de Diabetis causa.

1 DIPSACVS seu Diabetes, fluor, seu transitus est vrinæ continuus cum inexplebili siti: cuius signa causasque lib. 3. cap. 23. percurrimus. Galeno quidem huius affectus causa renum est retentricis facultatis imbecillitas, ideoque robur his addendum per ea, quæ nouissimo capite descripta sunt. Alijs est totius corporis siccitas, Renibus omnem humiditatem vndique sugentibus, vndè necessum est vim eorum attractricem esse validam, vt est imbellis & inualida retentrix, quæ quicquid est seri momento sinit effluere, nullo coctionis rudimento. *Diabetis curatio.* Quamobrem vt sedetur hic affectus, Cassia sæpe boli forma detur cum syrupo violaceo, qui refrigerat & humectat: vel potiùs *Purgantia.* cum syrupo de granatis, qui refrigerat & astringit, eademque viroborat. Vel eadem infundatur in aqua plantaginis & endiuiæ, diluaturque syrupus è cichorio cum rhabarbaro. *Victus.* Potus sit aqua chalybeata cum saccharo rosato. Cibus è boni succi carnibus, alteratis cum lactuca, portulaca, hortensi cichorio, cærefolio, plantagine: panis ex hordei triticique farina, fermentatus & coctus vt congruit. *Topica.* Illinantur Renes vnguento rosato Mesuæi, populeoque, lotis in aqua rosarum & aceto cum caphuræ granis aliquor. Sumatur antè pastus cochleare succi Ribis, aut succi carnis-ve cydoniorum, aut tabella vna diarrhod. abbatis, aut quædam ex his, quæ superiore capite dictauimus. Foueatur Iecoris, ventriculique regio plantagine, myrtho, rosis, absynthio. *Venæ sectio.* Sed expensis viribus venæ sectio non omittenda, quæ, si quod remedij genus, vniuersum corpus refrigerat humectatque, spiritibus, in quibus est calor igneus per eam effluentibus vnâ cum sanguine.

VRINÆ CITRA RENVM ARdorem incontinentiæ Curatio.

CAPVT IIII.

ERTEBRA *si luxata fuit, sequiturque perennis* *Curatio fluxu urinæ à luxatis vertebris.*
Mictio, non huius facilis curatio morbi.
Frictio contulerit tamen aspera, balsama lumbis
Inducta, atque synapismi cum sulphuris vnda.
Sin est vesicæ spincter resolutus, ab hocque *Curatio fluxu urinæ à resoluto vesicæ musculo.*
Meijtur assiduè, purges menthaque, rheoque.
Austero lumbos foueas rubeóque lixo,
Saluia cui iungatur, & Iua, & ruta, cupressus,
Purpureæque rosæ, nux pinea, quercus, alumen.
Hinc oleo de ben line, spica, mastiche, ruta
Quæ perinæi sunt loca, Renes, Ilia, lumbos.
Plurima produntur tutum dare posse leuamen,
Qualia sunt Aquilæ Cerebrum, Ren, atque Cerebrum, *Cæca proprietate fluorem vrinæ comprimentia.*
Testiculique leuis leporis, vesica suilla,
Quæque Capræ, Taurique feri est, imbellis ouisque,
Hædinus pulmo galli cum gutture, lingua
Anseris, & stercus muris, thus, myrrha, cyperus,
Ut myro cum balanis calamintaque, menthaque, capræ
Lac & ouis sumptum cum sacchare sæpè rosato:
Enula, condîtum semen teretis coriandri:
Quæ varijs poteris tentare & tradere formis.
Sit paucus cibus & siccus, velut assa columba, *Victus genus in vrinæ fluore tenendum.*
Quæque boni succi est volucris, nux pontica, testæ
Castaneæ, & patula demptæ Iouis arbore glandes,
Maturum rubeumque merum, crassumque. Nociuum *In vrinæ fluore vitanda.*
Quod tenue est, albumque: serumque è Rene madenti

RENVM PHLEGMONES Curatio.

CAPVT V.

IGNEA si solidos quatit inflammatio Renes,
Clysma fit è gelidis, pariter quod molliat aluum. *Clyster.*
Vena dein reseretur, & hæc quæ Regia primùm, *Phlebotomia.*
Non semel, at crebro, grauitas si perstet in illis,
Atque dolor pulsans, febrilis & igneus ardor.
Cassia dein simplex glutita perutilis, hincque *Bolus cassiæ.*
Quod Renes Aposema potest lenire gelando:
Quale quod oxalidem recipit, lapathumque, rubumque, *Apozema refrigerans.*
Gramen & asparagum, portulacamque, recondit
Quod melo, cucumis, lactuca, cucurbita semen:
Et baccas quas fert halycacabus herba rubentes:
Nigrantis violæ flores cum nenupharinis.
Quæ magis vt placeant, tenui transmittito colo,
Nectareosque adhibe dulci cum sacchare succos,
Quos limo, quos violæ, quos punica mala refundunt. *Linimentum.*
Oxyrrhodo lumbos, & populeo vnge virenti. *Fotus.*
Solani aut succis, plantaginis atque rosarum,
Lactucæque foue, mixto penetrantis aceti
Tantillo, granisque aliquot, quæ Caphura promet.
Sæpius è pingui butyro iuscula fiant, *Victus genus.*
Asparagis simul incoctis, * acidoque liquore ** Emphacium intellige.*
Pendentis, nec dum maturæ in vitibus vuæ.
Carnibus aut vituli cum Rumice, mollis & hædi.
Quæ mellita nocent, piperataque, salsaque. Potus
Non erit ille liquor, cuius Semeleius author *Vinum inflammationi renum infensum. Vitulis potus ex*
Dicitur esse puer: sed quem liquiritia lymphæ
Iuncta dabit, gramen, rumex, succusque limonum

Aqua decoctionis graminis, acetosæ, succo limonum, addita liquiritia.

Si dolor vrget atrox, nec ab his sedatur, in vndam
Descendat tepidam corpus: quæ sola iuuabit.
Conferet at magis hæc, in qua camomilla madebit,
Maluáque, purpureæque rosæ cum semine lini.

Balneum, aut semicupium.

Quùmque priùs superas depleris sanguine partes,
Poplitis, aut quæ malleoli est ea vena secetur.

COMMENTARIVS.

Cur acrior renum quàm hepatis color.

1 QVALIS Hepatis, talis Renum intemperies esse solet. Ideóq; quibus Iecur calidius, calidiores & Renes. Ab illo namq; serum & sanguinem per vicinas emulgentes venas hauriunt. At Renum calor acrior, quia côclusus ignis, & in déflore loco, pars exquisiti sensus, quia pluribus in intimo suo corpore contexta membranis. Hinc vbi Renum est phlegmone, non modò grauans est dolor, sed pungens ac lancinans pulsansque; sursum quidem ad Iecur antrorsum, retrorsum autem ad spurias costas, & primam dorsi vertebram, deorsum ad vesicam & pudendum, ad Lumbos & Ilia seu coxendices, Pectinem & femora. Quare cito medendum est enemate crebro, cui refrigerandi vis, secanda sæpè vena est

In phlegmone renum à validioribus medicamentis abstinendum.

è directo, de basilica medianaque primis diebus, è saphæna nouissimis. Sumenda sæpe Cassia, vitatis validioribus catharticis & diureticis, quæ camarinam mouere possent, & humores in affectam sedem elicere. Syrupus iuiubinus, violaceus, nenupharius, è limonibus sæpè cum aqua cocta detur. Communis potus sit ptisana cum hordeo & liquiritia, iuncta radice graminis & oxalidis. Vel aqua cocta cum saccharo, limonumque succo. Iuscula crebra sint ex oxalide, lactuca cum butyro, vel hædi, vituli, pullique carnibus. Temperat ardorem hordeatum, & amygdalatum, additis seminibus refrigerantibus cucumeris, citruli, cucurbitæ melonum. Simile confert apozema

Apozema Renes vt etiam Iecur refrigerans.

℞ radic. oxalid. oxilapath. gramin. an. ℥j fol. lactuc. portulac. cichor. tot. endiu. scariol. capill. ven. an. Mi. semin quatuor frigid. maior. & minor. mundat. an. vnc. 2. iuiubas, sebest. an. num. quinque, baccas halycacabi decem, liquirit. ras. ʒiij. flor. viol. nenuph. an. Pi. fiat decoct. In ℔ i. colat. dissolue succi limon. ℥i. sacchar. alb. ℥iiij. fiat apozema clarific. aromatizatum ℈i. cinnam. pro tribus dos. Dentur vno die duæ, vna manè, altera vesperi, longius antè pastus. Si postremam dosin aluum, vt fieri solet, lubricare vis, infunde pulpæ cassiæ vnc. 1. sem. In cuius expressione dissolue syrup. solut. rosar. vnc. 1. syrup. de cichor. composit. cum Rheo vnc. sem. Bal-

Balneum aut semicupium.

neum hinc aut semicupium opis plurimum adfert: litus etiam Renum ex oxyrhod. vnguento refrigerante Galeni, populeoque cum pauca cæra. ℞. cærat. refrigerant Galen. & ol. nenuph. an. vnc. 1. aceti parum, caphuræ gran. sex. Misce pro litu regionis Renum.

ABSCESSVS

ABSCESSVS RENVM CVRATIO.

CAPVT VI.

ABSCESSVS *Renum, sanies quem micta fatetur,*
Vix recipit certam, sera est si cura, salutem. Cassia.
Sumatur primis hinc Cassia nigra diebus.
Vena dein cubiti reseretur, ab hacque Saphæna. Vena sectio. Clyster.
Molliat & clyster, simul ac refrigeret aluum.
Vnguine populeo lumbi, gelidoque Galeni Vnguentum.
Cærato crebrò madeant, foueantur & illis
In Diabete priùs dictis. Terebinthina lota Terebinthinæ vires.
Conuenit imprimis, quia terget, purgat, & vlcus
Claudit. At in febri quoniam malè tuta, sit illi
Cassia fusca comes, violaceus atque syrupus.
Granati mali, myrthi liquor, atque rosarum Astringentes syrupi.
Sacchareus iuuat. Huic etiam benè iungitur vnda
Lactucæ, endiuiæque, rosæ, plantaginis, hordi,
Cedat vt in Iulep. Blandi nocet vsus Iacchi,
Sint nisi deiectæ vires. Ptisana, hydromelique
Sit potus. Nocet hæc lotium quæ prouocat herba. Herba diuretica in renum Abscessu fugienda.
Hinc apium fuge, fæniculum, similesque calore
Quæ tenuant. Cum cichorio lactuca coquatur,
Gingidiumque. Hordi cremor cibus vtilis, atque
Pullorum cum iure caro. Tenuisque diæta
Laudatur. Tamen est morbus si longus, abesto.
Euchymæ carnes, vt Turturis atque Columbæ,
Gallinæque, Capi pinguis, Turdique leuabunt. Pisces boni succi.
Nec *succi esse mali poterit qui piscis habetur*
Lucius, & nostro quæ nomine Perca vocatur,
Trutta, & Carpa, suo quam Sequana nutrit in alueo,
Barbulus, atque Draco maris, est qui Viua, Rubellus,

Per Rhombos eos intellige pisces quos Lutetiæ Barbutam & Turbotum appellant.
Vanua pagus est iuxta Lutetiam butyri bonitate celebris.

Soleaque, & lati qui dant noua gaudia Rhombi,
Appositi lautis epulis, Acipenser & ingens
Sturius est qui noster, Alosa, & grata palato
Aurata, in dulci butyri mersa liquore,
Quale quod irriguis Vanuarum affertur ab oris..

COMMENTARIVS.

Pus Mictum Abscessus signum.
Dolor præcedens Abscessus sedem indicat.
Cur difficilis Renum Abscessus curatio.
Interna remedia.

1 PVs Mictum, signum Abscessus est. Sed vbi sit inquirendum. Interdùm enim inflammata gibba parte Iecoris qui sequitur Abscessus vacuatur per vrinas, per quas etiam aliquandò Pleuritis, & si rariùs Abscessum facit, vt & Vesica, sed præcessit in affectis partibus dolor. Ideóque quùm in Renibus apparuére signa phlegmones, pusque sedata partis inflammatione meijtur, Renum Abscessus est. Cuius est operosa curatio, quia continuus vrinæ transitus non facilè patitur vlcus agglutinati. Curandi tamen esto modus per ea, quæ leniendi. detergendi, solidandique vim habeant. Quare, ℞. medull. cass. recent. ℥vj. terebinth. venet. ℨiij. Vel, ℞. terebinth. venetæ ℨvj. aut ℥j. Sumatur per bolos, inuolutas pani missali. Vel, ℞. Rhei elect. infusi. in aqua plantag. & endiu. drac. 2. cum ℈iß cinnam. medull. cass. ℥j. fiat expressio: in cuius colatura dissolue syrup. de granat. & iulepi rosac. an. ℥ß. pro dosi. Lac asininum, ouillum, caprillum, hordeatum, amygdalatum cum saccharo rosato leniunt, tergent & glutinant. Potus sit hydromel, hydrosaccharum, ptisana cum hordeo, liquiritia, passulis. Vinum noxium, nisi quod è baccis halycacabi paratur hoc modo. Racemi cum baccis seu fructibus alkekengi miscentur vnâ, partibus æqualibus. Vel, vt gratius sit vinum, duabus partibus racemorum, vna baccarum: teruntur, conduntur que dolio, fitque mustum. Cibus esse debet ex euchymis carnibus, expositis iam sæpe: piscibus etiam dulcibus, & cum palato gratiam ineuntibus, quales qui commemorantur à nobis hoc capite, quos aromaticis condire, butyroque saginare ita coqui solent, vt eorum esus quadrupedum volucrumque precium interuallo longo superet. Frequens in anum indatur clyster, in hoc & reliquorum Renum affectibus, quia materiam diuertit, renesque dilatat, ideoque si quid in ijs molestum est, patentibus vijs amandat in vesicam, forasque propellit. Sit refrigerans, humectans ac molliens, vbi calor ac febris est: molliens, calfaciens, reserans, tenuans, ac detergens, vbi pituita muccúsque, grumus sanguinis, calculus, pus & sanies sine febre cruciant. Conferunt aquæ Spadenses, Niuernenses, quæque sunt sulphuris, nitri, ferri participes.

Vini Halycacabi seu alkekengi conficiendi modus.
Clyster cur vtilis in renum affectibus.

NEPHRITICI DOLORIS, SEV CALCVLI Renum Curatio.

CAPVT VII.

VVM fixus dolor, & grauitas, memorataque plura
Signa priùs, statuent in Renibus esse lapillum,
Sit clyster, balanusque frequens qui molliat aluum,
Vena grauis partis quæ Regia prima secetur, *Vena basilica primò, dein saphana secanda.*
Poplitis hinc aut Malleoli. Comitata syrupo
Iuiubeo, althææ, violæ, venerisque capillûm *Purgatio.*
Caßia nigra per os detur. Calabrinaque Manna,
Vel Lenitiuum, vel Senna, Rheumque bibatur,
Ex Alkekengi, pimpinellæve liquore.
Quo si lota fuit terebinthina lucida, confert
Sola quidem, interdùm fuscæ commixta medullæ,
Cassia quam profert, purganti vel Diapruno,
Vel Diaphœnico, laxanti vel benedictæ,
Si sit phlegma nocens, & in ægro viuida virtus.
Iura leuant cicere è rubro, lupuloque recenti,
Althæa, malua, asparagis, vituloque, vel hædo.
Butyrumque recens leni cum sacchare, succus
Nuper & extractus quem fudit Amygdala dulcis
Cum niueo vino, ptisanave, aut simplice lympha.
Insessus, fotus, Cataplasmaque blanda, litusque
Sint præsto. Litus ex oleo quod Amygdala dulcis, *Litus.*
Scorpius & camomilla, & adeps dat cuniculorum
Vtilis. E malua fiet Cataplasma, vel herba *Cataplasma.*

Quam iungit paries adipi commixta ſuillo.
Fotus. *Althææ radix fotum dabit atque Cyperi.*
Balneum. *Corpus & in tepidis mergetur ſæpiùs vndis,*
In quibus impletus camomilla & ſemine lini
Sacculus aſſiduè madeat. Liquor indè bibatur
Qui tenuet, moueatque ſua de ſede lapillum
Herbæ diuretica calculo deturbando apta. *Ex Apio, marathroque, & vtrouis Petroſelino,*
Bardana, berula, ſcylla, cretaque marina,
Vrticaque noua, raphanoque & Anonide ruſco,
Irideque, & tribulo gemino, flauoque limone
Iunipero, lauro, atque aliȷs quæ plurima, iunćto
Iudaici lapidis, lotiȷ vel puluere Lyncis.
Occulta qualitate calculum alterantia. *Frangit ad hæc lapidem gummi quod ab arbore manat,*
Quæque Laryx, Abies, Ceraſuſque, & Perſica fertur:
Arboris vt nucleus, genuit quam barbara Perſis,
Et Ceraſus, quod & hinc oleum diſtillat & vnda.
Proprietate iuuat torquatæ pluma Palumbæ,
Cinis lapilli in Cancrorũ capitibus inuenti datur ad drachmam. cum vino albo. *Hircinus cruor & leporis cum pelle cremati,*
Vnguis Equique cinis, Cancri cinis atque Cicadæ,
Terreſtris vermis, teſtæ cochleæque, limonis
Quæ benè cum ſucco ſumes, albo'ue falerno:
Vel cum ſacchareo, ſed aquas ducente liquore.
Naturales aquæ. *Quæ naturales Calchanto ac ſulphure fumant*
Et nitro celebrantur aquæ. Qui lauit, ab hiſque
Exhauſit plures cyathos, lotiumque profudit
Pleniùs, à largo potu grauitate remota
Renibus è patulis, calidis è fontibus harum
Naturales aquæ non niſi repurgato corpore bibendæ. *Sæpe redit lætus, patrias & ſanus in oras,*
Si priùs humorum corpus deplere ſaburra
Pæonis illuſtris ſtudio curauerit, atque
Legitima vſus erit potus ratione, cibique.

COMMENTARIVS.

1 CALCVLI Renum causas signaque cap. 26. lib. 3. reddidimus, cuius iam nostris versibus est exposita curatio. Quæ fieri debet anodynis, viasque lenientibus & aperientibus, hisque, quæ lapillum hærentem in via detrudunt in vesicam. Primùm igitur indatur in anum enæma tale. ℞. fol. alth. malu. parietar. violar. berulæ, cressionis an. Mi. semin. anis. fænic. an. drachm. 2. flor. camomill. Pi. Bulliant in aqua & albi vini quadrante. In colatur. ad ℔ 1. Dissolue medul. cass. & terebinth. venet. an. drachm. vj: vel cass. & benedict. laxat. an. ℥ß ol. commun. & mell. mercur. an. ℥ij. salis ʒj. Hinc vena basilica dextræ partis aperiatur, vt sanguis affluens in partem dolentem auocetur, sursum que repat. Deindè, ℞. pulp. cass. ʒvj. Diaprun. solut. vel bened. laxat. ʒiiij. Misce. Cum saccharo fiat bolus. Hinc exhibe terebinth. venet. ℥j. plus minus, obelijs vino madidis inuolutam. Aut, ℞. radic. eryng. gramin. asparag. an. ℥ß. fol. alth. pimpinell. an. Mi. semin. malu. citrul. fænic. melon. milij solis an. ʒj. liquirit. ras. ʒij. baccas halycacabi numero quinque fol. senn. ʒiij. fiat decoct. In colat. infunde medull. cass. vnc. benedic. laxat. ʒiij. In expressione dissolue syrup. de limon. & syrup. de quinque rad. an. ʒvj. pro dos. Lenit butyrum recens, & succus amygdal. dulcium ex albo vino si febris abest: aut aqua parietariæ vel halycacabi si calor exuperat, & picrocolos æger est. Saphæna dein secanda. Quùmque doloris acerbitas vrget, nihil semicupio vel balneo præstantius. In quo ℞. aqu. stillat. pimpinell. & parietar. an. vnc. 2. syrup. de limon. & capil. ven. an. vnc. sem. vel syrup. de alth. vnc. 1. Misce, fiat iulep. Vel ℞. succ. amygdal. dulc. extract. sine igne vnc. 1. Misce cum vnc. 3. aut 4. vini albi tenuis, aut aqu. parietar. pro potu. Post, vt antè semicupium, ℞. cyperi, calam. aromatic. an. vnc. 1. fol. alth. malu. parietar. petrosel. fænic. bardan. berul. an. Mj. semin. petrosel. macedon. milij solis an. ℥ß. semin. lini ℥iß. flor. chamæm. Pij. Claudantur hæc duobus sacculis minutim consutis, qui bulliant in aqua & lacte in fine posito pro fotu lumborum & partium reliquarum dolentium. Vel, ℞. fol. berul. parietar. an. Mi. Frigantur cum butyro, vel ol. amygdalarum dulc. pro cataplasmate. Tum ℞. ol. amygdal. dulc. aut lumbric. ℥iß. ol. scorpion. & axung. cunicul. an. vnc. 1. Misce pro litu Renum. Sed obseruandum an calculus magnus est, & incuneatus, infossusque Renum substantiæ. Quod probabile, si grauitas in affectu sit permanens & fixa, pluribus in cassum irritata remedijs: tumque deplorata salus, si naturales aquæ non conferunt, ad quas remittendus æger, non omissis his, quæ occulta proprietate lapidem frangere notauimus.

Clyster. *Phlebotomia.* *Nephritica medicamenta.* *Semicupium & balneum præstans in dolore calculi remedium: cui præmitti debet clyster, & phlebotomia* *In balneo sumenda.* *Fotus.* *Cataplasma.* *Litus.* *Obseruatio in calculo notanda.*

LITHIASIS, SEV CALCVLI vesicæ Curatio.

CAPVT VIII.

Vesica calculus difficilius Renum calculo curatur.

OMNIS *in exangui vesica calculus hærens*
Curatur, lapis vt Renum: tamen ægrius, vt qui
Durior & longas vt agant medicamina, tranant
Difficilesque vias: ideò virtute retusa
Findere vix possunt lapidem, nisi fortè minorem.
Sæpiùs hic purges valido medicamine corpus,
Poplitis & venam reseca, tumidam-ve saphænam.
Quæque serum vacuant insigniter, atque lapillum
Frangere nata magis, varios aptentur in vsus.

Remedia varia vesicæ calculo conferentia.

Sic cum iudaici lapidis terebinthina detur
Puluere, vel lapidis quem spongia continet, huius
Aut lotio è Lyncis, qui concreuisse putatur.
Cassia sic Asari cum puluere, vel benedicta
Cum laxante Rheo, diaphænicoque voretur.
Combusti vitri, leporis cinis, atque crematæ
Huius auis tremulæ celebris quæ verbere caudæ.*
Cum vino tenui, vel in oxymelite bibatur.
Sanguinis vt puluis, tenero qui manat ab hædo,
Calchantique oleum, stillataque lympha metalli,
Cinnameus liquor, & ligni decoctio sancti.
Schænanthum, lignumque aloes, Nardusque coquantur,
Atque galanga in aqua milij cum semine solis,
Semine iuniperi, laurique, hederæque, calentis
Ammeos, ac dauci, maluæ, gelidique limonis:
Colentur, mixto cum sacchare puluere ligni
Cinnamei, surget tenuans ab aromate lympha,

** Hanc auē, caudam tremulam, seu motacillam appellant: quæ furno siccata puluere datur cum albo vino, vel aqua diuretica.*

Oleum & aqua citrij.

Aqua cinnamomi.

Decoctio guaiaci.

Apozema calculum frangens.

Quæ durum valeat conuellere pota lapillum.
Illiris Iris aquas, berula & ſaxifraga ſindet,
Arthemiſia, cum Raphano, ſuccoque limonum,
Quas in veſicam ſyrinx argentea mittat,
Vt terat hinc lapidem. Pubis litus & Perinæi
Fiat in hunc vſum, ex oleo cui Scorpio nomen
Indidit, Anſeris & pinguedine, cuniculique.
Si nequit his findi, nec iniqua ſede repelli
Calculus, eruat hunc ferroque & vulnere ſector.
At ne tam diri fiat generatio morbi,
Lac fuge, quæque parant de dulci fercula lacte,
Nec tibi lactis opus cordi ſit Caſeus vllus.
Vitetur caro ſalſa, caprilla, bouillaque, quæque
Anſeris eſt, Anatum, conſuetarumque volucrum
Immergi lacubus, fluuijs, ſtagnantibus vndis.
Piſcis vt hic ſine qui ſquammis, in aquaque paluſtri
Limoſaque frequens, Anguillaque lubrica, Tancha,
Quæque cibos inter Lampetra eſt inclyta lautos.
Qui panis ſine fermento eſt, incoctus arenis
Immixtus, cinerique. Simul vitetur oryza,
Et faba, lens, cicere exempto, reliquumque legumen.
Et muſtum, nigrumque merum, neque fæcibus expers.
Et cereuiſia, quæ limoſa & ſordida lympha.
Immaturi etiam fructus, potuſque, cibique
Qui craſſum pariunt, & plenum glutine ſuccum.
Sed fermentatus panis, bene piſtus, Aniſo
Conditus, marathroque iuuat. Bona dædala Perdix
Et Capus & Gallina, Satuſque è Phaſide Gallus,
Cuniculi caro iunipero nutrita crepante,
Turtur, auis tremula quæ famoſiſſima cauda,
Turdus, aueſque aliæ latos volitare per agros
Aſſuetæ, caro veruecis, vituliqne recentis.

Aqua compoſita calculum alterandi vim habens in veſicam per fiſtulam argenteam immittenda.

Linimentum.

Quando chyrurgi manus ad eruendum calculum neceſſaria.

Victus genus in calculo vitandum.

Victus genus calculoſis ſalubre.

Squammosi pisces, & quos memorauimus illic,
Vide huius lib. cap. 6. *Abscessus vbi tentata est curatio Renum.*
Vt vinum subtile, nitens, niueumque, vel vnda
Mellea, vel grato cum sacchare iuncta: probatur
Cum glycirrhyza, simul & cum gramine cocta.
Fructus calculosis vtiles. *Dactylus, & passæ celebres in fructibus vuæ,*
Malaque quæ redolent, nucleum linquentia pruna,
Fragaque cum Cerasis, pyra cocta, & persica, ficus.
Sed neque repleri nimio potuque, ciboque
Corpora debebunt. Malus est qui cibus habetur
Optimus, in plenum solitus descendere ventrem.
Quique malus per se cibus est, alimenta creabit
Dulcia, ieiuno fuerit qui ventre receptus.
Notanda sententia. *Sit labor antè cibum. Labor improbus omnis ab esu.*

COMMENTARIVS.

Plures calculi notas habes lib. 3. cap. 27.

1 VESICA pluribus causis obstruitur, vt pituita crassa, lenta, glutinosa: grumo sanguinis, caruncula, maximeque Calculo. Quem indicat vrina tenuis & aquosa primum, hinc crassa, turbida, subcruenta, sedimenti multi, muccosi, sabulosi, putulenti, guttatim & labore multo conatuque labens, in quo quoties meiendi, toties desidendi cupido est. Interdum & vrina supprimitur, quum lapis in collum vesicæ descendit. *Curandi calculi modus.* Tumque si doloris initium est, indendus in anum clyster, dein aperienda basilica. Si puer est qui calculo premitur, repurgetur manna, cassia. Sin adultus, & viribus integris. ℞. medull. Cass. ʒvi. Diaphæn. vel bened. laxat. ʒiij. Misce fiat bolus. Vtilis in eum finem terebinthina, dosi superiore capite descripta. Saphæna depleto corpore secetur. A qua si nihilominus cruciatus est, demittatur æger in semicupium aut balneum. Ab eo foueatur pecten & perinæum decocto maluæ, bismaluæ, betulæ, cyperi, florum chamæmæli. Fiat Litus earum partium ex oleo rutæ, lumbricorum, scorpionum, amygdalarum dulcium cum axungia cuniculi: vel sanguine vulpis, hirci, capræ. Pingue ius cicerum rubrorum, aut althææ, maluæ, petroselini cum butyro sæpè sumendum: vt syrupi capillorum veneris, è duabus & quinque radicibus cum aqua saxifragiæ, pimpinellæ, iulepi forma bibendi. Potest & ex ijs Opiata concinnari, quæ tota substantia, seu qualitate specifica calculum alterare putantur in hunc modum. *Opiata pro calculo.* ℞ conseru. rosar. violar. nenuph. an. ℥j. puluer lapilli cancor. & lapid. iudaici an ʒij. caudæ tremulæ, leporis cum pelle in furno siccat. an. vnc. sem. Cum syrup. capill. ven. fiat opiata.

opiata. De qua ſumatur quotidiè manè & veſperi nucis auellanæ quantitas. At præter ſigna Calculi, quæ dedimus lib. 3. cap. 27. videbit Lithotomus immiſſo in veſicam cathere ſitne calculus, & is an minor an grandior, cuius certiſſima ſolet haberi coniectura: quanquam & is interdùm, falli poteſt, nempè quùm lapis inuoluitur tunica, vel pituita viſcida tegitur & incruſtatur. Tùm enim calculus tactus non emittit ſonum, vt quùm ſolitarius ac nudus eſt. Ideoque ſi per fiſtulam argenteam in veſicam immiſſam conſtat grandem eſſe lapidem, non eſt æger pluribus remedijs agitandus, ſed iniecto clyſtere molliente, miſſo ſanguine, ſumptaque Caſſia, vel alio leni cathartico lithotomia procuranda: factaque ſectione continendus æger in lecto molli ſeorſùm à turbaque, victus ratione fouendus. *Quid agendum, quando conſtat grandiorem eſſe calculum.*

INFLAMMATIONIS VESICÆ Curatio.

CAPVT IX.

IN veſica tumens rapido tentatur ab igne,
Sæpe datus clyſter fæces excludat ab aluo. *Electuarium è pſillo.*
Caſſia ſumatur, pſilli confectio laxans,
Atque Diaprunum, calabrinaque Manna,
Rheumque,
Seminibus gelidis coctis cum rumice, malua,
Lactuca, aſparagis, marathri cum ſemine dulcis.
Vena ſecanda ſed imprimis Iecoraria, curui
Poplitis hinc aut malleoli. Liquor inijciatur
Veſicæ in corpus plantaginis atque roſarum,
Et ſemperuiui tepidè, ne frigore tacta
Pars ſphacelo pereat, ſuffocato indè calore.
Oxyrhodo periæi pars pubiſque linatur, *Veſica quoniam exanguis & frigida, requirit tepida remedia.*
Æger & humenti reſidens deſudet in vnda.
Lympha ſit è ſucco cum ſacchare cocta limonum
Pro potu. Cibus è vitulo, pulloque, capoque.

COMMENTARIVS.

Inflammatio compescentia, bilemque ducentia.

1 INFLAMMATIO vesicæ, cuius signa causasque lib 3. cap. 18. demonstrauimus, rariùs accidit, quia quùm membranosa sit, non incalescit facilè. Sique phlegmonem aliquandò patitur, huic ilicò succurrendum, ne gangrænam incurrat natiui caloris inopia. Quare clysma frequens in anum immittendum ex althæa, malua, brancha vrsina, lactuca, semine lini, dissoluto Catholico, melle violato, butyro. Secanda vena brachij, deindè malleoli. Cassia sumenda bolo est cum Diapruno, vel in iusculo diluenda Manna: vel senna, cocta cum prunis, tamarindis, seminibus frigidis, electuario diluto quod è psillio nominant & syrup. de cichor. composit. cum Rheo. Sic ℞. syrup. de cichor. composit. è rheo ℥j. electuar. è psill. ʒij. diluantur in decocto prunor. tamarind. semin. quatuor frigid. maior. & fænicul. dulc. in quo bullierit leuiter vnc. sem. fol. oriental. pro dosi. Tùm, ℞. fol. alth. malu. solan. semperuiu. myrthill. an. Mj. rosar. rubr. flor. chamæm. an. Pij. semin. lini ℥j. Bulliant in aqua pro fotu penis & perinæi. ℞. Oxyrhod ℥j cærat. refrigerant Galen. & vnguent. popul. lot. in aqua rosar. an. ℥ß. Misce pro litu post fotum. Si quid in vesicam liquoris per fistulam argenteam inijcitur, sit id actu repidum, nec omninò natura frigidum, ne dùm intemperiem calidam partis, & phlegmonem emendare frigidis volumus, neruosam vesicæ substantiam offendamus, nam, ex Hippocrate,

Fotus. Litus.

Frigida sunt Cerebro, dorsique inimica medullæ,
Dentibus atque ossi, gelidis inimicaque neruis.
At verò tepidus calor est gratissimus illis,

Non etiam tepidis eluenda sepæ vesica est: quoniam, vt idem ait,

A crebro calidi sequitur caro mollior vsu,
Nerui debilitas, infirmæ ignauia mentis.

Quamobrem vt vesica immissis iniectionibus foueatur, adhibenda summa cautio est.

STRANGVRIÆ, DYSVRIÆQVE Curatio.

CAPVT X.

Stranguriæ curatio à retentricis imbecillitate genita. Fotus ad lumbos pectinem & pe-

I Stranguria fit, quia non benè firma retentrix
Vis est vesicæ nimio præ frigore, firmet
Hanc thymus, origanũ, calamintaque, rosq; marinus,
Menthaque, maiorana, vt pectinis ac perinæi

Fiat ab his fotus: litus ex oleo quod anethum
Ruta, chamæmælum, quod candida lilia, quodque
Scorpius extinctus, quod odoraque balsama fundunt.
Sed priùs aut balanus, clyster've feratur in anum,
Cum sale, melle, oleis, coctisque prioribus herbis.
Proprietate valet terreni vermis, aselli,
Viuerræque cinis genitalis, vt indè tabellæ
Sacchare cum decuplo fiant, sal inque foramen
Jndatur virgæ, cimex, candela've cæræ
Vncta oleo, syringa, vel algalia atque catheter.
Potio soletur blandi repetita lyæi.
Conuenient eadem si sæua Dysuria motu
Difficili sit vesicæ, flatuve creata.
Sin mordax vrina, dolor, tumor igneus, vlcus,
Abscessus-ve malum parit, à clystere secetur
Regia vena, dein quæ vena Saphæna vocatur.
Cassia nigra iuuat, iuuat & tragacantha, frequensque
Mulsio, quam dulcis dat amygdala, semina quæque
Frigida, semen Hyoscyami atque papaueris albi,
Sacchare cum multo, media quæ nocte bibatur.
Lympha etiam, cum qua liquiritia & vua coquatur
Passa, serum lactis, liquor hordi lacteus, atque
Lac Asinæ, pauidæque capræ lenire dolorem
Iniectum potumque solet, sumptusque syrupus
Juiubeus, violæque, papaueris, atque limonum.
Lenit vt ingressus tepidæ qui molliat vndæ.
Juscula sint mollis cibus è vitulo atque caprillo,
Pulloque elixo in gelidis ac mollibus herbis.

rinaum à Stranguria causa frigida.

Stranguriam occulta qualitate sanāna.

Curatio Strāguria, Dysuriaque à causā calida.

Materia Mulsionu.

Baineum aqua tepentu.

COMMENTARIVS.

1 TRes sunt mictionis vitiatæ species, Stranguria quùm vrina guttatim: Dysuria quùm difficili pigroque motu, cúmque dolore meijtur: Ischuria, quùm omninò supprimitur: quorum causas, signa-

Tria genera læsæ mictionu.

Stranguria à frigore curatio. que lib. 3. cap. 29. & 30. notauimus. Stranguria verò quùm ab imbecillitate retentricis facultatis vesicæ & frigore nascitur, quod ex eius hebeti sensu patet, repurgandum caput est enæmatis mollientibus & calfacientibus, pilulis coccijs, ex agarico, sine quibus: aut liquidis medicamentis quibus pituita deturbetur, eiusque generatio prohibeatur, vt diacarthamo, diaphænico, benedicta laxatiua dissolutis in aquis nephriticis. Deindè fouendi lumbi sunt, vt pærineum & pectem callacientibus ac tenuantibus, vt origano, calamento, pulegio, thymo, saluia. Tum oleo rutaceo, terebinthinæ, scorpionum illinendi. *Stranguriæ à calida causa curatio.* Contrarijs remedijs vtendum, quùm humor acer ac phlegmone Stranguriam ac Dysuriam inferunt, vt clysmatis leniendi, refrigerandique vi prædictis cassia, manna, mulsionibus, quarum materiam versibus exponimus, syrupo iuiubino, violaceo, nenupharino, venæ sectione. *Curatio Strã vrta. ab obstructione.* Sin calculus, sanguinis grumus, puris & vrinæ copia malum inuexit, vrinaria fistula, quam Catheterem appellant, vulgo syringuam iter ad exclusionem aperiendum.

ISCHVRIÆ CVRATIO.

CAPVT XI.

Ischuriæ causa, de quibus plura cap. 30. lib. 3.

A Clauso quandò est obstructio nata meatu
Vesicæ, Renumve, videsiet anne lapillus,
Sãguinis in grumos, tumor vrens, crassior humor,
An sanies, aliudve, serum quod fortè moratur.
Si lapis est calidusve tumor, saniesve, petatur
Cura, suis quæ dicta locis. Dissoluere grumum
Sanguinis hæc poterunt, quibus est mollire meatus — *Grumi sanguinis curatio.*
Findereque humorem data vis. Ita clysma parandum,
Quod berula, maluaque, & pingui constet omaso. — *Butyrum & succus amygdalarum dulcium cum albo vino, grumis & à renibus detur. bandis potu conuenient.*
Butyrum dulci cum sacchare lenè bibendum,
Succus amygaleusque, meri cui potio iuncta
Sit niuei. Quæ grata etiam quùm dira nephritis
Exercet: velut est terebinthina mixta medullæ
Cassia quam promit, diaprunum, mannaque, senna,
Incoctis baccis quas fert halycacabus, atque
Iuiubeo fructu, cum semine petroselini,
Fæniculi, milij solis, maluæque sequacis.
E parietaria, violaria, seminè lini, — *Cataplasma ad Ischuriã.*

Bismaluæ radice, & veſicante quod aiunt
Solano pulchrum croceo quod & vtile fructu
Decoctis in aqua, tuſis, cretiſque, ſuillo
Cuniculique adipe immixto cataplaſma ſequatur,
Indendum teneris lumbis, pubique piloſæ.
Si minùs iſta queunt, reſerata è poplite vena,
Sæpius humenti, tepidáque moretur in vnda
Corpus, & exploret quidnam veſica recondat
Miſſus in hanc tardans lotium qui ſæpe Catheter
Euocat: vt ſi quis tumor eſt, ſuppuret abundè
Mollibus iniectis, & pus ducentibus, indè
Detergente, vlcus genitum & ſolidante liquore
Firmetur pars læſa. Caroque ſuperflua ſi qua eſt
Aut callus, minuatur ab his, quæ rodere carnem
Conſueuêre, ſed his minimum rodentibus, vt ſunt
Pompholygos puluis, plumbique, & aluminis vſti.
Si gelidus craſſuſque vias intercipit humor,
Iniectis calidis fac attenuetur vt vndis
Origani, marathrique, apij, cretæque marinæ.

Solanum veſicarium, quod alkekengi.

Poplitis rarè ſapius malleoli vena reſeratur.

Balneum aut ſemicupium. Catheteris in veſicam immiſſio.

Carnem ſuperfluam & fungoſam erodentia, Catheretica dicta.

COMMENTARIVS.

1 ISCHVRIA, quam vrinæ ſuppreſſionem dicimus, fit inani, ſeu vacua, plenaque veſica. Vacuam eſſe conijciemus ſi dolor & grauitas in Renibus eſt, qui ad lumbos eorumque vertebras ſeſe porrigat & notha. coſtas: in veſica verò nullus doloris grauitatiſque ſenſus. Tum ad ea remedia recurras, quæ in phlegmones & calculi curatione notata ſunt. Sin veſicam eſſe plenam ex eius, pectinis, & coxendicum aſſiduo dolore & pondere noueris, ijs vtendum quæ vacuant: qualia ſunt clyſter, manna, caſſia cum terebinthina, diapruno, benedicta laxatiua. Tum cimex ad irritandum indatur virgæ virili, vel candela vncta butyro, ſucco amygdalarum dulcium, aut oleo. Quibus ſi nihil elabitur, argentea fiſtula, ſeu ſyrinx vrinaria quam catheterem appellamus, inferatur in veſicam, vt eius altiùs & profundius inſinuare ſe ſoliti miniſterio, non modò lotium reſeratis vijs foras emittatùr, ſed etiam exploretur, ſi quid in veſica præter vrinam latitet, an etiam arenulæ, calculus, ſanguis concretus, an pituita craſſa, lentáque, ſanies, caruncula, tuberculum, vt cuique cauſæ remedia quærantur. Pituitam craſſam ac viſcoſam,

Iſchuria quid, eiuſque generationis contraria cauſæ. Iſchuria à vacua veſica nota. Iſchuria à plena veſica ſigna, & curatio.

Variarum Ischuria causarum varia curatio. arenulas, calculum, vrinæ copiam arctantem vesicæ meatum excludent diuretica, quæ memorata sunt huius libri cap. 1. 7. 8. Sanguinem concretum quæ narrantur hoc capite dissoluent: tumorem emollientia pusque mouentia minuent, qualia sunt hydrælæum, aqua tepida, butyrum, omnis adeps, maximè suillus, vitulinus, gallinaceus, Anserinus, *Emollientia, pusque mouentia.* qui non modò suppurat, sed & digerendi vim possidet. Abscessum vlcusque mundabunt ac detergent decoctum vel aqua hordei, plantaginis, agrimoniæ, cichorij. *Detergentia.* Glutinabunt vlmi folia, scabiosæ, saniculæ, buglæ, pimpinellæ, salicis. *Glutinantia.* Carnem superfluam & luxuriantem absument cathæretica, seu carnem exedentia, quæ minimum erodunt; qualia sunt aluminis, pompholygos, plumbi, stybijque vsti cinis, quem peculiari dote cancros absumere memorant, vt & calchanti seu vitrioli puluis, quem gangrenis inspersum impedire ne serpant, nouamque carnem restituere sæpè vidimus. Hydrargyrus sublimatus eandem vim habet, maximeque conducit, quum à lue venerea natum est carnis incrementum. *Quæ carnem exedunt, catheretica dicta. Stybii vsti cinis. Calcanthi, seu vitrioli puluis Hydrargyrus sublimatus.*

PRIAPISMI, SEV SATYRIASEOS Curatio.

CAPVT XII.

A Satyris morbus qui dicitur atque Priapo,
Sanandus vomitu, molli clystere, secanda
Regia quamprimum vena est, ab eaque saphæna, *Vena sectio.*
Spiritus est si causa calens qui tendit & implet,
Fertur & intensi patefacta per oscula Penis,
In portulacæ maceranda est Cassia lympha, *Purgatio in causa priapismi calida.*
Barbaricumque Rheum, gelidi confectio psilli
In potum, nimius calor his vt Colerelicto
Intestina petat, laxamque feratur in aluum.
Lactucæ vnda tepens, & nenupharina bibatur *Iulepus.*
Sacchareo violæ granatorumque liquori
Iuncta. Linat pubem virgamque, oleumque rosarum *Litus.*
Nymphææ, violæque: vel vnguen Rhasis, habetur
Quod niueum, vel populeum. Commixta iuuabit *Vnguentum.*

Caphura, quæ veneris cohibet, frenatque furores. Caphura vis.
Lamina succinget teneros benè plumbea lumbos.
Sique priapismi flatus sit causa, synapi, Curatio priapismi à flatu.
Ruta cibis etiam viridis miscenda: cubile
Fiat ab hac herba, Castus quæ dicitur Agnus.

COMMENTARIVS.

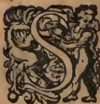
1 PRIAPISMVS, est permanens pudendi tensio sine veneris desiderio. Qui rarus, & præter naturam affectus est, citam efflagitans curationem ob causas expositas lib. 3. cap. 31. Quumque fiat vel à flatulento spiritu fistulosum neruum implente: vel à feruidiore spiritu vitali, arteriarum oscula distendēte: in hac posteriore causa, caloris signis apparentibus confestim aperienda vena est, clyster in anum immittendus ex emollientibus & refrigerantibus: sumenda cassia, syrupus violaceus & nenupharinus in aqua cocta, vel endiuiæ, lactucæ, nenupharis iulepi forma bibendus: oxycrato fouendi Renes, oxyrhodino que cum vnguento rosato Mesuæi, vel refrigerante Galeni cum caphura pauca linendi. Si flatulentus frigidusque spiritus cauum neruum distendēs est Priapismi causa, clyster inijciatur ex origano, calameto, ruta, seminibus anisi, fæniculi, dauci, carui, cumini, reliquisque flatus dissipantibus: ex quibus parentur & fotus, vt litus ex oleis anethi, rutæ, terebinthinæ. Priapismus virorum, Satyriasis imprimis mulierum est, in qua genitalia cum dolore pruriunt, acrioris humoris affluxu: quo fit vt ea manu scalpere cogantur, vranturque veneris æstro sine profectu, quia congressus ardorem auget, à quo maior fit humorum accursus. Quem auertes Cassia cum syrupo nenupharino, potu refrigerante cum lactuca, portulaca, tamarindis, seminibus frigidis addita senna, dissoluto syrupo rosarum laxatiuo: secta vena primum humerali, dein saphæna, præsertim vbi suppressi menses & florens ætas. Pudenda foueantur decocto plantaginis, oxylapathi, solani, salicis, semperuiui, rosarum, myrthillorum, florum nenupharis. Illinantur vnguento populeo cum caphura.

Quid Priapismus. Priapismi causa. Priapismi à calida causa curatio. Priapismi à frigida causa curatio. Clyster flatus discutiens, quem carminatiuum. Signa Satyriasis. Satyriasis curatio.

EORVM QVI NVPTI VENEREIS vti nequeunt. Et eorum qui cælibem vitam agunt diæta.

CAPVT XIII.

Euchymi cibi.

I nuptis malè fit, quia vis ignaua pudendi est,
Sint alimenta boni ſucci cum turture, turdo,
Et gallo quem Phaſis alit, mollique columba,
Gallinaque, capo, merula, gallique reſectis
Teſtibus, & teneris Perdix quibus incubat ouis.
Iungaturque cicer, faba, nux & pinea, bulbus,
Aſparagus, pinique nucis Cinara æmula, radix
Paſtinacæ marathrique, & amygdala dulcis, & vua
Paſſa, ſed ipſa recens, erucæ ſemen, aniſi,
Linique, à Satyro quæ dicitur herba ſalaci,
Rappaque cum porro, conchæ genus, oſtrea primùm,
Vulpini teſtes, Scincus, ceruique pudendum,
Ambraque cum moſcho, Lac & cum ſacchare coctum
Et caryophillis. Analeptica ſæpe voretur,
Et ſatyrúm antidotus. Penis vicinia lili,
Caſtoreique oleo, Piperis cum puluere, myrrhæ,
Et moſchi granis aliquot, lumbique linantur.
Menſa referta cibis, pariter ſit odora lyæo.
Hæc & de nuptis. Sed eis quibus innuba vita
Maza ſat eſt, paniſque niger, tenuiſque lyæus
Iunctus aqua, lactuca & quæ immergatur aceto,
Squammoſi piſces, ceraſum, prunumque, pyrumque
Quidve aliud, quo ſecedat ſine Marte Cupido.

Scincus, ſerpentis ſpecies.

Antidotus analeptica ſeu reſumptiua, & diaſatyrium.

COMMEN-

COMMENTARIVS.

Quibus hoc caput destinauit author. *Victus genus.*

1 HOc caput in eorum gratiam esto, quos frigidos & maleficiatos nominant, qui matrimonio legitimo iuncti suo iure fraudant vxores, dùm eis ex voto nequeunt debitum persoluere. Quibus alimenta præbenda sunt euchyma, seu boni multique succi, quibus temperatus, multusque sanguis generetur, ab eoque semen in genitales partes affluens tentiginem excitet, qualis est Phasiani, perdicis, turdi, turturis, Gallinæ domesticæ, Capique caro, tùm elixa, tùm assa, vel sola, vel gratioribus aromaticis condita. Probantur Gallinarum & Phasianorum, sed imprimis Perdicum oua, Gallorum etiam testes, & cerebella passerum, quoniam horum est celebrata fæcunditas. Lac valdè nutrit, maximéque vaccinum; magis verò calfacit ac vires auget addito caryophillorum puluere cum saccharo. Sunt eiusdem census amygdalæ dulces, ex quibus fient amygdalogala frequentia. Sunt & Vuæ damascenæ in hunc vsum vtiles, quia Iecori familiares, bonique succi. Commendantur è pelagicis cibis Ostrea, *Ostrea.* quia succosa sunt, feroque, seu succo salso quem continent pruritum ac titillationem excitant, & flatulenta sunt, vt alia concharum genera. Cicer *Cicer.* egregiè nutrit, non boni succi tamen, inflat, ac semen augens veneris desiderium erucæ, bulbi, pastinacæ, fabæ instar excitat: sed faba quia frigidior est, hyssopo, satureia, cæpis, porris incoqui debet. Asparagus & Scolymus seu Cinara, quam Alticocalum à pineæ nucis imagine vulgo dicunt in eundem vsum imprimis celebratur. Pinea nux crassi, non mali succi est, ex qua pineolatum fit arte pistoria gignendo semini, expurgandisque pulmonibus celebre. *Pineolatum.* Præstat antidotus analeptica seu resumptiua, nutriens, humectans, roborans, quæ velut exangues ac tabidos erigit: Et Diasatyrion nutriens, *Antidotus analeptica & Diasatyrion.* genitale semen augens, venerem ignauam, & quasi sopitam erigens ad liberorum procreationem. Ambra, moschus cibis inspersa parem vim habent: vt vinum odorum, tenue, micans, quod quia blando calore spiritus creans ac vegetans cupidinis ignes accendit, potio veneris à nonnullis appellatur. Illinantur lumbi, pecten & scrotum his quæ canimus, vel balsamo Peruuino cum zibeti granis. Ab his continere se debent cælibes, & quibus est vota vitæ castitas, sed victus genus sequendum quod minimum, alat refrigeretque plurimum.

GONORRHÆÆ VERÆ CVRATIO.

CAPVT XIIII.

SEMINIS effluuium, quo non genitura moratur,
Sed cadit inuitis, nulloque cupidinis œstro
Quamprimùm cohibe, tabes ne lenta sequatur.

Frigida cohibentia, & effluere semẽ prohibentia.

Oxalis & melo, cucumisque, cucurbita, blitum,
Portulaca, rubus, vitex, lactuca, rosarum
Lanugo, croceusque imprimis flosculus, harum
Denique rubrarum liquor & conserua, papauer,
Et cornuceruí, tria santala, coraliumque,
Caphura, plantago nymphæaque frigida cogunt,
Efferrique extrà prohibent præ frigore semen.

Calida siccãtia semen, eiusque generationem impedientia. Tabellæ siccantes.

Siccaque quæ ruta est, pariterque calore notata,
Cannabis haud sinit hoc, calamintaque, menthaque gigni:
Hoc etiam genitum tenues dissoluit in auras.
Hinc è cannabeo, Lactucæ semine, Rutæ,
Puluere coralij, Cornuceruique, tabellæ
Sacchare cum decuplo fiant, tenuique liquore,
Quem rosa, vel quem mentha dabit, quæ pondere drachmæ
Antè cibos sumentur. Et vnguine tota madebit

Vnguentum.

Lumborum regio, capiat quod santala rubra,
Armeniæ bolum, ceramque, oleumque, virenti
Quod meat è Myrtho: folijs rutæve, vel Agni
Cingatur casti, grauis est si lamina plumbi,
Quæ gestata solet calido conducere Reni.

Potio refrigerans cohibensque.

Lactucæ è folijs, portulacæve, rubive,
Seminibus gelidis, Nymphææ flore, liquore
Punicei mali cum sacchare potio fiet,
Frigore quæ in testis cohibebit corpore semen.
Sit paucus tenuansque cibus. Quæ lympha bibetur

Sentiat extinctum chalybem, coctosque lapillos.
Siccus & egelidus sit qui spirabitur aër,
Cura, laborque grauis, malè tincta ac sordida vestis,
Improbus vt fugiat tenera cum matre Cupido,
Cuius sperma frequens ac debile reddit imago.

COMMENTARIVS.

1 GONORRHÆA, fluor est seminis, quæ, vt fluor omnis, ab excretricis fit robore, vel imbecillitate retentricis. Robur indicat arrectio Colis, imbecillitatem demissio. Gonorrhæa quæ tenso pudêdo fit, seminis copiæ signum est: ideoque si molesta, vt iuuenibus non nuptis, & viduis, eius inhibenda generatio venæ sectione, Cassia sumpta cum syrupo nenupharino, diæta refrigerante tenuique. Quæ demisso Pene fit, & retentricis facultatis imbecillitate nascitur, de qua nunc agimus, ea præsidia requirit quæ versibus exprimimus. Quoniam verò semen vndique deciduum est, metuendum ne ex eius effluuio continuo corporis vniuersi languor & atrophia consequatur, attrito tandem natiuo calore, partibusque singulis suo genio, seu pabulo priuatis. Fit enim semen à benigniore sanguine, quo quùm alantur omnes corporis partes si perenne fit, assiduumque seminis effluuium abeunte sanguine spirituque cum semine, necessum erit famelicam corporis molem minui sensim atque marcescere. Non igitur hic solis duntaxat obscænis partibus prouidendum, sed insuper corporis vniuersi firmandæ partes. Parabitur in eam rem opiata sequens. ℞. conseru. rosar. bugloss. borrag. an. ℥ j. conseru. nenuph. ℥j. ß. puluer. triumsantal. rasur. eboris cornu ceru. corall. rubr. an. ʒj. aromatic. rosat. diarrhod. abbat. an. ʒij. Cum iulepo rosac. quantum satis fiat opiata mollis, de qua sumatur manè & vesperi nucis iuglandis quantitas. Frequens esto syrupus granatorum, myrthillorum, nenupharis, papaueris, iulepus rosaceus, oxysaccharum simplex. Sumentur è cochleari, vel ex aquis refrigerantibus iulepi forma. Cibus sit ex euchymis carnibus cum herbis frigidis, vt oxalide, lactuca, portulaca. Potus, ex aqua chalybeata, vel ea, cum qua parui silices coxerint.

Externa spermatis generationem remorantia.
Nitidæ mollesque vestes quia sensus exhilarant, veneris illecebræ sunt: venerē auocant sordidæ duræque quia contristant.
Fluoris omnis causæ duæ, nempè facultatis excretricis robur, & retentricis imbecillitas.
Gonorrheæ vtriusque curatio.
Semen ex omni corporis parte deciduum.
Generatio seminis à sanguine.
Opiata Gonorrheæ sedandæ conferens.
Astringentes refrigerantesque syrupi.

GONORRHÆÆ VIRVLENTÆ Curatio.

CAPVT XV.

SEMINIS *effluuium, quo tenso vt fune pudendo*
Fertur ab hoc virus sæuo comitante dolore,
Non ea quæ cohibent, sed quæ sunt blanda requirit,
Gonorrhæa fœda cathartica. *Quæque simul vacuant. Hinc manna, Rheumque bibatur*
Et lenitiuum, terebinthina tota voretur,
Cassia sitque frequens. E poplite, malleolove
Vena sectio. *Purpureus manet facto de vulnere sanguis.*
Mulsio virulentã Gonorrheam leniēs. *Mulsio contulerit, quam semina frigida condent*
Quæ maiora vocant, pinusque, & amygdala dulcis,
Sacchare cum niueo, hordique & plantaginis vnda.
Syrupi. *Nenupharis velut, althææ, violæque syrupus.*
Quisquis inest Peni ferus ardor, lacte remittet
Fotus Penis è lacte vel aqua tepēte. *Si madet in tepido, tepidave fouetur in vnda.*
Sed quia non simplex dolor est, at cæca veneni
Pernicies, veneris congressu nata maligno,
Quare queant illam quæ proprietate fugare,
Occulta vi fœdam Gonorrheam fugantia. *Qualia Chyna, apios, & Sarsaparilla, medulla,*
Scobs & Guaiaci, virus quibus omne feratur
In tenues auras, largo sudore citato,
Mollia iura probo teneri de carnibus hædi,
Gallinæ pulli, vituli, iuuenisque columbæ,
Cum cærefolio, atque acido cum rumice, molli
Lactuca, linguaque bouis: ptisanamque, vel vndam
Graminis, incocta chyna vel Sarsaparilla.

COMMENTARIVS.

Gonorrhæa virulenta quid. 1 GONORRHÆA virulenta, fluor est quasi putridi, virulentique seminis, ex impuro concubitu genitus. Nascitur verò, quùm tempore congressus morbida quædam excretio manans & exhalans ab

vtero, per meatus tùm apertos atque patentes, in partes præparando, perficiendoque femini dicatas insinuat intruditque se: qua vasorum spermaticorum sequitur imbecillitas, indéque seminis effluuium, à prostratione natiui caloris, venenataque qualitate putridum, spurcum & graueolens, cuius causas signaque lib. 3. cap. 33. dedimus. Curandi verò sumatur exordium à clystere, dein Cassia sola detur, aut electuarium lenitiuum, si facilè mouetur æger, & actior humor exasperat. Si pigrior est, vigetque bilis, adde Diaprunum, aut confectionem hamech, vt existente phlegmate terebinthinam. Quanã verò parte mittédus sit sanguis ambigi potest. Si namq; basilica scinditur, Venerea lues metuẽda, rapto in superiora veneno: quod nõ fiet aperta pedis vena, nõ erigente se maligno humore, sed in suo fonte recluso, velà principibus partibus longè secluso. Veruntamen in plethora primum humeralis, sequentique die saphæna benè tundetur. Illa namque deplet vniuersum corpus, hæc autem virulentam materiam ad inferiora cito reuocat atque reuellit, vt ei mora non detur superiores partes inficiendi. Sequens ab his mulsio Renum vias lubricabit, virulentamque materiam leniet, ac mitigabit. ℞ Amygdal. dulcium vnc. 2. semin. quatuor frigid. maior. mundat. & pineol. an. vnc. sem. semin. papaueris albi, si magnus ardor est ʒij. Terantur in mortario lapideo cum aqua fontis prius cocta, vel aqua hordei si detergendum, vel plantaginis si reprimendum, vt in morbi declinatione, cumque saccharo sufficienti fiat mulsio. Tùm, ℞. cærati refrigerantis Galeni, & vnguenti popul. loti in aqua rosar. an. ℥j. ol. violac. & nenuph. an. vnc. sem. caphur. grana decem. Misce pro litu regionis Lumborum & Renum. Bibetur Sarsaparillæ, Chynæ, Guaiaciue decoctum, quorum doses sequenti capite describentur.

Gonorrhea fœda generationis mo-dus.

Qua parte in Gonorrhea fœda mittẽdus sanguis.

Mulsio.

Vnguentum pro lumbis & renibus.

VENEREI MORBI CVRATIO.

CAPVT XVI.

CVRA *luis Veneris non est benè tuta pudendæ,*
Quandoquidem nec causa patet. Tamen esse venenum
Constat, in humores quod agit, mollesque medullas,
Ossaque, polluto genitum de semine. Nota
Sed non esse solet vis & mensura veneni.
Hinc recidiua mali sequitur plerumque. Sed ista

Causa luis venereæ.

Cur venerei morbi malè tuta curatio.

Quæ celebres habet authores via prima medendi est.

Venerei morbi curationis progressus.

Imprimis ægri quæ sit natura Machaon
Inquirat, quæ temperies, quis & humor abundet,
Quodque in eo latitet vitium, vacuanda ferantur

Purgatio.

Arte suis vt quæque vis. Benè Senna coquetur
Cum lupulo, lactisque sero, linguaque bouilla,
Cum violis, fumo terræ potanda. Vel Hamech
Cum lenitiuo dabitur confectio primùm.

Vena sectio.

Et si phlegma nocet, purgabit Agaricus albens.
Vena dein tundetur. Et est vbi siccior humor,

Balneum.

In tepidis mollescet aquis cutis, indè meatus
Vt pateant, fædumque abeat sudore venenum.

Sudores excitantia.

Quem scabiosa potest, & Tormentilla mouere,
Succisa, & cardus benedictus, odora Melissa,
Iuniperus, reptile sua latitare sub vmbra
Fraxinus haud patiens, & Personatia, Buxus,
Pluraque quæ nostro tellus producit in axe.

Hydrotica celebria, venereæ luis alexiteria.

Chyna sed inda magis, & Sarsaparilla probatur,
Quæque medullosi bibitur decoctio ligni
Guaiaci, seu sancti, alio quod manat ab orbe.
Sed quia Cor gliscens virus, cerebrumque lacessit,

Insignes opiatæ conserva, pulveres.

Synthesis Alchermes, Mithridatica,Ferneliana
Theriaceque iuuat: simul & conserua rosarum,
Anthos, buglossi, borraginis atque melissæ,
Puluis & è gemmis, is & est cui nomen ab Ambra.
Sæpiùs hic verò repetas, variesque catharsin,
Humori ne fœda lues impacta moretur,
Perque vices sudore abeat reliqua aura maligna.

Litus ex hydrargyro saliuationem afferens.

Si minùs hæc, quæ ferre solent plerisque salutem
Contulerint, è Mercurio litus indè sequatur,
Quo se spurca frequens reiectet ab ore saliua.
Quùmque ægri corpus linitur, vel sarsaparillæ,

Guaiaci, Chynæve liquor potetur, vt illo
Vanescat quod Mercurio solet esse venenum.
Quique litum se posse negat tolerare, Vigonis
Perferat emplastrum tibijs, humerisque locandum,
Articulisque, quibus pariter fluat ore saliua.
Mercurij celebrant mixto catapotia moscho,
Scammonóque, Rheoque, Auro, triticique farina,
Quæ liquor excipiat tenuans, acidusque Limonis.
Terque iubent denis vnum glutire diebus.
Hocque luem solo veneris medicamine tolli
Posse putant, marathri lymphæ sed vt vncia quaque
Hebdomada potetur, aquæ & semuncia vitæ.
Non benè suffitu veneris contagia cedunt
E Ladano cum cinnabari, cum mastiche, Thure,
Styrace, Iuniperi gummi, è quibus esse trochisci
Et calamo redolente solent. Magis illa probantur
Quæque per os vacuant, vacuant & crassa per aluum,
E cute quæque fugant tenues, fluidosque liquores,
Decocto ligni Guaiaci & sarsaparillæ.
Iamque modum victus paucis stringamus. Vt æger
Perferat ad finem morbi toleranda, cibetur
Principio lautis epulis, vt carne vel hædi,
Perdicis, pulli quem dat Gallina, capi-ve,
Turturis, aut iuuenis Leporis, iuuenis-ve columbæ.
Sed potius sit vt assa placet: benè coctus, aniso
Vel sale conditus panis, Chyna addita lymphæ.
Quùmque per os fluere incipiet, si forte fluorem
Euocat argentum viuum, non carne cibandum,
Sed prunis coctis, concreto iure, vel ouo.
Quùm furor & rabies cessarit, rursus alendum
Plenius, antiqui renouandus amorque lyæi,
Quo calor exangues & vis accurrat in artus.

Mercurij venenata qualitas emendanda potu sarsaparella, chynæ Guaiacive, quæ sunt illius alexiteria.

Suspecta lues venerea curatio per suffitus.

Victus genus in lue venerea tenendum.

COMMENTARIVS.

1 VENEREI morbi signa causásque lib. 3. capite postremo sic exposuisse me arbitror, vt nemo sit, qui his expensis malum ignoret. Vellem autem vt illa nota sunt, ita pateret curatio, quæ hactenus celeberrimos & Medicos & Chirurgos variè torsit, quùm difficilia fuerint inuentu remedia, quæque sunt inuenta non benè constent, neque probentur ab omnibus: ideóque non probentur, quod quibusdam opitulentur, alijs damno sint. Nonnullijs enim arridet diæta tenuis, qua cum indici ligni liquore perfectam sanationem pollicētur. Quibus consentit Afrorum, Hyspanorum, Italorum, experientia. Quidam cibos optimi succi commendant, victúsque genus paulò pleniùs, venæ sectione medicamentísque vacuant: deindè Sarzaparillam, Chynam biliosis, pituitosis Guaiacum propinant, hydrargyrum censent esse fugiendum, quod eius inunctio corruptelam inferat corpori, sitq; eius putredinem inferentis signū vultus liuor, & fætor in os & nares assurgens: qui tantus est, vt latè vicinum aerem inquinet, ægros interdum enecet, astantes fuget, ipsos etiam Medicos & Chyrurgos inficiat, quos salutis & questus desiderium cogit interdum cum eis morari diutiùs. Ex quo mercurium venenum esse statuunt. Quùm enim inquit Galenus, alicuius corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium apparet, aut diffluens, aut grauem reddit odorem putrediuis, hunc venenum sumpsisse proferunt: quod contingit ab hydrargyro. Contra tamen opinantur plurimi, nullam esse posse sine mercurio curationem: eum esse solum, qui tenuitate substantiæ, mobilique natura penetret in intima quæque corporis, huiusque morbi venenum in solidis partibus abditum euocet & attrahat, vt Viuerra, seu furunculus lepores è terræ cauernulis & speculbus. Id indicare curationem, quam volunt è pilulis mercurialibus, lituque ex hydrargyro certissimam: quæ tamen tuta non est sine Guaiaci, Chynæ, Sarzaparillæ-ve decocto, quod verum est venereæ luis alexiterium, quodque frigus hydrargyri calore frangit, & venenatam vim occulta qualitate retundit. Quos vt conciliemus, certum esse statuimus hydrargyrum noxium, & malignæ esse naturæ. Sed vt Vipera, quæ venenum in se lethale gerit, simplicibus emendata salubribus, venenis aduersatur, ita mercurius præparatus vt decet, venerei morbi virus potest obtundere. Quem tamen ita suspectum esse velim, vt non nisi postremo loco, deploratísque penè rebus existimem vsurpandum. Miscter quidem ac decertet in hoc prælio, sed non antè quàm res ad triarios redierit. Vt ergo veram ac germanam venerei morbi curationem attingamus, vbi plethoricum est corpus, semel, iterumque sanguis vena secta minuatur: vbi cacochymum, si bilis superat, cholagogo: si pituita, phlegmagogo: sin vstus humor, melenagogo [illegible] repurgetur. Et quia materia communis pituita putatur, quandoquidem [illegible] febre sit, noctuque dolor acuatur, calida, quæque [illegible]tam cogunt, purgant, euocant, ad morbum propulsandum afferenda

Varia luis venereæ curatio.

Hydrargyri. seu mercurij venenata qualitas.

Galen lib. 6. de loc. affect. cap. 6.

Authoris opinio de hydrargyri vsu.

[illegible] luis [illegible] curatio.

[illegible]

renda. Sic, ℞ fol. chamædr. chamæpith. agrimon. beton. fumar. cuscut. scolopendr. ceterach. capill. ven. an. Mj. semin. citri, card. fænic. an. ʒij. liquirit. ras. ʒiij fol. senn. mundat. vnc. 1. Fiat decoct. Cape de colat. lib. ß. In qua infunde rhei elect. & agaric. recenter trochisc. an. drach. 2. sem cinnam. ℈j. In expressione dissolue elect. diacartham. vnc. sem. syrup. laxat. rosar. vnc. 2. fiat apozema pro duabus dosibus, quæ sumantur matutinis alternis. Quies detur in geminos dies, à quibus descendat æger in balneum aquæ tepentis per duos aut tres dies, maximè si fuerit temperamenti calidi siccique. Iulepum in eo sumat, qualis est sequens. ℞. aqu. stillat. meliss. card. scabios. an. ℥iij, syrup. capill. ven. ℥ij. misce. fiat iulep. pro duabus dosib. Postero ab egressu balnei die communis clyster in anum indatur. Hinc, ℞. sarzapatill. vnc. 4. chynæ per taleolas incisæ vnc. 2. Madeant in sex libris aqu. fontis diem vnum, indéque bulliant ad tertias, addita sub finem cinn. ʒß. Vel ℞. scobis, seu medull. ligni sancti lib. 1. Infundatur in octo libris aqu. fontis diem vnum, hinc igne lento bulliat, ad tertiæ partis consumptionem. Colatura reseruetur in phiala vitrea, ex qua, vt ex sarzaparillæ, Chynæque decocto sumatur ℔ß. quotidiè sub auroram, vt erumpant sudores in lectulo, pomeridianis horis ℥iiij. plus minùs, habita ratione virium, sexus, ætatis, temporis. Ex magmate decocti fiat potio cõmunis hoc modo. ℞. magma decocti superioris, vuarum Damascenarũ, aut Corynthiacarum ℥ij. liquirit. ras. ℥ß. cinnam. ℈ij. Bulliant in lib. decem aqu. fontis ad tertias pro communi potu. ℞. conseru. rosar. & meliss. an. ℥ij. opiatæ Fernelij. cortic. citri cõditi an ʒiiij. Theriac. & Mithrid. veter. an. ʒij. cõfect. alkermes ʒj. elect. de gemm. ʒß. Cũ syrup. de pomis odoriferis fiat opiata. Sumatur nucis iuglandis quantitas, hausta quaque dosi decocti superioris. Purgabitur hoc modo. ℞. medull. cass. ℥j. confect. hamech ʒii. syrup. Saporis regis vn. 1. Cum aqua card. fiat dosis Vel ℞. cathol. ʒvj. elect. diacartham. & diaprun. laxat. an. ʒij. syrup. limon. ℥j. Cum aqua melissæ fiat potio. Vena debuit initio curationis aperiri, quæ poterit in plethora scindi rursum, vt liberi sint patentesque meatus ad exclusionem virulentæ materiæ, quam vel renouato superiore decocto sudores excitante moliemur: vel eo quod è domesticis nostris simplicibus ita parabitur. ℞. radic. personatæ, tormentill. Succisæ seu morsus an. drac. 3. fol. scabios. meliss. chamædr. chamæpith. an. Mj. semin. citri, fænic. cardu. granor iuniperi liquirit. ras. an. vnc sem. Madeant in aquæ tepidæ lib. quatuor, indéque bulliant ad tertias. In collat. dissolue saccha. albi vnc. sex. cinnam. drac. 1. Fiat Apozema cuius dosis vnc. sex. Quendam vilioris sortis hominem accepimus in hac vrbe Parisiensi sibi peperisse in venereo morbo curando nomen, non aliundè, quàm quod decoctum Personatæ, quæ Lappa maior & Bardana, vulgo *Glouteron* appellatur ægris exhibebat. Vidi verò nobilem venereis vlceribus maculisque fædatum, qui se, vacuato per me corpore iuniperi granis quotidiè manè deuoratis, ab eo morbo vindicauit. Sed alterius orbis hydrotica quæ diximus tutiora comprobauit vsus, quibus ideò magis fidendum est, & hæc iteranda, donec morbus omninò remiserit, ca-

Apozema laxatiuum.

Balneum aqua tepida.

Iulepus.

Decoctum

Potio communis ad affectum venereum.

Opiata.

Potiones cathartica.

Vena sectio.

Obseruatio notatio lue venerea.

tharticis octauo quôque ferè die repetitis, vt his materia cra ſſior, in qua primùm virulentus inſidet ſpiritus, in anum abeat: illis, quiſquis eſt tenuior in habitum corporis ſparſus, in cutem, prouocatis ſudoribus efferatur. Qua methodo virulentas corporis maculas nullo adhibito topico deſijſſe, ceſſaſſe nodos, nocturnos dolores euanuiſſe in plurimis animaduertimus. Si tamen ea morbi contumacia eſt atque feritas, vt iſtis non conquieſcat, ad hydrargyrum recurre. Paretur vnguentum ex axungiæ ſuillæ libra, Mercurij quatuor plùs minùs vncijs, quo brachia, crura, plantæ pedum, axillæque linantur ad focum: hinc inſtrato decumbat æger. Bibat Guaiaci decoctum, quod cum ſarſaparilla chynaque diximus eſſe Neapolitani morbi, Mercurijque verum alexiterium. Victus genus dilucidè noſtris verſibus expreſſum.

Hydrargyroſis ex vnguēto Neapolitano.

NONI LIBRI MEDICÆ Decados Finis.

FRANCISCI PORTI,
CRESPEIENSIS VALESII,
MEDICIQVE PARISIENSIS
Medicæ Decados

LIBER DECIMVS.

PRÆFATIO.

Ostremvm iam restat opus, mihi casta faueto *Inuocatio, qua Deipara Virginis fauor exposcitur.*
Cælicolûm regina, parens & nata Tonantis,
Fæmineis vt opem vario medicamine morbis
Ferre queam. Tu fæmineæ succurrere sorti
Et potes, & debes, homini quæ sola cadenti
Æternum mundo peperisti fæmina Solem.

HYSTERICA MEDICAMENTA.

CAPVT I.

Hysterica medicamenta.

RIGIDA *sunt, mensesque solent cohibere fluentes*
Nenuphar & cytinus, cytinoque Balaustia iuncta,
Semper & herba virens, & portulaca, rubusque,
Plantago, semenque Rhois, cornuque perusti
Scobs Cerui, lotique, Eborisque quod India mittit.
Hysterica calida. *Calfaciunt, mensesque cient Camomilla, Melissa,*
Aristolochia. *Betonica, insignis lochijs quæque herba mouendis.*
Arthemisia, Marrubium, syluatica Laurus,
Quoque thymum pascuntur apes, poliumque, quod altos
Nobilitat montes, Ocymum, serpilla, decora
Lilia, Parthenium quod Amaracus, origanumque,
Trifolium quod odore potens, Asarumque, Sabinus,
Pullegium, seseli, calamintaque, ruta, melanthi
Semen, vt & smyrni, dictamni, pæoniæque,
Iridis & scordi radix, Rubiæ, atque cyperi,
Gentiana. *Illius & nomen cui Gentius indidit herbæ.*
Bdellion & styrax, stacte cynareia myrrha,
Oppopanax etiam, sagapenum, galbaneusque
Vterum roborantia. *Virus olens succus, pauidoque e Castore testes,*
Menstrua qui partusque trahunt, rubeasque secundas.
Electrum, succinum idem quod ambra citrina, quæ sistendi firmandique vim habet. *Languor vbi est vtero firmat bistorta, rubensque*
Coralium, pallensque liquor, quem Populus arbor
Fundit, & Electrum seu citrina Ambra vocatur,
Et caryophillum, nux & moschata, macerque,

Costusque, Angelicam cuius vice sumere fas est,
Nardus, odoratus calamus, ben atque zoinus,
Et styrax, & in his redolentia Moschus & Ambar.

COMMENTARIVS.

1 VTERO conuenientia, quæ vocamus hysterica, vel eius exuperantem fluorem supprimunt, vel menses euocant, vel roborant, firmandóque recreant. Quæ reprimunt, ea quoque refrigerant, vt nymphæa, quæ veneris impetus & insomnia sedat, sistit muliebre profluuium, & genitale semen extinguit, vt semperuiuum & portulaca, quæ strangulatus etiam vteri cohibet. Plantago, cytinus, balaustium, rubus, rhois semen, cornuccerui vstum & lotum, eboris rasura, quapollent refrigerandi astringendique vi, menses albaque vuluæ profluuia frenant. Quæ menses euocant calida sunt, vt chamæmælum, anodina digerendique facultate præditum, qua potu insessuque menses & fœtus expellit, duritias vteri flatusque discutit. Betonica purgat vterum, eundemque roborat, conceptumque retinet: vtilis ideò prægnantibus, quibus illuuies sordida manat ab vtero. Parthenium seu matricaria, quam Amaracum appellant, quod amaro sapore sit, laurus, lilium, trifolium odoratum, sampsucus seu maiorana menses cient, strangulatui conferunt, vuluæque duritiem insessu molliunt. Aristolochia, marrubium, thymum, polium, serpillum, pulegium, calaminta, sabina, seseli, dauci semen, asarum, melanthium, smirnium, cyperi, rubiæ maioris, iridis, gentianæ, dictamni radix præter hæc secundas etiam & fœtus excludunt. Myrrha, styrax, bdellium matricem emollit, & clausam aperit, menses & partus extrudit. Castoreum partus & secundas. Sagapenum & opoponax menses quidem trahit, sed fœtus enecat. Galbanum sumptum & admorum menses partusque ciet. Vterum verò firmant Bistorta, frigoris astrictionisque particeps, vt Coralium & succinum, quod etiam odoris suauitate recreat: magis verò Caryophillum, nux moschata, macer, costus, spica nardi, calamus aromaticus, benjoin, styrax, moschus, Ambra, quæ vi siccandi impuritatem absorbent, odore fragranti spiritus exhilarant fouentque, blandoque insuper calore concipiendi spem adferunt. Quibus quo modo sit vtendum in syrupis, iulepis, vnguentis, emplastris, pessis, fotibus, tabellis, opiatis, condìtis & variè purgantibus, sequentibus capitibus, si superis placet, aperiemus.

Nymphææ semperuiui, Portulacæ vires.
Plantaginis etiam cytini balaustii, rubi, cornucerui.
Menses euocantia.
Chamæmæli vires.
Betonicæ vires.
Matricariæ, lauri, lilij, trifolij odorati, maiorana facultates.
Quæ præter menses, partus etiam & secundas expellunt.
Vterum firmantia
Odoris suauitate recreantia, spemque conceptus adferentia.

MENSTRVÆ PVRGATIONIS PRÆter naturam suppressæ curatio.

CAPVT II.

Pro variis mensium suppressorum causis varia curatio.

I dolor exoritur suppressis mensibus, huius
Quæ sit causa vide. Vigil est si cura, laborque,
Otia sectetur mulier, placidumque soporem.
Si sudor, fluor aut ventris, tepidi've cruoris,
Sistatur. Sin pinguis adeps grumus've, liquetur.
Si crescens caro, dematur. Si lentior humor,
Findatur calido fotu, motuque, catharsi
Ex hyera, diaphænico, tenuantibus herbis:
Ut marathro, hyssopo, calaminta, pullegioque.

Menses euocantia

Compositi è Myrrha menses aperire trochisci
Sæpe solent, vt ius cicerum cum petroselino,
Butyro pingui, vituli vel carne, capique,
In quibus adde crocum. Rubiæ benè lympha bibetur
Tinctorum, vel menthastri, tenuis've Sabinæ.
Gratior est quæ cinnameo de cortice manat.
Quodque per Hippocratis manicam cum sacchare, ligni &

Vinum Hippocraticum.

Cortice cinnamei premitur stillatque falernum.
Suffitus qui fit per aromata menstrua ducit

Suffitus ad uterum suppressis mensibus.

E maioranæ, baccharum puluere lauri,
Iuniperi, Nardi cum styrace, benque Zoino.

Insessus.

Ducit & insessus Camomillæ è floribus, anthos
Cum maiorana, nepeta, origanoque, thimoque.

Litus partium externarum incumbentium utero.

Illitus vt pubis, velut inguinis ex oleo, quod
Nux moschata parit, ladanum, succusque melissæ
Cum cæra mixta. Pessusque è Mercuriali,

Pessarium.

Puluere cum myrrhæ, moscho redolente, vel Ambra.

Sæpiùs at venis uteri qui crassus inhęret
Causa mali cruor est. Actùm Iecoraria vena,
Poplitis hinc aut malleoli reseranda. Sed antè
Fæx erat iniecto molli clystere per anum.
Quique repurgari debere superfluus humor
Visus erit, cedat seu fel, seu phlegma catharsi.
Balnea succedant, & in his althæa coquatur,
Malua, chamæmalum, marathrumque, & odora melissa.

Quando muliebribus suppressis secanda vena. — *Purgatio.* — *Balneum.*

COMMENTARIVS.

1 QVVM menses naturaliter, statoque tempore fluunt, mulieres sanæ sunt: ægrotant, si labuntur immodicè. Sed ab vtero morbi fiunt, quùm menstrua præter naturam suppressa sunt atque subsidunt, ex Hippocrat. Aph. 57. lib. 6. Aphor. Ex cuius sententia retentio muliebrium vteri proprius affectus est. Cuius multæ quidem causæ sunt, quas lib. 4. cap. 4. scrutati sumus. Sed præcipuæ, maximéque communes habendæ sunt crassities & copia sanguinis, & obstructio, qua vasa comprimuntur atque denantur. Quamobrem vbi sanguinis copiam morbi causam esse nouerimus, clystere proluatur aluus: quo reiecto mittatur sanguis ex humerali primùm, qua totius corporis vacuatio consequatur, deinde malleoli vena, qua cruor ex vtero reuellatur. Si sanguis crassus est, lentus & frigidus, vt in melancholicis otio torpentibus, purgetur etiam corpus hystericis leuiter aperientibus, vt artemisia, melissa, betonica, cum senna, catholico, syrupo laxatiuo rosarum, sequaturque à vacuatione balneum. Sin obstructio sine febre est, à crassis, pituitosis crudisque succis, purgetur corpus apozemate tali. ℞ radic. apij petrosel. fænic. gramin. eryng. an. ℥j. rad. pæon. scord. an. ℥ß. fol. arthemis. beton. meliss. capill. ven. an. Mi. flor. salu. bugloss. borrag. an. Pi. fol. senn. & passul. Damascen. an. ℥iß. Fiat decoct. & colat. ad ℔ß. In qua infunde agaric. trochiscat. ʒiij. Rhei elect. ʒij. cinnam. nucis moschat. caryophill. an. ℈j. Expressione facta dissolue syrup. laxat rosar. ℥ij. Fiat Apozema pro duabus dos. Vel, ℞. aloes optimæ vnc. sem. agaric. ʒij. croci, myrrh. an. ʒß. cinnam. ℈j. Cum syrup. de arthemis. cogantur in massam, ex qua fingantur pilulæ tres pro ʒß. quæ deglutiantur hora somni: vel eadem dosis sumatur antè pastum pilularum ex hyera. ℞. fol. origan. calament. Pulegij. polij montani, nepetæ, maioran. chamæm marrubij odorati, abrotoni an Mi. rorismarini cum floribus Mij. Coquantur in aqua pro fotu pedum, tibiarum & crurum, reliquarum indè partium vtero vicinarum. Quia verò suffitus aromatum muliebria ducit, ita decernatur. ℞. ligni aloes, calami aromatic. spicæ. nard. rosar. rubr. an. ʒij. styracis calamitæ, succini an. ʒiij. Misce. Fiat puluis conijciendus in prunas ad suffitum. Pessarium vero sic. ℞.

Retentio menstruorum vteri proprius affectus. — *Communes suppressorum mensium causæ.* — *Curatio varia pro causarum varietate.* — *Apozema menses prouocans.* — *Pilulæ.* — *Fotus.* — *Suffitus.* — *Pessarium.*

rad. ireos & rosar. rubr. an. ʒiij. styracis liquidæ ʒvj. ciuetæ Ambræ, moschian. gran. 3. Fiat puluis, qui linteo exceptus accommodetur in pessum. Radix ireos oleo moschatæ nucis illita, pessique modo sinui pudoris indita validè menstrua prouocat, vt enemata crebra quouis tempore per sedem immissa, quæ describi possunt hoc modò, ℞. radic. enulæ, petrosel. fænic. an. vnc. 1. fol. arthemis. matricar. malu. bismalu an. M1. semin. anis. fænic. rutæ an. ʒj. fol. senn ℥j. Fiat decoct. & colat. ad ℔j. In qua dissolue cathol. & hyer. simplic. an. vnc. sem. mell. mercur. & ol. lin. an. vnc. 1. butyr. recent. vnc. 2. Fiat clyster. In eam rem faciunt syrup. capill. ven. de hyssopo, de calaminta, de prassio, de arthemisia, de duabus & quinque radic. vt & trochisci de Myrrha nuncupati.

Clyster menstrua prouocans.

FÆDI VIRGINVM COLORIS Curatio.

CAPVT III.

Curatio fædi virginum coloris à frigidis crudisque succis.

FÆDA puellaris mixto pallore virori
Si cutis à potu gelidæ est, nimioque ciborum
Vsu crudorum, bibitur benè iuncta falerno
Lympha, merum absynthi, ex auibus cibus vtilis assis.
Conueniunt hyeræ pilulæ, Ruffique, catharsis
Quæ stomachum frenans, fel, phlegmaque trudit in aluum.
Qualis quæ mentha constet, nardoque, galanga
Cum Casia, flauoque Rheo, iunctoque trochiscis
Hoc niueo atque leui quem mittit Agaria fungo:
Pallidulæque Rosæ, qui sit cum sacchare, succo.
Sumpta tabella iuuat Chalybis de puluere, cum quo
Sit diamargaritôn tenuis cum mastiche puluis,
Synthesis alkermes, gemmæ, exhilaransque Galeni.
Ventriculus tepido foueatur odore cyperi,
Absynthi, origani, calami redolentis aroma.
Sin ea vel piperis, caryophillumve, nucisve
Moschatæ, salis aut nimio succedit ab esu,

Agaricus trochiscatus.

Tabellæ dimatura chalybis.

Curatio fædi virginum coloris à calidorum esu.

Mollia

Mollia iura, velut quæ butyracea, virgo
Sorbeat, & vituli quæ ſunt de carne, vel hædi,
Cum portulacæ folijs, maluæque recentis.
Nulla magis prodeſt quàm Caſſia nigra catharſis.
Corpus & in tepida crebrò benè mergitur vnda. *Balneum frequens.*
Vel ptiſana, aut gelidi latices cum pane bibantur.
Si verò fædus color eſt, quia menſtrua nulla
Succedunt, quanam moueas memorauimus arte.

COMMENTARIVS.

1 PVELLÆ nubiles, viroque maturæ ſæpiùs in fœdos, quos pallidos appellant colores incidunt, à cauſis, quas expoſuimus lib. 4. cap. 6. quaſque potiſſimum ad tres hoc capite reducimus, nempè crudorum, aut calidorum ciborum eſum immodicum, aut retentionem menſtruorum. Si crudorum, pomorum, olerum, egelidæ multæ, cretæ, luti, carbonum, reliquorumque ſimilium eſus malum excitauit, curandæ ſunt, vt quæ Pica, ſeu Malacia laborant. In qua quùm impuris & alienis humoribus prematur refrigereturque Ventriculus, pilulis de hyera, quæque Ruffi nomine celebrantur vtendum, quibus humor ſuperuacaneus partim in aluum excludatur, partim coquatur, reddaturque ventriculo ſuus natiuus calor, quem attriuit humorum impuritas.

Quid agendum in fœdis virginum coloribus à cauſa frigida.

℞. maſſ. interior. pilul. de hyer. & pilul. Ruffi, quæ communes appellantur an. ʒiij. Cum aqua menth. vel ſyrup. de abſynth. fiat maſſa mollis, ex qua fingantur pilul. duæ vel tres pro ʒß. alternis diebus, aut bis in hebdomadæ deglutiendæ.

Pilulæ leniter purgantes, & cruda concoquentes.

His ſi nihil aut parum agitur, ℞. fol. agrimon. menth. capill. ven. an. Mj. ſemin. aniſ. fænic. coriandr. præparati an. drac. 1. liquirit raſ. drac. 2. ſummit. abſynth. roman. flor. ſalu. an. Pj. fol. ſenn mundat. ℥ ſem. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. & agaric. recenter trochiſcat, an ℈iiij. cinnam. nuc. moſchat. an ℈j. Expreſſione facta dilue cathol, duplicat. infuſ. & colat. ſyrup. de roſis pallid. an. vnc. 1. Fat doſis.

Purgans medicamentum infarctu liberans.

Tùm, ℞. ſpecier. elect. diarrhod abbat. aromatic. roſat. limaturæ chalybis an. drac. 1. elect. è gemm. drac. ſem. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua menth. vel meliſſ. fiant tabell. pond. drac. 1. Sumatur vna manè, altera veſperi, hora antè paſtus.

Tabellæ.

Vel, ℞. conſeru. roſar. & meliſſi an. vnc. 1. conſeru. flor. ſalu. ℥. ſem. ſpecier. elect. è gemm. aromatic. roſat. confect. alkermes an. drac. 1. Cum iulepo roſac. fiat Opiata mollis, ex qua detur quotidiè manè nucis auellanæ quantitas.

Opiata.

Foueatur ventriculi regio decocto menthæ, ſalu. ſpicæ nard. calami aromat.

Fomentum.

Linatur oleo menthæ, moſchatæ nucis, abſynthij, maſtiches, addito puluere caryophillorum & pauca cæra.

Litus.

Miſceatur in potu cum aqua vinum: ſed vinum abſynthites ieiuno ſtomacho ſum-

Pallidorum colorum à calida causa, curatio.

ptum valdè confert. At si ventriculus reliquumque corpus vsu calidorum fœdos colores attulit, contrarium agendum est. Cibus namque potusque refrigerans & humectans esse debet, danda sæpe Cassia, quæ biliosos humores attemperet & expurget. Frequens esto balneum ex aqua tepida. Sique malum à suppressione mensium excitatum est, his remedijs prouocandi, quæ superiori capite dictauimus.

HYSTERICÆ SVFFOCATIONIS, & furoris vterini Curatio.

CAPVT IIII.

IVAT an hæc, vtero quæ suffocatur, an aura
Vitali careat primùm dignoscito, penna
Immissa in nares, pyrethri elleborique repleta
Puluere, detractisque pilis è parte pilosa
Hysterica grauia symptomata.
Hystericæ, quæ nec spirat, neque sede mouetur,
Nec sentit, iacet at sine vi, quasi triste cadauer.
Vitaque si superest, patiantur vincula partes
Extremæ, atque ab eis præsertim crura fricentur.
In hysterica suffocatione fœtida naribus, odorata vtero admouenda.
Fœtida odorentur, ruta, & quæ Galbana fumant,
Castoreum, Euphorbum, gagates, atque cremati
Igne pili, plumæque, & cornua quadrupedantum.
Grataque quæ fuerint, & suaueolentis odoris
Excipiat sinus hic, qui dicitur esse pudoris.
Qualia moschatus bombax, & odora Zibeta,
Odoratorum variæ species.
Gallia quæ suaui celebratur, Alyptaque moscho,
Ambraque, lignum Aloës, Caryophillumque, macerque,
Et styrax, Ladanumque: oleum quod lilia, costus
Spicaque dant, laurusque, ambra redolentia mixta.
Conueniunt primò ista. Sed est vbi crassior humor,
Cathartica.
Glande repurgetur vel clysmate fæcibus aluus:
Dein potu ex hyera, diaphænicoque, vel anthos
Conserua cathartica, sumenda forma boli.
Conserua in bolo, cum qua terebinthina lota
Iuncta sit, & fungus, cui nomen Agaria fecit.

Misßio sanguinis. Hysterica suffocationis a retento semine curatio.

Si peccat sanguis, reseranda in poplite vena.
Sin semen mala tanta trahit matrice reclusum,
Ægraque vel vidua est, virgo vel vota, linatur
Pars obscæna oleo cum pectine nenupharino,
Caphura odoretur, viridis cum cannabe Ruta,
Portulaca cibum lactucaque iungat: alendum
Sed tenui, parcoque cibo. Subiecta cubili
Herba sit & vitex, Castus quæ dicitur Agnus.
Nubilis at virgo, vel ea est quæ nupta, marito
Iungatur, feret amplexus bona multa virilis.
Quùm furor est vteri parili sanabitur arte.
Sed magis hic ausis quia se calor explicat ingens
Pluribus è venis salientem haurire cruorem.
Frigida sint quæcumque dabis potusque, cibique,
Sacchareusque liquor, clyster, balanusque: bibatur
Cassia Nymphææ aut violæ comitata syrupo.

Per sacchareum liquorem syrupos intelligo frigidos.

COMMENTARIVS.

1 SVFFOCATIONIS vteri terrifica signa causasque repetes è capite 5. lib. 4. Sed causæ præcipuæ sunt retentio seminis aut mensium, ex quorum corruptela teter vapor exhalat in Diaphragma, fauces, Cor & Cerebrum, qui spiritum arctat, pulsum intercipit, mentique mærorem ac tenebras insinuat. Quamobrem vt deorsum vergat malignus iste vapor, arctis vinculis ligandi pedes, fricanda crura, cucurbitulæ femoribus, seu coxis internis aptandæ, naribus admouenda quæ grauiter olent, vt assa fœtida, Ruta, Galbanum, Castoreum, Sagapenum, auium, præcipuéque Perdicum vstæ pennæ, pili, corium calceorum pariter vstum atque crematum. In vteri verò collum immitti debent quæ grati sint & suauis odoris. In id itaque digitum admouebit obstetrix illitum oleo moschellino, vel laurino, liliaceo ve, in quo moschus aut ciueta dissoluatur. Suffitus etiam fiet compositis trochiscis è styrace liquida, nuce moschata, macere, cinnamomo, Caryophillis, Ambra, zibeto, gallia moschata, cuius odore fragranti in pudoris sinum per infundibulum excepto deorsum reuocetur vterus, qui gratis ac suaueolentibus odoribus assolet delectari. Proluatur aluus acriore balano, clystere, potoque cathartico: basilica dextra primò scindatur, si mensium suppressio, phlethoraque causa morbi est, indè saphæna. Furor vterinus potissimum à retento semine nascitur: quod quia solitarium non est, sed generationem habet à feruido multo-

Causa principes strangulatus vteri. *Curatio suffocationis hystericæ.* *Fœtida.* *Odorata.* *Vterus suauiter olentibus delectatur.* *Furoris vterini præcipua causa, cuius sequitur curatio.*

que ſanguine, quo viduæ iuuenes, & florentes ætate, quæ ſolent hoc affectu corripi turgent, phlebotomiæ non videtur eſſe parcendum, vt ea refrigeretur corporis habitus, minuatur ſublata cauſa ſemen. Quod etiam minuet, obtundetque veneris ignes cibi paucitas, aquæ potus, lactucæ, portulacæque frequens eſus, culcitra durior, veſtitus ſimplex, pia lectio meditatioque, conſortium eorum hominum, quorum vita eſt innocens & inculpabilis. Quibus ſi non omninò tollitur ardor effe- rus, ſit Caſſia frequens & ſyrupus nenupharis; ſecetur vena ſaphæna, nec omittatur balneum æſtiuis ardoribus.

Semen minuentia.

MENSIVM IMMODICE FLVENTIVM Curatio.

CAPVT V.

ENSTRVA *quæ nimio ſunt pernicioſa fluore*
Secta manu larga cohibet Iecoraria vena,
Amplaq́; ſub geminis admota cucurbita mãmis
Cum multa flamma: ſtrictisq́; coercita vinclis
Et calefacta manus, repetitaque frictio ſæpe.
Vel ſucci, vel aquæ gelidi plantaginis hauſtus
Cum granatorum, myrthillorumque ſyrupo.
Puluere vel carabes, ſpodij, lemniue trochiſci
Armeijve luti: vel puluere Corallinæ,
Coralij rubei, vel Iaſpidis, atque Draconis
Sanguinis, & lapidis cui ſit de ſanguine nomen.
A quibus atque roſæ conſerua, Nenupharíſque
Symphitique, liquore etiam cum ſacchare myrthi
Syntheſis exurgat, de qua menſura petatur
Caſtaneæ, antè cibos aliquot ſumenda diebus.
Lanceolæ ſalicíſque liquor bombace receptus,
Aut molli lana peſſi genitalia forma
Imbibat, oxyrhodo vicinia tota linatur.
Congelat antidotus quæ dicitur eſſe Philonis
Et Requies, ſpiſſatque ferum pacatque fluorem,

Aſtringẽtia.

Puluis trochiſchorum è carabe, & è terra lemnia.

Lapis hamatites.

Philonium, & Requies.

Cætera si nequeunt compescere. Fæmina menses
Quæ patitur nimios iaceat tranquilla, cibetur
Exiguis epulis, succi laudabilis, assis:
Purpurei quibus adde Ribis, malique liquorem
Punicei, cum spinosæ fructu oxyacanthæ.
Floridus exiliens venam cruor esse secandam
Indicat; humorem furuus color & niger atrum
Fel viridis croceusve, & phlegma subalbidus ano
Quemque suo debere notat medicamine tolli.
Sed si languor inest, imprimis siste fluorem,
Tum vacues, quum sit noua vis, aut pristina mansit.

Victus genus.

Vena sectio. Quibus purgandum.

Virium imbecillitas ab immodica vacuatione, supprimendum fluxum indicat.

COMMENTARIVS.

Mensium fluorem immodicum reuellentia. Sistentia. Syrupus.

1 MENSIVM immodicus fluor secta basilica dextra dolorificis ligaturis & frictionibus brachiorum, affixaque sub mammis cucurbitula magna reuellendus. Astringentibus verò sistendus, sumptis syrupis myrthillorum, granatorum, cydoniorum, oxysaccharo, iulepo rosaceo, cum oxycrato, vel aqua rosarum, solani, plantaginis, vel hoc syrupo. ℞. succorum depuratorum plantaginis, ribes & granatorum an. ℥iij. sacchari communis, sed rosati potius ℔ß. fiat syrupus perfectè coctus. Vel hac opiata. ℞. conseru. rosar. symphit. nenuph. an. ℥iß. boli armenæ, terræ lemniæ coralli rubr. an. ʒij. Cum syrup granator. aut iulepo rosaceo fiat Opiata mollis. Admotis etiã sistitur fluor, vt emplastro contra rupturam & vnguento comitiss. pubi & lumbis inducto: pessario è folijs salicis aut plantaginis leuiter contusis, inuolutisque linteo, cum puluere sanguinis draconis, terræ sigillatæ, vel his similium. Missis etiam in vterum iniectionibus è sequentibus, ℞. fol. tapsi barbati, plantag. absynth. rosar. rubr. nucum cupressi, calycum glandium quercus an. ℥ß. cytini, balaust. an. ʒij. Bulliant in aqua cum austero vino pauco. In colatura ℔j. dissolue trochiscor. è carabe, & puluer. mastich. an. ʒj. de qua cape ℥iij aut ℥iiij. quibus fiat clyster metrenchites. Repurgandum corpus erit si cacochymum: cholagogis quidem, si bilis exuperat: phlegmagis si pituita: si niger humor, melenagogis, quorũ signa peculiaria lib. 1. tradita sunt. Sed priùs in reuellentibus, astringentibus, repellentibus, quæque fluentem sanguinem cogunt insistendum, si cõtinuum effluuium vires atterit atque prosternit, quibus erit iusculis succulentis & carnium expressis opitulandum. Purgamenta partus quæ lochia dicuntur vel retenta, vel immodicè fluentia parem cum mensibus curationem requirunt. Nec tamen temerè sistenda, quùm toto genere præter naturam sint.

Opiata.

Astringens ad vterum iniectio.

Quandò purgandum. Quandò repellendum & astringendum.

Lochia, seu purgamenta partus eandem cum mensibus curationem habent.

FLVXVS MVLIEBRIS CVRATIO.

CAPVT VI.

Fluor muliebris quid.

Vum sanies varij nullo ordine fœda coloris
Effluit ex vtero, fluor hic muliebris habendus.
Sistere quem primò licet astringentibus illis
Quæ nuper memorata. Sed & vacuare necesse
Vena sectio. *Si rubeus fluor & cubitalis vulnere venæ*
Purgatio. *Si pallens, flauente Rheo, similique catharsi*
Bilis erit demenda. Niger purgabitur humor
Cum lupulo sennaque, & ea quæ dicitur hamech
Antidoto, diaphænico pituita, lenique
Tubere, longinquis quod Agaria mittit ab oris.
Sanguinis inde serum marathroque, apioque feretur
In Renes, cruorve, secreto humore seroso
Spissetur, spissusque vtero remoretur in vdo.
Contulerint cutis & cæcos aperire meatus
Epotis sudorificis, vt Sarsaparilla,
Guaiacoque, & aquis morsus, cardique calentis.
Causa mali si densa cutis, benè frictio fiet
Astringentia quæ sistendi fluoris vim habent. *Mollibus è linis, panno asperiore subindè.*
Sistet Equiseti atque Hypocysthidis vnda fluorem,
Decoctusque Rubi fructus cum flore, balaustum
Et myrthi cortex, Pinique, coagula Cerui,
Hædive, aut imbellis ouis, vitulive, fugacis
Aut leporis, quæ cum forti sumentur aceto.
Floris Amaranthi vires. *Puniceum perhibent Amaranthi sistere florem,*
Menstruaque, & reliquos vteri ventrisque fluores.
Astringentes tabellæ. *Ex Eboris niuei, coralli puluere rubri,*
Stillataque Rosæ dulci cum sacchare lympha
Fingatur sæpè antè cibos sumenda tabella.

Si dolor à fluxu est quem suscitat acrior humor,
Lac Asinæ potum roseo cum sacchare confert,
Et ptisanæ succus, cum lacte & oryza coquenda.
Vlcere sique leui & sanie genitalia sordent,
Eluat assiduè vnda tepens affusa: linantur
Quæque dolent melino oleo, myrthique, rosæque.
Ne verò fluor hic redeat, cibus acer, & implens
Flatibus, & calidus, labor omnis, balnea ventrem
Quæque mouent, vacuantque serum de Renibus absint.
Sit cibus & potus qualem dictauimus antè.

Fluxus muliebris ab humore acri curatio.

Quæ in muliebri fluore vitanda.

COMMENTARIVS.

1 FLVOR in mulieribus triplex. Vnus menstruus, qui fit singulis mensibus, & sanis vtiliter excernitur rubens, victimæ nuper iugulatæ similis. Alter fit à partu, quem Lochia dicunt. Tertiùs est fluor muliebris appellatus, de quo nunc agimus, quem χαταμήνια ἄχροα, seu menses decolores cum Hippocrate nominare possumus, quibus idem author purgationem asserit esse necessariam. Videndum autem quis color per vterum effluat, an albicans, an pallens, an subuiridis, an croceus & flauescens, an etiam nigricans, vt ex vario colore fluentis humoris temperamentum & naturam agnoscas, eique mouendo medicamentum aptes. Reuellendum verò primum est, maximè si fluxus erit immodicus. Ideò clyster in anum indatur, ab eoque reiecto basilica vena secetur, magna cucurbitula sub mammis affigatur, deindéque ventri medio. Tùm, si labentis humoris color est flauus, aut pallidus, aut prasinus, ℞. fol. gingidij, seu cærefolij, plantag. agrimon. cichor. totius an. Mi. seminum quatuor frigid. maior. & papau. albi an. vnc. j. flor. nenuph. & viol. an. Pi. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ʒij. santal. citrin. & cinnam, an. ℈j. In expressione dissolue elect. lenit. vnc. 1. syrup. de cichor. composit. cum Rheo vnc. sem. Detur dosis. Sequentes tabellæ robur addent vtero, spissabunt, siccabunt, huius acrimoniam retundent. ℞. rasur. Ebor. & cornu ceru. an. ℈i. coralli rubr. margarit. electar. terræ sigillatæ veræ an. ʒß Cum saccharo rosato fiant tabellæ ponder. ʒj. quarum vna manè detur, altera vesperi. Si fluor albus est, ℞. Agaric. infusi in aqua plantag. & endiu. ℈iiij. Rhei elect. ℈ij. cinnam. & santal. citrin. an. ℈j. In expressione dissolue cathol. duplic. vnc. 1. iulep. rosac. vnc. sem. fiat dosis. Vbi nigricat fluor ℞ fol. scolopendr. ceterach. betonic. summit. lupulor. an Mi. semin. tænic. dulc. coriandr. præparat. cuscut. liquirit. ras. an. ʒj. fol. sen. ʒvj. fiat decoctio in aqua & sero lact. In colat. pro dosi dissolue elect. lenit. & syrup. de cichor. composit. cum Rheo an. vnc. sem. confect. ha-

Fluor in mulieribus ab vtero triplex.

Hippocrat. Aph. 36 Lib. 5. Apho.

Ordo tenendus in muliebri fluore sistendo.

Muliebris fluxus flaui, pallidi, viridisque curatio.

Tabellæ sistentes & robur addentes.

Albi fluxus curatio.

Nigricantis fluxus curatio.

Conserua vel syrupus è rosis transmarinis. mech. ℈iiij. Conserua, vel syrupus è rosis transmatinis fluorem hunc muliebrem imprimis siccare memorant: solentque mulieres rubrarum puluerem cum astringente vino dare: quùm ruber aut pallidus, albarum quùm albus fluor est. Conferet autem sequens opiata. ℞. conseru. rosar. *Opiata fluxum supprimens.* violar. nenuph. an. vnc. 1. trochisc. è carabe, rosar. ebor. cornuceru. boli armen. sigilli lemnij an. ʒj. Cum iulepo rosac. vel syrupo myrthill. fiat opiata, de qua sumatur quandò visum erit nucis auellanæ quantitas. Cætera petantur è versibus.

IMBECILLITATIS VTERI Curatio.

CAPVT VII.

EBILIS *est vterus nimio si phlegmate, crudum*
Quod vel olus, vel aqua, aut fructus peperêre fugaces;
Cibus ad vteri robur à causa frigida. *Roboret hunc cibus hic qui siccus, vt assa columba,*
Gallina, & Perdix, & turtur, & ortygometra,
Gallus & hic quem Phasis habet, teneræque palumbes.
Potus. *Cinnameo ligno cum sacchare mixta bibatur*
Lympha, merumque vetus: vel quæ spirare falernum
Hydromel vinosum. *Vnda solet mellita, suoque beare calore.*
Quæque rosis, & aromaticis constare tabella
Tabellæ diarrhodon, diamargariton, & e gemmis. *Proditur è gemmis, diamargaritoque, voretur*
Antè cibos omnes, sed & horum in fine voretur.
Eque cyrænaico pessaria odora liquore
Materia pessarurum ad vteri robur. *Fingantur, rubeisque rosis, granisque Zibeti,*
Ambaris & moschi. Styrax calamita, rosæque,
Puluis ad vterum roborans. *Spicaque, schænanthum, calamus redolentis odoris,*
Ambraque populea quæ manat ab arbore, iuncta
Ambra citrina. *Tritaque sint: fiat puluis, qui missus in ignem,*
Ingressusque, sinum possit suffire pudoris.
Variæ imbecillitatis *Si creber partus, creberque sequutus abortus*

Debilitat,

Debilitat, frigusque fuit pituitave causa, *vteri causa, & curatio.*
Par cura est. Sed & à motu se temperet omni,
Et mærore vacet mulier. Nocet omnis in orbem
Saltus, equi velox, tremulique agitatio currus,
Seu frigus, seu causa calor. Sed nenupharina
Conserua cum corallo cohibeto calorem. *Imbecillitatis vteri à causa calida curatio.*

COMMENTARIVS.

1 INORDINATI menses, frequens abortus, veneris odium, dolor & grauitas in pectine, lumbis, cruribus, & alia signa relata lib. 4. cap. 10. debilem vterum significant. *Imbecillitatis vteri signa.* Quod quia fit vt plurimum à crudis & prauis humoribus in eum decumbentibus, vacuandum initio corpus est. Sique plenitudinis signa comparent, aperta basilica reuellendum, deindéque purgandus hic humor, à quo cacochymia nascitur; phegmagogis quidem si piruita, cholagogis si bilis exuperat. Firmabitur vterus aromatico rosato, diarrhodon abbatis, electuario de gemmis, & diasatyrio sumptis, vel hac opiata. ℞. conseru. rosar. ℥ij. conseru. meliss. diasatyr. cortic. citr. condîti an. ℥ß. specier. elect. diarrhod. abbat. & è gemm. an. ʒj. rasur. ebor. cornuceru. corall. rubr. an. ʒß. lapidis bezoard. gran. sex. ambræ, mosch. an. gran. tria. *Conserua roborans vterū.* Cum iulepo rosac. fiat opiata inuoluta folijs auri: de qua quotidiè vesperi longiùs à cæna sumatur nucis auellanæ quantitas. ℞. ol. moschat ʒß. ol. mastich. ℥j. succini puluer. ʒi. zibeti, mosch. an. gran. tria. *Pessaria liquida.* Vel, ℞. aqu. rosar. ℥ij. ambræ grisceæ, moschi, zibet. an. gran. duo. Cum bombace moschato in ijs madefacto fiat pessarium liquidum. Vel, ℞. benzoini, styracis liquidæ an. ʒiij. pulueris rosar. rubrar. coral. li rubr. succini an. ʒj. ambræ, zibeti, seu ciuetæ an. gran. quatuor. *Pessarium siccum.* Misce. Fiat puluis, qui linteo molli clausus accommodetur in pessum, in vteri sinum immittendum. Suffitus fiet in hunc modum ℞. styracis ℥j. succini ʒiij. spicæ nard. calami aromatic. schænanti, rosar. rubrar. *Suffitus.* an. ʒij. semin. melanth. seu nigell. ʒi. fiat puluis pro suffitu, cuius vapor per infundibulum seu canalem in vteri sinum efferatur. Ratio victus erit nostris descripta versibus.

PHLEGMONES ET ERYSIPELATIS vteri Curatio.

CAPVT VIII.

D *Lumbos pubemq; dolor, grauitasque tumorẽ*
Clyster. *Si calidum in matrice notat, fæx exeat aluo,*
Clysmate composito è gelidis ac mollibus herbis,
Melle, oleo violato, butyroque recenti.
Venæ sectio. *Venaque malleoli vel poplitis icta profundat,*
Viribus expensis iterumque, iterumque cruorem.
Frictiones & ligaturæ. *Vincire extremas partes, & crura fricare*
Cura sit, ex vtero cruor auertatur vt illis.
Nenupharis violæque liquor cum sacchare iunctus
Vtilis in potum, at latices miscere memento.
Cassia sitque frequens, calabrinaque Manna, Rheumque
Cathartica. *Cum senna lactisque sero, nigris tamarindis,*
Lactuca, portulaca, his vt bile catharsi
Seclusa, ex vtero pariter calor exeat omnis.
Fotus. *Qui si non cesset penitùs, lumbi, inguina, pubes,*
Matricis collum: Sedi sint fota liquore,
Linus. *Lactucæque, rosæque: oleo lita nenupharino,*
Melino, roseoque. Calor nisi cedit ab istis
In tepida corpus muliebre locabitur vnda.
Balneum. *Sit cibus humidior, gelidis & frigidus herbis.*
Diæta. *Potus aquæ magis vtilis est, cui cinnama iungi*
Non nocet & sacchar. Si quæ est tamen vsa falerno
Fæmina per multos, nec aquam benè concoquit annos,
Fac vt lymphatum bibat hæc, tenuemque lyæum.
Erysipelatis vteri curatio. *Quem tamen abscindes, est si sacer ignis in imo*
Depascens, potumque dabis de simplice lympha.

Et loca mulcebis gelido muliebria fotu.
Sedabis querulam placidis sermonibus ægram,
Nymphææque feres, grauidoque papauere somnos.

COMMENTARIVS.

INFLAMMATIONIS vteri notas causasque lib. 4. cap. 11. dedimus. Curationem autem hic perspicuam habes: quam ordiri debes ænæmate, venæque è cubito sectione: tùm à Manna, vel Cassia, sola vel cum Rheo, vel diapruno solutiuo, si sit aluus ignauior. Hinc aperienda saphæna, præmissis frictionibus crurum: balneum aquæ tepentis ingrediendum; collum vteri, pecten lumbi fouenda sunt decoctis, aut aquis solani, semperuiui, lactucæ, rosarum, myrthillorum, plantaginis: oleoque rosarum & nenupharis illinenda. Similis in Erysipelate tenendus ordo est, & eadem vsurpanda remedia, sed in hoc refrigerandi & humectandi cura debet esse potior. Sunt autem vteri ex Hippocrate tùm phlegmone, tùm erysipelas in prægnante lethales affectus. Sed & in ijs quæ grauidæ non sunt etiam periculosi. Phlegmone namque non rarò degenerat in Abscessum, Erysipelas in Cancrum, quorum ideo properanda, non procrastinanda curatio.

Ordo tenendus ad curationem vteri phlegmones & Erysipelatis.

Hippocrat. aph. 30. & 43. lib 5.

ABSCESSVS VTERI CVRATIO.

CAPVT IX.

X *vteri calido sanies si fæda tumore*
Manat, & Abscessum, putrefactumque indicat vlcus,
Tergendum lactisque sero, mulsaque tepenti.
E quibus & succo psilli, plantaginis, atque
Lactucæ, portulacæ, succoque rosarum
Cum metrenchyta liquor inyciatur in imos
Matricis cæcosque sinus, reliquumque pudendum.
Vtque resiccetur magis ac solidetur id omne
Quicquid hiat, virusque mouet, iungatur alumen,
Vnguen vt & plumbi, diapompholygosque, cerussæ,

Vlcus in vtero detergentia, siccantia, glutinantia.

Metrenchites seu metrenchyta cauum est instrumentum, catheteri seu vrinariæ fistulæ simile, accommodatum infundendo in vterum liquori.

Cathartica. *Quodque rosis è purpureis conflatur, & album.*
Cassia iuncta Rheo, peregrinaque Senna bibatur.
Sæpius & clyster, balanusque feratur in aluum:
Putris vt ex vteri vicinis partibus humor
Exeat, hoc cessent ètiam saniosa fugato.
Hordeatum. *Siccior esse cibus debet. Liquor adiuuat hordi*
Hydromel & hydrosaccharum. *Sacchare cum roseo sumptus: iuuat hydromelique,*
Lymphaque cinnameo cum ligno & sacchare iuncta.

COMMENTARIVS.

Vteri vlcus cur immedicabile. Signa boni, maliqne puris. Vteri vlcus quibus organis detegitur.

1 ABSCESSVS Vteri, qui Phlegmonem sequi solet, periculi plenus est. Nam quod ab eo sequitur vlcus, vt plurimùm immedicabile: quia sedes eius spermatica pars est, assiduo madore diffluens. Vlcus autem dolor pungens, & excreta sanies indicat. Quod benignum, boniquc moris est, si læue pus, album miniméque fœtidum effundit: si viride, croceum, fœtens, malum: si nigricans, aut fæcis vini simile, pessimum, nempè cancrosum ac lethale. Speculo verò matricis, quod διοπτῆρα appellant, aut immisso longo pessario balani forma videndum vbinam vlcus. Faciliùs namque curatur quod meatui vicinius est, vbi videri tangique potest. Quod verò profundius est, deterius, quia nec aere libero frui, nec medicamentis illatis exsiccari glutinarique potest: faciléque putrescit, illuuie non perspirante. Repurgato corpore per ea quæ versibus expressa sunt, in vterum inijcienda per Mettenchyten ea primò, quæ blandam detergendi vim habent, vt serum lactis, hydrosaccharum, hydromel: deindè quæ detergeant, pariterque glutinent, vt aqua rosarum & hordei, cum aqua plantaginis, & saccharo rosato. Vel. ℞ fol. agrim. marrub. consolidæ maioris & minor. an. M. 1. rosar. rubr. P.ij. Bulliant in aqua, vel sero lact. vel hydromelite. Cum vnc. 4. colaturæ dissolue syrup. rosar. siccar. vel absynth. vnc. 1. fiat clyster Metrenchytes. Quùm erit glutinādum, ℞. decoct. aluminis ℥iiij. vnguenti diacalchyt. è plumbo, & vnguent. alb. Rhas. an. ʒj Vel, ℞. aqu. stillat. plantag. & rosar. an. vnc. 2. vnguent. Diapompholyg. ʒ ij fiat clyster in vterum inijciendus. In vteri collo, vel in pudendo si fuerit vlcus quod possit attingi. ℞. pessarium commune, longum ad digitos quinque, quod immersum in vnguentum diacalchyteos liquatum inferatur in pudēdum. Cōferent ad id potæ Niuernenses & Spadenses, nobis familiares aquæ: decoctum etiam Chynæ, vel sarzaparillæ, cuius tenuitate liquetur humor, serumque superuacaneum in cutem efferatur, siccatoque corpore vlcus etiam vteri solidetur, cuius est in exsiccatione posita curatio. Conducit autem imprimis sarzaparilla Chynaque quùm est vlcus à lue venerea contractum, vt & suffitus è cinnabari. Communis

Detergendi, glutinandique vim habentia. Aqua Niuernenses & Spadenses.

autem hic erit vlceri cuiuis. ℞. Mastiches, olibani, succini, vernicis an. ℥ij. pulner. rasuræ buxi, & nucis copressi an. ℥j. fiant trochisci pro suffitu, cuius vapor per canalem in vterum exhalet. *Trochisci pro suffitu ad vteri vlcus glutinandum.*

VTERI SCIRRHI CVRATIO.

CAPVT X.

SCIRRHVS *vbi in Matrice sedet, generatio crassi*
Cesset vt humoris, liquidus cibus esto. Vel assa, *Ratio victus in Scirrho tenenda.*
Si tempus, regioque iubent nimis vda, facultas
Aut ventris resoluta, boni sint omnia succi,
Carnibus è teneris pulli, vitulique, capique,
Capreoli, turdi pinguis, leporisque fugacis.
Coctaque cum lympha liquiritia & vua bibatur.
Multa vel vnda mero pauco sociata. Per aluum
Crassus & ater eat quisquis dominabitur humor,
Sæpiùs epota molli cum iure, vel vuis,
Et prunis, lupulo, lactuca & Rumice Senna.
Molliat œsypus Scirrhi loca, suscida lana, *Malactica, Scirrhum, reliquosque duros tumores emollientia.*
Butyrumque, oleum quod amygdala fundit, anethum,
Lilia, pinguis adeps gallinæ, Anatisque, Suisque,
Anseris & vulpis, Vituli Ceruique medulla,
Maluaque cum ficu, bismalua, vrsinaque brancha,
Pix liquida, & Styrax redolens, resinæ, & Terebinthus *Resina terebinthina, Larycea, abietina.*
Quamque Laryx, Abiesque ferunt, thymiamaque natum
In Lybia, Ammonis quod nobilitatur ab æde: *Gummi ammoniacum.*
Bdellion, Oppopanax, cæra cum virgine gummi,
Galbaneusque suo succus malè gratus odore.

COMMENTARIVS.

Quid Scirrhus.

1 SCIRRHVS, durus tumor est & indolens, vbi confirmatus: lenis doloris obtusique particeps quùm incipit: cuius est ardua difficilisque curatio, præsertim in vtero, membranosa & exangui parte flu- *Cur vteri Scirrhus curatu difficilis.*

Quibus notis Scirrhus in vtero cognoscitur. xionibus obnoxia, & quam integra medicamenta non subeunt. In vtero verò Scirrhus esse censetur, quùm tumor in eo circumscriptus est digitis resistens: sentitque mulier quum sedet in lumbis, quum stat in pudendis & vteri fundo grauitatem, & dolorem, si quis est, hebetem & obtusum. *Vteri Scirrho conferentia.* Curatio fit mollientibus sumptis, iniectis, admotis. Ideoque crebris iusculis vtendum ex althæa, malua, lactuca, portulaca, cum butyro, vitulina carne, pullis elixis, hordeatis, amygdalatis, gelatina, sumptis interdùm assis, ne mollientium vsu nimio ventriculi facultas resoluatur. Enæmata crebra erunt, & fient è malua, brancha vrsina, semine lini cum vterinis aliquot, vt arthemisia, matricaria, nepeta, vel ex omaso solo cum aquæ congrua quantitate cocto. *Topica ad vterum molliendum.* Topica sint oleum amygdalarum dulcium, liliaceum, adeps Anatis, Suis, gallinæ, cum vnguento de althæa. Vel, ℞, styracis liquidæ, pinguedinis Suis & Anseris an. ℥ij. emplastri de mucillag. ℥j. Cum cæra pauca fiat vnguentum pro litu scirrhosæ partis. In vterum eant adipes liquidi: sed potiùs herbarum emollientium decoctum per metrenchitem, præmissis vniuersalibus remedijs, inijciendum.

CANCRI VTERI CVRATIO.

CAPVT XI.

Cancri vteri nequit esse absoluta curatio.

RTE *Machaonia cæci curatio Cancri*
Non datur: hinc vtero Cancer malè conditur imo.
Sed tamen hunc mulcere licet, varioque medendi
Ne serpat versare modo. Primumque catharsi
Causa mali fæx nigra sequax voluatur in aluum — *Purgatio Cancri prohibens incrementum.*
Cum senna, lactisque sero, cui Cassia iungi
Mannaque blanda potest, & mixta filicula prunis.
Spissior in venis & si muliebria sanguis
Detinet, hunc primum Iecoraria vena profundat, — *Venæsectio varia.*
Poplitis hinc, aut Malleoli. Sin ater in anum
It cruor, hocque tumens hæmorrhois atra dolorem
Inuehit, hanc aperi ferro, vel hyrundine flaua.
Neue Iecur piceum generet crassumque cruorem,
Mittat & in Splenem, reliquasque in corpore venas,

Sint alimenta boni ſucci, neque multa, Capus quæ
Adferet, indaque auis, vituli caro mollis, & hædi,
Coctaque cum malua quæ butyracea iura,
Concretumque gelu, preſſique è carne liquores,
Præſertim Cochleæque, & amantis flumina Cancri.
Lympha ſitim vel ſola leuet, paucove falerno
Iuncta, labat ſi vis. Ptiſanam præferre ſaluti eſt,
Hordea quam condant, liquiritia & vua racemis
Paſſa tumens. Liquor è pomis redolentibus, atque
Poma iuuant, ab eiſque Sapore à Rege ſyrupus.
Bugloſſi conſerua frequens, quæque ex hyacintho eſt
Syntheſis, è gemmis diamargaritoque tabellæ.
E Ranis oleo Cancri pars tacta leuatur,
Unguine pompholygos, plumbique, liquore roſarum,
Solanique, & hyoſciami, ſucco huius & herbæ
Quæ ſemperuiuum, Iouis & qua barba vocatur.
Lac quibus adde tepens ſi ſordet ab vlcere Cancer.
Sæpe ſerum lactis, ptiſanæ cremorque bibatur.

Cibus & Potus ad Cancrum, ne ſerpat, vtilis.

Syrupus Saporis Regis.

Topica pro Cancro.

COMMENTARIVS.

1 CANCER, affectus præter naturam in carne, veniſque nigricantibus conſiſtens, à ſanguine quidem melancholico generationis ſuæ ſumit exordium, ſed qui tempore vertitur in atram bilem. Ideoque primis diebus curari poteſt, non poſtremis. Curatur verò ſectione venæ primum è cubito, dein è malleolo, ſi menſtrua præter naturam ſuppreſſa ſint. Tum catharticis blandioribus vtendum, vt electuario lenitiuo, manna, caſſia, decocto fol. ſennæ cum ſero lactis, prunis, tamarindis. cichorio, ſcolopendrio, fumaria, lupulis. Hinc validioribus, vt confectione hamech cum diapruno ſolutiuo, quibus depuretur expurgeturq; nigricans ac fæculentus humor. Cuius erit inhibenda generatio iuſculis humectantibus è lactuca, portulaca, malua, bugloſſo, borragine cum butyro, vel carnibus iuniorum animalium, vt hæduli, vituli, pulli gallinacei, capi, perdicis: frequentibus hordeatis, amygdalaris, lacte, cuius vſu putat Galenus Elephantiſin, quæ cauſa cum Cancro conuenit, apud Scythas vix vnquam apparere. Quare Cancri fluuiatiles & Cochleæ, quibus eſt ad profligandum hunc affectum inſita proprietas, bene cum lacte coquentur. Si Cancer eſt confirmatus nempè depaſcens

Quid Cancer, eiuſque cauſæ.

Venæ ſectio.

Purgantia.

Victus genus in vtero Cancro.

Galen lib. 2. ad Glauc.

Scythæ quia lacte nutiuntur raro fiunt Elephantici.

& phagedænicus, vlceratus manifestè, vel occultus, vel in vtero, quem arguat calor ac dolor quasi ferientis acus, deplorata res est: ideóque non irritanda pars, sed topicis lenientibus vtendum. Quòmque Cancer est in vtero, post vacuationem vniuersalem, ℞. succi vel aquæ semperuiui, solani, plantag. an. ℥ij. Leuiter cum lacte coquantur, & tepidè per metrenchytem insinuantur in vterum. Cum iisdem succis, vel aquis, vel lacte tepido miscere possis oleum è vitellis ouorum, quod præstantissimum anodynum est, aut oleum è Ranis, aut parum vnguenti diapompholygos, diacalchyleos, vel vnguenti de plumbo: quæ commodiùs in Cancris externis admouentur.

Iniectiones in vterum.

Oleum è vitellis ouorum præstantissimum anodynum.

MOLÆ CVRATIO.

CAPVT XII.

Quid Mola. INFORMIS *Mola dicta caro quam vulua recondit*
Si finitur, solita est aliquot durare per annos,
Tamq; diu interdũ, non vt nisi morte relinquat.
Mola causæ *Quam quia morbosi menses peperere retenti,*
Morbosumque viri semen, neget ægra viriles
Fæmina concubitus, ne se nouus aggerat humor.
Curatio. *Vtque fluant menses, simul & Mola tota liquetur,*
Aut ruat in præceps, Iecoraria vena secetur,
Seu cubiti primo, dein Poplitis atque Saphænæ.
Purgetur niueo quem mittit Agaria fungo
Cum senna corpus, nepeta, venerisque capillis,
Balneorum materia. *Hyssopoque & betonica, marathroque, thymoque,*
Et geminis hyeris. Camomillaque balnea condat,
Maluaque cum lauri folijs, & semine lini.
Saluia cum Polio foueat decocta, meroque
Fotus. *Vicinas vteri partes, velut inguina, pubem.*
Pessaria. *Ex oleo pessi fiant quod & Iris, Anethum*
Lilia dent cum butyro, Ceruique medulla,
Vel maioranæ succo, veterique falerno.
Cataplasma. *Muniat infernum ventrem cataplasma, quod extet*

Bismaluæ

Bismaluæ radice, & ea quam lilia promunt
Candida, cum lympha mulsa, quibus igne recoctis
Contusis cretisque Suis sit & Anseris vnguen.
Dictamnum dilecta Ioui quod Creta recondit,
Castoreumque Molam, mensesque mouere quietos
Cum vino redolente potest, haustoque liquore
Parthenij, aut similis quæ menstrua prouocet herbæ.
Si nec ab his, Myrrhæ neque sumptis vlla trochiscis
Spes venit, è speculo cernas matricis, vbinam
Insideat Mola: Num matricis in ore quiescat,
Aut lateri, an supera remoretur parte, notetur
Vt locus, & videat Chirurgus an arte reuellet.

Potio Molã, mensesque pr ecipitans.

COMMENTARIVS.

1 MOLA informis est in vtero caro, per suas venas instar fœtus ali solita: quæ quod lapidis molaris modo grauitatem inferat, donatur hoc nomine. Quia verò præter naturam est, & augetur in dies, primis mensibus, si fieri potest, præcipitanda. Quod vt tutò fiat, obseruanda distinctio fœtus & Molæ, quam lib. 4. cap. 15. notauimus, vbi pariter Molæ signa causasque dedimus. Ergò si quarto mense mulier quæ se prægnantem arbitratur, lac non habet in mammis turgentibus, nullum in vtero motum percipit, gracilescit, fitque decolor, putatque se, qua parte sedet aut mouetur sentire pondus, probabiliter Molam gerit. Quod tamen non omninò certum, quùm ad Molam & conceptum eadem signa multa concurrant, & imbecillus fœtus Molam interdum mentiatur. Itaque blandè vacuandum ad nouimestre spatium, quo exacto, Molæ signis apparentibus validè purgandum est, & sanguis è subito Saphænaque ducendus. Purgatio fiet ex Senna & Agarico, Diacarthamo, Diaphænico, benedicta laxatina, trochiscis alhandal, cum ijs quæ menstrua prouocare diximus, ex huius libri cap. 2. repetenda. Sic. ℞. cathol. duplicat. ℥vs. elect. diacartham. ʒij. trochisc. Alhandal ℈j. syrup. solut. rosar. ℥ Cum aqua meliss. fiat dosis. Vel, ℞. elect. diacartham. & bened. laxat. an. ʒij. syrup. laxat. rosar. cum Agaric. ℥j. Cum aqua arthemis. fiat dosis. Vel, ℞. fol. arthemis. meliss. capill. vener. & petrosel. an. Mj. fol. senn. mundat ʒvj. fiat decoct. In colat. infunde Agaric. trochiscat. ℈iiij. aut ʒij. zingib. gran. quatuor. In expressione dissolue syrup. de quinque radic. ℥j. Fiat dosis. Vena secta purgatoque corpore ℞. castor. drac. 2. Diluantur in ℥iij. odoriferi vini pro potu. Vel, ℞. aqu. stillat. meliss. & arthemis an. ℥jß. syrup. capill. ven. ℥j. trochisc. è Myrrha ʒij. misce fiat potio. ℞. mass. pilul. è saga-

Quid Mola, & vndè illi nomen.

Quibus notis examinandum an mulier Molam gerat in vtero.

Cathartica deturbanda Mola apta.

peno ʒj. ex qua finguntur pilul. tres, quæ inuolutæ folijs auri deglutiantur. Ingrediatur ægra balneum aquæ tepentis, in qua maduerit origanum, calamentum, polium, serpillum, sabina, maiorana, Nepeta, chamæmælum, althæa, malua, lauri folia, lini semen, hisque similia, quæ ciendi menses, molliendique vim possident: ex quibus etiam fotus, pessaria, cataplasmata fingentur. Quibus si Molam non excludit vterus, speculo matricis adhibito videat Chirurgus, an eam tutò possit extrahere. Difficilis enim est eius extractio, quùm alligetur interdùm vtero per innatas membranas & ligamenta, præsertim vbi diu manserit, nempè per vnum, aut plures annos.

Balneum ciendis mensibus vtile.

GONORRHÆÆ MVLIEBRIS VERÆ, seu simplicis curatio.

CAPVT XIII.

QVVM *sine pruritu genitalia semine sordent*
Sæpiùs, atque leui sensu, muliebribus è quæ
Seceditgenitura locis, nolitve, velitve
Fæmina, iuncta Rheo vel Cassia nigra voretur.
Vel cum lactuca, cum Rumice, cannabe, ruta, — *Catharsis.*
Cichorio Lenitiuum vel Senna bibatur,
Si corpus scateat prauis humoribus. Indè
Sæpe rosæ detur, granatorumque syrupus, — *Syrupi refrigerantes & astringentes.*
Nenupharis, Myrthi. Bene mala cydonia claudent,
Incipientque cibos. Oleo cum Nenupharino,
Oxyrhodo, armeniæque luto regio ampla linatur — *Litus.*
Lumborum, ventris medij, pubisque pilosa.
E cyrenaico carabes cum puluere succo, — *Suffumigiũ.*
Mastiches atque rosæ scandat genitalia fumus.
Paucus erit cibus, ac tenuans. Ea sæpe bibatur
Quæ recipit chalybem cum sacchare lympha rosato, — *Aqua chalybeata.*
Plura illis inquire locis, quibus est data vera
Cura Gonorrhææ, satyriaseosque pudenda:
Qua muliebre genus premitur, genus atque virorum.

COMMENTARIVS.

1 HVc reuocandum quod de Gonorrhæa vera capite decimo quarto libri superioris expositum est, huicque narrationi iungendũ, ne quid ad absolutam huius affectus curationem desit. Sed curatio Gonorrhææ muliebris alia topica postulat quàm quæ virorum est. Hic itaque post sectam è cubito malleoloque venam, purgationem multiplicem, syrupos refrigerantes & astringentes, vt nenupharinum, rosaceum, granatorum, Myrthillorum, cydoniorum: litum ventris ex oxyrhodino, oleo nenupharino, bolo armena cum aliquot caphuræ granis, & alia nostris versibus exposita: pessarium immittendum est è solano, semperuiuo, plantagine, rosisque contusis exceptisque linteo, vel eorum succis cum puluere rosarum & carabes. Fingendi sunt & trochisci cum styrace, puluere ligni rhodij, ligni aloes & masticches pro suffitu, quibus desiccetur ac firmetur vterus. *Pessarium. Trochiscorũ materia pro suffitu.*

GONORRHÆÆ MVLIEBRIS VIrulentæ Curatio.

CAPVT XIIII.

Gonorrhæa muliebris virulẽta signa.

Ex vteri ceruice graui fœtore quod exit
Assiduè semen crassum, niueique coloris
Et viridis, flauique cutem quod mordet, & vlcus
Sæpe parit, redolet virus, venerisque malignæ
Credatur soboles. Ideò ne serpat, & omnes
Inficiat partes vteri, cum lactis aquoso
Senna sero detur, violæ vel iuncta syrupo
Cassia. Seminibus gelidis qui constat, eoque
Lacte quod hordea dant & amygdala dulcis, & albo
Sacchare iulepus, seu mulsio sæpe bibatur.
Malleoli superas infecti sanguinis aura
Ne meet in partes referetur vena tumentis.
Lac Bouis immixtum lymphæ plantaginis vlcus
Leniat, admotum tepidè. Quod vt iniiciatur

Cathartica Gonorrhaæ cõuenientia.

Mulsio lenĩs, refrigerans, nutriens atque detergẽs. Vena malleoli sectio.

Iniectionis in vterum materia.

Metrenchyta dabit, pleno quæ gutture sese
Inserat in vuluam, sinuosaque cuncta madore
Implendo, latitans ibi quoduis mulceat vlcus.
Decoctum. *Sed non est mulcere satis. Fac sarsaparillæ*
Vel chynæ potu sanatio tuta sequatur.
Si minùs his videas succedere cuncta, linatur
Mercurij effectus à lin. *Fœmina Mercurij quod dicitur vnguine, donec*
Os hiet à tumidis cum gutture faucibus, atque
Exerta lingua, pituitaque manet ab ore
Plurima, quæ tetro loca proxima fœdet odore.

COMMENTARIVS.

Seminis ex vtero in Gonorrhæa virulenta fluentis examen.

1 SEMEN crassum, interdùm & liquidum, albi coloris, assiduè fluens ex vteri ceruice, copiam indicat, aut imbecillitatem vteri: si viridis aut flaui, cacochymiam quidem, atque humoris biliosi redundantiam, cuius acrimonia consequi potest vlcus. His additus fœtor assiduus Cacoithiæ feritatisque signum est. Ideo si mulier illicito vsa congressu malignum vlcus, remedia communia respuens gerit in pudendis, vsurpanda quæ lui venereæ congruunt. In plethora post iniectum clysterem humeralis vena primùm, sequentique die, ne virus serpat altiùs Poplitea, vel Saphæna secanda. Purgandum Cassia cum diaphæn. vel diacarthamo, si sanies albens parum doloris adferat. Sin viridis aut flaua pungens dolorem acerbum excitet, Cassia sola, vel immixto diapruno glutienda. Bibetur mulsio, quam hic damus & cap. 15. lib. noni descripsimus. Per Metrenchytam seu syringuam lac tepidum cum aqua solani, plantaginis, hordei, rosarum in vterum inferetur, si profundum vlcus: aut ex ijsdem fotus fiet, si patet in obscænis partibus. Decoctum è Sarsaparilla Chynaque bibetur: à quo si non absoluta sanitas, ad hydrargyrosin, vt in lue venerea contumaci veniendum, de qua postremo capite lib. 9. verba fecimus.

Venæ sectio. *Purgatio.* *Potus.* *Decoctum hydroticum.*

INFLATIONIS, SEV TENSIONIS Vteri curatio.

CAPVT XV.

DVM turget Matrix à flatu tensa sonoro,
Cesset vt hic, tenuans indatur clysma per anum,
Seminibus marathri coctis, daucique, carique,
Commixtis hyeris, oleoque quod innuba laurus, *Clyster flatus discutiens.*
Indave dat nardus, vel Anethum, ruta vel Iris.
Insessus cum marrubio fotusque parentur, *Insessus.*
Pulegio, fragrante thymo, polioque. Linantur
Inguinaque & pubes, lati cum pectine lumbi *Litus.*
Nardino, laurique oleo, piperumque calente
Puluere, cum cæra pauca, & gummi Terebinthi.
Si flatus causa est, vtero qui crudus inhæret
Humor, & hinc metus est noua ne excrementa ferantur
In partem quæ sentit onus, pituita molesta *Purgatio pituita flatus excitantis.*
Exeat, epoto medicamine phlegma mouente,
Fungus vt est in Agarenis qui nascitur oris,
Et diaphænicum, diacarthamus & benedicta:
Deindè litus dicti, simul & fomenta sequantur.
Ficubus è passis rubeat cutis éque synapi, *Synapismus.*
Magnaque cum multa sit iuncta cucurbita ventri. *Cucurbitula.*
Balnea conducunt incoctis mollibus herbis. *Balnei materia.*
Althæa, malua, camomillæ floribus, hisque
Quæ tenuant, mensesque mouent, vt petroselino
Cum maiorana, calamintha, Parthenioque.
Inserat in vuluam digitum quæ fœmina saga est, *Flatus à grumo curatio.*
Molliat vt grumum: digitus sit at vnctus oliuo,
Butyroue vel hoc quod habet Sus pingue vel Anser.
Si manus inclusum nequeat dissoluere grumum,

Mittat aquas ſyrinx, quæ metrenchyta vocatur
Mollibus ex herbis uteri in ſinnoſa, liquetur
Flatus à ſanguine concreto curatio. *Vt cruor hic, vtero quiſquis grumoſus inhæret.*
Et ſi præterea ſuperans in corpore ſanguis
Cauſa mali eſt, ſecta minuas in Poplite vena.
Victus genus. *Turricolæ celebrantur aues, piperataque menſis,*
Vt vetus ac tenuans, fragranſque, micanſque lyæus,
Aerium generat flatum ſi crudior humor.
Sin cruor obturans, tenuans experſque caloris
Sit cibus, & lympha lenæum dilue bacchum,

COMMENTARIVS.

Tenſionis uteri pro varietate cauſarum varia curatio.

1 IN vteri tenſione ſolum hypogaſtrium ſine febre tumet. Cuius cauſa ſi ſolus flatus eſt, carminante clyſtere, fotu lituque ſedatur ex eorum materia quæ primis huius capitis verſibus attingimus. Sin flatum pituita, craſſiorque materia fouet, phlegmagogis inſuper ex hyera. diaphænico, diacarthamo, vel agarico cum catholico pugnandum. Si grumus ſanguinis, diſſoluendus fotu chalaſtico, balneo, frequentibus in vterum iniectionibus ex althææ, maluæ, chamæmæli, polij, pulegij, maioranæque decocto, non omiſſa primis diebus phlebotomia, ſi copia ſanguinis eſſe cauſa videbitur.

HYDROPIS VTERI CVRATIO.

CAPVT XVI.

ESINAT vt turgens vterum qui detinet hydrops,
Fac Iecori vt benè ſit rubeo, nigroque Lieni:
Quæque retenta priùs, repetant muliebria curſum.
Si que vides aliquid dominari in corpore, bilem
Manna Rheumque trahat: Colocynthis, Agaricus album
Varia purgandi ratio pro vario humore peccante. *Humorem: nigrumque filix ac ſenna, ſerumque*
Quæ roſa pallidula eſt, diacarthamus, atque trochiſci,
Qui colocynthidos, & vulgo dicuntur Alhandal.
Tum clyſtere moue, balanoque frequentiùs aluum.
Ex hyeris, & aquas ducentibus, Iride nempè

Sambucoque, Ebuloque, quibus miſcebis Aneſum.
Ellebori nigri geminatæ pondere drachmæ
Cum ſucco mel iunge, oleumque quod illiris Iris
Fundit, & ære cauo quod Metrenchyta vocatur
Inijcias vtero. Trahet is muccoſa potenter
Succus, aquaſque. Mouebit & has lathyridis vnguen
Admotum ventri: cataplaſmaque ſulphure mixto
Cum cochleis. Naturales è ſulphure lymphæ
Vitriolo, nitro, inſeſſu potuque iuuabunt.

Clyſterum ad vterinum hydropem materia. Ad hydropem vterinum viilis iniectio.

Vnguentum & cataplaſma ſerum & aquas educens. Aquæ naturales.

COMMENTARIVS.

1 HYDROPIS vterini cauſæ ſunt, aut communes, vt qui fit vitio Iecoris & Lienis, aut peculiares, vt qui ſequitur ad refrigerationem & imbecillitatem vteri per ipſius morbos: aut ad ſuppreſſionem menſium. Si vitio Lienis & Iecoris ex capite 16. lib. 8. repetenda curatio. Sin imbecillitas vteri vel refrigeratio cauſa ſit huius affectus, tollatur per ea quæ dicta ſunt huius libri cap. 7. vt per miſſionem ſanguinis, & ea quæ menſtrua prouocant, eum ſi peperit ſuppreſſio. Communis verò curatio procuranda per hæc, quæ ſerum & aquas in anum deriuant, vt electuarium diacarthami, trochiſcos, alhandal, ſyrupum laxatiuum roſarum: aut in Renes, qualia diuretica ſunt, & aquæ ſulphureæ, nitroſæque potæ: vel in cutem per ſudores è chyna, ſarzaparilla. Vel quæ vim habent aquas abſumendi, quale cataplaſma eſt è cochleis, admotum tumori. Fotus etiam & ſuffitus è calfacientibus atque ſiccantibus: & iniectiones in vterum ex ijs quæ muccoſa ſeroſaque potenter educunt, qualis eſt hæc, quæ ex ℥ij. ſucci Ellebori nigri cum melle, & oleo Irino componitur.

Hydropis vterini cauſa.

Communis hydropis vterini curatio.

ASCENSVS, DESCENSVS, AC PROcidentiæ, ſeu Prolapſus Vteri curatio.

CAPVT XVII.

IRRVAT *in ſuperas ne Matrix effera ſedes,*
Fœmina galbaneos de nare inſpiret odores,
Gagaten, rutamque, pilos Vulcanius ignis
Quos cremet, & quicquid tetro fœtore moleſtū eſt.
Sed maioranæ madeant genitalia ſucco

Aſcenſus vteri curatio.

Cum myrrha, ladano, nabathæo thure, suaui
Ciueta, Moscho vel, eam quod vincit odore,
Et cyrænæis gummi quod stilat in oris: — Vterus lætatur suauibus odoribus.
Vt quæ panchæis lætatur odoribus, ima
Mitra petat, velit inque sua se sede locari.
Sed ne descendat nimiùm, retinebitur vsu — Curatio descensus vteri
Firmantis Pessi, madidi plantagine, cocta
Cum vino austero, rubeoque liquore rosarum:
Pectinis & fotu, quem spongia plena procuret
Oxycrato. Si forte foras prolabitur, atque — Curatio prolapsus.
Procidit ingenti casu, partuque nefando.
Blandiùs hanc sursum reuoca, dum tota moretur
In proprio conclusa sinu. Sed ne indè recedat,
Cruribus extensis mulier decumbat, vt vnum
Crus superimmineat cruri: pessusque paretur
Qui priùs & fotus. Vel adhac sit tincta liquenti
Lana mero, succoque hypocysthidis atque balausti.
Fragrantes patula de nare trahantur odores:
Fæteat obscænis occlusa in partibus aura.
Ilibus & medio benè magna cucurbita ventri
Cum flamma stabit. Qua dempta, tota linatur
Hæc oleo myrthi regio, paribusque relatis — Quid agendum, ne prolapsus vterus gangræna corripiatur.
Quæ reprimunt. Sed ne pereat pars lapsa putrente
Gangræna, cito fæx abeat clystere per aluum,
Exeat & lotium. Mitram citò deindè repone
In proprias sedes: cubitalem hinc cædito venam.
Ne fluat hic aluus, diro ne tormine pressa
Prona cadat, pariatque dein delapsa periclum.
Aspera sit neque vox, nec sternutatio, crebra
Nec tussis, placidis sit motio passibus, vlla
Motio si tuta est, non mens tranquilla, quiesque.
Sit paucus cibus ac tenuans, tenuisque lyæus.

Suberis è tenera celebratur cortice pessus
Ouali forma, qui filo appensus, inanem
Missus it in Vuluam: manet is, trahiturque, cupido
Si qua tenet mictus, iacet aut si fœmina lecto.
Qúmque caua manet inclusus Matrice, reclusam
Continet hanc tutò, patitur neque sede moueri.
Suberis at Pessum circumtegat vndique cæra.

Pessarium vterum continens.

COMMENTARIVS.

Vteri cum multis partibus connexio.

VTERVS plurimis partibus alligatur, vt ossi sacro spinæque vertebris ligamentis fortibus, ossibus etiam pubis; magnis vasis per duas venas & arterias, has quidem ab Arteria magna, illas à Caua vena propagatas: intestino recto vesicæque per tenues fibras. Quare non facilè moueri loco potest. Ferri tamen sursùm ac deorsùm experientia constat, laxatis partibus eius membranosis, extensisque vinculis quæ laxa sunt. *Ascensus ac descensus vteri curatio.* Ideóque quùm sursùm ascendit, fœtidis in nares illatis vt ruta, galbano, pilis crematis: odoriferis autem sinui pudoris admotis, vt oleo Moschelino cum granis aliquot ambræ griseæ, moschi, zibetive reuocandus. Sin deorsùm illabitur, suauiter olentia naribus admouenda, graueolentia pudendis partibus. *Vterus quasi sentiens animal.* Vterus enim quasi sentiens animal, ad gratos odores accurrit, fœtidos auersatur. Conijciendum autem an Vterus ab manitione, an à plenitudine moueatur. *Plenitudinis vteri signa.* Plenitudo est, quùm suppressa menstrua sunt, faciei rubor, Lipothymia frequens, quo tempore vacuandum. *Inanitionis nota.* Inanitio, quandò fluentibus naturaliter menstruis faciei pallor est, pulsus paruus ac frequens, maximè virginibus adultis & viduis, quæ quùm virum appetant, expleri volunt: ideóque viro iungendæ, vel his instituenda victus ratio, quam huius libri capite quarto dictauimus. *Prolapsus vteri causa.* Procidit autem vterus ictu, casu, partuum frequentia, fœtus extractione valida, violenta secundinæ depulsione, relaxatione vinculorum & musculorum vterum sustinentium, refrigeratione, collectione muccosæ substantiæ. *Curatio.* Qui priusquam suæ sedi restituatur, injiciatur clyster, & excludatur vrina, vt ei liberior & patentior sit ingressus. Vtero blanda obstetricis aut Chirurgi manu reposito Pessus immergatur vino austero, in quo coxerint rubus, cytinus, balaustium, rosæ rubræ, cum alumine in pudendum insinuandus. Quo sublato succedat alter ouali forma, factus è subere superinducta cæra, qui missus in vterum, cum firmiter contineat, nec vltrà relabi solido suo corpore patiatur, maneatque quandiu fœmina volet. Qui vt extrahi pro voto possit, appendi debet filo forti, & coxis alligari. *Vterum procidisse quandò cognoscitur.* Procidisse verò putes vterum, si stante, vel in genua procumbente muliere pendet in pudendo corpus ouo simile.

CVRA PRÆGNANTIVM.

CAPVT XVIII.

Quid fugere, quid agere debet mulier gestationis tempore.

VÆ modò concepit mulier, neque ferueat ira,
Nec iacet mærore graui, curave, metuve,
Non graue gestet onus, nec equo, curruve ve-
hatur,
Non saltet, nec agat quicquàm violentius, infans
Ne ruat in præceps vtero qui pendulus hæret.
Sed leue tractet opus: calathos è vimine nectat,
Vel lanam trahat, & tenero cum pollice fusum
Torqueat: instet acu, texens aulæa, virorum,
Quadrupedum viuas, bipedumque imitantia formas.
Et si rura petit, passu gradiatur anili,

Quandò vacuanda prægnans.

Lectica molli, lentove feratur asello.
Sique dein geminis exactis mensibus, oris
Ventriculi morsu premitur, fit & anxia, sæpe

Hæc in affectu contingunt, quem Picam seu Malaciam appellant

Nauseat atque vomit, sputat, fastidit, & odit
Acceptos semel ore cibos, peregrinave mandit,
Vt terram, testas, piceos & ab ignibus emptos
Carbones, & quæ non sunt alimenta: ciboſque

Catholicum hoc nomen habet, quod humores vniuersaliter purget.

Vel salsos, acidosve vorat, vacuanda catharsi,
Qua blandis vicibus secedat noxius humor,
Vt Manna, fuluoque Rheo, sennaque, coquatur
Quæ sensim in dulci, molli, pinguique liquore:
Vel Lenitiuo, vel eo medicamine, cunctos
Quod trahit humores, habet hinc & nomen ab illis.
Sanguis ab hoc si multus erit dematur: & illa
Quæ mediana, vel est quæ regia vena secetur.
Sed parcè demendus erit, vicibusve, mali vis
Si cogit, ne deindè cibo priuetur alumnus.

Euchimis dapibus viuat quæ fœmina fœta est, *Victus ratio prægnantis.*
Lymphatumque bibat soluens mærore falernum.
Hæc ita si fiant, minùs est metuendus abortus.
Quem ne matricis pariat malè firma facultas,
Ætites, Samiusve lapis, vel fuluus Iaspis, *Fœtum continuantia, quæ pariter vterum firmant.*
Quique vel in vulua fuerit, vel ventre repertus
Ceruarum supero gestetur ventre: moueri
Non sinet inferiùs fœtum. Sed tempore partus
Tollendus, matrix vt eo sit aperta fugato.
Vtilis ante cibos Abbatis sumpta tabella, *Hæc ventriculum, Iecur, Corque roborant, crudaque concoquunt.*
Et quam componunt tria santala, quæque feruntur
E gemmis, roseus liquor, atque cydonia mala.

COMMENTARIVS.

1 QVVM in muliere morborum omnium causa sit vterus, quæ grauida est imprimis sibi cauere debet. Nam, inquit Hippocrates, si debilis fuerit, aut onus leuarit, aut percussa fuerit, aut anxia: si clamârit, si fastidierit cibum, aut eum plus quàm par sit acceperit, aut in animi deliquium inciderit, fætum perdit. Fætus etiam quem continet, primis diebus & mensibus tenellus est, ideóque facilè labitur & excidit, vt arborum fructus, qui prima generatione pediculis infirmis sustinentur: postremis quoque lubricus est, & facilis ad casum, maturorum fructuum instar. Adde quod grauiditatis tempore fertur in vterum ex vniuerso corpore sanguis, qui si copia vel qualitate peccauerit, necessum erit morbosum fieri fœtum, ideóque quid prægnandi fugiendum, quid sequendum sit vt fætus ad legitimum tempus partus conseruetur hoc capite ita perspicuè, ni fallor, explicamus, vt ista res alia narratione non opus habere videatur. *Causa muliebrium morborum vterus. Hippoc. lib. 1. de morb.*

QVÆ MORTVVM FOETVM excludunt.

CAPVT XIX.

QVVM nequit ex vtero, matris conatibus infans
Mortuus excludi, si menstrua nulla feruntur,
Plenaque sunt nimio muliebria vasa fluore,
Secedant balano fæces, clystere vel acri. *Ordo tenendus in excludendo fœtu mortuo.*
Vena dein cubiti reseretur, ab hacque Saphæna.

Ex hyeris, & eo quod Agaricus ingrediatur,
Aut diaphænicôn, diacarthamus, aut benedicta
Laxius efficiat Pæon medicamine corpus.
Fœtum mortuum excludentia.
Dictamni, filicis, rubiæque, thymique, sabinæ,
Marrubij, scordi, centauri, pullegijque,
Tussillaginis & calamintæ lympha bibatur,
Balsameusque liquor: maculatæ galbana myrrhæ
Mixta mero: cùm pullegio geminataque drachma
Castorij, quibus è finibus matricis in auras
Prodeat extinctus citò, ne mora lõnga parenti
Noxia sit, matremque necet non natus alumnus.
Hi lapides ad umbilici regionem positi fœtum continent, quem excludunt alligati femori.
Conferet Ætites femori illigatus, Jaspis,
Et Samius lapis, & radix quæ manat ab herba,
Porcinus panis, seu quæ Cyclamen habetur,
Cuius odor fœtum vitians inducit Abortum.
Suffitum parti creet indita Myrrha pudendæ,
Bothrios & puluis, calamique potentis odore,
Sulphuris, Anchusæ radicis, aluminis albi.
Si nec ab his, nec quem dabit Arthemisia fotu
Fœtus abit metra, Chirurgus vt arte magistra
Detrahat hunc ferro lacerum, manibusque necesse est.

COMMENTARIVS.

Signa mortui fœtus in vtero.
Hippocr. lib. de morb. mulieb.

1 QVIBVS prægnantibus circà septimum aut octauum mensem derepente mammarum & ventris plenitudo collabitur, vbera gracilescunt, lac non apparet, dicendum est, inquit Hippocrates, puerum esse mortuum: aut si viuit valdè debilem. Ad hæc autem cum interijsse certum est, si his est Capitis, oculorum, Cordisque dolor, lipothymia frequens, horror, conuulsio, fœtor anhelitus, ventris inferioris & ceruicis vteri frigus, vt lib. 4. cap. 25. dictauimus. Ideoque procuranda quamprimùm fœtus exclusio, ne huius corruptelæ, quæ citò fit aura quasi veneno mater intereat. ℞. fol. origan. calament. puleg. thymi, tanaceti, matricar. an. Mj. semin. rutæ drac. 2. Bulliant in aqua, colenturque ad lib. 1. In qua dissolue hyer. simplic. & diacolocynth. an. ℥iij. mell. mercur. ℥ij. ol. rut. lil. an. vnc. 1. sem. fiat clyster. Si plenitudo est, mittatur sanguis pro viribus. Sanguis namque missio val-

Clyster mortui fœtus exclusionem adiuuans.
Phlebotomia.

dè commouet vterum, cumque deplendo solatur, seuocato reuulsoque sanguine, qui solet tùm ad eum confertim accurrere. Detur ab ea mulieri iusculum è multo petroselino cum vitellis ouorum, aut gelatiua restaurandis viribus, vt si purgandum aliquot indè videtur horis, oneri ne succumbat. ℞. cathol. duplicat. ℥j. elect. diacartham. vel bened. laxat. ʒij. trochisc. Alhandal. ℈ß. aut ℈i. syrup. laxat. rosar. cum Agaric. & è cichor. compost. cum Rheo an. ʒvj. Cum aqua meliss. vel arthemis. fiat dosis. Ab ea, vel huic simili si non ruit nec præcipitatur fœtus, ℞. trochisc. è myrrha ʒij. Diluantur in ℥iij odoriferi vini pro potu. Vel ℞. castor. ℈iiij. trochis. è myrrh. ℈ij. syrup. de arthemis. ℥j. Cum decocto filicis, pulegij, petroselini, vel aqua scord. calaminth. meliss. fiat potio. Fotus & suffitus fieri possunt ex his quæ canimus hoc capite. Sed quia periculum est in mora, si prioribus hisce non succedit, ad chirurgum erit properandum. qui fœtum vel manu, vel chirurgicis instrumentis extrahat. *Purgatio.*

QVÆ DIFFICILI PARTVI conferunt.

CAPVT XX.

Væ prægnans vtero viuum benè gestat alumnũ,
Difficilemque timet, malè iam sibi conscia, partum,
Si vicinus erit partus, neque manat ab aluo
Sponte, sed obscuris fæx dura inclusa latebris
Intestinorum manet, hanc balanus-ve deorsum — *Parturienti balanus clyster & mictus vtiles. His enim laxior fœtui via patet ad exitum.*
Clysma-ve det, mictuque serum de Rene feratur.
Iuraque sumantur quæ butyracea, maluis
Incoctis, ouumve recens tremulumque, caroque
Perdicis, vituli fuerit quæ pressa, capique:
Quique gelatinæ perhibetur nomine succus. — *Parturientis victus genus.*
Conuenit imprimis Cochleæ caro, Turturis assæ
Cum baccis vel iuniperi; laurique virentis,
Cinnamei ligni vel puluere: mixta falerno
Lympha. Per insessus vterum mollire tepentes — *Topica quæ molliunt ac reserant.*
Sæpè iuuat, tepidoque oleo quod amygdala dulcis,
Vel camomilla dabit, vel candida lilia, saga

Parturiens cur respirationem continere debet, & spiritum intro ducere.

Contrectante, sinum sensim reserare pudoris:
Thuris & origani suffitu benque Zoini.
Si dolor itque reditque frequens, matrixque dehiscens
Fundit aquas, surgat prægnans, animamque iubenda
Contineat, valide quo spiritus omnis ad ima
Descendens, segnem moueat cum pondere fœtum.
Sternutet Pyrethri in nares cum puluere misso,
Hippocratisque mero sese soletur, vt illo
Gustato vicibus, repetat mens lapsa vigorem
Cinnamea vel aqua, vel aqua quam lilia reddunt
Candida iuncta croco, & cacia, quæ nostra Canella est.
His si non satis ora patent Matricis, ab hacque
Imbellis fœtus proprijs neque viribus exit,
Nec genitricis ope, vnda mero commixta bibatur
Dictamni, myrrhæve eadem coniuncta trochiscis.
Hæc etiam fiant quæ nuper agenda putaui,
Mortuus ex vtero quando excludendus alumnus.
Difficilis partus variæ, quas diximus antè
Sunt causæ: quibus expensis sit sedula cura,
Ne fatum incurrat comitata puerpera fœtu.

Vide cap. 26. lib. 4.

COMMENTARIVS.

Quænam difficilem partum indicant.

1 SI lotium (aquas obstetrices vocant) Allantoide membrana contentum, & Lochia copiosè sine fœtu fluunt ab vtero, dolorque parturienti languidus est, raroque repetens: si fœtus aut extinctus, imbecillus, aut crassior, aut longior quam par sit: aut matris vulua strictior, siccior, aut obstructa cicatrice, verruca, scyrrho, callo, difficilis erit partus. Cuius ideo scrutandæ causæ sunt, vt ex ijs ad puerperium facilitandum apta remedia seligantur. Si enim ex aquarum & sanguinis effluuio siccior vterus est redditus, molliendus, vt via molliore magisque lubrica facilius exeat fœtus. Tumque, ℞. radic. lil. & alth. an. ℥iij. fol. malu. branch. vrsin. an. Mij. semin. lini ℥ij. Coquantur in aqua sufficienti decoctionis omasorum. Cape de colatura ℔ij. in quibus dissolue pinguedinis Anseris, aut suillæ recentis ℔ß pro quatuor aut quinque clysteribus. Ex huius decoctionis magmate cum butyro fiat cataplasma, quod extensum supra lienteum duplex admoueatur imo ventri. ℞. radic. lil. ℥ij. radic. cyperi ℥j. fol. alth. malu. mercur. an. Mij. ori-

Quid agendum vtero sicciore reddito ex aquarum & sanguinis effluuio.

gan. calament. maioran. an. M i cinnam. ℥j. Cum aqua & odorifero vino coquantur & colentur ad ℔ ij. ♃. prædictæ decoctionis ℥iiij. per metrenchyten fiat in vterum iniectio. Digitos. obstetrix butyro, vel oleo liliorum aut amygdalarum dulcium obtinet, quibus in pudoris sinum immissis eum emolliat, referet, fœtuique protrusionem moliatur, eumque vementem sic moueat, vt si pedes aut brachia, dorsum aut latera porrigit, blandè reponat, donec caput attigerit, per quod eum in lucem emittat. Quod si pro voto non succedit, sternutatio procurabitur Ellebori, Pyrethri, vel Euphorbij puluere in nares per calamum insufflato. Nam hystericæ mulieri, difficulterque parienti sternutamentum superueniens bonum, quia languidam ac torpentem naturam excitat ac recreat, quæque corporis partibus tenaciter impacta sunt vehementiore iactatione quassiique commouet & excutit: ideoque fœtum sua sede dimouens ad exclusionem excitat & impellit. Adiuuabunt trochisci de myrrha cum vino, vel aquis descriptis superiori capite. Robur adferet Hippocraticum vinum & ratio victus quam describimus. At si fœtus extinctus est, aut sic imbecillus vt se non adiuuet: aut æquo longior aut crassior, vix nisi per Chirurgum euellitur. Si matrix angustior, aut obstructa cicatrice, schirrho, callove per pudendum extrahi nequit, sectio per ventrem fieri debet partu Cæsareo, cuius multas, easque fælices hystorias D. Rossetus libro suo commemorat, si qua potest in eo partu esse fælicitas.

Obstetricis munus in difficili partu.

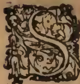
Hippoc. aph. 35. lib. 5. aph.

Effectus sternutamento.

Pro varijs difficilis partus causis varia curatio.

QVÆ SECVNDAM, QVÆ CHORION appellatur, excludunt ab vtero.

CAPVT XXI.

I membrana manet, quæ Chorion atque Secunda
Dicitur, à partu Matrici inclusa, nec huius
Os hiat, internas foueat pinguedine molli
Anseris atque Suis, butyro, vel camomillæ,
Irino, liliive oleo, moueatque pudendas
Saga manu pingui partes, vteri osque resoluat.
Instar & indè pilæ glomeratam ex arte Secundam
Euocet, & lentè, ne si temeraria motu
Excutiat valido, Metram trahat atque Secundas,
Quod crudele nimis, merito reparabile nullo.

Chorion membrana, Secunda dicitur quod ea sit secundum domicilium ac receptaculum ab utero, et velut fætus indumentum.

Sin vteri fundo nimis hæc annexa, fidelis
Arte manus nequit euelli, per aromata fiant
Suffitus, quæ fumosa condantur in olla.
Suffitus materia. *Qualia sunt nardus, Casia, illiris Iris, odorus*
Iuncus, odore beans etiam radice Cyperus,
Arthemisia, dictamnum, poliumque, sabina
Cum ladano, styrace & bdello, ben atque Zoino.
Sternutamenta. *Puluereque Ellebori sternutamenta frequenter*
Concutiant vterum: quatiant balanique frequentes
Ex hyeris: purgans & ab his alijsque catharsis
Quæ moueant validè, velut extat Agaricus albens,
Et laxans benedicta in aquis quæ menstrua ducunt
Sumpta: potest similem si forte puerpera ferre,
Quæ tulit antè feros, à partu pressa, dolores.
Secundas quæ potissimum eijciunt atque protrudunt. *Castoreum sed aquæ mixtum Polijve, Thymive,*
Pullegijve datum, poti myrrhæve trochisci,
Succus & è folijs expressus petroselini,
Vel Casiæ, seu cinnamei lympha inclyta ligni,
Pessus & è Cyclamino, myrrhaque, vel vnguen
Impositum ventri quod & hæc, lathyrque dederunt,
Præcipitare solent vtero persæpe Secundas.

COMMENTARIVS.

Chorion, seu Secundæ quid. Δευτέριον, χόριον græcis, Secundæ latinis, fœtus in vtero velamentum & inuolucrum est. Quod ab obstetrice cum fœtu simul educi debet in partu. Retentum enim lipothymias & cõuulsiones inferre solet, à quibus puerperæ sequitur interitus, si primis diebus ab vtero non secedit. Vt igitur excludatur, clysteres acres inijciantur è decocto radicis cyperi, rubiæ maioris, Iridis, Gentianæ, foliorum Arthemisiæ, matric. sabinæ, filicis, cum floribus chamæmæli, dissolutis hyeris, & oleis irino, chamæmælino, rutaceo. *Clysterum materia secundas præcipitantium.* Potio detur è benedicta laxatiua, diaphænico, syrupo laxatiuo rosarum cum Agarico, trochischis etiam alhandal, dissolutis in aquis arthemisiæ, melissæ, calendulæ: quæ iusta dosi dentur, expensis vsque quaque viribus. *Purgatoria.* Pessarium fiet hoc modo. *Pessus.* ℞. puluer. myrrh. galban. styracis an. ʒß. puluer. ellebor. & trochisc. alhandal. an. ℈j. Simul include nodulo forma glandis in pessarium, in

sinum

ſinum pudoris immittendum. ℞. radic. ireos, dictamni, polij, ſabinæ, granor. iuniperi an. ʒj. benzoini, Myrrhæ, ſtyracis an. ʒj. Miſce, fiat puluis ad vteri ſuffitum. *Suffitus.* Ptarmicum ſeu ſternutatorium vt hyſterica ſuffocatione preſſas, ægreque parientes adiuuat, ita ſecundas deturbat ob eam cauſam, quam ſuperiore capite dedimus, in hunc ideò effectum *Ptarmicum.* adferendum ex pyrethri & euphorbij puluere in nares inſufflando. Vel, ℞. Caſtorij ʒij. ſyrup. de hyſſop. ℥j. Cum ℥ij. aqu. meliſſ. vel arthemiſ. *Potiones ſecundis excludendis aptæ.* vel decocti filicis fiat potio. Vel, ℞. trochiſc. è myrrh. ʒjß. ſyrup. de hyſſop. ℥j. aqu. decoct. filicis, & ſabinæ ℥ij. Miſce. Diluantur in potum. Huc reuoca quæ capite de mortuo fœtu, difficilique partu nuperrimè ſunt expoſita.

STERILITATIS PRO VARIETATE cauſarum Curatio.

CAPVT XXII.

ONCIPIT *haud mulier, loca cui muliebria torpent* *Conceptum impedientes cauſa.*
Frigore, denſaque ſunt, nimiove exuſta calore,
Siccaque: vel nimio conferta ac plena madore:
Cuique hæc arcta nimis vel clauſa, foramine nullo. *Mulier imperforata nõ concipit.*
Frigida ſi matrix ſterilem facit, exeat humor
Frigidus, epoto medicamine phlegma mouente *Curatio ſterilitatis à cauſa frigida.*
Cum calidis, vt Betonica, Polioque, thymoque,
Marrubio, hyſſopo, & paribus, quæ menſtrua ducunt. *Peſſaria.*
E maioranæ fiant peſſaria ſucco
Cum Moſchi granis aliquot, condita voretur
Saluia, fœcundans, prohibens fœtumque ruina.
Aſſa caro melior, melior lymphaque Lyæus.
Si nimio Matrix furit, & reſoluta calore eſt, *Sterilitatis à calida cauſa curatio.*
Caſſia contulerit, nimium quæ leniat æſtum,
Cum portulaca, lactuca, Rumice: creber
Potus aquæ, coctique cibi cum mollibus herbis:
Balnea dulcis aquæ, ſine cura vita, quieſque.
Sin madet à nimijs humoribus, humor abundans
Siccetur motu vario crebroque, volucrum *Sterilitatis ab humiditate nimia curatio.*
Aſſato paucoque cibo, cum pane bis ignem

Experto, vel qui in ſale ſit vel piſtus Aniſo.

Suffitus materia.

Suffitus fiant vtero cum thure Sabæo,
Cum ladano, myrrha, origano, polioque, thymoque.
Sed clyſmo balanove prius ſe fæcibus aluus
Exuat, & poto medicamine: ſectaque vena
Quod ſatis effundat, ſi fortè neceſſe, cruorem.

Imperforatarum, & earum quibus ſinus pudoris anguſtior eſt curatio.

Os vteri claudens membrana ſecanda. Quod arctum eſt,
Hoc dilatet adeps admotus, quemque dat Anſer
Præcipuè, vitulique recens ceruique medulla.
Sunt aliæ fiat ſterilis cur fæmina cauſæ,
In quibus aſſiduè contraria cura ſequatur.
Sed quia non ſterilis, ſterilis fit iuncta marito
Qui ſpado, vel qui fæcundum ſemen in aruum
Non iacit, interdùm venit explorandus vterque.

Quænam ſūt ad fæcunditatem agenda.

Sique ſimul ſani, nec in ipſis diſcrepat ætas,
Non habitus, nec amor, genitalis ſeminis author,
Non otio pigri ſedent, nimiumve laborem
Sectentur: medium teneant in vtroque receſſu.
Concoctuque cibo facili, mollique falerno
Excipiant ſeſe, paſſis veſcantur & vuis,
Et cynara, noſtris quæ nobilitatur in hortis,
Aſparagis, bulbis, rappa, porroque, recentis
Paſtinacæ, Marathri radice, marique petitis,
In quibus excellunt quæ dicunt Oſtrea, conchis.
Inſuper & læti viuant, neque pluribus eſcis
Impediant ſtomachum, ne crudo ſanguine multus
Creſcat adeps, & ab hoc ſemen minuatur. Idipſum
Si ſeruent, fæcunda feret citò fæmina fœtum.

COMMENTARIVS.

Sterilis mulier quæ dicitur.

1 STERILEM dicimus mulierem, quæ iuncta viro non concipit. Cuius rei plurimas cauſas attigimus lib. 4. cap. 3. Manifeſtæ verò magiſque communes ſunt vteri frigus & denſitas, vel eiuſdem calor & ſic-

citas, vel humiditas exuperans, locellorum vteri vel occlusio, vel angustia, quæ contraria præsidia requirunt, vt omnis præter naturam affectus. Cognoscuntur autem hæc peculiaribus signis. Vt frigus, ab eoque densitas, cùm animaduertitur quandò suppressi sunt menses, aut pigrè labũtur, veneris odium est, in lumbis ac pectine stupor. Tùm itaque repurgandum corpus agarico, diaphænico, reliquis pituitam excludentibus, incoctis calidis mẽstrua mouentibus, vt Aristolochia, melissa, betonica. Suffiendus vterus styrace, benzoino, granis lauri, iuniperi contusis & in ignem missis. Caloris & siccitatis vteri notæ sunt incerti menses, pauci, nigricantes, tenues, interdùm & crassi, partium pudendarum vlcera, pruritus, veneris ardor. Tùm cassia frequenter vtendum, mittendus sanguis, balneum aquæ tepentis ingrediendum: victus ratio sit refrigerans & humectãs. Humiditas vteri nimia cognoscitur è muliebri fluore, mẽstruis multis & aquosis, pubis lumborumque pondere. Tùm motus, & exercitatio sit frequens, purgatio, quæ cacochymiæ debetur, per sennam, catholicum, electuarium diacarthami, cum aquis melissæ, betonicæ, calendulæ: victus genus siccans, tenue, paucum, ex assis alitibus, vt alauda, columba, cothurnice, pane biscocto. Bibatur aqua non simplex, sed adiecto cinnamomo, vel seminis anisi, fæniculi, coriandri puluere cum liquiritia: vel annosum vinum aqua dilutum. Si membrana locellos occludit, per Chirurgum incidenda. Si crassum quid obstruit molliendum anseris adipe, medulla vituli, ceruique cum ladano, bdellio, styrace. Quibus artibus mulier sterilis fæcunda reddi potest, si prætereà seruentur, quæ postremis nostris versibus tenenda monemus.

Vteri frigus & densitas quibus signis agnoscitur.
Vteri affectus à frigore, curatio.
Vteri calidi siccique notæ.
Curatio.
Humidioris vteri notæ.
Curatio.
Sterilitatis ab occludente membrana & crasso corpore obstruente curatio.

EXANTHÆMATVM CVRATIO.

CAPVT XXIII.

LETHIFER *in pueris morbus popularis habetur,*
Qui varijs serpit maculis, rubeoque colore
Sæpe cutem tingit, nisi Pæonis arte dometur.
Ergò si lenta papulæ, nullave feruntur
Febre, nec in pueris malus est insigniter humor,
Excludat balanus fæces, aut clysmus ab aluo.
Cardiacis & aquis, quas morsus & Oxitriphillum
Et scabiosa dabit, limo, citria mala, feratur
In cute quod poterat latitare in Corde venenum.
Impubes calido decumbat in aëre, multis

Exanthematum eruptio lethalis & contagiosus affectus.
Exanthematum curatio.
Cardiaca.

Vestibus inclusus, vento securus ab omni,
Sudor vt erumpat maculis commixtus: alatur
Sæpe gelatina, pressis & carnibus, ouis,
Butyri vel iure, in quo lactuca coquatur,
Oxalis atque Seris, bouis & quæ lingua vocatur.
Potus erit quæ lympha capit cum sacchare citri
Potus ad exanthemata nobilis. *Palliduli succum. Fertur cum lente parata,*
Ficubus & glycirrhiza, marathrique, citrique
Semine ferre foras, largumque ciere madorem:
Quæque fit è coctis pariter cum ficubus vuis.
Ante venit papulas aliquot si fortè diebus
Acuta febris exanthemata præcurrens quam curandi formam requirit. *Magna febris, multi soboles humoris, ab hacque*
Non terror leuis est oneri ne corruat impar
Natura, inque cutem non efferat omne venenum,
Materiæ secta dematur portio vena
Præmisso clystere, sed & calabrina bibatur
Manna, vel in pulli, vituli vel iure soluta.
Tùm verò hæc fieri quùm se cutis alba colore
Commaculat vario nolim, nisi strangulat ægrum
Orgasmus, nimiamque docens dyspnæa saburram
Orgasmus. i. materia turgens, quæ vacuationem indicat. *Indicet exitium, reserata auertere vena*
Quod meliùs videatur. At an benè perferet æger
Consule, sit quantusque metus præsentibus ede.
Detrahe nec puero cui porrigit vbera nutrix.
Ne si vi morbi sequitur malus exitus, huius
Te ferat authorem, inque tuo dein nomine, nomen
Pæonium fera turba, procax, insana prophanet.

COMMENTARIVS.

Exanthematum examẽ. 1 EXANTHÆMATVM eruptio cacochymiæ signum est: siquidem alia subalbicant, alia flaua, pallida, violacea, nigraque sunt: alia eaque plurima rubra, quæ plethoram etiam indicant: vt hinc benè colligas ea esse Plethoræ Cacochymiæque sobolem, in qua putredinem insignem ponere licet, ab eaque malignum quid, quùm à communi causa

nasci soleant, populariterque grassari. Quare mirum videri debet, cur vulgò negligatur eorum curatio, sitque affectus ex eorum genere, in quibus Medicus rariùs accersitur. Creditur nimirùm hæc quid esse criticum, quod naturæ vi foràs expellitur, huic ideò soli committendum: vndè fit vt plurimi fato concedant, qui sanari poterant artis Medicæ munere. Nam si nonnulli vel bonitate naturæ, vel lenitate symptomatum ab interitu vindicantur, plures tamen imbecillitate virium & morbi magnitudine pereunt. Quare prudentibus, & sana consilia non aspernantibus instituta sit hæc exanthæmata curandi ratio. Medicus ad ægrum vocatus attentè consideret papularum notas expositas à nobis libro quarto cap. 27. quales sunt frequens oscitatio, pandiculatio, punctio per vniuersum corpus, naris & aurium pruritus, raucedo vocis, capitis dorsique dolor, rubor vultus, inuoluntariæ lachrymæ, dyspnæa, tremor in somnis, febris, sitis. Ex quibus quia plenitudo colligitur, si puer adultior est aut iuuenis, inijciatur clyster, ab eoque vena tundatur antequam erumpant maculæ. Versetur æger in aëre calidiore, decumbat in lecto multis vestibus tectus, in eoque sudorem expectet, quem excitabit hæc dosis. ℞. aqu stillat. morsus & card. an ℥ij. syrup. de limon. ℥j. Misce fiat iulep. Aut parabitur potus quem versibus expressimus ex lente, ficubus, glycirrhiza, semine citri & fœniculi. Vel etiam hæc communis potio, ℞. liquirit. ras. ℥ß. caricas incisas numero septem, vuarum Damascenarum ℥ij. Bulliant in aquæ libris tribus ad tertias, addendo sub decoctionis finem succi limon. vncias duas. An vero quùm erumpunt papulæ, iamque patent, & corpus vniuersum obsident vacuandum sit quæri potest. Multi namque non nisi per cutim, per quam natura vergit mouendum existimant, ideóque solis sudorificis locum esse debere contendunt. His tamen si nihil fit, nec leuatur æger, ruborque vultus est, plenitudo pulsus, spirandique tanta difficultas, vt suffocationis periculum ingruat, tum aperire venam expedit vel etiam vena secta purgare, quemadmodum vtrumque fit in purpuratis febribus, in quibus, vt hic, corpus vniuersum maculis aspergitur. Nec sine ratione. Morbi namque tum orgasmus, & acutus affectus est. At in acutis eodem die quum materia turget purgandum esse notat Hippocrates. An non etiam vena secta vacuandum quum plethoræ signa manifesta sunt? Anno salutis millesimo sexcentesimo nono cum D. Lussonio parisiensi Medico celebri sum vocatus ad Ambianensis vrbis toparchæ nepotem, qui morbillis per vniuersum corpus effusissimè sparsis cum dyspnæa & stertore pene suffocabatur. Rogatus quid sentirem, explorato pulsu valido phlebotomiam suasi, qua celebrata, repurgatoque corpore consequuta breui sanitas. Nolim tamen hac historia cunctis qui morbillis variolisque fœdantur idem remedium obseruari. Sed videndum an exanthæmata critica sint an symptomatica. Si critica, quæ tolerantia facili lenique, vel nulla febre se promunt, committenda naturæ sunt, neque remedijs vllis exagitanda. Si symptomatica, nempè cum ingenti febre, lipothymia, dyspnæa, mouendum ex assidentis medici prudentia.

Exanthematum seu morbillorum & variolarum curandorum modus.

Morbillorum signa.

Varia potus species ad exanthemata salubres.

Quæstio de vena sectione variolis erumpentibus.

Hippocrat. lib. 4. aph. 10.

Historia notanda.

Quid obseruandum in Exanthematum curatione.

PORPHYROIDIS, SEV PVRPVRATÆ febris curatio.

CAPVT XXIIII.

Purpurata febris ita dicta, quod rubra purpureisque maculis corpus tingat.

ÆC febris, rubicunda dedit cui purpura nomen,
Tingat erythræo quod corpora nostra colore,
Purpureisque notet maculis, nouitate maligna
Terruit hoc nostro, subitisque Machaonas æuo
Cladibus, infesto docuit se opponere monstro
Phœbigenæ telis, quibus hunc armauit Apollo.

Signa purpurata febris.

Et quia pulsus erat minimus, tremulusque, soporque,
Mens vaga, visque labans: lotium crassumque, rubensque,
Interdum tenue instar aquæ: cineritia, flaua,
Alba, virens, graue virus olens fæx ibat ab aluo:

Purpurata febris curatio.

Cardiacis visum est ægro succurrere lymphis
Reginæ prati, scordi, morsus, scabiosæ,
Oxalidis, cardique, citraginis, oxytriphylli,
Cum succis acidi, niueo cum sacchare citri,
Punicei mali, flauescentisque limonis:
Theriaces & aqua, quæque imperialis habetur:
Antidotis etiam, veluti mithridatica, Chermes,
Theriace, diamargariton, quæque ex Hyacintho est.
Sed leue præsidium fuit hoc, neque cessit anhelæ
Effera vis febris, quia non fuit vnicus aër
Causa mali, latuit neque solo in Corde venenum.
Multus erat Cerebro, reliquisque in partibus humor

Quæstio de venæ sectione in purpurata febre variis rationibus excussa.

Pestifer, immitti ferroque manuque domandus.
Quæstio longa fuit, quia purpura rubra cruoris
Peccantis dabat indicium, foret an reseranda
Vena tumens, & ab hac mittendus sanguis aperta.

Sed metus vnus erat, vena penetrabile secta Conclusio quaestionis.
Intima ne peteret virus, pareretque ruinam.
Creber & hic animi lapsus, pulsusque timorem
Augebat, paruus tremulusque. At turba medentum
Sanior esse ferum negat hoc, vel debilitatis
Esse notas: Cor at oppressum fore sanguine misso
Viuidius, tetro procul indè obeunte vapore
Censuit, & numquam fore ad interiora recursum.
Partibus & vacuis oneroso sanguine, vires
Esse reuersuras, quibus eximeretur ab omni
Corpore quicquid erat vitij, sortisque malignæ.
Nec mora, detrahitur pleno de corpore sanguis, Curatio methodica purpurata febris.
Lenis & interdum datur haud inuisa catharsis:
Cardiacis Cor munitur quæ diximus antè,
Sollicitatur & his sudor. Cibus ille paratur Victus genus eorum qui purpurata febre tenentur.
Qui beet & reparet vires è turture, turdo,
Gallina, mollique Capo, tenerisque columbis,
Euchymisque alijs acido cum rumice coctus,
Buglosso, paribusque, expressa carne, geluque,
Et distillato duplicato in vase liquore,
Pulueribus mixtis bezoardi, margaritarum, Cardiaca varia.
Gemmarumque, eborisque, & cornu monocerotis,
Rhynocerotis, vt & cerui, redolentis & ambræ:
Conseruis etiam borraginis atque melissæ,
Nenupharis, linguæque bouis, violæque, rosæque.
A quibus admoto Cordi cataplasmate, fixis
Corniculis variis in partibus, & cute cæsa
Cum rutila flamma, morsaque ab hirudine vena,
Deseruit multos genus hoc lachrymabile morbi,
Quod priùs innumeros stygijs immerserat vndis.

COMMENTARIVS.

1 PORPHYROIS, seu Purpurata febris à cæteris febribus peculiaribus notis causisque distinguitur, vt lib. 4. cap. 28. docuimus: ex quibus pendet varia curandi ratio. Malignus quidem morbus est, occultaque vi Cor obsidens, quod ostendit minimus, ac ferè nullus pulsus, isque quantum micare potest tremulus & conuulsiuus, quem ideò σπασμότρομον appellant, & Lipothymia frequens. Cordi consentit Cerebrum, vndè sopor & hebetudo mentis, grauis auditus, delirium: compatitur & Torax, vndè dyspnæa. Naturales denique partes affliguntur, vndè varietas vrinarum, fœtor atque diuersitas excrementorum in aluum descendentium. Quare cardiacis vtendum assiduè, vacuandum ex interuallis. Quumque cardiacorum duo genera sint, frigida nimirum & calida quæ capite 15. lib 7. nominauimus: calidis, quæ pariter sicca sint putredinem, in qua maligna vis, arceamus, hoc modo. ℞. aqu. stillat card. scordij, melissæ an. vnc. 4. syrup de limon. ℥j. Vel, ℞. aquar. oxalid. oxytriphill. card. an. ℥ij. syrup. de limon. & oxysacchar. simplic. an. ℥j. aqu. theriac. & imperial. an. vnc. sem. Misce. fiat iulep. in duas doses. Primis diebus indatur clyster, seceturque vena. Dein, ℞. radic. angelicæ, tormentill. dictamni cretici an. vnc. sem. fol. oxytriphill. meliss. scabios. bugloss. borrag. vlmar. an. Mi. semin. acetos. citri, card. an. drach. 2 Bulliant in aqua sufficientis quantitatis. In colat. lib. 1. dissolue sacchar. vnc. 4. succi limon. ℥j. fiat apozema clarificatum, cinnamomo conditum in tres doses. Quia verò purgatio necessaria est ob plethoram, cacochymicam, in dosi infunde Rhei elect ʒij. santal. citrin. & moschatæ nucis an. ℈i. In expressione dilue catholic. duplicat. ʒvj. elect. diacarrham. ʒij. syrup. capill. ven. ℥j. Si debilior est æger, ad expressionem Rhei dissolue duntaxat syrupi Saporis Regis ℥j. aut ℥j ß. Parari poterit syrupus solennis in hunc modum ℞. succor. Oxalid. oxytriph. bugloss. borrag. vlmar. scabios. morsus, citri pomor. redolentium pari dosi mixtorum ac depuratorum ℔ß. sacchari tantumdem. Lentè bulliant, fiatque syrupus perfectè coctus, quo sæpè capiat æger è cochleari, vel ex aqua cocta simplici, vel diuina, cuius in hoc opere non rarò meminimus. Huius syrupi vicem supplebit syrupus è limon. è granat. ex acetosæ succo, iulepus rosaceus, oxysaccharum simplex. Conseruatum, opiatarumque cordialium formulæ reuocentur huc è capite postremo lib. 5. & cap. 5. lib. 7. Nec verò reuocare te in hac febre à vacuatione debet pulsus paruus, ac frequens, quoniam ab oppressione fieri consueuit, quæ venæ sectione catharsique tollitur. Quod tamen vt benè colligas, nec fallaris, singula signa lustres. Nam si rubet facies, spirandi difficultas est, vrinarum rubor, excrementorum alui fœtor, mouendum est. Sin pallor liuorve vultus, fœtor, vrinæ tenues, quæque descendunt in aluum liquida sunt & aquea, quæ vocant ὑδατόχολα, magis horrendum, ideóque cautius agendum In hoc autem affectu tam ancipiti, tamque subdolo non antè salutem polliceare, quàm

Ex varijs signis causisque varianda curatio.

Cardiacorum duo genera.

Apozema cardiacum.

Syrupus solennis, seu magistralis.

Notandum.

quàm omnia salutis signa consentiant. Nam vt quis intereat, vel vnum esse malum signum sat est; vt conualescat, omnia bona signa concurrant necessum est, vt apud Hippocratem in prognost. Galenus monuit in acutis morbis haud oscitanter obseruandum.

ARTHRITIDIS CVRATIO.

CAPVT XXV.

In Arthritide quando vena secanda.

Quibus purgandũ quùm a sero bilioso fit Arthritis.

Iulepus refrigerans.

VMOR *in articulos tenuis calidusque patentes*
Quùm fluit, & subito pungit queruloque dolore,
Exeat è vena cruor, oppositaque dolori.
Lenis & è Manna detur Sennaque catharsis.
Epotis feruor gelidis sedetur ab vndis
Lactucæ, seridis, plantaginis atque rosarum,
Cum granatorum myrthillorumque syrupo.
Lenit at imprimis asinini potio lactis.
Cassia sumpta per os iuuat, & Cataplasmatis instar
Iuncta dolorificæ dat opem & noua gaudia parti.
Lac etiam cum quo panis macerata medulla
Cocta sit, atque croci minimùm ac penetrantis aceti.
Seminis & psilli muccago extracta liquore
Solani, cum lumbricis oleumque rosatum.

Varia cataplasmata dolores lenientia.

Si fluor his non cessat, & est dolor efferus, ingens,
Instar acus pungens, intercludensque soporem,
Lac & hyoscyami folium simul incoque, lacve
Iunge opio, quo sensus hebes stupidusque sequatur.
Nocturnis hordi succus sumatur in horis,
Et liquor hic niueus quem fundit amygdala dulcis.
Sit comes huic sacchar, semenque papaueris albi,
Leniat vt, sistat, placidumque dolore remoto
Conciliet somnum. Post quæ Catapotia dentur
Aurea, barbaricique Rhei mollita liquore
Lactucæ, vel nymphææ, violæve syrupo:
Fellis vt indè serum, gemebundi causa doloris

Hordeatum & amygdalatum.

Pilulæ cholagogæ.

Deserat articulos, excludaturque per aluum.
Fluxio ni sedatur ab his , camomilla coquatur,
Aiuga, galla, rosis & nigro mixta Lyæo

Cataplasmata partẽ affectam roborantia, sistentia fluxionem, leniterque digerentia.

Pro fotu. Stercusque recens tepidumque boantis
Admotum parti stet pro Cataplasmate vaccæ:
Materiam fotus nisi pro Cataplasmate malis,
Quæ cum butyro, roseoque sit vnguine frixa.
Si pituita parens Arthritidis, humor in aluum

Arthritidis à frigida causa curatio.

Sæpe ruat pilulis quas condit Agaricus albens,
Et reliquis quæ phlegma mouent. Pituita coquatur

Fotus discutiens, molliẽs, partemque roborans.

Partibus est quæ fixa, grauique dolore molesta
Origani fotu, meliloti cum camomilla,
Cum que rosis: olei vulpini, vel terebinthi,

Litus.

Lumbricive litu, cum quo Enula & Iua madebit,
Saluia, Sampsucus seu Maiorana, chamædris,
Castoreumque, Ebulusque, & lauri bacca virentis.

Muccago seminis fænugræci in oxycrato extracta.

Qui fænugræci extrahitur de semine muccus
Oxycrato cum melle, tribusque in parte diebus
Hæret, ab hac tristem fertur reuocare dolorem,

Cataplasma è cochleis.

Muccus vt è tritis cochleis. Dissoluere nodos

Arthritidis nodos dissoluentia.

Quos pituita parit, Podalyrius arte medendi
Vix poterit. Tamen est aliquot nisi nodus ab annis,
Hunc vetus in pernæ fuerit qui iure solutus
Caseus emollit, diachylum & ab Iride dictum,
Mercurij emplastrum, Vigo quod celebrauit, oliuum
Banarum, cum quo Suis extet & Anseris vnguen.
Materiam trahat Ischiados ranunculus, atque

Ischiados curatio.

Cressio syluestris, Pini resina & Terebinthi,
Nigraque pix, viuum sulphur, fimus atque columbæ,

Ischio dolenti non sunt admouẽda ante vacuationem topica.

Quæque dolorificæ sint fixa pyrotica parti.
Sed priùs & vomitus fiant, & clysmus in aluum
Detrudat fæces hyeris commixtus, ab hocque

Vena humeri fundat, dein poplitis icta cruorem.
Corniger hinc abeat proles Semeleia Bacchus
Et Cytheræa Venus. Frugalis vita, lyæi
Potaque lympha loco, Podagræ, diræque Chyragræ,
Articulûmque alios vetat insanire dolores.

Venus & vinum arthriticis infensa: sic vtilis vita frugalis.

COMMENTARIVS.

Arthritidis causa communis.

Signa & curatio fluxionis à Cerebro.

1 QVID Arthritis, quot eius species, à quibus partibus oriatur, quibus signis agnoscatur, & à quibus fiat causis lib. 4. cap. 29. diximus. Causa quidem communis serum est, cuius duplicem fontem agnouimus, Cerebrum & hepar, à quibus serum id decumbens in articulos mora crassescit, nodosque parturit. Ideóque si fluxio manat à Cerebro, quod ex grauitate capitis, & Pericranii dolore cognoscitur, Cerebrum expurgandum est pilulis arthriticis, coccijs, ex agarico, si pituitosis excrementis redundare videtur: sin biliosis, catapotijs aggregatiuis, aureis, è rhabarbaro: pilulis verò lucis minoribus, indis, è fumaria, si melancholicus humor exuperat. Sed à Iecore suspectus humoris serosi decubitus, quùm plethoricum hominem arthritis affligit. Ideóque túm Cassia, Manna, Catholico, syrupo solutiuo rosarum corpus exonerare conuenit, venamque secare sæpiùs & audentiùs quàm in reliquis causis. Quamquam & in Arthritide qualibet phlebotomia perutilis, tùm quia serum, huius affectus vnica causa, sanguinis excrementum est, vel puri, vel biliosi, vel pituitosi, Melancholicive: tùm quia sæuit in Arthritide dolor, cui nihil æquè subuenit, vt sanguinis detractio, quæ prophylacticum huius remedium est, si morbum anticipet: therapeuticum, eo si nato celebretur. Sed vacuare meliùs est eo tempore, quo malum, quod periodicè mouetur, redire consueuit. Quod Vere sæpiùs contingit & Autumno. Sed Vere maximè, quo calor aëris ambientis humores fundens, è partibus internis, ijsque principibus euocat in cutem, vel in imbecillas partes amandat atque transmittit: quod ex varijs Hippocratis & Galeni locis liquet. Quod si morbus vrget, neque præ dolore dat inducias, obseruandum è signis calidus frigidusne sit. Si calidus, ℞. decoctionis remollit. factæ in sero lact. lib. 1. cathol. loch. è Cass. an. ℥vj mel. violat. butyr. recent. an. ℥ij. misce. fiat clyster. Mittatur ab eo sanguis ad vncias septem, plus minùs, expensis ægri viribus. Phlebotomia poterit iterari, si calor, dolor, plethora suaserit. Deindè, ℞. medull. cass. vnc. 1. sem. Cum saccharo, vel syrup. violac. fiat bolus. Vel, ℞. medull. Cass. ℥vj. Diaprun. solut. ʒiij. Misceantur in bolos. Vel, ℞. cathol. & syrup. laxat. rosar. an. ℥j. Diaprun. solut. ʒij. Cum aqua lactuc. fiat dosis. Vel, ℞. fol agrimon. lactuc portul. cichor, totius an. Mj. semin. quatuor. frigid. minor. contus. an ʒj. flor. violar. nenuph. an. Pj. fiat decoct. in sero lact. In colat Dissolue elect. linit. ℥j elect. è succo rosat. ʒij. syrup. violac. & è cichor. composit. cum rheo an. ℥ß. Manna,

Signum fluxionis à Iecore, eiusdemque curatio.

Cur in quauis Arthritide vena secanda.

Phlebotomia prophylacticum & therapeuticum Arthritidis remedium.

Hippoc. aphor. 20. lib. 3. aphor. 47. et 55 lib. 6. & Galen in comment.

Modus Arthritidem à calida causa curandi.

blandum medicamentum ad vnc. 2. in iure pulli vituli ve dissolutum cholagogum est, educitque serosa; quare in arthritide biliosa sæpiùs vsurpandum. Topicorũ hinc vsus esto ℞. lact. vaccini lib. 1. vitellos duorum ouor. medull. panis ℥iiij. aqu. stillat. rosar. plantag. aceti an ℥ij. croci ʒß. Lente coquantur in cataplasma: quod stuppis cannabinis aut linteis exceptum admoueatur partibus dolentibus. Hoc quidem lenit, discutit, coquit, leniterque repercutit. Refrigerabit magis, doloremque sopiet, si solani & hyoscyami succum addideris, aut aliquot opij grana. Vel, ℞. muccag. psill. & cydon. extract. in aqua plantag. & rosar. ℔. ß. Admoue cum linteo partibus his, in quibus calor & dolor est. Sin frigus Arthritidis est causa, ℞. fol. alth. malu. petrosel. fœnic. an. Mj. fol. oriental. ʒvj. fiat decoct. & colat. ad lib. 1. In qua dilue diaphœn. mell. mercur. sacchar. alb. an. ℥i. ol. chamæm. & anethin. an. ℥jß. salis ʒj. fiat clyster. Hic venæ sectio non æquè confert. Vtilis tamen, quoniam omnis Arthritidis causa fluxio est, quam comitatur dolor: sed parciore manu sanguis effundendus, ratione materiæ frigidæ, quæ per sese phlebotomiam non exigit. Parari verò poterit hæc potio ℞. fol. calendul. chamædr. chamæpith. an. Mj. semin. anis. fœnic. coriandr. præparat. an. ʒj. fol. oriental. ʒß. fiat decoct. In colat. infunde agaric. trochisc. ʒjß. nuc. moschat. ℈j. In expressione dissolue elect. diacartham. ʒij. iulep. rosar. cum agaric. ℥j. Cum aqua beton. vel calendul. fiat dos. Vel, ℞. cathol. duplicat. vnc. 1. trochisc. alhandal ℈j. syrup. de mentha, & capill. ven. an. vnc. sem. Cum decocto beton. chamædr. primulæ veris fiat dosis. Dolorem sedabunt oleum vulpinum, chamæmælinum, lumbricorum, stercus bouillum aut vaccinum cum his oleis aut butyro frixum, partique medìocriter calens appositum. Vel, ℞. muccag. semin. fœnugræc. extract. in hydromelite cum aceto pauco. ℔. ß. Admoue parti dolenti cum stuppis, aut linteo. Vel, ℞. cochlearum integrarum diu contusarum in mortario lib. 1. sulphuris viui vnc. 2. Fiat cataplasma: quod omni conuenit Arthritidi, sed in calida causa detrahendum sulphur, aut minuendum est. Fotus è maiorana, saluia, floribus chamæmæli, meliloti, semine lini conferent, quùm in declinatione morbi reliquiæ crassioris humoris erunt discutiendæ. Qu̇úmque sint Arthritidis species Ischias, Chyragra, Podagra, quibus Gonagrã potes annectere, notabis in Ischiade venam è cubito primùm, hinc è malleolo tundendam, refrigerantibus & astringentibus, quæque fluxionem intrò reuocent topicis non vtendum, ne crassior humor seu muccus in Cotyle manens in tophum abeat, cogatque, laxato articulo femoris caput coxa excidere, forasque ferri, sequaturque claudicatio: sed admouenda quæ discutiant & attrahant, qualia sunt oleum irinum, rutaceum, vulpinum, lumbricorum & terebinthinæ: vel hoc emplastrum. ℞. gummi pini, terebinthinæ, resinæ nigræ an. vnc. vnam puluer. radic. ireos florent. sulphur. viui an. vnc. sem. puluer. hermodactyl. drac. vj. ol. lumbric. & ceræ quantùm satis in emplastri consistentiam. Extende super alutam admouẽdum Ischio dolenti. Renell endum aperta cubiti vena seuiente podagra, sed è poplite sanguis effundendus in Chyragra.

Cataplasma.

Arthritidis à frigida causa curatio.

Arthritidi frigidæ congrua medicamẽta.

Ad Arthritidem frigidam topica.

Arthritidis species. Ischiadis curatio.

Si Gonagra cum plethora est, primùm ex humerali, dein è malleolo venam aperi. Tenuis ratio victus imperetur, interdicatur venere vinoque. Nam excrementorum prouentus, venus & crapula tanti mali seminaria sunt: quibus addas articulorum imbecillitatem, parentumque semen vitiatum, quo transfertur affectus in prolem, & fit Arthritis hæreditaria, cuius curatio difficilis ac penè deplorata, quùm sit connata, naturalis & hectica. Cætera quæ pertinent ad hunc locum è versibus require. *Arthritidis adiuuantes causa.*

ELEPHANTIASIS CVRATIO.

CAPVT XXVI.

Vix Elephantiasis, solidis in partibus hærens,
Visceribusque potest tolli, quia Cancer habetur.
Demere tentabit tamen hanc Podalyrius, illis
Præsidijs quæ Musa canet. Calabrina bibatur *Blandiora cathartica.*
Manna frequens, rate quæ pictis affertur ab Indis
Cassia, Senna sero lactis macerata, vel vuis
Mollibus & prunis, vituli vel iure, vel hædi.
Venáque tundatur, maculataque sugat hyrudo *Vena sectio, ab eaque cornuum & hirundinum admotio.*
Partibus è varijs nigrantem sæpe cruorem.
Corniculis etiam fixis cruor exeat, icta
Sæpe cute, & tumidis sint fixa pyrotica membris. *Cauteria varijs corporis partibus figenda.*
Mergatur tepidis non raro corpus in vndis,
Mollis vt his & aperta cutis sit, & exeat illa *Cur frequēs debet esse balneum.*
Fumus hebes qui corpus iners facit, ingrediatur
Et vapor, internos tepidus qui temperet artus.
Post hyera vtilis est quam dat Colocynthis, & hamech *Validiora cathartica.*
Synthesis, è fumo terræ catapotia, quæque
Elleboro nigro constant, velut Inda feruntur,
Hæc & quæ Cyanæo sunt celebrata lapillo. *Pilula de lapide Lazuli.*
Sit cibus è teneris pullis quos India misit,
Nostraque dat gallina, capis, vituloque recenti. *Ratio victus.*
Quæ licet Omphacio iungas, acidoque liquore

Punicei mali, Medive, vel oxyacanthæ,
Purpurei-ve Ribis, caro si magis assa placebit.
Sin elixa, fero magis est quæ commoda morbo
Sumitur, Oxalis est magis & lactuca coquenda,
Plantago, violæque, serisque domestica, lætans
Borragoque, & lingua bouis. Cibus optimus ouum
Amygdalatum, hordeatum & lac asininum. *Sorbile, si sit id atque recens, & amygdaleum lac,*
Sacchare commixtum roseo, quod & hordea fundunt:
Arcadicæque Asinæ pleno quod ab vbere manat.
Nec nocet euchymis interdum è piscibus esus.
Panis hordeaceus. *Panis erit melior spicato pressus ab hordeo.*
Salsa nocent, & aromaticis condita, suillæ
Ceruinæ carnes, Asinæ, leporisque, bouisque.
Caseus &, nisi fortè recens, faba & omne legumen,
Et pyra, sint nisi cocta. Iuuant sed pendula curtè
Poma, rubens cerasum, Melonis & aurea pulpa
Si calor est, lactuca & quæ maceretur aceto
Cum Portulaca, tenuique è cappare fructus.
Pomaceum & potus diuinus. *Limpidus è Pomis potus liquor vtilis, isque*
Qui venit è cocta, tenui cum sacchare lympha,
Commixto citri, casiæ cum cortice succo,
Nulla meri sitis adsit, obest Cereuisia, quique
Crassior est succus. Liquiritia & vua coquantur,
Vndáque surgat ab his, violæ miscenda syrupo.
Visa fuit priscis castratio ferre salutem.
Si minus ista placet, renouentur balnea sæpè.
Sarsaparillæ potus & è mercurio linus elephantiacis salutares. *Sarsaparilláque det largos epota madores,*
Mercurijque cutis pinguescat ab vnguine fœdo.
Sed quia virus inest, eaque iugulare venenum
Proprietate valent Medicos aptentur in vsus.
Cardiaca. *Est velut antidotus Mithridatica, Theriaceque,*
Scobs eboris, cornucerui, viridisque Smaragdi,

Vipereumque merum. Bibat hoc elephanticus æger,
Vipeream vel edat carnem. Condita sed antè
Viperea cum sale sit, Porróque, oleóque & Anetho,
Cum capite abscissa, quibus est vis noxia, cauda.
Pergameus probat hoc, & eo sanasse Galenus
Testatur. Tamen hæc si lubrica cura videtur,
Vipereáque horres saliens è carne venenum,
Jus dato gallinis, cocta in quo Vipera virus
Merserit, implumes vbi sunt, alimenta parabis
Ex illis; pellem quibus exuat atque senectam
Leprosus, teneráque nouet cum carne iuuentam.

Vipereæ carnis preparatio

COMMENTARIVS.

1 QVI Spagyriam & Pyrotechniam, seu Chymiam, veróque nomine Cacothecmiam amplectũtur, in eo se vincere Dogmaticos aiunt, quod relictos ab eis Paralyticos, Hydropicos, Arthriticos & Elephanticos aliquando sanent. Quos vellem relictis ignibus, in quibus oleum, & operam perdunt, dum assiduè metalla comburunt, calcinant, cæmentant, dissoluunt, putrefaciunt, maturant, digerunt, fixant, sublimant, fulminant, circulant, filtrant, graduant, rectificant, reuerberant, proijciunt, coagulant, & varia simplicia mille modis versant inaniter atque difformant, vndè vitra, sales, cineres, liquores, & quintas suas essentias parant cremandis hominum visceribus, potiùs in scrutandis morborum signis & causis occupari, sine quorum cognitione nulla esse potest morbi tuta sanatio. Scirent hi quidem ex eis verè & apodictice quibus morbis, quando & quomodo medendum sit, neque vanis pollicitationibus, exhaustis ægrorum loculis, pro salute mortem inferrent in Medicinæ summum dedecus, quæ per eorum imposturam iam non ars, sed atechnia putatur, & hariolorum similis versutia. Quos hic insectari mihi non est animus, sed monere, hortarique, vt relicto fornacum fumo, quo caligat eorum mens, Solem aliquando videant, in eiusque lumine morentur, in quo, non in puteo, nec orco Paracelsico quærenda veritas. Solem in arte medica voco methodum, quæ ratione fit & experientia: quam qui sequitur, in ægro centesimo vix falletur. Habent enim quique morbi, quemadmodũ hoc opere demõstrauimus sua signa propria, quæ possumus, vt sunt Apodictica, Pathognomonica, Tecmiria nominare; signaque coctionis, quæ salutem: aut cruditatis, quæ dubium exitum præferunt, ex quibus ad causas facilis est transitus, quibus cognitis scitur etiam an salutis spes affulgeat, an metuendus interitus, ideóque sit ne curabilis an incurabilis morbus. Do-

Vana chymicorum ars & pollicitatio.

Chymicorum vanus labor.

Nulla morbi tuta sanatio, sine signorum & causarum cognitione.

Methodus in Medicina Sol dicitur, quia per eam arti vt per Solem mundo lumen adfertur. Est autem methodus via pro ratione ac modo aliquid faciendo.

ceamus hoc in iſtis affectibus, quos iſti dogmaticos, ex quorum numero nos eſſe gloriamur, relinquere dicunt. Paralyſin annuam, in qua pars ſine ſenſu motuque eſt, grauis & tabida, ſanare vix homini datum exiſtimem. Diuotum hoc munus eſt, eius nomine conceſſum, qui è ſinu patris in mundum venit, nobiſque ſalutem peperit. Cur verò ſanari natura nec arte poteſt antiqua Paralyſis? Quia non affluit à Cerebro radius ſpiritus animalis, obſtructis omninò neruis à materia, quæ primis diebus ſequax, temporis ſpatio coaluit. Non etiam in partem paralyticam ingreditur vitalis ſpiritus à Corde per arterias, nec alimentum à Iecore per venoſum genus, quia ſopitæ ſunt & ignauæ facultates, vndè ſequitur Atrophia, qua poſita partem habeto mortuam. At dicet quis, calfiet membrum, eſſentiarum neruahum viribus. Causticæ ſunt hæ quidem & igneæ, ſumméque penetrabiles. At quid facias, vbi parti non ineſt natiuus calor: ſiccabis duntaxat, partique conuulſionem à ſiccitate, quæ lethalis ſit adferes. Recentem quidem nuperque natam Paralyſin ſæpe curauimus, in qua non omninò ſunt occluſi motus & ſenſus vitæque meatus, veterem nunquam. Sic profligare per interualla redire ſolitam, at

Paralyſis annua vix curatur.
Paralyſis antiqua cur non curatur.
Recens paralyſis curari poteſt.

Tollere nodoſam neſcit Medicina Podagram.

Arthritis curari poteſt, ſi nodoſa non eſt.
Quæ hydrops curari, quæ non curari poteſt.
Elephantiaſis confirmata cur incurabilis.
Elephantiaſis confirmatæ ſigna.
Elephantiaſis incipientis atque curabilis ſigna.
Alphos, vitiligo Latinis interpretatur. Quæ duplex: alba quæ leuce, nigra, quæ melas dicitur. Macula eſt humorum impuritate genita pilis ipſis quidem leuce. Melas atrabiliary.

Nam qui nati ſunt in articulis tophi, gipſei ſunt ſcirrhoſique, qui neque calidis diſcuti poſſunt, nec humectantibus liquari reſoluique, maximè ſi vitium ab aliquot iam annis contractum, eſtque vetus exuccumque corpus. Hydrops ab obſtructione ſanatur: ab inflammatione Iecoris, ſiccitate, ſcirrhoque minimè. Sic nec elephantiaſis confirmata curabilis. Cancer enim eſt vniuerſalis, ideoque generalis corruptela ſubſtantiæ, quæ quum ſuo natiuo calore deſtituta ſit, fœteat inficiatque, ad interitum vſque neceſſe eſt, quia non eſt ad habitum à priuatione regreſſus. Quare ſi graueolens anhelitus, rauca vox eſt, aures retortæ, malæ, labra prominent atque craſſeſcunt, corpus vniuerſum tuberoſum eſt, fœdiſque rimis exaratum, inſuperque grandinoſum, quúmque transfigitur acu ſenſus expers, ne pollicearé ſanitatem. His enim ſignis colligendum in habitu corporis deprauatam aſſimilationem, ac perénem in viſceribus corrupti ſanguinis generationem, quam ars nulla poſſit emendare. Sin leuiora ſigna comparent, vt rubor vultus ad liuorem, motus ſenſúſque piger ac ſtupidus, Dyſpnæa, durior aluus, ad venerem inſolens procliuitas, ſternutatio, ructuſque frequens, ſomnia moleſtiſſima, mæror, Incubus. Ad hæc ſi pruritis excitatur, cutis Alpho, Lichene, Pſora conſpurcatur, attollique iam in fœdum tumorem cernitur, in eius curationem remedijs hoc capite decantatis accingere. Progrediaris autem hac methodo. Primùm inijciatur clyſter, ab eoque baſilica vena tundatur, primo dextri brachij, deindè ſiniſtri. Tum ℞. medull. caſſ. ℥vj diaptun. ſolut. ʒij. confect. hamech. ℈iij. Miſceantur in bolos cum ſaccharo vel ſyrup violac. Sequentibus indè diebus, ℞. fol. endiu. ſcariol. chondrill taraxaci. ſcolopendr. ceterach. lactuc. portulac. an. Mj. tamarind. pingu. ℥ß. ſemin. card. fænic. an. ʒj. liquirit. raſ. ʒij. flor. viol. & nenuph. an. Pj. fiat decoct. in qua infunde

funde & coque fol. oriental. seu sennæ ℥vj. In colat. dissolue elect. lenitiul, & syrupi Saporis regis an. ℥j. fiat dosis. Hinc ingrediatur elephanticus balneum aquæ dulcis in aliquot dies, frequenter repetat, in eo que sumat iuleposhuius generis. ℞. aquæ stillat. lactuc. fumar. card. an. vnc. 3. syrupi de pomis odoriferis simplicis & syrup. violac. an. vnc. 1. ß. Vel, ℞. aqu. stillat. buglosſ. borrag. meliſſ. an. vnc. 2. syrup. violar. & limon. an. vnc. 1. fiat iulep. in duas doses. Capiat vnam manè: alteram pomeridianis horis in balneo. A quo si pigrior aluus est, eluenda clystere. ℞ fol. alth. malu. parietar. violar. camomill. betæ, fumar. mercur. an. Mj. semin. aniſ. ℥ij. fol. senn. vnc. 1. Coquantur simul. Ad colaturæ libram adde cathol. mell. sacchari rubr. an. vnc. 1. ol. violac. vnc. 2. salis drac. 1. fiat clyster. Poterunt ab eo ranulæ, venæ linguæ subditæ secari, quæ cùm in quouis, tùm in hoc affectu nigricant. Apozema sanguinem depurans, corporis habitum refrigerans & purgans humorem vstum ac fæculentum erit tale ℞. corticis radic. cappar. tamatisci, radicis oxalid. oxylapath. polypod. quern. an. vnc. 1. cortic. ellebori nigri drac. 1. capillar. omnium buglosſ. borrag. lactuc. portulac. cichor. tot. endiu. scariol. summit. fumar. meliſſ. lupul. an. Mj. tamarind. vnc. 1. semin. fœnic. dulc. card. citri, melon. an. drac. 2. liquirit. raſ. drac. 3. fiat decoct. in aqua & sero lact. in qua lentè bulliant foll. senn. mundat. vnc. 2. cum drac. sem. cinnam. Cape de colatura lib. 1. In qua infunde siliquæ ægypriæ, seu pulpæ caſſ. & cathol. duplic. an. vnc. 1. sem. Expreſſione facta dissolue syrup. Saporis regis vnc. 2. syrup. de fumaria vnc. 1. fiat apozema pro tribus doſſ. quæ dentur tribus matutinis continuis. Ab his coruna vel cucurbitulæ varijs corporis partibus aptabuntur, vt humeris, lumbis, natibus, & alijs quæ maximè tument, rubent aut liuent; faciei tuberosæ potius hirudines. Syrupus solennis, quem magiſtralem vocant, instituatur hac forma ℞. succ. pomor. curri pendul. ℔. sem. succ. buglosſ. borrag. endiu. fumar. lactuc. portulac. depurat. an. vnc. 4. seri lact. lib. 1. Miſceantur. Infunde fol. senn. mundat. quartaria tria, florum viol. buglosſ. borrag. an. Pij. semin. aniſ. fœnic. card. liquirit. raſ. an. vnc. sem. Lentè bulliant, deindè colentur. Adde sacchari albi libram vnam pro libra decocti, fiatque syrupus perfectè coctus, ex quo bis in hebdomade sumatur vnc. 1. sem. quæ diluatur in ptiſſana, vel aqua buglosſ. borrag. endiu. fumar. scolopend. pro dosi: quæ si non, vt par est, purgat, adde confect. hamech. ℈iiij. ant drac. 2. Serum lactis æstiuis ardoribus sæpiùs hauſtum ad libram dimidiam, vel etiam lib 1. addito saccharo valdè iuuat, vt & pomaceum è pomis odoriferis extractum. Nec omittendum lac, cuius vsu putat Galenus Scythas ab Elephantiasi vindicari. Ius decoctionis prunorum frequens esto: teneaturque victus ratio quam versibus expreſſimus. ℞. conseru. violar. vnc. 2. conseru. rosar. nenuph. buglosſ. borrag an. vnc. 1. mithridat. veter. & theriac. an. drac. 2. specier. e. ect. è gemm. & diamargarit. frigid. an. drac. 1. rasur. ebor. cornu. ceru. coral rubr. an. drac sem. lapid. bezoard. rasur. monocerot. an. ℈1 si diues æger est. Cum syrup. simplici de pomis odoriferis & iulepo rosaceo fiat opiata mollis: de qua vtetur manè vesperique

Balneum in elephantiasi sæpe repetendum.

Clyster emolliens, detergens, flatus discutiens, & vstos humores expurgãs.

Venarum sub lingua sectio.

Apozema sanguinem depurans, & vstum humorem feculentumque purgans.

Cornua cucurbitulæ, hirudines.

Syrupus solennis seu magiſtralis.

Serum lactis & pomaceum elephanticis vtile.

Opiata.

Litus ex hydrargyro.

Phlegmagoga.

Sudorifica, quæ vacant hydrotica.

bolus nucis auellanæ quantitate. His si non cedit malum, ad hydrargyrosin properandum. Sique non tam sanguis, vel adustus & ater humor quàm pituita putris Elephantiasis causa videatur, quod ex colore dignoscetur, miscebuntur ad purgandum phlegmagoga, qualia sunt Diacarthamus, syrupus rosarum pallidar. cum agarico, trochisci de colocynthide, quos Alhandal appellant. Vtque sudores moueantur, cum Saryaparilla iungetur ligni sancti seu Guaiaci scobs seu medulla: quamquam hic ab omni causa sarzapazillam Chynamque præfero, quia cum insito calore nostro maius symbolum habere videntur innata sua temperie, quæ calida sit & humida, quorum doses noni libri capite nouissimo dedimus. Et hic erit postremus labor huius operis. Quod si tibi, lector candide, minùs arridet, humanitati dato non ignauiæ. Sin gratum est, videturque luce, lectioneque dignum, supremi numinis donum esse cogita, cui soli summa, perennisque laus & gloria.

QVO REGE GALLIÆ VOLVMEN hoc Author absoluit.

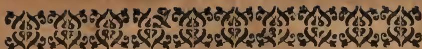
Per urbem, Lutetiam intellige, totius Galliæ Metropolin.

Annus, quo Ludouicus decimus tertius in regnū ascitus est, fuit salutis 1610.

OC *opus exegi quùm Rex Lodoicus in vrbe*
Tertius à decimo, clara genitrice regente,
Gallorum imperio potitur, plaudente senatu,
Principibusque viris, populiq; omni ordine læto.
Quem precor in pacem pronum, legesque tuendas,
Sacraque, quæ prisci coluere perennia reges.

FRANCISCI PORTI Crespeiensis Valesij, Mediciqúe Parisiensis Medicæ Decados Finis.

INDEX RERVM IN HOC OPERE NOTANDARVM.

A

Bdomen quid, eiusque diuisio. eiusdem fluctuantis & sonantis causa. pag. 5. lib. 1
Abortus futuri signa & causæ. 158
Accessionis febrilis signa & causæ. 20. lib. 1
Æger quo morbi tempore moritur. 22. lib. 1
Ætiologice quid. 2. lib. 1
Anginæ signa, Causæque, Quotuplex. pag. 66. Curatio. 285
Apoplexiæ signa, causæque. pag. 46. 47. & 48. lib. 2. Apolipsis. ibid.
Apoplexiæ curatio. 248
Appetentia quid? Appetentia canina. 12
Aquas & serosos humores ducentia. 195
Arthritidis signa & causæ. Quid Arthritis & quotuplex. 166. Curatio.
Asthmatis, & Catarrhi suffocantis indicia, causæque. 67. & 68. lib. 2
Asthmatis curatio. pag 291. Catarrhi suffocantis curatio. 294
Atrophiæ, Cachexiæque signa & causæ. pag. 103 Curatio Cachexiæ. 352
Amaurosis signa, causæ. pag. 58. Curatio. 269
Augmenti febrilis signa causæque. 21. lib 1
Aurium tinnitus vndè. 17. lib. 1
Auris phlegmones, flatus & obstructionis aurium signa & causæ. pag. 60. Curatio. 271. 272. 273
Authoris mens. 1. lib. 1

B

Albutiei curatio. 282
Bilis flauæ exuperantis signa, causæ. Quid bilis, eiusque differentiæ. pag. 8. lib. 1. Flauæ bilis effectus. pag. 9. lib. 1.
Bilem quæ præparant, purgantque. p. 183. 184. 185. Bilem purgantium dosis. 187. & 188
Breuioris colli quinam sunt à natura. 47. lib. 2
Bulimus quandò fit. 90. lib. 3

C

Cachexiæ curatio. 352
Catarrhi signa & causæ. Quid Catarrhus. p. 55. Curatio. 261
Capitis affectum vniuersalia signa, causæque. Caput quid? Quid Cerebrum. 41. lib. 2
Carcinoma, seu Cancer quid. 145
Cancri vteri curatio. 426
Cari signa & causæ. 45. lib. 2
Catalepseos, seu Catoches signa & causæ. ibid. Curatio. 246
Causa quid, & quotuplex. 2. lib. 1
Causa morbi, morbus & symptoma quid? ibid.
Cognitio causarum & signorum quam vtilis, & illustris. ibid.
Cibus euchymus, seu boni succi quid, & quis. 12. lib. 1
Cephalalgia, & Cephalæa quid, & earum inter se discrimen. 42. lib. 2
Cephalalgiæ curatio. 236
Cephalææ curatio. 238
Cephalica, seu Capiti conferentia. 239

Columellæ inflammatæ signa & causæ. pag.65.Curatio. 284
Coma seu Cataphora quid,quotuplex, eiusdem signa & causæ.45.& 46.lib.2
Choleræ morbi signa & causæ.pag.92. Curatio. 329
Crespeium vrbs, authoris patria. 1
Criseos venturæ signa & causæ, signorumque causæ. 32.& 33.lib.1
Criseos malæ signa, & signorum causæ. Quid Crisis & quotuplex: signa bonæ malæque criseos.34.35.36.& 37.lib.1
Coli malè affecti signa, causæ. Colica pharmaca. 108
Colici morbi curatio. 359
Conceptus signa, causæque. 152
Concepti masculi signa,& causæ. 154
Conceptæ femellæ signa, & causæ.155
morborum à Conceptu signa, & causæ. 156.& 157
Cordi conferentia, quæ Cardiaca dicuntur. 307

D

Declinationis febrilis causa,signaque.pag.25.lib.1.Cur in declinatione nemo perit. ibid.
Dentium doloris signa, & causæ.pag. 62. Curatio. 281
Deus vtriusque mundi mirus opifex. 1.lib.1
Dolor quid; Doloris differentiæ. Dolor consistit in sensu. 42.lib.2
Dotes in mundo quatuor. 3.lib.1
Diarrhæa signa, & causæ. Quid Diarrhæa. 110
Diarrhææ curatio. 393
Diabetis signa & causæ. Quid Diabetes, & causæ signorum eius. 17. Curatio. 375
Dysenteriæ signa, causæ. Quotuplex: quæque propriè dicta. 110
Dysenteriæ curatio. 364.

E

Elephantiasis signa & causæ.Quid Elephantiasis, & Quotuplex. pa. 169.170.171.Curatio. 457
Empyematis, seu Suppurationis signa causæ.pag.70.Curatio. 297
Epilepsiæ signa, causæ. Quid Epilepsia. pag. 51.Curatio. 254
Ephemeræ, seu Diariæ febris signa, causæque pag.76.Curatio. 201
Euæmiæ, seu bonitatis sanguinis signa & causæ. 6
Exanthæmatum indicia, causæque, pa. 161. Curatio. 447

F

Fames quid, Famis caninæ causæ. 90
Fæces alui retentas quæ signa, causæque comitentur.pa. 105. Curatio.358
Fœtus in Vtero mortui signa, & causæ. 195
Fœtum mortuum excludentia. 439
Febrium signa communia, & horum causæ. 23.lib.1
Febris molestissima quæ. 30.lib.1
Febris ardentis, quæ Causus dicitur signa causæque.79. Curatio. 207
Febris lentæ signa, causæ. pag. 83. Curatio. 220
Febris hecticæ signa, causæ.pag.83.Curatio. 222
Febris Cardiacæ, seu Syncopalis signa, Causæ. Cur Cardiaca dicta.Signorum eius causæ.pag 86. Curatio. 210
Febris pestilentis signa, causæque. 85. Curatio. 226
Febris purpuratæ signa,causæque. 173
Flatus signa, causæ. Quid flatus.. Flatus à spiritu discrimen. Præcipua flatuum sedes. 16.lib.1
Flatus per somnum in Cerebro varij effectus. 17.lib.1
Flatus discutientia. 198
Fædi Virginum coloris signa & causæ. pag.137.Curatio. 412
Fluxus muliebris à mensibus discrimen, vtriusque signa, & causæ. 140
Fluxus muliebris curatio. 418

G

GOnorrhææ veræ ſigna & cauſæ. Quid Gonorrhæa. pag.148. Curatio. 398
Gonorrhææ virulentæ ſigna & cauſæ. Quandò primum cepit. pag.125. Curatio. 400
Gonorrhææ muliebris veræ, virulentæque ſigna & cauſæ. pag.148. Curatio. 430. & 431
Glaucoma quid, & eius à Suffuſione diſcrimen. 58. & 59. lib.2
Gulæ, quam œſophagum aiunt, læſæ ſigna, cauſæ. 59. lib.3
Guſtus quid? 63
Guſtus deprauati curatio. 282
Guttæ ſerenæ, quam Amaurofin vocant, ſigna, cauſæ. pag. 58. Curatio. 269

H

HÆmicrania quid. 240
Hæmorrhagiæ curatio. Quid: quæ ſinenda, quæ ſupprimenda. 279
Hæmoptyſeos, ſeu cruentæ expuitionis è Pulmone & Thorace ſigna & cauſæ. pag.74. & 75. Curatio. 320
Hæmitritæi, ſeu ſemitertianæ febris ſigna & cauſæ. pag.81. Curatio. 215
Hecticæ febris ſigna, cauſæ. curatio. 213
Homo, mundi compendium, ſeu paruus mundus. 1. & 3
Hominis collatio cum mundo. 2
Hominis dignitas, & huius corporis imbecillitas. 232
Humanum corpus, Medicinæ ſubiectum. 5. lib.1.
Humor ſincerus cur malus. 27
Humoris aquoſi notæ cauſæque. 14. lib.1
Hydrops quid, eiuſque ſigna, Cauſæ. pag. 104. Curatio. 354
Hypochondriacæ melancholiæ ſigna, cauſæ. Quid Hypochondrium. 100
Hypochondriacæ Melancholiæ curatio. 346
Hyperbolicæ figuræ, quæ. 27
Hypoſthaſis quid, & quæ laudabilis. 9. lib.1
Hyſtericæ ſuffocationis ſigna & cauſæ. pag. 135. Curatio. 414
Hyſterica medicamenta. 408

I

IEcoris peculiaria medicamenta, quæ vocantur Hepatica. 331
Iecoris obſtructi ſigna & cauſæ, pag. 93. Curatio. 333
Iecoris phlegmones ſigna, cauſæque. pag. 94. Curatio. 335
Abſceſſus Iecoris ſigna & cauſæ. pag. 95. Curatio. 337
Iecoris imbecilli ſigna cauſæ. pag. 97. Curatio. 340
Incubi ſigna, Cauſæque. Quid Incubus. pag. 52. Curatio. 256
Ilei ſigna, cauſæ. 106
Ilei curatio. 358
Inſomnia biliofis, pituitoſis, ſanguineis, melancholicis qualia. 14. lib.1
Iſchuriæ cauſæ, ſigna. Quid Iſchuria. 122
Icteri flaui, nigrique notæ, cauſæque pag.101. & 102. Curatio. 350

K

KArabe, ſeu Succinum quid, eiuſque vires 325
trochiſcorum è Karabe facultates. ibid.
Kermes, ſeu granum tinctorium quibus cauſis cardiacum. 309

L

LAſſitudo ſpontanea triplex. 18
Lethargi cauſa, ſigna, eiuſque ſignorum cauſæ. Lethargus vnde. 44. & 45
Lethargi Curatio. 245
Lien quid. 12 lib.1
Lienis tenſionis, eiuſdemque Scirrhi ſigna & cauſæ. 99. Curatio. 343
Linguæ vitiorum ſigna, cauſæ. Lingua guſtus organum. Cur natura mollis. 65
Linguæ paralyſeos curatio. 282

Lithiasis, seu vesicæ calculi notæ, causæ. 119. Curatio. 386
Lienterici, Cæliacique fluoris signa, causę. Quid Lienteria, & affectio Cæliaca. pag. 108. Curatio. 351
Lumbricorum signa, Causæque. pag. 111
Lumbricorum genera. pag. 112. Curatio. 368

M

MAniæ signa, causæ: signorumque causæ, vnde dicta. 54
Maniæ curatio. 260
Medicinæ partes. 5
Melancholiam quæ præparant, purgantque. 188. 189. 190
Melancholiæ dominantis signa & causæ. pag. 10. lib. 1. Signorum melancholiæ causæ. Melancholiæ Morbi curatio. 258
Menses, seu menstrua quid. Menstruæ purgationis præter naturam suppressæ signa & causæ. pag. 133. Curatio. 410
Mensium immodicè fluentium signa & causæ. pag. 139. Curatio. 416
Mesenterij phlegmones signa, causæ. Quid Mesenterium. 100. & 101
Mesenterij morborum curatio. 349
Mictionis difficilis tres species. 121
Molæ signa & causæ. Mola quid. pag. 146. & 147. Curatio. 428
Morbi imminentis signa, causæque. 17. lib. 1. Signorum eius causæ. 18
Morbi tempora quot? 20. lib. 1
Morbi salutaris signa, causæque. 26. lib. 1
Morbi periculosi signa, causæ, & signorum causæ. 28. lib. 1
Morbi longi signa & causæ. 31. lib. 1
Mortis signa, causæ, signorumque causæ. 37 38. 39. & 40

N

NArium affectuum signa, causæ. pag. 64. Curatio. 277
Nephritidis seu calculi Renum signa, causæque. Quid Nephritis, & eius signorum causæ. pag. 117. Curatio. 383

O

OCulos roborantia eisque proprietate conferentia. 270
Oesophagus. 89. lib. 3
Ophtalmiæ signa causæ. Quid Ophtalmia, eiusque signorum causæ. pag. 57. Curatio. 266
Opus hoc cur Medica Decas inscribitur. 2

P

PAralyseos signa, causæque, signorumque causæ. 48. & 49
Paralyseos curatio. 250
Peripneumoniæ signa & causæ. pag. 69 Curatio, 295
Palpitationis Cordis curatio. 311
Pandiculationis & Oscitationis causæ. 20. lib. 1
Pathologia. 2. lib. 1
Periodus quid, & quot eius partes. 21. lib. 1
Pituitæ signa, causæ. Quid pituita sit & Quotuplex, eiusdem signorum causæ pag. 13. & 14. lib. 1. Genus pituitæ duplex. 15. lib. 1
Pituitam quæ præparant purgantque. 191. ad 195
Plethora quid, & quotuplex. 7. lib. 1
Polyæmiæ, seu Plethoræ signa, causæ. pag. 6
Pepseos à Pepasmo discrimen. 37. lib. 1
Parotidis signa, causæ. Quotuplex. p. 61. Curatio. 275
Phlegmone quid. ibid.
Phrenitidis signa & causæ. Quid Phrenitis, Quotuplex. Phrenitidis signorum causæ. pag. 42. 43. & 45. lib. 2. Curatio. 241
Phthiseos signa causæque. pag. 72. Curatio. 300
Pleuritidis veræ nothæque signa & causæ. pag. 73. Curatio. 303
Priapismi, seu Satyriasis signa & causæ. Quid Priapismus. 123. Curatio. 394
Pulmonis obstructi causæ, signaque. Pulmo quid. 67. lib. 2

Partus difficilis indicia, causæque. 160

Q

Quotidianæ febris signa, causæ, Cur Quotidiana dicitur. Signorum eius causæ. 78. lib. 2
Quotidianæ febris curatio. 216
Quartanæ febris signa & causæ. Quotuplex: huiusque signorum causæ. 82.
Quartanæ curatio. 218

R

Renum imbecillitatis signa, causæ. pag. 113. Curatio. 373
Renum inflammationis notæ, signa. pag. 115. Curatio. 397
Renum Abscessus signa, causæ. pag. 116. Curatio. 381
Renum calculi signa, causæ. pag. 117. Curatio. 383
Renum munus. 15. & 113
Respirationis difficilis tres gradus. 68.
Rheumatismi signa, causæ. pag. 68. Curatio. 264

S

Sanguis quid? Non solus in venis. 7 Spiritus materia sanguis. ibid
Sanitatis perfectæ signa, & causæ. Sanitas Medicinæ finis. Quid Sanitas, & quotuplex, pag. 4. & 5. Sanitatis causa Iecur. ibid.
Scirrhus quid. Scirrhi signa & causæ. pag. 56. Curatio. 338. & 343
Signum quid. Signorum diuisio, seu differentia. 2. & 3
Splenica, seu Lieni conferentia. 342
Splenicorum curatio. 343
Simiotice, quid. 2
Sitis quid, eiusque differentiæ. 90
Somnus quid, & eius vtilitas. Soporis causa. 46
Stupor quid. 46
Sudorem non esse tertiæ coctionis excrementum vide. 18. lib. 1
Sudor bonus quid. ibid. Sudor quid 24.
Suffusionis, seu Catarrhactæ signa & causæ. Quid Suffusio: quotuplex. p. 58. Curatio. 267
Sterilitatis variæ causæ 132. Curatio. 445
Stranguriæ, dysuriæque signa & causæ. 121. Curatio. 390
Stomachi malè affecti signa, causæ. 89
Stomachica, seu Ventriculo grata. 323
Syncopes signa causæque. Quid Syncope, & eius signa pathognomonica. 75. & 76
Syncopes curatio. 317
Synochi signa, causæ. Quotuplex. 77 lib. 2
Synochi simplicis curatio. 202
Synochi putridæ curatio. 205

T

Tabis seu Phthiseos signa, Causæque. & eius signorum causæ. Quid Tabes. 72. Tabis curatio. 300
Tenesmi signa & causæ. Quid Tenesmus, & vnde nomen. 111
Tenesmi curatio. 367
Tertianæ febris signa, causæ. Cur Tertiana dicta. 80
Tertianæ veræ, Causique curatio. 207
Tertianæ intermittentis curatio. 212
Tertianæ Nothæ curatio. 213
Thorachica. 287
Tonsillarum inflammationis curatio. 284
Tussis quid. pag. 74. & 290. Curatio. 289

V

Ventriculi intemperiei signa & causæ. pag. 90. Quid Ventriculus & eius actio propria. 91
Ventriculi imbecilli curatio. 325
Vertiginis signa, causæque. Vertigo quid, & quotuplex, eiusque signorum causæ. pag. 49. & 50. Curatio. 252
Vesicæ phlegmones notæ, signa. 120. Curatio. 389
Vini dotes & noxæ. 12
Virium triplex genus, animalium, vitalium, naturalium quibus signis distinguatur. 37

Viſus quibus cauſis hebeſcit, aut deperditur. Viſus fit per Pupillæ foramen. Viſus organum quod. 58
Voluuli, ſeu Ilei ſigna, cauſæque. 106
Voluuli curatio. 358
Venerei morbi ſigna & cauſæ. pag. 127. Curatio. 401
Vrina quot modis ſupprimitur. 122
Vrinæ citrà Renum ardorem incontinentiæ curatio. 377
Vteri calidioris ſigna, cauſæque. pag. 129. Quid vterus, eiuſque varia nomina. Signorum calidioris vteri notæ. 130
Vteri frigidioris, humidioris & ſiccioris ſigna Cauſæque. 130. 131. & 132
Vterini furoris ſigna & cauſæ. pag. 138 Curatio. 411
Vteri debilis indicia, cauſæque. pag. 410 Curatio. 420
Vteri Phlegmones ſigna & cauſæ. pag. 142. Curatio. 422
Vteri Abſceſſus ſigna & cauſæ. pa. 144. Curatio. 426
Vteri Scirrhi ſigna & cauſæ. 145
Vterinus Cancer. pag. 145. Curatio. 426
Vteri inflationis ſeu tenſionis notæ, cauſæque. pag. 149. Curatio. 433
Vterini hydropis ſigna, cauſæque. pag. 150. Curatio. 134
Vteri aſcenſus, deſcenſuſque ſigna, cauſæque. pag. 151. Curatio. 145

FINIS.

Errata ſic emendato.

PAg. 4. verſu. 2. lege nitidis è fontibus p. 187. l. 20. l. vnc. 1 ſem. l. 24. l. vnc. 2. l. 45. l. His ideò. p. 188. l. 1. l. decocto. p. 209. l. 40. l. fit enim ſanguis. pag. 111. verſu 6. l. Se ſeparat, non ſeparat. p. 213. in titulo l. Tertianæ Nothæ. p. 221 verſu 9. l. coquuntque. p. 222. l. 9. l. drac. 2. p. 227. verſu penultimo l. temeraria. p. 254 verſu 14 l. Malleolo. p. 167. l. 23. cõmentarij. l. confect. hamech drac. 2. p. 158. l. Melancholiæ morbi curatio. pag. 265. l. 28 comment. l. Eryſipelas p. 266. verſu 16. l. picræ. verſu 19. l. Puniceos. p. 277. l. 6. l. Affectuum. p. 281. verſ. 6 l. Staphyſagria. p 288. verſu 5. l. Terebinthina. p. 295. verſu 17. l. Illitus. p. 298. verſ. 3. l. vngula lata. p. 320. verſu 16. l. Armeniæ. p. 259 verſu 3. l. Cumini. verſu 13. l. genitos. p. 402. verſu quinto. l. vijs, non vis. p. 418 verſu 5. l. fluor eſt. verſu 9. l. lenique. verſu 12. l. ctuor vt. p. 419. l. 16. comment. pro vnc. 1. drac. 2. repone. pag. 438. verſu 2. l. Nec iaceat. p. 442. verſu 11. l. Caſia, non cacia. p 443. l. 4. l. oblinet. p 455 l. 32. commentarij. l. medullæ caſſ. drac. 6. p. 459. verſu 3. l. Vipera. Eadem p. l. 2. commentarij. l. Cacotechniam.

Excudebat FRANCISCVS IACQVIN, An. D. 1613.

